ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
2
MARDI
2 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.721 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.721

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՅԱՂԹԵՑԻՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՒ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԲՆԱՒ ԳՈՀ ՉԷ

Կիրակի, Օգս. 31ի Թուականը, կրնայ խկապէս պատմական օր նկատուիլ լեհ ժողովուրդին իսկ տարեգրութեան մէջ, ոչ միայն՝ բանուորական դասուն: Քանի որ, ժամը 16.45ին, բանթողներու պարագլուխը՝ Լէշ Վալէզա, կը հրահանգէր վերջ տալ գործադուլին: Արդարեւ, բանուորներու 21 պահանջները («Յառաջ» Օգս. 21) կ՚ընդունուէին իշխանութեանց կողմէ եւ այս ձեւով ճեղք մըն է որ կը բացուի ընկերվարական դրութեան մէջ: Այս պահանջներուն կարեւորներն են.— գործադուլի իրաւունքը, անկախ սենտիքաներու ստեղծումը, գրաքննութեան նըւազումը, կրօնական շարաթական յայ — տագիր հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն եւ բաւական բարելաւումներ տնտեսական գետնի վրայ: Պահը, իսկապէս պատմական էր, քանի որ հեռատեսիլը կ՚ընդ — հատէր իր յայտագիրը, հաղորդելու համար լուրը, որմէ ետք, խօսք կ՚առնէին Վալէզա (քանիցս պաշտօնազրկուած բանուոր մը եւ վերջին անգամ՝ 1976ին, գործադուլի պատճառով, Կտանսկի «Լենին» նաւաշինարանէն) ու փառերգէն ետք՝ նոր փոխ — վարչապետը: Այս վերջինը կը ճշդէր, թէ «ոչ յաղթող կայ, ոչ՝ պարտեալ» ու ոգեկոչելով բանակցու — թիւնները՝ կը շեշտէր.— «Խօսեցանք՝ ինչպէս կը վայելէր, որ խօսէինք, Լեհերու միջեւ»: Դեռ կան, անշուշտ, առկախ հարցեր, ի շարս որոնց քաղաքական բանտարկեալներու հարցը: Կան նաեւ թե — րահաւատներ, մանաւանդ՝ Արեւմուտք, որ չեն կրնար համոզուիլ, թէ իսկապէս կարելի եղած է Մոսկուայի քիթին տակ, այսքան բարեփոխում ձեռք ձգել: Ո — մանք, նոյնիսկ խաղ մը կը տեսնեն Իշխանութեան կողմէ՝ ժամանակ շահելու, առայժմ փոշի նետելու, որպէսզի աշխատանքը վերսկսի եւ երկիրը սնանկութենէ փրկուի (չմոռնանք, որ Լեհաստան 20 միլիառ տոլար պարտք ունի Արեւ — մուտքի), յետագային զսպումի քաղաքականութեան մը ձեռնարկելու հեռանը — կարով:

Իրականին մէջ, ոչ ոք կրնայ գուշակել եւ բոլոր վարկածներն ալ նոյնքան տը — րամաբանական վերլուծում կրնան վա — յելել: Անկարելի չէ, որ Լեհերը — բանուոր — իշխանութիւն — ներքին լուռ համաձայնութիւն մը ունեցած ըլլային՝ հոս հանգելու համար: Անկարելի չէ, որ ինչպէս վերը ըսուեցաւ, կառավարութիւնը փորձէ ժամանակ շահիլ ու տէր չմնալ իր խոստումներուն: Բայց եւ այնպէս, մինչեւ հոս գալէ ետք, դժուար է ետ երթալ, նոյնիսկ եթէ Մոսկուա՝ յանկարծ ելքու կը փոխէ: Արդարեւ, Կտանսկի համաձայնագրին ստորագրութենէն առաջ իսկ, գրած էր 6 սեւնակնոց այն խըմ — բագրականը, որ լոյս կը տեսնէր Երկուշաբթի առտու Պրաւդայի մէջ եւ ուր շատ ծանր կերպով կը ձաղկուէին Լեհաստանի «հակընկերվարական» եւ «հակայեղափոխական» տարրերը:

×

Անկասկած, շատ կարեւոր է, ինչ որ Իւմանիթէ *կը խորագրէ «Լեհ Կիրակի»ն: Զախջախիչ փաստն է ընկերային ձա — խողած դրութեան մը, քանի որ Կտանսկի բանուորները ըմբոստութեան դրօշ պարզելով մենատիրութեան դէմ, ցոյց տուին թէ «պրոլետարիատի դիկտատուր»ն գոյութիւն չունի: Այսօր, հերոս մըն ալ կայ՝ Կտանսկ, զոր ուսամբարձ պտըտ — ցուցին իր ընկերները, յաղթանակէն ետք: 37 տարեկան է, վեց զաւկի հայր, կը կոչուի՝ Վալէզա: Ու եթէ, ինչ որ պա — տահեցաւ Կիրակի, Կտանսկի մէջ, ան — կիւնադարձ մըն է Լեհաստանի նոր պատմութեան մէջ, անկարելի չէ խորհիլ, որ օր մըն ալ Կտանսկի նաւաշինարանը մըկըրտուի՝ Վալէզա...*

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԸՍՏ «ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»Ի՝

ՀԱՅԵՐԸ ԱՅԼԵՒՍ ՇԱՏ ԿԸ ՉԱՓԱԶԱՆՑԵՆ...

ՊՈՂՈՍԱՅ ՄԸ՝ ՄԱՐՍԷՅԼ, ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ՝ (?) ԱՄԵՐԻԿԱ...

ԽՄԲ.— *Հիւրրիյէթ*, վերջին շրջանին սովրականէն «քիչ մը» աւելի կը զբաղի Հայերով, թէեւ «զուտ թրքական հոգերն» ալ չեն պակսիր: Արդարեւ, մէկ կողմ դնելով երկրին անիշխանական վիճակը, կը բաւէ նոյն թերթին — *Հիւրրիյէթ*—ին դիմել, մանրամասնօրէն տեղեակ ըլլալու համար Թուրքիոյ նախկին փոխ — վարչապետ, «Միլլի Սէլամէթ»ի պարագլուխ՝ Նէճմէտտին Էրպագանի «կարեւոր գործունէութեան», որ ուրիշ բան չէ եղեր քան... Էրպոյինի մաքսանենգու — թիւն...

Արդարեւ, նոյն թերթին մէջ Օգս. 28էն ի վեր սկսած է լոյս տեսնել թերթօն — յօդուածաշարք մը, ուր կը պատմուի մաքսանենգութեան մանրամասնութիւն — ները...: Բայց մենք՝ «մեր» հարցերով զբաղինք եւ տեսնենք թէ ինչո՞ւ նորէն ջղայնացած է *Հիւրրիյէթ*ի խմբագրու — թիւնը: Ու, կը ստիպուինք կրկին Մարսէյլ երթալ...: Այս անգամ սակայն, յուշարձան չկայ Թուրքերը «խանգարող», այլ՝ պողոտայ մը (տե՛ս «Յառաջ», Յունիս 25, Յուլիս 2 եւ 11, Ա. էջ): *Հիւրրիյէթ*, նաեւ թանգարանի մը պատմու — թիւնը կը պատմէ, Ամերիկայի մէջ եւ բաւական ալ մանրամասնութիւններ կու տայ այդ մասին, մանրամասնութիւններ զորս նոր կը լսենք...: Ահա թէ ի՛նչ կ՚ըսէ *Հիւրրիյէթ*.—

«Ուշագրաւ է նկատել, որ հակաթրքական իրենց քարոզչութեանց նոր թափ տուող Հայերը, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ կարգ մը քաղաքագէտներ՝ իրենց կողմը քաշած են:

«Մէկ կողմէն՝ մեր դիւանագէտներուն ու անոնց ընտանիքներուն դէմ եղեռ — նափորձեր կազմակերպող, միւս կող —

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Մեծն — Բրիտանիա պիտի այցելէ 1982ի ամառը: Առաջին անգամն է, որ պապ մը Անգլիա կ՚այցելէ, ուր պետական կրօնքը ազգ. բողոքական եկեղեցին է — անկլիքան — եւ ուր միայն 4,5 միլիոն կաթողիկէ կայ:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ.—

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, «ՀԱՅԿ. ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿ»Ի ՊԱՐԱԳԼՈՒԽ՝ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՀԵՏ

Իտալական Զուիցերիոյ Լուկանօ քաղաքին մէջ հրատարակուող «Քոռիէռէ Տէլ Թիչինօ» օրաթերթին թղթակիցը՝ Ռիթա Փորէնա, առաջին անգամ ըլլալով յաջողած է Պէյրութի գաղտնի վայրի մը մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունենալ «Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակ»ի պարագլուխը նկատուած Յակոբեանի հետ: Տեսակցութիւնը իր բոլոր մանրամասնութիւններով հրատարակուած է վերոյիշեալ թերթի 25 Օգոստոսի թիւին մէջ, նոյն ժամանակ արձագանգ գտնելով իտալական երկու կարեւոր օրաթերթերու՝ «Քոռիէռէ Տէլլա Սէռա»ի եւ «Իլ Ճիոռնալէ»ի մէջ: Այս վերջինը՝ «Հայկական Սպառնալիքներ՝ Իտալիոյ եւ Պապին դէմ» խորագրով կը գրէ հետեւեալը.—

«Հայկական դիմադրութիւնը, որ վերջին հինգ տարիներուն յիսունի մօտ եղեռնափորձեր կատարեց Եւրոպայի մէջ, իսկ Իտալիոյ մէջ վերջին մահափորձը տեղի ունեցաւ Հռոմ՝ պատճառելով երկու մահեր եւ տասնըհինգ վիրաւորներ, իր ղեկավար «գլուխ»ը նկատուող՝ Յակոբեանի բերնով, յայտարարած է թէ՝ պիտի չխնայէ Իտալիոյ, որ Վատիկանի հետ կը քաջալերէ ապարարոյ շահագործումը: Այս յայտարարութիւնը, Յակոբեան բրած է զուիցերական օրաթերթի մը թղթակցին տրամադրած տեսակցութեան ընթացքին, աւելցնելով, թէ իտալական ոստիկանութիւնը չէ հրատարակած լուրը ահաբեկչական ուրիշ գործողութեան մը, որ կատարուած է պանդոկի մը դէմ, ուր բնակութիւն գտած էին անցորդ հայ գաղթականներ՝ դէպի Ամերիկա իրենց ճամբուն վրայ»:

Դարձեալ՝ «Իլ Ճիոռնալէ», Օգոստոս 7ի իր թիւին մէջ, Պուլոնեըի կայարանին դէմ կատարուած ահաբեկչական արարքին նախորդող Օգս. 6ի թիւին մէջ, հրատարակած էր լուր մը, որուն մէջ կ՚ըսէր թէ՝ «մարդ մը, որ ինքզինքը որպէս հայ համայնքի քահանայ ներկայացուցած է, հեռախօսով հաղորդած է, թէ կ՚ուզէ Պուլոնեըի եղեռնափորձին մասին ճշմարտութիւնը հրապարակել: Այդ մարդը՝ յուզուած ձայնով եւ տկար իտալերէնով մը ըսած է թէ խոստովանութեան մը պահուն տեղեակ եղած է եղեռնափորձի իրականութեան: «Իմ հայրենակիցներս՝ Հայերն են որ կատարած են զայն» ըսած է ինքնակոչ «քահանան», այժմ երկրէն դուրս ելած են, Իտալիայէն մեկնած են: Ուրիշ բան չեմ կրնար ըսել. իմ դաւանանքիս օրէնքները կ՚արգիլեն այդ: Բայց... սարսափելի է, ահաւոր է: Թագաւորէ Քրիստոս. Աստուած խաղաղութիւն պարգեւէ»: *Այսպէսով վերջ գըտած է խօսակցութիւնը:*

Այս հրատարակութեան օրն իսկ, Թերթի խմբագրութեան ներկայացած է Պ. Հ. Բամպակեան, եւ յանուն Իտալիոյ Հայոց Միութեան վարչութեան՝ բողո — քած է նման յերիւրածոյ լուրերու հրատարակութեան համար, մանաւորաբար նկատի ունենալով եղեռնափորձին հետեւանքով ստեղծուած փափուկ կացութիւնը: Նոյն ժամանակ, Իտալիոյ Հայոց Միութիւնը, յիշեալ օրաթերթին ուղղած է բողոքի նամակ մը, որուն մէջ կը շեշտուի այդ լուրին զգալի բնոյթը, տըրուած ըլլալով որ, այդ օրերուն, Միլանոյի հոգեւոր հովիւը կը բացակայէր Միլանյէն, Յուլիս 31էն մեկնած ըլլալով՝ Մ. Նահանգներ, եւ հետեւաբար չէր կըրնար ոչ խոստովանութիւն կատարել, եւ ոչ ալ՝ այդ մասին հեռախօսել: Հայ Մըշակոյթի Վաւերագրումի եւ Ուսումնասիրութեան Կեդրոնին կողմէ ալ՝ փրոֆ. Ալփակօ Նովէլլօ բողոքի հեռագիր մը ուղղած է թերթին տնօրէնութեան, որուն մէջ՝ ընդվզումով կը մերժէ «հայկական որեւէ մասնակցութիւն Պուլոնեայի ահաւոր եղեռնափորձին մէջ,» վեր հանելով հայ ժողովուրդին «մարդասիրական աւանդութիւնները եւ ինքնակոչ քահանային խարդախ վերագրումը»: Օգս. 7ի իր թիւին մէջ, «Իլ Ճիոռնալէ»՝ հրատարակած էր հեռագիրը՝ այս ձեւով հերքելով նախորդ օրուան յերիւրածոյ տեղեկատուութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի— Առաանին կ՚անդրադառնանք «Քոռիէռէ Տէլ Թիչինօ»ի տեսակցութեան:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՃԻԳԵՐԸ

ՆՈՐ ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ ԵՒՍ՝ «ԱՐԱՔՍ» ԴՊՐՈՑԸ

Նոր ստացանք Թեհրանի մեր պաշտօնակից՝ «Ալիք»ի Օգս. 20էն 26ի թիւերը, որոնցմէ կը պարզուի, որ դեռ չէ կարգադրուած հայկ. դպրոցներու հարցը: Թեմական Խորհուրդը եւ Թեհրանի եւ Հիւս. Իրանահայութեան պատգամաւոր (երեսփոխան) Հ. Խալաթեան, կը շարունակեն ամէն ճիգ թափել, լուծում մը գտնելու համար: Մեր յաջորդական թիւերով, մանրամասնօրէն պիտի տանք բոլոր տեղեկութիւնները այս առընչու — թեամբ: Այժմէն ըսենք, թէ Օգս. 20ի առաւօտեան, Հ. Խալաթեան ելոյթ ունեցած է Խորհրդարանը եւ ինք փոքրամասնութիւններու առաջին երեսփոխանը եղած է՝ խօսք առնող: Բայց չէ կրցած իրեն տրամադրուած սահմանափակ ժա — մանակի ընթացքին խօսքը վերջացնել: Եւ, «Ալիք»ի Օգս. 20ի եւ 21 թիւերէն կը պարզուի, որ ճառին չարտասանած մասը, այն մասն է՝ որ կը վերաբերի տեղւոյն հայ գաղութին եւ անոնց ներկայ մտահոգութեանց: Արդ, եթէ Հ. Խալաթեանի տրամադրուած էր որոշ ժամանակ, ինչպէս կը ճշդէ մեր պաշտօնակիցը, տրամաբանական է խորհիլ, թէ Խալաթեան՝ նախապէս նկատի պէտք է առած ըլլար այդ «սահմանափակ ժամանակ»ը եւ ըստ այնմ պատրաստած ըլ — լար իր ճառը: Ուրեմն, կարելի է մտածել, որ ընդհատուած է իր ելոյթը եւ երեսփոխանը կրցած է միայն իր նախաբանը արտասանել, որ կը վերաբերի Իրանի յեղափոխութեան եւ «համաշխարհային նոր դրամատիրութեան թափած ճիգերուն մեկուսացնելու համար այդ յեղափոխութիւնը»: Յաջորդով, կը հրա — տարակենք թէ՛ Հ. Խալաթեանի ելոյթին մեզ շահագրգռող մասը, եւ թէ՛ Թեմական Խորհուրդի 11 կէտերէ բաղ — կացած պահանջներու ցանկը, յանձնը — ւած Կրթական Նախարարութեան եւ Նախարարութեան վերատեսուչ՝ Խոշնեւի — սանի պատասխանները:

Ասկէ զատ, կայ «Արաքս» դպրոցին պարագան: Օգս. 23ին, նոր տեսուչ մը ներկայացած է դպրոցը, որ ունի ար — դէն իր տեսուչը, յանձին Տիկին Սիրա — նոյշ Աղաջանեանի: Շրջանի կրթական գրասենեակն ալ, կարգադրութիւն մը ըրած է «Արմաղանէ Թարպիաթ» դպրոցի 300 մահմետական աշակերտները «Արաքս» փոխադրելու համար: Եւ, Օգս. 25ին, «Ալիք» կը խորագրէ՝ «Անյայտ է «Արաքս» դպրոցի վիճակը»:

Ինչպէս ըսինք, մեր յաջորդական թիւերով կու տանք բոլոր մանրամասնու — թիւնները:

Հ.Մ.Ը.Մ. ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Ա.

Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան թուականը մեծ կապ ունի տեղահանութենէն առաջ Այնթապի մէջ գոյութիւն ունեցած Համազասպ Մարմնամարզական Միութեան հետ:

Տեղահանութեան օրերուն, Այնթապի հայութեան մեծամասնութիւնը կը տեղափոխուի Հալէպ:

Համաշխարհային Ա. Պատերազմի նախօրեակին, Հալէպի մէջ, գոյութիւն ունեցած է փոքրաթիւ հայ գաղութ մը զանազան կազմակերպութիւններով: Օսմանեան Սահմանադրութենէն ետք, Հալէպի մէջ գործած է Ազբիւր Մարմնամարզական Միութիւնը, ունենալով իր ֆութպոլի եւ աթլեթիքի խումբերը, ֆանֆարը եւ գրադարանը, մինչեւ 1915 թուականը: Միութեան կեդրոնը եղած է Ճիտէյտէ թաղամասի նախկին ոստիկանական շէնքը:

Ազբիւր Մարմնամարզական Միութեան գործունէութեան մասին մեր տեղեկութիւնները քաղած ենք Հալէպի Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ երբեմնի դպրապետ եւ ուսուցիչ Խաչիկ Յակոբեանէն (այժմ ամերիկաբնակ Տէր Խաչատուր) ըստ որուն Ազբիւր Միութեան հիմնադիր – ղեկավարը եղած է խարբերդցի մարզանքի ուսուցիչ Կարապետ Յովակիմեանը, իսկ Միութեան անդամներէն կը յիշէ սասունցի Լեւոն Արզարեանը (մարզիչ եւ որբահաւաք) եւ Վահան Թամզարեանը (մաշկերացի, Հալէպի երկաթուղագծի պաշտօնեայ) այժմ երկուքն ալ հանգուցեալ:

1915 – 1918, մինչեւ անգլիական բանակին Հալէպ մուտքը, ոչ մէկ մարզական շարժումի կը հանդիպինք Հալէպի մէջ:

Այնուհետեւ խանդավառութեան նոր շրջան մը կը սկսի: Կը կազմուին դպրոցական ու միութենական բազմաթիւ խումբեր:

Դպրոցներու մէջ նոր բացուած Հայկազեան Վարժարանն է որ աւելի ուժ կուտայ մարմնակրթանքին ու սփորին, ուսուցիչներ ունենալով Վռամշապուհ Ինկիլիզեանը, ապա Լեւոն Արզարեանը, որոնք մեծ խանդավառութիւն կ'առաջացնեն:

Ազգ. Ներսէսեան վարժարանը (1936ին անուանուած Զաւարեան) ինչպէս նաեւ Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Աւետարանական վարժարանները կը հետեւին առաջիններու օրինակին:

Հալէպի Կուսակալը, երբ օր մը ներկայ կ'ըլլայ Հայ դպրոցներու մարզական խաղերուն եւ տեղեկութիւններ կը քաղէ անոնց գործունէութեան շուրջ (1919), Ազգ. Քաղաքական Ժողովի ատենապետէն կը խնդրէ որ արաբ վարժարաններուն եւս տրամադրուի իրենց մարզանքի ուսուցիչը եւ այսպիսով Լեւոն Արզարեան կ'ըլլայ առաջին մարզանքի ուսուցիչը, որ մարմնակրթանքը կը ներմուծէ Հալէպի Սուլթանիէ (այժմ Մէէմուն) արաբ մեծագոյն վարժարանէն ներս:

Կիլիկիոյ արտագաղթէն ետք, Հալէպ կը դառնայ հայկական բազմաշատ կեդրոնը: Անմիջապէս հիմը կը դրուի Հայ Երիտասարդաց Երկսեռ Միութեան մը, որ կ'ունենայ մշակութային եւ մարզական ծաւալուն գործունէութիւն: Այս միութեան մարզիկները, շուտով Փութպոլի մէջ աչքի կը զարնուին եւ կարճ ժամանակի մը ընթացքին կը դառնան Գրաւման Բանակի խումբերուն միակ զօրաւոր մրցակիցները եւ Հալէպի ախոյեանը:

1922–ի Փետրուարի 18–ին, Այնթապի Համազասպի վարիչները՝ որոնք Հալէպ փոխադրուած էին, գործի կը լծուին եւ շրջաբերական գիրով մը, Ընդհանուր Անդամական Ժողովի կը հրաւիրեն իրենց նախկին անդամները Հ. Ե. Ե. Մ.ի ակումբը: Կը վերակազմուի Համազասպը եւ 1922 – 1925, քառամեայ շրջան մը, Հալէպի մարզական կեանքին մէջ մեծ դեր կը խաղայ Փութպոլի, աթլեթիք կամ մարմնամարզական խաղերու (ժիմնասթիք) մէջ:

1924–ի Սեպտեմբերին, Պէյրութի մէջ, հիմը կը դրուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի առաջին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, որ ինքզինք ամրապնդելէ ետք, աշխատանք կը տանի կազմակերպել շրջանները: Եւ առաջին առթիւ նամակներ եւ կոչեր կը ղրկէ Հալէպ եւ Դամասկոս: Առաջարկներէն մին Տքթ. Ատուր Գապաքեանին կուգայ, Հալէպի մէջ եւս մասնաճիւղ մը հիմնելու համար: Այս վերջինը, իր հերթին, կոչ կ'ուղղէ Հալէպի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր մարզական կազմակերպութիւններուն, եւ անհատական շրջաբերական գիրերով իր տունը կը հրաւիրէ զանոնք՝ խորհրդակցական ժողովի մը համար: Կոչին դրական կերպով կը պատասխանեն Համազասպ, Ուսումնասիրաց, Կայծակ, Տալւորիկ եւ այլ խումբեր:

Ուսումնասիրացի տղաքը Այնթապի նախկին գոլէճին փոխարէն նորաբաց Հայ Սէֆուլի (Ալեփփօ Գոլէճ) տղաքն էին, իսկ Կայծակ, Տալւորիկ եւլն. նախկին Հայկական Որբանոցի (ղեկավար՝ Ատուր Լեւոնեան) սաներն էին:

Այս խորհրդակցական ժողովէն բացակայեցաւ միայն Արարատ Մարմնամարզական Միութիւնը (այժմ Հ. Մ. Մ.): Ա. ժողովին բացատրուեցաւ 1918–ին Պոլսոյ մէջ ծնունդ առած Հ. Մ. Ը. Մ.ին նշանակութիւնը, անոր գաղութէ գաղութ շատ արագ տարածուիլը եւ կատարած ազգօգուտ գործն ու փրկարար դերը ի մասնաւորի նորանկախ Հայաստանի մէջ: Տքթ. Ա. Գապագեան շեշտեց Հալէպի նման հայաշատ կեդրոնի մը մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ազգօգուտ աշխատանքներու կարեւորութեան մասին եւ կոչ ուղղեց ներկաներուն, որ միանան, միաձուլուին եւ հիմը դնեն Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան (Հ. Մ. Ը. Մ.) Հալէպի մասնաճիւղին: Ներկաները սկզբունքով համաձայն գտնուելով հանդերձ, խորհրդակցելէ ետք նաեւ իրենց վարչական ընկերներուն հետ, երկրորդ ժողովով մը, դարձեալ նոյն վայրին մէջ 1 Նոյեմբեր 1925–ին, հիմը կը դնեն վերոյիշեալ միութեան: Յիշենք որ երկրորդ ժողովէն, զանազան պատճառներով, բացակայեցաւ Ուսումնասիրացը, որ միայն 1927–ին միացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.–ին:

Այս ժողովէն բխող երեք հոգինոց առժամեայ մարմին մը, 15 օր ետք, կազմակերպեց անդամական Ընդհ. Ժողով մը, ուր կարդացուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ծրագիր – Կանոնագիրը եւ ընտրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հիմնադիր անդրանիկ Վարչութիւնը եօթը հոգիէ բաղկացեալ եւ հետեւեալ կազմով. – Լուտեր Մասպանաճեան, Միհրան Կարապետեան, Տիգրան Աղճայեան, Լեւոն Արզարեան, Սահակ Խաչատուրեան, Լեւոն Պապիկեան եւ Շաւարշ Պեքեարեան:

Հ. Մ. Ը. Միութիւնը առաջին օրէն իսկ մարզանքի զուգընթաց իր գործունէութեան կցեց Սկաուտական շարժումը, որուն առաջին ղեկավարն ու Սկաուտապետը Լեւոն Արզարեանը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին ներքեւ, Հալէպի մէջ սկսած մարզական եւ սկաուտական շարժումները մեծ արձագանգ գտան պատանի եւ երիտասարդ երկսեռ շարքերուն մէջ: Կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ, անդամներուն թիւը մեծ համեմատութիւններու հասաւ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հալէպի մասնաճիւղը շուտով կորիզը դարձաւ Սուրիոյ, Սանճագի եւ Լիբանանի զանազան քաղաքներու եւ աւաններու մէջ հիմնուած մասնաճիւղերուն:

Ստորեւ կը ներկայացնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը իրենց հիմնադրութեան թուականներով.–

Դամասկոս Հիմնուած է 1925–ի Օգոստոսին, սակայն դէպքերու բերումով գործի սկսած է 1927–ի Մայիսին:

Զահլէ՝ 1927–ի Յունուարին, Լաթաքիա՝ 1928–ի Յունուարին, Գամիշլի՝ 1931–ին, Ճիսնի, Ամուտա, Այնճար, Անթիլիաս, Ճիտէյտէ, Հատէք, Թրիփոլի, Պուրճ Համուտ, Հոմս, Թէլ Ապիատ, Տերիֆ, Թէլ Պրաք, Քեսապ, Ալեքսանտրէթ, Անտիոք եւ Քըրըք Խան՝ 1932–ին, Ազազ, եւ Ռասիւլ Այն՝ 1933–ին, Տէր Զոր, Հասիչէ եւ Ճարապլուս՝ 1934–ին, Այն Արապ՝ 1935–ին, Ռաքքա եւ Տերպեսիէ՝ 1936–ին:

Վերոյիշեալներէն Ալեքսանտրէթի, Անտիոքի եւ Քըրըք Խանի մասնաճիւղերը, Սանճաքի պարպումով, 1939–ին լուծուեցան, իսկ ուրիշներ իրենց գործունէութիւնը դադրեցուցին՝ Ներգաղթին:

Հալէպի Հողեատ սենեակներէն մին (տպարան Նայիրի, այժմ տպարան Հուրրիէ) նախապէս եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին տարիներու ակումբը:

1928–ին Հ. Մ. Ը. Մ. կը յաջողի ունենալ իր սեփական մարզավայրը, որուն ձեւաւորման եւ յարդարման աշխատանքները կատարած են միութեան անդամները: Այդ մարզավայրը կը գտնուէր Ճեպէլ Նահր իր այժմու պարտէզ – մարզավայրին կից: Այսպիսով Հ. Մ. Ը. Մ. կը դառնար Հալէպի առաջին սեփական դաշտ ունեցող միութիւնը:

1930–ին ուրիշ Փութպոլի խումբ մըն ալ կը միանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Նիւ Իսթ Ռիլիֆի Լիկան, որ շատ զօրաւոր խումբ մըն էր:

Անցնող յիսուներկու երկար տարիներուն, մօտ յիսուն վարչութիւններ յաջորդաբար վարած են այս միութեան լայնածաւալ գործը: Լուտեր Մասպանաճեանէն զատ միութեան ատենապետութիւնը վարած են Տքթ. Ատուր Գապագեան, Սուրէն Գալենտէր, Տքթ. Յակոբ Գասապեան, Խաչիկ Եաւերեան, Գառնիկ Ազիրեան, Միսաք Պըժեան, Կարապետ Աղճայեան, Նշան Թիւյսիւզեան, Տքթ. Ալպեր Տայըեան, Վահէ Զօքկարեան, Գէորգ Տօնապետեան, Կարպիս Նալպանտեան, Գնդ. Ժոզէֆ Պայրամեան, Տքթ. Տիգրան Զափանեան, եւ ուրիշներ: Իսկ ատենադպիր եղած են՝ Տիգրան Աղճայեան, Կոպեռնիկ Մանսուրեան, Տիգրան Յովակիմեան, Պարգեւ Մխիրեան, Յովհաննէս Փափազեան, Սուրէն Նազարեան, Զաւէն Սապունճեան, Մովսէս Քէօշկէրեան, Բրիտանոր Իֆատեան, Անդրանիկ Խաչատուրեան եւլն.:

ԶԱՒԷՆ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ARMENIE 1900

———O———

Հեղինակ՝ Իվ Թերնոն եւ Ժ. Ք. Քէպապճեան:

Հրատարակութիւն՝ Ասթրխ:

Հաւաքածոյ՝ «Ժողովուրդները պատկերներու ընդմէջէն»:

×

Ինքնագիւտ երկ մը. յոյժ ներկայանալի հատոր մը՝ գեղեցիկ լաթակազմ կողքով, 187 թուագրուած էջերով, ընտիր թուղթով: Խնամուած տպագրութիւն բընագրով եւ գլիշեներով, ոմանք գունաւոր:

Նկարատետր մը, յուշատետր մը, ուր կը տողանցեն 240 հին անտիպ բացիկներ վերարտադրելով Հայ ժողովուրդի առօրեայ կեանքը իր սեփական հողերուն վրայ, իր պատմութեան եղեռնական շրջանին:

Այս անշունչ բայց ոգեկոչումներով հարուստ վկայաթուղթերը կեանքի կոչելու համար Իվ Թերնոն կ'երեւակայէ որբացած հայ մանուկ մը ու անոր պատ-

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Արտաւազդ Սրբազանին հետ առաջին «պաշտօնական նադիպումը» տեղի ունեցաւ... 12 տարեկանիս, նախակրթարանի երրորդ դասարանին: Այդ տարիներուն եւ այդ տարիքին, գիրքեր կարդալու մոլեգին արշաւ մը կար: Ոչ անշուշտ դասագիրքերը: Ատոնց երեսը նայող չկար: Հանրային գրադարաններէն շարաթականով վարձու առնուած վէպեր, խառն ի խուռն, առանց ընտրութեան, կը բաւէ որ «հետաքրքրական» ըլլար: Աշակերտութեան մէջ տիրող այս համաճարակը պատճառ եղաւ, որ բացարձակապէս արգիլուի ոչ – դպրոցական գիրքեր դըպրոց բերել: Անսաստողներուն ոչ միայն պատիժ կար, այլեւ լսուեցաւ թէ բռնուած գիրքերը պիտի գրաւուին: Հակառակ այդ սպառնալիքին, դարձեալ հետս կ'ունենայի գիրքերը մինչեւ ուշ ատեն կարդացած վէպս եւ կը շարունակէի դասի պահուն, գողունի, գիրքը ծունկերուս վրայ եւ արմունկներս սեղանին, դասին ուշադիր հետեւող աշակերտի մը խելօք կեցուածքով...

Երբեք չպատահեցաւ որ բռնուիմ դասարանին մէջ, բայց Զորեքշաբթի մը, երբ արձակուելէ առաջ մեր պայուսակներով շարուած էինք բակին մէջ, անակընկալ խուզարկութիւն կատարուեցաւ եւ պայուսակէս դուրս հանեցին խոշոր, հաստափոր գիրք մը – Վիկտոր Հիւկոյի «Թշուառները», երեք հատորները միասին կազմուած, ու դեռ ատիկա կէսն էր ամբողջին:

Ուրեմն պատիժ – որ դեռ ճշդուած չէ – ու ոտքի վրայ կը սպասեմ Լիվանը, պատի կլոր ժամացոյցին տակ, սպասելով որ ճակատագիրս ճշդուի: Լիվանը, արաբական հին բակերուն այն բարձրադիր մասն է, վրան գոց, որ մեր հանդէսներուն որպէս բեմ կը ծառայէ եւ սովորական օրերուն պատժուածներու տեղն է:

Դպրոցը պարպուած է ամբողջովին: Կը մնայ միայն հսկիչ ուսուցիչը – գլխ ձերբակալողը – եւ Արտաւազդ Հայր Սուրբը որ դեռ վարդապետ է եւ վեցերորդ դասարանին տուած գրաբարի դասը աւարտելէ ետք, կը յամենայ, բակին մէջ երթեւեկելով ուսուցչին հետ: Ես աւելի մտահոգ եմ բռնագրաւուած գիրքովս, քան թէ ենթադրեալ անորոշ պատիժէն: Եթէ գիրքը չտան, շարաթականները վըրաս պիտի բարդուին, եւ կարելի չէ որ յաջողիմ նոր գիրք ձեռք բերել նախկինը չվերադարձուցած: Հայր Սուրբին մեկնելէն ետք պիտի տեսնուի դատս, եւ անհամբեր եմ որ երթայ: Կը շարունակեն քալել ու խօսիլ ընդարձակ բակին մէջ, բոլորովին անտարբեր անձկութիւններուս:

Բայց պահը մը Հայր Սուրբը կանգ կ'առնէ ու կը հարցնէ հսկիչին, գլխ ցոյց տալով.

– Պարոն Ոսկերիչեան, այս մանչուկը ի՞նչ յանցանք գործած է որ այդպէս պատժուած կը մնայ:

– Այս տղա՛ն, կ'ըսէ ուսուցիչը խոժոռ մը իմ կողմս նայելով, իր գլուխէն մեծ գիրքեր կը կարդայ: Իր պայուսակէն «Թշուառները» գտնուեցաւ...

Յանկարծ Հայր Սուրբը կը կերպարանափոխուի, քայլ մը ետ կ'երթայ, թեւերը կը բարձրացնէ եւ իր ամէնէն թատերական ձայնովը կը գոչէ.

– Ո՜հ, հէգ մանչուկ... Ե՛ս եմ պատասխանատուն, պարոն Ոսկերիչեան, ներեցէ՛ք իրեն, տղեկը յանցանք չունի, Ե՛ս եմ...

Եւ կը սկսի բացատրել, թէ Կիրակի օր իր քարոզին մէջ յիշած է «Թշուառները» որպէս մարդկութեան երկրորդ աւետարանը, ու ես ալ, անշո՛ւշտ, ազդուելով Հայր Սուրբին քարոզէն, գացած գրադարանէն առած եմ այդ գիրքը...

– Եկո՛ւր, եկո՛ւր, բարի մանչուկս, ուսուցիչդ կը ներէ քեզի...

Ի հարկէ ներեց: Այդ երկուքը արդէն շատ մօտիկ էին իրարու: Քանի մը տարի ետք երբ Սահակ Կաթողիկոսը Հայր Սուրբը Սրբազան ըրաւ, ինքն ալ իր բարեկամը քահանայ ձեռնադրեց եւ պարոն Ոսկերիչեանը դարձաւ՝ Տէր Մաշտոց Քահանան: Մինչ այդ, Առաքելը եղած էր – Առաջնորդարանին ղավաղ – եւ Հայր Սուրբը մեկնեցաւ, բամպակի պէս փափուկ ձեռքովը շոյելէ ետք այտերըս:

Իսկ պարոն Ոսկերիչեանը գիրքս ետ տըւած պահուն, հարցուց.

. Տղա՛յ, դուն Կիրակի օր եկեղեցի գացած էիր:

– Այո, պարոն...

Ճշմարտախօսութեան սիրոյն ամէն ինչ խանգարելու ատենը չէր...

– Գիտեմ, դուն եկեղեցի գացողը չես, բայց ինչ որ է... հիմա կորսուիր աչքէս...

(Շար. 1)

…կուտայ իր հօր կեանքի ճանապարհը:

ԱՐՄԷՆԻ 1900 կը բացուի Համիտեան ջարդերու նկարներով 1894 – 96: Կը ըսկսի ապա պատմութիւնը Հայ մանուկին. Նախ Վան, իր հօր ծննդավայրը որ կը պատկերանայ իր գիւղական կեանքով, ժողովրդական եւ ընտանեկան բարքերով, կապուտակ լիճով եւ Շամիրամի բերդով՝ որպէս խորհրդանիշ իր ռազմաշունչ ոգիին: Ճամբորդութիւնը ծննդավայրէն դէպի Փոքր Ասիա կ'անցնի Տիարպէքիրէն՝ Հայոց Տիգրանակերտը, Երզրումէն, Տրապիզոնէն՝ հին Պոնտոսի մայրաքաղաքը, ապա դէպի Տերսիմի լեռները ուր կ'ապրին քով քովի Հայեր եւ քիւրտ ցեղախումբեր, Խարբերդ՝ իր ամերիկեան հռչակաւոր գոլէճով: Խարբերդի հովիտէն կը հասնի յետոյ Եփրատ որուն ջուրերը հազարներով Հայ դիակներ քաշած ու փոխադրած են, դիակներ նետուած Քըմախ – Պողազի խարակներէն որոնք կ'երկարին Արաբկիրէն Մալաթիա: Աւելի արեւմուտք, Քէօթահիա՝ իր բիւզանդական բարձր բերդով, ծննդավայր Կոմիտաս Վարդապետի, Եսկիշեհիր, հին քաղաքը իր ջերմուկներով: Յետոյ Պուրսա եւ վերջապէս Իզմիր իր նաւահանգիստով, իր հայկական թաղով, իր զանազան արհեստանոցներով:

Ուղեւորութիւնը կը շարունակուի յետոյ դէպի Կովկաս: Պաթում եւ յատկապէս Թիֆլիս՝ իր նոր եւ հին քաղաքով, հայկական թաղերով ինչպէս Հավլաբար ուր 1712-ին կը ծնէր հայոց աշուղը՝ Սայաթ Նովա, Հայկ. շուկայով, իր իւրայատուկ բարքերով: Ապա, Ախալքալաք, Պաքու, Ղարաբաղ, Զանգեզուր մինչեւ Երեւան, մինչեւ Էջմիածին, մինչեւ Կարս: Անշուշտ ամէն հանգրուան առիթ է նկարներու, բացատրութիւններու թէ երկրի բարքերուն, թէ հայկական ներկայութեան պատմական հետքերուն, դրուագներուն: Պատմելէ վերջ իր հօր ամուսնութիւնը, 1907-ին, մեր Հայ մանուկը կը տանի մեզ Կիլիկեան շըրջանը: Նախ մայրաքաղաք Ատանա իր հայկ. բարգաւաճ կեանքով, Մերսին, Այնթապ, Ուրֆա, Հաճըն, Զէյթուն, առանց մոռնալու Սիս՝ կաթողիկոսանիստ քաղաքը: Ծովեզերքէն դէպի հիւսիս բարձրանալով՝ Պոլիս. Հայկական Պոլիսը իր ազգային կառոյցով՝ պատրիարքարան, դպրոց, մամուլ, մտաւորական կեանք, ընկերային հաստատութիւններ, վաճառականութիւն եւայլն...: Պոլիս ուր Հայերը կ'ողջունեն «ազատութիւն, հաւասարութիւն, արդարութիւն» բառերով «երիտասարդ Թուրք»երու գալուստը եւ նոր սահմանադրութիւնը: Բայց արդէն գրքին էջերը կը շարունակուին Ատանայի ջարդերուն վրայ եւ յոյսերը կը չքանան, եւ հորիզոնը կը մըթագնի: 1915 տարին կ'արձանագրէ մեր պատմութեան ահաւոր սեւ էջը: Եւ հոս կը վերջանայ պատմութիւնը մեր խեղճ տըղեկին որ կը կորսնցնէ եւ հայր եւ մայր:

Այս գեղատիպ գիրքը շուրջ երկու տարուան հետեւողական աշխատանքի արդիւնք է: Մեկնելով Ավինիոնաբնակ Միշէլ Շիրինեանի հին բացիկներու եւ զարդանկարներու արդէն չօշափելի հաւաքածոյէն, Ժ. Ֆ. Քէպապճեան այլ փնտռտուքներով, այլ անձերու օժանդակութեամբ կը հասնի այս հարուստ հաւաքածոյին: Եւ Իվ Թերնոն՝ «Հայերը, ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» գիրքին հեղինակը գաղափարը կ'ունենայ պատմութիւն մը հիւսելու, շաղկապելու համար այս բոլոր վկայաթուղթերը: Պարզ եւ յստակ պատմուածք մը ուր պատմական մտահոգութիւնները չեն ծանրացներ ոճը, այլ աւելի խօսուն կը դարձնեն ամէն մէկ բացիկ կամ նկար:

ԱՐՄԷՆԻ 1900, կատարեալ ալպոմ մը: Վաւերական փաստաթուղթ մը որ ինքնատիպ մօտեցումով մը կը սատարէ Հայ դատի ծանօթման եւ տարածման:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ

ԿԸ ԳՈՒՄԱՐԷ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՏԻԹՐՕՅԹԻ ՄԷՋ

Ա.

Անկէ տասներկու տարի առաջ աշխարհացրիւ հայութեան մեծագոյն բարերար եւ հոգեհայր՝ Պ. Ալեք Մանուկեան հիմնեց Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամը, որուն նպատակն էր հետամուտ ըլլալ կրթական եւ մշակութային հարցերու, Սփիւռքի լայնածիր տարածքին վրայ:

Հիմնադրամի գործունէութեանց հերթական արտայայտութիւնը արձանագրուեցաւ վերջերս Տիթրօյթի մէջ, ուր Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի զանազան քաղաքներէն ժամներ էին Հայ ազգի համբաւաւոր պատմաբաններ, բանասէրներ, գրականագէտներ, լեզուաբաններ եւ այլ գիտնականներ՝ իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերելու «Հայ Ուսումնագէտներու Գիտաժողով»ին:

Եռօրեայ այս գիտական համագումարը տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան Վարժարանին մէջ, Յուլիս 31էն Օգոստոս 2: Ցերեկային, զոնփակ նիստերուն զեկուցումներ կարդացուեցան եւ մաքերու աշխոյժ փոխանակութիւն կատարուեցաւ, իսկ ամէն երեկոյ դասախօսութիւններ տրուեցան Հայ մշակութասէր հասարակութեան համար:

Գոհունակութեամբ պէտք է նշել, թէ Տէր եւ Տիկին Մանուկեան ներկայ գտնուեցան գրեթէ բոլոր նիստերուն, յաճախ կատարելով տեղին լրացումներ եւ առաջադրելով հետաքրքրական հարցումներ: Ուրախալի է նաեւ նշել, թէ գիտական ժողովին տիրող լեզուն հայերէնն էր եւ նոյնիսկ այն ուսումնագէտները, որոնք առհասարակ անգլերէն կը խօսին կամ կը գրեն, անհուն ոգեւորութեամբ փարած էին մայրենիին:

Սոյն նիստերը ձեռնհասօրէն վարեց Պր. Երուանդ Ազատեան:

Մշակութային Հիմնադրամի Յանձնախումբին անդամներն են՝ յայտնի մտաւորական եւ գրող Պր. Երուանդ Ազատեան՝ ատենապետ, բանաստեղծ Պր. Զարեհ Մելքոնեան՝ պատասխանատու ատենադպիր, Հայր Փառէն Ծ. Վրդ. Աւետիքեան՝ որ հովիւն է Ս. Յովհ. Մկրտիչ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, եւ Տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեան՝ որ գիտնական մըն է, ինչպէս նաեւ Մոնրէալի Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան Վարժարանի տնօրէնը: Յանձնախումբին մաս կը կազմեն նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէն Պր. Մ. Հայկենց եւ Բարերարին դուստրը՝ Տիկին Լուիզ Սիմոն:

Մասնակցող ուսումնագէտներն էին՝ Փրոֆ. Յակոբ Անասեան՝ մատենագէտ – բանասէր Լոս Անճելըսի Գալիֆորնիոյ Համալսարանէն, Պր. Շահան Արծրունի՝ երաժշտագէտ Նիւ Եորքէն, Փրոֆ. Ատկէն Արմէնեան՝ մանկավարժութեան մասնագէտ՝ Ալպերթայի Էտմընթըն քաղաքէն, Պր. Մարտիրոս Գավուքճեան՝ պատմաբան – արեւելագէտ Մոնրէալէն, Պր. Յարութիւն Երէցեան, Հայ. Թատր. պատմութեան եւ դասախօս ամերիկահայ Գոլէճին մէջ, խմբագիր «Ապրիլ» ամսաթերթի, Գալիֆորնիայէն: Տոքթ. Խաչիկ Թէօլէօլեան՝ բաղդատական գրականութեան մասնագէտ Ուեզլիըն Համալսարանէն: Փրոֆ. Հայկ Խաչատուրեան, փիլիսոփայութեան մասնագէտ Ուիսքոնսի Համալսարանէն, Տոքթ. Յակոբ Խաչիկեան, գրող եւ լեզուաբան Քեպեքէն, Տոքթ. Սրբուհի Հայրապետեան, գրականագէտ Լոս Անճելըսի Գալիֆորնիոյ Համալսարանէն, Տոքթ. Գրիգոր Մաքսուտեան, բանասէր, Գոլոմպիա Համալսարանին, Տոքթ. Մարգրետ Մարկոսեան, կենսատարրաբան եւ թարգմանիչ Նիւ Եորքէն, Փրոֆ. Կարլէն Մուրատեան, լրագրութեան զանգուածային հաղորդակցութեան մասնագէտ Օքլահոմայի Համալսարանէն, Տոքթ. Րիչըրտ Յովհաննիսեան, պատմաբան Լոս Անճելըսի Գալիֆորնիոյ Համալսարանէն, Տոքթ. Գէորգ Պարտաքճեան, մատենագէտ – գրականագէտ Հարվըրտ Համալսարանէն, Փրոֆ. Աւետիս Սանճեան, բանասէր եւ հայկ. ամբիոնի վարիչ Լոս Անճելըսի Գալիֆորնիոյ Համալսարանէն, Փրոֆ. Րոնալտ Գրիգոր Սիւնի, պատմաբան Օպերլին Գոլէճէն եւ Պր. Օշին Քէշիշեան, խմբագիր անգլիագիր «Արմինիըն Օպզըրվըր» շաբաթաթերթի՝ Գալիֆորնիայէն: Տիգրան Թումաճան, Ուէյն Սթէյթ Համալսարանէն, Տոքթ. Տիգրան Գույումճեան, նոյնպէս հրաւիրուած էր, սակայն Ֆրանսա գտնուելուն համար չէր կրցած իր մասնակցութիւնը բերել գիտական ժողովին:

Ժողովին արձանագրութիւնները գրի առաւ Լոնտոն Սքուլ աւ Իքոնոմիքսէն ընկերաբան Տիկ. Նորա Էքսերճեան:

Առաջին զոնփակ նիստին Պր. Ազատեան բացատրեց ժողովին յղացման նպատակը, շեշտելով այժմէական անհրաժեշտութիւնը Ամերիկահայ յարաճուն համայնքին կրթա – դաստիարակչական եւ մշակութային կարիքներն ու պահանջները ճանչնալու եւ ըստ այնմ ալ ծրագրուած եւ նպատակասլաց գործունէութիւն մշակելու: Ան շեշտեց թէ Յանձնախումբը հրաւիրած էր տարբեր մասնագիտութեան տէր գիտնականներ, եւ ակադեմականներու կողքին նաեւ մտաւորական կեանքի գործնական բաժնին մասնակցող անհատներ – լրագրող, հրատարակիչ, թարգմանիչ, եւայլն: Այնուհետեւ Պր. Մելքոնեան ներկայացուց Հիմնադրամի անցեալին ձեռք բերած նուաճումները եւ արտայայտեց կարգ մը ապագայ ծրագրումներ:

Հայագէտները ընդհանուր հաւանութիւն տուին հայկական համայնագիտարանի մը պատրաստութեան գաղափարին:

Համայնագիտարանը պէտք է ընդգրկէ բառայօդուածներ, որոնք ամբողջութեամբ պիտի վերաբերին հայ մշակոյթին, նշանաւոր դէմքերուն ու դէպքերուն, եւ ուղղուած պիտի ըլլայ գերազանցապէս հայ դպրոցական եւ համալսարանական երիտասարդութեան, ինչպէս եւ առհասարակ՝ մշակութասէր ընթերցող լայն հասարակութեան: Նախատեսուած է, որ նիւթերը ընդգրկուին մէկ հատորի մէջ, անգլերէն լեզուով:

Գիտնականները յանգեցան նաեւ այն եզրակացութեան, թէ ամերիկահայ դըպրոցներու եւ համալսարաններու համար անհրաժեշտ է ունենալ հայոց պատմութեան նուիրուած տարրական եւ համապարփակ միհատորեակ մը անգլերէն լեզուով: Փրոֆ. Յովհաննիսեան պատրաստակամութիւն յայտնեց ստանձնելու այս կարեւորագոյն աշխատութեան ընդհանուր խմբագրութիւնը:

Ուսումնագէտներէն ոմանք կարեւոր համարեցին նաեւ հայ գիտական հանդէսի մը ստեղծումը, որ կիսամեայ պարբերականի մը, կամ տարեգիրքի մը ձեւով պիտի կարենայ ամփոփել բանասիրական, պատմագիտական, լեզուաբանական, մատենագիտական եւ այլ կարգի ընկերային գիտութեանց, նորանոր նուաճումները:

Բոլոր հայագէտները շեշտեցին որ հայ գրականութեան գոհարները անյապաղ պէտք է անգլերէնի թարգմանուին, յատկապէս անոր համար, որ այդ գիրքերը ծառայեն իբր դասագիրք հայ դպրոցականներու եւ համալսարանականներու համար: Սակայն բաւական վէճեր տեղի ունեցան թարգմանական արուեստի եւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող բանաստեղծութեանց ծաղկաքաղներու վերաբերեալ: Այնուամենայնիւ գրական եւ գիտական գործեր պիտի շարունակուին թարգմանուիլ անգլերէնի:

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Առաքելին հետ գինետունէն դուրս ելլողը Պօղոսն էր: Փողոցի պատերուն քսուելով Պօղոս միտք կ'ընէր, որ գիշերը կ'իջնար, ու սպիտակ ձիաւորը մինակ էր լեռներուն մէջ:

Մարտիկ այդ գիշեր գիւղի ճամբով հասած էր Իգդիրի լեռները ու ձորէն վար կ'իջնէր: Մութին մէջ սպիտակ ձին դարձած էր երկինքէն վար իջած ամպի կըտոր մը, կակուղ ու անձայն...

×

Գարափունարի ու քաղաքի ժանդարմները, որսի ոտքերուն հետքն հոտուըտացող շուներու պէս, կը հետապընդէին Մարտիկը:

Ժանտարմներուն համար այլեւս որոշ էր, որ սպիտակ ձիաւորը Վարդանի խումբին հետ չէր: Առաջին գիշերը հովիւի մը վրանին տակ մնացեր էր: Երկրորդ ցորեկը երեւցած էր անտառին մէջ փայտ կտրող քիւրտին: Նոյն գիշերը Պէքիրի գիւղը՝ Իգդիրի մէջ տեսնուած էր:

Գիշեր ժամանակ հաւի գողութեան ելլող քիւրտ մը տեսած էր սպիտակ ձիաւորը ճիշդ տինկին հրապարակը, թափուած քարերուն մօտ:

Զարէ այս որ կը լսէ, քիւրտն իր մօտ կը կանչէ:

– Դուն ա՞չքովդ տեսար սպիտակ ձիաւորը:

– Հա, խանում, էնպէս, ինչպէս քեզ կը տեսնեմ:

– Ո՞ր կողմը գնաց:

– Չգիտցայ, չգիտցայ, կ'ըսես ինքն իր տեղը կորսուեցաւ:

Ժանտարմներն իսկ քիւրտի պատմածէն շատ բան հասկցած չէին եւ սակայն քիւրտը կը պնդէր, որ իր աչքով տեսած էր սպիտակ ձիաւորը:

Յաջորդ օրը անոր հետքը գտնուած չէր:

Երրորդ օրը, առաւօտ մը, երբ երեք ժանտարմներ, Գարափունարի ճամբէն կուգային, տեսան քիւրտ մը, որ պարապ ճիլլներն էշին վրայ ձգած կ'երթար ճամբէն:

Ժանտարմներէն մէկը ուզեց խօսիլ անոր հետ:

– Քիրվա, էսքան կանուխ ո՞ր տեղէն:

– Ալլահը կ'օգնէ, բախտս բանուկ է: Առտուն շատ կանուխ ելայ, մինչեւ իրիկուն Գարափունար հազիւ հասնէի: Պիտի սպասէի վաղուան որ էշի բեռս ծախէի: Տեսնեմ ձիաւոր մը դէմս ելաւ, հարցուց՝ «Բեռդ ի՞նչ է, քիրվա», ըսի՝ «Գարի է»: «Ո՞ւր կը տանիս» հարցուց. ըսի՝ «Գարափունար կը տանիմ»: Ըսաւ՝ «Քանի՞ի պիտի ծախես». ըսի՝ «Երսուն ղուրուշի»: Ալլահը որ օգնէ՝ կ'օգնէ: Ան ինծի էւելն եւելօք վճարեց ու ըսաւ՝ «Տար էդ բլրան ետեւ թափէ ու գնա»:

Ժանտարմները կասկածեցան: Այդ ձիաւորը Մարտիկն ըլլալու է:

– Քիրվա, ձին սպիտա՞կ էր:

– Հա՛ եա, սպիտակ էր, սպիտակ:

Այս որ լսեցին երեք ժանտարմներ հասան մօտակայ գիւղը հաւար տալու, – որ սպիտակ ձիաւորը իրենց դոներն է հասեր էնտեղ սարերուն մէջ: Ժանտարմներ հասան զանազան գիւղերէ ու ճամբաներէ, հասան քիւրտեր, հասան թուրքեր, նոյնիսկ մունետիկ պտըտցուցին հեռու ու մօտ գիւղերու փողոցներուն մէջ, որ սպիտակ ձիաւորը իրենց դոներուն մօտեցած է:

Երբ զինուած բազմութիւն մը շրջուեցաւ սարերու ետեւ, տեսաւ, թուրք գիւղացու պատմածին պէս, գարի թափուած էր դէզ մը, մաս մը կերուած ու մաս մըն ալ ձիու ոտքերով ցանուած:

Ժանտարմ մը, գարիի դէզէն ոչ շատ հեռու գտաւ պարապ մի քանի փամփուշտներ: Անտարակոյս նոյն սարի վըրայ կռիւ տեղի ունեցած էր ու տեսան հեռուն ձի մը, որ հանդարտ կ'արածէր բայց դաշտին մէջ թամբը փորին տակ անցած ու պոչով կը քշէր հեռզհետէ տաքցած արեւի՝ կապտագոյն ճանճերը: Երբ աւելի մօտեցան, տեսան ճահիճի մէջ, երեսի վրայ ինկած էր ժանտարմի մը դիակը: Ճահիճէն դուրս ելած դիակին մօտեցած էին անծանօթ սողուններ ու պիծակներ, լճկած արիւնին վրայ ինկած:

(Շար. – 144)

(Շար. Ա. էջէն)

մէն՝ Թրքական անջատողական ու ահա-բեկչական տարրերուն հետ գործակցող հայկ. կազմակերպութիւններու վարած Թուրքիոյ դէմ գործունէութեանց իբրեւ արդիւնք՝ Մարսէյլի պողոտաներէն մէ-կուն «Հայկ. Ցեղասպանութեան Պողո-տայ» անունը տալ որոշուած է:

«Ամերիկայի մէջ ալ, Հրեաներու հա-մար ծրագրուած «Ցեղասպանութեան Թանգարան»ին մէջ, կը մտածուի Հա-յերուն ալ բաժին մը յատկացնել եւ այդ առընչութեամբ, ամերիկացի կարգ մը ծերակուտականներ՝ Գարթըրին դիմում կատարած են: Հայկ. քարոզչական ձեռ-նարկները, Յոյներուն նիւթական օժան-դակութիւնով կը կատարուին:

«Մեր արտաքին գործոց իշխանութիւն-ները այս իրադարձութեանց ոչ մէկ ձե-ւով միջամտած են ու «չէզոք հանդի-սատես»ի նման դիտելով գոհացած են: Ամերիկացի Թրքասէր կարգ մը ծերակու-տականնե՛ր իսկ, այս լռութեան չհան-դուրժելով՝ Անգարայի արտաքին գոր-ծոց իշխանութիւնները զգուշացուցած են:

×

«Ֆրանսայի Մարսէյլ քաղաքի Թաղա-պետական Խորհուրդը, Հայոց մեծամաս-նութիւն կազմող Պօմոնի շրջանին մէջ, պողոտայի մը «Ապրիլ (*) 1915 – Հայկ. Ցեղասպանութեան Պողոտայ» անունը տալ որոշած է:

«Մարսէյլի քաղաքապետը՝ Կասթօն Տէֆէր, նոյն շրջանին մէջ ապրող 20 հազար Հայերու իբրեւ բարիկամեցողու-թեան ցոյց՝ պողոտայի մը անունը փոխել առաջարկած է: Թաղապետական Խոր-հուրդը, պողոտան՝ «Հայկ. Ցեղասպա-նութեան Պողոտայ» վերակոչած է:

×

«Ամերիկայի մէջ ալ, Հրեաները քաջա-լերելու համար, Պատմութեան ամբողջ ընթացքին անոնց ենթարկուած ցեղաս-պանութեանց ցուցադրութեան նպատա-կով «Ցեղասպանութեան Թանգարան»ի մը հիմնումը Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին կողմէ որոշուած է: Ծերակոյտին, 26 Յունիս 1980ին գումարած ժողովին ըն-թացքին, Նիւ Ճըրզիի դէմոքրատ ներկա-յացուցիչը՝ Պիլ Պրէտլի, իր ճառին մէջ «Հայոց համար ալ այս որոշումին շատ մեծ կարեւորութիւն ունեցած ըլլալուն, Ծերակոյտի հայ ներկայացուցիչ՝ Մար-ժինեանն ալ այս ծրագրին իր մասնակ-ցութիւնը պիտի բերէ» ըսած է: Մար-ժինեանն ալ, իր կարգին, այս ձեռնար-կին համար հայ հաւաքականութեան մէկ միլիոն տոլար յատկացնելու եղած պատ-րաստակամութիւնը յայտնած է:

«Յիշեալ «Ցեղասպանութեան Թանգա-րան»ին մէջ՝ «Թուրքերու կողմէ Հայոց դէմ գործուած Ցեղասպանութիւնը» խոր-հըրդանշող բաժինի մը յատկացումին համար, Հայերը եռանդով գործի ձեռ-նարկած ու այդ նպատակին համար յանձ-նաժողով մը կազմած են»:

(*) Հիւրրիյէթ, պողոտային փրանսե-րէն անունը ճիշդ կը գրէ, այսինքն՝ Ապ-րիլ 1915. բայց, երբ թրքերէնի կը թարգ-մանէ՝ Ապրիլը՝ Սեպտեմբեր 1915 կ'ըլ-լայ: Ըստ երեւոյթին, այդ ակամայ (?) ճշդումը կ'ընէ, յիշելով թէ, 1915 Սեպ-տեմբերին էր, որ Ներքին նախարար՝ Թալաթ, բնաջնջման հրահանգը հեռա-գրած էր...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200	(235,20)
Հոգեհանգիստ	100	(117,6))
Շնորհակալիք	100	
Հարսնիք, նշանտուք	100	
Ծնունդ	100	
Կը փնտռուի	40	(47,04)
Կ'ուզուի	60	(70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատա-րակելի և սովորական ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գու-մարները):

Այրի Տիկ. Մարիա Տէմիրճեան, Տէր և Տիկ. Ժան Տէմիրճեան, Տիկ. Սիւզան Տէ-միրճեան և զաւակը՝ Լօռա, Տէր և Տիկ. Յակոբ Գալայճեան եւ աղջիկը՝ Վանա եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ
(Բրքճնիկցի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 28ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 2, ժամը 14.15ին, Նուազօ-ի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Մարգար Խաչիկեան, Օր. Շանթալ Խաչիկեան, Այրի Տիկին Ան-թապլեան, զաւակներն ու թոռները, Այ-րի Տիկին Միսաքեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ասատուրեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ուստույիքեան զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Քիւփճեան, զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարա-գաները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն ի-րենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղ-բօր, ազգականին եւ սանին՝

ՄԱՐԳԱՐ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 28ին, 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ջորեքշաբթի, Սեպտ. 3, ժամը 14ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գե-րեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի տա-րեկան ճաշ – պարահանդէսը՝ Հոկտեմ-բեր 18ին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Շաբաթ Հոկտեմբեր 18
Հիլթըն պանդոկի սրահներուն մէջ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ:
Մանրամասնութիւնները յետագային

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԻ երգչախումբի հրաւէրով
ՄԱՆՈՒԷԼ
Փարիզի մէջ
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ Նոյեմբեր 4ին

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ
ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՑԱՆԿ Դ.

Ալեքսանեան Ա., Յակոբեան Ա., Աբ-գարեան, Ջէրչեան Ա., Տաւուտ Ն., Օ-հաննէսեան Կ., Պոքոնիանօ Շ., Պէտիկ-եան Փ., Քէնտէրեան Պ., Փանոսեան Մ., Քէշիշեան ընտ., Թորիքեան Գ., Տարք-ճեան Ա., Սալապեան Փ., Գասպարեան Ռ., Գարապօղոսեան 30ական Ֆ.:

Մէրքէպճեան Մ., Տէր-Յուսիկեան Փ., Նորտիկեան, Ներսէսեան Մ., Գուգուլ-եան Ա., Փալոճեան Ժ., Գէորգեան Ժ., Թէրզեան Ա., Մարտիրոսեան, Վարդա-պետեան Տ., Պօղոսեան Կ., Յակոբեան Ա., Յակոբեան Արշ., Քասսիմեան Ս., Դանիէլեան Յ., Համբարձումեան Լ., Համբարձումեան, Յովակիմեան Ա., Մա-նուկեան Ա., Գալուստեան Լ., Աճէմեան, Սանսիսթէպեան Ժ., Հալաճեան Պ., Ջէք-չէքեան Ռ., Ջէլէքեան Ռ., Դանիէլեան, Պարտիզպանեան Գ., Սանտալեան Գ., Ջատճեան Հ., Կասոյեան Մ., Տէր-Մար-տիրոսեան Ա., Սարեան Յ., Ավճեան Շ., Օհանեան Ա., Սահակեան, Մելքոնեան Մ.-Ժ., Թորոսեան Կ., Թաշճեան Մ., Պուսունեան Մ., Զաքարեան Ա., Մու-րատեան Փ., Ամանաղեան Գ., Պէրպէր-սարգիսեան Կ., Արզումանեան Զ., Եղ-նիկեան Ժ., Գալուստեան Լ. 25ական Ֆ:

Նազաչեանէ 20 Ֆ.:

Դ. Ցանկի Գումար	76.795 Ֆ.
ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ	416.710 Ֆ.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1980 – 1981 *ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են: Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ՝ նախակրթա-րանէն մինչեւ պաքալօրէայի Պէ. Սէ. Տէ. բաժինները:*

Կ'ընդունուին նաեւ հայ աղջիկներ միայն ցերեկօթիկ:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրու-թեան համար դիմել Տնօրէնութեան՝

DIRECTION COLLEGE ARMENIEN
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 534-68-28

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐ
ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու միութիւնը Անծանօթ Զինուորին Բոցը կ'արծարծէ Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 4, ժամը 18ին:

Հաւաքուիլ ժամը 17.30ին, Ֆրիէտլանտ – Շան զ'Էլիզէի թէռ – փլէնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդ-հանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտ. 5ին, ժամը 18ին՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերու-հիները՝ Հինգշաբթի, Սեպտ. 4, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

Փ Ա Ր Ի Զ
ԲԱՆՈՒԿ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱՅ
RUE D'ABOUKIR

à vendre ou à louer
boutique de gros
CONFECTION — TRICOTS

ՎԱՐՁՈՒ ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ
ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Դիմել՝
ELLEN GERARD
134, *Rue D'Abouk*ir
75002 — *PARIS*

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1980 - 1981 sont ouvertes.

Le Collège admet les élèves internes et externes dès les classes élémentaires jusqu'à celles des sections B. C. D. du Baccalauréat.

Les jeunes filles uniquement externes sont également admises.

S'adresser à la Direction pour tous détails concernant les inscriptions.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հե-տեւեալ ձեռնարկները.—

Զբօսապտոյտ՝ Սեպտ. 21ին
Պարանցիկ – երեկոյթ Հոկտ. 11ին:
Հոգեճաշ Նոյեմբեր 16ին:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին պա-րահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտ. 25ին:

×

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու-թեան դասախօսական ցերեկոյթը Սեպտ. 28, Կիմէի սրահը նուիրուած Սովետ. գրականութեան 60ամեակին, մասնակ-ցութեամբ Երեւանէն՝ Վարդգէս Պետ-րոսեանի, Նախագահ Գրողներու Միու-թեան, Ստեփան Կուրտիկեանի, խմբագիր Գրական Ամսագրի, Սիլվարդ Մեսրոպ-եանի, սամունքող, ժողովրդ. արուես-տագիտուհի:

×

ԽՍԱՅԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒ-ԹԵԱՆ մշակութային եւ գեղարուեստա-կան ցերեկոյթ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ, Հոկտեմ-բեր 26, Կիրակի, նուիրուած մեծանուն խմբագրուհի եւ Խսաեանի հնագոյն սա-նուհի Հայկանոյշ Մառքի, *իր ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ, Ալեք Մանուկ-եան սրահը:*

×

Սեւրանի Կապ. Խաչի տարեկան պա-րահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անէիր-Պուա – Քօլօմպի Մասնաճիւղին տարե-կան Պարահանդէսը Հոկտեմբեր 11ին:

JACQUES CHELELEKIAN
HAVAS VOYAGES
vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Gaidzag MARDOYAN
ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

LUNDI 8 SEPTEMBRE – LUNDI 22 SEPTEMBRE 4 080 FRS

calendrier des départs
de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Lundi 06 Octobre	Lundi 20 Octobre 80	3 480 FRS
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FRS
Vendredi 26 Décembre 80	Jeudi 08 Janvier 81	3 480 FRS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN	**VOYAGES WASTEELS**
Jacques	**87 la Canebière 13001 MARSEILLE**
	tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
3
MERCREDI
3 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tel. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.722 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.722

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԿՏԱՆՍԿԷՆ ԵՏՔ՝ ՍԻԼԵԶԻԱՅ ՀԱՆՔԵՐԸ

Սիլեզիոյ ածխահանքերու բանուորներն են որ վճռած են ձեռք ձգել այն բոլոր առաւելութիւնները, զորս ձեռք ձըգեցին Կտանսկի նաւարաններու բանւորները: Արդէն սկիզբէն, գործադուլի ձեռնարկած էին, համախոհութեան համար Կտանսկի հետ թէեւ Վալեզա ճըշդած էր, որ իր շարժումը միայն իր շըրջանին կը վերաբերի: Ստորագրուած համաձայնագիրներն ալ, արդէն, միայն Կտանսկի կը վերաբերին:

Երկուշաբթի օր իսկ, ազատ արձակումներ կատարուեցան, եւ առաջին անգամ՝ ազատ արձակուեցան գործադուլի ...ները ձերբակալուած ընդդիմադիր մըտաւորականները եւ ասոնց գլխաւորը՝ Քուրոն:

Ընդհանուր ձեւով, դեռ սպասողական վիճակ մը կը տիրէ եւ ոչ ոք կրնայ բան մը ըսել: Արդարեւ եթէ համաձայնագըրին բոլոր կէտերը գործադրուին, Կըտանսկի շարժումը կրնայ «դէշ օրինակ» ծառայել ոչ միայն Լեհաստանի այլեւ դաշնակիցներուն: Եւ կարելի չէ հաւատալ թէ Մոսկուա պիտի գոհանայ դիտելէ: ...ւ եթէ ինչ որ եղաւ խարկանկ մըն է ... մէկ ձեռքով տրուածը միւսով ետ պիտի առնուի, այն ատեն շատ դէշ կ'ըլլայ կացութիւնը Լեհաստանի մէջ իսկ: Ոմանք նոյնիսկ կը խորհին թէ Կիրէք ըստամալիքի տակ է, այսինքն իր պաշտօնը վտանգուած է: Մոսկուայի մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ հա... ...նավար ամերիկեան կուսակցութեան ...պաշտօնութիւններուն Լեհաստանի կուսակցական թիւ մէկին դէմ, որու տկար ...ակարարման հետեւանք կը նկատուի ...ած տագնապը: Ամէն պարագայի մէջ, Մոսկուա չի խնայեր «հակայեղափոխականներուն եւ հակընկերվարական տարրերուն» որոնք սպրդած են Կտանսկի բանուորական կազմակերպութեանց մէջ: Անոնք կը վնասեն Լեհաստանի իրական ընկերվարութեան:

Ընդունելով հանդերձ թէ Վարշաւա ...րիշ ելք չունէր առայժմ վերջ տալու համար կացութեան մը, որ անդամալոյծ կ'ընէր երկրին տնտեսութիւնը, դեռ կարելի չէ վստահ ըլլալ որ Կտանսկի բանուորներուն համար ամէն օր Կիրակի պիտի ըլլայ, Օգս. 31ի պատմական Կիրակիէն ետք ալ:

—×—

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ՝ ԺԱՆ ՎԱՆՏՈՄԻ (ԹԻՒՏԱՐԵԱՆ) ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ԴԷՄ

Փարիզեան մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ զօրաւոր եղեռնափորձի մը, որ քարուքանդ ըրած է Ժան Վանտոմի (Թիւտարեան Մաթէն կը գրէ՝ Տատուրեան) գոհարեղէնի խանութը 352 ռիւ սէնթ՝ Օնոռէ: Պայթիւնը Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5ին, ջարդուփշուր ըրած է նաեւ մերձաւոր խանութներու եւ բնակարաններու ապակիներն ու պատուհանները: Երեքշաբթի առտու, Մաթէն օրաթերթը բաւական տեղ կու – տար պատահածին, հրատարակելով նաեւ գոհարավաճառին նկարը: Կը գրէ թէ ...ական ցնցուած է եւ չի գիտեր ինչու նման արարք մը կը գործուի իրեն դէմ:

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԳԸՆԱԼԸ ԿՂԶԻԻ ՄԷՋ

«Մա՛հ Հրեաներուն, Քրիստոնեաներուն եւ Հայերուն»

ԿԸ ՊՈՌԱՆ ԱՋԱԿՈՂՄԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ԽՈՒՃԱՊԻ ՄԱՏՆԵԼՈՎ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Մարմարա, Օգս. 18ի իր թիւին մէջ կը գրէ.–

Գընալը կղզիի մէջ, Շաբաթ օր պատահած է դէպք մը որ սարսափի մատնած է բնակիչները: Լուրին անդրադառնալով, երէկ *Հիւրրիյէթ* կը գրէր հետեւեալը.

«Աջակողմեան հոսանքի պատկանող խումբ մը երիտասարդներ, ձկնորսական նաւով մը Գընալը գացին ու հոն *«Միւսլիման Թիւրքիյէ, մա՛հ Հրեաներուն, Հայերուն ու Քրիստոնեաներուն»* պոռացին, որմէ վերջ ապահովութեան ուժերը հսկողութեան տակ առին զանոնք:

«Կղզիին բնակիչները, որոնք ծովեզերքն էին ծովու լոգանք առնելու համար, իրենց հագուստները ձգեցին ու սարսափահար խոյս տուին: Ցուցարարները, որոնց թիւը 400 էր, *Մուամմէր Օլ* անունով նաւով մը կղզի եկած էին: Երբ սպառնական կոչեր արձակել սկսան, քանի մը վայրկեանէն հասան ապահովութեան ուժերը եւ շրջապատեցին զանոնք. յետոյ առին ու տարին անոնց ինքնութիւնը ճշդելու համար: Ապահովութեան պաշտօնեայ մը, աւելի վերջ հետեւեալը ըսաւ.– Առնէք՝ Իմամ Հաթիպ վարժարանի ուսանողներ եւ *Ագընճըներ* են, որոնք ռամազանի առիթով ծով չէին կրցած մտնել եւ հիմա եկած էին ծով մտնելու ու փիքնիք ընելու. մէջտեղը ապօրէն կացութիւն մը չկայ:

«Միւս կողմէ, ցուցարարները, որոնք ծով մտան *շալվարով* եւ երկար վարտիկներով, ծովու լոգանքէն վերջ, *նամազ* մըն ալ բրին ծովեզերքը»:

«Փոքր արհեստաւոր մըն եմ, ինչո՞ւ ես» կ'ըսէ, աւելցնելով թէ ամէն պարագայի մէջ, իր հայկական ծագումը, որեւէ կապ չի կրնար ունենալ այս եղեռնափորձին հետ: Մաթէն *կը ճշդէ սակայն թէ Վանտոմ այնքան ալ փոքր արհեստաւոր մը չէ եւ թէ իր անունը շատ ծանօթ է գոհարեղէնի մասնագէտներու շրջանակներու մէջ Ֆրանսա եւ արտասահման: Ծանօթ՝ է, արդարեւ, թէ Վանտոմ* փանթէզի *գոհարեղէնի մեծ ըստեղծագործ մըն է եւ իր անունը նոյնիսկ տեղ գտած է Լարուս համայնագիտարանին մէջ, որ կը գրէ թէ ան մաս կը կազմէ այն գոհարագործներուն, որոնք ստեղծագործութիւններու վերածած են, աւանդական թանկագին չինանիւթեր կամ չօգտագործուած նիւթեր:*

Մաթէն *կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը յոռետես է, ոչ վկայ կայ, ոչ ալ որեւէ նշան թէեւ ոմանք կ'ըսեն թէ Վանտոմ Պոքասայի ադամանդները աշխատած է: Ինք կը հերքէ Ափրիկէի հետ որեւէ կապ: Եղեռնափորձը պատահած է երբ խանութը փակ էր արձակուրդի առթիւ եւ պիտի բացուէր Երկուշաբթի օր:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆՏԻ մէջ, Միշել Քասթ ինը տողնոց տոմս մը ունէր աջին երեկուն, ուր կ'ըսէր թէ.– Ֆրանսայի մէջ սպրուստի յաւելումը 1,5 առ հարիւր եղած է Յուլիսին եւ միայն՝ 0,2 առ հարիւր Գերմանիոյ մէջ: Ուրեմն հարցում մը կը ծագի. «արդեօ՞ք, Գերմանիա քարիւղ չի ներածեր»...:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Հ. ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

«ԱՐԱՔՍ» ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Օգս. 20ին, Հ. Խալաթեան ելոյթ ունեցած է Խորհրդարանը, բայց չէ կըրցած, իրեն տրամադրուած սահմանափակ ժամանակամիջոցին աւարտել իր խօսքը: Ստորեւ, կու տանք ելոյթին վերջին – չարտասանուած մասը – որ կը վերաբերի փոքրամասնութեանց և ուրեմն նաեւ՝ Հայոց, այնպէս՝ ինչպէս կու տայ «Ալիք», Օգս. 21ի իր թիւով.–

×

Խալաթեանը, իր խօսքերի ընթացքում նշել է՝ «Ես այստեղ ճնշուած ժողովրդների շարքին, պէտք է յիշեմ նաեւ հայ ճնշուած ժողովրդին: Մի ժողովուրդ, որ անդամներ զոհ է գնացել մեծ ուժերի քաղաքականութիւններին: Հայ ժողովուրդը քրիստոնեայ մի ազգ է, սակայն քրիստոնեայ մեծ ուժերի կողմից հաշտութեան նախազ է դարձել:

1923 Թուին, Լօզանի համագումարում, մէկ անգամ եւս հայկական հարցը հաշտութեան նախազ դարձաւ՝ ժամանակի մեծ ուժերի կողմից: Այս քաղաքականութիւնը մինչեւ այսօր շարունակւում է եւ եօթը միլիոն Հայեր, աշխարհի 54 երկրներում, պարտադրաբար եւ պատմութեան պարտադրանքների հետեւանքով ամէն տեղ եւ մասնաւորաբար Իրանում ու Լիբանանում պայքարել են, պայքարում են եւ կը պայքարեն համաշխարհային նոր դրամատիրութեան եւ մեծ ուժերի դէմ, որպէսզի հասնեն իրենց մարդկային արդար իրաւունքներին:

«Այժմ մի ուրիշ խնդիր այն է որ գերուժերը Իրանի յեղափոխութեան դէմ տարուող իրենց պայքարում աչքաթող չեն արել Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւններին, յատկապէս՝ Հայերին, նրանք ճգնում են Իրանի իսլամ Հանրապետութեան եւ կրօնական փոքրամասնութիւնների միջեւ տարաձայնութիւններ եւ հակառակութիւն սերմանելով նոր տագնապներ առաջացնել: Արտաքին ռադիօները եւ մամուլը եւ նրանց գործակալները Իրանում ստայօդ լուրեր եւ սարսափ առաջացնող յերիւրանքներ տարածելով աշխատում են Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւններին անհանգստացնել, գրգռել եւ այս գգայուն կացութեան մէջ տագնապ եւ յուզում առաջացնել. Նրանց գործակալներն Իրանում եւ դժբախտաբար, որոշ պարագաներում իրանցի պատասխանատու եւ անպատասխանատու դէմքերը եւս իրենց որոշ ընթացքով, գիտակցաբար կամ թէ անգիտակցաբար հրահրում են այդ գրգռումները եւ Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւնների մէջ տագնապ ու դժգոհութիւններ են առաջացնում:

«Օրինակի համար՝ մի քանի օր է, որ Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւնները, յատկապէս գրադաշտական համայնքը, մի սխալ լուրի ու յերիւրանքի պատճառով խիստ անհանգիստ է. շշուկ են տարածել որ նախ գրադաշտներին եւ ապա միւս փոքրամասնութիւններին բաժանելու են ժողովրդից, նրանց մի տեղ արգելափակելու են եւ բոլոր մարդկային իրաւունքներից զրկելու են:

«Սակայն, սրանից աւելի կարեւոր խնդիրը Հայոց եւ կրօնական միւս փոքրամասնութիւնների դպրոցների հարցն է, որոնք օտար դպրոցի խնդրի բերումով փակման սեմին են կանգնած: Երբ յիշեալ օտար դպրոցի դէպքից յետոյ յայտարարուեց, թէ իրանցի կրօնական փոքրամասնութիւնները դպրոց չեն ունենալու, որից յետոյ Հայոց մի քանի դըպրոցների փակման կարգադրութիւնը կատարուեց կրթա – դաստիարակչական հաստատութեան գրասենեակների կողմից, ոչ թէ միայն երկար ժամանակ փոքրամասնութիւնների գոյութիւնը վտանգուեց, այլ նաեւ մեծ եւ քաղաքական վիրաւորանք հասցրուեց կրօնական փոքրամասնութեանց, ի հարկէ Հայոց կողմից տրուած խիստ բողոքներից յետոյ այդ խօսքը յետ վերցուեց, սակայն մինչեւ այս բոպէն պաշտօնապէս եւ գրաւոր կերպով չեն ապահովուել ու երաշխաւորուել Հայոց եւ կրօնական միւս փոքրամասնութիւնների մշակութային, կրօնական եւ ազգային իրաւունքները:

«Գիտենք որ Հիմնական Օրէնքը այդ կապակցութեամբ շատ պարզ նշումներ ունի, ժողովրդի առաջնորդը եւ կրօնական ու աշխարհական մեծ դէմքերը եւս անդամներ հաստատել ու ընդգծել են այդ իրաւունքները, սակայն, ցայժմ սպասուած արդիւնքը չի ստացուել եւ որոշ պատասխանատու անձանց կողմից փոքրամասնութիւնների, յատկապէս Հայոց հանդէպ կիրառած այդ ընթացքը, անուղղակի կերպով զօրացնում է օտարների գրգռութիւններն ու յարուցած տագնապը, մի կողմից անհանգստութիւն, դժգոհութիւն եւ միւս կողմից՝ երկրից հեռանալու տրամադրութիւններ ստեղծելով ու չեշտելով նրանց մէջ:

«Կարելի է ասել, որ Իրանի յեղափոխութեան ճակատագրակերտ եւ պատմական պայքարում, համաշխարհային նոր դրամատիրութեան առկայութեամբ Իրանի կրօնական փոքրամասնութեանց խնդիրը եւ հայկական հարցը մի տուեալ է, որից աշխատում են օգտուել գերուժերը՝ Իրանի յեղափոխութեան դէմ:

«Իրանի կրօնական փոքրամասնութեանց առաջնորդները, յատկապէս Հայ համայնքի առաջնորդները եւ իրենք՝ Հայերը, այս քաղաքական դաւադրութեանց տեղեակ են եւ դրա դէմ պայքարում են, սակայն, սպասելիք ունեն որ իշխանութեան պատասխանատուները եւս դրանք ուշադրութեան առնելով՝ փոքրամասնութիւնների մէջ տագնապ եւ դժգոհանքներ չառաջացնեն հակայեղափոխութեան օգտին:

«Հայոց դպրոցների կապակցութեամբ, պէտք է ասեմ, որ հայ համայնքը կըրթա – դաստիարակչական յեղափոխական նոր ծրագրի դէմ որեւէ հակառակութիւն չունի, նոյնիսկ դրուատանքով է նայում դրա յառաջդիմական դրուածքին, քանզի այն համոզումն ունի, որ ինչքան կարելի է՝ շուտ պիտի վերացնել դասակարգային շնորհաւութիւնները կրթա – դաստիարակչական ասպարէզում եւ միաձեւ ու անվճար կրթութեան միջոցներ տրամադրել բոլորին, սակայն, Հայոց դպրոցների փակման գնով պիտի չիրագործուի դա, քանի որ առանց դըպրոցի ոչ մշակոյթ, ոչ կրօն, ոչ ազգայնականութիւն եւ ոչ էլ հայ անունով փոքրամասնութիւն գոյութիւն կ'ունենայ, որ ես որպէս նրա ներկայացուցիչը՝ այս Խորհրդարանում պարտականութիւններ յանձն առնեմ:

«Տեսնում ենք, որ համաշխարհային նոր դրամատիրութիւնը ամէն մի տըւեալից օգտւում է իր նպատակներն առաջ տանելու համար եւ Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւնների դժգոհութիւնը մի տուեալ է, որ լաւապէս ուշադրութեան են առել գերուժերը եւ աշխատում են առաւելագոյն կերպով շահագործել այդ:

«Անկասկած, բոլոր ներկայացուցիչները յիշում են, որ մի քանի ամիս առաջ, Թեհրանում մի քրիստոնեայ երիտասարդ ահաբեկուելով սպանուեց, նըրանից առաջ և յետոյ եւս մի քանի մահափորձեր կատարուեցին մի քանի քըրիստոնեայ հոգեւորականների դէմ»:

«Թեհրանում սպանուած քրիստոնեայ

(Շար.ը Կարդալ 4րդ էջ)

Հ.Մ.Ը.Մ. ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

(Բ. և վերջ)

Արդար պիտի չըլլար, եթէ հոս մոռացութեան տայինք կարգ մը եկեղեցականներու եւ ազգայիններու անունները, որոնք սատարեցին այս միութեան գործերուն։

Երջանկայիշատակ Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան եւ ապա Զարեհ Կաթողիկոս Փայասլեան (երբ Առաջնորդ էր), Տքթ. Ա. Ալթունեան եւ Որդի, Ատուր Լեւոնեան, ինչպէս նաեւ Ազգ. Քաղաքական Ժողովի բոլոր անդամներն ու Տէր Յարութիւն Քհնյ. Եսայեան։ Վերոյիշեալները Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկզբնական շրջանէն ու անկէ ետք իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ միշտ թեւ ու թիկունք կանգնած են Միութեան։

Շատ երկար պիտի ըլլար իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերող բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ. ականներուն անունները հոս արձանագրել, սակայն առանձին գլուխներու մէջ կը յիշատակենք այդ նուիրեալներու անունները։

Մարզական եւ սկաուտական գետնի վրայ Հ. Մ. Ը. Մ. առաջին օրէն ձգտեցաւ բարձրին, բարձրացնելով նաեւ իր մրցակիցները։

Կազմութեան առաջին տարիներուն իսկ ֆութպոլի կողքին, զարկ տուաւ մարզական զանազան խաղերուն։ Սուլթանիէ (այժմ Մէյմուն վրժ.) բակին մէջ, ան առաջին առթիւ մասնակցելով միջ-միութենական 1926-ի մրցումներուն, շահեցաւ աթլեթիք խաղերու, ինչպէս նաեւ ժիմնասթիքի ու ֆութպոլի մրցումներուն մէջ առաջնութիւնը։

Վերջին կէս դարու ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ. շահած է հարիւրէ աւելի ախոյանական եւ այլ մրցաշարքեր, եղած է բաժակակիր խումբը՝ ֆութպոլի, աթլեթիզմի, հեծելարշաւի, պասքէթպոլի, թենիսի, փինկ-փոնկի, մարմնամշակումի, մարմնամարզանքի, լուղորդութեան, վոլիպոլի, ճատրակի, ժուտոյի եւ այլ խաղերու մէջ։

Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի համբաւը Սուրիոյ սահմաններէն անցած է մինչեւ Եգիպտոս, Իրաք, Անգլիա, Պուլկարիա, Յորդանան, Պաղեստին, Լիբանան եւ Պարսկաստան։

Սուրիան նեղ կուգար անոր ֆութ-պոլիստներուն, պասքէթ-պոլիստներուն, հեծելանուորդներուն, մարմնամշակներուն եւ աթլէթներուն երբեմնի յաջողութեանց։ Հալէպի ախոյանութենէն զատ, անոր թենիսի, հեծելարշաւի, ֆութ-պոլի, փինկ-փոնկի, աթլեթի, մարմնամըշակումի խումբերն ու ախոյեանները բազմիցս շահած են Սուրիոյ եւ երբեմն ալ Սուրիա – Եգիպտոս ախոյենութիւնները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները միշտ ներկայ եղած են արաբական եւ համահայկական գրեթէ բոլոր բանակումներուն եւ ճամբարներուն։ Շատ անդամներ Հ. Մ. Ը. Մ.-ականներ որպէս Ֆետերասիոնի կամ թեքնիք հարցերու անդամներ՝ մաս կազմած են Հալէպի եւ Սուրիոյ Ընդհանուր դաշնակցութեան ֆութ-պոլի, հեծելարշաւի, փինկ-փոնկի, մարմնամշակումի խաղերուն մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ. իր կազմութեան առաջին տարիներէն սկսեալ ունեցած է իր աբենոյշներն ու մարզկուհիները, որոնք իրենց կարգին երկար տարիներ եւ մինչեւ այսօր կը շարունակեն խոլել պասքէթ-պոլի եւ հեծելարշաւի, լուղորդութեան, թենիսի խաղերու ախոյենութիւնները։ Շատ մը մարզկուհիներ Հալէպի եւ Սուրիոյ խառն խումբերու աստղերը եղած են։ Կարելի չէ մոռնալ աշխարհի մարմնամշակումի երկրորդ ախոյեան Լեւոն Հիմիտեանը, հեծելարշաւի երրորդութիւնը՝ Զոհրապ Տէր Պօղոսեանը, Արմէն Քաջեանը եւ Ալպեր Էքմեքճեանը, աթլէթներ՝ Մաթոսեանը, Յ. Ինճէեանը, Մ. Վարդանեանը, Թ. Նազարեանը, Ե. Տեմիրճեանը, Յ. Պանտիկեանը, եւ Պասմաճեան եղբայրներ՝ Յովհաննէսը, Վազգէնը, Վահանը, փինկ-փոնկիստներ՝ Նուբար Գունտրաճեանը ու ընկերները, թենիս խաղացողներ՝ Աբրահամ Քէշիշեանը, Մարի Մուրատեանը և անոնց սերունդը, ֆութպոլիստներ՝ հիներէն Վռամը, Շաւարշը, Փանոսը, Ճորճ Մխիթարեանը, Սաաթճին, միջին սերունդէն՝ Վազգէն եւ Արսէն Տէր Ղուկասեանը, Արմէնը, Համազասպը, Մանուէլ Գաթըրճեանը, Յակոբ Աֆարեանը, նորերէն՝ Աբրահամը, Գոգոն, Մալեանը, Պետրոս Զագըրեանը, Կարօն, Անդրանիկ Սիւլիւքճեանը, Նեկրօն եւ Երէցեանները, Սահակը, Մելքիսէթը եւ Վահէն, պասքէթպոլիստներ՝ Տիգրանը, Վարդգէսը, Կարօն, Հրաչը, եւ նորերէն շատերը։ Աղջկանց խումբերէն՝ Աշխէնը, Ագկիւլեան քոյրերը, Փեննան, նորերէն՝ Սօսին եւ ուրիշներ։

Հ. Մ. Ը. Մ. միշտ ունեցած է իր պահեստի խումբերը։ Ֆութ-պոլի խումբերուն թիւը երբեմն հասած է մինչեւ 24-ի,

Մասնաճիւղի կազմութենէն ի վեր, զարկ տրուած է սկաուտութեան՝ Լեւոն Արդարեանի ղեկավարութեամբ։

Առաջին տարիներուն 30 հոգինոց խումբին խմամքն ու դաստիարակութիւնը վստահուած է խմբապետներ Նշան Թիւյսիւզեանի, Լեւոն Պալըքճեանի, եւ Արսէն Դանիէլեանի։ Այժմ սկաուտներու թիւը հասած է հազարի՝ շնորհիւ Սուրէն Նազարեանի ջանքերուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներն են որ կը կազմեն մարզական շարժման կորիզը։ Այսօր, կէս դար ետք, եթէ ակնարկ մը նետենք դէպի ետեւ, կը տեսնենք որ ըսկաուտական շարքերէն տասը հազարնոց արիներու հսկայ բանակ մը դաստիարակուած է եւ զանազան գաղութներու մէջ իրենց կարգին գործի լծուած են։ Սկաուտական Խորհուրդներն են որ կը տանին այս ծանր բեռը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան հետ համախորհուրդ։ Սկաուտներն են որ փայլը կ'աւելցնեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ – մասնաճիւղային մրցումներուն իրենց տողանցքով եւ փանփառով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտներուն, Արծուիկներուն եւ Գայլիկներուն թիւը հազարը կ'անցնի։

Հ. Մ. Ը. Մ. միշտ ալ ունեցած է տարեկան բանակումներ՝ Լիբանանի կամ Սուրիոյ ամարանոցներուն մէջ։ Բանակումը կենսունակ պատանին ու պարմանուհին հայեցի շունչով դաստիարակող մեծադոյն դպրոցն է։

Սկաուտները այժմ իրենց սեփական մնայուն բնակավայրը ունին Քեսապի մէջ, իսկ Արծուիկները՝ Ս. Օ. Խ.ի կազդուրման կայանը։

Պետութեան մօտ Հ. Մ. Ը. Մ. ճանչցուած է Նետի Ռիատի, Նետի Սուբի Ռիատի, եւ Նետի Եարմուք Ռիատի յաջորդական անուններով։

Այժմ Հ. Մ. Ը. Մ. կիսապաշտօնական միութիւն մըն է եւ կապուած է Սուրիոյ մարմնակրթական միացեալ դաշնակցութեան Հալէպի գրասենեակին, որ իր հերթին կապուած է արաբական Պաաս ընկերվարական կուսակցութեան երիտասարդութեան եւ սփորի բաժնին։

Հալէպի Նահանգային Խորհուրդին (Մեճլէս Մուհաֆազա – Իտարա Մահալլիէ) անդամ են Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ շրջանի վարչականներէն Տքթ. Տիգրան Զափանեան, Զաւէն Սապունճեան, Մովսէս Քէօշկէրեան, եւ Յարութիւն Հալլաճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ. ունեցած է բեղուն եւ ծաւալուն գործունէութիւն մը։ Միջ-մասնաճիւղային ֆութ-պոլի, պասքէթի մրցումներուն կողքին կազմակերպած է իր Ողիմպիական – Նաւասարդեան խաղերը։ Եւ միշտ ալ լայն խաղերուն վիթխարի աշխատանքները իր վրայ վերցուցած է Հալէպի Մասնաճիւղը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութենէն ի վեր շինարարութիւնը գրեթէ անպակաս եղած է այս միութենէն ներս։ Ճեպէլ Նահարի ֆութ-պոլի դաշտէն ետք, Նոր Գիւղի Նաւասարդեան դաշտը, ապա դարձեալ Ճեպէլ Նահարի Ընտանեկան պարտէզ-մարզադաշտը, պասքէթի, թենիսի եւ ֆութ-պոլի եւ իրենց յարակից հանդերձարաններով ու ժողովի սենեակներով, որոնք սունկի նման տարին հատ մը կ'աւելնան միջին հաշուով։ Այժմ, Հ. Մ. Ը. Մ. կը ծրագրէ շինել իր սեփական նոր մարզաւանը, էշրաֆիէի փէչերուն եւ իր սեփական նոր Տունը վիլլաներու թաղամասին մէջ։

Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը «Արեւելք» օրաթերթի Վարչութեան հետ գործակցաբար լոյս ընծայած է նաեւ մարզական շաբաթաթերթ մը «Արեւելք – Մարզաշխարհ» անունով, մօտ վեց տարի, 1957 – 1963-ի Մարտի 8, խմբագրութեամբ Զաւէն Սապունճեանի։

Միութիւնս միշտ ալ տօնած է իր տարեդարձները։ 1935-ին՝ 10-ամեակը, 1950-ին՝ 25-ամեակը, 1955-ին՝ 30-ամեակը, եւ 1975-ին՝ 50-ամեակը։ Տօնած է մեծ շուքով նաեւ ընդհանուր հիմնադրութեան՝ 60-րդ տարեդարձը։

Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին, տըւինք ինչ որ կարելի էր տալ յօդուածի մը սահմաններուն մէջ։ Կարելի էր ամբողջ հատոր մը գրել, սակայն ոչ ժամանակը եւ ոչ ալ պայմանները առայժմ ձեռնտու են աւելի աւելին տալու։

ԶԱՒԷՆ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱԼԷՊ

ԱՓՐԻԿԷ ԻՐ ՀԱՑԵՐՈՎ

Յամաքամաս մը, բնութեան պատճառած աղէտներուն եւ մարդոց անհեռատես քայլերուն հետեւանքով սովի ըսպառնալիքին տակ կը գտնուի։ Նոյնիսկ տեղ – տեղ, ինչպէս Քարամոժա նահանգը, Ուկանտայի հիւսիս – արեւելքը, սովը արդէն իր աւերները կը գործէ

Բուն հարցն այն է, որ Ափրիկէ ի վիճակի չէ ինքզինք կերակրելու։ Պատկերը յստակ է։ Շուրջ 440 միլիոն Ափրիկեցի, այսինքն՝ մէկ տասներորդը աշխարհի բնակչութեան, բաղդատմամբ 1970ական թուականներուն, ներկայիս, կերակրուելու նուազ միջոցներ եւ կարելիութիւններ ունի։

Համաձայն այն տուեալներուն, որոնք տեղ գտած են ՄԱԿ-ի Ուտեստեղէնի եւ Գիւղատնտեսութեան Կազմակերպութեան վերջին վիճակագրութեան մէջ, Յուլիս, ափրիկեան 21 երկիրներ ուտեստեղէնի լուրջ տագնապի մատնուած են։ Ասոնցմէ տասը՝ Եթովպիայէն Մոզամպիք, առաւել ցայտուն կերպով։

Կարգ մը մասնագէտներու համոզումով, այժմու պատկերը առաւել բացասական է բաղդատմամբ 1972 – 74-ի երաշտի տարիներուն, որոնց ընթացքին 300.000-էն աւելի Ափրիկեցի սովամահ եղաւ Եթովպիայէն Սահել, Սահարայի հարաւը։

Նոյն մասնագէտներուն ներկայացուցած հաշիւներով, անմիջական եւ արտակարգ օժանդակութենէն զատ, անհրաժեշտ է 64 միլիառ տոլարի արժողութեամբ օժանդակութիւն մը կատարել, եւ այս որպէսզի Ափրիկէ 1990-ին համեստ չափով ինքնարաւ դառնայ։ Նոյնքան կարեւոր կը նկատեն ափրիկեան կառավարութիւններուն ճիգերը՝ լուծելու ...

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Կրկնել չտալ։ Կէսօրէն վերջ դպրոց չունէինք, ու երանութիւնը իմս էր ժան Վալժանին հետ փնտռելու ելքը... Փարիզի կոյուղիներուն։ Եւ ինչ բախտաւորութիւն, որ անցեալ շաբաթ չեղաւ այս ընդհանուր խուզարկութիւնը։ «Թշուառներ»ուն տեղ պայուսակէս գտնուած պիտի ըլլար «Մօնթէ Քրիսթօ»ն...

Շատ խօսուած է Արտաւազդ Արք. Սիւրմէյեանի մասին, երբ կ'ապրէր, եւ խօսողը կամ խօսեցնողը միշտ ինքն էր։ Մահէն ետք՝ մոռցուած մարդն է։ Եթէ կայ մէկը, որ երբեմն գրած է իր մասին, այս տողերը ստորագրողն է, այն ալ իրեն հետ կապուած զուարճալի մանրադէպեր պատմելու համար։

Անոնք որ մօտէն ճանչցած են զինք, Սրբազանը կը յիշեն առաւելաբար իր տարօրինակութիւններով։ Իրականին եւ անիրականին մէջտեղ ինկած անձնաւորութիւն մըն էր, իր ֆիզիքական շարժուձեւերէն մինչեւ մտային կառուցուածքը։ Զանգուածեղ, հսկայ, տպաւորիչ մարմին մը, հասակով թէ լայնքով։ Ուղեղային մասնաւոր սարուածք մը, որ կըրնայ քեզի հետ եւ նոյն ատեն խօսք ուղղել ուրիշի մը, բոլորովին տարբեր ձայնով, շեշտով եւ դիմագիծերու անմիջական փոփոխութեամբ, իսկոյն վերադառնալու համար սկզբնական վիճակին, թատերական բեմի վրայ «մեկուսի»ներ ընող դերակատարի մը պէս։

Ուղիղ եւ ուղղամիտ մարդն էր սակայն, վարչական գործերուն մէջ ծայրայեղօրէն բծախնդիր, ձեւապաշտ ըլլալու աստիճան, բայց պարկեշտ, գործունեայ։ Որպէս մտաւորական կարողութիւն՝ զերօ մը։ Բայց անխախտ կերպով կը հաւատար իր գրական բնատուր ձիրքերուն, որոնք իր կեանքին պատրանքը կազմեցին։ Երրորդութիւն մը կազմուած էր մտքին մէջ, եւ ատիկա իր յաճախանքը եղաւ մինչեւ վերջ։ Մաղաքիա Օրմանեան, Եղիշէ Դուրեան... Արտաւազդ Սիւրմէյեան։ Իր մտքին մէջ, զինք այդ երրորդութեան հետ կապող հեդնանքի կամ կէտերը չկային։ Նոյն ցեղէն էր, նոյն կշիռով նոյն արժէքով։ Հետեւաբար պէտք է անոնց պէս պատմականբանասիրական երկեր հրատարակէր, բանասեղծութիւններ գրէր, անվերջ տըպագրէր։ Իր քարոզները իմաստալից պերճախօսութեան նմոյշներ կը համարէր, մինչդեռ անբովանդակ արտասանութիւններ էին, խարխափուն, ճապաղուն գոչիւններ, մեծ – մեծ բառերով։ Մայրիկս կ'ըսէր.

– Եկեղեցի չես գար որ լսես Սրբազանին քարոզը. ինչ լաւ խօսեցաւ։
– Ի՞նչ ըսաւ, մայրիկ։
– Շատ աղուոր խօսեցաւ։
– Տըհա – տըհա. բան մը չե՞ս յիշեր։
– Ի՞նչ գիտնամ. գայիր ալ, ականջովդ լսէիր...։

Մայրիկիս պէս անգրագէտ կիներուն – եւ մարդո՛ց – կուռքն էր։ Հասկցողներն ալ կը յօրանջէին իր քարոզներէն։ Ինք կը շարունակէր նոյն թափով։

Ֆրանսերէն ալ կը խօսէր։ Նոյնիսկ դասախօսութիւններ կու տար իր խեղճուկ ֆրանսերէնով, առանց փոյթ ընելու թէ ուրիշները ինչ կրնան մտածել։ Կը տըպաւորէր վեհ կեցուածքովը եւ հանդիսաւոր շեշտերով։

Բարգէն Կաթողիկոսին մարմինը Անթիլիասէն Հալէպ բերուած է, Այնթապցիներու պահանջով – քաղաքին մեծամասնութիւնը – եւ թափորով պըտըտցուելէ ետք գլխաւոր պողոտայէն, պիտի թաղուի եկեղեցւոյ բակը։ Փառաւոր հոգեհանգիստ մը կազմակերպած է Սրբազանը, հրաւիրելով հայ եւ օտար ընտանիքին։ Հիւպատոսական կազմը ամբողջ, պետական բարձր պաշտօնատարներ, զինուորականներ։ Արդէն մէկ հատիկ էր նըման հանդէսներ սարքելու մէջ։ Հայ տըղաները բարեւ կեցած են փողոցէն մինչեւ եկեղեցւոյ մուտքը։ Պատարագէն ետք, Սրբազանը իր ֆրանսերէն դամբանականը կը սկսի այսպէս.

– Լը սէրքէօյ քի նու զ'անթուր...
Ինչ որ հայերէնով պարզապէս կու տայ.
– Դագաղը որ մեզ կը շրջապատէ...

Շարունակութիւնը՝ նոյն մակարդակով։ Յօդերու սխալներ, բայերու անկապ խոնարհումներ, անտէր մնացող նախադասութիւններ։ Հասկցողները գետին կը նային, երբեմն աչքի տակէ զննելով ներկայ Ֆրանսացիներուն դէմքերը, որոնք անայլայլ պատկառանքով կը հետեւին, առանց յայտնի ընելու։

(Շար. 2)

...լու տագնապը: Արդարեւ Պետութիւններ կան, որոնք կը նախընտրեն իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնել ճարտարարուեստական կեդրոններու հիմնումին վրայ, յաճախ ցուցական կամ՝ ըսենք անգործնական: Մնաց որ կառավարութիւններ կան, որոնք մեծ գումարներ կը յատկացնեն շլացնող շինութիւններու համար: Անդին գիւղատնտեսութիւնը երկրորդական գիծի վրայ կը մնայ: Երկրէ երկիր կան նաեւ այլ մասնակի պատճառներ: Օրինակ Քենիա, որ մինչեւ անցեալ տարի 180.000 թոն հացահատիկ կ'արտածէր, այսօր հարկադրուած է մեծ քանակութեամբ հացահատիկ ներածել: Ինչո՞ւ: Նախ որովհետեւ ամբարներն ու պահեստանոցները անբաւարար ըլլալով արտադրութիւնները կը փճանան: Երկրորդ՝ պետական գնումին գիները նուազեցնելով արտադրութեան քանակն ալ պակսեցաւ, քանի գիւղացիները նախընտրեցին առաւել շահաբեր մշակութիւններ կատարել: Այլ օրինակ մը. Զամպիոյ մէջ, իրենց հաշւոյն աշխատող կաթնարարներ կը նախընտրեն մորթել կովերը, որովհետեւ Պետութեան սահմանած գնումին գիները աննպաստ են. անդին՝ պետականացած կաթնարաններ անբաւարար արտադրութիւնով կը բանին, միշտ նիւթական բացեր արձանագրելով:

Երաշտը, անշուշտ, գլխաւոր պատճառը կը նկատուի այժմու վիճակին: Անձրեւները եղան քիչ կամ ալ ուշ տեղացին: Պէտք է աւելցնել մարախներուն, թրթուրներուն պատճառած վնասները եւայլն: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, պէտք չէ մոռնալ, թէ խիստ թերի ոռոգումը, անօթութիւնը, սովը, դժբախտաբար, ափրիկեան ընթացիկ երեւոյթներ են:

Ափրիկէ մշակելի հողերուն միայն եօթը տոկոսը ներկայիս կ'օգտագործուի: Հացահատիկի բերքը, մշակուած հողին տարածութեան հաշուով, աշխարհի ամէնէն նուազն է: Հողին մաշումը մեծ չափերու հասած է՝ անհեռատես մշակումի մը հետեւանքով: Օրինակ մը ցայտուն դարձնելու համար պատկերը. Սահարան, 1960–էն ցայսօր, գրեթէ 100 քիլոմեթր հարաւ տարածուած է:

Դեռ չենք խօսիր պատերազմներուն պատճառած աղէտներուն մասին: Մէկ ու կէս միլիոն հոգի փախուստ տուած է Եթովպիայէն ապաստանելով Սոմալի: Երիթրէի չարունակուող կռիւները 3,5 միլիոնի հասնող բնակչութիւն մը գրեթէ սովի ճիրաններուն յանձնած է:

Բնակչութեան յարաճուն աճը այլ պատճառ մըն է: 1960–ին, Ափրիկէի բնակչութեան թիւը 275 միլիոնի կը մօտենար: Արդ, վերջին քսան տարիներուն 165 միլիոն հոգի աւելցած է, 1990–ին 600 միլիոնի պիտի բարձրանայ:

Իրաց այս վիճակին մէջ պէտք չէ զարմանալ, թէ ինչո՞ւ Ափրիկէ ի վիճակի չէ՛ր կերակրելու իր բնակչութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Յուլիս 31–ի երեկոյեան կատարուեցան առաջին դասախօսութիւնները մեծագոյն Տիթրոյթի հայ համայնքին համար: Պր. Մանուկեան ողջոյնի խօսք յղեց հոծ բազմութեան, որ լեցուցած էր Մանուկեան Վարժարանի սրահը: Այնուհետեւ Փրոֆ. Մաղսուտեան հմտօրէն ներկայացուց այդ օրուան երկու բանախօսները: Առաջինը՝ Պր. Գավուքճեան խօսեցաւ «Հայ ժողովուրդի ծագման» մասին: Ան հանգամանօրէն հերքեց տարիներով ընդունուած եւրոպական այն տեսակէտը, թէ հայ ժողովուրդի հիմնական հատուածը պալքանեան թերակղզիէն գաղթած է դէպի հայկական լեռնաշխարհը: Փրոֆեսորը լեզուաբանական նորայայտ ստուգաբանութիւններու հիման վրայ հաստատեց հայ ժողովուրդի բնիկութիւնը եւ ծագումը կապեց հնագոյն Սումերական ցեղին հետ, այսինքն՝ 4000 – 5000 տարի նախքան Քրիստոս:

Փրոֆ. Յովհաննիսեանի նիւթն էր «Հայոց նորագոյն պատմութիւն գրող պատմաբանի մը Տուայտանքներն ու Հրճուանքները»:

Ժողովին երկրորդ օրը, Օգոստոս 1–ին տեղի ունեցաւ երկրորդ դռնփակ նիստը: Զեկուցողներն էին Փրոֆ. Խ. Թէօլէօլեան «Հայոց Պատմութեան դասագիրքերու պատրաստութեան խնդիրը», Փրոֆ. Պարտաքճեան «Հայ Գրականութեան ծաղկաքաղներ Անգլերէն Լեզուով», Պր. Արծրունի «Հայ Երաժշտութեան եւ Ազգագրա – Երաժշտութեան նորագոյն Ուսումնասիրութիւններ եւ Հրատարակութիւններ»: Նոյն օրը կայացաւ նաեւ երրորդ նիստը, որուն ընթացքին ելոյթ ունեցան Փրոֆ. Մուրատեան «Զանգուածային Հաղորդակցութեան Գործածութիւնը ի նպաստ Հայերու»: Փրոֆ. Խաչիկեան «Հայ Գրողներ Քաջալերելու Հնարաւորութիւններ», Փրոֆ. Սիւնի «Հայագիտական Դասընթացքներու Կարիքներ Միացեալ Նահանգներու մէջ»:

Այդ իրիկուն տեղի ունեցան չորս դասախօսութիւններ հասարակութեան համար: Տոքթ. Մարկոսեան գիպուկ ոճով ներկայացուց օրուան զեկուցողները: Նախ Փրոֆ. Հայրապետեան խօսեցաւ «Հայ Գրականութեան Վերածնունդի Մասին – 10 – 14րդ դարեր»: Ան շեշտեց այդ ժամանակաշրջանի գրականութեան աշխարհիկ եւ մարդասիրական բնոյթը, յիշեցնելով, թէ հայ գրականութեան վերածնունդը նախորդած է Եւրոպականին քանի մը դարով: Այնուհետեւ Փրոֆ. Պարտաքճեան խօսեցաւ «Ուշ Միջնադարեան Հայ Գրականութեան Մասին»: Զեկուցողը բացայայտեց թէ չնայած 15 – 16րդ դարերուն հայ իրականութիւնը շատ մռայլ էր ու դաժան, սակայն եւ այնպէս հայ ժողովուրդին ծոցէն ելան բազմաթիւ լուսաւոր արժէքներ: Պր. Օշին Քէշիշեանին նիւթն էր «Ակնարկ Ամերիկահայ Արձակին վրայ»: Ան ընդհանուր պատկերը տուաւ ամերիկահայ արձակի երկու փուլերու մասին: Անոնք են մէկ կողմէն՝ յետեղեռնեան հայրենահայեաց եւ հայրենակարօտ գրականութիւնը, միւս կողմէն Սփիւռքը իբրեւ յարատեւ իրողութիւն դիտող եւ անոր հետ առնչութիւն ունեցող ուծացման մասին ստեղծուած գրականութիւնը: Վերջին զեկուցողն էր Փրոֆ. Մուրատեան, որ խօսեցաւ «Ռուբէն Նաքեանի եւ անոր Արուեստին Մասին»: Ան ըսաւ, թէ 20րդ դարու նկարչութեան եւ քանդակագործութեան տիտաններ պիտի ճանչցուին հայ ազգի պատուաւոր զաւակներ Արշիլ Կորքին եւ Ռուբէն Նաքեանը:

Եզրափակիչ օրը տեղի ունեցան չորրորդ եւ հինգերորդ դռնփակ նիստերը որոնց ընթացքին ելոյթներ ունեցան Փրոֆ. Անասեան «Արմատ Հաւատոյ», հակա – քաղկեդոնական տրամադրութիւններ պարունակող կրօնական աշխատութիւն մը, որուն ցայսօր անյայտ հեղինակութիւնը վաստակաշատ փրոֆեսորը՝ իր կատարած աջնաջան պրպտումներուն հետեւանքով՝ վերագրած էր միջնադարեան նշանաւոր առակագիր Վարդան Այգեկցիին: Այնուհետեւ խօսք առաւ Փրոֆ. Խաչատուրեան «Դաւիթ Անյաղթ Փիլիսոփան»: Յարգելի փրոֆեսորը վերջերս վերադարձած էր Երեւանէն ուր իր մասնակցութիւնը բերած է Դաւիթ Անյաղթի ծննդեան 1500ամեակի տօնակատարութեանց: Վերջին զեկուցումը կարդաց Փրոֆ. Սանճեան՝ «Հայկական Ձեռագիրներու Հաւաքագրման Կարեւորութիւնը»: Նիստերու աւարտէն առաջ իւրաքանչիւր մասնակից տեղեակ պահեց իր այժմեան եւ ապագայ ծրագիրներու մասին:

Այդ իրիկուն Տիթրոյթի հայ համայնքին համար կազմակերպուած էրասուլիս մը հայագէտներու մասնակցութեամբ: Ասուլիսի նիւթն էր «Հայ Մշակոյթի եւ Արուեստներու Զարգացման Հեռանկարը Ամերիկայի մէջ»: Զայն վարեց Փրոֆ. Սանճեանը: Կարծիքներ յայտնեցին եւ նիւթի քննարկման մասնակցեցան Պր. Արծրունին, Փրոֆ. Խաչիկեանը, Տոքթ. Կէօնճեանը, Տոքթ. Մարկոսեանը, Պր. Մելքոնեանը եւ Պր. Քէշիշեանը:

Գերիշխող միտքը այն էր, թէ ուր որ հայ հաւաքականութիւն կայ, ուր որ Հայեր քով քովի կ'ապրին եւ իրար կուգան, ապա հոն ալ հայ մշակոյթ եւ արուեստները կարելի է ստեղծել եւ զարգացնել: Այս առումով այս գիտաժողովը բացառիկ նշանակութիւն ստացաւ, քանի որ հնարաւորութիւն ընձեռեց, որպէսզի, թէ՛ հայագիտութեան մշակներ եւ թէ հայ հասարակութիւն մէկտեղուին եւ փոխհարստացուին՝ ի փառս հայ ազգի գոյատեւումին:

Իր փակման խօսքին մէջ կարգ մը խորունկ վերլուծումներ ըրաւ Ալեք Մանուկեան:

Բացի տեսական քննարկումներէն, այս գիտաժողովը ունեցաւ նաեւ գործնական մեծարժէք նշանակութիւն, ընդգծելով գաղութին մտաւորական կարիքները եւ ուրուագծելով յառաջիկայ հնգամեակին Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի իրականացնելիք ծրագիրները: Հիմնադրամի Յանձնախումբը իր բովանդակ գործունէութեան ընթացքին, ապաւինած է փրոֆեսորներու եւ մասնագէտներու գործակցութեան: Այս գիտաժողովը եկաւ աւելի հիմնական ու կազմակերպեալ հունի մը մէջ դնելու այդ կենսական գործակցութիւնը:

Ջերմօրէն գնահատելի են Հիմնադրամի վարիչները այս բարձրորակ գիտաժողովի կազմակերպման համար, որմէ օգտուեցաւ նաեւ Տիթրոյթի հասարակութիւնը՝ հրապարակային ելոյթներու առիթով:

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԱՐԱՐԱՏ - ԽԻՍՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթին մարզական մեկնաբանը՝ Խ. Բագալեան, խիստ քննադատութիւններ կատարած է Արարատի դէմ, վերջին մրցումներուն առթիւ:

Յունիսի 27–ին սեփական դաշտում Կիեւի դինամոյականների նկատմամբ 2 – 0 արդիւնքով առաւելութեան հասնելուց յետոյ, Երեւանի Արարատ թիմը ՍՍՀՄ ֆութպոլի բարձրագոյն խմբի առաջնութեան յետագայ 5 խաղերում վաստակել է ընդամէնը 2 միաւոր: Ու դա էլ ձեռք է բերուել Հրազդան ստադիոնում Օդեսայի Չերնոմորեց եւ Բաքուի Նեֆչի թիմերի հետ ոչ – ոքի՝ 1 – 1 արդիւնքով աւարտած խաղերի հաշուին: Միւս երեք հանդիպումներից, – Լվովում, Բաքւում, Օդեսայում, – մեր ֆուտպոլիստները ձեռնունայն վերադարձան:

Պատահակա՞ն էին, արդեօք Արարատի պարտութիւնները մրցակիցների դաշտերում: Ամենեւին: Յիշեալ խաղերի ժամանակ Երեւանցիները, կարծես, հրաժարուել էին իրենց յատուկ ուժակամային եռանդուն պայքարից, սուր յարձակողական գործողութիւններից: Եւ ստացւում էր այնպէս, որ նրանք աւելի շատ դիտողի, քան կատարողի դերում էին: Նախաձեռնութիւնն ամբողջովին թողնելով մրցակիցներին, մեր ֆութպոլիստների մեծ մասը ցուցադրելով էժանագին նրբագեղ շարժուձեւեր, ի զարմանս ամէնքի, իրենք իրենց դնում էին անճարակ վիճակում, մոռանալով գըլխաւորը՝ որ կոչուած են համամիութենական մրցասպարէզում բարձր պահելու մեր Հանրապետութեան մարզական պատիւը: Նրանց մէջ բացակայում էր հարազատ ակումբի արժանապատուութիւնն ամէն ինչից վեր դասելու զգացումը: Յոյները խարխլելով պատահականութեանը, նրանք անտարբերութեամբ էին նայում գնդակի տեղաշարժերին: Պատասխանատուութեան մեծ բաժինն այստեղ ամէնից առաջ ընկնում է թիմի ղեկավարութեան եւ առաջատար խաղացողների վրայ: Վերջիններս երեք հանդիպումներում դրսեւորեցին խաղային այնպիսի վարքագիծ, որը գցեց թիմի ընդհանուր մարտական ոգին եւ նրանց զրկեց 5 կարեւոր միաւորից:

Անցած Կիրակի Օդեսայում Չերմորեցի հետ մրցելիս Երեւանցիները յաղթում էին 2 – 1 հաշւով, սակայն չկարողանալով պահպանել առաւելութիւնը, պարտուեցին 2 – 3 արդիւնքով:

Ժամանակն է արդէն, որ Արարատի անյաջող մրցելոյթների արդիւնքները լուրջ քննարկման օրակարգ դառնան Աշխատանք մարզական ընկերութիւնում եւ Ֆութպոլի Հանրապետական Ֆեդերացիայում:

(Սով. Հայաստան, Օգոստ. 19)

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Գիշեր ժամանակ, սպիտակ ձիաւորին երեւնալէն ի վեր, Պէքիրի գիւղին մէջ ժանտարմները աւելցած էին: Անոնք հրապարակին վրայ թափուած քարերուն քով կը պառկէին, կը ծխէին, կը կատակէին: Ոմանք իրենց խոշոր կօշիկները կը կարկտնէին, ուրիշներ իրարու վիզ խածնող էշերու նման խեղկատակութիւններ կ'ընէին իրարու հետ: Անոնք կարծես մոռցած էին, որ սպիտակ ձիաւորը հետապնդելու համար դուրս եկած էին: Կուտէին Պէքիրի խոհանոցէն պատրաստուած առատ ու համեղ կերակուրները, իրիկնադէմին ձիերը թիմար կ'ընէին, ու անցնող դարձող քիւրտ կիներուն կատակներ կը նետէին: Կը զուարճանային Թուրք մուրացիկի մը հետ, որ ծեր էր ու սիկարէթի մը համար կը պարէր երկար ու կ'երգէր «աքաղաղի երգը»:

Ամէն անգամ որ խոնախի դռնէն մէկը կը շարժէր եւ կամ շուք մը կ'անցնէր պատուհանէն, ժանտարմները բադերուն պէս իրենց վիզը այն կողմ կը ծռէին՝ տեսնելու համար Զարէի անցնիլը: Այդ օր տեսան որ Զարէ ու խոնախի զօլամներէն չէկ Մէմոուն՝ ձիերու վրայ հեծած՝ հեռացան գիւղէն:

Պէքիրի սպանութենէն ի վեր Զարէ առաջին անգամ էր, որ Մէմոուի հետ որսի կ'երթար: Գիշեր ժամանակ խալֆայի աչկերտին երեւնալը սպիտակ ձիով Զարէի մտածել տուած էր: Զարէ, երբ Պէքիրի գլուխը վերցուցած էր ախոռի դռնէն, ուխտած էր լուծել ամուանին վրէժը: Ան նոյնիսկ կը մտածէր ժանտարմները հեռացնել իր գիւղէն եւ պատւիրել զօլամներուն որ չհետապնդեն սպիտակ ձիաւորը: Ան կը հաւատար, որ խալֆայի աշկերտը գիշեր ժամանակ նորէն պիտի երեւնար Իգօլիի հրապարակը: Զարէ նոյնիսկ իր զօլամներով պաշտպանութիւն ցոյց պիտի տար, իր դուռին հետ անոր պիտի բանար իր կուրծքը: Ծաղիկները կը հաւատան գեղեցիկ կիներուն: Այն ատեն Զարէ, պիտի յաջողէր՝ Մարտիկի գլուխի առատ մազերէն բռնած՝ շքեղ հանդիսաւորութեամբ մը քաղաքի մուտքէն ներս մտնել:

Այն օրէն ի վեր, երբ Մարտիկ իր սպիտակ ձիով Իգօլիի մէջ երեւցած էր, Զարէ իր այդ ջերմոտ մտածումներուն մէջ ինկած էր: Մէմոուի հետ ձի հեծած՝ ուզած էր Իգօլիէն դուրս գալ: Ան կ'ուզէր նոյնիսկ դուրս գալ առանց Մէմոուի:

Կէսօրը վաղուց անց էր: Իգօլիի հրապարակին տինկը կը դառնար խաղաղ ու դանդաղ, ինչպէս հալալ աշխատանք: Մատակ գոմէշի գլանաձեւ խոշոր քարէ շուքը ինկած էր գիւղի տուներուն վրայ:

(Շար.— 145)

(Շար. Ա. էջէն)

երիտասարդի հայրը Լոնդոնում մամուլի հարցազրոյց կազմակերպելով յայտարարեց թէ՝ օրը ցերեկով, Թեհրանում, իսլամ հանրապետութեան իշխանութեան տակ մի քրիստոնեայ երիտասարդի սպաննում են եւ Իրանի 250·000 հայ քրիստոնեաները վախի ու սարսափի մէջ(լինելով՝ բողոք չեն բարձրացնում: Նրանից յետոյ եւս այդ դրդութիւնները շարունակուեցին:. այժմ էլ թէ արտաքին մամուլը, թէ յանձնաառու ռադիոները ամէն օր սարսափելի լուրեր են տարածում Իրանում ապրող կրօնական փոքրամասնութիւններու մասին, որոնք անկասկած առանց ազդեցութեան չեն. այն ժամանակ Իրանում եւս կը գտնուեն մարդիկ, որոնք գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը հրահրեն այդ դրդութիւնները եւ տագնապ ու դժգոհութիւններ կը ստեղծեն»:

«Իսկ այն քրիստ. երիտասարդի համար պիտի ասեմ, որ նա հայ չէր, նա իր կրօնը փոխած մի մուսուլման էր եւ քրիստոնէութեան քարոզիչի անունով ուրոշ գործեր էր անում, սակայն իր հայրը եւ ուրիշ արտասահմանցիներ աշխատեցին նրա ահաբեկումից քաղաքական գծով օգտուել եւ Հայերին գրգռել Իրանի իսլամ հանրապետութեան իշխանութեան դէմ»:

«Ի հարկէ Իրանի հայ համայնքը այս դաւադրութիւններին լրիւ տեղեակ է եւ երբեւիցէ նրանց համար գործիք չդարձաւ եւ չի դառնալու, սակայն երբ յիշեալ օտարներին կապուած դպրոցներից մէկը փակւում է եւ այդ բերումով Հայոց դպրոցներն էլ փակւում են, այն ժամանակ է, որ հայ ժողովուրդը իրաւացիօրէն զայրանում եւ չարժւում է»:

«Ես Խորհրդարանում եւս անգամներ յայտարարել էի, որ հայ քրիստոնեայի հաշիւը պիտի բաժանել արտաքին քրիստոնեայ պետութեանց հաշուից, ցաւօք երբ Լիբանանի Հայերը մուսուլմանների եւ պաղեստինցիների դէմ չկռուելու պատճառով Լիբանանի քրիստոնեաների կողմից յարձակման են ենթարկւում, Իրանում հայ քրիստոնեաները, որոնք իրենք քրիստոնեայ պետութիւնների դաւադրութեանց զոհերն են, որպէս քրիստոնեայ պետութիւնների ներկայացուցիչներ են ներկայացւում եւ իրենց օրինական իրաւունքներից զրկւում են. հասել է ժամանակը որ Իրանի ժողովուրդն այս պարզ իրականութիւնը տեսնէ որ՝ Հայոց հաշիւը անջատ է քրիստոնեայ կառավարութիւնների հաշուից եւ Իրանի Հայերը Իրանի ժողովուրդի բոլոր պայքարներում մասնակից են եղել. իրաւունքներ, որոնք տրուեր են Հայերին Հիմնական Օրէնքով՝ իր պայքարի արդիւնքն է համարում եւ չի կարող դրանք զիջել»:

«Հայերն իրենց օրինական իրաւունքների համար պնդել են եւ պիտի պնդեն եւ սպասում են՝ որ իշխանութեան պատասխանատուները եւս կատարեալ եւ պէտք եղած ուշադրութիւնը դարձնեն այդ իրաւունքներին եւ Իրանի մուսուլման ժողովրդից եւս ուզեն որ Հայոց եւ կրօնական միւս փոքրամասնութեանց մարդկային իրաւունքները յարգեն»:

«Մինչ այստեղ նէօ կապիտալիզմը մահուան է դատապարտուած են վերջնական յաղթանակը աշխարհի իրաւազրկուածներինն է եւ ես վստահ եմ որ Իրանի յեղափոխութիւնը աշխարհի իրաւազրկուած բոլոր ժողովուրդների հովանաւորութեամբ ու համագործակցութեամբ նէօ իմպերիալիզմի մահն արագացնելու իր պատմական դերը լաւապէս կատարելու է»:

«Շնորհակալ եմ»:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Երկու երախայով հայ ընտանիքի մը համար, ստիպողաբար կը փնտռուի վարձու յարկաբաժին մը 2–3 սենեակ, կահաւորուած կամ ոչ. Նուազագոյն յարմարութիւններով: Նախընտրաբար՝ Փարիզի 9րդ, 10րդ, 11րդ, 13րդ, 19րդ, 20րդ թաղամասերը կամ արուարձան(Սէն Լազար, Կառ տը լ'Էսթ, կամ Կառ տը Նորի վըրայ): Դիմել՝ «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.– Այրի Տիկին Արշալոյս Մաղաքեան, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Մաղաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմէն Թաշճեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Ռէմոն Ռոշ եւ զաւակները (Տռոմ), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մաղաքեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Այրի Տիկին Եղնար Բալոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ահարոն Շամէլեան եւ զաւակները (Էթան-լը-Պէռ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ եղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

ՇԱՄԷՆ.– Պ. Գալուստ Տօնիկեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր զաւկին՝ Վիգէն Թիւֆէնքճեանի (Քանատա):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Տէր եւ Տիկին Աստիկ Աչճեան, Սէն-Լուի շրջանէն հեռու, շատ ուշ տեղեկացած՝ ընկ. Գրիգոր Փիլիկեանի մահը՝ խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Փիլիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն: Այս առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է
ԵՒ ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ՝

ՄՈԽՐԱԲԵՐԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Դրուագ մը, Ռշտունիքի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան դասախօսական ցերեկոյթը Սեպտ. 28, Կիմէի սրահը նուիրուած Սովետ. գրականութեան 60ամեակին, մասնակցութեամբ Երեւանէն՝ Վարդգէս Պետրոսեանի, նախագահ Գրողներու Միութեան, Ստեփան Կուրտիկեանի, խմբագիր Գրական Ամսագրի, Սիլվարդ Մեսրոպեանի, ասմունքող, ժողովրդ. արուեստագիտուհի:

ԽՍԱՅԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ, Հոկտեմբեր 26, Կիրակի, նուիրուած մեծանուն խմբագրուհի եւ Խսաեանի հնագոյն սանուհի Հայկանոյշ Մառքի, իր ծննդեան հարիւրամեակի սեմին, Ալեք Մանուկեան սրահը:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անէյր-Պուա – Քօլոմպի Մասնաճիւղին տարեկան Պարահանդէսը Հոկտեմբեր 11ին:

EREVAN restaurant
ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՔԻԹԱՌՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՔԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
Duo Hartar
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes
14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

départ : retour :

6e voyage — 1er OCTOBRE 16 OCTOBRE 3800 F.

DIRECT DE MARSEILLE

1er voyage, du 11 au 25 AOUT 4150 F.
2e voyage, du 8 au 22 SEPT. 4150 F.
3e voyage, du 6 au 20 OCTOBRE 3500 F.

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐ
ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու միութիւնը Անծանօթ Զինուորին Բոցը կ'արծարծէ Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 4, ժամը 18ին: Հաւաքոյթ ժամը 17·30ին, Ֆրիէտլանտ – Շան զ'Էլիզէի թէռ – փլէնը:

ՓԱՐԻԶ
ԲԱՆՈՒԿ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱՅ
RUE D'ABOUKIR
à vendre ou à louer
boutique de gros
CONFECTION — TRICOTS
ՎԱՐՁՈՒ ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ
ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ
Դիմել՝
ELLEN GERARD
134, Rue D'Aboukir
75002 — PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտ. 5ին, ժամը 18ին՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները՝ Հինգշաբթի, Սեպտ. 4, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցին, շնորհակալութեամբ ստացած է, զանազան առիթներով, հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Ալիս Քէօչէյեան (Լիոնէն) 200 Ֆ., Գոչալակեան Ալիս, Նազարեան ընտ., Պ. Ղազարեան, Այրի Տիկին Մանուշակ Իզմիրլեան, Պ. Խապաս Ապաս, Տէր եւ Տիկին Թահմազեան, Տէր եւ Տիկին Ճէնտիկեան Վռամշապուհ, Տէր եւ Տիկին Կուրճեան Մարիոս, Տէր եւ Տիկին Սրապեան Գասպար, Տէր եւ Տիկին Պարէյեան, Տէր եւ Տիկին Միսաքեան 100–ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Աւետեան, Այրի Տիկին Միսաքեան, Այրի Տիկին Եմէնթեան Միսաք, Այրի Տիկին Տէր-Սահակեան, ՊՊ. Պաղտասարեան եւ Գուլումեան, Փանոսեան, Սարգիսեան, Այրի Տիկին Աննիկ Սանդուրեան, Այրի Տիկին Մարի Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխճեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան, Տիկին Վարդանոյշ Փափազեան, Այրի Տիկին Փիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժուդիսի Սիմոն, Պ. Համբօ Օհաննէսեան, Պ. Սիլոյեան, Այրի Տիկին Ազնիւ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Քըլըճեան՝ 50–ական Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհաննեան 40, Տիկին Փափազեան, Տիկին Սվաճեան, Տէր եւ Տիկին Խօրտէկեան, Տիկին Աւիկեան, Տիկին Աստղիկ Տէր-տէրեան 30–ական Ֆ., Տիկին Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Մըքիկեան 20–ական Ֆ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի և սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները):

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
4
JEUDI
4 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.723
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.723

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բանթող – ձկնորսներու հարցը կարգադրուելու վրայ էր Չորեքշաբթի օր: Արդարեւ նախորդ օրը, նոր հանդիպում մը բանթողներու պատուիրակներուն եւ նաւատէրերուն միջեւ, որ 14 ժամ կը տեւէր եւ վերջ կը գտնէր Չորեքշաբթի առտուան 5ին, կը յանգէր համաձայնութեան նախագիծի մը: Սէ – Ժէ – Թէ.ն սակայն չէր ստորագրեր եւ կուզէր Պուլոնեըի Նաւաստի – ձկնորս – ներու կարծիքն առնել: Կը նախատեսուէր «հաւաքական նոր պայմանագիր» մը կողմերու միջեւ: Երեքշաբթի օր բաւական լուրջ բախումներ ալ պատահած էին Փոխադրութեանց նախարարութեան առջեւ Փարիզ ժամանած ձկնորս – բանթողներու եւ ոստիկաններու միջեւ, մինչ բանակցութիւնները պիտի սկսէին: Վիրաւորներ ալ կային, երկու կողմերէ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ միւս գործադուլն ալ – ածխահանքերու – լուծումի մը յանգած էր այլ օր եւ հոս ալ բանթողները կըր–ցած էին գոհացում ստանալ կարգ մը պահանջներու համար, ինչպէս շաբաթը 5 օր աշխատանք եւ հանգստեան տարիքի նուազում: Չորեքշաբթի օր, կը կարծըւէր թէ Սիլեզիոյ մէջ աշխատանքը կըր–նար վերսկսիլ նոյն օրը:

ՔԱՍԱՖ Իառաջարկած է Սուրիոյ, որ Լիբիա եւ Սուրիա միացեալ Հանրապետութիւն մը կազմեն,: 3 ժամ տեւող ճառի մը ընթացքին է, որ Քատաֆի այս առաջարկն ըրած է, թէեւ 2 երկիրները իրարմէ կը բաժնեն Եգիպտոս, Սինային եւ Իսրայէլ եւ օդային ճամբով Դամասկոս եւ Տրիպոլիս իրարմէ 2200 քիլոմէթր հեռու են: Սուրիոյ նախագահը խոհեմ պատասխան մը տուած է առայժմ, «այո, բայց»ի պէս բան մը եւ չեշտած՝ համագործակցութիւնը աւելի քան միացում մը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ (Մահմէ–տական գօտի)մէջ, շիի Լիբանանցիները գործադուլ ըրած են Երկուշաբթի օր, ի–րենց կրօնապետին՝ իմամ Մուսա Սատրի անհետացման Բ. տարեդարձին առ–թիւ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՏԱԹ որոշեց մէկ ամիս արգիլել միսի առուծախը երկրին մէջ, առաջքն առնելու համար «ոճրային» յա–ւելումին զոր կը կրեն գինները:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, խորհրդային զին–ուորական մասնագէտի մը սպանութե–նէն ետք, խորհ. քաղաքացիներուն հըր–ահանգուած կարգադրուած է, որ առանձին, առանց պաշտպան զօրքի չպտըտին:

ԹԵՀՐԱՆԻ Խորհրդարանին մէջ, հրա–պարակային նիստի մը ընթացքին խօս–ուած է, առաջին անգամ ըլլալով, ամե–րիկացի պատանդներու մասին: Կարելի նկատուած է տագնապին մէկ լուծումը, եթէ «ամերիկեան Քոնկրէսը նիստ մը գումարէ ամերիկեան ոճիրներուն մասին եւ նախատեսէ վերադարձնել Շահին եւ ընտանիքին հարստութիւնը»: Մոսկուա–յի ճեռատեսիլը շատ գոհ է որ Ղոթպզա–տէ այլեւս Արտաքին նախարար չէ, ո–րովհետեւ «Միացեալ Նահանգներու գոր–ծակալ մըն էր»...:

ՎՐԻՊԱԿ.– Այսօրուան մեր Գ. էջի «Նաւասարդ»ի նուիրուած գրութեան մէջ, ա. սիւնակ, գ. պարբերութեան վերջաւորութիւնը՝ պէտք է ըլլայ.– յօդուածը խորագրած է.–

"L'ARMENIE FRISE LA PERFECTION"

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ» ՄԱՍ - ՄԵՏԻԱՆԵՐԷՆ...

Այս անգամ *Միլլիյէթ*ի մէջ է, որ Հայերը կը յիշուին, կարճ հարցազրոյցի մը ընթացքին, զոր թուրք ծանօթ լրագրող մը՝ Պարլաս ունեցած է ուրիշ թուրք ծանօթ լրագրող, իրաւագէտ (տոքթորան ըրած է Սթրազպուրկի համալսարանը), Թրք. Զայն. – Հեռատեսիլի նախկին փոխ – տնօրէն եւ այժմ Իւնէսքոյի «ազատ լուրեր»ու բաժնի տնօրէն՝ Հըֆզը Թօ – փուզի հետ: Հարցազրոյցը, որ լոյս տեսած է թերթին Սեպ. 2-ի թիւին մէջ, շօշափած է զանազան հարցեր ի շարս ո–րոնց Հայկ. ահաբեկչութիւնը եւ արեւ – մըտեան հանրային կարծիքը: Ինչպէս պիտի տեսնուի Թուրքը դժգոհ է գըլ – խաւորաբար ֆրանսական մաս – մետիա–ներէն եւ կը ցաւի որ ցարդ «ինչ ալ ը–նեն, Թուրքերը չեն կրնար *բացատրել 1915-ի դէպքերը արեւմուտքին*»...

×

«Պարլաս. – *Մասնաւորաբար Ֆրան – սան մեկնակէտ ունենալով, արտասահ – մանի մեր ներկայացուցիչներուն դէմ կատարուող Հայ ահաբեկչական արարք–ները* Արեւմտեան մաս – մետիային *մէջ ի՞նչ ձեւով կը հաղորդուին*:

«Թօփուզ. – *Արտասահմանի մեր ներ – կայացուցիչներուն դէմ կատարուող մա–հափորձերը, ֆրանսական մաս – մէտիա–յին մէջ, հայկ. կազմակերպութիւններու կողմէ ազատագրութեան ու անկախու – թեան համար գործուած, ազգայնական արարքներ կը նկատուին: Հեռատեսիլը, ձայնասփիւռն ու թերթերը, իւրաքան – չիւր առիթի՝* 1915-*ին, ցեղական խըտ – րութեանց պատճառով՝ Թուրքիոյ մէջ* 1 *միլիոն Հայերու սպաննուած ըլլալը կը պատմեն, ու այդ ժամանակէն մնացած կարգ մը պատկերներ կը ցուցադրեն հե–ռատեսիլէն*:

«Պարլաս. – *Ոճրագործները պիտի վարձատրեն իսկ, չէ՞ք*:

«Թօփուզ. – *Ըստ՝ տրուած ծանօթու – թեանց, Հայերու հայրենիքը իրենց ձեռ–քէն խլուած է, ու, Հայերն ալ իրենց վրէժը առնելու համար՝ իրաւացի դի – մադրութեան մը ձեռնարկած են: Հայկ. կոմիտէներու հաղորդագրումները, բո–լոր մաս – մետիաներուն մէջ, նոյնիսկ* Լը Մոնտի *սիւնակներուն մէջ տեղ կը գըտ–նեն: Բոլոր մաս – միտաները, ձեզ (այ–կարծես՝ պատրուակ կը փնտռեն: Բայց, սինքն՝ Թուրքերը) մեղադրելու համար, ոչ ոք կը դատապարտէ մեր ներկայա – ցուցիչներուն սպանութիւնը*:

«Պարլաս. – *Ըսել է, թէ՝ Ֆրանսական* մաս – մէտիայի *մէջ Թուրքիոյ ձայնը լը–սելի չէ՞*:

«Թօփուզ. – *Ֆրանսայի մէջ, ազդեցիկ համարուող, կարեւոր Հայ փոքրամաս – նութիւն մը գոյութիւն ունի: Բոլոր մար–զերու մէջ ազդեցիկ են: Ի՛նչ ալ ընէք,* 1915-*ի դէպքերուն պատճառները՝ չէք կրնար բացատրել անոնց, եւ աւելին՝ այդ դէպքերուն պատճառով (Թուրք), նոր սերունդներն ալ պատասխանատու կը համարին*:

«*Միջակ մշակոյթի տէր Ֆրանսացի – ներն ու Երրորդ Աշխարհի համայնքին պատկանող անձեր, Հայկ. արարքները տեսակ մը ազատագրական շարժում հա–մարելով անոնց հանդէպ համակրու – թիւն ցոյց կուտան: Արեւմտեան* մաս – մետիաներու *անկողմնակալութիւնը այսպէս է ահա. կամայ թէ ակամայ՝ հանրային նման կարծիքներ կը յառա – ջացնեն*»:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՃԻԳԵՐԸ

Շարունակելով արձագանգել Իրանի մեր գաղութին կրթական մտահոգու – թիւններուն, ստորեւ կու տանք Թեմա – կան խորհուրդի 11 կէտերէ բաղկացած պահանջագիրը, Կրթական նախարարու – թեան գերատեսուչ՝ խոշնեւիսանի եւ ար–դիւնքները («Ալիք», Օգս. 21):

×

1.– *Հայկական դպրոցներում պիտի դասաւանդուեն հայերէն լեզուն եւ յա – րակից առարկաները. տարրականում՝ չաբաթական* 12 *ժամ, ուղեցոյցում՝* 10 *ժամ եւ միջնակարգում՝* 6 *ժամ*:

2.– *Տեսուչներ եւ վերակացուները կ'առաջարկուեն Թեմական Խորհրդի միջոցով որոնց կը հաստատի Կրթական նախարա–րութիւնը: Նոյնիսկ հայերէն դասաւան – դող ուսուցիչները կ'ընտրուեն Թեմականի կողմից*:

3.– *Արձանագրութիւնների շրջանային սիստեմը նկատի չառնուի հայկական դպրոցների նկատմամբ, որի առթիւ համաձայնութիւն էր կայացել այաթոլա Բեհեշթիի հետ*:

4.– *Թեմական Խորհուրդը պէտք է ունենայ իր ուղղակի հսկողութիւնը հայ – կական դպրոցների վրայ, թէ հայկա – կան եւ թէ պետական ծրագիրների նըկատմամբ*:

5.– *Հայկական դպրոցներում ընդուն – ուելու են միայն հայ աշակերտներ*:

6.– *Դպրոցների հոգաբարձութիւնների կազմին մէջ պիտի մասնակցի նաեւ Թեմ. Խորհրդի կողմից մէկ ներկայացուցիչ*:

7.– *Ամբողջ դպրոցների բարենորո – գումների ծախսերը պիտի հոգայ Կըր – թական նախարարութիւնը*:

8.– *Իսլամական տարազը բոլորովին պարտադրական չլինի հայ աշակերտների համար*:

9.– *Հայկական դպրոցների բաժանու – մը՝ սեռերի տեսակէտից՝ պիտի կա – տարուի Թեմ. Խորհրդի միջոցով*:

10.– *Հայկական դպրոցները պիտի կարողանան պաշտօնական ծրագրի ժամե – րից յետոյ արտադասարանային – մշա – կութային աշխատանքներ ունենալ*:

11.– *Եթէ որեւէ ժամանակ, դպրոցի չէնքի տեսակէտից պակաս զգացուի, այդ պիտի լրացնի Կրթական նախարարութիւ–նը*:

Պր. Ահարոնեանն աւելցրեց.– Խօշնե – ւիսանը նոյն գիշեր մեր պահանջներն արծարծել էր նախարարի օգնականների ժողովում, եւ երբ կապուեցինք իր հետ ասաց, թէ՝ բաւական խօսակցութիւն է տեղի ունեցել հայ պատուիրակութեան ներկայացրած պահանջների շուրջ: Ար–դիւնքը տեղեկացնելու համար, Հինգ – շաբթի առաւօտեան (Օգոստոս 14-ին), ժամը 6.30-ին (երկրորդ անգամ) ներ – կայացանք իրեն: Թեմական Խորհուրդի կողմից սոյն հանդիպման մասնակցում էին Լեւոն Ահարոնեանը, Արտաւազդ Մե–լիքեանը եւ Վազրիկ Մանուկեանը: Մեզ հետեւեալ պատասխանը տուեցին:

Ընդունուել է մեր պահանջների առա–ջին կէտը, հայերէն լեզուի դասաւանդ – ման ժամերի առընչութեամբ:

Չի ընդունուել երկրորդ կէտը, պատ–ճառաբանելով թէ՝ ըստ Յեղ. Խորհուր–դի վաւերացման, այդ իրեն պարտակա–նութիւնն է եւ եթէ գործադրուի մեր պահանջը, պետական գործերում միջա–մըտութիւն է համարուելու: Հարցը – րինք թէ եթէ ձեր նշանակած տեսու – չի ընթացքը չընդունուեց մեր կող – մից, արդեօք կարո՞ղ ենք պա – հանջել, որ նրան փոխէք, նա պատաս – խանեց՝ Այո:

Երրորդ կէտի առթիւ, որը վերաբե – րում էր արձանագրութիւնների շրջանա–յին սիստեմին նա ասաց թէ՝ այդ միան–գամայն չենք կարող վերացնել, բայց հայ աշակերտութեան համար կարող ենք շրջանը աւելի ընդարձակել:

Չորրորդ կէտի շուրջ նրանք ընդունել են, որ դպրոցների հայկական բաժին – ներում հսկողութիւն ունենայ Թեմական Խորհուրդը:

Հինգերորդ կէտի առթիւ Խօշնեւիսանը ասաց թէ՝ եթէ ձեր դասարանները լրա–նան հայ աշակերտներով, այլեւս կարիք չի լինի ոչ – հայ աշակերտներ ընդունե–լը, բայց եթէ յաւելեալ տեղ ունենաք, դրանք պիտի լրացնեն ոչ – հայ աշա – կերտներ...

Նրանք մեր այն առաջարկութիւնը, ըստ որի՝ հոգաբարձութեան կազմը պի–տի բաղկացած լինի՝ ծնողական խոր – հուրդի չորս անդամներից, մէկ ուսու – ցիչից եւ մէկ հոգի Թեմական Խորհուրդի անդամից, չընդունեցին Թեմական Խոր–հուրդի ներկայացուցչի մասնակցութիւ – նը եւ ասացին թէ՝ ճիշդ նախկին կանո – նագրի պէս պիտի գործադրուի:

Նրանք ընդունեցին որ դպրոցների բարենորոգումների ծախսը հոգայ Կըր – թական նախարարութիւնը:

Հայ աշակերտուհիների համազգեստի մասին ասացին թէ՝ եթէ փակ, պարզ եւ սովորական լինեն, մենք խօսք չունենք:

Նրանք ընդունեցին նաեւ, որ դըպ – րոցների բաժանումը սեռերի տեսակէտից կատարուեն մեր միջոցով:

Կրթական նախարարութիւնը լրիւ կեր–պով ընդունեց մեր պահանջգրի 10-*րդ կէտը, որի համաձայն դպրոցներում կա–րող ենք արտադասարանային աշխատանք–ներ ունենալ*:

11-*րդ կէտն էլ ընդունուեց, այսինքն որեւէ ժամանակ, դպրոցի պակաս ըզ – գացուելու պարագային, կրթական նա – խարարութիւնը յանձն է առնելու այդ պակասը լրացնելու գործը*:

Պրն. Ահարոնեանը շարունակեց, թէ՝ Խօշնեւիսանը խոստացաւ համաձայնու–թեան հասած կէտերը գրաւոր ներկայա–ցընել մեզ, եւ մինչեւ անգամ նախարարի (ներկայ վարչապետի) ստորագրու – թեամբ, սակայն այնուհետեւ տեղեկա – ցըրեց թէ՝ գրաւոր նամակ չեմ կարող ձեզ տալ եւ գրաւոր որեւէ թուղթ էլ ձեզ չեմ ներկայացնելու. բայց բանաւոր կերպով կը կարգադրեմ կրթական բո–լոր շրջաններին: Իսկ Նաջաֆի էլմիի նամակը, որի մէջ ասել թէ՝ հայերէնի դասաւանդումը պիտի կատարուի դըպ – րոցից դուրս, գրաւոր կերպով կը հեր – քեմ»:

Այսպիսով, մենք չէինք կարող բաւա – րարութիւն յայտնել, քանի որ չէր ըն – դունուել մեր 2 զգայուն եւ կենսական պահանջները, որոնք են Թեմական Խոր–հուրդի հսկողութիւնը հայկական դըպ–րոցների վրայ եւ տեսուչների նշանա – կումը Թեմական Խորհուրդի կողմից. եւ դժգոհութեամբ հեռացանք:

Նախապէս Սրբազան Հօր կողմից գըր–ուած մի նամակով, նոյն օրը (Հինգշաբ–թի օր) ժամադրութիւն էինք խնդրել դր. Բանի Սադրից: Ի հարկէ նախապէս մեզ տեղեկացրել էին որ ինքը ժամանակ չունի, բայց կարող ենք հանդիպել իր օգնական Զանջանիի հետ: Սոյն հանդիպ–ման Թեմական Խորհուրդի կողմից մաս–նակցում էին Լեւոն Ահարոնեանը, Արմէն Հախնազարեանը եւ Վազրիկ Մանուկ – եանը:

Զանջանին ջերմօրէն ընդունեց Սրբա – զան Հօրը: Նա լրիւ կերպով համաձայն էր մեր պահանջներին, ասելով թէ՝ այս ձեր իրաւունքն է: Սակայն նա ասաց, որ դժբախտաբար չի կարող 100 տոկո – սով մեզ խօսք տալ եւ խոստովանեց որ՝ իրենք թոյլ են (հեղինակութիւն չունեն) այս հարցերի մէջ:

Նա նոյնիսկ ասաց, որ հայկական թա–

(Շար.ը Կարդալ 4րդ էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

910 – 930 Թուականներու Պատմութեան Մասին

Ա.

Ժ. դարու սկիզբը, Հայաստանի քաղաքական բարդ պայմաններու մէջ, Վասպուրականը ստեղծեց առանձին թագաւորութիւն մը, ինչ որ տկարացուց Հայաստանը:

Վասպուրականի Գագիկ Արծրունի թագաւորը կը յուսար Ատրպատականի ամիրա Եուսուֆի օգնութեամբ տիրանալ Հայոց գահին: Ատոր համար անհրաժեշտ էր նուաճել Այրարատը (առաջին հերթին, անշուշտ, Նախճաւանը), որով Գագիկ ձեռք կը ձգէր նաեւ Հայաստանէն անցնող միջազգային առեւտրական մայրուղիին հիւսիսային հատուածը: Այս նպատակով էր, որ երբ Եուսուֆ արշաւեց Նախճաւան, հոն Վասպուրականի զօրագունդերը միացան իր բանակին եւ արշաւեցին Սիւնիք (ըստ Յովհաննէս Դրասխանակերտցիի՝ 909 թուականին), որուն տէրերը եւս կ'ուզէին տիրել Նախճաւանի: Նոյն նպատակը ունէր նաեւ Վաղարշակերտի պաշարումը: Հակառակ առերեւոյթ թուացող համաձայնութեան: Եուսուֆի եւ Գագիկ Արծրունիի միջեւ կային հակասութիւններ, որոնք ի վերջոյ յանգեցան խզման ու թշնամութեան: Թէեւ Գագիկ ամէն կերպ կը ջանար տիրանալ Նախճաւանի, սակայն Եուսուֆ ոչ մէկ կերպով ընդառաջեց անոր եւ քաղաքը պահեց իր հըսկողութեան տակ: Նոյն ժամանակ Եուսուֆին կը յարէր նաեւ Աշոտ Շապուհեան, որ Բագրատունեաց թագաւորող տոհմէն ըլլալով, նոյնպէս կը յաւակնէր Հայոց գահին: Բնականաբար Եուսուֆ Հայոց գահի թեկնածութեան համար նախապատուութիւնը կուտար Աշոտ Շապուհեանի եւ Գագիկ Արծրունի, նկատի առնելով այդ, գաղտնի կապեր հաստատեց Սմբատ Ա.ի հետ, խոստանալով համագործակցիլ ընդդէմ Եուսուֆի: Աւելին, Գագիկ հաշտուեցաւ նաեւ Սմբատ Սիւնիի հետ, մոռնալով Նախճաւանի շուրջ անոր յարուցած երբեմնի վէճերը: Սակայն Սմբատ Ա. Բագրատունիի մահէն ետք վասպուրականի վիճակը ծանրացաւ: Ատրպատականի զօրագունդերը սկսան յարձակումներ գործել Վասպուրականի սահմանամերձ շրջաններու վըրայ: Յատկապէս ծանր կացութիւն ըստեղծուեցաւ 914–ի գարնան, երբ Եուսուֆ ձեռնարկեց նոր արշաւանքի դէպի Վասպուրական: Գագիկ Արծրունի Վասպուրականի բնակչութիւնը եւ իր գանձերը փոխադրեց լեռները, իսկ ինք եղբօր եւ Սիւնեաց իշխան Սմբատի հետ (որ այդ ժամանակ Վասպուրական էր) գնաց «Միջերկրեայք», այսինքն Փոքր Ասիա, այս պարագային՝ բիւզանդական իշխանութիւնները: Ըստ երեւոյթին, Արծրունեաց եւ Սիւնեաց իշխանները կը յուսային օգնութիւն ստանալ Բիւզանդիոնէն ընդդէմ Ատրպատականի: Անոնք թերեւս համաձայնած էին Աշոտ Բ. Երկաթի հետ, որ նոյն տարին (ըստ Ն. Ադոնցի՝ 914 Սեպտեմբերին) մեկնեցաւ Բիւզանդիոն՝ օգնութիւն ստանալու ակընկալութեամբ Հայոց թագաւորներու այս քայլերը տուեալ պահուն կը համապատասխանէին Բիւզանդիոնի արեւելեան քաղաքականութեան, որուն նպատակն էր խաղաղ միջոցներով տիրել Հայաստանին:

Գագիկ Արծրունի Բիւզանդիոն երկար չէ մնացած եւ վերադարձած է Սմբատ Սիւնիի հետ, հաւանաբար 915–ին:

Բիւզանդիոնը Վասպուրականին զինական օգնութիւն չտուաւ: Ասկէ քաջալերուելով՝ ըստ երեւոյթին նոյն տարին, Եուսուֆ ամիրան դարձեալ արշաւեց Վասպուրական, որուն կացութիւնը ծանրացաւ այն դէպքէն ետք, երբ Եուսուֆ կրցաւ չէզոքացնել Աշոտ Երկաթը թագ տալով անոր:

Եուսուֆ Վասպուրականի դէմ ուժեր ղրկեց Հերէն, Զարեւանդէն, Մարանդէն եւ Նախճաւանէն, որոնց հետ Վասպուրականի գործը բազմաթիւ ընդհարումներ ունեցաւ: Այս շրջանները նախապէս մաս կը կազմէին Վասպուրականի իշխանութեան, ուստի Գագիկ Արծրունի յաւակնութիւններ ունէր անոնց նկատմամբ եւ, հաւանաբար, Եուսուֆ օգտագործեց նաեւ այդ հանգամանքը՝ յիշեալ շրջաններու ամիրաները հանելով Վասպուրականի դէմ: Եուսուֆի մեծ թիւով զօրքը յաջողեցաւ թափանցել Վասպուրականի կեդրոնը՝ Մարդաստան, Տոսպ եւ այլ գաւառներ, որոնց բնակչութիւնը դարձեալ ստիպուած եղաւ հեռանալ Մոկաց եւ Կորդուաց անառիկ լեռները: Գագիկ Արծրունիի կ'օգնէին Մոկքի Գրիգոր իշխանը իր եղբօր՝ Գուրգէնի հետ եւ Անձեւացեաց իշխան Ատոմը: Հաւանաբար այս դաշնակցութիւնը ստիպեց Եուսուֆը հրաժարիլ Մոկաց եւ Կորդուաց լեռները արշաւելու մտադրութենէն եւ ձեռնունայն վերադառնալ Ատրպատական:

Հայաստանէն Եուսուֆի հեռացումով Վասպուրականի հանդէպ նոր ոտնձգութիւններու կարելիութիւնները չէին վերնար: Զանոնք կանխելու նպատակով Գագիկ Արծրունի ուղղակի կապ հաստատեց Մուկթատիր Խալիֆայի հետ, որ նոյն՝ 915 թուականին, թագ ղրկեց իրեն՝ արտօնելով թագաւորել Հայաստանի մէջ: Գագիկի յարումը խալիֆայութեան դարձեալ կը վկայէ Բիւզանդիոնէն ըսպասուող օգնութեան անկարելի ըլլալու մասին (կայսրութիւնը այդ ժամանակ ծանր վիճակի մէջ էր): Գագիկ Արծրունիի խալիֆայի կողմը դառնալուն նպաստեց այն պարագան, որ Եուսուֆ ամիրան նոյնատեն ապստամբած էր խալիֆայի դէմ: Անշուշտ վերջինս, յանձին Գագիկի, կ'ուզէր հակակշիռ մը ստեղծել Եուսուֆի դէմ: Հետաքրքրական է, որ Ասողիկ նոյն ժամանակ (914–ի վերջը կամ 915–ի սկիզբը) կը յիշէ Գագիկ Արծրունիի թագադրումը, քանի որ իր մահը կը վերագրէ 943–ին, նոյն ատեն նշելով որ ան թագաւորած է 29 տարի: Ի հարկէ, ձեռք բերուած խաղաղութիւնը կարճ էր: 923–ին բանակէն ազատելով, Եուսուֆ դարձեալ Ատրպատականի ամիրա նշանակուեցաւ եւ նոյն տարին զօրքով յարձակեցաւ Միջագետքի վրայով Կորդուք: Գագիկ Արծրունի եւ Անձեւացեաց Ատոմ իշխանը ստիպուած եղան այս անգամ վասպուրականցիներուն ուղեկցիլ զօրքով դէպի Կոգովիտ, Ծաղկոտն եւ Անձեւացիք գաւառներու անմատչելի վայրերը: Եուսուֆ կ'ուզէր զէնքի ուժով Գագիկ Արծրունին հարկադրել, որպէսզի արքունի հարկը տայ ոչ թէ ուղղակի խալիֆային, այլ իրեն: Սակայն Խալիֆան իրեն նման արտօնութիւն չէր տուած: Այնուհետեւ Եուսուֆ թափանցած է Արծրունիներու բուն ոստանը՝ Աղբակ գաւառ, ուրկէ հաշտութեան առաջարկով դեսպաններ ղրկած է Գագիկ Արծրունիի մօտ պահանջելով բազմաթիւ տարիներու արքունական հարկերը տալ իրեն, յիշեցնելով նոյն ատեն Գագիկին առաջին անգամ (908–ին) իր ձեռքով թագադրելը:

Երկիրը կարօտ էր խաղաղութեան, ուստի Գագիկ կը համաձայնի տալով երեք տարուան արքունի հարկը՝ «արծաթ եւ ոսկի կարասիս բազումս եւ ձիս եւ ջորիս», որմէ ետք միայն Եուսուֆ կը հեռանայ Վասպուրականէն:

Վ. Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

- ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ -

Սեպտեմբերը Հայաստանի ցածրադիր գօտիին մէջ ամառնային, իսկ բարձրադիր շրջանները աշնանային ամիս է: Իր անունը առացած է լատիներէն «սեպտեմ» («եօթը») բառէն: Այդպէս կը կոչուէր Սեպտեմբերը հին Հռոմի մէջ, իբրեւ տարուան եօթներորդ ամիս, մինչեւ օրացոյցի յուլեան բարեփոխումը:

Ամսուան սկիզբը ցերեկուան տեւողութիւնը զգալի կերպով կը կրճատուի, կազմելով 13 ժամ 3 վայրկեան: 26էն սկսեալ տեղի կ'ունենայ աշնանային օրահաւասարութիւնը. վրայ կը հասնի աստղաբաշխական աշունը: Ամսուան վերջաւորութեան ցերեկուան տեւողութիւնը արդէն կը կազմէ 11 ժամ 52 վայրկեան:

Սեպտեմբերը տարուան ամէնէն հրաշալի ամիսներէն է: Առատօրէն կը հասուննան պտուղները: Կը շարունակեն ծաղկիլ մորականոթը, բակլաբիսը: Երկրորդ անգամ կը ծաղկի հոտաւէտ սմախը: Հացենիի տերեւները կը սկսին դեղնիլ: Կը հասուննան անտառային ու դեղագարդիչ բոյսերու սերմերը: Բնադէտները կը հաւաքեն ելունդաւոր ու թուղթէ կեչիներու, մեծ փուշով, փափուկ, սեւ, կովկասեան, մխաերմ ու այլ սղնիներու, հնդատերեւ կուսախաղողի, ճապկիներու, բոնչենիի, տխլենիի սերմերը: Վերջերը թխկիները, սմախը, դրախտածառը, կուսախաղողը, տանձենիները կը շլացնեն բազմերանգ գոյներու առատութեամբ:

Կը սկսի աղնիւ եղջերուի կամ մարալի զուգաւորման շրջանը: Անդրկովկասեան թուրաջի ճուտերը, որոնք սովորաբար կը յայտնուին Մայիսին, երբեմն կը ծնին նաեւ Սեպտեմբերին: Խլահաւերը կը սկսին աշնանային կողուցականչը: Առաջին անգամ ըլլալով ինքնուրոյն որսի կ'ելլեն գայլի ձագերը՝ երէկուան տկար ու անօգնական, խաղերով հրապուրուող լակոտէն փոխակերպուելով արիւնարբու գազանի:

Օգտուելով անտառի առատ բարիքներէն, կը գիրնայ ու ճարպ կը կապէ կովկասեան գորշ արջը, որ հակառակ մսակեր բնոյթին, ամրան վերջաւորութեան եւ աշնան լիովին կը բաւարարուի բուսական կերով ու մինչեւ գարուն հաղուադէպ կը յարձակի մանր ու խոշոր կաթնասուններու վրայ:

Որսորդական տնտեսութիւններու մէջ կը շարունակուին կենսա – թեքնիք միջոցառումները: Յատուկ կերի դաշտերուն մէջ կ'աւարտի բերքահաւաքը: Կարգ մը արմատապտուղներ հողէն չեն հաներ, միտումնաւոր կերպով կը թողուն, որպէսզի վայրի խոզերը ձմեռը սնանին անոնցմով: Ծանծաղուտներու մէջ կը ցանեն վայրի բրինձ, կեռնեխ: Վայրի կենդանիները զանոնք հաճոյքով կ'ուտեն: Վայրի կճղակաւորներու եւ սմբակաւորներու հաւաքատեղիներուն մէջ կը նորոգեն հին աղաթասերը եւ կը դնեն նորերը: Եղջերուները, վայրի ոչխարները, այծերն ու վարազները աշնան աղի շատ կարիք կը զգան:

Զբօսաշրջիկներու համար Սեպտեմբերը գրաւիչ ամիս է: Հայաստան այցելող տասնեակ հազարաւոր զբօսաշրջիկներ հիանալի ժամանակ կրնան անցընել բընութեան գիրկին մէջ:

Ամսուան վերջաւորութեան ամէնուրեք կը զգացուի աշնան շունչը: Անկիւնէ վառ, գունագեղ կը դառնայ բնութիւնը: Կը սկսի բոյսերու «աշնանային ծաղկումը»:

Բարձր լեռնային շրջաններու մէջ անհանգիստ երկինքը, անձրեւային եղանակները յաճախակի կը դառնան: Կը սկսի աշնանացանը: Նոյն ատեն կը շարունակուի հացահատիկի մշակոյթներու բերքահաւաքը: Սեպտեմբերի վերջերը օդին միջին ջերմաստիճանը կը ըսկսի իջնել 10էն վար: Յաճախակի կը դառնան վաղ աշնանային ցրտահարու–

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Հայերէնը ֆրանսերէնէն ետ չէր մնար: Նման առիթով մըն էր, հոգեհանգիստի՞ թէ յոբելեանի մը, Դուրեան Պատրիարքին նուիրուած, երբ լսեցի իրմէ.– «Այն մեծ հիացումը, սքանչացումը, հիասթափումը որ ունինք իր անձին եւ գործին հանդէպ...»: Եւ լեզուական սայթաքում մը չէր: Հիասթափումը քանիցս կրկնուեցաւ նաեւ հոլովական ձեւերով: Իրեն համար հիացումն ու հիասթափումը հոմանիշ էին...

Անկախ իր քարոզներուն բովանդակութենէն – հասկնալ անբովանդակութենէն– այլապէս զուարճութեան աղբիւր էր այդ պահուն զինք տեսնելը, լսելը: Մասնաւոր կեցուածք մը կ'առնէր, ձայնի եւ առոգանութեան այնպիսի շեշտ մը կուտար բառերուն, թատերական եղանակաւորում մը՝ որ շատերուն մէջ տրամադրութիւն կը ստեղծէր զինք կապկելու: Նորընծայ վարդապետներ, Զարեհ, Խորէն եւ ուրիշներ, ատեն մը անգիտակցաբար իւրացուցած էին իր շեշտերը, եւ անոնց քարոզներուն մէջ զգալի էր Սըրբազանին ազդեցութիւնը, մինչեւ որ իւրաքանչիւրը գտաւ իր անհատականութիւնը եւ թօթափեց «Արտաւազդային» ձեւերը: Բայց անթերի կերպով Սրբազանը նմանցնողները երկու տղաք էին, Մկրտիչն ու Մանուկը, այնքան յաջող եւ կատարեալ, որ եթէ մէկը անոնց դէմքերը չտեսնէր եւ միայն լսէր ձայնը, կրնար խաբուիլ թէ նոյնինքն Սրբազանն է որ կը խօսի: Մկրտիչը չեմ գիտեր ո՞ւր է եւ ինչ եղաւ, բայց Մանուկը, այսօր, բոլորիս ճանչցած յարգարժան... Տէր Վրթանէսն է:

Եթէ մէկը յաջողի իրեն կրկնել տալ Արտաւազդ Սրբազանին մէկ քարոզը, վստահ կրնաք ըլլալ թէ Սրբազանը... չէ մեռած:

×

Նմոյշ մը իր քարոզներէն, մօտաւոր նմանութեամբ բայց վաւերական պարագայով մը: Թաւուքճեան քահանան – հայրը՝ Տիրան Սրբազանին – զոհ գացած է անմիտ ոճիրի մը: Առաջնորդ Սրբազանը արձակուրդով կը գտնուի Զուիցերիա, եւ թաղումը կը կատարուի իր բացակայութեան: Հիմա վերադարձած է եւ ողբացեալ քահանային քառասունքի հոգեհանգիստն է: Կը սկսի այսպէս.

– Ինչպէս գիտէ՛ք, այդ չարափաստիկ օրը ձերին Սրբազանը կը գտնուէր Զուիցերիա... այնտե՛ղ, Զուիցերիոյ լեռներուն մէջ, ամպածրա՛ր բարձունքներ, առաւօտ մը վար կ'իջնեմ սենեակէս... Հո՛ն, սրահին մէջ, խայտացող պարմաններու եւ պարմանուհիներու հոյլ մը խարտիշահեր, խայտուն եւ գեղգեղուն, կը շրջապատեն ձերին Առաջնորդը... Կըլոր գլխարկներ, թիրօլեա՛ն, եւ փետուրներ թաղիքէ գլխարկներուն վրայ: – «Մօնսէնիէօ՛ր, դո՛ւք ալ եկէք մեզի հետ, ընկերացէք մեզի, մօնսէնիէօր»: Կ'աղաչե՛ն... բայց մտքի իր երկունքներով այնքան խոնջ Սրբազանը ինչպէ՞ս հետեւի անոնց: – «Դուք երիտասարդ էք, ի՞նչպէս կրնամ ընկերանալ ձեզի»: Կ'աղաչե՛ն, կը գոչե՛ն միաբերան, միահաղո՛յն: – Ո՛չ մօնսէնիօր, դուք մեզմէ աւելի կայտառ էք, եկէ՛ք, կ'ուզենք որ գաք, եկէք մեզի հետ»: Ինչպէ՞ս մերժել նման սիրակաթ ու յարգալիր հրաւէր մը, անդիմադրելի՛... Կը ստիպուիմ քալել անոնց հետ, դէպի ալպիտակափառ բարձունքները... (մեկուսի ձայնով) ինչպէս կ'ըսէր հեթանոս քերթողը Դանիէլ Վարուժա՛նը, կ'երթանք աղբիւրը լոյսին... Հո՛ն, կը շնչեմ լիաթոք, անգամ մը եւս կը շնչեմ լեռներուն անապակ օդը, կենարա՛ր... եւ անգամ մը եւս կ'երիտասարդանամ... Ձիւնի շերտեր աստ եւ անդ, ժայռերու ծերպերուն մէջ էտըլվայսնէ՛ր, (մեկուսի) յիշատակի ծաղի՛կը... Պարմանուհի մը, համակ շնորհ եւ ամօթխած երկրային հրեշտակ, փունջ կը կազմէ եւ կու տայ՝ «Մօնսէնիէօր, ինծմէ յիշատակ պահեցէք այս ծաղիկները»: Կ'առնեմ այդ փունջը, որ այժմ թօշնած, բայց բուրաւէ՛տ, կը հանգչի ձերին Սրբազանէն անբաժան նաւակին ... Օր ըեկլիս սրբազան էջերէն գրկուած... Օր մը անմոռանալի, տեսարաններ պակուցիչ: Վարը, կանաչաւէտ հովիտին մէջ արածող կովեր, որոնց փրփրադեղ կաթէն կը պատրաստուի հռչակաւոր Նէսլէ շոքոլան (մեկուսի) այն շոքոլան, որ դուք կու տաք ձեր սրտի հատորներուն երբ անոնք իրիկունը վերադառնան դըպրոցէն... Արդարե՛ւ, եղական օ՛ր տաժանելիս ծանր օրերուն մէջ... Կը վերադառնանք լեռնային նոյն կածաններէն:

(Շար.– 3)

ՔՈՆՖՈԼԱՆԻ
23ՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

«ՆԱՒԱՍԱՐԴ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստ. 10ին բացումը կը կատարուէր Քոնֆոլանի (Շառանթի նահանգ) 23րդ փառատօնին, որ նուիրուած է ազգային ֆոլքլորներու: Հայկ. մասնակցութիւնը բերելու հրաւիրուած էր «Նաւասարդ» պարախումբը, որ արդար յաջողութիւն մը արձանագրած է ինչպէս կը վկայեն շրջանի օրաթերթերը:

Օգոստ. 11-ի իր թիւին մէջ արդէն, Շառանթ - Լիպր կ'արձագանգէ բացման արարողութեան չէշտելով. – «Միշտ տպաւորիչ է – եւ խորհրդանշական – տեսնել Զայիրցի մը, Մալեզուհի մը, Չիլիցի մը եւ Հայուհի մը ձեռք ձեռքի տալ միասին պարելու համար, խնդալով»: Նոյն թիւին մէջ նկար մը, Հայուհիներուն «որոնք իրենց ժպիտը կուտան»:

Նոյն թերթը, Օգոստ. 16-ի իր թիւով կանդրադառնայ առանձնապէս Հայկ. պարախումբին, որու վիճակուած էր, դժբախտաբար, հրապարակ գալ բացօթեայ եւ այդ օրն ալ անձրեւը չէ խնայած պարողներուն: Այսուհանդերձ գեղեցիկ նկարի մը ընկերացող յօդուածը խորագրած է. –

Խստապահանջ քննադատը չէշտելէ ետք թէ իսկապէս բախտ չունին Հայերը, որոնք առանձինն էին բացօթեայ պարելու, կը գրէ. – «Եւ ահա եկաւ Հայաստանը, գրեթէ կատարեալ օրինակը իգոր Մօյսէվի բամբին առջի օր, իր մանուլի ասուլիսին մէջ: Ոճացումը կ'երթայ կատարելութեան: Բոլոր սրունքները կը բարձրանան նոյն պահուն, բոլոր շարժումները համաչափ են: Ամբողջութիւնը կատարեալ ներկայացում մը կը կազմէր, պար ու երգ, փոխն ի փոխ: Այն իրողութիւնը, որ պարախումբը ըստիպուեցաւ պարել անձրեւին տակ, ոչինչ պակսեցուց ներկայացման որակէն: Այս սիրողները իսկական արհեստաւորներու նման վարուեցան, իրենց փինալը տալով շատ դժուար պայմաններու մէջ: Հասարակութիւնը չխաբուեցաւ: Բարեացակամ չեղաւ այլ երախտապարտ: Տարբերութիւնը կարեւոր է»:

×

Սիւտ – Ուէսթ օրաթերթը Օծոտ. 16-ի իր թիւին մէջ, թղթակցութիւնը կը խորագրէ՝ «ԱՆՁՐԵՒԵՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ, ԱՓՍՈ՜Ս», ու կը գրէ թէ Նաւասարդ պէտք չունէր այդ փոթորկոտ երկինքին եւ անձրեւին բայց եւ այնպէս ֆրանսահայ պարողները տէր եղան իրենց յանձնառութեան: Նաւասարդ, կ'ըսէ յօդուածագիրը գիտէ խուսափիլ կրկնութենէն շնորհիւ բեմադրութեան շատ լաւ կառոյցի մը:

Իսկապէս ուրախալի է Նաւասարդի գտած յաջողութիւնը միջազգային արհեստաւոր խումբերու մօտ, որոնց շարքին մեծ տպաւորութիւն գործած են Զայիր եւ Ռումանիա մինչ թերթին թըղթակիցը կ'ողբայ Թուրքերու միօրինակութիւնը...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾՆՈՒԵՑ ԾԱԾԿԱՆՈՒՆՍ

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

– Երկու ազգանուն եմ ունեցել: Մանուկ հասակից կորցրի ոչ միայն ծնողներիս այլեւ ազգանունս: Յիշում էի միայն հօրս անունը՝ Տօնօ: Այդպէս էլ գաղթի ճանապարհին ինձ կնքեցին հօրս անունով Տօնոյեան: Շատ տարիներ յետոյ միայն իմացայ իսկական ազգանունս՝ Աւետիսեան:

Իսկ երբ սկսեցի գրել իմ առաջին բանաստեղծութիւնները՝ փորձեցի գտնել գրական ծածկանուն:

Դէպքերի բերումով Չարենցը եկել էր Լենինական: Ծանօթանալով ձեռագիր տետրիս, ինձ ընդունեց «Նոյեմբեր» միութեան անդամութեան թեկնածու:

Ես մոլի «չարենցական» էի եւ ուզում էի իմ ծածկանունը նման լինի ՉԱՐԵՆՑ անուանը:

Այդ օրերին Սողոմոն Տարօնցին հարցըրեց.

– Խաչիկ, ձեր գիւղի անունն ի՞նչ է:

– Դաշտադէմ:

– Այսուհետեւ ստորագրիր՝ ԴԱՇՏԵՆՑ:

Եւ այդ ստորագրութեամբ էլ լոյս տեսաւ իմ առաջին բանաստեղծութիւնը «Բանուոր»ում, 1928-ի սկիզբին:

Վահան Թոթովենցը շատ էր ուրախացել.

– Չարենց, Թոթովենց, Դաշտենց...:

ԳԻՆԻԻՆ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ

Մարդուն սննդառութիւնը, միմիայն ու բացարձակապէս հիմնուած չէ հիմնական սննդանիւթերու վրայ: Ան պէտք ունի ուրիշ նիւթերու ալ, որոնք թէեւ անհրաժեշտ չեն, այսուհանդերձ թանկագին կը նկատուին անոր համար, որ օրկանիզմին մէջ աշխուժութիւն յառաջ կը բերեն:

Այդպիսի նիւթեր են՝ գինին, ոգելից ըմպելիները, թէյը, քաքաօն, շոքոլան, որ թէեւ բացարձակապէս անհրաժեշտ չեն մարմնին, սակայն եւ այնպէս կը նպաստեն օրկանիզմի գործունէութեանց ներդաշնակման եւ կենսունակութեան:

Այս պատճառով կը կոչուին օժանդակ սննդանիւթեր:

Անոնցմէ առաջինը եւ ամէնէն հինը՝ գինին է: Գիտութեան արձանագրած յառաջդիմութենէն ետք, գինին սկսաւ նկատուիլ միայն «մոռացութիւն պարգեւող կախարդական ըմպելի» մը: Բայց նաեւ՝ սննդականոնի մասնագէտներու ուշադրութիւնը գրաւեց օրկանիզմին վրայ իր ունեցած բարերար ազդեցութեան հետեւանքով:

Այսպէս, գիտական աշխատանոցներու մէջ կատարուած վերլուծումները ապացուցանեցին թէ՝ գինին պարունակած լաւորակ ալքոլէն զատ, որ յառաջ կուգայ խաղողի շաքարի խմորումէն, կը պարունակէ նաեւ թանին, զանազան թթուներ, Պ 12 կենսանիւթ եւ աղեր:

Ջերմուժի տեսակէտով, ամէն մէկ լիտրը կը պարունակէ 600-էն 850 ջերմոյժ:

×

Շատ քիչ սննդանիւթերու կամ ըմպելիներու մասին խօսուած է այնքան՝ որքան՝ գինիի մասին:

Ոմանք կ'ըսեն թէ օգտակար է, ուրիշներ ալ՝ հակառակը կը պնդեն:

Ճշմարտութիւնը եւ կատարուած փորձերը կը հարկադրեն ըսել թէ՝ գինին օգտակար է, երբ չափաւոր գործածուի:

Վնասակար կը դառնայ՝ երբ չափէն աւելի գործածուի: Եւ օրկանիզմին համար վնասակար կ'ըլլայ չափէն աւելի գործածուող ամէն ինչ:

×

Երբ ճափաւոր գործածուի, գինին բարերար ազդեցութիւն կը գործէ ամբողջ օրկանիզմին վրայ: Կը սթափեցնէ եւ միեւնոյն ատեն կը հանդստացնէ ջղային դրութիւնը: Ասոր համար, թանկագին օժանդակ մըն է չափազանց յոգնութեան պահերուն: Նմանապէս, նպաստաւոր ազդեցութիւն մը կը գործէ նաեւ մարսողական դրութեան վրայ, որովհետեւ կ'աւելցնէ լորձունքի ծորումը ինչպէս, նաեւ մաղձի եւ վահանագեղձի (փանկրէաս) ծորումները եւ կ'աւելցնէ ստամոքսային հեղուկները:

Գինիին ուրիշ մէկ առաւելութիւնն ալ այն է, որ կ'աշխուժացնէ երիկամունքներու գործունէութիւնը, աւելցնելով անօթներու կծկումը եւ արեան գնդիկներու շրջագայութիւնը:

Նմանապէս, իր պարունակած փոթասին շնորհիւ, կ'աւելցնէ միզումը: Գինին՝ սրտին ու թոքերուն վրայ եւս զօրացուցիչ ազդեցութիւն կը գործէ: Թոքերուն կը նպաստէ՝ շնչառութեան կեդրոնը գրգռելով եւ օդի ծծումը բարելաւելով:

Բայց, որպէսզի գինին միայն բարեբար ազդեցութիւն մը գործէ, պէտք է տանելի չափով գործածել զայն:

Իրենց նոր հրատարակած «Սննդականոն» գիրքին մէջ, Մեսինի եւ Քայրելլա կը թելադրեն հետեւեալ չափերը. – 55 քիլօ կշռող մէկը, կրնայ օրական մէկ լիտրին երեք հինգերորդը խմել: 65 քիլօ կշռող մը, կրնայ խմել լիտրին երեք չորրորդ մասը, իսկ 75 քիլօ կշռող մարդ մը, լիտրին չորս հինգերորդը կրնայ խմել, պայմանաւ՝ որ՝ 11 աստիճանի գինի ըլլայ խմածը:

«Ս. Փ.»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Այս տարի եւս, Ստեփանակերտի մէջ Լեռնային Ղարաբաղի մարզի կեդրոնը, տեղի ունեցած է երիտասարդական երաժըշտական հանդիպումը: Հայաստանէն մասնակցած են մանկական, երիտասարդական երեք խումբեր.– Երեւանէն՝ «Լապտերիկ», Լենինականէն՝ «Լոկոմոտիւ», նոյնպէս Երեւանէն՝ «Խատուտիկ» ճայի եւ երգ – նուագախումբի համոյթները:

×

ԳԻՒՂԻՆ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Գրեթէ 250 տարուան պատմութիւն ունի Կուրթան գիւղը՝ Ստեփանաւանի շրջան: Մերձ վայրերուն մէջ կը գտնուին պատմական յուշարձաններ, ինչպէս Հընեվանքն ու Ջգրաշէնը: Գիւղին նորակառոյց մշակոյթի տունին մէջ ազգագըրական բնոյթի թանգարան մը կազմակերպուած է՝ հազարէն քիչ մը աւելի ցուցանմոյշներով: Հետաքրքրական նիւթերէն են.– 1812ին լոյս տեսած Նարեկը, Կոփլովի առակներուն գրաբար հին հըրատարակութիւնը, ցարական ժամանակաշրջանի թղթադրամներուն եւ մետաղեայ դրամներուն հարուստ հաւաքածոն, ինչպէս նաեւ գորգերը, ջուլհակի գործիքներն եւ այլ կենցաղային իրեր:

թիւնները, որոնք երբեմն զգալի վնասներ կը պատճառեն գիւղատնտեսական ձեռնարկներուն: Սեպտեմբերին բարձր լեռնային շրջաններու մէջ նոյնիսկ ձիւն տեղացած է:

Նուազ կը սկսի թռչուններու չուը: Այդ օրերուն, եթէ երկինքը պարզ է, կաթնածիրի աղամանդաշող ժապաւէնին վրայ պարզ կ'երեւի կարապի համաստեղութիւնը: Հին ժամանակ աստղաբաշխական քարտէզներու վրայ այդ համաստեղութիւնը պատկերացուած էր չեղի հարաւ թռչող մեծ թռչունի նմանութեամբ, որ բոլոր գաղթող փետրաւորներուն, կարծէք, տաք երկիրներու ճամբան ցոյց կուտար:

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Ժանտարմները, իրենց ձիերու թամբերը վար առած, ձիերու կռնակները կը թիմարէին, երբ Մէմօն քրտնած ձիով գիւղ հասաւ: Գիւղի զօլամները աճապարանքով ձիերու թամբերը ժրեցուցին: Գիւղը իրարանցումի մէջ էր, կ'ըսես վայրերու վոհմակ մը փողոցներուն մէջ թափուած էր: Գիւղացիները ճամբու դրին իրենց ձիաւորները ժանտարմներուն հետ: Շուներու հաչոց ու երախաներու ձայն: Միակ տինկին քարն էր որ կը դառնար մտածկոտ ու դանդաղ:

Խալֆայի աշկերտը՝ Իգօլի լեռներուն մէջ, քարերը ճաթեցնող վազքով մը իր ձին քշած էր Զարէի վրայ: Մէմօն, լաւ ձի հեծնող, ուզած էր փախուստի տալ ու ազատել Զարէն: Զարէն բռնուած էր վարսերէն:

Ղօլամներն ու ժանտարմները հասան այն վայրը, ուր բռնուած էր Զարէն: Վայրն ամայի էր ու լուռ: Արեւը հետըզհետէ վերջալոյսի կարմրութեան մէջ ինկած էր: Մէմօու ցոյց տուաւ նաեւ այն վայրը, ուրկէ սպիտակ ձիաւորը հրացանի գնդակներու ուժեղ ռանոցով յանկարծակիի բերած էր ու ձին ուղիղ Զարէի վրայ քշած:

Ձիաւորները մտան ձորի մը մէջ, ելան բլուրներու վրայ, չորս կողմ ձայն տըւին: Զարէն չկար: Անոնք իրենց ձիերը լերան կողէ ի վար քշեցին ու հասան պիյրամի ընդարձակ դաշտ մը: Անոնք կ'անցնէին բաւական բարձր պիյրամներու մէջէն, երբ ժանտարմներէն մէկը վար իջաւ ու թումբին վրայէն վերցուց կնոջ մը կօշիկը: Մէմօուն ճանչցաւ. Զարէի կօշիկն էր:

Լեռներուն վրայ հետզհետէ կ'իջնէր մութը: Ձիաւորները կտրած էին ընդարձակ պիյրամի դաշտը, երբ լսեցին ձիու մը վայրի խրխինջը: Մէմօու վստահեցուց որ Զարէի ձիուն խրխինջն էր: Ձիաւորները ջուրերուն մէջէն դէպի ձիու խըրխինջը քշեցին ու տեսան բաց միջոցին մէջ ձգուած ձիու մը կերպարանքը, որ մութին ու ամայութեան մէջ, գլուխը վեր բռնած, քթին լուսնկայի հոտ ինկած կարծես, թափ առած էր դէպի գինք եկող ձիերու ոտքերու աղմուկէն: Այս որ տեսան ձիաւորները ձայն տուին իրարու, չորս կողմ բռնեցին: Մէմօուն, որ վարպետ ձի հեծնող էր, Զարէի ձիուն առջեւ կտրեց ու զարնուեցաւ կուրծքին: Միւս ձիաւորները վար եկան իրարու ետեւէ ու բռնեցին փոթորկի նըման փրփրած ու ամեհի ձին: Ձիուն մարմինը կը դողար. անոր աչքերուն մէջ լուսընկան ինկած գիժ կարմրութիւն մը առած էր: Մէմօուն փայփայանքով կ'ուզէր հանդարտեցնել ձին, որ միշտ թափ կուտար ետեւի ոտքերով:

Ձին գտնուած էր, եւ սակայն Զարէն չկար:

Ձիաւորները մօտեցած էին Ձինարճըզի՝ Թրքաբնակ գիւղի փոքրիկ անտառին: Լուսնկայի բաց լոյսին հետ կար մայրիներու զով հոտ մը:

Անոնք մտան անտառ մինչ այն կասկածով որ անտառին մէջ պիտի գտնէին Զարէին դիակը արիւնոտ: Երբ աւելի առաջացան, լսեցին կանացի ուժաթափ ձայն մը.

– Մէմօ՜ւ, հէ՜յ Մէմօ՜՜ւ...

Զարէն այլեւս կասկած չունէր, որ իր մարդերն են զինք փնտռողը: Հրամայող ձայնով մը գգուշացուց որ չմօտենան իրեն: Կ'ուզէր որ Մէմօուն գար ու քակէր իր ձեռքին կապերը:

Ղօլամներն ու ժանտարմները իրենց ձիերը այլեւս առաջ չէին կրնար քշել, որովհետեւ պատռուած սաւանի մը պէս կուրծքէն, սրունքներէն վար ինկած լուսնի լոյսին տակ տեսած էին Զարէի մերկ մարմինը ծառին կապուած:

Հեռուէն, ծառերուն մէջէն ժանտարմներն ու ղօլամները գայլերու ֆոսֆորի աչքերով դիտեցին, ալապաստրի գոյնով, լուսնին տակ աղօտցած գծերով չքեղ մարմինը Զարէին: Հաստ մազէ սեւ կապը անցած էր անոր կուրծքին, թեւին, փորին ու ողորկ զիստերուն վրայէն:

– Ձէ՞ք լսեր, հեռու, հեռու, – Զարէ աւելի ժիր ձայն տուաւ ու գայրոյթէն փղձկեցաւ յանկարծ:

Մազէ սեւ կապը քերթած էր անոր մարմինը. թեւերն ու ոսկորները կը ցաւէին կարծես:

(Շար.– 146)

(Շար. Ա. էջէն)

էլ կարող ենք տրամադրել, ի հարկէ այս անձնական մի արտայայտութիւն էր:

Պրն. Լեւոն Ահարոնեան աւելացրեց՝ «Մենք որոշեցինք շաբաթ օր (Օգոստոս 16–ին) մի նամակ գրել Խոշնեւիսանին եւ նշել այն կէտերը, որոնց շուրջ համաձայնութեան էինք հասել իր հետ. իսկ համաձայնութեան չհասած կէտերի վե – րաբերեալ մեր բողոքը յայտնել իրեն: Այդ նամակը գրուեց եւ ներկայացուեց Երկուշաբթի օրուայ (Օգոստոս 18–ի) Թեմական Խորհուրդի նիստին: Տարբեր կարծիքներ եղան այդ առթիւ: Սոյն ժողովի ընթացքում որոշուեց մի խորհըր – դակցական հանդիպման հրաւիրել դըպ – րոցական հարցերին տեղեակ ազգային – ներին:

«Այդ խորհրդակցական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի (երէկ), երեկոյեան ժամը 4–ին Սրբազան Հօր նախագահութեամբ, որին մասնակցում էին նաեւ դպրոցների հարցերին ծանօթ 20 ազգայիններ:

«Բաւական արդիւնաւէտ հանդիպում էր, եւ ժողովի եզրակացութիւնն այն էր, որ՝ մեր պահանջներից մէկ քայլ էլ յետ չենք նահանջելու, պիտի պահենք մեր դիրքը: Սակայն մեր հսկողութեան հարցը կրթական նախարարութեան ծը – րագրի վրայ, մի քիչ պիտի մեղմացը – նենք, իսկ զգեստների եւ շրջանային հարցի խնդրում որեւէ զիջում չենք կատարելու: Որոշուեց դարձեալ մի նա – մակ գրել եւ յանձնել կրթական նախա – րարութեան:

«Նոյն խնդիրների առթիւ Շաբաթ օրը դարձեալ ժողով ենք ունենալու, ուր պէտք է խօսենք այդ նամակի վրայ: Իսկ կրթական նոր նախարար ընտրուելու պարագային անմիջապէս նախարարից ժամանակ կը խնդրենք այդ հարցերը պարզելու համար:

«Իսկ մեր ժողովուրդին յայտնում ենք որ՝ որքան կարելի է շուտ իրենց աշա – կերտներին արձանագրեն հայկական դպրոցներում, որպէսզի որեւէ դատարկ տեղ չմնայ:

«Հայկական դպրոցները միասեռ դարձնելու համար եւս դպրոցների կենտ – րոնական հոգաբարձութիւնն ամէն օր զբաղուած է այդ հարցով: Ի հարկէ այս դժուար խնդիր է, սակայն իրագործելի: Իսկ սեռերի բաժանման ընդունման բա – ցատրութիւնն այն է որ՝ մենք ուզում ենք հայոց դպրոցը եւ լեզուն փրկել, այդ իսկ պատճառով միասեռ եւ երկսեռ լինելու հարցի վրայ շատ չենք պնդել, որովհետեւ կարող էր այլ իրաւունքներ ձեռքից տայինք»:

Թեմական Խորհուրդի նախագահ Լե – ւոն Ահարոնեանը վերջում նշեց որ՝ «ժողովուրդին վստահեցնում ենք, որ այն ինչ որ կարիքն է՝ մենք եւ բոլորը, որոնց հրաւիրել ենք օգնութեան համար ցերեկը գիշերին խառնած աշխատում ենք կատարել եւ ջանանում ենք, այդ խնդրի լուծման համար որեւէ սխալ քայլ չվերցնել եւ գործադրել այն, որ ամենից ճիշդ ենք համարում:

«Մենք որոշ չափով յաջողութեան հասել ենք եւ միայն մի քանի կէտ է մնացել որ պէտք է դասաւորենք: Դրանք դասաւորուելով մենք այլեւս որեւէ դժուարութիւն չենք ունենայ»:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

— O —

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գի – տութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասէր – ներու փափաքին, որոշած է մատենադարանը բաց պահել Օգոստոսին, հետեւաբար Մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ, 16րդ թաղամաս: Երթեւեկի համար իջնել Մեթրօ Փասի:

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 10էն 12, Յ. մի. 14էն 18, բացի Չորեքշաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անիէս Տէր – Եղիայեանի մահուան առնոյշ յիշատակին, Տիկին Ա. Գասգասեան եւ Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Սիրարփի Ֆաքրիքեան եւ զա – ւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մխիթարեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Մըխիթարեան, Ալէն Մխիթարեան, կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտ. 7, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ – հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցու – թիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Աստղիկի, Պ. Սարգիս Գույումճեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեանի, Պ. Գալուստ Հայրապետեանի եւ զաւակին, Այրի Տիկին Անոյշ Հայրապետեանի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Վեհանոյշ Ամիրխանեանի, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեանի, Այրի Տիկին Զարուհի Քասոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ղազարեանի եւ զաւակներուն, եւ ընտ. համայն պարագաներուն, իրենց սիրեց – եալ հօր, մեծ – հօր, աներհօր, կեսրայրին, հօրեղբօր, տագրօջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

GALA ET BANQUET

DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE

Section des Hauts—de—Seine

Sous le patronnage de NOURHAN FRINGHIAN

Président d'Honneur de l'Association

et de KEVORK BAKERDJIAN

LE SAMEDI, 4 OCTOBRE — A 20 H.

AU PROFIT DES OEUVRES SOCIALES

Ouverture de la Soirée à 20 h. précises.

Animé par l'Orchestre LES GAIDZAGS

e t

MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE

Intérpretée par le Trio Arménien de Radio — France

Chanteuse: Mme AIDA HAROUTUNIAN

Canon: Mme ELYA PEHLIVANIAN

Guitare: M. ARTO PEHLIVANIAN

Théatre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25, Avenue Victor — Cresson

Reservation: 770.07.25 — 642.73.10

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Մարիամ Ճրնտոյեանի, զաւակ – ներուն եւ թոռներուն, Տէր եւ Տիկին Մըկրտիչ Քեմուրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ոպաչէի եւ զաւակներուն, եւ ընտ. համայն պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, աներհօր, կեսրայրին, ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՃԸՆՏՈՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտ. 5ին, ժամը 18ին՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները՝ Հինգշաբթի, Սեպտ. 4, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HA RATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

sevan voyages-lyon

saberatours - paris

VOUS PROPOSENT

2 voyages en Arménie

du 22 septembre au 07 octobre

Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

du 7 au 22 octobre

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու միութիւնը Անծանօթ Զինուորին Բոցը կ'արծարծէ Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 4, ժամը 18ին: Հաւաքուիլ ժամը 17.30ին, Ֆրիէտլանտ – Շանզ էլիզէի թէռ – փլէնը:

Փ Ա Ր Ի Զ

ԲԱՆՈՒԿ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱՅ

RUE D'ABOUKIR

à vendre ou à louer

boutique de gros

CONFECTION — TRICOTS

ՎԱՐՁՈՒ ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Դիմել՝

ELLEN GERARD

134, Rue D'Aboukir

75002 — PARIS

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Կեդր. Վարչ. ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 67րդ Ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Ուրբաթ, Հոկտ. 31, 1980 երեկոյեան ժամը 5ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Պուէնոս Այրէսի Կեդրոնին մէջ, 1322 Աօէվէտօ փողոց, Պուէնոս Այրէս, Արժանթին:

Ներկայս 67րդ Ընդհ. ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թըւականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ 1980 Հոկտ. 8, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհ. տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union

Central Board of Directors

628 Second Avenue, New York, N.Y.10016

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1979 տարեշրջանի ընդհ. տեղեկագրի: 2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1979 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետւութեան: 3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. ժողովի: 4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի: 5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ: 6. Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի
Նախագահ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ր. Ք. ԿՐԵԿՐԻ

1980 Մայիս 6
Նիւ Եորք, Նիւ Եորք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցին, շնորհակալութեամբ ստացած է, զանազան առիթներով, հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Վարժապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Քազէրեան Մանուկ եւ զաւակները, Պ. Աբրահամ Մկրտիչեան 100–ական Ֆ: Վերնատան Պոբացման եւ բարերար Պ. Վարուժան Պողաճեանի մօր՝ Ազատուհիի հոգւոյն հոգեհանգստեան առթիւ՝ Պ. Վ. Պօզաճեան 5000 Ֆ., նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Մ. Մելիքեան 150, Պ. Միքայէլ Եավէր 200, Տիկին Մակարեան 100, Տէր եւ Տիկին Քիւրտօղլուեան 100, Այրի Տիկին Սիրան Կարապետեան 1000 (վերնատան համար), Պ. Արսէն Նորոյեան 100, Սէնթ – Մարկըրիթի Թաղականութիւն 200, Պ. Ալեքսան Պապայեան 200, Պ. Ղազարեան 1000, Տիկին Իզապէլ Արզումանեան 50, Պ. Շաքարեան 50, Պ. Քիւփէլեան 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Գրիգորեան 100, Տիկին Ծառուկեան 50, Նորիկեան 50, Պ. Հայրապետեան Ա. (Ամերիկայէն) 50, Պուլվար Օտտոյի Թաղականութիւն 200, Այրի Տիկին Աքսարլեան 50, Պ. Յ. Օհանեան 100, Պ. Տ. Հուրոյեան 50, Տիկին Ճրնտեան 30, Տիկին Գալոյեան 50, Այրի Տիկին Պ. Փափազեան 100, Տէր եւ Տիկին Ս. Փափազեան, Պ. Գ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պալանեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան 50–ական, Նաճարեան ընտ. 100, Տէր եւ Տիկին Եէմէնէճեան Մ. 30 Ֆ.:

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
5
VENDREDI
5 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.724

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.724

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԻՃԱԿ ՄԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ

Թուրքիա կը մնայ «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» եւ օրէ օր, կը թուի որ ապաքինման հեռանկար չկայ : Մէկ օրուան մէջ, կրկին 29 մեռեալ կար երկրին մէջ : ...խում եւ ահաբեկում ամէն կողմ : Ա...տանայի մէջ՝ ութ մեռեալ, չորս՝ Իզ...միր, երեք՝ Պոլիս, երկու՝ Պինկէօլ ...ին : Անգարայի Դըզըլայ թաղամասին մէջ եղեռնափորձ կատարուած է ծայ...րայեղ – աջի հակակշռին տակ գտնուող «Հողագործական ճարտարագէտներու ...միութիւն» արհեստակցական ընկերու...թեան շէնքին դէմ : Տեղն ու տեղը 3 հո...գի մեռած է եւ 5 հոգի վիրաւորուած : ...կը կարծուի որ ռումբը զետեղած են ...ծայրայեղ ձախ Տեւ – Եոլ կազմակեր...պութեան անդամները, որոնք Թուրքիկ ...կը բաժնէին այդ կողմերը :

Այս եւ նման արարքներ օրէ օր կը ...ստականան եւ սովորական բնոյթ իսկ ...առած են այլեւս : Օրտուի նահանգապետը հազիւ փրկուած է իր կառքին դէմ ...եղած յարձակումէ մը գնդացիրով : Իրաց ...այս կացութեան մէջ, օտար թղթակից...ներն ալ այլեւս «քաղաքացիական պա...տերազմ» կը նկատեն ինչ որ կը կատար...ւի, աւելի քան բիրտ ուժի կամ ահաբեկ...չութեան արտայայտութիւն :

«Լիպերասիոն» հինգշաբթի օրուան իր ...թիւին մէջ, կ'անդրադառնայ նաեւ իս...լամ կրօնամոլ տարրերու գործունէու...թեան եւ այն վախին զոր կ'ապրի եղեր ...հրեայ համայնքը :

Նիւ Եորք Թայմզը վերջերս արձագանգ ...եղած է Թուրքիոյ հրեաներու մտահո...գութեանց տրուած ըլլալով որ զանազան ...միջադէպեր պատահած են, հոս – հոն ...սինակոկի մը առջեւ ռումբ մը կը պայ...թի կամ նախատական լոզունգներ կը ...գրուին պատերուն վրայ :

Թուրքիա մահմետական միակ երկիրն ...էր որ դիւանագիտական յարաբերու...թիւն կը պահէր Իսրայէլի հետ բայց ...վերջերս նուազագոյնի իջեցուց, մանա...ւանդ երբ Պեկինի կառավարութիւնը յա...ւիտենական մայրաքաղաք հռչակեց Ե...րուսաղէմը :

———×———

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ ԸՍՏ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Վերամուտքի առթիւ, Նախարարաց ...Խորհուրդը ընկերային եւ տնտեսական ...կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ, – ձեւով ...մը «նուէրներ» շնորհելով որոշ դասակարգերու, բայց եւ այնպէս հաստատելով տնտեսական նոյն քաղաքակա...նութիւնը :

Այս միջոցներուն գլխաւորներն են . – ...կրթական վերամուտի նպաստ մը

370 Ֆ . ի այսինքն 150 Ֆր . ի բացառիկ յաւելում մը :

Տարեցներու համար 150 Ֆ . ի բացառիկ պարգեւ մը Նոյեմբերին :

Հողագործներուն համար 1980ի եկամուտի պահպանում : Ընկերային ապահովութեան մարզին մէջ, նախատեսուած միջոցներու շուրջ բաւական անորոշութիւն կը տիրէ քանի որ խօսք կայ Փետրուարին ջնջել սակերու բացառիկ յաւելումը եթէ ... : «Եթէ»ն կը վերաբերի ընկերային Ապահովութեան գանձին կացութեան :

Ասկէ զատ, տնտեսական գետնի վրայ դիւրութիւններ կը տրուին արտածումին համար եւ դրամագլուխներու շահարեր օգտագործման :

Պառ հեռատեսիլէն արտայայտուեցաւ ներկայ կացութեան մասին, անգամ մը եւս ամբողջ միտքը բարդելով քարիւղին վրայ : Շեշտեց թէ գիներու յաւելումը հետեւանք չէ գիներու «ազատագրման» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ լուծեց Ֆ . Ա . Ն . Է.ն (եւրոպական ազգ. գործունէութեան դաշնակցութիւն) որ ֆաշիստ կազմակերպութիւն մըն է : Վերջերս բաւական խօսեցնել տուած էր իր մասին եղեռնափորձերով եւ սպառնական նամակներով : Այս վերջին գործունէութեան գլխաւոր թիրախն էր Նիսի հըրեայ համայնքը :

ՓՈՆԻԱԹՈՎՍԿԻ Ֆրանս – ինթէռ ձայնասփիւռի կայանէն բաւական ծանր ամբաստանութիւններ ըրաւ ընկերվարականներուն դէմ : Ըստ երեւոյթին նախկին Ներքին Նախարարը չատ կը ջղայնանայ երբ Տը Պրօյլ հարցին մասին կը խօսուի, ինչպէս դիտել կուտար արդէն ընկերվարական կուսակցութեան բանբերը անցեալ շաբթու : Այս անգամ ալ մեղադրեց ընկերվարական երեսփոխանները, որոնք կապեր ունին «կասկածելի» միջավայրերու հետ» այլ խօսքով՝ Թբիլանններու ... :

ՄՈՍԿՈՒԱ Նիւթական կարեւոր օժանդութիւն մը շնորհեց Լեհաստանի, որպէսզի գնումներ ընէ արեւմուտքէն : ԹԱՍ գործակալութիւնը, սակայն, կը շարունակէ զգուշացնել Լեհերը իրենց տուած որոշումներու հետեւանքներու մասին : Ժողովուրդին մէջ երանութեան զգացումներ կան միշտ քանի որ Կոտանսկէն եաք, Սիլեզիան ալ ձեռք ձգեց ազատ, անկախ սենտիքաներ հիմնելու իրաւունքը : Գալով Պապին, Ջորեքշաբթի օրուան հրապարակային հերթական ունկնդրութեան ընթացքին, լեհերէն արտայայտուեցաւ իր հայրենակիցներուն եւ յայտնեց թէ Լեհաստանի արդար իրաւունքն է անկախութիւնը :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ՝ Հուա Կուօֆէնկ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ կը հրաժարի եւ աթոռը կուտայ փոխ – վարչապետին՝ Ցաօ – Ցիանկի : Ընդհանուր ձեւով կարգ – կանոն դնելու մըտահոգութիւն մը կայ եւ ամրապնդելու յետ – Մաօ շրջանը, առանց անտեսել . – գլխաւորը՝ ապամաօյականացումը :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ «մահմետական եղբայրներու» հալածանքը կը շարունակուի : Սուրիական Սանա գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ 16 հոգի սպաննուած են, մէկը՝ կին, ապահովութեան ուժերու մէկ յարձակման ընթացքին :

ՊԱՐՋԵԼՈՆԱՅԻ (Սպանիա) մէջ, ըսպաննուած է բանակի զօրավար՝ Արմինկոլ, 64 տարեկան : Կը կարծուի թէ Հակաֆաշիստ Դիմադրութեան Խումբերու գործն է, իբրեւ փոխ – վրէժ իրենց մէկ ղեկավարին սպանութեան : Տարուոյն սկիզբէն ի վեր, Սպանիոյ մէջ, ձախ թէ աջ ահաբեկումներու հետեւանքով 85 հոգի մեռած է :

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԿ . ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

«ԱՐԱՔՍ» ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

«Ալիք»ի Օգս . 24 եւ 25ի թիւերէն կը պարզուի, որ Թեհրանի կրթական նախարարութեան 14րդ շրջանի կարգադրութեամբ, Օգս . 23ին, «Արաքս» դպրոցը ներկայացած է երիտասարդ մը, ձեռքին ունենալով կրթական շրջանի հրամանագիրը, որ զինքը կը նշանակէ այդ դպրոցին տեսուչ :

Արդ, դպրոցը ունի իր տեսուչը, յանձին Տիկ . Սիրանոյշ Աղաջանեանի : Նաեւ, տեղեկացուած է ,թէ կրթական գրասենեակի կարգադրութեամբ, «Արաքս» դպրոցը պիտի փոխադրուին 300 մահմետական աշակերտներ : Այս մասին լուսաբանութիւններ առնելու մտօք, «Ալիք»ի խմբագրութիւնը հեռաձայնով դիմած է Տիկին Ս . Աղաջանեանի, որ հետեւեալ պատասխանը տուած է .–

«Արմաղանէ Թարբիաթ» դպրոցը լուծարքի է ենթարկուած եւ մտադիր էին անոր 300 աշակերտները փոխադրել «Արաքս »դպրոցը : Այս կարգադրութիւնը մեզի տեղեկացուց նոր տեսուչը, բայց պատասխանեցինք, որ չենք ընդունիր» :

Այս կարգադրութեանց իբրեւ հետեւանք, «Արմէն» թաղամասի հայ բընակչութիւնը ու նաեւ «Արաքս» դպրոցի աշակերտութեան ծնողքները, համախմբուած են դպրոցի շրջափակը՝ բողոքելու համար : Զանազան ելոյթներ եղած են եւ առանձին բանաձեւ մը պատրաստուած է :

Նոյն օրը (Օգս . 23ին), կէսօրէ յետոյ, դպրոցի օրինական տեսուչը՝ Տիկին Ս . Աղաջանեան եւ նոր նշանակուած տեսուչը դպրոց մտած են : Տիկին Ս . Աղաջանեան, ի պատասխան ժողովրդի ջերմ ընդունելութեան, ըսած է .–

«...Կրթական շրջանի գրասենեակի վարիչին յայտնեցի թէ՝ դուք իրաւունք չունէք բաժանում կատարելու : Դպրոցը մեր ժողովուրդն է կառուցել եւ նրա ներկայացուցիչ՝ Թեմական խորհուրդ է, որ կը կատարի սեռերի բաժանումը . դուք միայն գրէք, որ դպրոցը մերն է (Հայերի) եւ բաժանումներն էլ մենք կը կատարենք : Մազահերին (շրջանի վարիչը) ասաց թէ՝ մի քանի ներկայացուցիչներ ուղարկենք բացատրութիւն ստանալու համար» :

Ապա, յարմար նկատուած է, լսել նաեւ նոր տեսուչին բացատրութիւնները : Այս մասին, «Ալիք» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ .–

Նոր նշանակուած տեսուչը, իր խօսքերի ընթացքում, ասաց .– «Ինձ առաջին – լութիւն է տրուել այս հայկական դըպրոցում շփուել Հայերի հետ եւ ձեր սովորութիւնները, վարքերն ու բարքերը օրինակ վերցնել մեզ համար, եւ փոխադարձաբար մեր՝ մուսուլմանների դըրական վարքն ու բարքը փոխանցել ձեզ... Սակայն, երէկ այս դպրոցի տեսչի հետ կապուելով՝ նկատեցի, որ որոշ դժուարութիւններ գոյութիւն ունեն, որոնք կապուած են Թեմ . խորհրդին» :

Նա, ապա երկար ու բարակ բացատրութիւն տուեց կրօնի եւ մշակոյթի եւ այլ խնդիրների մասին, եւ տեղեկացրեց թէ՝ Թեմ . Խորհրդի ու դպրոցի տեսչութեան տեսակէտները յայտնել է կրթական գրասենեակի վարիչին, եւ վերջինը յայտնել է, թէ .–

«Նկատի ունենալով, որ մուսուլմաններր մեծամասնութիւն են եւ փոքրամասնութիւնները պիտի օգտուեն նրանց վարքուբարքի աստուածային յատկութիւններից, ցանկացանք՝ Հայերին եւ մուսուլմաններին միացնել...» :

Նա, շարունակեց թէ՝ «որոշել ենք՝ «Արաքս» դպրոցի աշակերտուհիներին հայկական ուրիշ դպրոցներում արձանագրել եւ այստեղ թողնել միայն տղաներ : Իսկ եթէ, մի դասարան չօգտագործուեց (դատարկ մնաց աշակերտի պակասի բերումով) մենք 20 – 30 պարսիկ աշակերտներ կը բերենք...» (ժողովուրդը, նոյն ժամանակ խիստ բողոքում էր) : Նա աւելացրեց թէ՝ «դուք եւ մենք ենք թիւրիմացութեան մէջ . դուք կարող էք վեց ներկայացուցիչներ ընտրել եւ ուղարկել բացատրութիւն տալու համար» :

Ներկաներն ասացին, թէ ներկայացուցչի կարիք չկայ, հէնց հիմա ասում ենք, որ չենք ընդունում :

Նա շարունակեց՝ «նկատի ունենալով, որ Տիկին Սիրանոյշը կին է եւ այստեղ՝ տղայոց դպրոց է նշանակուել, նա պաշտօնավարելու է մի ուրիշ հայկական օրիորդաց դպրոցում, որպէս՝ տեսուչ» :

Այնուհետեւ ներկաներից երեք ներկայացուցիչներ նշանակուեցին հանդիպում ունենալու՝ կրթական գերատեսչի հետ : Սակայն, այդ հանդիպումը չի յաջողուել եւ անպաշտօն կերպով հանդիպել են Նաջաֆի էլմիին, որը իր անձնական կարծիքն է յայտնել այդ խնդրի կապակցութեամբ» :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՍ . 26 – 28

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ «ՀՈՐՈՎԵԼ» ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՊԱՆԵԼՕՅԻ ԲԵՐՔԻ ՏՕՆԻՆ

Փարիզի արուարձաններէն՝ Պանեէօյի քաղաքապետարանի հրաւէրով, Ֆրանսա կու գայ Կիրովականի՝ «Հորովել» երգի ու պարի համոյթը, որուն գեղարուեստական ղեկավարն է՝ Լ . Սարգսեան : Խումբը, որուն երկրորդ այցելութիւնն է Ֆրանսա, կը մասնակցի Պանեէօյի աւանդական հանդիսութիւններէն մէկուն՝ բերքի (այգեկութք) եւ քանի մը երեկոյթ ալ կուտայ՝ Փարիզ :

×

ԵԴՈՒԱՐԴ ԱԶԱՐԵԱՆ «ՄԱՐԶԱՆՔԻ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՎԱՐՊԵՏ» ԿՈՉՈՒՄԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Խորհ . Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր, մարզանքի Կոմիտէն՝ Խորհ . Միութեան «մարզանքի վաստակաւոր վարպետ» կոչումը շնորհած է Երեւանցի մարմնամարզիկ՝ Եդուարդ Ազարեանի, Մոսկուայի 22րդ Ողիմպիականներուն ձեռք ձգած յաջողութիւններուն ի գնահատութիւն :

×

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻՍՏՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բրեանսկի մէջ (Դաշնակցային Ռուսիա), տեղի ունեցած ոտնագնդակի կրտսերներու (10 – 11 տարեկան) մըրցումներուն, Երեւանի «Հայաստան – 60» խումբը՝ երկրորդ հանդիսացած է : Աւարտական հանդիպումը տեղի ունեցած է հայկական եւ Կիեւի «Ֆակել» խումբերուն միջեւ : Լարուած եւ բուռն պայքարէ եաք կարելի չէ եղած կոլ նշանակել եւ փէնալթիները որոշած են յաղթականը : Ուկրանացիները 9 – 8 հաշուով շահած են «Կաշուէ գնդակ» մրցանակը :

×

Խարկով տեղի ունեցած միջին տարիքի (12 – 13 տարեկան) խումբերու մրցումներուն՝ Լենինականի «Շիրակ»ը շահած է պրոնզէ մետալ : Ոսկէ մետալը դարձեալ՝ Ուկրանացիները շահած են :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

910 – 930 Թուականներու Պատմութեան Մասին

(Բ. և Վերջին Մաս)

Այսպէսով, Եուսուփ Վասպուրականի տէրերը բռնութեամբ ստիպած է արքունի հարկը ղրկել իրեն։ Խալիֆան ի վերջոյ (927ին) ճանչցած է նաեւ Հայաստանի նկատմամբ անոր իրաւունքները։ Ստեղծուած պայմաններու մէջ Եուսուփի հետ խաղաղ յարաբերութիւններու հաստատումը Արծրունիներու համար շատ կարեւոր հարց կը դառնայ։ Ճիշդ է, որ 927ին Եուսուփ Հայաստանի ոստիկան նշանակեց Նըսր ամիրան, իսկ ինք գնաց Ռէյ, ուրկէ ոստիկաններ ղրկեց նաեւ Ատրպատական, սակայն ատիկա կը նշանակէր, թէ ոչ միայն Հայոց ոստիկանը, այլեւ Ատրպատականի ամիրաները պիտի գործէին իր հրահանգով։ Գագիկ Արծրունի դիւանագիտական ճըկուն միջոցներով կը կանոնաւորէ յարաբերութիւնները Եուսուփի հետ։ Այս վերջինը թագ կը ղրկէ Գագիկի, հաստատելով «ի ձեռս նորա Հայաստան աշխարհ»։

Գագիկ Արծրունի կը յաւակնէր Հայոց գահին։ Այդ նպատակով ան ձեռնարկեց համապատասխան միջոցներու, որոնցմէ ամէնէն կարեւորը Այրարատին տիրանալու համար կատարուած քայլերն էին (Ծաղկոտն, Մասեացոտն գաւառներու, Դուինի գրաւումը)։ Սակայն առանց Հայոց կաթողիկոսութեան նկատմամբ իրաւասութիւն ունենալու Գագիկ Արծրունի չէր կրնար Հայոց թագաւոր համարուիլ։ Եւ ահա, 923ի աշնան Յովհաննէս Կաթղ. Դրասխանակերտցի կը մեկնի Վասպուրական։ Այս քայլը աւելի կը բարձրացնէ Արծրունեաց թագաւորի հեղինակութիւնը, որուն կը նպաստէ նաեւ Աղթամարի համակառոյցի աւարտումը։ Աղթամարի մասին խօսելուն Թովմա Արծրունիի պատմութիւնը շարունակողը Գագիկը կը յիշէ իբրեւ «Հայոց մեծ արքայ»։ Այն փաստը, որ Գագիկ Արծրունի շարունակած է ինքզինք կոչել «Հայոց թագաւոր», վկայուած է նաեւ Աղթամարի վանքի ձախ կողմի աւանդատան վրայի արձանագրութեամբ, ուր կը կարդացուին՝ «կտակի իմով ձեռամբ Գագկայ Հայոց արքայիս» բառերը։ Սակայն փաստերը կը վկայեն, որ այս անգամ եւս Գագիկ Արծրունիի թագաւորութեան սահմանները դուրս չելան Վասպուրականէն եւ յարակից քանի մը գաւառներէն։ Այսպէս, Ստեփանոս Տարօնեցի ուղղակի կը գրէ, որ Գագիկ Արծրունի թագաւորած է միայն «ի կողմանս Վասպուրականի»։

Այսուհանդերձ, պէտք է ընդունիլ, որ Հայաստանի մէջ Գագիկ Արծրունիի հեղինակութիւնը բաւական մեծ էր։ Յատկանշական է, որ Թովմա Արծրունին շարունակողը հայ Բագրատունի թագաւորներէն միայն Աբասը կը յիշէ, բայց առանց «արքայ» յորջորջման։ Աբասի գահակալութեան ժամանակ (929 թ.) արդէն (ըստ երեւոյթին տակաւին 925ին) վախճանած էր Յովհաննէս Դրասխանակերտցին, ուստի Գագիկ Արծրունի իրեն վերապահած է Հայոց կաթողիկոս կարգելու իրաւունքը։ Աւելին, Աշոտ Բ. Երկաթի մահէն ետք Գագիկ Արծրունի Վասպուրական հրաւիրած է անոր եղբայրը՝ Աբաս։ Վերջինս ընդունած է հրաւէրը եւ քանի մը իշխաններու հետ մեկնած է Վասպուրական, ուր գումարուած իշխանաժողովին մէջ Գագիկը Աբաս Բագրատունին թագադրած է Հայոց թագաւոր։ Այս փաստը մէկ կողմէ ցոյց կու տայ, որ Գագիկ ճանչցած է Աբասը իբրեւ թագաւոր, իսկ միւս կողմէ՝ ինքզինքին իրաւունք վերապահած է զինք թագադրելու, շեշտելով Հայաստանի մէջ ունեցած իր առաջնութիւնը։ Ասիկա, անշուշտ, երկուստեք համաձայնութեան արդիւնք էր։

Գագիկ Արծրունիի Հայաստանի մէջ ունեցած առաջնութիւնը վկայուած է նաեւ ուրիշ աղբիւրներու մէջ։ Կոստանդին Ծիրանածինը Բագրատունի առաջին թագաւորները (Աշոտ Ա., Սմբատ Ա., Աշոտ Բ.) կը կոչէ «իշխանաց իշխան»։ Սակայն Աշոտ Բ.ի մահէն (929) ետք այդ տիտղոսը կը կրէր Վասպուրականի Գագիկ թագաւորը, ուստի Ծիրանածինը Աբաս Բագրատունին կը կոչէ ոչ թէ «իշխանաց իշխան», այլ «Մագիստրոս», իսկ Գագիկ Արծրունին, թէեւ «Կայսրութեան կառավարման մասին» երկին մէջ կը կոչէ «իշխան», սակայն «Արարողութիւններու մասին» գիրքին մէջ արդէն՝ «Ասպուրականի կամ Վասպուրականի իշխան, որ այժմ իշխանաց իշխանի պատիւը ստացած է»։ Տուեալ շրջանին այս տիտղոսը նոյն իմաստը ունէր հայերէն «շահանշահ» պատուանունին հետ, զոր կը կրէին առաջին Բագրատունիները եւ, ըստ երեւոյթին, նաեւ Գագիկ Արծրունի։ Վարդան Արեւելցի «շահանշահ» կը կոչէ նաեւ Վասպուրականի Աբուսահլ – Համազասպ թագաւորի (958 – 968) յաջորդ Աշոտ Արծրունին, իսկ Անանիա Մոկացի, յիշելով Գագիկ Արծրունին եւ Աբասը՝ իբրեւ երկու հայ ինքնակալ թագաւորներ, առաջին տեղը կը դասէ Գագիկը։ Ան «արքոնտներու արքոնտ», իսկ Աբաս Բագրատունին «Մագիստրոս» կը կոչուին նաեւ Բիւզանդիոնի Ռոմանոս Լակապենոս կայսեր (919 – 944) թուղթերէն մէկուն մէջ, որուն հետ մէկտեղ կայսրը, ըստ երեւոյթին, նամակ մը ղրկած է նաեւ Գագիկ Արծրունիի, քանի որ թղթատարը առաջին հերթին ժամանած է անոր մօտ։ Թերեւս Գագիկին յղուած նամակի պատասխանն էր վերջինոյն թուղթը՝ ղրկըւած նոյն Ռոմանոս Լակապենոս կայսեր, ուր Գագիկ կ՚առաջարկէր միջպետական յարաբերութիւններու մէջ անտեսել դաւանական տարբերութիւնները եւ բարեկամական կապեր հաստատել, այդ պարագային Արծրունի թագաւորը կրնար ընդունիլ կայսեր նախամեծար իրաւունքները, ճանչնալով անոնց դարաւոր գոյութիւնը։ Ֆ. Թուրնըպիլի կարծիքով Գագիկ Արծրունիի յիշեալ թուղթը նպատակ ունէր ձեռք ձգել հայ եւ բիւզանդական եկեղեցիներու դաւանական հաշտութիւն, ինչ որ ճիշդ չէ։ Իրականին մէջ Գագիկի այս թուղթը դիւանագիտական ճկուն քայլ էր, որուն նպատակն էր Վասպուրականը ապահովել Բիւզանդիոնի կողմէ նուաճուելու սպառնալիքէն։ Այդ թուղթը հաւանաբար ղրկուած է կայսեր այն ժամանակ երբ բիւզանդական բանակները, Արաբները նեղելով, հասած էին Եփրատի աւազանը։

Սակայն Բիւզանդիոնի յառաջխաղացումը երկար չշարունակուեցաւ։ Ատրպատականի Մուֆլիհ ամիրան (929-937) պարտութեան մատնեց բիւզանդական զօրքը եւ Գողթն – Նախճաւան – Դուին արշաւագիծով թափանցեց կայսրութեան տարածութեան մէջ։ Այս մասին յիշելուն Իպն ալ Ասիր կը գրէ, որ 931–ին Գագիկ Արծրունի եւ այլ իշխաններ թուղթ ղրկած են Բիւզանդացիներուն եւ զանոնք դրդած յարձակելու մահմետականներու վրայ՝ խոստանալով օգնել։ Սակայն Մուֆլիհ մեծ բանակով խուժած է Վասպուրական, սուրի քաշած մօտ 100 հազար հոգի, որոնց կարգին նաեւ Գագիկ Արծրունիի հարազատները, իսկ Գագիկ ամրացած է Վասպուրականի բերդերէն մէկուն մէջ։ Ըստ երեւոյթին Իպն ալ Ասիր նկատի ունի Գագիկ Արծրունիի վերոյիշեալ թուղթը՝ ղրկուած Բիւզանդիոնի Ռոմանոս կայսեր։ Ի հարկէ, այդ թուղթին մէջ Գագիկ նման յորդորներ կամ խոստումներ չէ ըրած։ Վասպուրականի վրայ Մուֆլիհի յարձակման եւ անոր ծանր հետեւանքներու մասին Իպն ալ Ասիրի հաղորդումը կարգ մը ուսումնասիրողներ հաւաստի համարած են, սակայն անիկա չի հաստատուիր հայկական աղբիւրներով։

Տուեալ ժամանակաշրջանին մահմետական ամիրաներու ապաստանիլը քրիստոնեայ դրացի պետութեան՝ Վասպուրականի թագաւորներու մօտ, պատահական երեւոյթ չէր։ Այսպէս, Ատրպատականի քիւրտ ամիրա Տայսամ Իպրահիմ, երկու անգամ (Գագիկ Արծրունիի եւ իր յաջորդին՝ Դերենիկ թագաւորի օրօք) պարտուելով իր հակառակորդներէն, ստիպուած եղաւ ապաստանիլ Վասպուրականի թագաւորներու մօտ։ Ասիկա հետեւանք էր առաջին հերթին Վասպուրականի անկախ դիրքի եւ զօրութեան, ինչպէս նաեւ այն հանգամանքին, որ Վասպուրական ապաստանած ամիրաներն ու Արծրունի թագաւորները կը միացնէր հասարակաց թշնամիներու դէմ պայքարելու անհրաժեշտութիւնը։ Օրինակ, 938ին նոյն Տայսամ Իպրահիմի յաղթող Լաշքարի ամիրան ներխուժեց նաեւ Վասպուրական, զայն մատնեց կողոպուտի եւ աւերի, սակայն պարտուեցաւ եւ սպաննուեցաւ Անձեւացեաց իշխան Ատոմի կողմէ։

Հասարակաց թշնամիներու դէմ միասնաբար պայքարելու անհրաժեշտութիւնը մօտեցուցած է նաեւ Արծրունի եւ Բագրատունի թագաւորները։ Այս մասին կը վկայէ այն փաստը, որ երբ Ատրպատականի ամիրաներէն մէկը ներխուժէ Հայաստան՝ Աբաս Բագրատունիի հողամասերը, Գագիկ Արծրունի օգնութեան կը փութայ անոր։ Բագրատունիներու եւ Արծրունիներու միջեւ հաստատուած բարեկամական յարաբերութիւնները կարեւոր նշանակութիւն ունէին ձեռք ձգըւած խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ ապահովութիւնը հաստատելու համար։ Քաղաքական յարաբերաբար խաղաղ պայմաններու տակ երկրին մէջ աւելի հաստատուն դարձան աւատապետական յարաբերութիւնները, ամրապնդուեցաւ հայ իշխաններու միջեւ եղած աւատապետական ստորակարգութիւնը։ Ասիկա նոյն ատեն նպաստեց երկրի տնտեսական եւ քաղաքական զարգացման։

Վ. Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

«Պատմա – բանասիրական հանդէս»էն յապաւումներով

ՄՐՏԱԿԵՂԷՔ ԵՒ ԴԺԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Բացիկ մը գրասեղանիս վրայ՝ Աթէնքէն, շատ սիրելի Միսաք Միրզէէն, տասներկու կարճ տողերով, ամբողջ պատմութիւն մը, կեանք մը յիսունհինգ տարի առաջ։

– Սիրելի Կ. Մ. այսօր կը դեգերիմ այն վայրերուն մէջ ուր յիսունհինգ տարիներ առաջ բոպիկ, կիսամերկ ու կէս անօթի դեգերած եմ... Այսպէս է եղեր կեանքը ու կեանքէն մեզի ինկած բաժինը։

Խորհրդածութեան հարկ չկայ, հապա բովանդակ իրականութիւնն է որ կը ցուցադրուի մեզի որուն զոհը եղաւ որբանոցներէն դուրս ձգուող որբը։

Զրկանքի դաժան օրերուն եւ որբ կեանքի դառնայուշ պատկերն է որ կ՚ուզեմ տալ բոլոր անոնց՝ որոնք ունեցած են յար եւ նման դերբուկային կեանք։

Վերյիշումի սրտակեղեք պատկերներ 1914էն մինչեւ 1925 ուր մեզմէ շատեր, անօթի ծարաւ բոկոտն, թուրքի եւ արաբի մօտ ծառայ եղան վասն պատառ մը հացի եւ գաւաթ մը ջուրի, չէ որ արեւն ու լուսինը ինչպէս նաեւ ջուրը կը

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

«Մօնսէնիէօր գոհ մնացի՞ք, մօնսէնիէօր չէ՞ք զղջար մեզի ընկերանալնուդ», ձայներ կը լսեմ հրճուալի պարմաններու երամակէն... Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, կ՚օրհնե՛մ. քովս մնացած վերջին նշխարը, միա՛կը, որո՞ւն տալ, եթէ ոչ էոլվայներու այն քնքոյշ էակին... Լիացա՛ծ, կազդուրուա՛ծ, կը բարձրանամ սենեակս եւ հոն, սեղանիս վրայ կը գտնեմ դուժկան հեռագիրը – «Թաւուքճեան քահանան ոչ եւս է»...

Այսքանը՝ մէկ մասն է միայն իր յառաջաբանին, որմէ ետք պիտի սկսի իր մեծարանքի խօսքը ողբացեալին համար..

×

Երբ պսակի մը կամ թաղումի մը հրաւիրուի, իր սակը անփոփոխ է.– Մէկ դեղին ոսկի, եւ կանխիկ։ Ձկարծուի սակայն թէ դրամասէր եւ ընչաքաղց մէկն է։ Արտաւազդ Սրբազանը աշխարհի ամէնէն անշահախնդիր եւ աննիւթապաշտ մարդն է։ Այդ ոսկիները կը հաւաքէ, կը դիզէ, եւ մէկ անգամէն կու տայ՝ իր անիմաստ գիրքերը տպելու համար։ Իր աչքին՝ դրամը ստեղծուած է միայն տըպարաններուն եւ թղթավաճառներուն տրուելու համար։

Ոսկին առնելէ ետք, կը հարցնէ պըսակուողին կամ մեռեալին պարագաներուն մասին, եւ թուղթի մը վրայ նօթեր կ՚առնէ։ Մասնաւորաբար կարեւոր են ենթակային ծնողքը, հօրը արհեստը, ողջ թէ մեռած ըլլալը։ Անոնցմով պիտի սկսի իր խօսքը։ Մեռնողը կը թաղուի կը վերջանայ։ Պսակուողը կինը կ՚առնէ եւ կը կը չքանայ։ Ծնո՛ղքը, անոնք պիտի կազմեն հիացողներու իր շրջանակը։ Մինչ հօր մը ուղղուած են իր գովասանքները, մարդ մը՝ որ աշխատելով մեծցուց իր զաւակը։ Եթէ սափրիչ մը եղած է այդ հայրը, անիկա «կ՚ածիլէր, կ՚ածիլէր, կ՚ածիլէր»։ Եթէ դերձակ մըն է՝ «կը կարէ՛ր, կը կարէր, կը կարէր»։ Ծնողքին փառաբանքով զաւակ մեծարելը եւ զաւակին մէջէն ծնողքը արժեւորելը իր անփոփոխ ռազմավարութիւնն էր, որ անվրէպ կը հասնէր նպատակին, հաւասարապէս երջանկացնելով ամբողջ ընտանիքը։

Օր մը, ուրիշներու ներկայութեան, գովաբանեց մայրիկիս աստուածավախ, բարի, եկեղեցասէր ընթացքը, կին մը՝ որ աքսորի ճամբաներէն փրկեց մէկ հատիկը, խնամեց, մեծցուց եւ ազգին պարգեւեց, անմիջապէս հարցնելու համար (մեկուսի) – մայրիկ ունէիր, չէ՞...

Պէյրութ, Մ. Իշխանին պսակադրութեան ներկայ կ՚ըլլայ եւ կը խօսի։ Ես չկայի, բայց Օննիկը որ ներկայ եղած էր, պատմեց։ Սրբազանը իր տարրին մէջ է։ Բանաստեղծի մը մասին բանաստեղծօրէն խօսելու ի՛նչ յարմար առիթ։ Անշուշտ, կը յորդի։ Բայց կը մնայ դեռ հօրը պարագան։ Ոչ գիտէ ով ըլլալը, եւ ոչ ալ տեղեկութիւն մը ունի։ Բայց չշեղելու համար իր սկզբունքէն, ձեւը կը գտնէ եւ կ՚ըսէ.

– Վերջին պահուն կ՚իմանամ որ իր հայրն ալ մտածող մը եղած է...

×

Լեզուներու մէջ «փրօթոքոլ» բառը ըստեղծուած է Սրբազանին համար։ Անզիջող խստութեամբ, կը յարգէ եւ յարգել կու տայ կարգ – կանոնը, հանգամանքներուն նուիրապետական աստիճանը, երբեք թոյլ չի տար որ ոտնակոխուին իր անձին եւ իր համայնքին իրաւունքները։ Կը պատմէին, թէ ֆրանսական ակումբին մէջ հանդէսի մը առեն տեսնելով որ իրմէ առաջ եկած արաբ կաթոլիկ եպիսկոպոսը առաջին տեղը գըրաւած է, մարդը ուսէն բռնած կը հանէ տեղէն եւ ինք կը նստի, գոչելով.

– Այս աթոռը Հայերուն կը պատկանի...

Իսկ իմ տեսածս, մօտաւորապէս նոյնն էր։ Ուրբաթ օր մը, պազարին մէջ բախում մը եղած էր Արաբներու հետ, քանի մը մեռեալներ, եւ խնդիրը լայննալով ու տարածուելով ի վերջոյ վերածուած էր քրիստոնեայ – իսլամ լարուածութեան մը։ Մեր Առաջնորդարանին մէջ քրիստոնեայ կրօնապետներու հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ եւ որոշուեցաւ բուռն բողոքագիր մը ուղղել Պէյրութ, Բարձր Քոմիսէրութեան։

Բողոքին ընդհանուր կէտերը ճշդելէ ետք, պարտականութիւն տրուեցաւ կաթոլիկ կրօնաւորին, քաջ ֆրանսագէտ, որպէսզի խմբագրէ եւ միասնաբար ըստորագրելով հասցնեն Պէյրութ։ Եկեղեցականը խոստացաւ երկու ժամ վերջ հասցնել։ Մինչ այդ, մասնաւոր ինքնաշարժ մը ապսպրուեցաւ, որպէսզի գըրութիւնը անյապաղ, գիշերով ճամբայ ելլէ։

(Շար.– 4)

պատկանէր այս կամ այն վաշխառու պէյին:

– Այո՛ գաւա՛ռ, մտեղէլիք գաւառ, տարին տասներկու ամիս մատ մը հաց արիւնի գին, խա՛չ որ, հաւատացէք, աղբիւրին ջուրը, երկինքի արեւն ալ Ասլան Պէկի եւ իր խօլամներուն կը պատկանի – գրած է յեղափոխական խմբագիր «Ծա – կատամարտ»ի յաւէտ անմոռանալի Ռուբէն Զարդարեան կարգ մը գաւառակներուն մասին:

Մարդկային լաւագոյն սկզբունքները ոտնակոխուած էին դարերու ընթացքին Թիւրք հարեւանին կողմէ. այսպէս էր կեանքը երէկ եւ նոյնն է այսօր, վասնզի կեավորին հազարումէկ բարեմասնու – թիւնները վայելող վաշխառուն յղփա – ցած՝ այլ մոգով, իր սերունդը պատ – րաստեց ի հեճուկս հայ շինարար ժողովուրդին: Մնացեալը որպէս տխուր ժառանգ գոց գիտենք, մեր մորթին վրայ կրելով հանդերձ:

Սիրելի Միրզէ, այդ օրերու դառնա – յուշ կսկիծը մեր մէջ տուն տեղ եղած կը կոտտայ այսօր ալ, երբ կը փորձենք անդրադառնալ սահմռկեցուցիչ իրողութեան որուն զոհն եղաւ Հայ ժողովուրդը: Եւ այսօր վերապրողը կամ յաջորդական սերունդներ, եթէ փորձեն մոռնալ, հայութեան գոյատեւումը պիտի ստանայ մահացու հարուած:

Եթէ այսպէս կ՚արտայայտուիմ, ներաշխարհիս կուտակուած այլազան հարցեր գիրար հրմշտկելով, մասամբ զարթօնքի եւ գգաստութեան կ՚ուզեմ հրաւիրել այն սերունդը, երիտասարդութիւնը ողջամիտ՝ որ գիտակցի նուիրական պարտականութեան՝ Հայ ժողովուրդի գոյութեան տեւականութեան:

Ժողովուրդներու կամ գերի ազգերու յարութիւնը մտաւոր շարժումով եւ երիտասարդութիւնով է որ կը պատրաստուի:

Արդարեւ՝ այս մէկն ալ հաւատոյ նըշանակն է որ մեզի կուգայ պատմութենէն. մեր ինքնաճանաչումը մեզ կրնայ առաջնորդել լաւագոյն յղացումներու որպէս անհրաժեշտ միջոց մեր ժողովուրդի բարօր կեանքին համար:

×

Հոս փակագիծ մը Միսաք Եղբայր, յատենալու համար Շողշողի ափին եւ Զիֆօյին ՝Տէր Նշան քահանային.

Լեզի աղբիւրին մօտ Ս. Յակոբ Եկեղեցիին մէջ, քանիցս այդ հեզահամբոյր ներկայացուցիչը Նազովրեցւոյ, մեզ որբերս դպրաց դասուն քաշած է որպէսզի կարդանք «ընթերցուած» կամ երգենք շարական, մէկ խօսքով մասնակցինք ժամերգութեան, կամ ծալապատիկ նըստած երգենք քաղցրալուր «Տէր ողորմեա»ներ եւ այլն: Այո՛, յաճախ կը ընդրէր տեղացի (Խարբերդ քաղաքի) պատանիներէն որ թոյլ տան գաւառին որբերուն մասնակցիլ ժամերգութեան: Արդարեւ բարի կղերականին գութն անսակաս էր մեզի հանդէպ:

Տէր Նշան քահանայի հետ եղած եմ որպէս «ձայնաւոր սարկաւագ» յուղարկաւորութեան մը Հալէպի մէջ: Մեռնողը Բալուի Զէթ գիւղին Երէցկինը, գաղթականներու կայան Զէյթուն Խանի մէջ: Ննջեցեալին դագաղը հողին յանձնելէ առաջ, «Գանձ»ը կ՚երգեն ոտքի վրայ ու ըը կատարեալ ողբասացութիւն է: Երկու տուն քահանան երգեց ու երկու ալ ինծի բաժին ինկաւ, ինչ որ կատարեցի աղի արցունքով:

– Զհեռանամ լուսաւոր Աթէնքէն հասցէիս հասնող տասներկու տողով լեցուն տխրաշունչ բացիկէդ: Պիտի չուզե՞ս հաւատալ թէ այս կեանքի թաւալման մէջ եղած ենք զոհ ու կը մնանք մինչեւ այսօր: Տխուր ճակատագրի ենթակայ. ամէն անոնք որ մանկութիւն չունեցան, հապա՛ զարհուրանքի եւ յաւիտեան գրկանքի գօտիին մէջ ապրեցան:

Աթէնքի լուսաւոր պողոտաներուն վըրայ եւ դարաւոր հնութեանց պատկառելիութեան ներքեւ գտի՛ր ներաշխարհիդ խաղաղութիւնը եւ սփոփանքը, պահելու համար զանոնք որպէս սպեղանի կեանքի յառաջիկայ տարիներուն համար:

Որբ չէինք, սակայն արիւնի ծարաւ հարեւանը որբացուց մեզ պաղտնավայել արարքով եւ ցիր ու ցան ըրաւ աշխարհի չորս ծագերուն:

Այո՛ Միսաք եղբայր, «Այնպէս է եղեր կեանքը յիսունհինգ տարի առաջ, այսպէս ալ կը շարունակէ կեանքէն մեզի ինկած բաժինը»...:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

24 Օգս. 1980

– Ա Ն Ի Ւ Ս –

(ՀՐԵՇՏԱԿԻ ՄԸ ԱՆՑՔԻՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տէր – Եղիայեան գերդաստանին բացառիկ ծաղիկը, արշալոյսին պէս գեղեցիկ, զգայուն, արթնամիտ:

Ծնաւ 1967 Հոկտ. 22–ին եւ ապրեցաւ 13 գարուններ երկար կեանքի մը արդիւնաշատ հասունութեամբ, եւ հմայեց բոլոր զինքը ճանչցողները՝ նշաձեւ ժըպտուն աչքերով եւ վարդիթեր շրթներէն բխող անոյշ լեզուով:

Հայերէնը, իր մայրենի լեզուն սիրեց, սորվեցաւ, կը գրէր ու կը կարդար, իր դիւցազուն նախնիքներուն՝ հերոսներուն, սուրբերուն պատմութիւնները՝ անոնց անունները, մեծագործութիւնները՝ բերանացի կը սորվէր որ պատմէր ամէնուն: Ամէն տեղ համարձակ եւ անմեղունակ՝ հաճելի պարծանքով «Հայ եմ» կը յայտարարէր:

Անիւս, արեւի շողը սրտին մէջ, բոլոր շնորհը, դէմքին վրայ ժպիտը՝ լոյս էր աւետող: Իր հասակակիցներուն հետ այնքան կապուած էր որ մարող կեանքին դեռ մինչեւ վերջին շաբաթները չուզեց զատուիլ անոնցմէ, անոնց հետ գնաց դպրոցը՝ սորվելու, արտասանելու, պարելու, ներկայացումներու դերեր ստանձնելու, եւ դառնալու ամէնուն զմայլանքի առարկան:

Ափսո՛ս, որ առաւօտեան ցօղով դեռ թարմ ծաղիկ կեանքին արմատին, անողոք եւ անդարման հիւանդութիւնը խըրած էր իր ճիրանները՝ եւ կը ծծէր անգին կեանքը աղաւնակին:

Վերջին 16 ամիսներուն յառաջացող մահուան դէմ պայքարեցաւ հազուագիւտ արիութեամբ: Տարիքէն վեր առաքինութիւններ ցոյց տուաւ... ծնողքին եւ հարազատներուն ցաւը, տըխրութիւնը մեղմելու համար՝ հրեշտակային դէմքին ժպիտին տակ կը պահէր իր ցաւերը, եւ «Ես լաւ եմ» կը կրկնէր:

Դարձած էր հաշտութիւն, ուրախութիւն սփռող հրեշտակ: Կը տխրէր երբ շուրջը տեսնէր, գժտութիւն, քէն, խըռովութիւն ... եւ միշտ սէր, խաղաղութիւն կը քարոզէր ... խօսքով եւ գրիչով ... «բարկացած սրտով ապրիլը լաւ չէ» կը գրէր մահէն դեռ շաբաթ մը առաջ:

Դպրոցական շրջանակին մէջ սիրուած էր, ուսուցիչներ, ընկերներ դառն արցունքներ թափեցին դագաղին շուրջը սփռուած ծաղիկներու ծովին վրայ:

Յուղարկաւորութեան՝ հսկայ եկեղեցին լեցուն էր ծայրէ ծայր. «արարողութիւնը հոգեւոր հարսանիքի հանդէսի կը նմանէր» ըսին ներկաները...: Ուսուցչուհիներէն մին բոլորին կողմէն՝ եկեղեցւոյ մէջ, վերջին ուղերձը կարդաց, երկինք թռած աղաւնակին դագաղին առջեւ. – «Մեզի համար Անիւս կեանքի ուրախութիւնն էր, կեանքի անխառն ժպիտը, խորհող, իմաստուն»:

«Հիւանդութեան ընթացքին Անիւս մեզի արիութեան, համբերութեան դասեր տուաւ ... փոխադարձ սիրեցինք զինքը եւ մեր գուրգուրանքին առարկան դարձուցինք»...: Վերջացուց ըսելով, «Անիւս դուն ուսուցիչներուդ համար եղար կայտառ, ջանասէր, ուսումնասէր, խղճամիտ աշակերտ: Բազմատեսակ շնորհքներովդ՝ գործնական եւ կատակասէր, անձնուէր, անկեղծ նկարագրովդ դասարանդ պահեցիր օրինակելի եւ կենդանի վարարուն»:

«Այժմ՝ թէպէտ ենք սգաւոր, անմըխիթար, բայց մեր հոգիներուն եւ սըրտերուն մէջ պիտի պահենք տեսիլը քու անմոռանալի ժպիտիդ՝ որ ներկայ է տեւական մեր առջեւ»:

Անիւս, դուն անմահներու աշխարհը գացիր, անթիւ սրտեր հետդ տարիր ... յիշատակդ անթառամ յաւիտեան:

Հ. Ս.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌԱՇՏԻ (Պարսկաստան) Հայ համայնքի ներքին կեանքի, կրթական եւ այլ հարցերու մօտէն ծանօթանալու նպատակով Հիւս. Իրանահայութեան երեսփոխան Հրայր Խալաթեան այցելած է յիշեալ շրջանը: Օգոստ. 18–ի երեկոյեան տեղւոյն Մ. Ա. Յորդանանեան դպրոցի շրջափակին մէջ կազմակերպուած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ հայ երեսփոխանի: Ներկայ եղած են Հայ համայնքին մեծ մասը, հոգաբարձութեան կազմը եւ էնզելիէն ներկայացուցիչներ: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Արտաւշ Յովհաննիսեան: Հրայր Խալաթեան խօսք առնելով բացատրած եւ պարզած է Հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ կրթական դիրքը Իրանի մէջ, եւ աւելցուցած. «Յուսով եմ որ մեր Հայ ժողովուրդը միասնաբար պիտի պայքարի՝ պահելու համար մեր դպրոցները եւ ազգային հաստատութիւնները, որովհետեւ սփիւռքում մեր ժողովուրդը չի կարող գոյատեւել առանց մշակոյթի եւ հայեցի կրթութեան, որի կենտրոնները հանդիսանում են մեր դպրոցները, եկեղեցիները եւ ազգային հաստատութիւնները:

Անցեալի պատմութիւնը գալիս է ապացուցելու, որ Ռաշտի Հայութիւնը արիաբար միշտ պայքարել է դժուարութիւնների դէմ, տուել զոհեր, ինչպէս՝ Եփրեմ Խան, Արսէն Մինասեան և ուրիշներ: Եփրեմ Խանը Իրանի Սահմանադրութեան պատմութեան մէջ իր հերոսութեամբ փայլուն էջեր արձանագրեց: Ուրեմն, անցեալում Ռեզա Խանի օրօք աւելի աննպաստ պայմաններում համբերութեամբ և խոհեմութեամբ պահել ենք մեր արդար իրաւունքները՝ մեր կրօնը, ազգը եւ մշակոյթը. չլքենք հայրենիքին մօտ սահմանները, միասնաբար պայքարենք ընթացիկ դժուարութիւնների դէմ, որպէսզի ապագայում մեզ յաջողուի իրականացնել մեր երազած նպատակը՝ Հայ Դատի լուծումը, ամբողջական Հայաստան ամբողջական Հայութեամբ»:

×

Յաջորդ օր Հրայր Խալաթեան այցելած է էնզելի, ուր, «Արաքս» դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը: Բացումը կատարած է վարժարանին տնօրէնը՝ Վազգէն Օհանջանեան, պարզելով տեղւոյն հայ համայնքի մտահոգութիւնները եւ դժուարութիւնները: Հ. Խալաթեան խօսած է հայ ժողովուրդի միասնական ուժի եւ ազգային գիտակցութեան ու քաղաքական պայծառատեսութեան մասին, թելադրելով «ուշադրութիւն չդարձնել տարածուած անհիմն շշուկներին եւ չհեռանալ երկրից»:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ ՍՊԻՏԱԿ ՁԻՈՒ ՎՐԱՅ

Մէմոուն, իր ձին Զարէի մերկութեան դէմ կեցուցած, կը քակէր կապերը: Ցեխոտ հագուստները անոր մօտեցուց ու ապաստանեց ծառի մը տակ:

Ձիաւորները, Զարէն իրենց հետ առած, ճամբայ ինկան: Ետեւ մնացած քանի ձիաւորներ կը խօսէին ցած ձայնով.

– Գիտե՞ս, ի՛նչ է պատահեր:

– Տեսանք, է՛:

– Չէ, աւելի գէշը:

– Ի՞նչ է եղեր:

– Սպիտակ ձիաւորը Զարէի մազերն է կտրեր:

Ձիաւորները չէին խօսեր, կարծես մեռել մըն էր որ կը տանէին: Զարէ կը նախընտրէր Մարտիկի ձեռքով մխուած սուր մը զգալ իր կուրծքին, կը նախընտրէր արեան տաք գծեր ունենալ իր մարմնին վրայ, քան ստանալ քիւրտ կընոջ մը համար ամենամեծ անպատուութիւնը, մազերուն կտրուիլը:

Զարէ կարծես տակաւին կը զգար իր կռնակին վրայ նոյն երկաթէ ծանրութիւնը, երբ խալֆայի աչկերտը ծունկը իր մերկ կռնակին վրայ դրած՝ սուրով կը կտրէր իր առատ սեւ մազերու խուրձը:

Մէմոու երբ մօտեցաւ, առաջին անգամ սեւ մազերու խուրձը վերցուց Զարէի ոտքերուն առջեւ ձգուած:

Այն օրէն ի վեր, Զարէ խոնախէն դուրս չեկաւ. զգաց որ մազերը կտրուած տըկար կին մըն էր: Մէմոուի ցոյց տուած ծառայի հպատակ կամքէն կը ջղայնանար: Անոր մէջ անպատուած կնոջ մը կիրքը կար ու ուժի մը հպատակուելու կանացի հաճոյքը:

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Մարտիկի Բերդակը ձգելէն ի վեր, Թէմիրճի Խաչերի հեղինակութիւնը հետզհետէ մեծցած էր գիւղին մէջ: Ան այլեւս մէկ աչքով սուսիկ – փուսիկ Թէմիրճի Խաչերը չէր. Ջուլհակ Պետօն ու տիրացուն յաճախ անոր խանութին մէջն էին ու ցած ձայնով զրոյցներ կ՚ընէին:

Երեսփոխը ինքն ալ սկսած էր առանձինն արժէք տալ Թէմիրճի Խաչերին, թէեւ կը զգար, որ իր մուշտակէ վերարկուին հմայքը հետզհետէ կը պակսէր: Դպրոցի ու եկեղեցիի գործերն իսկ ըսկըսած էին Խաչերին հարցնել: Այդ օրերուն երեսփոխը նեղուած էր Ջուլհակ Պետոյէն, որովհետեւ մի քանիներու հետ խօսք ըրած էր եկեղեցիի անտուկը Թէմիրճի Խաչերին յանձնելու, առարկելով որ երեսփոխը այլեւս ծերացեր է: Թափօրէն յետոյ եկեղեցիի կողմէն պնակ պտըտցուցած ատեն միշտ ետ կը մնայ, մանաւանդ օր մը պատարագի ատեն եկեղեցիի կողմէն պնակ չի պտըտցուցին: Բերդակի մէջ Խաչերի խօսքը գետին չէր իյնար: Քիչ կը խօսէր ու գետնին նայելով կը մտածէր:

Ամէն իրիկուն, երբ խանութը գոցելու կ՚ըլլար, տեսնես Ջուլհակ Պետօն, քըրթներս կը մտնէր, թեւերը սօթտած, առջեւի թելերը շալվարին վրայ: Ճրագի լոյսին ներքեւ Խաչեր կը խօսէր լեռներու վրայէն թաթառի պէս անցնող, ու կեծեկէ թուր ունեցող Փէտայիներու կեանքէն, մանաւանդ Կոտոշ Մուշեղի մասին, որ բարձրահասակ չէր, նիհար էր ու աչքերուն մէջ փայլ մը կար, եւ որ փիղի մը լայն կռնակին նետուող վագրի մը պէս անգութ էր:

Ջուլհակ Պետօն իր կարգին կը պատմէր իր գունաւոր բառերով, նախնեաց դիւցազնական դրուագներէն, ինչ որ լըսած եւ կամ կարդացած էր, ինչ որ ժառանգած էր իր ճակատին ու աչքերու գոյնին պէս: Կը պատմէր, թէ ինչպէս Հայոց իշխան Դաւիթ մատակ ձիերու երամակ մը կը վազցնէ Մուստաֆա փաշայի բանակին վրայ. թէ ինչպէս թըշնամի բանակին արու ձիերը, մատակ ձիերու հոտ առած, մթութիւնը լեցնող խրխինջներով իրար կ՚անցնին ու դաշտին մէջ կը սկսի ձիերու անկանոն վազվըռ–գուք՝ փնչածակերու հեւքով. թէ ինչպէս այդ շփոթութեան մէջ Դաւիթ Պէկ իր կարիճներով թշնամիին վրայ կ՚իյնայ ու ջարդ կուտայ:

Ալ ամէն օր Ջուլհակ Պետօն ուշ ատեն կը մեկնէր Խաչերի խանութէն, երբ գիւղը լուռ էր ու մութին մէջէն աղբիւրին ձայնը կուգար:

(Շար. – 147)

Օր. Տընիզ Թափլըեան, Տէր եւ Տիկին Վիքթոր Օրլովսկի եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրեղբօր եւ մեծ–մօրեղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Քաննի, Օգոստոս 17ին, 73 տարեկանին:

Եկեղեցական արարողութիւնը կատարուեցաւ մօրեմ շրջանակի մէջ, Օգոստոս 19ին, Նիսի Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Թաղումը կը կատարուի Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 8, ժամը 17ին, Անթոնիի գերեզմանատան (գլխաւոր մուտք) ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն՝ կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Սիրարփի Ֆաքրիքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մխիթարեան եւ զաւակները, Օր. Մարի Մըխիթարեան, Ալէն Մխիթարեան, կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտ. 7, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ – հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի, Սեպտ. 7, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, հիւրաբար քաղաքը գտնուող, Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւը՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Երկու երախայով հայ ընտանիքի մը համար, առերպողաբար կը փնտռուի վարձու յարկաբաժին մը 2–3 սենեակ, կահաւորուած կամ ոչ. նուազագոյն յարմարութիւններով: Նախընտրաբար՝ Փարիզի 9րդ, 10րդ, 11րդ, 13րդ, 19րդ, 20րդ թաղամասերը կամ արուարձան (Սէն Լազար, Կառ տը լ'էսթ, կամ Կառ տը Նոռի վըրայ): Դիմել՝ «Յառաջ»ի:

FONDATION MARIE - NUBAR

Les étudiants d'origine arménienne des 2ème et 3ème cycles poursuivant leurs études à Paris ont la possibilité d'être hébergés à la Fondation Marie-Nubar de la Cité Internationale de l'Université de Paris, durant l'année universitaire 1980-1981.

Pour tous renseignements écrire à
U.G.A.B., 11 Square Alboni
75016 Paris.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցին, շնորհակալութեամբ ստացած է, զանազան առիթներով, հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Յովհաննէսեան 100, Այրի Տիկին Փայլակեան 150, Սէն – Ժեռմէի Թաղականութիւնը 500 (վերնատան համար), Ոմն 100, Տիկին Մխճեան 50, Այրի Տիկին Շահինեան 50, Տէր եւ Տիկին Շահինեան 100, Տիկին Աւիկեան 20, Տիկին Վ. Դարբինեան 150, Տիկին Զ. Արզումանեան 20, Տիկին Ա. Յարութիւնեան 50, Այրի Տիկին Ճգնաւորեան 50, Տիկին Ք. Տէր – Ստեփանեան 20, Տիկին Մարիձա Աքավանեան, Տէր եւ Տիկին Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Մակարեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէրտէրեան 50, Տէր եւ Տիկին Աղաւիկեան 100, Ոմն 50, Պ. Յովհաննէսեան 500, Պ. Ն. Գալայճեան 30, Տէր եւ Տիկին Քէրթիկեան 50, Պ. Վ. Քուփէլեան 100, Այրի Տիկին Ս. Քուփէլեան, Օր. Ա. Քուփէլեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Կուտուզեան, Տէր եւ Տիկին Ար. Կուտուզեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սէմէրճեան, Տիկին Պերճուհի Սահաճեան, Տէր եւ Տիկին Քուփէլեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Քուփէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Քաղուլեան 20, Տէր եւ Տիկին Ա. Պետիկեան 30, Այրի Տիկին Հ. Փափազեան 25 Ֆ.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ»

ՀԵՂԻՆԱԿ

ԽԱՉԻԿ ԲԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 70 փր., թղթատարի ծախքով՝ 80 փ.

Դիմել՝ «Յառաջ»ի

VOYAGES EN ARMENIE 1980

VOYAGE DE 12 JOURS

Du 03 Au 14 Octobre

PRIX - 3290 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....
Prénom ....
Adresse ....
.... Tél. ....
Ville .... Code postal ....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au .... ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :

....

Rayer les mentions inutiles

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան դասախօսական ցերեկոյթը Սեպտ. 28, Կիմէի սրահը նուիրուած Սովետ. գրականութեան 60ամեակին, մասնակցութեամբ Երեւանէն՝ Վարդգէս Պետրոսեանի, նախագահ Գրողներու Միութեան, Ստեփան Կուրտիկեանի, խմբագիր Գրական Ամսագրի, Սիլվարդ Մեսրոպեանի, ասմունքող, ժողովրդ. արուեստագիտուհի:

×

ԽՍԱՅԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ, Հոկտեմբեր 26, Կիրակի, նուիրուած մեծանուն խմբագրուհի եւ էսսեանի հնագոյն սանուհի Հայկանոյշ Մառքի, իր ծննդեան հարիւրամեակի սեմին, Ալեք Մանուկեան սրահը:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անէիռ – Պուա – Քոլոմպի Մասնաճիւղին տարեկան Պարահանդէսը Հոկտեմբեր 11ին:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հետեւեալ ձեռնարկները.—
Զբօսապտոյտ՝ Սեպտ. 21ին
Պարանցիկ – երեկոյթ Հոկտ. 11ին:
Հոգեճաշ Նոյեմբեր 16ին:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտ. 25ին:

×

Սեւրանի Կապ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի տարեկան ճաշ – պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 18ին:

EXPOSITION
permanente de peintures
RAPHY
8, Ave. Baguenaud — LA BAULE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Շաբաթ Հոկտեմբեր 18
Հիլթըն պանդոկի սրահներուն մէջ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ:
Մանրամասնութիւնները յետագային

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԱՆԻ երգչախումբի հրաւէրով
ՄԱՆՈՒԷԼ
Փարիզի մէջ
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ Նոյեմբեր 4ին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի արձանագրութիւնները սկսած են: Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.—
Տիկին Քէշիշեանի — 378.23.69 կամ
Տիկին Գարաճեանի — 375.27.89

Փ Ա Ր Ի Զ
ԲԱՆՈՒԿ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱՅ
RUE D'ABOUKIR

à vendre ou à louer
boutique de gros
CONFECTION — TRICOTS

ՎԱՐՁՈՒ ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ
ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Դիմել՝
ELLEN GERARD
134, *Rue D'Aboukir*
75002 — *PARIS*

ԱՆԴԱՄԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

ՊՈՄՈՆԻ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ կը կազմուի երգչախումբ մը, հայ եկեղեցւոյ երգեցողութեանց համար:

Երգչախումբին պատասխանատու երաժիշտ – ուսուցիչն է Գերմանիոյ Տորթմունտ քաղաքի պետական երաժշտանոցի ուսուցչուհիներէն՝ Տիկին ԺԻՒԼԻԷԹ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ:

Ներկայիս կոչ կ'ըլլայ Պոմոնի հայ հասարակութեան, քաջալերել երգչախումբը, անոր մասնակցելով իբրեւ անդամ:

Երգչախումբի փորձերը կը սկսին Սեպտեմբեր ամսուն, իսկ անդամագրութիւնը կարելի է այժմէն կատարել Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ:

Հեռաձայն :— 93.13.50:

- ԿՈՉ -

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ օծման 50ամեակը կը լրանայ գալ տարի 1981 Հոկտեմբերին, եկեղեցւոյս վարչութիւնը որոշած է յոբելենական հանդիսութիւններու ծրագիր մը մշակել եւ առ այդ հրատարակել նաեւ Յուշամատեան մը, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ ընդհանրապէս Մարսէյլի հայ գաղութի անցեալ յիսուն տարիներու գործունէութեան մասին:

Սոյն Յուշամատեանը որքան կարելի է այնքան ճոխ կարենալ հրատարակելու միտումով եկեղեցւոյս վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ ի մասնաւորի այն սերունդին, որ կրնայ օժանդակել որոշ ու պատմական տուեալներով, զանոնք յոբելենական յանձնախումբի տրամադրութեան տակ դնելով:

Անհրաժեշտ տուեալները կրնան ըլլալ մօտաւորապէս հետեւեալները.—

Ա) Հին ու պատմական նկարներ, Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցիէն, կամ Մարսէյլի միւս հայ եկեղեցիներէն, ինչպէս նաեւ մարսիլահայ ազգային կեանքէն:

Բ) Նոյն նկարներուն վերաբերեալ բացատրական նամակներ կամ գրութիւններ:

Գ) Այլ նամակներ կամ վկայագրեր, որոնք կը պատկանին ու կը բացատրեն գաղութիս եկեղեցական ու ազգային կեանքի պատմութիւնը:

Դ) Այլազան հրատարակութիւններ, գիրքեր, կոչեր, յայտարարութիւններ, թերթեր եւայլն:

Նման տուեալները կրնան պատճէններ, եւ եթէ այսինքն փոթոքոփիներ ըլլալ, անպայման պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն: օրիժինալներն են:

Տուեալներու առաքման հասցէն հետեւեալն է.—

Eglise Arménienne Sts. Sahak-Mesrop
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Tél. : 77-84-70

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝
ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
6
SAMEDI
6 SEPTEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.725   Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN   56e ANNÉE — No 14.725

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԲԱՆԱԿԸ ԿՐՆԱՅ ՄԻՋԱՄՏԵԼ՝ ԵԹԷ...

×

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿՐՆԱՅ «ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ» ՀԱՍՆԻԼ՝ ԵԹԷ...

Հազիւ քօղարկուած են այն սպառնալիքները, որոնք կ'ըլլան լեհ բանւորներուն, բաւական ազատականութեան մըթնոլորտէ մը ետք: Արդարեւ Պաշտպանութեան պաշտօնաթերթն է որ կ'ըսէ բացէ ի բաց, թէ բանակը կրնայ միջամտել եթէ ընկերային տագնապները առնեն ծանրակշիռ բնոյթ առնեն մինչ ԱՄՆ գործակալութիւնը կ'ամբաստանէ «հակընկերվարական տարրերը» որ կը գործեն Լեհաստան, աւելցնելով թէ Մոսկուա կրնայ «օգնել» Լեհաստանի եթէ կացութիւնը վատթարանայ: Նոյն լեզուն կը գործածէ նաեւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Թրուտէ Պրաւօ:

Ուրբաթ օր կը գումարուէր Խորհրդարանի նիստը, վաւերացնելու համար կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիստին տուած որոշումները:

Այն տպաւորութիւնը, որ կը տիրէր այն է թէ ամէն ինչ լուսաւոր եւ վերջացած չէ: Բանթողներուն յաղթանակը կրնայ խաբկանք մը ըլլալ: Հարկ է սպասել տեսնելու համար թէ ի՞նչ վերջնական ձեւ պիտի առնէ ընկերային բախումը:

Ժոռար Պալտուիր (ծագումով հայ ինչպէս ծանօթ է) նախկին քարտուղարը նախագահ Փոմփիտուի, շահեկան վերլուծում մը ըրած է այս մասին, Ուրբաթ օրուան Ֆիկառօ-ի մէջ (ա. էջ):

×

ԹՈՒՐՔԻԱ

4 ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ՝ 96 ՄԵՌԵԱԼ...

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով ալ, Թուրքիոյ մէջ ահաբեկչութիւնը օրէ օր շատ մեծ համեմատութիւններ կառնէ եւ վերջին 4 օրերու ընթացքին միայն 96 մեռեալ կար ամբողջ երկրին մէջ: Այս ընթացքով, կը գրէ արեւմտեան մամուլը, Սեպտեմբերը Օգոստոսէն աւելի մահացու պիտի ըլլայ: Ըստ նոյն աղբիւրներուն դաղրած իսկ է, յաճախ, քաղաքական կողմերու բախումի բնոյթ ունենալէ այլ պարզապէս լաւ կազմակերպուած մարդասպանութիւններ են եւ որոնց յաճախ անհատական հաշուեյարդարներ: Տեսակ մը՝ 20ական թուականներու Շիքակօ, կը գրէ նոյնիսկ Ֆիկառօ-ի աշխատակիցը:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏՄՈՆ ՄԷՌ շատ խիստ յարձակում կը ըրաւ Սեկէի Աշխատանքի Դաշնակցութեան վրայ (ՍԷ - ԺԷ - ԹԷ) բացէ ի բաց մեղադրելով սենտիքան, որ համայնավար կուսակցութեան ամբողջական ազդեցութեան տակն է: Այս ձեւով ՍԷ - ԷՖ - ՏԷ - ԹԷ բոլորովին կը խզէ Սեկէի սենտիքային հետ ինչ որ ըսել կուտայ արդէն համայնավարներուն թէ Էտմոն Մէռ կը գործէ Պառի հետ (Իւմանիթէի խորագիրն իսկ է): Է. Մէռի յայտարարութիւնները «զառանցանք» իսկ կը նըկատուին Սեկէի եւ իր ընկերներուն կողմէ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Էնվէր՝ յարութիւն առեր է Թիւրքիայի մէջ...

ԿԱՄ ԵՐԲ ԹՈՒՐՔ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԷ

Ընդհանրապէս արձագանգ կ'ըլլանք թուրք մամուլին երբ կը փաղի Հայեբով: Այլապէս շահեկան է սակայն, երբեմն ալ անդրադառնալ թէ Թուրքը ի՛նչ կ'ըսէ Թուրքին մասին: Եւ այդ տեսակէտով շատ յատկանշական է այս գրութիւնը:

×

Սեպտ. 4 թուակիր Հիւրրիյէթ-ի մէջ, ձախ հակումով թրք. Այտընլըք օրաթերթէն արտատպուած էր յօդուած մը, ուր, անդրադառնալով «Օգոստոս 30 - Յաղթանակի Օր» թրք. ազգային տօնի 58-րդ տարեդարձին, յօդուածագիրը՝ Այտօղան Պիւյիւքօզտէն, խիստ կերպով կը քննադատէր Էնվէր փաշան:

Ստորեւ, կարգ մը մէջբերումներ՝ յիշեալ յօդուածէն. -

«Մինչ, «Օգոստոս 30 - Յաղթանակի Օր»ը կը տօնենք մեծ հանդիսութիւններով, ազգային բանակի ճզմած - անցած «օսմանականութիւն»ը նորէն մեր դէմը կը ցցուի: 30 Օգոստոսի մեծ յաղթանակը ոչ միայն պաշարման իշխանութիւններու թափը կոտրելով անկախութեան ճամբան բացած է, այլեւ՝ Պոլսոյ սուլթանները, խալիֆաներն ու անոնց բանակները եւ իշխանութիւնները գետնին հաւասար ընելով՝ ազատագրութեան ալ ճամբան բացած է: Այդ առթիւ, Աթաթիւրք հետեւեալը ըսած էր. - Մեր չափը գիտնանք: Մենք՝ կեանք եւ անկախութիւն հայցող ազգ ենք, եւ միայն ատոր համար մեր կեանքը կը զոհենք:

«Իսկ, ամսօր, Թիւրքէշ՝ յոխորտանքով կը յայտարարէ, թէ թուրք - իսլամ գաղափարաբանութեան պաշտպանն է, Իրենց նպատակը ամբողջ աշխարհի վրայ կարգ - կանոն հաստատելն է, կ'ըսէ եւ այդ նպատակին հասնելու համար առիթի կը սպասէ եղեր: Օսմանեան սուլթանները անվերջ գովաբանելով, իր շուրջի երիտասարդութեան՝ «Թունա-յէն մինչեւ ասիական անապատները երկարող մեծ կայսրութեան» մը գաղափարները կ'ուսուցանէ:

«Այս գաղափարները, Հանրապետական Թուրքիոյ, Աթաթիւրքի եւ Հանրապետութեան բանակին հետ ի՞նչ կապ ունին ... Թիւրքէշ, ո՛չ Աթաթիւրք ըսած ատեն, եւ ո՛չ ալ Օգոստ. 30-ի առթիւ բանակը ծափահարած պահուն անկեղծ է: «Լսենք ,թէ ի՞նչ կ'ըսէ Թիւրքէշ.- Թուրքիոյ մէջ ժողովրդականութիւն գտած եւ պետական անձնաւորութեանց մօտ իր - րեւ քաղաքական տեսակէտ ընդունուածը՝ Թուրքերու միութեան մը գաղափարն էր: Այս գաղափարը իրագործել ուզող, օրինակելի անձն ալ՝ Էնվէր փաշան էր»:

«Ո՞վ էր Էնվէր փաշան»:

«Թուրանիզմ կոչուած գաղափարաբանութեամբ յայտնուող եռքէն ալ գերմանական աշխարհակալութեան ձեռքին մէջ խամաճիկ դարձած, Սարըղամիշի, Եմէնի ու Ֆիզանի մէջ ազգին զաւակը գերմանական շահերու համար կոտորել տուող՝ ցնորքապաշտ մըն էր: «Էնվէր փաշան ու անոր Թուրքերու միութեան գաղափարը՝ ազգին պարտութիւն ու վիշտ բերած է. իսկ Քէմալի ազատութեան ու անկախութեան գաղափարը՝ մեծ յաղթանակ, Այդ մեծ յաղթանակը, ո՛չ միայն աշխարհակալներուն ու սուլթաններուն, այլեւ՝ Էնվէրին ու անոր նմաններուն անմոռանալի դաս մը տըւած է: Թէեւ, Էնվէր փաշան, յետոյ ատանց ետին նայելու Թուրքիայէն փախած է, եւ սակայն, տարիներ ետք, Թիւրքէշի երեւոյթով յարութիւն առած է ու գաղտնօրէն մեր մէջ թափանցել կը փորձէ»:

— ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ —

Եթէ քաղաքական տարին կը սկսի Յունուար 1-ին Սեպտեմբերը կը բանայ տնտեսական եւ ընկերային տարին: Բայց Սեպտեմբերը, աւանդական կարգով, առաւելաբար դպրոցական վերամուտի ամիսն է: 1980ի Սեպտեմբերը չի շեղիր սովորականէն: Սակայն կը բերէ մեծ նորութիւն մը :1980 Սեպտեմբերը կ'արձանագրուի Ֆրանսայի դպրոցական պատմութեան մէջ, որպէս առաջին տարածուած վերամուտը:

Շուրջ 12 միլիոն դպրոցականներ, առաջին անգամ ըլլալով, նոյն օրը պիտի չառնեն դպրոցի ճամբան: Այս տարի, վերամուտի «Վ» օր չկայ: Յաջորդաբար, դպրոցական վերամուտը պիտի կատարուի Սեպտեմբեր 9 - 29ը, տասը տարբեր թուականներու, ըստ՝ կաճառներու:

Բացումը կը կատարեն ՝Ամիէնի, Պօրտոյի եւ Փուաթիէի ակադեմիները: Իսկ, Կլեյանի, Անթիյի, Քորսիքայի եւ Մոնփըլիէի դպրոցականները դեռ երեք լման շաբաթ կրնան վայելել արձակուրդներու ընծայած բարիքները: Վերամուտը, անշուշտ կը հետեւի ամառնային արձակուրդներու մեկնումներու թուականներուն, որոնք նոյնպէս տարածուած էին բայց նուազ չափով, քանի 27 կաճառներ խմբուած էին՝ միայն չորս մեծ աշխարհագրական գօտիներու:

Կրթական նախարարութեան որոշումով արձակուրդի մեկնումներու եւ վերադարձներու թուականներուն ապակեդրոնացումը չի սահմանափակուիր միայն ամառնային արձակուրդներուն, այլ՝ ամբողջ դպրոցական տարւոյն, որուն կազմակերպումը յանձնուած է կաճառներու ռէքթէօռներուն: Այս վերջիններուն կը մնայ՝ տարուան մէջ ապահովել 157 աշխատանքի օր:

Ի՞նչպէս կը ներկայանայ՝ 1980 - 1981 ուսումնական տարին:

Նախկին Կրթական նախարար՝ Ռ. Հապիի բարեփոխման ծրագրի չորրորդ եւ վերջին հանգրուանն է, երկրորդական ուսմանց առաջին շրջանին վերաբերեալ, այսինքն՝ երրորդ դասարանի մակարդակին: Ուսումնական ծրագիրներու եւ նիւթերու սահմանուած ժամերուն որոշ փոփոխութիւններ, բնագիտութեան դասաւանդութիւն, դասագիրքերու փոխատուութիւն (ձրի) կը կազմեն գլխաւոր կէտերը: Սակայն, բարեփոխման ծրագրի գործադրութեան առաջին երեք տարիներու արդիւնքները բացասական ըլլալով, այս նոր հանգրուանը առաւել պիտի ծանրացնէ հաշուեկշիռը: Զուգահեռաբար, կը մնան միշտ մասնագիտական դասարաններու սարքաւորման հարցը, ինչպէս նաեւ բնալուծարաններու մէջ աշակերտութեան թիւին ճիւղերու անհրաժեշտ պիտոյքներու պարագան:

Ասկէ զատ, օրուան հրատապ հարցերը կը մնան նոյնութեամբ: Դասարաններու փակում եւ ուսուցչական պաշտօններու ջնջում, հետեւանք՝ ծննդականութեան տոկոսի զգալի նուազումին. եւ, միշտ, արձակուրդներու թուականներուն սահմանումը: Ուսուցչական եւ ծնողական սենտիքաները, անտարակոյս, պիտի շարունակեն իրենց ընդդիմութիւնը, պայքարը, պահանջելով՝ յատկապէս դասարաններու մէջ աշակերտութեան թիւին նուազումը, բարելաւելու համար ուսուցման որակը եւ մանաւանդ՝ առաւել ըզբաղելու համար դժուարութեան մէջ եղող աշակերտներով: Նոյնպէս, ուժգնօրէն պիտի մերժեն ուսուցչական պաշտօններու ջնջումը կամ տեղափոխումը՝ մէկ վայրէն միւսը: Դասադուլ, ցոյց, բանավէճ, յայտարարութիւն, մամլոյ ասուլիս՝ դարձեալ կրնան իրարու յաջորդել եւ այսպէսով շարունակել անցեալ տարեշրջանին սկսած եւ մանաւանդ՝ Ապրիլ ամսուան ընթացքին առաւել զօրացած՝ ընդդիմութեան շարժումը:

Այսուհանդերձ վերամուտ է: Նոր յոյսեր, նոր խոյանքներ, բարի տրամադրութիւններ եւ առաջադրանքներ, խառնըւած նորեկներուն արցունքներուն կամ ժպիտներուն պիտի տան դպրոցին իր ճշմարիտ արժէքը, իր բնական դիմագիծը, որ ամէն բանէ վեր է:

Կ. Ց.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՍ. 26 - 28

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՎԻՊԱԿՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՄՍԱԳՐԻ ՄԷՋ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Վարդգէս Պետրոսեանի «Ապրած եւ չապրած տարիներ» եւ «Հայկական էսքիզներ» վիպակները լոյս տեսած են Խորհր. Միութեան մէջ հանրածանօթ ամսագրի՝ «Թերթ - վիպակ»ի վերջին թիւին մէջ: Հեղինակին գործերը ռուսերէն հրատարակուած են երկուքուկէս միլիոն տպաքանակով: Վ. Պետրոսեան Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղարն է:

×

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՆՄՈՅՇՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Երեւանցի գիտնականները աւարտած են 136 հազար ձեռագիր էջերու ցուցակագրումը, հայկական բանահիւսութեան կոթողային հաւաքածոյ մը ստեղծելու համար: Ասիկա Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի մասնագէտներու երկարամեայ աշխատանքի առաջին հանգրուանն է: Անոնց հաւաքած նիւթերը մշակման համար կը յանձնուին հաշուիչ մեքենաներուն: Այս առթիւ, Հիմնարկին տնօրէնը՝ ակադ. Բարկէն Առաքելեան, ըսած է, թէ ժողովրդական բանաւոր արուեստի հետազօտութիւնները, պարի, պատումի, երաժշտական ֆոլքլորի հաւաքումը, ուսումնասիրութիւնն ու հրապարակումը կարեւոր տեղ կը գրաւեն Հիմնարկի գործունէութեան մէջ: Ամէն տարի ազգագրագէտներու խումբերը կը մեկնին գիւղական ու լեռնային շրջաններ, գրի կ'առնեն երգեր ու պատումներ հին մարդոց պատմածներէն, ինչպէս նաեւ կը գծեն պարի շարժումներ:

ՎԱԳԸ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ Միտք եւ Արուեստի նոր թիւը, որ ինչպէս անցեալ վերամուտին նուիրուած է ԻՔՈՄ-ի գ. համագումարին (Յուլիս 1980, Էքս - ան - Փրովանս):

Հատուածներ կամ ամփոփումներ կան հետեւեալ մասնակցողներէ. -

Լիդա Բերբերեան
Սեդա Գաբոյեան
Պետրոս Թերզեան
Արմէն Մանուկեան
Մարք Նշանեան
Գրիգոր Պըլտեան
Պրիւնօ Սագայեան

ԱՆՍՈՎՈՐ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՄԸ՝

ՄԹԻՆ ՈՃՐԱՓՈՐՁԷ (*) ՎԵՐԱՊՐԱԾ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԽՏՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.

Հիւանդանոցի մը անկիւնը վիճակուած է հիմա Վարուժանին: Երէկ խանդով ու կեանքով լեցուն, այսօր խեղանդամ այս երիտասարդ արուեստագէտը զոհն է Լիբանանի մէջ վեց տարիներէ ի վեր ծաւալած անարդ «բեմադրութիւններու»: Մարդը արժէք չունի. ճանճ մը կար – ծես...

Եթէ չարունակ զէնքի հետ «խաղցող» երիտասարդի մը նման աղէտ մը պատահէր, պիտի ըսէինք. «կուժը աղբիւրի ճամբուն կը կոտրի»: Բայց Վարուժանը...

Ոճիրը կը մնայ հանելուկ: Թիւրիմացութիւ՞ն մը արդեօք: Ինչ որ ալ ըլլայ, դժբախտութիւնը իրողութիւն է այսօր եւ Վարուժանը կորսնցուցած իր աջ սրունքը: Ձախ սրո՞ւնքը, դեռ կը տուայտի գիտութեան մարդոց խնամքին յանձնուած, միայն թէ ան փրկուէր, ու աղէտը չյանգէր ամբողջական կործանում – մի:

Այցելուներ շատ ունի Վարուժան, անոնցմէ մէկն ենք: Ահաւոր պատահարին առթած խռովքին հետ կը մօտենանք իր սենեակին: Միջանցքին մէջն ենք դեռ, մօտ 20 մեթր հեռու իր սենեակէն, ու ահա Վարուժանին առողջ քրքիջը, ինչպէս որ ան կը պայթէր բեմերէն: Բայց հոս Տէր Մելքոնեան Թատերասրահը չէ, հոս Ցոնական հիւանդանոցն է:

Ոտք մը կորսնցուցած մարդը կը խընդա՞յ... Նախքան իրեն մօտենալը արդէն հոգեպէս կը փոխուինք ու կը ջանանք խնդացողի համապատասխան տրամադրութեամբ մտնել իր մօտ:

– Վարուժան, խնդուքիդ ձայնը մինչեւ սանդուխները կը հասնի, ինչե՛ր կը պատմես: (Շուրջը չորս հինգ այցելուներ կան, որոնց միջեւ բեմադիր Օննիկ Գանթարճեան եւ երգչուհի մը):

– Հայաստանէն կը պատմեմ Շահանդուխտ, «Կրակեցէ՛ք»ին պատմութիւնը, «Նասթրա՛լիա», Սօս Սարգսեանը մինչեւ որ այս բառը սորվեցաւ... Ֆիլմի մը տեսարանին մէջ այս բառը պիտի արտասանէի: Զարմանալիօրէն կը մոռնայի ... ռուսերէն բառ մը. «ճասթրա՛լիա», «կրակեցէք» կը նշանակէ եղեր: Վերջին պահուն չմոռնա՞մ «Օսթրա՛լիա» պոռացի... հա՛, հա՛, հա՛, (կը խնդանք):

Զինք մխիթարելու դառն ու անյոյս պաշտօնը ո՛չ ոքի կուտայ Վարուժան: Արդէն հաշտուած է իրողութեան հետ (այնքան չո՞ւտ...) կը հիանանք իր հոգեկան կորովին, քաջութեան, եւ աղէտը դիմագրաւելու իր ... փիլիսոփայութեան: Բայց քիչ ետք՝

– Եղաւ, բայց ինչո՞ւ եղաւ, եղբա՛յր, ինչո՞ւ ըլլար, ո՞վ էր... ի՞նչ կ՚ուզէին ինձմէ, ի՞նչ ըրած էի ... Չեմ հասկնար, իրա՛ւ որ չեմ հասկնար ... Պահ մը կը լռէ, յետոյ կը շարունակէ խօսիլ, (մինչ Հայաստանէն), վերջին երկու տարիներու իր փորձառութենէն, զոր ունեցաւ հայրենիքի մէջ, իբրեւ սփիւռքահայ բեմադիր եւ դերասան:

– «Զբօսայգում Ռոտքօպիկ»ը (Նիլ Սայմըն) ներկայացուցինք: Այդ ի՛նչ ծափահարութիւն եղբայր, ոտքի վրայ, երկարատեւ, խաղացողը ես ալ չէի, ես բեմադիրն էի միայն, բայց ժողովուրդը զիս կ՚ուզէր, բազմիցս բեմ ելայ ... ծափահարութիւն, ծափահարութիւն: Ըսի՛, ո՞վ են ասոնք, զիս չեն ճանչնար, հոս Պէյրութ չէ ... ծափահարութի՛ւն...

«Հա՞պա Լենինականը ... Զարմանալի քաղաք, զարմանալի ժողովուրդ: Լենինականցիք դժուարահաճ մարդիկ են: Երեք օրէն կա՛մ ներս կ՚առնեն, կամ դուրս կը նետեն: Լենինականցիք օտար մարմին չեն ընդունիր: Բայց երբ հոն ներկայացուցի Պարոնեանի «Ալաֆրանկա»ն ... գժուեցան ... պատիւ տալ շատ կը սիրեն Լենինականցիք ... պատի՛ւ, եւ ի՛նչ պատի՛ւ. Հա՛, հա՛, հա՛, հա՛... Կենացդ կը խմեն որքան որ կ՚ուզես ... (Անսովոր այս հարցազրոյցը կ՚ընդմիջուի հիւանդապահուհիին երեւումով. – Վարուժ, բան մը կ՚ուտե՞ս: – Ո՛չ, էնթերվիու կ՚ընենք հիմա, ուտե՛լ, կուտե՛նք ... լաւ, ի՛նչ կ՚ըսէի...

– Լենինականցիները...

– Բան մը պատմեմ լենինականցիներու հոգեբանութենէն: Լենինակա՛ն, Գիւմրին է, հա՞, Ալեքսանդրապոլը, Գիւմրի՞ն է: Մեծ մարդեր տուած է, Հայաստանի նշանաւոր մարդիկը գիւմրիցի են ... հա՛, պատմեմ ... երկու լենինականցի կը զրուցեն. մէկը կ՚ըսէ միւսին.

– Գիտե՞ս, Երեւանում մեթրօ են գըձել:

Լսողը «անմեղ» հայհոյանք մը կը նետէ ու կ՚աւելցնէ.

– Երեւանցիք ինչի՛ս մարդն են որ համարձակուեն հողի վրայ քալել...

Պահ մը կը լռէ, սերոմին շիշը կը շըտկէ, նայուածքը կ՚երթայ սրունքին, մերկ լանջքին, փորին, ուր կ՚երեւին բամպակ ու վիրակապ:

– Փորս վիրաւորուած չէր, բայց հասկէ միս փրցուցին ու պատուաստեցին ոտքիս: Բաց կը ձգեմ որ օդէն ու արեւէն շուտ աղէկնայ: Դեռ ոտքի պիտի ելլեմ, պիտի բեմադրեմ դեռ... Աստուած իմ, ի՛նչ ծրագիրներ ունէի: «Ալաֆրանկան» 22 անգամ ներկայացուցինք: Ամառնային արձակուրդի համար դաշտեցուցինք: Սեպտեմբերին պիտի վերադառնայի Հայաստան պայմանագրութիւն ունէի: «Ալաֆրանկան» պիտի շարունակէինք բեմադրել. նաեւ՝ «Կռճատ զոյգը» պատկերասփիւռի համար: Բայց ... բայց ո՞վ էր եղբայր, ի՞նչ ըրեր էի... Լիբանան, որքան կը սիրենք այս երկիրը... Հայաստանցիներն ալ կը սիրեն Լիբանանը: Կը տառապին մեզի հետ: ... Որոշեր էի Նոյեմբերին կրկին Պէյրութ գալ եւ ստանձնել համալսարանի դասախօսութիւններս... բայց...

– Այդ բոլորը կրկին կ՚ըլլան: Դարձեալ կ՚երթաս Հայաստան, կը բեմադրես: Նոյն, ճակատագրի զոհեր շատ կան: Գիտութիւնը կ՚օգնէ քեզի, կ՚ունենաս սրունք կը քալես, կ՚աշխատիս...

– Բեմ կրնա՞մ ելլել...

– Անշուշտ ... (օրինակներ կուտանք):

– Այո, պիտի ելլեմ, ես դեռ ծրագիրներ ունիմ: Քանի մը ամիս ալ հոս պառկինք: Հայաստանի մէջ աղջիկ մը ափիս նայեցաւ, ըսաւ. – «Դու մի երկու – երեք տարով պիտի մեռնիս, յետոյ ... լաւ է...»: Գիտցաւ այդ աղջիկը ... գիտցաւ: Մեռնիլ՝ երկու – երեք տարի ... լա՛ւ, մեռնինք: Մեր ճակատին էլ էս է գրուած...

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(Մնացեալը Յաջորդով)

(*) Եղեռնափորձին լուրը տուած էինք Օգոստ. 22-ի մեր թիւով:

ԴԴՄԱՇԷՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

Սեւանի շրջանի Դդմաշէն գիւղը, ինչ-գիւղը: ԺԹ. դարուն, Մակուէն գաղթած ուած աւետարանի յիշատակարանէն, կոչուած է Դեմդեմաշէն, իսկ Է. դարուն կառուցուած եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածին:

ԺԵ. – ԺԸ. դարերու ընթացքին գիւղի մասին յիշատակութիւններ չկան, այն պատճառով որ բնակչութիւնը լքած էր գիւղը: ԺԹ. դարուն, Մակուէն գաղթած բնակչութիւնը վերանորոգած է զայն եւ փոխուած են թէ՛ գիւղի եւ թէ յուշարձանի անունները: Շատ հաւանական է որ այդ ժամանակ գիւղին անունը դարձած է Դդմաշէն, իսկ եկեղեցին՝ Ս. Թադէոսի Եկեղեցի:

Յուշարձանի յատակագծային յօրինուածքը կը կրկնէ հանրածանօթ գմբէթաւոր սրահները Արուճի եւ Պտղունիի տաճարներու եւ համեմատաբար վերջերս գրականութեան մէջ իր տեղը գըտած, Զովունիի Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցիի յատակագծի ձեւը: Դդմաշէնի յատակագիծի քննարկումը ցոյց կուտայ, որ ան շատ մօտ է Է. դարուն ընդունուած համաչափութիւններուն: Տաճարի լայն պատուհանները, մուտքի զոյգ սիւներով ձեւաւորումը եւս յատկանշական են Է. դարու կառոյցուածքներուն բնորոշելու տեսն, այդ պատճառով կրնան կռուան հանդիսանալ անոր կառուցման ժամանակը ճշդելու համար: Մեր համոզումով այդ կառուցուածքը, անկասկած, կը հանդիսանայ Է. դարու ստեղծագործութիւն: Կը բաւէ հայեացք մը նետել անոր արեւելեան ճակատի վրայ, որպէսզի կարելի ըլլայ համոզուիլ, որ խսկապէս անիկա Է. դարու կառուցուածք է: Այսպէսով կարելի է ամբողջովին համաձայն ըլլալ Մ. Հասրաթեանի հետ եւ Դդմաշէնի տաճարը դասել Է. դարուն կառուցուած յուշարձաններու շարքին:

Այս յուշարձանը իր երկար պատմական կեանքի ընթացքին ենթարկուած է զգալի վերակառուցումներու, որոնք բաւական աղաւաղած են անոր սկզբնական տեսքը: Վերջին վերափոխութիւնները կատարուած են անցեալ դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբը: Այդ ժամանակ վերակառուցուած են բոլոր ճակատներու պատերու վերին մասերը, քիւերը եւ տանիքներու ծածկասալերը: Տարօրինակ եւ սաստիկ աղաւաղող է թմբուկը, որու հետեւանքով յուշարձանը կորսնցուցած է իր կարեւորութիւնը: Զգալով փոքրացնել գմբէթի տրամագիծը, շինարարը գմբէթի տակի քառակուսիէն անցումը դէպի թմբուկ արուեստականօրէն ձեւափոխած է, հետզհետէ քարերը իրարու վրայ հանելով եւ ստեղծած է անսովոր եւ անհամապատասխան ճարտարապետական ձեւ, որ առաջին հայեացքէն խորթ է մեր պատմական ճարտարապետութեան: Թմբուկի արտաքին ձեւաւորումը նոյնպէս այնքան ալ համոզեցուցիչ չէ: Անկէ զատ վերանորոգող վարպետը գործածած է բոլորովին տարբեր գոյնի եւ որակի քար, որով խախտած է գոյներու ներդաշնակութիւնը: Յուշարձանը հասած է մեզի վերակառուցման աշխատանքներու անաւարտ վիճակով: Գմբէթը կը բացակայէր եւ թմբուկի վարի գօտիին վրայ իրականացուած առժամեայ փայտաշէն ծածքը թոյլ կուտար եկեղեցին օգտագործել իբրեւ հացահատիկի պահեստ: Այդ կապակցութեամբ հիւսիսային ճակատի բոլոր պատուհանները շարուած էին քարով, որով դարձեալ աղաւաղուած էր յուշարձանի տեսքը: Տանիքներու վրայ ծածքասալերու բացակայութիւնը հնարաւորութիւն ստեղծած էր անձրեւի ջուրերուն ներս թափանցել եւ աւելի քայքայել կառուցուածքը: Հիւսիսային պատը կիսով չափ թաղուած էր հողի մէջ, որու հետեւանքով լանջէն հոսող ջուրերը դժուար կը հեռանային եւ ծծուելով պատի մէջ, դարձեալ կը քայքայէին զայն: Ճակատներու վրայ Է. դարու երեսապատերէն պահպանուած էին չնչին մնացորդներ: Այդ տեսակէտէն ամենէն անարատը մնացած էր արեւելեան ճակատը, շատ բնորոշ զոյգ որմնախորշերով:

Վերանորոգման նախագիծը կազմեց 1976-ին, ճարտարապետ Ա. Մանասեան

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Իրիկուն կ՚ըլլար, երբ բերին: Լայնածաւալ երկու էջերու վրայ, Ֆրանսական տառերու գեղագրութեան սքանչելի հարազատութեամբ, կոնդակի պէս Նամակ մըն էր:

Սրբազանը առաւ, խոժոռեցաւ ու բերողին վրայ նետեց:

Ի՞նչ պատահած էր: Գրողը, պարզապէս ժամանակ չահելու համար, նաեւ ստորագրած էր, որպէսզի չստիպուի անգամ մը եւս մեր մօտ գալ:

– Ինձմէ առաջ ստորագրելու իրաւունք չունի՛, պոռաց մարդուն վրայ: Ասիկա չեղեալ է: Թող նոր մը գրուի...

Ամէն կողմէ բողոքներ, խնդրանքներ, անօգուտ:

Նազարէթ Ֆստըքճեանը, որպէս փաստաբան, կը պնդէր թէ բոլոր ստորագրութիւնները համարժէք են նոյն թուղթին վրայ, հետեւաբար իմաստ չունի խնդիր ընել եւ ժամանակ կորսնցնել:

– Ոչ, դուք չէք հասկնար, ասիկա կըրնայ նախընթաց մը ստեղծել: Առաջինը ե՛ս եմ, վաթսուն հազար առաքելական Հայերու առաջնորդը. իրենք ձորս-հինգ հազար չկան...

Ինչ ըրինք, օգուտ չըրաւ: Նամակը ետ գնաց, կրկին գրուեցաւ եւ բերին որ ստորագրէ: Ի հարկէ ժամեր կորսուեցան, բայց ինք երջանիկ էր...

×

Սանճաքի պարպումով, հազարաւոր Հայերու գաղթականութիւն մը լեցուած է Հալէպ, եւ առժամեայ կերպով տեղաւորուած են գիւղերու մէջ: Ճէպէլ Մուսայի Հայութիւնը ծովու ճամբով փոխադրուած է Լիբանան, իսկ ասոնք, դաշտային քաղաքի բնակիչներ, առեն մը պիտի մնան, մինչեւ որ կարգադրութիւն մը ըլլայ: Ֆրանսայէն երկու ծերակուտականներ պիտի գան Հալէպ, Սանճաքցիներով զբաղելու: Մեր փափաքը այն է, որ Հալէպի մերձակայքը քանի մը արդիական ագարակներ հիմնուին եւ ժողովուրդին գոնէ մէկ մասը հոն տեղաւորուի: Այդ ուղղութեամբ գործնական առաջարկներ ունինք եւ Եղ. Տարօնեանին պատրաստել տուած ենք Ֆրանսերէն ուղերձ մը, որ պիտի կարդացուի ծերակուտականներուն:

Սկաուտական չքախումբի մը պատիւներուն եւ մեր ծափահարութիւններուն մէջէն, երկու ծերակուտականները եկան եւ բարձրացան Առաջնորդարան: Սրբազանը թեւարաց ընդունեց: Մարդիկը անմիջապէս յայտարարեցին, թէ միայն երկու ժամ կրնան տրամադրել մեզի, քանի որ խսկոյն օդանաւով պիտի դառնան Պէյրութ: Կոկիկ ընդունելութիւն մը պատրաստուած էր: Բաժակներ պարպըւեցան Ֆրանսայի յաղթանակին համար, – շաբաթէ մը ի վեր պատերազմի մէջ էր Ֆրանսա – կենացներ, սիրալիր խօսքեր եւ կը սպասենք որ Տարօնեանը կարդայ: Բայց Սրբազանը ժամանակ չի թողուր: Սկսած է խօսիլ Հալէպի պատմական բերդէն, Խաչակիրներէն, մէջտեղ հանած է իր գիրքերը, պատկերներ ցոյց կու տայ...

Ծերակուտականները – կը յիշեմ միայն մէկուն անունը՝ Կոթըռօ – քաղաքավար մտիկ կ՚ընեն եւ երբեմն կը կրկնեն.

– Թռէ էնթեռէսան, մօնսէնիէօր, թռէ էնթերէսան...

Մերինը հասկցած չունի: Ժամանակը կ՚անցնի: Տարօնեանին աչքերը չանթեր կ՚արձակեն: Դեռ խօսք չէ եղած գաղթականներուն մասին: Բժ. Տէր Ղազարեանին «Սրբազան, կարճ կապենք» հայեբէնով մրմունջները անօգուտ կ՚անցնին: Իր հոգը չէ: Կը սաւառնի...

Հազիւ կարելի եղաւ իր յորդ վարարումներուն առջեւ թումբ մը դնել եւ Տարօնեանը կարդաց, որմէ ետք մարդիկը անմիջապէս ոտքի ելան, խոստանալով մեր պահանջները «փոխանցել ուր որ պէտք է», ինչ որ ոչ մէկ յոյս կը ներշնչէր, քանի որ ոչ նօթեր առին, ոչ հաշիւներու խօսք եղաւ: Տարօնեանին թուղթերը գրպանին դրին ու գացին...

Կատղած էինք: Ա՛յդ օրը, ա՛յդ պահուն, ա՛յդ մարդը ծեծելը՝ բան մը չէր: Գիտէինք իր ծանծաղամտութիւնը, բայց մեզմէ ոչ ոք կրնար պատկերացնել թէ նման կարեւոր խնդրի մը մէջ ալ այդպէս կ՚ընէ: Տարօնեանը, որուն բերնէն «փիս» բառը չէր լսուած, անվերջ կը հայհոյէր, այն ալ՝ թուրքերէն...

Ուշ իրիկունը, երբ բորբոքումները իջած են եւ ակումբը հաւաքուած կը խօսինք, դարձեալ Տարօնեանն է, այս անգամ հանդարտ, բայց դեռ ոխակալ:

– Հաւատացէք, եթէ հարուստ ըլլայի, ես այս մարդը... կը գնէի:

– Որքան ալ հարուստ ըլլայիր, դըրամդ չէր բաւեր զինք կերակրելու,– ըսաւ մէկը:

(Շար. - 5)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Սեպտ. 27էն Հոկտ. 4 Վենետիկի մէջ կը գումարուի հայկ. բժշկական համաշխարհային Բ. համագումարը, որու նախաձեռնակ եղած է Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութիւնը (իւմաֆ) գործակցութեամբ իտալահայ բժշկական միութեան եւ Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերու:

Բացումը կը կատարուի Կիրակի, Սեպ. 28-ին ժամը 10-ին Տոճերու պալատը ի ներկայութեան իտալացի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց: Ճառեր կ'արտասանուին եւ քոքթէյլով մը կը փակուի հանդիսութիւնը: Նոյն օրը կէսօրէ յետոյ նախատեսուած է այցելութիւն մը Ս. Ղազար եւ իրիկունը ընդունելութիւն մը Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարան:

Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի, համագումարի երկու օրուան նիստերը տեղի կ'ունենայ Սան - Ճիօրճիօ կղզին, մասնաւորաբար պատրաստուած համագումարներու համար: Հոն է որ, ինչպէս ծանօթ է, տեղի ունեցաւ արեւմտեան մեծերու վեհաժողովը, անցեալ Յունիսին: Յայտագրին մէջ նախատեսուած են - Երկուշաբթի իրիկուն մշակութային հանդիսութիւն մը, Երեքշաբթի՝ կալա մը, Չորեքշաբթի առտու ընդհ. ժողով եւ համագումարի պաշտօնական փակում, Հինգշաբթի՝ այցելութիւն Ազոլօ, Մխիթարեան Վարժարանի ամարանոցը, Ուրբաթ առտու այցելութիւն Ս. Ղազար, Շաբաթ առաւօտ Վենետիկի այցելութիւն եւ Շաբաթ իրիկուն վերադարձ՝ Ֆրանսա:

Համագումարին կը մասնակցին հայ բժիշկներ՝ Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն զատ, Իրանէն, Քանատայէն, Լիբանանէն եւ Միացեալ Նահանգներէն: Պատուիրակութիւն մըն ալ կը մասնակցի Հայաստանէն, որու մասին Վարդգէս Համազասպեան, հեռագրով, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. -

«Աշխատում ենք անել ամէն հնարաւորը իրականացնելու Հայաստանի բժիշկների մասնակցութիւնը յառաջիկայ համագումարին: Հաւանաբար կը ժամանեն Հայրապետ Գալստեանը, զեկուցման նիւթ ունենալով՝ «Վիրաբուժութեան զարգացումը Հայաստանում» եւ Վիգէն Յակոբեանը, զեկուցման նիւթ ունենալով. - «Առողջապահութեան զարգացումը Հայաստանում եւ Երեւանի Բժշկական Ինստիտուտի 50-ամեակը»: Խնդրում ենք այս մասին տեղեակ պահել համագումարը կազմակերպող կոմիտէն»:

×

Աւելորդ է թերեւս շեշտել թէ ամէն գնահատանքի արժանի է նման շարժում մը, որ կամուրջ մը կը նետէ գաղութէ - գաղութ եւ սփիւռքէն՝ Հայաստան եւ կ'ապահովէ ոչ միայն փոխադարձ ծանօթացում մը, այլեւ - այս պարագային - շարժում մը հաւաքական հայ մըթնոլորտ, Ս. Ղազարի անզուգական հովանիին ներքեւ:

իր կատարած չափագրութեան հիման վրայ:

Նախագիծին մէջ կը նախատեսուէր վերականգնել յուշարձանի պատերու վերին մասերը, սակայն առանց քիւերու վերահաստատման եւ ծածկել առժամեայ թիթեղեայ ծածքով: Վեղարի ծածքը իրականացնելու համար անհրաժեշտ էր ամբողջացնել թմբուկի պսակող քիւը:

Աշխատանքները սկսան 1977-ի գարնան եւ վերջացան նոյն թուականի աշնան: 1978-ի աշնան կատարուեցան բարեկարգման աշխատանքներ Աֆրիկեանի ղեկավարութեամբ:

Տանիքներու վրայ փռուած հողը մի - այն աւելորդ բեռ մըն էր: Հողերէն մաքրելէ ետք կարելի եղաւ ամբողջովին ծածկել տանիքները թիթեղով, փայտէ կաղածածքի օգնութեամբ: Նշուած աշխատանքները եւ վեղարի ծածքը ամբողջովին ազատեցին յուշարձանը անձրեւի ջուրերու քայքայիչ ազդեցութենէն:

Հիւսիսային ճակատի պատուհաններու բացուածքներու մէջ շարուած պատերու քանդումով բոլորովին փոխուեցաւ յուշարձանի ընդհանուր տեսքը: Վերանորոգման աշխատանքները կը կատարէին գիւղի վարպետները, Ա. Դաղտանի ղեկավարութեամբ եւ պատմական յուշարձաններու պահպանման Հայկական Ընկերութեան միջոցներով:

ԵՈՒՐԻ ԹԱՄԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Դ Ի Ւ Ա Ն
ՄԵՍՐՈՊ Դ. ԹԱՂԻԱԹԵԱՆ

(Անտիպ օրագրութիւններ, երկեր եւ քերթուածներ, վաւերագրեր, նամակներ): Խմբագրեց՝ Մեսրոպ Եպս. Աշճեան, Նոր Ջուղա, 1979:

×

LIVRES REÇUS :

LES FETES DE L'AME
49 Sonnets par Pascal Tchakmakian
Paris, 1980

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան ընդունած է Հայաստանի խումբ մը մարզիկները, որոնք մասնակցած էին Մոսկուայի 22-րդ ողիմպիականներուն: Կ. Դեմիրճեան գնահատած է հայ մարզիկներու ջանքերը եւ յաջողութիւնները Մոսկուայի ողիմպիականներուն, ուր Հայաստանի պատուիրակները նուաճեցին 2 ոսկեայ, 3 արծաթեայ եւ 3 պրոնզեայ մետալներ: Ողիմպիական ախոյեան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան Եուրիկ Վարդանեան շնորհակալութիւն յայտնած է ընդունելութեան համար, աւելցնելով որ Հայաստանի մարզիկները այսուհետեւ եւս ուժ ու եռանդ պիտի չխնայեն իրենց հմտութիւնն ու փորձառութիւնը ի գործ դնելու մարզական նոր գագաթներ նուաճելու համար:

×

ՊԵՆԻՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան այցելած է Խորհ. Միութիւն գտնուող Պենինի ժողովրդական հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ յեղափոխութեան Ազգային ժողովի փոխ - նախագահ Փիէռ Օշոյի: Հիւրերը հանդիպում ունեցած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներու հետ: Նախարարաց Խորհուրդի կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին փոխ - վարչապետ Ալեքսան Կիրակոսեան խօսած է Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու, անոր զարգացման հեռանկարներու մասին, մասնաւորաբար շեշտելով, որ վերջին 30 տարուան մէջ Հայաստանի արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալը աճած է աւելի քան 200 անգամ: Պենինի պատուիրակութեան անդամները հետաքրքրութեամբ ծանօթացած են Երեւանի կեանքին, անոր տեսարժան վայրերուն եւ այցելած են քաղաքին կարգ մը արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները: Երեւանի քաղաքապետն ալ ընդունելութիւն մը տուած է ի պատիւ հիւրերուն:

×

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչատանէն լոյս տեսած է «Դարաւոր արմատներ» հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են Նոր Նախիջեւանի բանահիւսութեան զանազան նմոյշներ՝ հէքեաթներ, երգեր, առած - ասացուածքներ եւ հանելուկներ: Անոնց մեծ մասը կը հրատարակուի առաջին անգամ: Հատորին մէջ կարելի է հանդիպիլ նաեւ Դոնի Ռոստովի Հայերու երգերու, դարձուածքներու եւ բանահիւսական այլ սեռերու ստեղծագործութիւններու, որոնք կը տպագրուին առաջին անգամ: Նոր Նախիջեւանի հայ բանահիւսութեան նիւթերը հաւաքած, կազմած եւ ծանօթագրած է Շահէն Շահինեան: Հաւաքածոն լոյս տեսած է 5000 տպաքանակով:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Նկարիչներու տան մէջ բացուած է Երիտասարդ Նկարիչներու ցուցահանդէսը, զոր կազմակերպած են Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութիւնը եւ Նկարիչներու Ստեղծագործական Միութիւնը: Այցելուներու ուշադրութիւնը գրաւած են ոչ միայն բազմաթիւ կտաւներ, այլեւ քանդակներն ու գծագրական գործեր, խեցեգործներու, ոսկերիչներու եւ գորգագործներու աշխատանքներ: Ցուցահանդէսի պաշտօնական բացման օրը Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան վարչութեան նախագահ Սուրէն Սաֆարեան յայտնած է, որ լաւագոյն գործերը պիտի ընտրուին Մոսկուա տեղի ունենալիք համամիութենական երիտասարդական ցուցահանդէսին համար:

×

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՄԸ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

Հայաստանի միջնակարգ արհեստավարժ ուսումնարաններու թիւը աւելցած է նոր հաստատութեամբ մը: Նոր ուսումնական տարեշրջանին կը բացուի Երեւանի թիւ 33 արուեստագիտական դըպրոցը, որ չուրջ քսան մասնագիտութիւններով որակեալ վարիչներ կը պատրաստէ Երեւանի ելեկտրական մեքենաներու եւ կառքի գործատուներու մէջ աշխատելու համար: Հայաստանի 92 թէքնիք եւ արհեստավարժ ուսումնարաններուն մէջ վերջ գտած են ուսումնական տարուան նախապատրաստութեան աշխատանքները: Հարստացած են արհեստանոցներն ու արտադրական տարրալուծարանները, ձեռք ձգուած են նոր սարքաւորումներ, կառուցուած են նոր շէնքեր: Նոր ուսումնական տարեշրջանին բանուորական վարիչներու պատրաստութեան հաստատութիւններուն մէջ կը մասնագիտանան աւելի քան 48 հազար տղաք ու աղջիկ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Խաչերի համբաւի այդ շրջանին՝ կը պատահի Կոտոշ Մուսեխի սպանութիւնը Չէօթէլի Զատէի զօլամներու ձեռքով: Այն գիշեր Կոտոշ Մուսեխ լեռնէն վար կ'իջնէ, Չէօթէլի Զատէին հետ խօսելու ու տուգելու, թէ արդեօ՞ք քաղաք իջած է ու տեսակցութիւն ունեցած է վալիի փաշային հետ: Չէօթէլի Զատէն անհամբեր կ'սպասէ, երբ կ'իմանայ, որ Կոտոշ Մուսեխ գիտէ վալի փաշայի հետ ունեցած իր տեսակցութեան մանրամասնութիւնները: Ան Կոտոշ Մուսեխի համարձակութենէն վախցած՝ ողջոյն օձի երեւոյթ կ'առնէ ու կը սկսի իրենց բարեկամական յարաբերութիւններու մասին խօսիլ՝ աւելցնելով, որ ինք Հայերու լաւ բարեկամ է:

Այդ խօսքերէն յետոյ Մուսեխ որոշ կասկածներով ուզած է դուրս գալ Չէօթէլի Զատէի տունէն, հակառակ խանումի անկեղծ պնդումներուն, որ իրենց տան մէջ մնայ այդ գիշեր: Չէօթէլի Զատէն ուզած է, որ իր զօլամներէն երեք հատ ընկերանան իր հիւրին, որովհետեւ Գարափունարի թրքական խուժը վտանգաւոր սահման է դարձեր: Կոտոշ Մուսեխ նոյն մարդերով մի քանի անգամ անցած էր գիշերով միեւնոյն վայրերէն:

Ձիաւորները բարեկամական կատակներով դէպի ձոր կը շրջուին, երբ ետ մնացող զօլամ մը հրացանը կը շակէ ու ձորին մէջ երկու ուժեղ պայթիւնով Կոտոշ Մուսեխը ձիէն վար կը հրէ:

Չէօթէլի Զատէն էն շատը Կոտոշ Մուսեխէն էր որ կը վախնար եւ վերջապէս յաջողած էր սպաննել տալ:

Անոր սպանութենէն յետոյ էր որ Չէօթէլի Զատէի զօլամները սկսած էին հայ գիւղերը իջնել ու դաշտերէն լծկան եզ, հօտ ու նախիր քշել: Այն օրէն ի վեր կը մարի նաեւ տէմիրճի Խաչերի օճախն ու արեւը: Զօլամները յաճախ բերդակի պազարին մէջ կ'երեւէին: Քշած տարած էին նաեւ երեսփոխի այծերուն հօտը:

Գիւղացիները անճրկած կը սպասէին, որ Խաչերն իր խօսքը ըսէ: Խաչեր կը լռէր, գիւղին մէջ շատ չէր երեւնար: Խանութը գոցած՝ քաղաքին ճամբան ափ կ'առնէր ու գիշերով նորէն կը մտնէր գիւղ: Գիւղացիները սկսած էին հետզհետէ կորսնցնել Խաչերի վրայ ունեցած հաւատքնին: Չէօթէլիի մարդերէն համր քիւրտ մը նոյնիսկ օրը ցերեկով կը մտնէր կօշկար Արութի խանութը եւ կօշիկները հաւաքած՝ կ'անցնէր գիւղի փոքրիկ պազարէն:

Խաչերի խօսքը կ'ուշանար: Գիւղին մէջ միայն Ջուլհակ Պետօն էր, որ իր հաւատքը պահած էր Խաչերի մասին: Սակայն, Խաչեր լոյսին մէջ շուարող ջղջիկի մը պէս միշտ շարժման մէջ էր: Բան մը կար, որ կ'ուշանար կարծես: Քաղաքէն դարձին, գիշեր ժամանակ կը մտնէր Ջուլհակ Պետոյի տունը:

– Էսօր ի՞նչ լուր կայ, Խաչեր:

– Լաւ պիտի ըլլայ, Պետօ, եթէ քիչ մըն ալ համբերենք:

– Ալ համբերանք չմնաց, Խաչեր: Էսօր Չէօթէլի Զատէն երեսփոխը իր մօտ կանչեր է, գիւղէն տուրք կ'ուզէ վերցընել: Էհ, երեսփոխն ալ կարծես առնելը գտած է ըսելու՝ «Պետօ, ո՞ւր կորսուեցաւ Խաչերը. թող երթայ Չէօթէլի Զատէին ինք ճուղապ տայ»:

– Բան մը կը դառնայ, Պետօ: Գիտե՞ս ինչ, էսօր զազանձի Արթինը ականջիս ըսաւ, որ Տօքթ. Նայիրեանը էս կողմերէն անցեր է: Խաչերը կը խօսէր, կը վստահեցնէր, որ ամպերը մութ գոյն առած են, կայծակը պիտի պայթի տեղ մը:

Այդ լուրէն մի քանի օր յետոյ էր, որ Խաչեր ուշ գիշերով Ջուլհակ Պետոյի տունը մտաւ, այս անգամ յուզուած դէմքով:

Պետօ ինք ալ զարմացաւ, որովհետեւ Խաչերի ոսկրուտ երեսին վրայ այնքան յուզում տեսնել՝ ձիւնին մէջէն կապոյտ ծաղիկ մը դուրս գալու պէս բան մըն էր:

(Շար.- 148)

Գ. Յովհաննէս Շողիկեան եւ զաւակ – ները՝ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շողիկեան եւ Տիկին Մանիշակ, Գ. Տիրան Միհրան– եան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս եւ Էլմաս Նազարէթեան (Պոլիս) եւ իրենց զաւա– կը՝ Արման ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՇՈՂԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Սեպտեմբեր 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Երկուշաբթի, Սեպտ. 8ին, ժամը 14.15– ին, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկե– ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. – Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղաճեան, Օր. Արշակուհի Աղաճեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զաքեան եւ զաւակ– ները (Թուռ) իրենց խորին շնորհակա – լութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, անձամբ, հեռաձայ – նով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտ– նեցին իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԱՂԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձ– նախումբը եւ Տիկնանց Միութիւնը, ի– րենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտ– նեն Այրի Տիկին Վերքին Փիլիկեանի, Րաֆֆի եւ Սոնիա Փիլիկեանի, Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկեանի եւ զաւակնե – րուն, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թապիպեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Փիլիկեանի եւ զաւակներուն, ու Ելքո – վանեան ընտանիքներուն՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. եւ Տիկնանց Միութիւնը իրենց սրտագին վշտակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Վերքին Փիլիկեանի եւ զաւակներուն՝ Սոնիա եւ Րաֆֆի, Տէր եւ Տիկին Կա – րօ Թապիպեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկեանի եւ զաւակ– ներուն, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Փիլիկ– եանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Ելքովանեան ընտանիքներուն, իրենց ա– մուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը ցա– ւակցութիւն կը յայտնէ, ընկերուհի Ար– շալոյս Մաղաքեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Անետիս Մաղաքեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, Կապ. Խաչի դըպ– րոցին եղած են հետեւեալ նուէրները փ.ծ.ի – Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մանուկեան (Կը– րընօպլ) 100, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մու– րատեան 100 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գրիգոր Փիլիկեանի մահուան առթիւ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման եղած են հե– տեւեալ նուէրները.–

– Այրի Տիկին Վերքին Փիլիկեան եւ զաւակները՝ Սոնիա եւ Րաֆֆի 500 Ֆ., – Գ. Փիլիպպոս Պօյաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Փիլիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թապիպեան եւ զա– ւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկ– եան, Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն, Սէն – Լուի Ս. Գէ – որգ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Սէն – Լուի Հ.Յ.Դ.եան Ակնունի խումբի ընկերները, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ելքովան– եան՝ 100–ական Ֆ., Յակոբ Խաչիճեան, Օննիկ Ճառայեան, Շալճեան ընտ., Միհ– րան Նագգաշեան, Ալպէռ Պօղոսեան, Կա– րօ Յովսէփեան 50–ական Ֆ., Թիրէքեան Սիրուհի եւ Մուրատ 20 Ֆ.:

Փ Ա Ր Ի Զ

ԲԱՆՈՒԿ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ՎՐԱՅ

RUE D'ABOUKIR

à vendre ou à louer

boutique de gros

CONFECTION — TRICOTS

ՎԱՐՁՈՒ ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Դիմել՝

ELLEN GERARD

134, *Rue D'Aboukir*

75002 — *PARIS*

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

du 26 septembre au 9 octobre

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՒ ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ՝

ՄՈՒՍԱԲԵՐԴԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Դրուագ մը, Ուշտունիքի ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Այս Կիրակի, Սեպտ. 7, Լիոնի Ս. Յա– կոբ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ, հիւրաբար քաղաքը գտնուող, Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւը՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղե – ցին, շնորհակալութեամբ ստացած է, զանազան առիթներով, հետեւեալ նուէր– ները.–

Մարգումեան եղբայրներ, Քէնտէրեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Պագրճեան Ք., Այ– րի Տիկին Մալեէմէզեան Ա. 100–ական, Այրի Տիկին Քէյէյեան, Մ. Մօնժ, Տէր եւ Տիկին Կուտուզեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Զգուտեան, Պ.Կ. Մէհլէմճեան, Տիկին Թօփչաքալեան 50–ական, Պ. Ն. Արգումեան, Յ. Փարթամեան 40–ական, Պ. Նալպանտեան, Այրի Տիկին Արուսեակ 30–ական Յ. Ապէշեան, Գ. Պարոնեան, Զամփակճեան, Ոմն, Ալիս Սէմէրճեան, Ոմն, Գ. Տէմիրճեան, Տիկին Պ. Աղաւ– նեան, Տիկին Պ. Փափազեան 20–ական, Ոմն, Մովսէսեան 10–ական Ֆ.:

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեց– ւոյ անուան տօնախմբութիւնը եւ աւան– դական մատաղօրհնութիւնը, այս տարի կը կատարուի 28 Սեպտեմբեր, Կիրակի օր:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապար – տէզի արձանագրութիւնները սկսած են: Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.–

Տիկին Քէչիշեանի — 378.23.69 կամ

Տիկին Գարաճեանի — 375.27.89

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժա– մը 2էն սկսեալ:

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալ– եան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ըն – դունին աշակերտները:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

VOYAGES EN ARMENIE 1980

VOYAGE DE 12 JOURS

Du 03 Au 14 Octobre

PRIX - 3290 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS

OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans

Elia PEHLIVANIAN

2, rue de Sèze

75009 Paris

tél. 266 50 12

Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.

tél. domicile : 384 31 28

Renseignements à Décines

M. ISKENDERIAN

CAFE DE LA PAIX

tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours

2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....

Prénom ....

Adresse ....

.... Tél. ....

Ville .... Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au .... ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour : ....

Rayer les mentions inutiles

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնէք աւելեան լաւագոյն գորգերը, մատչելի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient

importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine. est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS

tél. 878 80 13 métro Cadet

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
7
DIMANCHE
7 SEPTEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.726 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.726

ICOM 1980 - EXTRAITS
ԻՔՈՄ 1980 - ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ «ՃԱԽՈՂԵԼՈՒ»

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

ԻՔՈՄ-ի Գ. Սեմինարը տեղի ունեցաւ Յուլիս 11էն 13, Էքս – Ան – Փրովանսի համալսարանի սրահներուն մէջ: «Յառաջ», թղթակցութեամբ մը անդրադարձաւ անոր աշխատանքներուն՝ Յուլիս 19ին: «Միտք եւ Արուեստ»ի այս թիւը կը ձգտի, անցեալ տարուան նման, ընթերցողին հրամցնել փունջ մը հատուածներ ու ամփոփումներ՝ ԻՔՈՄ-ի այս հանդիպումին ընթացքին ներկայացուած զեկուցումներէն:

×

ԻՔՈՄ-ի Գ. հաւաքոյթը կը թուի որոշ դժգոհութիւն յառաջացուցած ըլլալ կարգ մը մասնակիցներու մօտ: Ոմանց համար կազմակերպութեան պակասն էր այս յուսախաբութեան տուող պատճառը: Ուրիշներ մեղադրեցին, թէ ներկայացուած զեկուցումները միշտ չէին համապատասխաներ նախապէս յայտարարուած նիւթերուն: Եղան նաեւ առարկողներ, թէ մասնակցողներու միջեւ հաղորդակցութիւնը չհասաւ ակնկալելի խորացումին, եւայլն:

Դիտողութիւններու այս շարքը կարելի է երկարել տակաւին, ու բոլոր ըսուածներն ալ ճիշդ են հաւանաբար, առաւել կամ նուազ չափով: Մնաց որ, նոյն բանը կարելի էր ըսել տարի մը առաջ ալ, ԻՔՈՄ-ի Բ. Սեմինարի աւարտին: Արդ, ինչո՞ւ ուրեմն ընդունելին՝ 1979ի Սեպտեմբերին, անընդունելի կը նկատուի այժմ, տարի մը ետք: Պատճառը հասկնալի է. մեքենայական տրամախոհութիւն մը պիտի պահանջէր, որ այս երրորդ հանդիպումը՝ համադրումի առիթ մը ընծայէր, մինչ համադրում տեղի չունեցաւ: Ընդհակառակն: Աւելի քան երբեք՝ անկրախ էին մտածողութիւններու տարբերութիւնները. ու ներկաներուն գաղափարական հակասութիւնները վերանալու տեղ՝ սրեցան, չեշտաւորուեցան:

Բայց միթէ՞ այս «ճախողութեան» մէջ պէտք չէ փնտռել նոյնինքն յաջողութիւնը՝ ԻՔՈՄ-ի: Զրի յարակարծութիւն մը չէ սա: ԻՔՈՄ-ը, ի վերջոյ փոքրամասնութիւններու տեղն է: Փոքրամասնութիւն մնալ՝ կը նշանակէ ձեւով մը «ճախողած» ըլլալ: Ու գերագոյն «ճախողութիւնը»՝ փոքրամասնութեան մը մէջ փոքրամասնութիւն ըլլալն է անշուշտ: Արդ, ա՛յս է պարագան, վերջին հաշուով, ԻՔՈՄ-ի աշխատանքներուն մասնակցողներուն ջախջախիչ... մեծամասնութեան (ներեցէք այս բառին): Ու եթէ մատի վրայ կը համրուին այն «յաջողած» Սփիւռքահայերը – կուսակցական, եկեղեցական ,կամ ինչ – ինչ միութեանց մէջ «պատասխանատու» դիրքերու հասած մարդիկ – որոնք մասնակցած են ԻՔՈՄ-ի սեմինարներուն, պատահականութեան արդիւնք չէ այդ: Միատարրութիւնները, միասնականութիւնները ու այլ տեսակի «համադրումները» մեծամասնական խմբաւորումներու յատուկ «յաջողութիւններ» չե՞ն միթէ:

ԻՔՈՄ-ը միակ տեղն է ,ուր մենք՝ «ճախողածներս» ,կրնանք տարին անգամ մը հանդիպիլ իրարու ու վայելել տարբեր ըլլալու ազատութիւնը: Դժբախտաբար, ամէն մարդու տրուած չէ նման վայելք մը: Վերջերս տակաւին, Լիբանանահայ օրաթերթի մը մէջ լոյս տեսաւ յատկանշանական յօդուած մը «Կարծիքի Ազատութիւնը և Հայ Հրապարակագիրը» խորագրով: Ո՛չ գրողին անունը կարեւոր է հոս, ո՛չ ալ՝ թերթինը: Անոնք կրնան պատկանիլ ըսփիւռքահայ որեւէ քաղաքական կամ կրօնական իշխանութեան մը, ու ոգբեր – գութիւնը հոն է արդէն:

Մի ոմն յօդուածագիրը, ուրեմն, ցաւ յայտնելէ ետք, թէ որոշ ազդակներ «կ'աղաւաղեն հայ մամուլի դիմագիծը», կ'առաջադրէ «յստակացնել, թէ ո՞ւր կը սահմանուի թերթի մը կամ յօդուածագրի մը կարծիքի ազատութիւնը, հայ իրականութեան մէջ»: Ու այս «սահմանումը» կը կատարէ բառին ստուգաբանական իմաստով, վեց «սահմաններ» գծելով՝ որոնց մէջ պէտք է մնայ, ըստ իրեն՝ կարծիքի «ազատութիւնը»:

ա.– «Անտեղի հարցեր կ'արծարծեն բոլոր այն յօդուածագիրները ,որոնք կը զարգացնեն ապաքաղաքական ուղղութիւնը, կը փորձեն պառակտել Հայութեան միութիւնը, կասկած կը սերմանեն անոր կազմակերպ կեանքին հանդէպ (...)»:

բ.– «Կարծիքի ազատութիւնը կը վերջանայ հոն, ուր կը սկսի անոր շահագործումը Թուրքիոյ կողմէ»:

գ.– «Կարծիքի ազատութիւնը չենթադրեր ազմկարար եւ ձրի քարոզչութիւն, անծանօթ կողմերու բերնով»:

դ.– «Կարծիքը յարգելի կ'ըլլայ այն ատեն, երբ քաջ կերպով, լրիւ եւ յստակ փոխանցէ իր դաւանած ճշմարտութիւնը»:

ե.– «Կարծիքի ազատութիւնը պէտք է կանգ առնէ, երբ կը բախի մեր կուսակցութեան եւ մեր մամուլին կարգ մը բարոյական հասկացողութիւններուն»:

զ.– «Կարծիքի ազատութիւնը կը սկսի խնդրոյ առարկայ դառնալ, երբ ծայր կու տայ անուղղակի վնասի, երբ կ'առթէ կասկած առանց յստակ դիրքորոշման, երբ կը մթագնէ Հայութեան բարոյական, գաղափարական, քաղաքական դիմագիծը (...)»:

Առանց անդրադառնալու, յօդուածագիրը մեծ ծառայութիւն մը մատուցած է: Իր խոստովանանքը այնքան յստակ է ու անմեղ, որ այլեւս երկար – բարակ վերլուծումներու պէտք չկայ ցոյց տալու համար, թէ ի՞նչ տեսակի վերակացուներու ձեռքը ինկած է սա զավալլը «կարծիքի ազատութիւնը» Սփիւռքի մէջ: Եթէ այս «սահմաններէն» մէկը միայն (օրինակ՝ Ե.կէտը...) միւս «կողմին» պատկանող յօդուածագիր մը թուած ըլլար, մեր սիրելի մի ոմնը փայլակի արագութեամբ անոր գլխուն պիտի տեղացնէր «բռնատէր»ի, «ամբողջատէր»ի ու ասոնց նըման այլ պէսպէս ածականներ:

Իրականութեան մէջ, սակայն, «միւս կողմ» չկայ Սփիւռքի մէջ: Համակարգի բոլոր անդամներն ալ նոյն կողմէն են ու զիրար կ'ամբողջացնեն: Անոնց սահմանեալ ազատութենէն չնչահեղձ եղած Միտքը՝ կորսնցուցած է ստեղծագործական նուազագոյն ջիղն իսկ: «Յաջողութիւնը» ամբողջական է, քանի անապատ է այլեւս ամէն տեղ:

Բայց այս անապատին մէջ ովասիսներ կան (տակաւի՞ն): Շատ չեն: Քանի մը հատ են անոնք: «Սահմաններէն» դուրս ապրող, «չզսպուած» մարդիկ զիրար կը գտնեն երբեմն, նման տեղեր ու բարձրաձայն կը պահանջեն իրաւունքը՝ «ճախողելու»:

presque rien:

RENCONTRE DE LA FEMME-MIROIR ET DE LA FEMME-FILLE

SETA KAPOIAN

La route principale et le chemin formaient un angle aigu. C'était la première maison: nichée dans l'angle, d'un rose délavé, elle était offerte au chemin. D'ailleurs, elle faisait du genre en montrant d'emblée son flanc gauche avant de dévoiler sa façade: vue latérale que la passante prenait, volait à la maison. Totalement exposée, lui aurait-il fallu un bout de jardin ou une barrière pour qu'elle fût moins nue, moins fragile?

La fille humait les champs, à moitié présente à sa promenade. Sans vraiment voir le bloc de pierre délavée, assorti de fenêtres, elle en recevait plutôt la vue. Quand même... «Première maison, vue en biais, comment te gardes-tu?» En s'approchant, sa propre image la frappa en plein corps, d'un jet. «Deviens pierre, fille!». Alors, le double inconnu de la brune la questionna avec véhémence. Ah! pas si vulnérable que cela, la maison ; elle en avait, des ressources de défense. «Pétrifie-toi». Le reflet était une femme altière et grave, au contour net et lointain et la fille sur le chemin, humble et douce, mal définie, perdue. Le regard noyé dans la presque identique, la fille vérifia encore une fois qu'elle était audelà de l'hybride: elle était constituée d'éclats juxtaposés.

Debout, devant le côté de la maison, le cinéma intérieur se declencha dans la tête immobile et le corps quasi chancelant. D'abord, l'enfance confuse et triste, sur-protégée, liquéfiée dans la vie, d'une famille de survivants aux massacres, et aussi la solitude, la peur, le manque de confiance en soi, la résignation, la culpabilisation qu'elle traînait depuis lors et qui se manifestaient sur son visage des jours défaits. Ensuite, l'adolescence faite de révolte contenue qui se traduisait en manque d'audace, tout ceci pour en arriver au pire, la conjugalité.

Epuisement et harrassement, parrdoxalement créés par l'indolence, l'avaient conduite au moisissement. Encore et encore, l'obsession de la terre perdue transfigurée en langue-polder, gagnée sur l'inexistence humide.

Super pied-de-nez à l'injustice! Le diasporique et le féminin s'unissaient et la fille savait depuis longtemps qu'elle était le lieu commun de ces deux mondes-là, les deux seuls où la parole est coupée et se réduit à un cri blanc.

Agacée par ses morceaux de vie incompatibles les uns avec les autres, elle les avait soigneusement enfermés dans une outre (clin d'œil à Eole!).

Immobile, e l l e souriait d'amusement en pensant que, dans l'outre, l'amoureuse, amante de livres houspillait l'employée, que l'Arménienne faisait semblant de ne pas voir l'occidentale, que la mère ignorait la solitaire.

En elle, des rêves manqués tournoyaient autour de l'errance. Pauvres petits! Ils étaient quotidiennement massacrés par l'AZERTYUIOP. Ce débris-là, elle n'avait pu l'emprisonner dans l'outre car tout menaçant qu'il était, il lui procurait toit et pain. Enfin, il ne fallait pas dramatiser; parfois, elle dominait l'AZERTYOIUP et se haussait jusq'au presque rien.

«Suis-je digne du double encerclé de champs et de ciel?» Le miroir était également fenêtre et, par cela même, il était ouverture sur l'extérieur et pas seulement reflet. On se tromperait lourdement si l'on croyait que miroir et fenêtre étaient un — quelle horreur, la fusion! — Chut, dans le creux de l'oreille, je vous révèle qu'ils étaient séparés par l'espace de la pièce.

Elle se retrouvait dans le monde, avec elle-même, aussi loin de la confusion des foules que de la solitude humide. Parachutée dans cette superbe solitude sèche, aride, stimulante, elle connassait le privilège d'accepter complètement son désespoir. La femme-fille songea qu'elle serait employée ad vitam eternam mais que, ponctuellement, elle aurait droit au presque rien qui la libérerait de la survie.

Un jour, assise, très tôt, le matin, dans le petit square face au Louvre, sous le soleil frais, son âme s'était emplie de la force des pierres du palais. Une vie débuta ainsi. Une autre fois, elle s'était retrouvée moite et palpitante dans la maison de Keats à Rome; là, elle fixa, dans sa mémoire, l'irrégularité des poutres et se rappela les années de jeunesse où elle était libre de son temps. Les vies morcelées s'échappaient trop souvent de l'outre et lui interdisaient le presque rien. En attendant le retour de la grisaille, elle se précipita dans un café et dévora les deux petits livres sur le poète anglais aussi goûlument que les délicieux sandwiches. La moiteur ne la quittait plus.

Comprenez-bien: elle ne savait rien faire, ni bricoler, ni coudre, ni jouer de la musique, ni écrire. Ni esprit, ni mains, la femme-fille était un mélange d'atmosphères, de souvenirs, de rêveries et d'émotions.

Catalyseur d'expériences de vie, elle révélait les autres à eux-mêmes, en même temps qu'elle se vidait de sa propre sève. Au fond, elle était libre grâce au presque rien: c'était l'objet de sa fierté.

Paris

ICOM 1980 - EXTRAITS

ԻՔՈՄ 1980 – ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

à la recherche d'une signification: HISTOIRE et TRADITION

ARMEN MANOUKIAN

La flambée d'intérêt pour l'architecture historique arménienne qui s'est ravivée au cours de ces dernières années, loin de vouloir s'éteindre, connaît aujourd'hui une incessante expansion, grâce à de nouveaux apports qui proviennent de différentes sources. L'intensification de la recherche, ainsi que les initiatives et les échanges toujours plus fréquents donnent l'impression que la matière ne s'épuise pas, mais croît.

Pour les monuments de cette architecture, ce n'est bien sûr pas une simple question matérielle qui est en jeu, mais surtout une reconnaissance qui n'ignore aucun aspect et qui mette en valeur la multiplicité des paramètres, avec le vif désir d'en découvrir le centre vital, le cœur dirons-nous,d'où rayonnent leur sens et leur signification originels ainsi que des indications existentielles plus cachées et subtiles (...).

Pour mieux définir et délimiter le sujet que nous sommes en train d'aborder, posons-nous tout d'abord quelques questions qui nous aideront à comprendre l'exigence et l'importance d'un éclaircissement dans notre domaine de recherche.

— De quelle nature est le phénomène que nous analysons, à savoir cette théorie de constructions spatiales du passé, c'est à dire l'architecture des églises médiévales arméniennes?

— Quel est, pour ainsi le nommer, leur code génétique?

— Existe-t-il un lien quelconque entre ces événements du passé sur lesquels on se penche le présent ou le futur?

— De quelle nature est l'intérêt qui nous porte vers eux?

— Est-ce uniquement le désir d'approfondir le domaine de l'art, qui nous incite à les aborder ou y a-t-il autre chose? Sagit-il d'une œuvre critique d'histoire et d'art ou existe-t-il d'autres motivations?

— Et encore: les méthodologies d'approche utilisées jusqu'à présent, sont-elles pleinement satisfaisantes?

Ces questions, que l'on pourrait bien multiplier, n'ont nullement pour but de fournir des schémas simplistes, lesquels ne suffiraient jamais à saisir pleinement la nature complexe de ces événements, mais elles peuvent servir de point de départ pour une analyse plus profonde.

Et, passons à une image directe en posant notre regard sur tout le territoire de l'Arménie historique.

Avant de résumer brièvement les étapes essentielles,il faut dire que«nous entrons ici nécessairement dans un ordre différent et les égarements actuels proviennent juste ment du fait que trop souvent on confond un événement de nature spirituelle, comme la connaissance, avec des événements matériels dont est nourrie notre commune expérience» (Maritain).

Avant tout pour savoir reconnaître la vraie nature d'un phénomène, il est d'une importance extrême d'en fixer la clef de lecture, sinon nous pourrions nous trouver en face d'un problème tel que le définissait Poincaré qui se demandait ironiquement: «Un naturaliste qui n'aurait jamais étudié l'éléphant qu'au microscope, connaîtrait-il vraiment cet animal? Le microscope révèle certainement la structure et le mécanisme des cellules — structure et mécanisme identiques chez tous les organismes pluricellulaires, mais il n'est pas seulement cela.

Quelle est donc la complexe histoire de ces épisodes de l'art arménien depuis leur naissance? Quelles sont successivement les carences relevables, selon nous, dans l'analyse critique opérée jusqu'à présent?

Remontons aux sources de ces constructions. Nous pourrions définir «phase zéro», les siècles, durant lesquels on projette et on prépare cette sorte de chœur à plusieurs voix que sont les églises et les monastères que nous connaissons bien. Ils naissent dans une orchestration que nous appellerons triangulaire, aux angles de laquelle figurent respectivement la nature, l'homme et le divin. Les espaces qui en dérivent, mise à part leur typologie, sont les caisses de résonance de ce triple système de renvois.. Ce sont des centres authentiques autour desquels on naît, on vit et on meurt et leur «connaissance» atteint un maximum car ils sont bâtis avec amour, ils sont aimés et on ne connaît profondément une chose que lorsqu'on l'aime vraiment.

Les hommes y voient un point de repère pour l'interprétation de leur vie quotidienne, tissée, d'oscillations historiques et de ferments religieux, dans un horizon souvent flou mais jamais aplati ou réduit à la dimension du temps, qui est constamment empreint d'éternel. Les espaces sont des espaces «sacrés» justement parce qu'ils respirent ce climat dans lequel les deux polarités du temps et de l'éternel se fondent harmonieusement dans un rare équilibre destiné à se refléter dans la matérialisation constructive. Mais précisons que même si le résultat est un fait esthétique, l'objectif initial ne fut jamais tel.

La clef de lecture de cette réalité devra donc être celle des espaces sacrés et leur art sera en conséquence un art sacré et non profane, si leur langage sera symbolique, typique de cette structure.

Symbole, du grec «*symballein*». signifie tresser; il s'agit donc du plus antique des travaux manuels et il se rattache à une tradition millénaire: deux éléments à composer (un anneau ou une tablette) servaient de signe de reconnaissance pour le hôtes.

La possession du morceau à assembler autorisait à recevoir quelque chose ou plus simplement l'hospitalité. Le symbole est donc quelque chose qui désigne l'intégration dans l'autre, l'autre par excellence dans ce cas,c'est-à-dire l'absolu.Le symbolisme latent ou évident dont ces pierres semblent marquées (et je ne me réfère pas uniquement à la croix, mais à toute la gamme de modulations symboliques) n'est donc jamais quelque chose de rajouté, connotation marginale ou simple chiffre décoratif.Non, il marque les pierres de cette architecture à l'intérieur en les plaçant, pour ainsi dire, dans une sorte de domaine de gravitation, qui n'est autre que l'espace sacré. Dans cette opération, le symbole joue un rôle de réconciliation et de convergence entre ce qui est sensible et mesurable et la réalité profonde, sans mesure, insondable même, qui n'en est pas pour autant moins réelle et moins communicative.

Si le langage est symbolique, c'est la tradition dans son *sens* le plus large qui fournit les données à transmettre. Elle fournit les canons théologiques, lithurgiques et constructifs qui n'ont jamais été interprétés comme schémas rigides. (Chaque fois que naît un espace sacré, on répète un rituel antique, mais dans une aventure chaque fois unique et différente des autres. C'est l'essence-même des actes de la vraie tradition: répéter des gestes de nature sensible mais avec des résonances toujours nouvelles.

La phase successive est caractérisée par la perte progressive des significations, même si ces dernières ne peuvent jamais s'effacer complètement, car la matière laisse toujours filtrer la lumière de l'esprit, même quand le symbole est fêlé, et la disponibilité d'une «reconnaissance», telle qu'on l'a décrite, reste toujours intacte. Pour ceux qui les avaient dans l'esprit, dans le cœur et dans les yeux, ces monuments continuèrent à être certainement les intermédiaires d'une culture qui dans son éthymologie origine s'identifie et s'exprime par le culte. Mais l'appauvrissement du courant intérieur entraîne l'anéantissement de l'élan créatif. Les sphères du visible et de l'invisible, du temporel et de l'éternel, du terrestre et du divin, intimement liées au départ, se séparent lentement l'une de l'autre. On note un tel reflet dans la sclérose des formes qui perdent désormais leur vibration originelle. Cette déchéance subtile va s'accomplir au cours de plusieurs siècles et se conclure vers la fin du XIXe siècle.

Et nous voici à la troisième phase, proche de nos jours, durant laquelle on inaugure la saison de l'étude critique et sacrée, la lymphe originelle dont ils sont imprégnés.

MILAN

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ

(ՀԱՄԱՌՕՏ ՆԱԽԱԲԱՆ)

ԼԻԴԱ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Իրանահայութիւնը, Սփիւռքի ամենահին գաղութներից մէկն է։ Այն կազմուել է 17րդ դարում, Շահ – Աբասի օրօք, մասսայականօրէն ենթարկուելով բռնի արտագաղթի, որպէսզի ապրելով Իրանում, պարսիկ ժողովուրդին փոխանցեն դարերից ի վեր ձեռք բերած իրենց արհեստների եւ ճարտարարուեստի փորձառութիւնը։

Կարճ ժամանակից յետոյ, Հայերը իրենց մասնակցութիւնն են բերում Սպահան քաղաքի շինարարական աշխատանքներին, որոնցից մինչեւ այժմ կանգուն են խաչաձեւ, հոյակապ կամուրջները(*)։

Եւ, յետագայ տարիներին, փաստերը գալիս են հաստատելու, որ Շահ – Աբասի հեռատեսութիւնը ապարդիւն չի անցել։ Հայերն էին, որ առաջին անգամ Իրանում հիմնադրեցին տպարանն ու տպագրական աշխատանքները, (ձեռքով պատրաստեցին այբուբենը, քլիշէն, թուղթն ու մելանը։ 90 տարի առաջ, կազմեցին թատերախումբ, եւ դա Հայուհին էր, որ խիզախեց եւ բեմ բարձրացաւ, իբրեւ առաջին կին դերասանուհին։ Իսկ Յովհաննէս Օհանեանը նոյնպէս առաջինն էր, որ հիմնեց Փիլմի ըմթիտիօ եւ նկարահանեց առաջին կինօժապաւէնը։ Իսկ, երբ սկսած 1936 – 1944 թուականներից, Արաքս գետի վրայով Պարսկաստան մուտք գործեցին հայկական նոր խմբեր, նրանք էին որ Թեհրանում հիմնեցին երաժշտական դպրոց։ Գրիգորեան դերդաստանը (բնիկ Պարսկահայեր) նպաստեց երաժշտական զարգացմանը, Ե. Աւետիսեանը եւ Ս. Ճամպազեանը հիմնեցին Իրանում դասական պարի առաջին դպրոցները, դեռ մինչեւ վերջերս էլ Փիլարմոնիքի միութեան անդամների 90 տոկոսը Հայերն էին կազմում։ Իսկ Վանի վարպետները, Թաւրիզում զարկ տուեցին դարերից եկող կիրառական արուեստներից՝ արծաթագործութեանը, որ Նոր Ջուղայի ոճին հետ զուգընթաց այնքան կարեւոր դեր ունեցաւ պարսկական արծաթագործութեան զարգացման ասպարէզում։

Ի դիմաց 35 միլիոն Իրանցիների, հազիւ 150 հազարի հասնող Իրանահայ գաղութը մինչեւ այժմ պետական օպերայում ունեցել է տասից աւելի մեներգիչներ։ Իրանում գոյութիւն ունեցող նուագողներ, որոնցից 3ը եղել նուագախումբ եղել են Հայեր, իսկ սիմֆոնիկ նուագախումբին մաս են կազմել մեծ թուով նուագողներ, որոնցից երեքը եղել են յայտնի ղեկավարներ, յանձինս Հ. Մանուկեանի, Ժ. Մարտիրոսեանի, եւ Վ. Թուրխանեանի։ Իսկ, Վահէ Խոջայեանի ճանքերով է որ հիմնուում է հեռուստացոյցի սենեկային նուագախումբը, առաջին ելոյթում մենակատար ունենալով Ե. Մենուհինին։ Մարկօ Գրիգորեանի ջանքերով հիմնուում է առաջին պատկերասրահը, իսկ յետոյ, 1958 թուին նկարչական առաջին բիէնալը։ Իսկ Փիլմարուեստի ասպարէզում յիշատակելի է Ս. Խաչիկեանի անունը, որ հեղինակն է 30 լիամետրաժ ֆիլմերի, իսկ պարսիկ դերասաններից 90 տոկոսով իր միջոցով են ճանաչում դտել։ Ա. Աղամալեանը հեղինակ է 12 ֆիլմերի եւ բեմադրիչը՝ աւելի քան 40 ներկայացումների, որոնք մեծ նպաստ են բերել հայ թատրոնի պահպանման գործին։ 1960ական թուականներին, Շ. Սարգսեանը (մահացած 1967ին), հիմնադրեց նախ հայկական եւ յետոյ պարսկական թատերախմբեր, որոնք հանդէս բերեցին ժամանակակից թատրոնի ըմբռնումներն ու ճաշակը։ Յետագային, Արփի Յովհաննիսեանը զարգացրեց այդ ուղին, հիմք դրեց Իրանի արդիական թատրոնին եւ այն հասցրեց միջազգային ճանաչման։ Տարբեր ուղղութեամբ, միջազգային ճանաչողութեան է հասել թաւջութակահար, ջութակահար Ս. Առաքելեանը (մահացած 1980ին)։ Նա էր, որ իր կեանքի 20 տարին նուիրեց Ստրադիւարիսի ջութակների ուսումնասիրութեանը եւ վերջում հասաւ այդ բարձրորակ ջութակների պատրաստման գաղտնիքին, գրելով այդ ուղղութեամբ երկու կարեւոր գրքեր (թարգմանուած անգլերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով)։

Ճանաչելով հանդերձ գրեթէ բոլոր իրանահայ արուեստագէտների ստեղծագործութիւնները, այնուամենայնիւ ԻՔՈՄ–ի Երրորդ Համագումարին մտադրեցի ներկայացնել նկարիչների զարգացման ուղին, ի նկատի ունենալով լուսապատկերների միջոցով այդ արուեստը դիւրըմբռնելի դարձնելու կարելիութիւնը, սկսած տոհմիկ ըմբռնումներից մինչեւ արդիական մտածելակերպն ու նրկարչութիւնը։ Իսկ, դա կարեւոր է այն տեսակէտից, որ զուգահեռ արդիականին օրինակ Յ. Մինասեանը, որ նկարչական ասպարէզում դաստիարակել է բազմաթիւ աշակերտներ, գտնում է, որ արդի արուեստը հասնում է ունայնութեան։ Եւ այլեւս հարց չի դրւում, թէ արուեստագէտը կոչում ունի թէ ոչ։ Կան անհատներ, որոնք անակնկալօրէն դառնում են արդի արուեստագէտներ։ Եթէ նոյնիսկ արդի է, պէտք է աշխատանքում արտացոլի իր տարիների փատկը, որին յաճախ մենք չենք հանդիպում։ Ահա թէ ինչո՞ւ իմ մէջ յուսալքում առաջ եկաւ։ Տարիների փորձը, դիտցուք թէ՝ վերացական, վերջում դալու է հասնի մեր իրականութեան, որն անհեթեթն է, ունայնութիւնը։ Ահա թէ ինչո՞ւ այդ բոլորը դատարկ ի զուր։ Իսկ, այդ բոլորի դրուածքը պատահական չէ։ Դրանք հետապնդում են մէկ նպատակ՝ քայքայել փոքր ազգերի մշակոյթը, տոհմիկ ըմբռնումները, ընտանիքը, ոչնչացնել ազգային եւ կլիմայական արուեստները եւ ստեղծել մի նոր անհատ՝ որ կոչւում է «աշխարհաքաղաքացի»։

Մտահոգութիւնները շատ են։ Սակայն դրանք ինչպիսին էլ լինեն, իրանահայ նկարիչները ստեղծագործում են տարբեր ուղղութեամբ, սկսած դասական ծանուցողութիւնից մինչեւ արդիական ոճանկարչութիւնից մինչեւ արդիական ոճը։ Քիչ չեն անունները այն նկարիչների, որոնք հանդէս են եկել միջազգային ցուցահանդէսներում, շահել են մրցանակներ եւ որոնց մասին հիացումով է խօսել օտար մամուլը։ Նրանցից չատերը՝ Ա. Մելքոնեանը, Ռ. Ոսկանեանը, Ա. Արզումանը, Ս. Նազարեանը, Յ. Ներսէսեանը, Ք. Արզարը, Ք. Կարապետեանը, Յ. Վարդանեանը, արձանագործ Է. Աբրահամեանը ապրում եւ ստեղծագործում են Իրանում, բայց կան նաեւ նկարիչներ, որոնք Իրանից մեկնելով հաստատուել են օտար ափերում, ինչպիսին են Անդրէ Սեւրակեանը (դարվիշ), Ալֆոնս Աւանճանեանը, Ս. Արաթունը եւ Հ. Վահրամեանը։

(*) Հայերը, խաչաձեւ փորմը, իբրեւ սատորագրութիւն օգտագործում են բազմաթիւ առիթներով, ինչպէս, օրինակ՝ ջրանցքաւորուած աղիւսներում, զարդանախշերում կամ յատակագծերում։

ԹԵՀՐԱՆ

ICOM 1980 - EXTRAITS

ԻՔՕՄ 1980 - ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐՋԵԱՆ

Իշխանութեան հարցը Սփիւռքի կեդրոնական հարցերէն մէկն է: Նաեւ՝ ամենապարզ: Իշխանութեան հարցը՝ որեւէ ընկերութեան մէջ, ամենահին հարցերէն է: Հոն ուր տարբերութիւն կայ, հոն ուր անհաւասարութիւն կայ՝ ինքնաբերաբար իշխանութիւն կայ հո՛ն ու պայքար անոր տիրացումին համար: Տարբերութիւններն ու հակադրութիւնները ծայրայեղ զարգացումի հասած են Սփիւռքի մէջ, որ ծնունդ է անհաւասարութեան: Ո՛չ տարբերութիւնները սակայն, ո՛չ ալ հակադրութիւնները դասական ձեւով կ'արտայայտուին հոն: Ահա նաեւ, թէ ինչո՞ւ իշխանութեան հարցը դասական ձեւով չի դրսեւորուիր ու կը պահանջէ մեզմէ՝ մտածումի նոր ճիգ:

(...)

Քաղաքական իշխանութեան կիրարկումի ամենադասական գետինը Պետութիւնն է: Ու Սփիւռքը Պետութիւն չէ անշուշտ: Սակայն պետական սահմանները որպէս այդ, իշխանութեան հասկացողութեան բնութագրումին ո՛չ անհրաժեշտ, ո՛չ ալ բաւարար բաղկացուցիչ տարրեր են: Աւելին: Պետական սահմաններու գոյութիւնը չէ որ կը բնորոշէ իշխանութիւն մը, այլ ընդհակառակն. իշխանութիւնն է, որ իր կիրարկումի որոշ հանգրուանին կը տնօրինէ սահմաներու ստեղծումը: Այդ հանգրուանը, պատմականօրէն որոշապէս կը համապատասխանէ թէ՛ ներքին, թէ՛ արտաքին ուժերու հակադրութիւններուն ժամանակաւոր կամ տեւական լուծումի մը, որ կը ստեղծէ ուժերու նոր դրութիւն մը, նոր սահման:

Սահմաններու գոյութիւնը (կամ չըգոյութիւնը) փոխադարձ ազդեցութիւն ունին սակայն իշխանութեան կիրարկումի ձեւին ու ոճին վրայ: Հետեւաբար, թէպէտ պետական սահմաններու չգոյութիւնը չի ժխտեր իշխանութեան գոյութեան կարելիութիւնը Սփիւռքի մէջ, այնուհանդերձ, ներգործական դեր կը խաղայ այդ իշխանութեան կիրարկումի ոճին ու ձեւին մէջ:

(...)

Իշխանութեան հասկացողութիւնը այն պարզ ու լուսանցիկ կաղապարներէն է, որոնք իմաստ ու գոյն կը ստանան միայն իրենց բովանդակութեամբ: Իշխանութեան բովանդակութիւնը՝ ուժն է, կարողութիւնը: Ո՛ւժ ներգործական իմաստով բան մը ընելու, ու նաեւ կրաւորական իմաստով՝ այլ ուժի մը հակադրուելու: Իշխանութիւնը, հետեւաբար, կը սահմանուի իր յարաբերութեան մէջ այլ ուժի մը հետ՝ երբեմն այլ իշխանութեան մը հետ: Ահա թէ ինչու իշխանութիւն գոյութիւն չունի հոն՝ ուր տարբերութիւն չկայ, չկա՛յ հակադրութիւն, ու անհաւասարութիւն: Ահա թէ ինչու, այլ խօսքով, ամէ՛ն տեղ իշխանութիւն կայ:

Ուժը՝ քաղաքական է, մշակութային, տնտեսական եւ զինուորական: Ասոնցմէ երկուքը՝ քաղաքականն ու մշակութայինը, գերակառուցային ստորոգելիներ են, միւս երկուքն ալ՝ տնտեսականն ու զինուորականը՝ ենթակառուցային: Իշխանութիւնը որպէս ուժ ամբողջութիւն մըն է ուրեմն: Ամէն իշխանութիւն, հետեւաբար, ուժականօրէն ամբողջատիրական է:

Նմանապէս, ամբողջական է պայքարը իշխանութեան տիրացումին համար կամ այլ իշխանութեան մը դէմ: Այս ամբողջականութեան անտեսումն է յաճախ, որ պայքար մը կը մատնէ ձախողութեան:

(...)

Սփիւռքի մէջ, իշխանութեան մը հարցի գոյութիւնը անխուսափելի է, նուազագոյնը երկու պատճառներու համար, որ կը կոչուին՝ Խորհրդային Հայաստան եւ Հայկական Հարց:

Խորհրդային Հայաստանի գոյութիւնը, որպէս Հանրապետութիւն մը՝ անդամ Խորհ. Միութեան, Սփիւռքահայութիւնը ուղղակիօրէն կը զետեղէ երկու գերհզօր Պետութիւններու հակամարտութեանց ծիրէն ներս: Չափազանցութիւն չէ ըսելը, որ այս երկու մեծ պետութիւնները աւելի մեծ քաղաքական կարեւորութիւն կ'ընծայեն Սփիւռքահայութեան, քան թէ բազմաթիւ, չա՛տ բազմաթիւ միլիոն Սփիւռքահայեր:

(...)

Իրենց այս քաղաքականութիւնը կիրարկելու համար, թէ Մ. Նահանգները, թէ Խորհ. Միութիւնը պահանջը կը ըզգան անշուշտ, ունենալու իրենց համակիր ուժեր Սփիւռքի մէջ: Այս հակամարտութիւնը ինքնին բաւական պիտի ըլլար իշխանութեան պայքար ստեղծելու սփիւռքի մէջ, անկախ սփիւռքեան ինքնուրոյն պայմաններէն:

(...)

Պաղ պատերազմի շրջանը ցոյց կու տայ, որ իշխանութեան պայքարը Սփիւռքի մէջ կրնայ ամբողջովին տնօրինուիլ արտաքին ազդակներու կողմէ: Ասոր կողքին, 70ական թուականներու համեմատաբար խաղաղ շրջանը ու միջազգային լարուածութեան նուազումը՝ յաւելեալ ինքնավարութեան կարելիութիւններ ընծայեցին սփիւռքահայ քաղաքական կեանքին: Ահա թէ ինչու, ի մէջ այլ պատճառաց, Սփիւռքահայութիւնը մասնաւոր կերպով ու բովանդակ Հայութիւնը ընդհանուր առմամբ, շահ ունին միջազգային լարուածութեան նուազումին մէջ:

Պաղ պատերազմը սակայն, ծայրայեղ կացութիւն մըն է զոր կարելի է անբնական նկատել: Բնական պայմաններու մէջ, Սփիւռքի դիմադրականութիւնը արտաքին ազդակներու ճնշումներուն՝ կարծուածէն մեծ է: Արդարեւ, պաղ պատերազմը համաշխարհային տարողութեամբ ճնշիչ ազդակ մըն էր, ու հասկնալի է, որ ոչ մէկ սփիւռքեան միաւոր զերծ մնացած ըլլայ այդ ճնշումէն: Բայց տարբե՞ր էր միթէ պարագան այլ ժողովուրդներու պատկանող միաւորներու, նոյնիսկ պետական սահմաններու գոյութիւնը վայելող: Երբ սակայն միջազգային բնական պայմաններու մէջ ճնշումի արտաքին ազդակներ յայտնաբերուին երկրի մը մէջ, միայն այդ երկրի հայկական գաղութն է, որ կ'ենթարկուի այդ ճնշումին, որմէ զերծ կը մնայ Սփիւռքի մնացեալը:

Որքան ալ յարակարծական թուի, ուրեմն, Սփիւռքահայութեան աշխարհացրիւ վիճակը միայն անպատեհութիւններ չունի, այլ նաեւ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ երբեմն:

Մեզ հոս հետաքրքրող հարցին մէջ, իշխանութեան պայքարի գծով, արտաքին ազդակներու ազդեցութիւնը ուրեմն միջազգային բնական պայմաններու մէջ սահմանուած է մնալու չափաւոր:

(...)

Տեսանք թէ իշխանութիւնը իր յարաբերութեանց ընդմէջէն կը բնութագրուի: Արդ, յարաբերութիւնը իշխողի եւ իշխուողի միջեւ, երկու գլխաւոր ամբողջացնող երեսներ ունի. հաւանութիւնը եւ հարկադրանքը: Հաւանութեան բարձրագոյն աստիճանը մասնակցութիւնն է, հարկադրանքինը՝ բռնատիրութիւնը:

Հաւանութիւնը, գերակառուցային կամ ենթակայական ստորոգելի մըն է, հարկադրանքը՝ ենթակառուցային կամ առարկայական: Մին կ'արտայայտուի մշակութային ու քաղաքական գետիններու վրայ, միւսը կը կիրարկուի զինուորական ու տնտեսական միջոցներով:

Այս երկու ստորոգելիները իրարու զուգահեռ են, բայց ոչ համընթաց, այլ՝ հակընթաց: Մէկուն զօրացումը միւսը կը տկարացնէ ու փոխադարձաբար: Երբ հաւանութիւնը մասնակցութեան աստիճանին հասնի՝ հարկադրանքի պահանջը կը նուազի: Երբ հաւանութիւնը նուազի, հարկադրանքը բռնատիրական միջոցներու կը դիմէ:

(...)

Արդ, սփիւռքեան պետական կառոյցի կամ կառոյցներու չգոյութեան պատճառաւ, խախտում մը կայ իշխանութեան այս երկու երեսներուն միջեւ, ի վնաս անշուշտ՝ հարկադրանքին: Ուրեմն, հաւանութիւնն է գլխաւոր աստիճանաչափը Սփիւռքի մէջ իշխանութեան ուժը կամ տկարութիւնը, լիութիւնը կամ պարապութիւնը գնահատելու:

Գլխաւոր, բայց ո՛չ միակ: Որովհետեւ, հարկադրանքի մասը կարծուածին չափ բացակայ չէ Սփիւռքի մէջ, ո՛չ բոլոր գաղութներուն մէջ գոնէ ու ո՛չ նոյն չափով: Գլխաւոր ազդակը, անշուշտ, բնակութեան երկրի քաղաքական – ընկերային պայմաններն են ու այդ պայմաններու պատմական զարգացումը:

Ծայրայեղ չափով կեդրոնացած երկրի մը մէջ, ինչպիսին է Ֆրանսան, օրինակի համար, սփիւռքեան իշխանութիւններու ունեցած հարկադրանքի ուժը գրեթէ ոչինչ է:

Ծայրայեղ չափով ապակեդրոնացած երկրի մը մէջ, ինչպիսին է Լիբանանը, օրինակի համար, սփիւռքահայ իշխանութիւններու ունեցած հարկադրանքի ուժը բնաւ եւ երբեք թերագնահատելի չէ: Ու, զարմանալի չէ, անշուշտ, որ սփիւռքահայ զանազան իշխանութիւններու բոլոր ղեկավարութիւնները Լիբանան հաստատուած ըլլան ժամանակի ընթացքին:

(...)

Ընդհանուր առմամբ, Սփիւռքահայութիւնը ոչ մէկ տեղ «ժողովուրդ-դասակարգ» մը չէ կազմած, ինչպէս եղած է ժամանակին Եւրոպայի մէջ՝ Էշքենազի Հրեաներու պարագային: (...) Սփիւռքահայ իշխանութիւնները, գործ ունին ուրեմն, բոլորովին էնթէկրէ գաղութներու հետ, դէթ՝ տնտեսական-դասակարգային գետնի վրայ (...):

Փարիզ

ՎԷՊԸ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ

Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Հաւատարիմ մնալ համագումարին իրրեւ ուղեցոյց տրուած ու ճշդուած նիւթին, «մշակութային կիրառում, իշխանութեան ձեւաւորումներ», անհրաժեշտ էր: Բայց, հաւատարիմ մնալ չէր նշանակեր նաեւ այդ երկու եզրերուն շուրջ ընդհանրութիւններ հիւսել: Իշխանութեան գաղափարը հսկայ վերլուծումներու առիթն ու առարկան դարձած է վերջին տարիներս՝ Ֆրանսայի մէջ, ընծայելով բացատրողական գործիք մը ու միաւորման եզր մը, որ կը բանայ քաղաքական, պատմական ու մտածողական երեւոյթները իրենց ծնունդին ու նշանակութեան, որ միեւնոյն ատեն կը յայտնաբերէ ուսումնասիրութեան չպեղուած դաշտեր, մասնաւորաբար՝ քաղաքաբանին եւ պատմագէտին համար: Յղացքի մը ցայտունութիւնը յաճախ կը թելադրուի ժամանակէն, ժամանակաշրջանէն: Բայց, յղացքներ կան այսպէս, որոնք իրենց բացատրողական բացարձակ ուժով՝ կ'արեւելեն երկար տարիներու համար իմացականութեան աշխատանքը, երեւան հանելով նոր առարկաներ:

Այսպիսի յղացքի մը, գաղափարի մը շուրջ՝ սպասելի էր ու է, որ հայ սփիւռքի մտածողներն ու պատմագէտները նաեւ փորձեն իրենց քննարկման գործիքները, փորձարկեն զանոնք: Սպասելի է, որ քայլ պահեն անոնք իրենց ժամանակին հետ, ու ձգտին վերստին շըրջադծելու իրենց առարկան, իրենց մեթոտը, իրենց ուղեգիծը ճշդող ու ճշդորոշող յղացքները: Որովհետեւ, արեւմըտեան իմացական աշխատանքներուն հետ տրամախօսութիւնը եթէ անշրջանցելի պայման մըն է, միւս կողմէ՝ Սփիւռքի մտածողներուն, պատմագէտներուն, քաղաքականներուն կացութիւնը այնքան նոր է, այնքան ինքնայատուկ է որ, այդ ըսպասումը զոր վերը կ'արձանագրէի՝ կրկնապատիկը պէտք է ըլլայ անոնց պարագային. այսինքն՝ արձանագրել տըրուած բացատրողական մեքենայի մը, բացատրողական յղացքի մը դէմ, անոնց մէջ նոր երեւոյթներ, նոր իրողութիւններ, նոր փորձառութիւններ, որոնք շըրջափոխէին թերեւս անոնց հասկացողութիւնը, արեւմտեան իմացական աշխարհին իսկ մէջ, որուն ի վերջոյ՝ կը պատկանինք:

Այդպիսի տրամախօսութիւն մը արեւմըտեան մտածողական ու պատմագիտական աշխատանքներուն հետ կը պահանջէ անշուշտ որ թափանցած ըլլանք զանոնք, իրապէս. կամ աւելի ճիշդ՝ ձգած ըլլանք որ անոնք թափանցեն մեզ: Կը պահանջէ նաեւ հաւանաբար որ չտարուինք ներքին գաղափարաբանական կեցուածքներէ: Բայց այս երկու պահանջները զատորոշելի ալ չեն. մէկը աներեւակայելի է առանց միւսին: Կը նշանակէ ասիկա պարզապէս՝ ճանաչումը, ընդունումը իմացական աշխարհին, եւ անոր մէջ՝ ինքզինքին: Տրամախօսութիւնը կ'անցնի այդ ճանաչում – ընդունումէն:

ԻՔՕՄ-ը պէտք է ըլլար ատոր վայրը: Եղա՞ւ. ո՛չ: Պատրանաւո՞ր էր, ապաժա՞մ էր երեւակայել ատոր կարելիութիւնը. Թերեւս: Գիտեմ միայն, որ այն վայրկեաններուն՝ ուր կրնային փոխանակութեան նիւթ դառնալ այդպիսի ճանաչում – ընդունում մը, այդպիսի տրամախօսութիւն մը, ականջները դարձան խուլ, ու հակազդեցութիւնները՝ ըլպիրշ:

×

Կրնամ անցնիլ «յետագունէ» այս նըկատողութիւնները ընելէ վերջ, բուն նիւթիս: Որքան որ կրնամ դատել, մէկ գաղափար կը կառավարէր դասախօսութիւնս. «Արեւմուտք»ի աշխարհայնացումին կը հպատակի թերեւս ցրւումը Հայերուն: Այդ երկու եզրերն ալ սակայն կը կարօտին բացայայտումի. «արեւմտականութիւն» բառը դեռ յղացք չի կազմեր, որ կարենար բռնել իրականութիւն մը՝ իր աքցանին մէջ եւ աշխարհայնացումի հոլովոյթին ալ՝ ո՛չ մէկը կը տիրապետէ անշուշտ, սկսելով փիլիսոփայական այն գործերէն՝ որոնք բերած են այդ շարժումը իր էութեան եւ նոյնացած են անոր: Բայց ի՞նչպէս մտածել ցրւումին այդ «հպատակիլ»ը արեւմտականութեան: Ի՞նչպէս հասկնալ ու փորձարկել զայն: Ո՞ւր կրնան կատարուիլ այդ փորձարկումը, այդ հասկացողութիւնը: Ո՞ւր կրնայ բացուիլ իշխանութեան ձեւաւորումին այն էական շրջափոխութիւնը, որ կը յատկանշէ պատմութեան այժմէական վերջաւորութիւնը, որուն մէջ յայտնողական տեղ մը ու դեր մը ունի ցրւումը: Ի՞նչպէս վերաքաղել ցրւումը, խօսուն դարձնել զայն, որպէսզի իրակա՛ն դառնայ յայտնութիւնը, բացակայ Աստուծոյ վկայութիւնը, որ կարելիին սահմաններուն մէջ է միայն այսօր:

Այս հարցումներուն է որ կը փորձէր անդրադառնալ դասախօսութիւնը, ո՛չ թէ բնականաբար պատասխաններ բերելով անոնց, այլ փորձելով ընկալման վայր մը պատրաստել անոնց համար, դնելով անոնց դիմաց էջի մը ընթերցումը, վիպական օրինավիճակ ունեցող, ու ձգտելով «վիպական ուժը» չափել այդ հարցումներու կանգունով: Հանգամանաւոր մեկնութեան ենթարկուած էջը կու գայ Մնացորդացէն, այսինքն՝ այն գործէն որ վկայութիւնը, վերաքաղումը, ընկալումը տարած է մինչեւ կէտ մը որ անհասանելի կը մնայ այսօր տակաւին մեզի:

Մնացորդացի Բ. հատորին էջ 467–468-ն է որ կ'անուանակոչէ «արդիական սկզբունք»ը:

Փարիզ

ICOM 1980 - EXTRAITS

ԻՔՈՄ 1980 - ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

De la filiation

KRIKOR BELDIAN

ET L'HOMME FUT de Z. Vorpouni constitue un long «monologue» de Thomas devant la tombe de sa mère. C'est ainsi qu'on apprend que la mère, avant de mourir, a fait venir de Grèce une amie d'enfance de Thomas, Serpouhi et l'a installée chez elle, lui confiant en même temps la gestion de l'atelier de confection.

Son souhait tacite est de voir Thomas et Serpouhi mariés et accomplie la volonté du père mort au cours des massacres. Or Thomas n'aime pas Serpouhi qu'il considère sa sœur. Il est fasciné plutôt par les Françaises, notamment par une certaine Marie—Josette, morte, elle aussi, et enterrée à côté de la tombe de la mère.

Tout le roman est fondé sur le cheminement «intérieur» de Thomas pour accéder au désir de Serpouhi, en écartant d'elle l'image de la petite Herminé, violée par un certain Osman. Il s'agit, en somme, de surmonter les effets du désastre sur le corps, le désir et la structure familiale.

×

Thomas est l'enfant qui grandit «sous les jupes de sa mère», incapable de lutter seul, de devenir soi-même. Il dit:«Tu as vais senti que j'étais d'avance un vaincu, tu savais sans trop savoir car tu n'as jamais mis en question ma tare originelle, comme si c'était chose acceptée. Seulement parfois tu jetais la responsabilité sur la figure d'un absent et tu disais: «Qu'ils soient aveuglés» (Kornan). Ce que cette formule de malédiction tend à identifier, le bourreau absent-présent, un pluriel indéterminé, le fils le ressent comme un «ennemi toujours présent, invisible et inexplicable, comme un poignard au-dessus de ma tête». Ce qui fut de Thomas un vaincu, c'est une présence menaçante, dont la mère porte la marque: «Nous étions des graines jetées aux quatre vents de la terre, incapables de germer. J'étais tombé dans cette serre où je tentais pour vivre, tissant des illusions impuissantes pour moi et pour toi... Par le désastre, tu avais cessé d'être une femme, tu partageais désormais la douleur d'être mère, et tes enfants n'étaient plus tes propres enfants, mais des orphelins sans pays, sans ciel, une douloureuse lamentation...» Si l'on veut mesurer l'ampleur du désastre,il faut commencer par cette mutilation de la femme, sa transformation en pure et simple mère, coupée pour toujours de l'espace du plaisir. Avec l'assassinat du père disparaît la femme. Le crime est donc d'emblée double. C'est dire, par ailleurs, que paternité et «féminité» ne peuvent que coexister. Cependant, le désastre ne s'arrête pas là (mais le désastre ne s'arrête nulle part). La mutilation de la femme enlève à celle-ci ses enfants qui deviennent les orphelins du monde. Il en résulte, comme il est aisé de voir, un profond ébranlement dans la structuration de la famille, ce qui ne va pas sans laisser ses traces sur la formation de l'individu, sur la maturation de l'enfant, sur le processus de la filiation.

Par cette mutilation de la femme, l'enfant a perdu donc tout d'abord tout contact à l'espace «féminin» à son propre corps. Plus encore. L'enfant a perdu le *sens*. Thomas dit: «Les mots ont, depuis perdu leur sens et ne servent plus qu'à masquer. Tu étais devenue si prudente à leur égard». Les mots de la langue ont perdu leur sens et ne renvoient plus à l'objet qu'ils devraient désigner. La fonction référentielle de la langue étant bloquée, toute relation au monde est suspendue. Le mouvement de la signification, constitutive de toute langue et de toute formation de l'individu, est paralysé. Par la mort des pères, une faille béante est ouverte dans la langue, qui ne pourra plus jamais être comblée, sinon être portée à son comble, en étant marquée. A partir de là une hémorragie s'instaure dans les mots, qui devront se substituer les unes aux autres, afin de subvenir aux besoins de la famille (des mots). Si les discours émis dans la Diaspora n'ont pas de prise sur le «réel», c'est en partie parce qu'ils n'arrivent pas à dire, à circonscrire la mort des pères, à délimiter l'ampleur du désastre.

×

C'est dans cette logique de la substitution infinie des fonctions que la mère joue le rôle du père et veut imposer la loi du mariage, introduire la coupure qui constitue la filiation. C'est la même logique qui fait passer Serpouhi de la figure de la mère à celle de la sœur (et au préalable de la figure de la femme à celle de la mère). En effet, Serpouhi est l'analogue de la mère et traite Thomas «d'enfant»: «Cette voix avait un accent d'infinie tendresse maternelle. Si cela avait été possible, j'aurais voulu me jeter aux genoux de Serpouhi, j'aurais voulu pleurer, pleurer, mère, toutes mes larmes d'enfant...». Je souligne l'ambiguïté significative de la place du mot «mère» qui porte désormais une double articulation: la mère à qui s'adresse la parole et Serpouhi. Il y a une homologie parfaite entre le monologue devant la tombe et la scène phantasmée. Or Serpouhi est également une sœur: «Et puis, tu sais, Serpouhi est une sœur pour moi, une Arménienne qui a souffert, une sœur devant le destin. La faire souffrir d'une manière ou d'une autre m'est intolérable, Comment t'expliquer cette pensée que dans le mariage, les relations charnelles contiennent une agressivité et je n'ai pas pu encore me réconcilier avec l'idée du mariage tant que cela donne du plaisir à l'un et de la douleur à l'autre... «Thomas sent que toute douleur renvoie au désastre, à cette «première» blessure qu'elle renouvelle. Le seul choix possible c'est de se retirer de l'espace du corps, se refuser à la fois plaisir et douleur. Une désensibilisation. Désormais aucune distance, aucune différence. Le désastre supprime tout espace intérieur où pourraient se situer amour et aggressivité, haine et violence. Il réduit les différences en identités dans le ventre gluant du Même. Il reunit les victimes dans le même sang et dans le même désert de la stérilité. Le désastre serait le refus de toute filiation.

Dans ce contexte posséder, pénétrer, désirer c'est faire rejaillir le sang, revivre la scène du viol de la petite Herminé. Tout contact charnel sera le moment du retour du désastre: «Elle (la prostituée) m'a traité comme Osman a traité Herminé...». Ainsi le rapport au corps / au féminin (le chassé — croisé qui identifie la prostituée à Osman, Thomas à Herminé est le signe même de cette «féminisation» tout en étant celui de la victimisation) est immédiatement perçu ou phantasmé comme un viol qui fait apparaître la victime. Tout se passe comme si l'expérience du corps était propre aux maîtres. Autrement dit, le bourreau s'étant approprié du corps de la victime, il lui enlève toute possibilité de rapport à soi, par une espèce de rapt intériorisé.

×

Dans la logique de la victime, si le génocide ébranle les rapports entre les membres du groupe, alors pour trouver une femme (et non des mères et des sœurs) il faut sortir du groupe. La femme est nécessairement sur les frontières. Expulsée. C'est l'une des raisons pour laquelle le rapport à l'étranger se vit comme un rapport au féminin, sur le mode de la sexualité. Cela nous l'avons vu dans le roman de Ch. Chahnour (étrangeté = prostitution).

Dans ET L'HOMME FUT la figure de Marie—Josette est de figurer l'étrangère interdite comme la mère et comme elle enterrée. La fascination qu'exerce Marie — Josette est pourtant fondamentale dans l'espace déjà hyper-féminisé de Thomas (pris entre Serpouhi, sa mère et l'étrangère). Marie — Josette est le seul objet desiré. Le «seul investissement», «la seule chose que j'aie jamais eue» dit Thomas. L'étrangère apparaît ainsi comme le seul lieu possible du désir. La désirable maximum.

Afin d'arrêter cette fuite de l'enfant vers le dehors, tout en évitant le danger de l'indifférenciation, la mère élabore toute une stratégie qui consiste, en gros, dans l'invention d'une femme arménienne différenciée. Cette stratégie implique un corps de femme par delà le corps de la victime. En somme il faut écarter de Serpouhi, l'image de Herminé la violée, de façon à en faire une rivale de Marie — Josette. Car Serpouhi ne peut prétendre au jeu de la rivalité que si elle est corps de femme non-victimisé, à savoir un corps qu'on peut aggresser. Mais, pour passer ainsi de l'absence du désir au désir, c'est à dire à son manque, il faut une médiation et un médiateur. Ce médiateur ce sera le personnage de Hrant qui va initier Thomas au corps de la prostituée (toutes ces prostituées qui se baladent dans les romans arméniens,mériteraient d'être mieux connues!) et sera investi par Thomas du rôle de rival imaginaire.Une Serpouhi désirée par un autre n'est-elle pas désirable par moi? Tel est au moins le schéma triangulaire qui, instaurant un espace conflictuel, fait émerger le corps de Serpouhi comme corps féminin.

Paris

LA LANGUE ET LES POSSIBILITES D'UN RENOUVEAU LITTÉRAIRE

(résumé d'une communication qui n'était pas seulement goguenarde ou facétieuse)

HAMAZASB SAKAYAN

Que la démarche des auteurs du «Théâtre quasi-arménien» (A. Adamov, J.J. Varoujean, R. Bartève. Voir le numéro de «La Pensée et l'Art» du 7 OCt. 1979, page 2) se généralise, que les langues non—arméniennes soient utilisées en harmonie avec une Doctrine du texte quasi-arménien, que la production «sauvage» écrite en français soit critiquée: alors, un renouveau littéraire est (en partie) possible.

«Arménité», «âme arménienne» étant des notions denuées de sens, le texte arménien d'expression anglaise, française... n'existe pas, ne peut. Seul le texte en arménien est arménien, affirmation qui est une autocritique de l'intitulé: Théâtre arménien d'expression française.

Un texte en non—arménien est donc un produit écrit par un Arménien ayant plus ou moins rapport avec (de) la littérature. Ou bien est-il un texte quasi - arménien.

Deux catégories dans le produit écrit par un Arménien: d'une part, le simple livre de l'Arménien (J.B.Baronian, J.A. Varoux, V. Katcha, peut-être l'auteur dramatique G. Arout); et d'autre part le livre (d'Arménien) sur un sujet, un thème arménien publié par l'édition française (V. Gardon, C. Boyadjian, pièces du théâtre quasi—arménien) ou à compte d'auteur.

Cette deuxième catégorie correspond au «Texte sur l'Arménie...» A. Manoukian, Recueil des communications du 1er seminaire de l'ICOM, pages 68—72) qui n'illustre que quatre thèmes: ceux «de la persécution, du massacre et de la question arménienne», «de l'Art arménien», «de l'histoire du peuple arménien», «des voyages».

Est quasi—arménien un texte localisé à la fois dans la littérature anglaise, française... (par le facteur de la langue) et dans la littérature des communautés (facteur de l'Opinion du/d'un public, de sa reconnaissance de tel texte comme arménien).

Un texte quasi-arménien — ou bien un quasi-texte arménien — est une construction (volontariste). Quatre matériaux:

(1) — Un espace, c'est-à-dire lieu circonscrit d'une communauté arménienne ou société environnante pouvant référer à un ailleurs;

(2) — Une grande diversité de thèmes (ras le bol des quatres thèmes cités précédemment) issus d'une thématisation du présent particulier à une communauté;

(3) — La présence au moins d'un personnage arménien aux préoccupations humaines ou strictement communautaires (la figure de Gougounian ou la préoccupation territorialiste... le désir d'un rapport à l'autre);

(4) — Un langage de qualité individualisé, s'individualisant, se particularisant, en un mot un langage littéraire.

Et du texte écrit en arménien occidental? Il s'écrit dans une Diaspora se «desarménisant» (du point de vue de la langue. Voir articles dans «Hay Baykar»: «La langue arménienne», S.K. N° 7, page 3; «Langue et assimilation», L. S. N° 10, page 13).

Ce ne sont pas les hymnes à la langue arménienne pseudo-poétiques, infra-poétiques, triomphalistes, bêtifiants dont le «Propos à mon fils» (Խօսք իմ Որդուն), S. Gaboudiguian, qui interdiront à la langue anglaise, russe, française, italienne, espagnole son efficacité: rendre lisibles des écrits d'Arménien(s).

Des textes, des romans quasi-arméniens à écrire.

Grands, beaux objets de délectation pour une Diaspora ni-désert - ni-oasis. Pourquoi pas.

×

Après lecture de la communication, un extrait de la deuxième époque du poème «Ethnos» de Denis Donikian, la première partie et les extraits des deuxième et troisième parties (ces derniers publiés dans la revue française d'expression «Porte - Voix» N° 2),de la nouvelle «Diaspora» de H. Sakayan furent distribués.

Paris

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
9
MARDI
9 SEPTEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.727 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.727

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ.—

ԿԻՐԷՔ՝ ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊ

ԻՐ ՏԵՂԸ Կ'ԱՆՑՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՄԸ

ԿԱՆԻԱ

Անկարելի չէ որ ճիշդ ըլլայ Կիրէքի սրտի տագնապը, որ զինք հիւանդանոց նետեց եւ անմիջապէս իր տեղը անցաւ Ստանիսլաւ Կանիա, 53 տարեկան, որ ամէնէն երիտասարդ ղեկավարը կը դառնայ արեւելեան պլոքի երկիրներուն: Ի՞նչ պատահեցաւ: Ո՞վ որ կրնայ ծածուկ ըլլալ խորհրդային քաղաքականութեան գաղտնիքներուն, կրնայ արտայայտուիլ բայց դիւրին չէ նման «գուշակ» մը գտնել, մանաւանդ արեւմուտքի մէջ:

Կասկած չկայ սակայն թէ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ դերը բան մը կը ծածկէր եւ կարելի չէր հաւատալ թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի ընդունի իբրեւ կատարուած իրողութիւն ինչ որ եղաւ Լեհաստանի մէջ: Ուրեմն հարկ էր արտակարգ խանդավառութիւն ցոյց չտալ ու սպասել, ինչպէս արդէն գրեցինք քանի մը թերթերով: Մոսկուա, այս անգամ բանակ չղրկեց – գոնէ առայժմ – բայց ճիշդ այնպէս եղած պահուն Կիրէք սրտի «պատեհ» տագնապ մը ունեցաւ: 48 ժամ առաջ կ'ըսուէր թէ իր վիճակը գոհացուցիչ է, արդէն Բրեժնեւ «ապաքինման մաղթանքներ» ղրկած էր: Ինչ որ կարելի է ըսել ներկայիս, այն է որ Մոսկուա դեռ «քաղաքական» ոճ ընտրած է հասկցնելու համար Լեհերուն, թէ չատ երազելու չէ տեսնեն, ամէն օր Կիրակի չէ (ինչպէս Օգոստ. 31-ին երբ իշխանութիւնները տեղի կուտային Կտանսկի բանուորներուն պահանջներուն...) խորհրդային կողմն աշխարհի:

Ցալով Կանիայի, որ Մոսկուայի մարդն է, բաւական ճկուն ձեւով պէտք է տանի իր քաղաքականութիւնը, գոնէ սկզբնական շրջանը: Ցարդ արդէն պատասխանատու պաշտօններ կը վարէր կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյին մէջ, ուր 1971-ին իրեն յանձնած էին բանակին, հանրային ապահովութեան եւ Եկեղեցւոյ հետ յարաբերութիւններուն գործերը: Կը մնայ Կանիային կամաց կամաց չարժիլ, եւ չառնել մէկ անգամ բանուորական յաղթանակներով ձեռք բերուած առաւելութիւնները – արդէն ընդունուած գործադուլի սպառնալիքները մէջտեղ դրուած – այլ չարաթներու ընթացքին վերահաստատել Մոսկուայի այնքան սիրելի «իրական ընկերվարութիւն»-ը, որ ինչպէս ծանօթ է վտանգուած էին Կտանսկի բանուորները...:

Պաղ հով մը կը փչէ Լեհաստանի վրայ, եւ թղթակիցներու համաձայն հաւաքականութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ: Սկզբունքով խնդրոյ առարկայ չէ Կիրէքի սրտի տագնապը, բայց հարցն այն է որ եթէ չպատահէր հարկ էր ստեղծել սրտի տագնապ մը, կարենալ աւելի արագօրէն փոխարինելու համար Լեհաստանի կուսակցական թիւ մէկը: Մոսկուա ժամ առաջ կ'ուզէր հեռացնել Կիրէքը եւ տեղը դնել հաւատարիմ մը: Այս վերջինը արդէն չատ խոհեմ էր իր առաջին ճառին մէջ եւ կը փորձէր նախ վստահութիւն ներշնչել: Ըստ թէ պիտի յարգուին ստորագրուած համաձայնագիրները, որոնք ինքնավար սենտիքաներ կը նախատեսեն, խոստացաւ աւելի ժողովրդավարութիւն, նաեւ կամայականութիւն եւ լաւագոյն յարաբերութիւններ Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ միջեւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ.—

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Վարչապետ Տէմիրէլ զոհեց Արտաքին իր նախարարը, խնդրոյ առարկայ չընելու համար փոքրամասնութեան իր կառավարութեան գոյութիւնը: Արդարեւ, ընդունելով որ բանաձեւ մը ներկայացուի միայն Հայրէթթին Էրքմէնի դէմ եւ չստանձնելով անոր վարած քաղաքականութեան պատասխանատուութիւնը, Տէմիրէլ կ'ուզէ, ժամանակի մը համար ալ տոկալ:

Արտաքին նախարարին դէմ բանաձեւին նախաձեռնողն էր Միլլի Սէլամէթը (Էրպաքան, որու դէմ, ի դէպ, բաւական մեծ աղմուկ եղած է Թմրեցուցիչի թրաֆիքի պատմութեան մը համար) եւ թեր քուէարկեցին 230 երեսփոխան: Միլլի Սէլամէթի 22-էն 19 երեսփոխաններուն միացած էին Հալքի գրեթէ բոլոր ձայները – 206 – եւ 5 ուրիշներ: Ատալէթի 208 երեսփոխանները չէին մասնակցած քուէարկութեան: Ըստ մասնագէտներու կացութիւնը այնքան ծանր եղած չէր ըլլար եթէ Տէմիրէլ իր կառավարութեան համար վստահութեան քուէ ուզած ըլլար: Ի վերջոյ ինչ որ կը մեղադրուէր Էրքմէնի իր վարած արեւմտասէր եւ իսրայէլասէր քաղաքականութիւնն էր, որ անձնական հայեացքի մը հետեւանք չէր, այլ կառավարութեան իսկ քաղաքականութիւնն էր:

Կ'ակնկալուէր Էրքմէնէ որ խզէ Իսրայէլի հետ յարաբերութիւնները, մանաւանդ երբ Երուսաղէմը յաւիտենական մայրաքաղաք հռչակուեցաւ:

× Արտաքին առժամեայ նախարար նշանակուեցաւ Էքրէմ Ճէյհուն, որ փոխանցման շրջան մը պիտի ապահովէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼՈՆԵԼԻ ձկնորս – նաւաստիներու գործադուլը կը շարունակուի բայց երկու ամիս յետոյ բանթողներու կիները սկսած են դժգոհիլ քանի 2 ամիս է ոչ մէկ աշխատավարձք ստացուած է եւ տանտիկիններուն խնայողութիւններն ալ վերջանալու վրայ են:

ՄԻԹԵՐԱՆ «քաղաքական իր վերամուտը» կատարեց Կիրակի օր Եւրոպա մէկ ձայնասփիւռի կայանի մամուլի ակումբէն: Լեհաստանի մասին ըսաւ որ՝ սահմանադրական ազատութեանց չնորհումը անյարիր է մարքս – լենինեան վարչակարգի մը հետ: Կրկնեց թէ որեւէ տրամադրութիւն կամ փափաք չէ յայտնած թեկնածու ըլլալու Հանրապետութեան նախագահութեան:

ԱՊԱՏԱՆԻ մէջ վեց հոգի գնդակահարուած են: Ասոնք մահուան դատապարտուած էին տեղւոյն Ռեքս սինեմայի ոճրային հրդեհին (Օգոստ. 1978) համար: 400 հոգի մեռած էին:

ԿԱՍԹՈՆ ՊՈՆՀԷՕՐ լրագրող եւ գրագէտ մեռաւ առջի օր, 67 տարեկանին: «Արեւի բանաստեղծ» ինչպէս կը սիրեն զինքը մկրտել իր բարեկամները, Պոնհէօր տնօրէն եղած է Մաչ չաբաթաթերթին, գրած է նաեւ վէպեր: Օքսիթան էր եւ հաւատարիմ իր «հայրենիք»ին:

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը 1980 Ապրիլ 1-ին 17 միլիոն 193.376 անդամ ունէր ինչ որ կը նշանակէ թէ չափահաս բնակչութեան 9,3 առ հարիւրը չարքային է:

ՏԻՐՈՒՆԻ.—

ՀԱՅԿ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆ

Խոր կսկիծով իմացանք, որ Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը (Սեպտ. 6), իր քունին մէջ, սրտի սուր տագնապի մը զոհ գացած է Փարիզի մեր գաղութին այնքան սիրելի՝ Հայկ Էսապալեանը:

×

«Հայկօ»ն, ծնած էր Փարիզ, 1928 Սեպտեմբեր 25ին. վկայուած էր 1954ին, Փարիզի համալսարանէն՝ իբրեւ բնագէտ – դեղագործ, դափնեկիր էր դեղագործութեան փաքիւլթէին, ու նաեւ վկայուած՝ չճուկարանութենէ (սէռոլօժի): Համալսարանը աւարտելէ ետք, 30 ամիս կ'անցընէր զինուորական ծառայութեան մէջ, նախքան դեղարան մը բանալը, ընկերոջ մը հետ:

Հայկ Էսապալեան, սակայն, ծանօթ էր գաղութին մէջ, առաւելաբար այն դերին համար, զոր կը խաղար Եան'ց ակումբէն ներս: Հիմնադիր անդամներէն, ներկայիս փոխ – նախագահ, Հայկօն ոգին իսկ էր հայաշունչ այդ ֆլէօպին, անոր մշակութային գործունէութեան և իւրաքանչիւր ձեռնարկին կը բերէր իր խանդավառ մասնակցութիւնը: Ձեռնհասօրէն կը վարէր վիճաբանական հաւաքոյթները եւ դժուար է, այսօր երեւակայել Եան'ց-ի երեկոյթները առանց իրեն: Ամէն բանէ աւելի՝ համակ կեանք էր Հայկօն: Իր այնքան չէն նկարագիրը, իր լեցուն ու տաք ձայնը, իր ոգեւորող խնդուքը՝ զինքը համակրելի դարձուցած էին բոլորին:

Ու, բաւեց մէկ վայրկեան, ո՛չ իսկ, որպէսզի այս ամէնը յանկարծ անհետանայ ու մեզի մնայ գրել սա չոր բառերը՝ ոչ եւս է Հայկօն: Այլեւս երբեք իր ձայնը պիտի չլսենք: Լռած է: Այլեւս երբեք պիտի չխնդայ: Ժպիտ իսկ չկայ իր դէմքին վրայ: Պէտք է համակերպիլ իր բացակայութեան, բայց ի՞նչպէս: Պէտք է մխիթարել իր վշտաբեկ մայրիկը, բայց ի՞նչպէս: Ի՞նչ խօսքեր գտնել: Թերեւս լաւագոյն է չփորձել իսկ, այլ պարզապէս ըսել Տիկին Մալվինէ Էսապալեանին թէ՝ որքա՛ն անոյշ յիշատակ մը կը թողու Հայկօն, իր բոլոր բարեկամներուն սրտին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՍԵՊՏ. 1 – 2

ՍԻՐՎԱՐԴ ԷՄԻՐԶԷԵԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՊՈՒՏԱՓԵՇՏԻ ՄԷՋ

Պուտափեշտի մէջ տեղի ունեցած «Բարեկամութիւն» միջազգային մրցումներուն, Սիրվարդ Էմիրզէեան՝ ջրացատքի մէջ ոսկէ մետալ շահած է: Երեւանցի մարզիկը 10 մ. բարձրութենէն կատարած իր ցատքերով անգերազանցելի մնացած է իր մրցակիցներուն համար:

Մինչ այդ, 14ամեայ լողորդուհին, Մոսկուայի Ողիմպիականներու արծաթէ մետալ շահելէ ետք, Շուէտի մէջ տեղի ունեցած Եւրոպայի ախոյենութեան մըրցաշարքին պրոնզէ մետալ մը նուաճած էր:

×

ԳԱՐԻԿ ԿԱՍՊԱՐՈՎ ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

17ամեայ ուսանող՝ Գարիկ Կասպարով (Գասպարեան, Բաքուէն) Տորթմունտի մէջ տեղի ունեցած ճատրակի աշխարհի պատանեկան ախոյենութեան մրցաշարքին՝ ախոյեան հանդիսացած է: Ճատրակի աշխարհին մէջ Գարիկի տաղանդը յայտնուած է փոքր տարիքէն: 7 տարեկանին մաս կազմած է Բաքուի պիոներներու պալատի ճատրակի խմբակին: Իր առաջին մարզիչը եղած է Օլեգ Պրիվորոտսկի: Գարիկ իր առաջին յաջողութիւնը ունեցած է Վիլնիւսի համամիութենական երիտասարդական խաղերուն ուր ինամեայ մանուկը ոչ մէկ պարտութիւն արձանագրած է, հակառակ անոր որ իր մրցակիցները ՝աւելի մեծ տարիք եւ տիտղոսներ ունեցած են: 1976 եւ 1977 թուականներուն Թիֆլիսի եւ Ռիգայի մէջ Գարիկ նուաճած է Խորհ. Միութեան ճատրակի պատանի ախոյեանի կոչումը: 1978ին, առաջին անգամ ըլլալով, հանդէս եկած է չափահասներու մրցաշարքին եւ ամբողջացուցած՝ մարզանքի վարպետի կանոնը: Քանի մը ամիս ետք, մասնակցելով Խորհ. Միութեան 46րդ ախոյենութեան ընտրական մրցումներուն, Գարիկ Կասպարով՝ իր ետին ձգած է 63 թեկնածուներ, որոնցմէ եօթը՝ կրոսմայսթեր եւ ինը՝ միջազգային վարպետներ, ու չահած՝ բարձրագոյն լիկային միակ «ուղեգիր»ը: Անցեալ տարի, արժանացած է Խորհ. Միութեան ախոյենութեան պրոնզէ մետալին: Գ. Կասպարով, մեծ ակնածանք ունի ճատրակի մեծերու նկատմամբ, կը ձգտի փոխ առնել անոնց լաւագոյն յատկանիշները. աշխարհի ախոյեան Անատոլի Կարպովէն՝ հոգեբանական տոկունութիւն, Տիգրան Պետրոսեանէն՝ նուրբ դիրքերու թեքնիք, Միխայիլ Բոտվիննիկէն՝ տրամաբանութիւն, Միխայիլ Տալէն՝ ռիսքի դիմելու կարողութիւն: Երկու տարի առաջ, Թիֆլիս տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան ճատրակի ախոյենութենէն ետք, մրցաշարքի մասնակցողներուն ներկայացուած հարցաթերթիկին մէջ կար այսպիսի հարցում մը.– «Ո՞ւմ էք համարում Անատոլի Կարպովի մօտակայ մրցակիցը՝ շախմատի թագի համար մղուող պայքարում»։ Թերթիկներէն քանի մը հատին մէջ գրըուած էր՝ «Գարիկ Կասպարով. 1984 թըւական»:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ – ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Հայաստանի փոխ – վարչապետը՝ Ա. Կիրակոսեան, Օգս. 29ին ընդունած է Սփիւռքի այն հայ ուսուցիչները, որոնք կատարելագործման դասընթացքի համար մեկնած էին Երեւան: Հանդիպումի ընթացքին, Ա. Կիրակոսեան, խօսած է Հայաստանի նուաճումներուն մասին՝ գիտութեան, տնտեսութեան եւ մշակոյթի կալուածներէն ներս: Շնորհակալութեան, եւ ձեռք ձգուած յաջողութիւններու հանդէպ շնորհաւորանքի խօսք արտասանած են Եփրեմ Քէնտիրճեան (Լիբանան), Վ. Թերճանեան (Մ. Նահանգներ), Փիրուզ Կինտունեան (Քանատա), Համբարձում Մարտիրոսեան (Սուրիա): Ընդունելութեան ներկայ եղած են Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալ՝ Ռեմա Սվետլովա, Լուսաւորութեան նախարար՝ Սեմէոն Հախումեան, Նախարարաց Խորհուրդի գործերու կառավարիչ՝ Հրաչեայ Վարդանեան և Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ՝ Վարդգէս Համազասպեան:

ԱՆՄՈՌՎՈՐ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՄԸ՝

ՄԹԻՆ ՈԾՐԱՓՈՐՁԷ ՎԵՐԱՊՐԱԾ

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԽՏԸՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջ)

– Ո՞ր դերասանները քեզ տպաւորած են Հայաստանի մէջ:

– Օ՛, Սօս Սարգսեանը: Սօս Սարգսեան կը նշանակէ զգայուն դերասան, զգայուն արուեստագէտ, զգայուն մարդ եւ ամենա ... զգայուն հայ: Մարդ չէ, հրեշտակ է, հրեշտակ ... Սօսին հետ եղբայրացանք մեր արիւնը իրարու դպցնելով: Ածելի մը բերաւ, պզտիկ ճեղք մը մեր դաստակին վրայ, քանի մը կաթիլ արիւն իրարու խառնել... Եղբայրանալ: Սա աւանդութիւն է իրենց մօտ, ու մենք եղբայրացանք: Շատ սիրեց զիս: Ըսաւ. առանց քեզ ինչպէս ընեմ հոս: Վարուժան դուն հոս կը մնաս, լա՛ւ կը լինի... լա՛ւ կը լինի... լաւատես է այնքա՛ն լաւատես... Ըսին թէ ես Վահրամ Փափազեանին երիտասարդութիւնը կը յիշեցնեմ: Հայաստանի մէջ թատրոնի նուիրուած երկու անուն կը յիշուի, Վահրամ Փափազեան եւ Վարդան Աճէմեան: Աճէմեանը մեծ տպաւորութիւն ու հետք ձգած է հայրենի թատրոնին եւ ժողովուրդին վրայ: Մհերը ըսաւ. Վարուժան, դու մեծ վրձին ես գործածում: Վարուժանը փոքր վրձինով չի աշխատում... Աճէմեանը տէքայներու մէջ մտնող բեմադիր էր. իր դպրոցը ունէր... իսկ իմ բեմադրութեամբ նոր տիպարներ տեսան: «Ալաֆրանկա»յի մէջ 82 տարեկան դերասանի մը վստահեցայ Ամբակում Աղայի դերը: Ընկեր Ղազարեան կը կոչուէր, 120 քիլօ կշռող մարդ, ինչպէ՛ս չյարգեմ: Ես ալ խաղացի Նիկողիմոսի դերը. գժուեցան, լեզուն ալ ազդեց, մեր արեւմտահայերէնը սիրեցին: Իրենք որքան ալ խօսին, վերջապէս մեր հարազատութեամբ չեն կրնար արտաբերել, հոյակապ էր: Տոմսերը կը սպառէին օրեր առաջ:

– Ի՞նչ է տարբերութիւնը Երեւանի «Սունդուկեան»ին եւ Լենինականի թատրոնին:

– Ես Լենինականը շատ սիրեցի: Թատրոնը աւելի համակրելի է հոն: Թատերասրահը ունի 700 աթոռ (ու մի մոռնար որ 22 անգամ խաղացինք գոց կիշէով): 170 աշխատող ունի, դարձող բեմ, լուսաւորումի աքանչելի սարքաւորում, ութ – տասը հանդերձապահ, ի՛նչ ըսեմ, ամէն ինչ նախատեսուած: Հոյակապ էր... բայց եկուր տես որ... չեմ հասկնար, ինչու այս բանը ըրին ինծի: Ես ոչ ոքի վնաս հասցուցած էի: Ես կը սիրէի բոլորը...

Ժպիտը կը վերածուի յուզական լռութեան. ինչո՞ւ... ո՞վ գիտէ... աշխա՞րհն է թէ մարդիկ: Բայց աշխարհ ի՞նչ յանցանք ունի, երբ մարդիկ չարացած են եւ չեն խնայեր ոչ ոքի...

– Երիտասարդ դերասաններու հանդիպեցա՞ր:

– Այո Գուժ Մանուկեանը (Հայաստանի Մարլոն Պրանտոն), Անահիտ Թօփչեանը, Վիոլեթթա Գէոզեանը: Պէտք է ուժ տալ Հայաստանի երիտասարդ դերասաններուն, որովհետեւ հիները արդէն տուած են իրենց տալիքը: Սօսը ուրիշ էր ... ի՛նչ սրտով տղայ է այդ Սօսը...

– Ի՞նչ անդրադարձ ունեցաւ հայրենի մամուլը:

– Շատ գրեցին. համբաւ ունեցող արուեստաբաններ ներկայ եղան ներկայացումներուն, շնորհաւորեցին, համբուրեցին, ծաղիկներ ... հետաքրքրական է արուեստաբան Ռուբէն Զարեանի տպաւորութիւնը. «Սովետական Ամսագրի» Մայիսի համարին մէջ ան գրեց «Լաւ պիէսի լաւ բեմադրութիւնը» խորագրով յօդուած մը:

Յիշեալ յօդուածով Ռ. Զարեան կը գրէ «Զբօսայգում Ոտաբոպիկ» թատերախաղի շուրջ:

– «Վարուժան Խտըշեանին է պատկանում այս փիէսի բեմադրութիւնը, ինչպէս նաեւ թարգմանութիւնը (Վ. Թումասեանի հետ): Մեր հանդիսատեսին ծանօթ անուն չէ Խտըշեանը. նա եկել է լիբանանահայ թատերական աշխարհից:

«Հանդիսատեսին կարող է թուալ, թէ ներկայացումը դերասանական է, ռեժիսորական միջամտութիւն առանձնապէս չի եղել: Բայց դա բեմադրող – ռեժիսորի առաւելութիւնն է: Բեմադրիչն արել է, ինչ որ պէտք է ու ինքը, ինչպէս ասում են, քաշուել է մի կողմ: Նրա նպատակը եղել է գործող անձանց բնաւորութեան ու յարաբերութիւնների ստոյգ բացայայտումը: Բեմադրող ռեժիսորը ճիշդ է հասկացել ոչ միայն կերպարները, այլեւ այդ կերպարները մարմնաւորող դերասաններին:

«Վարուժան Խտըշեան ունի բեմավիճակներ ստեղծելու ճաշակ եւ հմտութիւն: Թւում է, թէ նա ամէն դէպքում գտնում է այդ բեմավիճակը, որ ամէնից լաւ է արտայայտում գործող անձանց յարաբերութիւնները: Բեմադրիչը գտել է բեմական հետաքրքիր մանրամասներ:

«Բեմավիճակների տեսակից կարելի է ենթադրել, թէ հանդիսատեսը գործ ունի դերասան – ռեժիսորի հետ:

«Եզրակացութիւնն այն է, որ «Զբօսայգում Ոտաբոպիկ» ներկայացումը դրամատիկականի այսօրուայ խաղացանկում լաւագոյններից մէկն է իր դիտումնաւոր աչքի չընկնող ռեժիսորայով, եւ երկու աչքի ընկնող, պարզապէս փայլուն դերասանական կատարումով, իսկ ընդհանրապէս ամբողջ բեմադրութիւնն իր վրայ կրում է թատրոնի աւանդների դրոշմը: Եւ շատ ուրախալի է, որ անծանօթ բեմադրիչն այս թատրոնում իրեն զգացել է այնպէս, ասես երկար տարիներ գործել է դրամատիկականի չորս պատերի մէջ»:

Հայրենի մամուլէն քաղուած այս հատուածը արդէն իսկ վկայութիւնն է Վ. Խտըշեանի այն յաջողութեան, զոր ունեցած է հայրենիքի մէջ: Յիշենք որ «Զբօսայգում Ոտաբոպիկ» թատերախաղի գլխաւոր դերերը ստանձնած են տաղանդաւոր երիտասարդ դերասաններ Գուժ Մանուկեան եւ Վիոլեթթա Գէորգեան:

– «Վիրճինիա Վուլֆ»ը ներկայացնելու մասին չմտածեցի՞ք:

– Մտածեցի, շատ աշխատեցայ, բայց չստացուեց: Օր մը այդ ալ կ'ըլլայ: Բայց... ի՞նչ կ'ըսես, կ'ըլլա՞յ, կրնա՞մ ... Բայց պիտի ըլլամ, պիտի շարունակեմ գործս...

Լաւատես մարդու ոգին կրկին կ'արթննայ ու քաջութիւն կուտայ տառապող տղուն:

– Կը ցաւի, այս ոտքս կը ցաւի: Գիշերներն ալ շատ երկար են, չեն լուսնար: Ցերեկը ձեւով մը կ'անցնի: Բայց եկէք, միշտ եկէք, ինծմէ մի նեղուիք (իր խումբի աղջիկներէն երկուքը կը մտնեն, քիչ առաջ արդէն մեկնած էին երկու դերասանուհիներ.): – Այտա, մի նեղուիր ինծմէ, միշտ եկէք ... (աղջիկը կը յուզուի):

– Մի լաք, մի յուզուիք: Ճակատագի՛ր... բարեւներս տղոց: Նորէն եկէք:

– Հարցում մը՝ Վարուժան, Հայաստանի մէջ մօտ երկու տարուան փորձառութենէդ ետք ի՞նչ կրնաս ըսել մեր ընթերցողներուն: Ի՞նչպէս կրնաս ամփոփել մտածումդ, ապրումդ:

– Ինչ ըսեմ ... Հայաստան չգացող Հայը կէս հայ է: Այդ ի՛նչ հայ կ'ըլլայ որ չուզէ Հայաստան երթալ եւ հոն չթաթխուիլ ժողովուրդին, չշաղուիլ անոր հետ: Ժողովուրդն է հոն աշխատողը. քարերը կը մաքրեն, կը ցանեն, յաջորդ տարի կրկին սունկի նման քար կը բուսնի: Դարձեալ կը մաքրեն ... ժողովուրդն է Հայաստանը պահողը, հազա՛ր օրհնանք այդ մարդոց, որ կը պահեն Հայաստանը...:

Մօտ երկու ժամ խօսած է Վարուժան: Անկողնին գամուած ճառախօս մը: Կարծես դեր մը ստանձնած է, հիւանդի մը դերը: Բայց երանի՛ թէ «Երեւակայական հիւանդը» ըլլար... ի՛նչ բառով մխիթարենք զինք. ըսենք՝

«Ձախորդ օրերը ամպի նման, կուգան ու կ'երթան, վհատելու չէ՛...»:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազդակ»

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՈՐՊԷՍ ԵՐԱԶ ԱՆԿՐԿՆԵԼԻ

Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կեանքին բոլոր աստիճաններուն եւ յատկապէս ալեւոյթին, երէկը իր յամրաշարժ եւ ալեծուփ հոլովոյթներով, տիրական կնիքով կը խարսխէ ենթակային միտքին մէջ: Անցեալը կը դառնայ մտապատկեր: Ըսենք՝ նոյնիսկ մշուշապատ պատառիկները ապրուած օրերուն, – աննկատ մնացած ընթացիկ վազքին եւ հեւքին մէջ, – յանկարծ կ'ուրուագծուին, իրենց ոլորտին մէջ առնելով սիրտ եւ միտք: Ցեղակարծ երեւումով կ'ամբողջացնեն օղակը իմացական եւ զգացական գոյութեան մը:

Մանկական հոգին՝ զգայնիկ անկասկած, պատանեկութեան սեւեռուն հայեացքները եւ տրամադրութիւնները՝ թերխաս թերեւս, այլ սակայն ստացական կարողութեամբ ու նկարագրի կազմաւորման ազդակներով օժտուած, իրենց արտայայտութիւնը կը գտնեն Կ. Մեհեանի Որպէս երազ անկրկնելի պատմուածքներու հատորին մէջ:

Ծովամերձ, գաւառական դիմագիծով քաղաք մը եւ կեդրոնական դէմք մը: Ահա՛ միջավայրը մանուկ ապա պատանի Վրոյրին: Տասնեակ եւ աւելի տիպարներ, անոր հայեացքներուն ներքեւ եւ անոր շրջագիծին մէջ, եթէ մէկ կողմէ կը ծառայեն վրձինելու տղուն ներքին աշխարհը, միւս կողմէ նաեւ կը պատկերացնեն ծննդավայրի մը դէմքը՝ պարզ առօրեային սահմաններուն մէջ:

Տուն – դրացի – դպրոց – եկեղեցի – այգի կը պարզեն այն սեղմ, այլ ուսանելի շրջանակները, ուր տղուն հոգին իր լարերը կը թրթռացնէ եւ միտքն ալ իր ձեւաւորումին կը դիմէ:

Սահմանուած առումով պարզ յուշագրութիւն մը չէ ներկայացուածը, նոյնիսկ, եթէ իրական, վաւերական անցեալ մըն է, որ գրչին կը յանձնուի, իբրեւ յուշ եւ ապրում: Այլ՝ էջեր են, փրցուած անդարձ մեկնած տարիներէն, տեսակ մը պատկերներ, ուր շրջապատ – միջավայր – հերոս միասնաբար, մանաւանդ՝ մէկն ու միւսով ըմբռնելի, թուական : մթնոլորտ – նկարագիր կը պատկերեն:

Տիպարները կը յայտնուին տարբեր հոգեխառնութիւններով, տարբեր մտայնութիւններով եւ խառնուածքներով: Զաքար, Անթարամ, Աննա տուտուն, Պարոնը կամ Օննէս աղան, յիշատակելու համար մէկ քանին, իրենց նիստ ու կացով, հայեցակէտերով, իրենց առանձնակեաց կամ ո՛չ ապրելակերպով, տափակ կամ խոհուն միտքերով, յառաջապահ թէ պահպանողական մտայնութիւններով, նահապետական Թողիկէ եւ աւետարանական եկեղեցականներ: Այս վերջիններուն չար բախտէն, երկուքն ալ միջահասակ են եւ իրենց մէջտեղ Սրբազանը՝ շարժուն աշտարակի մը տպաւորութիւնը կու տայ, իր յաղթ ու պարթեւ հասակով, եւ տպաւորիչ կազմը աւելի շեշտելով: Կ'արժէ տեսնել պատկերը: Ամբողջ շքերթին, փողոցին, աշխարհին վրայ իշխողը ինքն է եւ կը քալէ վեհապանծ տեսքին գիտակցութիւնը ունեցող իշխանի մը վճռութեամբ:

Պզտիկ Ռիթան՝ Ատուրին աղջիկը, որ այդ պահուն գիրկս է, յանկարծ հրճուագին կը բացագանչէ, պատուհանէն դուրս ծռելով.

– Ամա՛ն... տեսէ՛ք, մեր Սրբազանն է...

Սրբազանը կը լսէ ու վեր կը նայի, գլխու թեթեւ ողջոյն մը տալով, բայց այդ կարճատեւ պահուն, քովի կրօնաւորները շարունակած են քալել եւ իրմէ քայլ մը առաջ են: Սրբազանը՝ մէկ ոստումով կը հասնի անոնց, եւ լողացողի մը շարժումներով, երկու թեւերը երկու կողմերէն շարժելով, ետ կը հրէ ու կը գոչէ.

– Ետե՛ւ... ետե՛ւ...

Ի՛նչ յանդգնութիւն այդ խեղճերուն կողմէ, իրմէ առաջ անցնիլ: Ինք, վաթսուն հազարնոց հայ թեմի մը Առաջնորդը...

(Շար. 6)

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՀԱՅՏ ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՄԵՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Շատ ուտող մարդու համբաւ մըն ալ ունէր, բայց ես անձնական վկայութիւն մը չունիմ այդ մասին: Թերեւս իր մեծղի ծաւալէն հետեւցնելով, մարդիկ կը կարծէին թէ այդպէս է, չեմ գիտեր: Բայց իրողութիւն է, որ ամէն անգամ շրջանները հովուական այցելութիւններէ վերադարձին, մեքենային ետեւ կապուած կ'ըլլային կոյտ մը հնդկահաւեր: Այդ հնդկահաւերը, չորս կամ հինգ հատ, կը ղրկէր Օննիկենց տունը, որ ընդարձակ պարտէզ մը ունէր: Առաջքը կը բերէր, տոպրակ մը ընկոյզն ալ միասին, պատուիրելով որ օրական երեք – չորս հատ թխմուէին իւրաքանչիւրին կոկորդը: Յետոյ կու գար, շաբաթը հատ մը կը տանէր:

Ընկոյզներուն մէկ մասը մենք կ'ուտէինք, առանց հնդկահաւերը բոլորովին զրկելու, բայց, հակառակ մեր բարեխղճութեան, աւելի ծանրացած չէին ըլլար անոնք, երբ Սրբազանին դառնային: Ամէն օր ընկոյզներ կլլելով հանդերձ, հնդկահաւ մը ի՞նչպէս կրնայ անօթի մնալ եւ նիհարնալ: Բացատրութեան կը կարօտի անշուշտ, եւ բացատրութիւնը կայ:

Օր մը, երբ Օննիկին հետ վեց – եօթը հատ ընկոյզներ առած եւ դուրսը, իր մայրիկէն գաղտնի կը սկսինք կոտրտել, կը տեսնենք որ երկու – երեք հատը փուճ դուրս կու գայ:

– Մե՛ղք, ըսաւ Օննիկ,– եթէ գիտնայինք, առանց կոտրելու հնդկահաւերուն կու տայինք: Բայց ինչպէ՛ս գիտնանք...

Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս... Եւ հանճարի կայծը յանկարծ փայլատակեց ուղեղիս մէջ: Նման պահու մըն է, որ Թէքէեանը գրած պիտի ըլլայ.– «Մեծ հովերու պէս յանկարծ խոհերը մեզ կ'այցելեն...»:

Յիշեցի, որ մենք որբանոցին մէջ լուծած էինք այդ խնդիրը, թէեւ իմ մասիս բաւական սուղ վճարելով: Ընկոյզները մաս առ մաս լեցուցինք դոյլ մը ջուրի մէջ: Անոնք որ յատակը սուզուին, լեցուն են: Ծփացողները՝ փուճ եւ պարապ: Մէկ – երրորդը փուճ դուրս եկաւ: Չեմ գիտեր, ինչ տրամաբանութեամբ եւ ինչ հաշիւի վրայ հիմնուած հնդկահաւերուն բաժին ճշդեցինք փուճ ընկոյզները եւ անոնց թիւին չափ ալ լեցուններ: Մնացեալ առողջ մէկ – երրորդը մեզի բաժին մնաց:

– Հօտ ի՞նչ կ'ընէք,– հետաքրքրուեցաւ Օննիկին մայրիկը, կասկածանքով:

Օննիկը, միշտ ուշիմ եւ պատրաստաբան, պատասխանեց.

– Մամա, ընկոյզները աղտոտ են, կը լուանք, որ Սրբազանին հնդկահաւերը հիւանդ չըլլան...

×

Երկու տարիներէ ի վեր արդէն խրած ենք պատերազմի մէջ: Զօրավար Տը Կօլը Հալէպ եկած է եւ պաշտօնական տողանցքով պիտի անցնի քաղաքին գլխաւոր պողոտայէն: Խռնուած ենք Կարապետին դերձակատան պատուհանները, խանութներուն վրայ առաջին յարկ մը, եւ կը սպասենք: Շքերթը կը սկսի: Նախ, կու գայ զինուորական նուագախումբը, յետոյ ալճերիացի կարմիր փելերիններով հեծելազունդը, որուն ետեւ, բաց ինքնաշարժի մը մէջ՝ զօր. Տը Կօլը, որ իր անհուն թեւերով աջ ու ձախ ողջոյններ կու տայ, նստած տեղէն:

Տը Կօլի մեքենային կը հետեւի կրօնապետներու շարքը, որոնց առջեւն է մեր Սրբազանը, երկու կողմերուն՝ կաթողիկէ եւ աւետարանական եկեղեցականներ...

ՍՓԻՒՌՔԷ ՍՓԻՒՌՔ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգ. Ծերանոցին մէջ. Օգոստ. 25–ի առաւօտեան տեղի ունե – ցած է պաշտօնական ընդունելութիւն մը, որուն ընթացքին ստորագրուած է Ծե – րանոցի վերաշինութեան Փոնտին կա – տարուած 800 հազար լիբանանեան ոսկիի յատկացումի համաձայնագիրը:

Յատկացումը կատարուած է Միացեալ Նահանգներու Կաթոլիկէ Օգնութեան Ընկերակցութեան կողմէ, որուն անու – նով համաձայնագիրը ստորագրած է Ընկերակցութեան Պէյրութի բաժնի տը – նօրէն ժաք Ֆագլիօ: Ծերանոցի Խնամա – կալութեան կողմէ ստորագրած է Գրի – գոր Պզտիկեան: Ներկայ եղած են Միաց – եալ Նահանգներու Լիբանանի դեսպանը, հայ երեսփոխաններ Մ. Խլղաթեան եւ Ա. Մանուկեան, Կիլիկիոյ Կաթողի – կոսարանին կողմէ Արտաւազդ Արք. Թրթռեան, Հայ Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Անդրէաս Եպիսկ. Պետրոսե – եան, կուսակցական եւ բարեսիրական հաստատութեանց ներկայացուցիչներ:

×

ԹԷՀՐԱՆԻ Հայ Մարզական «Սիփան» Միութեան կեդրոնատեղիի բակին մէջ, Օգոստ. 17ի երեկոյեան տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, նուիրուած Խա – ղողօրհնէքին: Ներկայ հոծ բազմութեան խօսած է առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մա – նուկեան, բացատրելով խաղողօրհնէքին իմաստը եւ տօնին պատմականը: Ապա, ներկաները դափ ու զուռնայի նուագնե – րով պարած են եւ ստեղծած աւանդա – կան մթնոլորտ մը:

Առաջնորդը առիթէն օգտուելով այցե – լած է նաեւ Միութեան կեդրոնը բաց – ուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայաց – ուած են Հայաստանի տեսարժան վայ – րերէն առնուած նկարներ եւ լուսապատ – կերներ:

×

ԳՈՔԻՆԻՈՑ (Աթէնք) մէջ, Օգոստ. 23ին, մեռած է երիտասարդ Հ. Մ. Ը. Մ.ական մը՝ Մովսէս Եփրեմեան, 23 տարեկա – նին, ելեկտրահար: Յուղարկաւորութիւ – նը կատարուած է Օգոստ. 24ին, տեղւոյն Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուր դամբանա – կաններ խօսած են Կարօ Մինասեան եւ Սմբատ Ժամկոչեան վեր առնելով ող – բացեալի նուիրումը եւ մարզական ո – գին:

×

ԿԻՊՐՈՍԻ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան 1980ի բանակումը տեղի ու – նեցած է Օգոստ. 9 – 17, կղզիի Թրու – տոս լեռնաշղթայի «Արծուեբոյն» կոչ – ուած ձորին մէջ: 50 երիտասարդներ եւ պատանիներ մասնակցած են բանակու – մին, որու ընթացքին առիթը ունեցած են հետեւելու մարզական դասընթացքնե – րու, իսկ ամէնօրեայ դասախօսութիւն – ներու եւ զրոյցներու ընթացքին անոնք անդրադարձած են Հայութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ երիտասարդութեան առջեւ դրուած հարցերուն եւ դժուարու – թիւններուն: Լիբանանահայ Երիտ. Միու – թենէն 4 ընկերներ ներկայ եղած են բա – նակումին եւ Վարիչ Մարմնի կողքին մասնակցած դաստիարակչական աշխա – տանքներուն:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի մարզա – սրահին մէջ, Օգոստ. 9–ին, նշուած են Խանասորի արշաւանքին 83–րդ եւ Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեան 60–րդ տա – րեդարձները, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան Կոմիտէի: Ներկայ եղած են 550 հոգի: Բանախօսած են ընկ. Հրաչ Գարայեան (Խանասորի մասին) եւ ընկ. Մարգար Շարապխան – եան (Սեւրի դաշնագրի մասին): Ձեռ – նարկը վերջ գտած է խրախճանքով:

×

ՌՈՒՍԷԻ (Պուլկարիա) մէջ, Օգոստ. 17–ին, մեռած է երիտասարդ երաժիշտ եւ տեղւոյն միջնակարգ երաժշտական դպրոցի դասախօս Յարութիւն Սարգիսի Կարժարեան, արկածի հետեւանքով: Ծնած էր Ռուսէ: Աւարտած է Սոֆիայի երաժշտանոցը եւ օգնական ղեկավար ե – ղած է «Կոմիտաս» եւ «Երեւան» երգչա – խումբերու, ինչպէս նաեւ ղեկավարը «Արաքս» ճազի խումբին:

քաղաքի մը երբեմնի դիմագիծը կ՚ընդ – գծէն:

Տեղական գունաւորումը, ինչպէս [...]լոյի նման պարագաներուն, աստի – [...]ան մը աւելի կը շեշտուի յաճախակի [...]իջերուած ընթացիկ խօսակցական [...]եզուին տարրերով:

Կ. Մեհեանի լեզուն այլապէս ճոխ է [...]առապաշարով, առանց երբեք գրքու – [...]ակ դառնալու: Տիրապետութիւն մը [...]այ, որ իմացումէն կուգայ եւ անպայ – [...]ան իր հմայքը կը տարածէ ընթերցո – [...]ին վրայ: Պէտք է աւելցնել պատկեր – [...]երուն այլազանութիւնը, յորդ նկարա – [...]իրը ասոնց: Օրինակ մը. –

Եւ ծիծեռնակներ տարօրէն նկարներ [...]ծեցին մթնոլորտին մէջ: Տեսակ մը օ – [...]ային պար: Աղեղներ կազմեցին, ցըր – [...]ուեցան յանկարծ, իրենց թռիչքին տը – [...]ին արբշիռ եւ ազատ թափ մը, որ հա – [...]ոյքն էր կեանքին, բերկրանքը ապրելու [...]նագդական ու խնճոյք:

[...]ւրեմն՝ անդարձ մեկնած էջեր օրե – [...]էն, որոնք Վրոյրի միջոցով կը վերյայտ – [...]ուին որպէս երազ անկրկնելի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Նոյ. Անթիլիաս, 1980

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՋԱՆՔԵՐՈՎ

Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնէ «Ծի – ծեռնակ» ամսագիրը՝ նուիրուած եւ յատկացուած մանուկներուն: Երրորդ տարին բլլալով, յատուկ թիւ մը հրա – պարակ ելած է՝ խմբագրութեամբ մա – նուկներուն: Երախաները՝ նկարած, դա – սաւորած են իրենց հասակակիցներուն գծած – գրած նկարներն ու գրութիւն – ները:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Համամիութենական Կոմերիտ Միու – թեան «Պատանեկութիւն» բաժակի մըր – ցումներուն Հայաստանի 16–ամեայ մար – զիկներու խումբը 3րդ հանդիսացած է: Աւանդական այս մրցաշարքին մասնակ – ցած են Խորհր. Միութեան բոլոր հան – րապետութիւններու, Մոսկուայի եւ Լե – նինգրադի խումբերը, ինչպէս նաեւ «Աշ – խատանքային ռեզերվներ» մարզական ընկերութեան խումբը: Բաժակը շահած է Ուկրանիոյ խումբը, որ մրցաշարքի միակ պարտութիւնը կրած է Հայաստա – նի խումբէն: Հայաստանի այս խումբը, որ գալ տարի կը մասնակցի Լիթուանիոյ մէջ տեղի ունենալիք աշակերտներու համամիութենական սպարտակիադին, կը մարզուի Արտեմ Սիրականեանի եւ Վազգէն Հայրապետեանի կողմէ:

×

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԿ ՄԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

«Կոմիտաս» մակնիշով դաշնակի ըն – տանիքը ամբողջացած է նոր տեսակով մը եւս: Սեւանի երաժշտական գործիք – ներու գործատան մէջ պատրաստուած է երեք ոտքով դաշնակ մը, նախատես – ուած համերգի մեծ սրահներու համար: Նոր արտադրութեան առաջին պատուի – րատուն Լեհաստանն է, ուր մինչեւ տա – րեվերջ կը ղրկուի 10 դաշնակ:

×

ՇԱՀԵԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ամիրդովլաթ Ամասիացիին «Անգիտաց անպէտ» բժշկարանը, որ իր ձեւին մէջ հանրագիտարան մըն է, շարադրուած է ԺԵ. դարուն: Բժշկագէտը մատնանշած է 3.500 դեղերու գրաբար, արաբերէն, պարսկերէն, լատիներէն եւ յունարէն ա – նունները: Մանրամասն նկարագրած է դեղերուն պատրաստութեան ծառայող հում նիւթերուն մշակութեան վայրերը, ասոնց գործածութեան եւ դեղերուն պատրաստութեան եղանակները:

Երեւանի Մատենադարանին համապա – տասխան ձեռագիրին հիման վրայ, ըՍ – տեղլա Վարդանեան հրատարակութեան տուած է միջնադարեան հայ բժշկագի – տութեան այդ աշխատասիրութիւնը: Այդ առթիւ ուսումնասիրած է նոյն բնոյթի ձեռագիրներ՝ դեղերու բառարաններ, Ե. – ԺԻ. դարերու հայ բժշկագէտներու ստեղծագործութիւններ: Ասոնք շահե – կան տեղեկութիւններ հաղորդող աղ – բիւրներ նկատուած են:

Երեւանի Մատենադարանին մէջ ի պահ դրուած են բժշկագիտութեան վերաբեր – եալ 1.500 ձեռագիրներ՝ ծանօթ եւ քիչ ծանօթ գրիչներու պատկանող: Նմանօրի – նակ ձեռագիրներուն ուսումնասիրութեան մարզին մէջ կարեւոր աշխատանք կատա – րած է ակադ. եւ բժիշկ Լեւոն Յովհան – նիսեան: Անոր գլխաւորութեամբ լոյս տեսած է ԺԲ. դարու բժիշկ Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց մխիթարութիւն» աշխատասիրութիւնը: Կ՚արժէ յիշատա – կել նաեւ ակադեմականին՝ Հայաստանի բժշկագիտութեան պատմութեան նուի – րած ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը՝ լոյս տեսած հինգ հատորով:

×

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆ Գ. ՋԱՀՈՒԿԵԱՆ

Ակադ. Գէորգ Ջահուկեան մշակած է տեսութիւն մը, ընդհանրական, բոլոր լեզուներուն ուսումնասիրութեան հա – մար: Այս գրութեան շնորհիւ մեկնաբա – նել որեւէ լեզուի հետ կապ ունեցող հարց մը՝ յատակ նկարագրութեամբ: (*)

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակա – դեմիայի լեզուի հիմնարկութեան տնօ – րէնը՝ Գ. Ջահուկեան աշխատասիրած է մօտ հարիւր լեզուագիտական երկեր եւ մենագրութիւններ: Բոլորն ալ կապ – ուած լեզուաբանութեան պատմութեան եւ տեսութեան: Շատերը ծանօթ են ար – տասահմանի մէջ: Ասոնցմէ են «Լեզուա – բանութեան պատմութիւն՝ հին ժամա – նակներէն մինչեւ մեր օրերը» երկհա – տորեակը, «Բարբառագիտութեան նե – րածութիւնը», «Հայոց լեզուին կառոյցն ու զարգացումը»:

(*) ԾԱՆՕԹ. ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ: Այս աշխատասիրութեան մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տրուած են «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ին մէջ (1980 թիւ 2): «Երկար տարիների մտորումների ու գիտական պրպտումների արդիւնք է բոլոր լեզուների եւ լեզուի բոլոր մա – կարդակների նկարագրութեան միաս – նական սկզբունքների մշակումը: Առանձ – նայատուկ տեղ է յատկացուած ընդհան – րական լեզուաբանական կաղապարի բը – կզբունքների եւ կառուցուածքների մանրակրկիտ բնութագրմանը, լեզուա – բանական տիպաբանութեանը, լեզուա – բանութեան այնպիսի կենտրոնական հարցերին, ինչպիսին հնչոյթի եւ քերա – կանական կարգերի բնորոշումն է եւ – այլն»:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Ջուլհակ Պետօն պահ մը ենթադրեց, որ փէտայինները վար իջած են լմնցու – ցած են Ջէօթէլի Ջատէի գործը:

– Մարտիկէն լուր կայ, Պետօ:

Ջուլհակ Պետօն այս որ լսեց՝ աւետա – բերի մը պէս վեր առաւ իր սպիտակ մա – զերով գլուխը:

– Ո՞ր տեղէն, Խաչեր: Աստծոյ սի – րուն, ի՞նչ է եղեր տղան, – հարցուց Պե – տօն:

– Առատուած տայ, բան չկայ, Պետօ: Զաւամծներուն նայելով ենթադրեցի, որ Մարտիկը բլլալու է – մեծ հասա – կով, կապոյտ յուլունք մը ձախ ական – ջին...

– Ան է, ան: Ըսէ տեսնենք՝ ի՞նչ է ե – ղեր:

– Խալֆայի աշկերտ է եղեր:

– Էդ լաւ, Խաչեր: Ո՞ր տեղէն է լու – րը:

– Համբերէ, հէ, – Խաչեր շատ արագ չէր կրնար խօսիլ:

Խաչեր պատմեց, որ քաղաքի ճամ – բուն վրայ հանդիպած էր փէհլիվաննե – րու ընտանիքի մը եւ հարցուցած այն կողմերու դրութեան մասին: Փէհլիվան – ները Վարդաձորէն կուգային: Անոնք պատմած էին Վարդաձորի մէջ գիւղա – ցիներու գլխին եկածները եւ խալֆայի ու Մարտիկի կալանաւոր բլլալը Պէքիրի ձեռքին:

Այդ որ իմացաւ, Ջուլհակ Պետօն գը – լուխը կախ սկսաւ մտածել: Գլխի ծանր մթութեան մէջ սակայն ճեղքուած լոյս մը կար: Այդ Մարտիկին նետած թոխ – մախն էր:

Բերդակէն ելլելէն ի վեր Մարտիկէն լուր առած չէին: Խեղճ հօրքոյրը անցնող ու դարձող ճամբորդներուն ի զուր կը հարցնէր կապոյտ յուլունքով տղայի մասին:

– Մաքօ, տնաշէն, Մարտիկը որ կա – պոյտ յուլունք չունենար, էս անգամ ինչ պիտի ըսէիր: Վախնամ էս անգամ կըռ – նակի խալը պիտի ըսէիր, – Պետօն կը կատակէր յաճախ ու կը վստահեցնէր, որ տեղէ մը լուր պիտի գայ, եւ այսպէս կատակներով ու յոյսերով Մաքօն տուն կը ղրկէր:

– Մաքօ, տնաշէն, Մարտիկը որ կա – էնքան պատմեցիր, որ տղան թացուցիր ձեռքէդ, – կը խօսէր Պետօն, եւ սակայն Մաքօն կը հաւատար, որ պատճառը էն քրտու աղջիկն էր, էն քրտու աղջիկը:

Մարտիկի հեռանալէն ի վեր օր չէր անցներ որ Մաքօն չհանդիպէր Ջուլհակ Պետոյին, երբ ան բերդի ճամբուն վը – րայ առէջ կը ձգէր՝ կարմիր, կապոյտ ու ճերմակ:

– Պետօ: էս գիշեր երազս տեսայ՝ մեր եկեղեցւոյ զանգակատունն էր ճեղքեր: Էս մեր Մարտիկն ալ էծի մը հետ կեցած էր եկեղեցւոյ տանիքը: Երազին մէջ զան – գակատունը լաւ չէ, Պետօ:

– Լաւ է, Մաքօ: Էդ բոլոր երազներդ քու հաշւոյդ կը տեսնաս: Որ զանգակատուն տեսնաս՝ ըսել է պիտի ամուսնանաս, – կը կատակէր Պետօն՝ Մաքօն բարկացը – նելու համար:

– Հա, հոգեմ գլուխդ, Պետօ, պորտիդ մազն է ճերմկեր, նորէն էդ կատակնե – րէդ վազ չես գար:

Խաչերի տուած լուրէն յետոյ, Պետօն կ՚ուզէր Մաքոյի մօտ երթալ ու ըսել, որ լուր կայ Մարտիկէն:

Ինչպէ՞ս ըսել, որ Մարտիկ կալանա – ւոր է: Չէ, ան պիտի երթար Մաքոյի մօտ ու պիտի խօսէր.

– Մաքօ, որ էդ կարմիր կաշիի մէջ դրուած ոսկիներուն տեղն ըսես, ես ալ Մարտիկի տեղը կ՚ըսեմ: Մարտիկէն լուր կայ, Մաքօ, խալֆայի աշկերտ է ե – ղեր:

Այդ գիշեր Ջուլհակ Պետօն ուշ ատեն Մաքոյի դուռը կը թակէր:

– Մաքօ, հէյ, Մաքօ...

×

Օր մըն ալ, երբ Խաչեր քաղաք կ՚եր – թայ, կը տեսնէ, որ պազարներուն մէջ կարծես բան մը կայ: Պղնձագործներու շուկային մէջ կ՚իմանայ, որ Պէքիրի գը – լուխը շրջուած է ուսերէն: Քէօսէ հա – րիւրապետի դիակէն յետոյ երէկ քաղաք բերած են ժանտարմներու չորս դիակ – ներ: Հայերու մէջ զսպուած լռութիւն մը կար:

(Շար.– 149)

Այրի Տիկին Մաւլինէ – Պետրոս Խաապալեան,
Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Հասէր – Ղազարոսեան,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Հասէր – Ղազարոսեան,
Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Միհրան Անարխաօղլու եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Վահէ Քէրէրսթէճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արման Հասէր – Ղազարոսեան եւ զաւակը,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէշիշեան եւ զաւակները,

Ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, քրոջ զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ԽՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 5էն 6 լուսնալիք գիշերը, սրտի սուր տագնապի մը հետեւանքով, 52 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 9, ժամը 14ին, Փարիզի Փարիզի Հայ – Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Եկեղեցին, 13 Ռիւ տը Փէրշ (Ռիւ Շառլոյի անկիւնը), եւ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Փարիզէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն՝ կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԵՍՆ'Ց Քլէօպը, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանէ իր հիմնադիր – անդամ եւ ակումբի փոխ – նախագահ՝

ՀԱՅԿ ԽՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 6ին, սրտի տագնապի հետեւանքով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Սեպտ. 9ին, ժամը 14ին, Փարիզի Հայ – Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցին, Ռիւ տիւ Փէռշ։

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը եւ աւանդական մատաղօրհնութիւնը, այս տարի կը կատարուի 28 Սեպտեմբեր, Կիրակի օր։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՆՈՒԷՐ

Սարգիսեան Աննայի մկրտութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարգիսեան կը նուիրեն՝ 20 Ֆր. Ս. Մուրատեան Վարժ.ին (Ստանալ «Յառաջ»էն եւ 10 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է է հետեւեալ նուիրատուութիւնները եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, ողբացեալ Մարիիա Արեւիկեանի մահուան առթիւ, Շէ – լէլէքեան ժաք Եկեղեցւոյ պայծառութեան 100, Քերովբէ Բոսնարճեան Եկեղեցւոյ պայծառութեան 100, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Սիվաղեան, Կէմալմազեան ընտանիք եւ Զալեան ընտանիք Եկեղեցւոյ պայծառութեան 50–ական Ֆր։ Պօղոս Մեծիկեանի մահուան առթիւ՝ Արշամ Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Սանոր Ենովքեան, Թուլումճեան Եղբարք 100–ական Ֆր. Եկեղեցւոյ, Այրի Տիկին Հայկուհի Թուլումճեան, Լօմպառ-Ալէն, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Ենովքեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան, Այրի Տիկին Քէլէրեան Բերուզ 50–ական Ֆր։ Գոհարիկ Ասատուրեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէրզաքարեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Նազարեան եւ Յովհաննէս Քէսմէճեան 100–ական Ֆր. Այրի Տիկին Մալաեան, Տէր եւ Տիկին Տէրպօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Պէրպէրեան 50–ական, Հայկազ Կիւրճեան, Ահարոնեան 20–ական Ֆր։ Այրի Տիկին Մարիամ Ներսէսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Սլիմ Շաղուա 200–ական, Տէր եւ Տիկին Սուլթանեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գասպարեան 100–ական, Մինասեան Եղբարք, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Կազերեան 50–ական, Պերճ Կարապետեան 300, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան դպրոցին 500, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Պօյաճեան 100։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԷՍԻՆ.– Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հարելեան, իրենց սիրեցեալ սանահօր Աւետիս Մաղաքեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆ. Վիէնի Կապ – Խաչի դպրոցին եւ 100 Ֆ. ողբացեալի շա՜տ սիրած «Յառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նորայր Հացագործեանի մահուան առթիւ Մինասեան եւ Մաքինաճեան ընտ. կը նուիրեն 100 Ֆր. Ս. Մուրատեան Վարժարանին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Այրի Տիկին Տիւլկէրեան կը նուիրէ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տիգրան Ճերայեանի մահուան առթիւ։

JACQUES CHELELEKIAN
HAVAS VOYAGES
vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Gaidzag MARDOYAN
ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

LUNDI 8 SEPTEMBRE – LUNDI 22 SEPTEMBRE 4 080 FRS

calendrier des départs de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Lundi 06 Octobre	Lundi 20 Octobre 80	3 480 FRS
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FRS
Vendredi 26 Décembre 80	Jeudi 08 Janvier 81	3 480 FRS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN Jacques

VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Սեպտ. 14, ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը։ Մուտքը ազատ է։

Հասոյթը կը յատկացուի «Հրայր Գիլինճեանի Պաշտպան Յանձնախումբ»ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեւրանի Կապ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին։

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի տարեկան ճաշ – պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 18ին։

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

VOYAGES EN ARMENIE 1980

VOYAGE DE 12 JOURS
Du 03 Au 14 Octobre
PRIX - 3290 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....
Prénom ....
Adresse ....
.... Tél. ....
Ville .... Code postal ....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au .... ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour : ....

Rayer les mentions inutiles

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի արձանագրութիւնները սկսած են։ Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.–

Տիկին Քէշիշեանի — 378.23.69 կամ
Տիկին Գարաճեանի — 375.27.89

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 2էն սկսեալ։

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալեան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ընդունին աշակերտները։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ԿԻՐԱԿԻ, 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՏՕՆ Է ՎԵՐԱՑՄԱՆ – ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ – ԽԱՉՎԵՐԱՑ Ի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ կը մատուցուի բազմաձայն հանդիսաւոր Ս. Պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ
Հայոց Եւրոպայի

Սկիզբ. Ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30–ին։

Պատարագ՝ ժամը 10–ին,

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4–ին, պիտի կատարուի ժամերգութիւն, եւ ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ – ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհանով։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատրան մէջ, Ս. Պատարագ կը մատուցուի յառաջիկայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 10.30–ին։

Կը պատարագէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին հայ հաւատացեալներ և հանգստեան տան պատսպարեալներու ազգականական պարագաները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Երկու երախայով հայ ընտանիքի մը համար, ստիպողաբար կը փնտռուի վարձու յարկաբաժին մը 2–3 սենեակ, կահաւորուած կամ ոչ. նուազագոյն յարմարութիւններով։ Նախընտրաբար՝ Փարիզի 9րդ, 10րդ, 11րդ, 13րդ, 19րդ, 20րդ թաղամասերը կամ արուարձան (Սէն Լազարի կառ. տը լ'էսթ, կամ Կառ. տը Նոռի վրայ)։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի։

ԱՆԴԱՄԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

ՊՕՄՈՆԻ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ կը կազմուի երգչախումբ մը, հայ եկեղեցւոյ երգեցողութեանց համար։

Երգչախումբին պատասխանատու երաժիշտ – ուսուցիչն է Գերմանիոյ Տորթմունտ քաղաքի պետական երաժշտանոցի ուսուցչուհիներէն՝ Տիկին ԺԻՒԼԻԷԹ ԵՂԼՄԱՋԵԱՆ։

Ներկայիս կոչ կ'ըլլայ Պօմոնի Հայ հասարակութեան, քաջալերել երգչախումբը, անոր մասնակցելով իբրեւ անդամ։

Երգչախումբի փորձերը կը սկսին Սեպտեմբեր ամսուն, իսկ անդամագրութիւնը կարելի է այժմէն կատարել Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ։

Հեռաձայն.– 93.13.50։

FONDATION MARIE - NUBAR

Les étudiants d'origine arménienne des 2ème et 3ème cycles poursuivant leurs études à Paris ont la possibilité d'être hébergés à la Fondation Marie-Nubar de la Cité Internationale de l'Université de Paris, durant l'année universitaire 1980-1981.

Pour tous renseignements écrire à
U.G.A.B., 11 Square Alboni
75016 Paris.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
10
MERCREDI
10 SEPTEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.728
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.728

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ.–

ԿԱՆԻԱ՝ ԿՏԱՆՍԿ ԳՆԱՑ

ԺԻՍՔԱՐ ՎԱՐՇԱՒԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐԹԱՅ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը ջնջեց այն այցելութիւնը, զոր պիտի կատարէր ամսուս վերջ Վարշաւա եւ նոր Թուական չորոշեց: Իրականին մէջ դեռ պաշտօնապէս չէր հաղորդուած իսկ այս ճամբորդութիւնը, այս պատճառով ալ պաշտօնապէս ջնջելու պէտք չունէր:

×

Տեղւոյն վրայ, կացութիւնը անորոշ է: Նոր Թիւ մէկը՝ Կանիա գնաց «պատերազմական դաշտ» այսինքն՝ Կտանսկ, ուր առաջին հանդիպում մը կ'ունենար բանուորներու հետ մինչ չարժումին պարագլուխը՝ Լէչ Վալեզա կ'ընդունուէր Կարտինալ Վիշինսկիի կողմէ: Միւս կողմէ Խորհ. Միութիւնը նիւթական նոր օժանդակութիւն մը ապահոված է, 550 միլիոն տոլարի հասցնելով բացած վարկը Մայիսէն Օգոստոսի վերջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՐԻՍ ԺԸՆԸՎՈՒԱ, յաւիտենական քարտուղարը Ֆրանսական Ակադեմիային, մեռաւ 90 տարեկանին, Ալիքանթի (Սպանիա) մէջ ուր արձակուրդը կ'անցնէր ընտանիքին հետ: Յաւիտենական երիտասարդ, բուռն պաշտպան ֆրանսերէն լեզուին, 1946-ին է որ կ'ընտրուէր Ակադեմիայի անդամ: Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու, պատերազմական յուշերու, իր ծանօթ գործն է Ռապոլիօ, որու շնորհիւ Կոնքուռ մրցանակը ստացած էր 1925-ին: Իր վերջին գործն էր «30 հազար օր» յուշերու հատոր մը: Դեռ վերջերս երբ իրեն հարցում կը տրուէր ծերութեան եւ մահուան մասին, իր արտակարգ պայծառամտութեամբ եւ սըրամտութեամբ կը պատասխանէր «իմ գիւղիս գիւղացիները կ'ըսեն՝ միակ ձեւը ուշ մեռնելու՝ ծերանալն է...»:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի փառատօնին մրցանակները բաժնուեցան առջի օր: «Ոսկի առիւծ»ը շնորհուեցաւ միաժամանակ երկու ֆիլմերու Լուի Մալի Աթլանթիք – Սիթին եւ Քասավէթէսի Կլօ – րիա-ին, առաջինը կը ներկայացնէր Քանատան, երկրորդը՝ Միացեալ – Նահանգները:

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ, բացումը կատարելով ուժանիւթի համաշխարհային ժողովին, Գերմանիոյ վարչապետը Շմիտ հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը ըրաւ, շեշտելով.– «Աչքերը պէտք չէ գոցել պարենաւորման տագնապի մը քաղաքական եւ տնտեսական վտանգներուն առջեւ»:

ՄԻՇԵԼ ՏԸՊՐԷ Անթէն 2. հեռատեսիլի կայանէն բացատրեց թէ ինչո՞ւ թեկնածու է: Կասկած չկայ որ տը Կօլի նախկին նախարարապետը կ'ուզէ «փրկել» Ֆրանսան եւ համոզուած է որ միայն ինք կրնայ փրկել վասնզի ճգնում մը կայ ճակատագրապաշտութեան որ սըխալ է: «Պարտականութիւնը զգացի, կ'ըսէ, առաջին գիծի վրայ դնել ինքզինքս: Ֆրանսա եօթը տարի է իր ժամանակը կորսնցուցած է եւ կը շարունակէ կորսնցնել»:

ԻՐԱՆ

ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք», հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Սեպտ. 2ի իր թիւով, հայ գաղութին գլխաւոր մտահոգութիւններուն մասին, այսինքն՝ դպրոցներու:

×

Օգս. 30ի դռնբաց նիստում, յայտարարուած էր որ Ռաջային, որը թէ վարչապետ է այժմ եւ թէ Կրթական նախարար, գալու է պատասխանելու եղած հարցադրումներին: Սակայն երբ Խորհրդարանի նիստը պաշտօնականացուեց եւ օրակարգից առաջ արտասանուող ճառերը վերջ գտան, նախագահը հրաւիրեց դր. Սահաբիին, որ ընթերցի իր հարցումները՝ Կրթական նախարարից: Ու երբ ընթերցուեցին հարցումները, նախագահը յայտարարեց որ՝ վարչապետը մի նամակով պատասխանել է եղած հարցումներին: Մինչդեռ ներկայացուած հարցումների մէջ չկային Հ. Խալաթեանի հարցադրումները:

Խորհրդարանականների մեծամասնութիւնը բողոքեց հակականոնադրական այդ երեւոյթին դէմ եւ պահանջեց, որ ինքը՝ նախարարը (այս դէպքում՝ վարչապետը) պէտք է ներկայանայ Խորհրդարան եւ անձամբ պատասխանի հարցումներին: Եւ նախագահը յետ վերցրեց նամակը եւ յայտարարեց, թէ՝ քանի Ռաջային դեռ զբաղուած է կառավարական դահլիճի կազմութեամբ, ուրեմն Խորհրդարանի հաւանութեամբ, մի քանի օրով յետաձգւում է հարցումների պատասխանը:

Նիստի աւարտին, Հ. Խալաթեանը եւ փոքրամասնութեանց միւս պատգամաւորները ներկայացան Խորհրդարանի նախագահ՝ հոջաթօլէսլամ Հաշեմիին եւ լուսաբանութիւն ուզեցին Հայերի եւ փոքրամասնութեանց դպրոցներին վերաբերող հարցումների շուրջ:

Նախագահն ասաց որ՝ իր կարծիքով, արդէն պէտք է որ կարգադրուած լինեն Հայերի եւ փոքրամասնութեանց դըպրոցների խնդիրը, հետեւաբար ինք չի արծարծել եղած հարցադրումները: Նա աւելցարեց նաեւ, որ՝ իր ներկայութեամբ, Ռաջային խօսել է Կրթական նախարարութեան Թեհրանի 14րդ բաժանմունքի վարիչ Նօրուզիի հետ եւ յատկապէս յիշատակուել են Հայոց «Արաքս» եւ «Կիւլպէնկեան» դպրոցների խնդիրները եւ յանձնարարուել է ընթացք տալ Հայերի ուզածներին:

Խորհրդարանի Նախագահն աւելացրեց որ՝ իր յիշողութեամբ, երեք կարեւոր հարցերում հետեւեալ կարգադրութիւններն են արուել.–

ա.– Հայոց դպրոցների համար տարածութեան հարց չի կրող լինել, քանի որ Հայերը ցրուած են Թեհրանի եւ Իրանի ողջ տարածքին:

բ.– Հայոց դպրոցներում իսլամ աշակերտներ պիտի չընդունուեն:

գ.– Դպրոցները բոլորը միասեռ պիտի դառնան:

Նախագահին դիտել տրուեց, որ յիշուած կարգադրութիւններից առաջին երկուսը չեն գործադրուել նախարարութեան գերատեսչութեան կողմից եւ մի շարք դժուարութիւններ էլ յարուցուել են Հայոց դպրոցներում եւ յատկապէս «Արաքս »ազգ.դպրոցում, որի մասին յիշատակութիւն էր արել հէնց ինքը՝ նախագահը: Բացի այդ, յիշուեց նաեւ Հայ Կոյսերի «Մարիամ» դպրոցում տեղի ունեցած անախորժ դէպքը եւ փաստաբանների հրացանաձգութիւնը:

Նախագահին ուղղուեց նաեւ այլ հարցումներ փոքրամասնութեանց միւս պատգամաւորների կողմից եւ նա խոստացաւ վերահասութիւն տալ եղած բոլոր հարցումներին, իսկ Հ. Խալաթեանի այն հարցումին թէ՝ ի՞նչ է լինելու իր հարցադրման բախտը, նախագահը խնդրեց նորից յանձնել եղած հարցադրումը եւ Հ. Խալաթեանը նախագահին յանձնեց իր հարցադրման պատճէնը եւ նախագահը խոստացաւ ընթացք տալ այդ հարցադրմանը:

Միւս կողմից, դպրոցների բացման թըւականը մօտենում է եւ դեռ վերջնական եւ պաշտօնական համաձայնութիւն չի գոյացել Թեմ. Խորհրդի եւ Խոշնեւիսանի միջեւ: Ուստի խորհւում է որ՝ նոր միջոցառումների պիտի դիմեն Հ. Խալաթեանն ու հայ ազգ. իշխանութիւնները, որպէսզի առանց Խորհրդարանի հարցապընդման սպասելու, բարեյաջող լուծում գտնեն խնդիրները: Իսկ եթէ այդ ճանապարհով չհարթուեն խնդիրները, Հ. Խալաթեանը պնդելու է իր հարցադրման եւ նրա պաշտօնական արծարծման վրայ՝ Խորհրդարանի դռնբաց նիստում:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՍԵՊՏ. 1 – 2

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ՊԱՆԴՈԿԸ՝ «ԷՐԷԲՈՒՆԻ»Ն, ՍԿՍԱԾ Է ԲԱՆԻԼ

Երեւանի մէջ զբօսաշրջիկներու համար նոր պանդոկ մը եւս բացած է իր դռները: «Էրէբունի» կոչուող պանդոկը ընդունած է արտասահմանէն իր առաջին հիւրերը, որոնք Արեւմտեան Գերմանիոյ Կարմիր Խաչի մէջ աշխատողները եղած են: Գերմանացի զբօսաշրջիկները աւանդական աղ ու հացով դիմաւորուած են պանդոկի անձնակազմին կողմէ: Ազգային տարազ հագած հայ աղջիկները հիւրերուն ընծայած են ծաղիկներ եւ յիշատակի նուէրներ: «Էրէբունի»ն Հայաստանի ամէնէն մեծ պանդոկն է: Կը գըտնուի Լենին հրապարակին վրայ եւ ունի 620 տեղ: Ներքնամասը ձեւաւորուած է հին հայկական և արդի ճարտարապետութեան ոճերու համադրութեամբ: Հիւրերը իրենց տրամադրութեան տակ ունին պառեր, պիւֆէներ, սրճարան: «Էրէ – բունի» պանդոկին տնօրէնը՝ Ռոբեր Մինասեան, ըսած է, թէ անձնակազմը երիտասարդներէ բաղկացած է եւ փորձառութեան պէտք ունի: Ամէն ջանք կը թափէ, որպէսզի զբօսաշրջիկները իրենք զիրենք լաւ զգան Երեւանի մէջ եւ Հայաստանէն մեկնին լաւ տպաւորութիւններով:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԿԻՄ ԲԱՔՇԻԻ ԳԻՐՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը հայերէն լոյս ընծայած է Մոսկուացի գրող Կիմ Բաքշիի «Արծիւ եւ սուր» գիրքը, որ տասը տարի առաջ 30 հազար տպաքանակով լոյս տեսած էր Մոսկուա: Հեղինակը անդրադարձած է Երեւանի Մատենադարանի ձեռագիր մատեաններու բազմադարեան պատմութեան, զանոնք ստեղծողներուն՝ գիտնականներու, գրիչներու եւ մանրանըկարիչներու: Կիմ Բաքշի ձեռագիրներու վերաբերեալ հետաքրքրական պատմութիւնները սերտօրէն միահիւսած է ժողովուրդի ապրելակերպի եւ պատմութեան, անոր նկարագրին ու մշակութային աւանդութիւններուն հետ:

×

ԵՐԱԺԻՇՏ Ե. ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Միացեալ Նահանգներու «Շիրմէր» հըրատարակչականը լոյս ընծայած է երաժիշտ Երուանդ Երկանեանի «Երեք ռեչիտատիւ» սրինգի եւ դաշնակի համար գործը: Նոյն կտորը 1978-ին հրատարակած էր Արեւմտեան Գերմանիոյ «Հանս Սիկորս» հրատարակչականը: Երաժիշտին այս գործը անցեալ տարի մեկնաբանուած էր Փարիզի Ժորժ Փոմփիտու Մշակութային կեդրոնին մէջ, ֆրանսացի արուեստագէտներու կողմէ: Երուանդ Երկանեան վերջերս աւարտած է «Հայկ եւ Բէլ» համանուագը՝ երգչախումբի ասմունքողի եւ նուագախումբի համար:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԿԱՅԱՆԸ

Երեւանի Ազատութիւն պողոտային վըրայ բարձրացած է միջ – քաղաքային նոր ինքնաշխատ հեռաձայնի կայանը, ուր սկսած են հասնիլ ամէնէն արդիական սարքաւորումներ՝ Հայաստանի զանազան կողմերէն եւ արտասահմանէն: Այդ սարքաւորումներու ագուցումը կը սկսի 1981-ի սկիզբը: Նոր կայանը իր տեսակին մէջ երկրորդը կը հանդիսանայ Խորհ. Միութեան մէջ: Առաջինը Մոսկուայի միջազգային ինքնաշխատ կայանն է, որ կառուցուած է ողիմպիական խաղերուն նախապատրաստուելու օրերուն:

×

ԿԱՌՔԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ «ՌՕՊՕ»ՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի «Երազ» կառքի գործատան մէջ սկսած են գործածել բարդգործողութիւններ կատարող ելեկտրոնիք մեքենաներ, որոնք տնտեսական մեծ նըպաստ կը բերեն: Այդ «ռօպօ»ներով կը կատարուի ամէնէն բարդ մասերու պատրաստութիւնը եւ կ'ապահովուի անոնց բարձր ճշգրտութիւնը: Էլեկտրոնիք արուեստագիտութիւնը յատկապէս արագ թափով կ'արմատաւորուի կառքի շինութեան մէջ, որ արդիւնաբերութեան երիտասարդ ճիւղ մըն է Հայաստանի մէջ: Այդ թէքնիքի հիման վրայ մօտ ատենէն կը սկսի նաեւ մեքենաներու շարժակներու արտադրութիւնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Դարձի մրցումներու շարքին, Սեպտ. 8-ի հանդիպումները հետեւեալ արդիւնքները տուած են.–

Կայրաթ – Չերնոմորեց – 2 – 1
Պախտակոր – Դինամօ (Կ.) – 0 – 1
Նեֆթչի – Կուբան – 1 – 1
Շախտեոր – Դինամօ (Թ.) – 3 – 0
Արարատ – Կարպարներ – 1 – 1
Զէնիթ – Լոկոմոտիւ – 2 – 0
Տորբեդօ – ԲԿՍԱ – 1 – 1
Սպարտակ – Դինամօ (Մ.) – 0 – 0

60-ԱՄԵԱԿ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԹՐՔԱ–ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

Ա.

Լենինի հրապարակ դրած առաջադրութեամբ՝ «միաւորել աշխատաւոր մասսաների ուժերը եւ մշակել իմպերիալիզմի դէմ գործելու ընդհանուր պլան», *Կոմինթերնի* (*) *Գործադիր Կոմիտէն* (ԿԻԳԿ), *վաթսուն տարի առաջ,* 1920 *Սեպտեմբեր* 1 – 7–*ին, Բագուի մէջ նախաձեռնարկ կ'ըլլար Արեւելքի ժողովուրդներու Համագումարին: Անիկա մէկ կարեւոր հանգրուանը կը հանդիսանար Խորհ. Ռուսիոյ արեւելեան քաղաքականութեան գործադրութեան մէջ: Այս շրջագիծին մէջ կ'առաջադրէր Մուտրոսի զինադադարով* (1918 *Հոկտ.* 30) *եւ Սեւրի դաշնագրով* (1920 *Օգոստոս* 10) *մասնատուած Թուրքիան ոտքի հանել եւ զայն մղել Արեւմուտքի դէմ:*

Այս գետնին վրայ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Ռուսիոյ արտաքին շահերը իրարու կը համապատասխանէին: Արդէն գործակցութիւնը երկու երկիրներուն միջեւ քանի մը տարիներու պատմութիւն ունէր:

Մուտրոսի զինադադարի նախօրէին, Իթթիհատի առաջնորդները Պոլսէն արտասահման կ'ապաստանին՝ գլխաւորաբար Պերլին: Հոն կը համախմբուին Թալէաթ, Էնվէր, Ճեմալ, Պէհաէտտին Շաքիր, Պէտրի պէյ, Ճեմալ Ազմի, Տոքթ. Ֆուատ, Քիւչիւք Թալէաթ, Խալիլ փաշա, Ճավիտ պէյ եւ ուրիշներ:

Պերլինի մէջ հիմը կը դնեն «Իսլամ Յեղափոխականներու Ընկերութեան», նպատակ ունենալով շարժման մէջ դնել մահմետական զանգուածները Արեւմուտքի դէմ: Սակայն հիմնական նպատակակէտը կը մնայ Թուրքիոյ ամբողջականութեան պահպանութիւնը: Ընկերութեան նախագահը կ'ըլլայ Էնվէր, թէեւ կազմակերպութեան ոգին կը մնայ Թալէաթ, 1918–ի վերջերը Կարլ Ռադեկ, իբրեւ Խորհ. Ռուսիոյ բանագնաց, Պերլին կը ժամանէ: Այս վերջինոյն առաջարկը կ'ըլլայ՝ Մոսկուա տեղափոխել կազմակերպութեան կեդրոնը: Փոխարէնը՝ Խորհ. Ռուսիոյ օժանդակութեամբ ոտքի հանել մահմետական երկիրներն ու զանգուածները Արեւմուտքի, յատկապէս Անգլիոյ դէմ:

Շուտով Մոսկուա հաւաքավայրը կը դառնայ Իթթիհատի առաջնորդներուն: Էնվէր, Ճեմալ, Խալիլ փաշաները, Պէհաէտտին Շաքիր, Տոքթ. Նազըմ, Քիւչիւք Թալէաթ եւ ուրիշներ Մոսկուայէն կապ կը հաստատեն Ազրբէջանի մուսաւաթականներուն եւ նախկին իթթիհատականներուն հետ: «Իսլամական բանակ»ի մը կազմակերպութեան նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ Խալիլ փաշա 1920 *Յուլիսին: Խորհ. Ռուսիոյ օժանդակութիւնը ակներեւ կը դառնայ, քանի նոյն տարուան Ապրիլին սկիզբը Ազրբէջան արդէն խորհրդայնացած է:*

Բագուն դառնում էր քեմալականների գործնական աշխատանքի կենտրոն: Յուլիս 20–ին Մոսկուայից Բագու վերադարձաւ Խալիլ փաշան եւ մեծ հանդիսաւորութեամբ ընդունուեց խորհրդային իշխանութեան կողմից: Նա անմիջապէս ձեռնարկեց «իսլամական բանակի» կազմակերպութեան: Այդ բանակի կենտրոն նշանակուեց Ղուսար աւանը, ուր տեղի էր ունենում կամաւորների արձանագրութիւնը, մարզանքն ու կազմակերպումը: Խորհրդային իշխանութիւնը աջակցում էր Խալիլ փաշային, հոգում էր բանակի ծախսը, հագուստը, զէնքն ու ռազմամթերքը հայթայթում: Բանակի սպայակոյտի պետը խորհրդային գլխաւոր սպայակոյտի մը սպայ էր: Ռուսաստանի զանազան կողմերից՝ Ղրիմից, Կազանից, Ուֆայից, Թուրքեստանից խումբ–խումբ ուղարկւում էին մահմետական երիտասարդներ եւ մտցւում բանակը: Խալիլ փաշայի տրամադրութեան տակ էին եւ Սիբիրից վերադարձող թիւրք գերիները, կարգապահութիւնը «իսլամ բանակում» շատ դաժան էր: Զօրամասերը պատրաստւում էին արագութեամբ այդ բանակով Խալիլ փաշան, Ղարաբաղի ու Զանգեզուրի վրայով, պիտի անցնէր Թիւրքիա»: (Ս. Վրացեան, Հայաստանի Հանրապետութիւն, էջ 449 – 450):

Լենին՝ իր արեւելեան քաղաքականութիւնը գործադրելու ճիգին մէջ, առաջինը կ'ըլլայ, որ սկիզբէն իսկ կ'օժանդակէ Մուսթաֆա Քեմալի Միլլի շարժումին: 1920*ին պաշտօնապէս կը ճանչնայ Քեմալի Ազգային Մեծ Ժողովին կառավարութիւնը: Անգարա նոյն տարուան Յուլիսին Մոսկուա կը ճամբէ պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ արտաքին գործոց Պէքիր Սամի պէյի:*

Թուրք – խորհրդային Ռուսիոյ զինուորական եւ քաղաքական սերտ գործակցութեան դրդապատճառները բացայայտելու ճամբուն մէջ, Հայաստանի պատմաբաններ պարբերաբար, յաճախ կողմնակի ձեւքով չեն վարանիր արձանագրելու ճշմարտութիւնը: Այսպէս, պատմական գիտութիւններու տոքթէօր, Փրոֆ. Ար. Մնացականեան կը գրէ «Քեմալի մղած այդ պայքարի խնդիրը (*խօսք Դաշնակիցներու դէմ Թուրքիոյ մղած պայքարին մասին է*) ռազմա – քաղաքական տեսակէտից համընկնում էին Սովետական Ռուսաստանի կողմից Անտանտի եւ նրա դրածոյ վրանգելի դէմ մղուող պայքարի խնդիրների հետ: Այդ հողի վրայ էլ ձեւաւորուեց քեմալական կառավարութեան նկատմամբ Սով. Ռուսաստանի կառավարութեան բարեկամական դիրքորոշումը, նրան նիւթական միջոցներով, զէնքով ու զինամթերքով օգնելու քաղաքականութիւնը»: (*Սով. Հայաստան ամսագիր*, 1970 *Ապրիլ*):

Խորհ. Ռուսիոյ թրքանպաստ քաղաքականութենէն կ'օգտուի Թուրքիա: Անգարայի յաղթութեան պսակները կը հանդիսանան, Հայաստանի անճիտումին մէջ, Մոսկուայի 1921 *Մարտ* 16 *եւ Կարսի* 1921 *Հոկտ.* 13 *դաշնագիրները, որոնց շնորհիւ Արաքսէն այս կողմ կ'անցնի Թուրքիոյ ձեռքը, Նախիջեւանն ալ ձգելով Ազրբէջանի իշխանութեան տակ: Ղարաբաղ նոյնպէս կը մնայ Բագուի ձեռքը՝ նոյն քաղաքականութեան գործադրութեան ծիրին մէջ:*

Պատմական իրողութիւնն այն է, որ օրուան համայնավար Հայ ղեկավարութիւնը լիովին կը լծուի Խորհ. Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութեան կառքին եւ կ'անտեսէ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ հայ ժողովուրդին շահերը: Յատկանշական են Հայաստանի պատմաբաններէն Փրոֆ. Ար. Մնացականեանի հետեւեալ հաստատումները.

– Ազգային հարցի կարեւորութեան, մասնաւորապէս թրքական նախայարձակման դիմաց հայ ժողովրդավարական ուժերի ազգային – յեղափոխական միասնական ճակատ ձեռք բերելու անհրաժեշտութեան որոշակի թերագնահատում թոյլ տուին նաեւ Հայաստանի բոլշեւիկեան կազմակերպութիւնների ղեկավարները 1917 – 1920 թուականներին: Իրաւացիօրէն առաջին գիծ քաշելով աշխատաւորների ընկերային ազատագրման խնդիրը, նրանք դրա հետ միասին թոյլ տուին հայ ժողովրդի համազգային խնդիրների անտեսում, որոնք կենսական նշանակութիւն ունէին նրա համար, մանաւանդ այն ժամանակ ստեղծուած պատմական պայմաններում»: (*Լենինը եւ ազգային հարցի լուծումը ԽՍՀՄում*, էջ 168):

Առաւել բացայայտ բառերով է, որ Հայաստանի պատմաբաններէն Ս. Խ. Կարապետեան կ'անդրադառնայ այս իրողութեան իր «1920 Թուականի հայ – թրքական պատերազմը եւ Սով. Ռուսաստանը» գիրքին մէջ, էջ 32:

Դաշնակցական բանակի հակադաշնակցական տրամադրութիւն ունեցող զինուորները, Ալեքսանդրապոլի կազմակերպութիւնը, ինչպէս նաեւ նրա ղեկավարները, նիշդ չհասկանալով Քեմալականների քաղաքական խարդախութիւնները, քեմալական շարժման երկդիմութիւնը, նրա ռէակցիոն – իմպերիալիստական եւ ազգային – բուրժուական կողմը, նրանք քեմալական շարժումը ազատագրական համարելով, սկսեցին նրանց պրոպականդել որպէս բոլշեւիկների դաշնակիցներ, սովետական իշխանութեան կողմնակիցներ: Այս սխալ տեսակէտի վրայ էր կանգնած նաեւ Ալեքսանդրապոլի բոլշեւիկների օրգան «Կոմունիստ» թերթը, որը 1920 Նոյեմբերին քեմալականների զաւթողական հայաջինջ պատերազմը որակեց որպէս Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած քաղաքական – պատերազմ, որը նշուած հայ ժողովրդի համար բաց էր անում մի նոր դարաշրջան: Ահա թէ ինչու բանակայինները հերոսաբար չկռուեցին թուրքական բանակի դէմ, իսկ Ալեքսանդրապոլի կոմունիստ ղեկավարները, Նոյեմբերի 5–ին դուրս գալով բանտից, ստեղծեցին ՌԵՒԿՈՄ եւ որոշեցին գործակցիլ քեմալականների հետ»:

Աւելին պէտք չկայ արձանագրելու: Բացայայտ իրողութիւնն այն է, որ միայն Ալեքսանդրապոլի կոմունիստ հայ ղեկավարները չէին, որ քեմալական շարժումին զօրավիգ կը կենան՝ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան դէմ: Լենինեան արեւելեան արտաքին քաղաքականութեան զօրավիգ կ'ըլլան անխտիր բոլորը՝ Աւիս Նուրիջանեանէն մինչեւ Անաստաս Միկոյեան:

Բագուի Արեւելքի Ժողովուրդներու Համագումարին այդ փաստը կը հաստատուի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

(*) Երրորդ Միջազգայնականը՝ առաւել ծանօթ Կոմինտերն անունով (Կոմունիստական Ինտերնացիոնալ) կը հիմնուի 1919 Մարտին, Մոսկուա, Լենինի ջանքերով: Նախագահ կ'ընտրուի անոր գործակիցներէն եւ մտերիմներէն Գ. Զինովիեւ (Գրիգորի Եւսեւից Ափֆէլպաում). կը գնդակահարուի 1936–ին: Կոմինտերնի առաջին (Սահմանադիր) Համագումարին ի մէջ այլոց կը մասնակցին թուրք համայնավարներ: Կոմինտերն լուծարքի կ'ենթարկուի 1943 Մայիս 13–ին, Ստալինի որոշումով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ, Ֆրանսական Պատուիրակութեան շէնքին պարտէզներուն մէջ բազմամարդ քօքթէյլ մը կար եւ գիշերը, հացկերոյթ մը՝ վաթսունեօթանասուն հոգիի: Նկատելով որ, Արաբներու ազգայնական թեւը – մեծամասնութիւն – քէն ըրած էր Ֆրանսական իշխանութեանց դէմ (Անգլիացիները կ'աշխատէին...), ուժ տրուած էր քրիստոնեայ համայնքներուն: Հացկերոյթին մէջ, ամէնէն շատուորը մենք ենք, Հայերս, ընդամէնը եօթը հոգի, Սրբազանին գլխաւորութեամբ: Միայն Սրբազանին անունը կրող քարթը կայ սեղանին վրայ, քովը՝ ճերմակ քարթեր: Անմիջապէս իր տեղը գրաւելէ ետք նշան կ'ընէ բժ. Տէր Ղազարեանին, որ մօտը նստի. բայց Հրաչը ճարպիկ շարժելով կը սահի ցոյց տրուած տեղը: Խոհեմութիւնը կը պահանջէ, որ նման պարագաներու ականջին փսփսացող յուշարար մը գտնուի մօտը, Հրաչին քիչ մը անյարգալիր խօսքով – «փէշէն քաշող մը»: Դժուար է նախատեսել Սրբազանին ելոյթները:

Սեղանին մեծամասնութիւնը սակայն, Ֆրանսացիներ են, ոմանք իրենց կիներով, զինուորականներ, երկու չէյխերու հետ նաեւ քանի մը Արաբներ: Պատուիրակը կարճ ուղերձ մը ըրաւ, որուն պատասխանեց Տը Կօլը, կարուկ քանի մը նախադասութիւններով: Անկէ ետք շատ տեսած եմ տը Կօլին պատկերները, բայց ինծի կը թուի թէ, ուրիշ մէկն էր այն օրը տեսածս: Բարակ, բարակ, բարակ՝ հեռագրական սիւնի մը պէս: Ետքէն տեսնուած անձին հետ ոչ մէկ նմանութիւն ունեցող մէկը: Մազերն ալ առատ էին, բոյց ողորկ, խնամով սանտրուած: Ոչ մէկ նշան կը կրէր, բացի երկու թեւով Լօռէնի պզտիկ խաչէն, որ յետագային Կօլիստներու խորհրդանիշը պիտի ըլլար եւ իր գերեզմանին վրայ բարձրացող յուշակոթողը...

Առաջին անգամն էր որ նման մեծ ճաշի մը ներկայ կ'ըլլայի եւ տեւաբար շուրջս կը նայէի, որ սխալ մը չընեմ. բայց ամէն ինչ լաւ անցաւ: Արդէն, ենթադրուած պաշտօնականութիւնը չկար: Ֆրանսացիները իրարու հետ կը խօսակցէին, մենք՝ իրարու մէջ: Կարծես հանրային ճաշարան մը ըլլայինք:

Վերջաւորութեան, երկու զինուորներ, ծայրերէն շալկած ներս բերին արծաթեայ հսկայական սկուտեղ մը, որուն վրայ շքեղօրէն կը բարձրանար... Փարիզի Յաղթական Կամարը, փառաւոր կաթոյի մը վերածուած: Նմանութիւնը կատարեալ էր: Կաթոյին ճակատը, ճերմակ գիրերով – «Կեցցէ Զօր. տը Կօլ», «Կեցցէ ազատ Ֆրանսան»: Ամէն կողմէ հիացումի բացագանչութիւններ – «Սիւփե՛րպ... մանյիֆի՛ք...»: Զինուորները տարին եւ ցոյց տուին տը Կօլին: Իրենց ետեւէն ներս մտած էր Պատուիրակին խոհարարապետը՝ Սեդրակ, պաշտօնին զգեստով, խողովակի պէս ճերմակ գլխարկը գլխուն: Տը Կօլ ժպտեցաւ եւ ոտքի ելլելով թօթվեց Սեդրակին ձեռքը: Յետոյ, կաթօն, շուրջ կէս մեթր բարձրութեամբ, բերին սեղանին կեդրոնը: Զինուորները քաշուեցան, ու Սեդրակ, խոհանոցի դանակը ձեռքին, սկսաւ գործի: Ուշադիր, զգուշաւոր շարժումներով, վիրաբոյժի մը լրջութեամբ, կամարին մէկ ոտքին վրայ ծակ մը կը բանար, ամէն անգամ դանակը վախով մը ետ քաշելով ու վերսկսելով խորհրդաւոր աշխատանքը: Ամբողջ սեղանը աչք կտրած, լուռ կը հետեւէր իր շարժումներուն: Կարծես, հիւանդի մը վրայ վիրահատութիւն ընէր: Յետոյ, դանակը վար դրաւ եւ ցուցամատով սկսաւ խառնել իր բացած խոռոչը...

Յանկարծ... ճերմակ աղաւնի մը դուրս ցայտեց կաթոյէն, տոտիկներուն՝ գունաւոր բարակ ժապաւէններ – կապոյտ, ճերմակ, կարմիր – եւ առով սկսաւ իր բարանցումը: Թռչունը, ծակէն դուրս ելած պահուն թեւերը ուժգին թափահարելով աջ ու ձախ կաթոյի փշրանքներ նետած էր օդին մէջ, որոնք կը թափթփէին հագուստներու, գլուխներու վրայ: Մանաւանդ կիները, ոտքի ելած, իրարու մազերէն կտորներ կը հաւաքէին կռկռալով, մինչ վերը աղաւնին պըտոյտ կուգար եւ թեւերուն փակած նոր փշրանքներ կ'իյնային: Բայց կամաց կամաց ելլողները վերագրաւեցին իրենց տեղերը եւ մէկէն ... լռութիւն մը տիրեց:

(Շար. – 7)

«ՔՈՒԻԵՌԷ ՏԷԼ ԹԻՉԻՆՕ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ «ՈՒՂԵՂ»ԻՆ ՀԵՏ

Ա.

Իտալական Զուիցերիոյ Լուկանօ քաղաքի օրաթերթն է, որ ինչպէս գրած էինք Սեպ. 2-ի մեր թիւով, ամբողջ էջ մը յատկացուցած է, այն տեսակցութեան, զոր իր աշխատակցուհին՝ Ռիթա Փորէնա ունեցած է Գաղտնի Բանակի պարագլուխ – թերթը կը խորագրէ՝ ուղեղ – Յակոբեանի հետ:

Նախ կը շեշտուի թէ առաջին անգամն է որ լրագրուհի մը «յաջողած է հարցազրոյց ունենալ հայ ռազմիկներու ուղեղին հետ», այն ալ երեք ամիս տեւող բանակցութիւններէ եւ տասնեակ մը միջնորդներէ անցնելէ ետք: Յակոբեան կ՚ըսէ Ռ. Փորէնա, միակ ներկայացուցիչն է կազմակերպութեան, որուն անունը ծանօթ է թէեւ մէկը ըսեր է որ «Յակոբեան նահատակի մը անունն է, զոր Հ. Գ. Բ.ը (էյա կը գրէ իտալացիի օրաթերթը, որպէս կրճատուած ձեւ) առած է քանի մը քոմանտոներու, որոնք եղեռնափորձեր կատարեցին: Հազար զգուշութիւններով է որ հանդիպումը իրագործուած է Պէյրութ. Յակոբեան մերժած է խօսիլ իր մասին, ու կարելի եղած է միայն գիտնալ թէ 35 տարի առաջ, ծնած է Վան, աղքատ ընտանիքի մը ծոցը:

Բացարձակ գաղտնապահութիւնը կանոնն է այս կազմակերպութեան, որ գործի անցած է ասկէ 5 տարի առաջ, 1975-ին ռումբեր նետելով Պէյրութ, թուրք դիւանագէտներու եւ դրասենեակներու դէմ: Յակոբեան ըսած է թէ կան՝ մէկ կազմակերպութիւն Հ. Գ. Բ.ը եւ երեք խմբակցութիւններ՝ «Հայկ. նոր դիմադրութիւն», «Հայկ. ցեղասպանութեան արդարադատներու քոմանտօ»ն եւ «Հայաստանի ազատագրութեան կազմակերպութիւնը»: Հ. Գ. Բ.ը սկսած է զինեալ պայքարը, միւս երեք խմբակցութիւնները – որոնց հետ գործունէութեան կապ չունին բայց զօրավիգ կը կենան – չարժման անցած են իրենցմէ ետք: Ամէն կողմ տեղ ունին բայց կ՚օգտագործեն կարճ ժամանակի համար, «այս վայրը, կ՚ըսէ Յակոբեան, այսօր խիկ կը լքուի» ու կ՚աւելցնէ. – «Մեր պայքարին նպատակն է Հայաստանի ազատագրումը Թրքական Ֆաշիստ գրաւումէն, ապա պէտք է գայ վերամիացումը Խորհ. Հայաստանի հետ Դեմոկրատ ընկերվարական պետութեան մը մէջ»: Լրագրուհին դիտել կուտայ թէ Խորհ. Միութիւնը շատ համոզուած չի թուիր Հ. Գ. Բ.ի հեռանկարներով եւ անցեալ տարի դնդակահարել տուաւ երեք հայ երիտասարդներ, իբրեւ դաւաճան: «Հայկ. Նոր դիմադրութիւնը» պատասխանեց եղեռնափորձով մը Աէրոֆլոթին դէմ եւ Հ. Գ. Բ. քննադատեց: Յակոբեան կ՚ըսէ այս մասին. –

«Կը նախընտրենք փորձել համոզել Խորհ. Միութիւնը թէ մեր դատը արդար է: Պէտք ունինք ընկերվարական երկիրներու պայքարելու համար Թուրքիոյ դէմ, որ արեւմտեան աշխարհակալ պլոքին օժանդակութիւնը կը վայելէ»:

«Բայց, կ՚առարկէ Ռիթա Փորէնա, ահաբեկումները կը բաւե՞ն իրագործելու համար այնքան փառամոլ ծրագիր մը, որքան է Հայաստանի ազատագրումը»: Յակոբեան կը ժպտի եւ կը պատասխանէ համբերութեամբ. –

«Հինգ տարուան ընթացքին մեզի նեցուկ եղան աշխարհի դեմոկրատ յառաջդիմական ուժերը եւ մանաւա՛նդ Հայկ. գանգուածը: Մեր ժողովուրդը յոգնած է աւանդական կուսակցութեանց քաղաքականութենէն: Անոնք ոչինչ ըրին վերագրաւելու համար մեր իրաւունքները եւ նախընտրեցին յարմարիլ մեր վատթարագոյն թշնամիներուն հետ՝ Թուրքերը, աշխարհակալ Արեւմուտքը, սիոնիզմը եւ Ֆաշիզմը: Հայերը յոգնած են չիրագործուած խոստումներէն եւ մեր մէջ կը տեսնեն ուժ մը, որ հինգ տարուան մէջ կրցաւ աւելին ընել քան ինչ որ ըրին Դաշնակը, Հնչակը եւ Ռամկավարը տասնամեակներէ ի վեր:

Թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, հոս պարտք կը համարինք ճշդել, թէ ամփոփ ձեւով արձագանգ հանդիսանալ այս տեսակցութեան եւ ուրեմն՝ Յակոբեանի նմանօրինակ յայտարարութեանց, բնաւ չի նշանակեր թէ համաձայն ենք բոլոր ըսուածներուն: Ընդհակառակն: Միշտ դիւրին եղած է քննադատել, քանի քանդելը աւելի հեշտ է քան շինելը: Եւ՝ ով որ կը գործէ, չի կրնար սխալներ չընել ու շատ հաւանական է որ Յակոբեանի չհաւնած «աւանդական կուսակցութիւնները» թերութիւններ ունեցած են: Բայց արդար պէտք է ըլլալ եւ հաստատել թէ եթէ այսօր իր դատով հետաքրքրուող հայ երիտասարդութիւն մը կայ, եթէ այսօր Հայկ. սփիւռք մը կայ, տէրը՝ իր դատին, ատիկա եղած է շնորհիւ «աւանդական կուսակցութեանց» եւ ի մասնաւորի Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

×

Նոյն ոգիով, Յակոբեան կը «ճշդէ» երեք կուսակցութիւններու նկարագիրը. – Հ. Յ. Դ.՝ աջ – պահպանողական (?) զօրաւոր է, կ՚ըսէ, գլխաւորաբար Լիբանան եւ Եւրոպա, Հնչակը՝ սոցիալ – դեմոկրատ, որ ներկայացուցիչ ունէր արդէն Ա. Միջազգայնականի մէջ, ռամկավարը՝ ազատական – պահպանողական գլխաւորաբար՝ Միացեալ Նահանգներ: Այս կուսակցութիւններուն, գլխաւորաբար, Հ. Յ. Դ.ի եւ ռամկավարի գործունէութիւնը կը կայանայ (եղեր) աւելի տեղաւորումին մէջ իրենց եղած երկիրները քան պայքարին կորսուեալ հայրենիքի իրաւունքներու ամրապնդման համար:

Անցնելով ահաբեկչական գործունէութեան, Յակոբեան ըսած է որ, առաջին մահափորձերը ուղղուած էին Թուրք դիւանագէտներու դէմ, բայց նաեւ, երկու տարիէ ի վեր արեւմտեան երկիրներն ալ թիրախ դարձած են ու կը յիշէ օդանաւային ընկերութեանց դէմ եղեռնափորձերը, մինչեւ վերջինը, Մարտին, Հռոմ երբ երկու անցորդ զոհ գացին, բայց, կ՚աւելցնէ Յակոբեան, «Հաշուեկշիռը կրնար շատ աւելի ծանրակշիռ ըլլալ»: Ինչո՞ւ յարձակումներ արեւմտեան երկիրներու դէմ եւ ի մասնաւորի Իտալիոյ: Դիտումնաւոր կերպով է որ Իտալիա աւելի թիրախ կը դառնայ, որովհետեւ Հռոմի մէջ 16 կեդրոն կայ Անչա-ի, որ մասը կազմէ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի եւ որ մարդասիրական պիտակին տակ, կը կազմակերպէ հայկ. արտագաղթը դէպի արեւմուտք եւ ի մասնաւորի՝ Միացեալ Նահանգները: (Հոս, լրագրողուհին ծանօթութիւն մը գրած է, ուր կ՚ըսէ թէ Անչա-ի մասին աւելի տեղեկութիւն փնտռած է, ապարդիւն կերպով: Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը, Ժընեւ, հաստատած է թէ անտեղեակ է անոր գոյութենէն: Միւս բոլոր հարցափորձ ըրած տեղերն ալ, հաստատած են թէ լսած չեն Անչայի մասին):

Յակոբեան կ՚ըսէ նոյնիսկ թէ անցեալ Դեկտեմբերին ռումբ մը դրած են Հռոմի Տինա պանդոկին առջեւ, ուր ապաստան կը գտնեն, իրենց անցքի ճամբուն վրայ, հայ արտագաղթողները, բայց «իտալական իշխանութիւնները, ոչ միայն անգիտացած են ազդարարութիւնը այլեւ գաղտնի պահած են պայթումը եւ թռուցիկ մը գրաւած որու մէջ Հ. Գ. Բ.ը կուտար եղեռնափորձին պատճառը»: Յակոբեան կ՚ըսէ թէ վճռած են փակել տալ Իտալիոյ Անչայի կեդրոնները: Անչան կը գործէ ոչ միայն հայ եկեղեցւոյ այլեւ Վատիկանի հետ, մէջն ըլլալով Պապը...:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԵՒ ԱԲԵԼԵԱՆ

«Դաւաճանութիւն» հանրածանօթ թատերախաղը ներկայացնելու առեն դերասաններ Սիրանոյշի եւ Յովհաննէս Աբելեանի միջեւ բուռն վէճ կը ծագի: Իր ժողովուրդին ու դաւանանքին դաւաճանած Օթարբէկը կ՚ուզէ աղերսել Զէյնապին, որ օգնէ բեկանելու համար միակ աղջիկը հարեմ ղրկելու վճիռը: Ըստ հեղինակի՝ թատերախաղի այս ամէնէն լարուած տեսարաններէն մէկուն մէջ Օթար բէկ իր խնդրանքը պէտք է ներկայացնէր՝ ծնրադիր:

Այս «ծնրադիր»ին համաձայն չէր Աբելեան: Սիրանոյշ կը պահանջէր՝ ծունկի գալ, Աբելեան կը յամառէր:

– Ես կը ստիպեմ քեզ, որ դուն ծունկի եկած խօսիս Զէյնապի հետ, – իր վերջին խօսքը կ՚ըսէ Սիրանոյշ:

Ներկայացման ժամանակ, երբ կը բացուի այդ տեսարանը, Աբելեան (Օթար բէկ) կը խոնարհի Սիրանոյշի (Զէյնապ) առջեւ... Սիրանոյշ կը հասկնայ որ Աբելեան իր ուզած ձեւով կ՚ուզէ խաղալ, կը բարձրանայ գահէն, կը մօտենայ Օթար բէկի եւ կը գոչէ բարձրաձայն.

– Ես քեզի չէ՞մ ըսած, որ տիրուհիիդ հետ ծնրադիր խօսիս... Ենթարկուէ՛, դաւաճան, սորուկ...

Աբելեանին ուրիշ բան չէր մնար, եթէ ոչ հնազանդիլ Սիրանոյշի դերասանական հնարամտութեան:

×

Անգամ մը Յովհաննէս Աբելեանին կը հարցնեն.

– Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ չէք ծերանար:

Աբելեան կը պատասխանէ.

– Ես իմ ջահելութիւնը կը վերադարձնեմ ինծի ամէն իրիկուն:

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վահրամ Փափազեան կը պատրաստուէր խաղալ Ուրիէլ Ակոսթայի դերը, բայց տարիքը յառաջացած էր: Իր մօտիկ բարեկամները կը գտնէին, որ պէտք է բեմադրէ այդ թատերախաղը եւ ոչ թէ խաղայ, որովհետեւ հերոսը երիտասարդ է: Անգամ մը իր հին բարեկամը նկարիչ Խաչատուր Եսայեան, փորձելով հասկցնել Փափազեանին այդ բանը, հեռուէն սկսելով, շատ զգոյշ կերպով կը հարցնէ.

– Քանի՞ տարեկան է Ուրիէլը:

Վահրամ Փափազեան, ի հարկէ, իսկոյն կը հասկնայ, թէ իր բարեկամը ուր պիտի յանգեցնէ խօսակցութիւնը, կուտայ պատասխանը, որ կը կանխէ յետագայ ամէն բանավէճ: Ան կ՚ըսէ.

– Ուրիէլը տարիք չունի, ան փիլիսոփայ է:

×

ՀՐԱՉԵԱՅ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԵՒ ԴԱՒԻԹ ՄԱԼԵԱՆ

Հրաչեայ Ներսիսեանի եւ Դաւիթ Մալեանի մտերմութիւնը ծանօթ է: Ահա թէ ինչպէս սկսած է ան:

Դաւիթ Մալեան Երեւան եկած է 1923-ին եւ երբ ծանօթացած է Հրաչեայի, վերջինս հարցուցած է.

– Ի՞նչ է այդ, բան չունի՞ս հագնելու:

– Չունիմ, Հրաչ, պատասխանած է Դաւիթ:

– Կ՚երթաս այս հասցէով, իմ սենեակս, պայուսակիս մէջ ճերմակ շապիկ կայ եւ փողկապ, ա՛ռ, հագուէ՛:

– Շնորհակալ եմ, – կ՚ըսէ Դաւիթ ու կ՚երթայ, բայց պայուսակը պարապ կը գտնէ:

Հրաչեայ այնուհետեւ ոչինչ կը հարցնէ, իսկ Դաւիթ բնաւ չի յիշեցներ: Այդ օրուընէ մտերմացած էին անոնք:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Խաչեր երկաթագործի ծածք շուկային մէջ իմացաւ սպիտակ ձիաւորի մը երեւումը: Ու Վարդաձորի լեռ ելլելը: Աշխարհը փոխուած էր յանկարծ:

Տէմիրճի Խաչեր Ջուլհակ Պետոյի այդ օր շատ բաներ ունէր ըսելիք: Ճիշդ էր, ճիշդ, կայծակը տեղ մը պիտի զարնէր: Խաչերի հին բարեկամներէն բաւական տարեց երկաթագործ մը, որ շատ ծանօթ էր անցած դարձածէն եւ նոյնիսկ գիտէր Տոքթ. Նայիրեանի ո՞վ ըլլալը, կամաց մը Խաչերը օճախին ետեւ տարաւ ու ըսաւ.

– Խաչեր, թերեւս գիտնաս, բերդակցի որո՞ւ տղան է էս Մարտիկը:

– Ի՞նչ է եղեր, Մերկեր:

– Սպիտակ ձիաւորը էն է, էն:

– Ի՞նչ կ՚ըսես, Մերկեր: Իմացանք, որ խալֆա ու աշկերտ Պէքիրի ձեռքը կալանաւոր են:

– Այ, ճիշդ էն տղան է...

Խաչեր այդ պահուն միայն անդրադարձաւ, որ քիչ առաջ երբ երկաթագործի մը խանութին առջեւէն կ՚անցնէր, խանութին դրան վրայ գլանաձեւ յեսանի մը վրայ մանգաղ սրցնող երկու աշկերտ իր բերդակցի ըլլալուն մասին խօսքեր կ՚ընէին:

Տէմիրճի Խաչեր այդ գիշեր Ջուլհակ Պետոյի տանը բուխերիկէն վար ինկող թեւերը բաց թռչունի պէս իջած էր:

– Կայծակը զարկեր է, Պետօ, շատ դէշ է զարկեր: Մեր տղան է, մեր տղան՝ Մարտիկը:

– Ի՞նչ է եղեր, Խաչեր:

– Համբերէ, համբերէ որ պատմեմ:

– Մեր Մարտիկը գետին է շրջեր քեօսէ հարիւրապետը, չորս ժանտարմներ ու լեռներուն մէջ սպիտակ ձիաւոր է դարձեր: Ֆէտայիները Պէքիրի գլուխը ուսերէն վար նետած են: Վարդանը Վարդաձորի լեռներուն մէջ կռուի բռնուած է: Պատճառը էդ եղած է, Պետօ, որ Կոտոշ Մուսեխի սպանութենէն ի վեր, Ջէօթէյի Զատէն ձիու վրայ ազատ նըստած է, թէ չէ վաղուց շրջած էին ենոր ալ գլուխը:

– Ի՞նչ կ՚ըսես, Խաչեր, Մարտիկը Ֆէտայի՞ է դարձեր, – հարցուց Պետոն անհամբեր, խոշոր աչքերու լուսապայծառ արտայայտութեամբ:

– Էդ չգիտեմ, Պետօ, միայն գիտեմ որ Վարդանի խումբին հետ չէ, մինակը լեռներն է ինկեր: Էս բոլորը շատ չէ, ութ – տասը օր առաջ կը պատահի:

Լուրը փափսուքի ձեւով ինկաւ գիւղին մէջ: Ոմանք չէին հաւատար. անտարակոյս ուրիշ մէկն ըլլալու է:

Այդ լուրէն յետոյ, Ջուլհակ Պետոն կը զգար, որ իր մէջ առանձինն թեթեւութիւն մը կար: Կարծես իր աղեղի նման ուսերը շտկուած էին. կը քալէր աւելի թեթեւ: Այդ օր աշխատանք չըրաւ: Երբ մաղողները տեղաւորեց, զգաց որ պատուհանէ մը յանկարծ ներս մտնող լայն թեւերով ծիծեռնակի մը պէս իր մէջ ինկաւ «Տարածեալ»ը երգելու տենչ մը: Եղանակ մը, որ Պետօ յաճախ ուրախ պահերուն կ՚երգէր, երբ մինակ էր:

Պետօ դռնէն դուրս ելաւ: Եկեղեցական եղանակը լայն թեւերով, դուրս ելլելու համար պատուհանին զարնուող թռչունին պէս իր գլխին մէջ կը դառնար: Պատանիի մը պէս նոյնիսկ փորձեց սուլել: Ուրախ էր, ուրախ: Միտքը դրաւ Մաքոյին հանդիպիլ: Անոր ոչինչ պիտի ըսէր, որ Մարտիկէն լուր կար: Լաւ է, լաւ:

Թեւերը սօթտած, առէջի գունաւոր թելեր շալվարին վրայ, Պետօ վար քալեց ու հանդիպեցաւ երեսփոխին, որ մսի կտոր մը բռնած՝ ճամբէն վեր կ՚ելլէր:

Երեսփոխը չտեսնալ ձեւացուց Ջուլհակ Պետոյի վար իջնելը: Վիզը քիչ մը առաջ ծռած կը քալէր:

– Լսեցի, Պետօ, կարծեմ մեր Մարտոն:

Երեսփոխը ու Ջուլհակ Պետոն իրարու հետ գրեթէ քէն պահած էին: Առաջին անգամ Պետոն էր որ շտկէ չիտակ կը խօսէր:

– Լսեցի, Պետօ, կարծեմ մեր Մարտիկը ըլլալը շատ որոշ չէ, – ըսաւ երեսփոխը՝ տէմիրճի Խաչերին բերած լուրը կասկածելի ցոյց տալու համար:

– Ան է, ան, լեռներուն մէջ ասլան է կտրեր:

(Շար.– 150)

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Պարոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ժերվալ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուրեկ Մակարեան, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Ոսկերիչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ժոզեֆին Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մակարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Մակարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Պարոնեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ալեքսանեան, Սարգիսեան, Դարբինեան, Խաչատուրեան Անդրանիկ եւ Սեդրակ, Ժերվալ, Վարդուզեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր, աղջկան, հարսին, զարմուհիին, կնքամօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մակարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Սեպտ. 7ին, 52 տարեկանին յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Սեպտ. 10, ժամը 14–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սեւրանի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատրան մէջ, Ս. Պատարագ կը մատուցուի յառաջիկայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 10.30–ին:

Կը պատարագէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին հայ հաւատացեալներ և հանգստեան տան պատսպարեալներու ազգականական պարագաները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան դասախօսական ցերեկոյթը Սեպտ. 28, Կիմէի սրահը նուիրուած Սովետ. գրականութեան 60ամեակին, մասնակցութեամբ Երեւանէն՝ Վարդգէս Պետրոսեանի, նախագահ Գրողներու Միութեան, Ստեփան Կուրտիկեանի, խմբագիր Գրական Ամսագրի, Սիլվարդ Մեսրոպեանի, ասմունքող, ժողովրդ. արուեստագիտուհի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի. – Յարութիւն Չէքէմեանի թաղման առթիւ. – Պրն. Հայկ Թէրզիեան, Թ. Թէրզիեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Տ. Զօրիկեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Չէքէմեան 100–ական, Տոքթ. Ե. Տիկիրեան, Մէհլէմճեան եղբայրներ 50–ական Ե. Պ.: Օննիկ Կիրակոսեանի թաղման առթիւ. – Այրի Տիկին Ա. Կիրակոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Կ. Կիրակոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժիւպէր Ժան 500, Չիֆթէյեան ընտանիք 300, Ժ. Տոլապճեան եւ զաւակները, Յ. Տոլապճեան, Ա. Պետրոսեան, Գ. Չէքէմեան, Ս. Փիլոյեան, Անթարամեան ընտանիք 100–ական: Գրիգոր Աւետիսեանի թաղման առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ելքովանեան 500, Այրի Տիկին Աւետեան եւ զաւակները 200, Լաֆճեան ընտանիք, Սէմէրճեան եղբայրներ, Պրն. Ա. Հոլոբիկեան 200–ական, Տոքթ. Բ. Մաշոյեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Պալոյեան, Մաթիկեան եղբայրներ, Պ. Մ. Պուրկազեան, Պի Մ. Աւետեան, Պ. Հ. Զուքուրեան 100–ական, Հոպճանեան 50: Ե. Պ.: Աղասի Չիչոյեանի թաղման առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր – Պօղոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչիկեան 30: Փոխան խաղողի. – Տէր եւ Տիկին Ճնտիկեան 150, Տիկին Ալիս Մարգարեան 100, Տէր եւ Տիկին Ն. Կիւզէլ, Տէր եւ Տիկին Յ. Աւետեան, Հ. Կիւլկորեան, Տիկին Զ. Մանուէլեան, Տիկին Զ. Արզումանեան50–ական, Տէր եւ Տիկին Թ. Համամճեան 30, Տիկին Տէր – Յուսիկեան 25, Տիկին Բ. Տէր – Մարգարեան 20, Թովիկեան ընտանիք սակառ մը խաղող:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՏՕՆ Է ՎԵՐԱՑՄԱՆ – ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ – ԽԱՉՎԵՐԱՑ Է:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ կը մատուցուի բազմաձայն հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Սկիզբ. ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30–ին:

Պատարագ՝ ժամը 10–ին,

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4–ին, պիտի կատարուի ժամերգութիւն, եւ ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ – ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ուխտով:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի արձանագրութիւնները սկսած են: Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.–
Տիկին Քէշիշեանի — 378.23.69 կամ
Տիկին Գարաճեանի — 375.27.89

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 2էն սկսեալ:

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալեան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ըլլան դունին աշակերտները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Գամեր Գարամաճեան, իր սիրելի ամուսնոյն Գամեր Գարամաճեանի մահուան երրորդ տարեդարձին առթիւ, 200 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի աղքատախնամ մարմնոյն:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

GALA ET BANQUET

DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
Section des Hauts—de—Seine

Sous le patronnage de NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de KEVORK BAKERDJIAN

LE SAMEDI, 4 OCTOBRE — A 20 H.

AU PROFIT DES OEUVRES SOCIALES

Ouverture de la Soirée à 20 h. précises.

Animé par l'Orchestre LES GAIDZAGS
e t
MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE
Intérpretée par le Trio Arménien de Radio — France

Chanteuse: Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon: Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare: M. ARTO PEHLIVANIAN

Théatre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25, Avenue Victor — Cresson

Reservation: 770.07.25 — 642.73.10

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Սեպտ. 14, ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը: Մուտքը ազատ է:

Հասոյթը կը յատկացուի «Հրայր Գիլինճեանի Պաշտպան Յանձնախումբ»ին:

ԱՆԴԱՄԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

ՊՕՄՈՆԻ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ կը կազմուի երգչախումբ մը, հայ եկեղեցւոյ երգեցողութեանց համար:

Երգչախումբին պատասխանատու երաժիշտ – ուսուցիչն է Գերմանիոյ Տորթմունտ քաղաքի պետական երաժշտանոցի ուսուցչուհիներէն՝ Տիկին ԺԻՒԼԻԷԹ ԵԼՄԱՋԵԱՆ:

Ներկայիս կոչ կ'ըլլայ Պօմոնի Հայ հասարակութեան, քաջալերել երգչախումբը, անոր մասնակցելով իբրեւ անդամ:

Երգչախումբի փորձերը կը սկսին Սեպտեմբեր ամսուն, իսկ անդամագրութիւնը կարելի է այժմէն կատարել Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ:

Հեռաձայն :– 93.13.50:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի, Սեպտ. 11, ժամը 20.30ին, Ռիւ Ռոպէռ – Լավէռնեը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի և սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.Ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները):

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Հոկտեմբեր 18

Հիլթըն պանդոկի սրահներուն մէջ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

Մանրամասնութիւնները յետագային

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԻ երգչախումբի հրաւէրով

ՄԱՆՈՒԷԼ

Փարիզի մէջ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ Նոյեմբեր 4ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

տեղի կ'ունենան ամէն Երկուշաբթի իրիկուն, սկսնակներ եւ յառաջացեալներու, Շաւիլի Հայոց Եկեղեցւոյ սրահը:

4, Rue des Trois Champtiers

Հեռաձայնել՝ Տիկ. Նազելի Ֆուրթիւնի

×

LES COURS DE

LANGUE ARMENIENNE

POUR ADULTES

Organisés par la Croix Bleue de Chaville, ont lieu tous les Lundis soir.

Initiation, Perfectionnement

Dans la salle de l'Eglise Arménienne de Chaville, 4, Rue des Trois Champtiers. — Tél. Mme Nazéli Fourtune 16 (32) 38-46-75

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայերէն, գունաւոր, երգախառն ժապաւէն մը՝

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ՋԱՒԱԿՆԵՐԸ»

էջ մը Հայկ. Դիւցազներգութեան

×

Une Page de l'Epopée Arménienne

„LES FILS DE SASSOUN"

CINEMA ODEON
La Canebière
Dimanche, 21 Septembre à 10 h.

Reservation: Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile.

Tél. 50.15.09 — Prix des places 20 F.

– ԿՈՉ –

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ օծման 50ամեակը կը լրանայ գալ տարի 1981 Հոկտեմբերին, եկեղեցւոյս վարչութիւնը որոշած է յոբելենական հանդիսութիւններու ծրագիր մը մշակել եւ առ այդ հրատարակել նաեւ Յուշամատեան մը, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ ընդհանրապէս Մարսէյլի հայ գաղութի անցեալ յիսուն տարիներու գործունէութեան մասին:

Սոյն Յուշամատեանը որքան կարելի է այնքան ճոխ կարենալ հրատարակելու միտումով եկեղեցւոյս վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ ի մասնաւորի այն սերունդին, որ կրնայ օժանդակել որոշ ու պատմական տուեալներով, զանոնք յոբելենական յանձնախումբի տրամադրութեան տակ դնելով:

Անհրաժեշտ տուեալները կրնան ըլլալ մօտաւորապէս հետեւեալները.—

Ա) Հին ու պատմական նկարներ, Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցիէն, կամ Մարսէյլի միւս հայ եկեղեցիներէն, ինչպէս նաեւ մարսիլահայ ազգային կեանքէն:

Բ) Նոյն նկարներուն վերաբերեալ բացատրական նամակներ կամ գրութիւններ:

Գ) Այլ նամակներ կամ վկայագրեր, որոնք կը պատկանին ու կը բացատրեն գաղութիս եկեղեցական ու ազգային կեանքի պատմութիւնը:

Դ) Այլազան հրատարակութիւններ՝ գիրքեր, կոչեր, յայտարարութիւններ, թերթեր եւայլն:

Նման տուեալները կրնան պատճէններ, այսինքն ֆոթոքոփիներ ըլլալ, եւ եթէ օրիժինալներն են անպայման պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն:

Տուեալներու առաքման հասցէն հետեւեալն է.—

Eglise Arménienne Sts. Sahak-Mesrop
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Tél. : 77-84-70

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝
ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
11
JEUDI
11 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.729

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.729

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ քաղաքական – գրական հատոր մը գործեց, ներկայացնելով իր գիրքը՝ «Յոյսը ներկայ եղանակով» որ նաեւ ընտրական ծրագիրը կարելի է նկատել համայնավար կուսակցութեան։

ՏԱՇՔԷՆՏԻ մէջ բացուեցաւ մահմետական միջազգային ժողովը կազմակերպուած խորհրդային մահմետականներու կողմէ։ Բայց պարապ աթոռները շատ են, քանզի մեծ թիւ երկիրներ պատասխանած չըլլալով հրաւէրին բողոքելու համար Աֆղանիստանի խնդրին դէմ։ 70 մահմետական երկիրներու կրօնաւորներ հրաւիրուած են եւ գլխաւոր բացականներն են՝ Իրան, Սաուտի Արաբիա, Մալեզիա։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ իշխանութիւնները անըն – դունելի նկատեցին «Ճնշուած հրեաներու պաշտպանութեան Համաշխարհային ժողովին» քարտուղարին յայտարարու – թիւնները, Պրիւքսէլի մէջ։ Արդարեւ, այդ կազմակերպութեան մէկ նիստին ընթացքին, Ժիլպէր Ամար, քարտուղարը նախատեսած է հրէական յատուկ միլի – ցիաներ ստեղծել Անվերսի հրեայ համայնքը պաշտպանելու մտօք, այդ նը – պատակին համար, արդէն խորայելեան բանակէն կամաւորներ կան եղեր։ Այս յայտարարութիւնները շշմեցուցած են Պելճիքայ հրեաները մինչ դեսպանատու – նը եւ Իսրայէլի կառավարութեան մէկ անդամները կ'ըսեն թէ ոչինչ գիտեն այդ մասին։

ԻՐԱՆԻ նախագահը Պանի Սատր ծանր ամբաստանագիր մը արտասանեց Իսլա – մական Հանրապետական կուսակցութեան դէմ, որ կ'ուզէ իր մենաշնորհն ընել իշխանութիւնը։ Նախատակներու հրապարակին վրայ է, որ Նախագահը խօսած է եւ ըսած նաեւ «Իսլամը աւելի մեծ է քան փոքրամասնութեան խմբակ մը, որ կ'ուզէ յափշտակել զայն եւ մէկ կող թողուլ ժողովուրդը։ Ոտքի պիտի մնամ պաշտպանելու համար ժողովուրդը եւ յեղափոխութիւնը։ Վերջնագիր կուտամ այդ խմբակին»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Տէմիրէլ յայտարարած է թէ գրպարտութիւն է Արտաքին նախարարին դէմ բանաձեւին այն մասը, ըստ որու Անգարայի ճիգերը Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային անդամակցելու իբրեւ նպատակ ունին Թուրքիան անջատել իսլամական աշխարհէն եւ զայն Եւրոպայի մէկ գաւառին վերածել։ Մերժած է նաեւ այն ամբաստանութիւնը թէ Թուրքիա Եգէականը Յոյնե – րուն ձգած է...։

ԻՄԱՄ ՄՈՒՍԱ ՍԱՏՐ, լիբանանեան շիի համայնքին պետը, որ անհետացած է 1978 Օգոստ. 31-էն ի վեր ողջ է եւ արգելափակուած է լիբիական զինուորական կայան մը, ալժերական սահմանէն 50 քիլոմեթր հեռու։ Այս լուրը հաղորդած է Լիւքսանպուրկի ձայնասփիւռը։

ՓԱԼԵՐՄԱՅԻ վանքին մէջ սպաննուած է փրանկիսկեան հայր մը՝ Քատթրոնո – վօ 61 տարեկան բաւական «նեղ» կացութեան մատնելով Սանթա – Մարիա Տէլ – Ճեզու վանքին միւս կրօնաւորները եւ Փալերմայի արքեպիսկոպոսարանը։ Ըստ տեղեկութեանց արդէն, հայր Քասթրո – նովօ շատ «անմեղ» մէկը չէր եւ սերտ գործակցութիւն ունէր մաֆիային հետ։ Մինչ իր եղբայրները խստակեաց կեանք մը կը վարէին համեստ խցիկներու մէջ ինք եօթը հատ ունէր իր տրամադրու – թեան տակ, թանկագին գորգերով եւ զարդարուն հեռատեսիլով։ Շատ հիւր կ'ունենար եւ 1964ին արդէն ոստիկանութիւնը կը կասկածէր թէ վանքին մէջ ապաստան տուած է Մաֆիային մէկ ղե – կավարին։ Անկէ զատ ալ վանքին հին գերեզմաններուն մէջ անհետացուցած է «նեղացուցիչ» դիակներ, որոնց հետքը, Մաֆիան չէր ուզեր որ գտնուի...։

ԻՐԱՆ

ՃԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ՀԱՅԵՐԸ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՄԲ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ

Մինչ Իրանի մէջ տակաւին անորոշ ճակատագրի մը ենթարկուած կը մնան Հայկական վարժարանները, Իրանի ձայ – նասփիւռն ալ անվայել յայտագրով մը անհանգստութիւն պատճառեց Իրանա – հայ ժողովուրդին։

26 Օգոստոս Երեքշաբթի կէսօր, Իրանի պետական ձայնասփիւռը իր յայտա – գիրներէն մէկուն մէջ անպատասխանա – տու արտայայտութիւններ ունեցաւ Հայկական կրօնական շրջանակներէն ոմանց հասցէին։

Յայտագիրը նախ գովեստով անդրա – դարձաւ Հայերուն եւ անոնց տարած պայքարին՝ Իրանի ժողովրդական ընդ – վզումի ընթացքին, ապա սակայն ան – յայտ փաստերով եւ առանց որեւէ վայր յիշելու, ըսաւ որ Հայկական կրօնական որոշ շրջանակներ եւս լրտեսական աշխատանքներ կը տանին։

Մեր պաշտօնակիցը Ալիք դժուարու – թեամբ կապ հաստատած է նոյն յայտագրին պատասխանատուներէն մէկուն հետ եւ անկէ պահանջած, որ լրտեսներու, լրտեսական կեդրոններու անունները, բոլոր մանրամասնութիւններով ու փաստաթուղթերով տրամադրուին, որպէսզի հրապարակուին անոնք, եթէ իսկապէս լրտեսութիւն կը կատարուի։

Յայտագրին պատասխանատուն նախ յայտնած է թէ անտեղեակ է այդ խնդ – րէն, իսկ յետոյ աւելցուցած որ եթէ այդպիսի լուր մը հաղորդուած է, բնա – կանաբար թիւրիմացութեան հետեւանք է ատիկա եւ ներողութիւն կը խնդրեն։

Ալիք օրաթերթը այս լուրը տալէ վերջ Օգոստ. 27ի իր թիւին մէջ, կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնը. «Նկատի առ – նելով Իրանի ներկայ փափուկ կացութիւնը եւ դաւադիրներու աշխատանքները՝ կացութիւնը աւելի տագնապալի դարձընելու համար, որը պէտք է վերջանայ ի շահ միջազգային աշխարհակալութեան, յուսով ենք որ հաղորդումը իրապէս թիւրիմացութեան հետեւանք եղած ըլլայ, սակայն անհաւանական չէ կատարուածը դաւադրութեան մը հե – տեւանք ալ ըլլայ։ Անհրաժեշտ է որ Իրանի ձայնասփիւռը նոյն յայտա – գրով սրբագրէ կատարուած սխալը»։

×

«Ալիք» յաջորդ օրուան իր թիւին մէջ (Օգոստ. 27) հետեւեալ հաղորդագրու – թիւնը հրատարակած է. – «Սպահանի Անկլիքեան եկեղեցում լրտեսական ցանց բացայայտուելու հետեւանքով, Իրանա – հնդկաստանի Թեմի Առաջնորդ Կորիւն Եպիսկոպոս Պապեանը մի յայտարարա – գիր հրապարակելով, յայտնել է թէ՝ «Սպահանցի մեր հայրենակիցներին թիւրիմացութեան առիթ չտալու համար, պէտք է տեղեկացնենք որ Սպահանի Անգլիքան եկեղեցին, որեւէ առընչութիւն չունի Սպահանի եւ Ջուղայի հայ քոյր, եղբայրներին եւ Հայերի առաջնորդարանին հետ»։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻ ԻՐ ՄԵՂՔԵՐԸ...

ՇԱՀԵԿԱՆ «ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» ՍԵՊՏ. 6 – 7Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ 25–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հետաքրքրական է եւ հազուագիւտ՝ տեսնել Թուրքեր, որոնք առարկայական վերլուծումներ կատարելով դէպքերու, կը խոստովանին իրենց մեղքերը... Այսպէս, 25 տարի ետ երթալով, երեւան կ'ելլեն թրքական դաւեր, «կազմակերպելու» համար Պոլսոյ Սեպտ. 6 – 7ը։ Թերեւս օր մըն ալ, գտնուին «անաչառ» Թուրքեր, որ 65 տարի ետ երթան եւ երեւան հանեն ուրիշ թրքական դաւեր, Սեւ Ապրիլի մը։ Վասնզի, 1955ին չէ որ «բարբարոս Թուրք» պատկերը ծնունդ առաւ, ինչ – պէս կը գրէ լրագրողը։ Ուրիշ թուականներ ալ կան անկէ առաջ...։ Ուրեմն, 1955 Սեպտ. 6 – 7ի Կ. Պոլսոյ դէպքերուն 25րդ տարեդարձին առիթով, Սեպտ. 6 թուակիր *Հիւրրիյէթ*–ի մէջ լոյս կը տեսնէր այդ առընչութեամբ յօդուած մը, խիստ շահեկան՝ այդ դէպքերուն իսկական դրդապատճառները ու բուն պատասխանա – տուները յայտնաբերող իր բովանդակութեամբ։ Ատնան Մէնտէրէսի գլխաւորած օրուան կառավարութիւնը, առանց այլեւայլի եւ խիստ կերպով կ'ամբաստանուի նոյնիսկ՝ «յիմար» կոչուելու աստիճան, այդ դէպքերուն ծնունդ տուող՝ իր սարքած մեքենայութեանց համար։

Արդարեւ, Կ. Պոլսոյ դէպքերուն ծագման եւ ծաւալումին մասին, այդ օրերու ականատեսներէն երկուքը՝ Կէօքշին Սիփահիօղլու (1) եւ Հիքմէթ Պիլ (2), զիրար լրացնող եւ ամբողջացնող տեղեկութիւններով, մեծ նպաստ կը բերեն լոյս սփռելու այդ հարցին շուրջ դեռեւս մութ մնացած կարգ մը կէտերու։

Կ. Պոլսոյ փոքրամասնութեանց դէմ կազմակերպուած թալանի եւ աւարառութեան այդ դէպքերուն ակնարկող՝ *Հիւրրիյէթ*–ի խմբագրութեան եւ Կէօքշին Սիփահիօղլուի տուած տեղեկութիւններէն կը քաղենք հետեւեալը.–

×

«Թուականը՝ Սեպտեմբեր 6, 1955։ Ասկից 25 տարի առաջ։

«Շրջանը՝ Մէնտէրէսի կառավարու – թեան շրջանն է։ Ճիշդ այդ օրերուն, Լոնտոնի մէջ, անգլիական, յունական եւ թրքական յանձնախումբերէ բաղկացած ու Կիպրոսի հարցը կարգադրելու սահ – մանուած ժողով մը կը գումարուի։ Բանակցութիւնները, ընդհանուր առմամբ համերաշխ ոգիով մըն է որ կ'ընթանան եւ լուծում մը գտնելու հաւանականու – թիւնը՝ մեծ է։ Եւ սակայն, բանակցու – թեանց վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու նպատակով, Ատնան Մէնտէրէսի այդ օրուան կառավարութիւնը՝ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպէ։ Ծրագիրը՝ հետեւ – եալն է.– Յոյները, եւ ուրեմն՝ Լոնտոն գտնուող յունական յանձնախումբը նեղ կացութեան մատնելու համար, Սելանիկի մէջ գտնուող Աթաթիւրքի թանգա – րան – բնակարանը ՄԻԹ–ի (Թուրք Գաղտնի Սպասարկութիւն) գործակալներուն կողմէ պիտի ռմբակոծուի, միւս կողմէն ալ կարգ մը յայտնի տարրեր, Պոլսոյ յոյն եւ այլ փոքրամասնութեանց դէմ՝ գրգռիչ արարքներ պիտի կազմակերպեն։

«Աթաթիւրքի բնակարանին ռմբակո – ծումի ծրագիրը կ'իրագործուի։ Սեպտ. 6ի երեկոյեան, այս լուրը, իբրեւ՝ «յունական գրգռութիւն» ամբողջ երկրին մէջ կը ձայնասփռուի եւ «էքսփրէս» լրագիրն ալ, երկրորդ տպագրութեամբ եւ գըր – գըռիչ լեզուով մը՝ լուրը կը հաղորդէ համայն բնակչութեան։ Թուրք հասարա – կութեան մօտ նախապէս մեքենայուած գրգռութիւններուն վրայ բարդուելով, Աթաթիւրքի տան ռմբակոծումի լուրը կը բաւէ՝ որ դէպքերը ծաւալին եւ հսկայ չափերու հասնին։ Հայ եւ յոյն փոքրա – մասնութեանց պատկանող եկեղեցի, տուն, գործատեղի եւ այլ կալուածներ՝ Թուրք խուժանին կողմէ թալանի ու աւարի կ'ենթարկուին։ Քաղաքացիական պատերազմի երեւոյթ մըն է պարզուածը։

«Թուրք ապահովութեան ուժերը կ'ուշանան դէպքերու առաջքն առնելու։ Եւ, երբ կը հասնին՝ արդէն շատ ուշ է։ Միլիոնաւոր ոսկի արժող նիւթական վնաս, փոքրամասնութեանց դէմ կիրարկուող անպատուաբեր նեղութիւններ, եւ վեր – ջապէս, Սեպտ. 6էն 7ը լուսնալիք գիշերը ամօթալի արարքներու բեմ կը հանդի – սանայ։ Եւ, այս բոլորէն ետք, միայն 23 հոգի (Թուրք) կը ձերբակալուին եւ հարցաքննութեան կ'ենթարկուին։ Դէպքերու բուն պատասխանատուները երբեք չեն յայտնաբերուիր, ընդհակառակն՝ զանոնք ծածկելու համար մեծ ջանք կը թափուի։ Իսկ, դէպքերուն իսկական դրդապատ – ճառները՝ Եասըատայի (Նշանաւոր) դատարաններուն (3) օրով միայն յայտնի կ'ըլլան»։

Կէօքշին Սիփահիօղլու, ապա կը շա – րունակէ.–

«Հարցաքննութեանց ատեն, ես ալ մեղադրեալներու դասին մէջ կը գտնուէի։ Ըստ իս՝ այս դէպքերուն պատասխանատուները ո՛չ թալանողներն էին եւ ոչ ալ՝ զանոնք գրգռողները։ Բուն պատասխա – նատուն՝ օրուան կառավարութիւնն էր, որ յիմարական եւ կանխամտածուած ցոյցերով այս դէպքերուն պատճառ դարձած էր։

«Լոնտոնի բանակցութեանց վրայ, մեզի ի նպաստ ազդեցութիւն բանեցնելու տեղ, ընդհակառակն, այդ դէպքերը՝ Թուրք ժողովուրդի ճակտին սեւ մուր մը քսեցին, ու, ա՛յդ թուականէն սկսեալ է, որ արեւմտեան երկիրներու մէջ, այս – պէս կոչուած՝ «բարբարոս Թուրքեր» պատկերը ստեղծուեցաւ»։

×

Հիքմէթ Պիլն ալ, իր կարգին՝ կը դատապարտէ Ատնան Մէնտէրէսի կառավարութիւնը, իբրեւ՝ դէպքերուն պատաս – խանատուն եւ կ'եզրակացնէ.–

«Ինչո՞ւ պատահեցան այս դէպքերը... Որովհետեւ, քաղաքականութեան մէջ, յաճախ կարգ մը «խաղ»եր կը սարքուին։ Արդ շրջանի Թուրքիոյ կառավարիչներն ալ այդպէս ըրած էին։ Եւ սակայն, տունի հաշիւը՝ շուկային չյարմարեցաւ»...։

---

(1) *Կէօքշին Սիփահիօղլու*.–1955ի դէպքերուն օրով Պոլսոյ «էքսփրէս» օրաթերթի տնօրէնը. ներկայիս՝ փարիզեան ՍԻՓԱ Փրէսի տէրը։

(2) *Հիքմէթ Պիլ*.– 1955ի Լոնտոնի բանակցութեանց օրով թրք. յանձնախումբի մը ներկայացուցիչը. Սիփահիօղլուի հետ նախապէս իբրեւ մեղսակից դատուած եւ ապա՝ ազատ արձակուած։ Ներկայիս՝ *Հիւրրիյէթ*–ի մէջ քրոնիկագիր։

(3) Ատնան Մէնտէրէսը եւ իր ընկեր – ները մահուան դատապարտող ատեանը։

60-ԱՄԵԱԿ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԹՈՒՐՔ–ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

Բագուի Արեւելքի ժողովուրդներու Համագումարին կը մասնակցին 37 երկիրներէ 1375 պատգամաւորներ. (*) Թուրք պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Սուլէյման Նուրի, Իսմայիլ Հագգը, Պէհաէտտին Շաքիր, Հաֆըզ Ահմէտ, Մուսթաֆա Սուպհի եւ Թահսին: Բագուի «Թրքական ընդհ. կեդրոն»էն Ինվէր փաշա եւ ատրիկանապետ Ազմի պէյ: Թրք. Ազգ. Ժողովէն երեք հոգի: Կոմինտերնի, Խորհ. Ռուսիոյ կողմէ Զինովիեւ, Կարլ Ռադեկ, Ս. Կիրով, Ս. Օրջոնիկիձէ, Ե. Ստասովա եւ ուրիշներ:

Բացումը կը կատարէ Ազրբէյճանի ժողկոմսովետի նախագահը Նարիման Նարիմանով յիշեցնելով Համագումարին նպատակը՝ գաղութային – կիսագաղութային ժողովուրդներին ազատագրելու համար պայքար ծաւալել իմպերիալիստական երկրների դէմ:

Համագումարը երեւան կը հանէ հիմնական կէտը՝ գոյութիւնը ընդհանուր համաձայնութեան մը Մոսկուայի, Անգարայի եւ Իթթիհատականներու միջեւ, ռազմավարութիւն մը ուղղուած Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Սեւրի դաշնագիրին դէմ:

Այս իմաստով այլապէս պերճախօս է Գ. Զինովիեւի արտասանած ճառը: Այս մասին ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Փրոֆ. Ար. Մնացականեան «Հայաստանի ազատագրման լենինեան ուղին» յօդուածաշարքին մէջ. «1920 թուականին Բագւում տեղի ունեցած Արեւելքի ժողովուրդների Համագումարի ամբիոնից Գ. Զինովիեւը եւ նրա համախոհները ճառում էին այն մասին, թէ «Հայաստանը իմպերիալիստական պետութիւն է». իսկ «Թուրքիան՝ յեղափոխական», թէ իմպերիալիստական Հայաստանը իրարից բաժանում է «յեղափոխական Թուրքիան, յեղափոխական Ռուսաստանից»: Թերթերում Զինովիեւի համհարզ Սկաչկոները գրում էին, թէ «Թուրքիայում տեղի ունեցող յեղափոխութիւնը կրում է բացայայտ սովետական բնոյթ». թէ «իմպերիալիստական Հայաստանը սեպի նման խրուած է Ռուսաստանի սովետական Հանրապետութեան» եւ «թուրքական սովետական Հանրապետութեան» միջեւ, որոնք համակրում են իրար եւայլն: Զինովիեւեան այդ զառանցանքներին տուրք տալով, հայ գործիչներից ոմանք Հայաստանի ինքնուրոյն պետականութեան եւ նրա տերիտորիալ պահանջները բնութագրում էին որպէս «հայկական բուրժուազիայի իմպերիալիստական դրսեւորումներ»: Այդ անհեթեթ դրոյթն իր արտացոլումը գտաւ Հայաստանի Կոմկուսի Ալեքսանդրապոլի կոմիտէի մի խումբ գործիչների հրատարակած մի թռուցիկի մէջ, որով նրանք թուրք քեմալականներին ներկայացնում էին որպէս «հայ ժողովրդի ազատարարներ»: Ամբողջ հարցն այն է, որ այդ դրոյթները չէին բխում Լենինի դիրքորոշումներից եւ չէին համապատասխանում Հայաստանի նկատմամբ Լենինի գլխաւորած կառավարութեան քաղաքականութեանը» (*Սով. Հայաստան ամսաթերթ*, 1970 *Ապրիլ*):

Հոս կարեւորը կատարուած հաստատումն է: Զինովիեւ, Լենինի գործակիցը եւ Կոմինտերնի նախագահը, պարզօրէն կը գործադրէր Խորհր. Ռուսիոյ արեւելեան քաղաքականութիւնը:

Բագուի Համագումարին կը մասնակցին՝ Հայաստանի համայնավարներուն կողմէ, քանի մը պատուիրակներ: Ասոնք Զեկուցում մը կը ներկայացնեն «Հայաստանում տիրող դրութեան» մասին: Ստորեւ քանի մը կարճ հատուածներ զեկուցումին բնոյթը պարզելու համար:

– Հայ բուրժուազիայի անկախ եւ միացեալ Հայաստանի երազը այժմ գործնականօրէն իրականացւում է Հայաստանի հականեւոլուցիոն կառավարութեան կողմից՝ Հայաստանի տերիտորիան մաքրելով իրեն առելի մուսուլմանական գիւղացիութիւնից, հրի ու սրի մատնելով մուսուլմանական գիւղերն ու շէները... Մուսուլմաններից մաքրուած շրջաններում կառավարութիւնը բնակեցնում է Թուրքահայ գաղթականներին, որպէսզի նրանից ստեղծի հայ կազակային դաս, որի վրայ յենուելով կարողանայ պայքարել տեղացի աղքատացած եւ հետեւաբար ռեւոլուցիոն գիւղացիութեան դէմ: Թուրքահայերի ձեռքում է կենտրոնացած նաեւ Երեւան քաղաքի գրեթէ ամբողջ առեւտուրը: Կառավարութիւնը լիակատար կախման մէջ է նրանցից»: (**)

Հայաստանի համայնավարները կոչ մըն ալ կ'ուղղեն Արեւելքի ժողովուրդներուն: Ի մէջ այլոց կը յայտարարեն. – «Արիւնարբու բարբարոսների իշխանութեան տակ անողորմաբար բնաջնջուել եւ բնաջնջւում են մուսուլմանական մասսաները՝ յանուն անկախ եւ միացեալ Հայաստանի: Թուրքիան Հայերից մաքրելու թուրք սուլթանների քաղաքականութիւնը դաշնակներն այժմ կիրառում են Հայաստանի մուսուլմանների նկատմամբ»:

Արտայայտուած միտքերը խորքին մէջ կը համապատասխանեն Կոմինտերնի նախօրօք հրապարակած (1920 *Օգոստոս* 15) *եւ Իրանի, Հայաստանի ու Թուրքիոյ ճնշուած ժողովրդական զանգուածներուն ուղղուած կոչին: Բագուի Համագումարը հրաւիրելու սահմանուած այդ կոչին մէջ ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կայ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին իրաւունքներուն մասին, ընդհակառակն պարսաւ բոլոր անոնց, որ Թուրք գիւղացիներուն հողերը կը պահանջեն:*

Պարզ է, որ Խորհր. Ռուսիոյ արեւելեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ, մահմետական աշխարհը եւ այս հրջագիծին մէջ նաեւ Թուրքիա աւելի ծանր կշիռ կը ներկայացնէին, քան փոքր Հայաստանը եւ հիւծած Հայութիւնը:

Թուրքիա գիտցաւ օգտուիլ այդ դիրքէն՝ իրականացնելով իր ազգային – պետական ծրագիրները յաջորդական փուլերով: Առաջին հարուածը ստացաւ նորագոյն Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Մասնակից երկիրներուն եւ պատգամաւորներուն թիւերը կը տարբերին քանի մը աղբիւրներու մէջ: Մենք նկատի առինք Երեւանի «Լրաբեր Հասարակական Գիտութիւնների» ամսաթերթին (1970 Մարտ) մէջ ներկայացուած թիւերը: Խ. Բադալեան՝ Կոմինտերնի Բ. կոնգրեսը եւ Լենինի պայքարը օպորտունիստական կուսակցութիւնների դէմ»:

(**) Ա. Բ. Յարութիւնեան (Հարենց) Արեւելքի ժողովուրդների առաջին համագումարը, Երեւան, 1960:

«ՔՈՒՐԷՌ ՏԷԼ ԹԻՉԻՆՕ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ «ՈՒՂԵՂ»ԻՆ ՀԵՏ

(Բ. եւ Վերջ)

Տեսակցութեան շարունակութեան մէջ, Յակոբեան կը պնդէ որ Հայերու արտագաղթը կը կատարուի գործօն գործակցութեամբ հայ եկեղեցւոյ եւ Դաշնակցութեան: Գործողութեան դրդապատճառը յստակ է, կ'ըսէ, դաւ մըն է կազմակերպուած Միացեալ Նահանգներու եւ արեւմտեան աշխարհակալութեան կողմէ, մեր ժողովուրդը հեռացնելու համար Թրքահայաստանի դրացի երկիրներէն: Յառաջիկայ շաբաթներուն 120 հայ ընտանիք պիտի հեռանան Լիբանանէն դէպի Միացեալ Նահանգներ եւ Հռոմէն պիտի անցնին: Անչափ միայն Իտալիա չի գործեր, կ'աւելցնէ Յակոբեան, իր գլխաւոր կեդրոնատեղիներն են Աթէնք, Պէյրութ, Հռոմ եւ Միլանօ, բայց կան նաեւ Զուիցերիա եւ Պրիւքսել: Լրագրողուհին հարց կուտայ թէ ինչ, Իտալիոյ մէջ, օրինակ, կեդրոնները փակուին, եղեռնափորձերը կը դադրի՞ն: Յակոբեան կը պատասխանէ. – «Պատրաստ ենք գործակցելու այն երկիրներուն հետ, որոնք ցոյց կուտան թէ մեր պատճառը կը հասկնան, ասիկա չի նշանակեր թէ Թուրքերու դէմ մեր պայքարը մէկ կողմ կը նետենք: Կ'ըսենք թէ փոխանակ ռումբերը պայթեցնել տալու իրիկուան 7-ին, ինչպէս պատահեցաւ Փիացցա Էզետրա, պայթեցնել կուտանք կէս գիշերին:

Ռիթա Փորէնո դեռ կը հարցնէ թէ արդեօ՞ք Հ. Գ. Բ.ը տեղական օժանդակութիւններ կը վայելէ՞: «Բոլոր երկիրներուն մէջ, կ'ըսէ Յակոբեան, Ֆրանսա, Իտալիա, Զուիցերիա, յեղափոխականներ կան: Զարմանալի պիտի ըլլար որ անոնց օգնութիւնը չունենայինք: Բայց կը հերքեմ թէ Հ. Գ. Բ.ը կապեր ունենայ եւրոպական ահաբեկչական խումբերու հետ, օրինակ Իտալական Կարմիր Ջոկատները կամ Փրիմա Լինէան: Ասիկա չի նշանակեր թէ համակիր չենք իրենց յեղափոխական գիծին»:

Յայսօր Հ. Գ. Բ.ը պաշտօնապէս մէկ գինակցութիւն յայտարարած է Թուրք Քիւրտերու յեղափոխական կուսակցութեան հետ, որ կը պայքարի ինքնավարութիւն ձեռք ձգելու համար: Աւելի նուրբ են, սակայն, կապերը հայ կազմակերպութեանց եւ պաղեստինեան դիմադրութեան հետ: Բացի, անկախ Հայաստանի ազատագրումէ, հայ գաղութի կազմակերպութիւնները, այսօր, կը պայքարին, նաեւ քաղաքական դիրք մը գրաւելու համար հայ ժողովուրդին մէջ, գայն ձերբազատելով աւանդական կուսակցութեանց ազդեցութենէն:

Յակոբեան, ապա, կը ծանրանայ մասնաւորաբար Լիբանանի հայութեան վրայ, ըսելու համար թէ հինգ տարուան քաղաքացիական պատերազմը հիմնական փոփոխութիւնները կատարած է: Դաշնակցութիւնը, որ աւանդական կերպով տիրապետած է լիբանահայ բեմին վրայ, պէտք է պայքարի պահելու համար տիրապետութիւն մը, որ տասնամեակներէ ի վեր անվիճելի էր: Ըստ Յակոբեանի, Դաշնակցութիւնը վերջերս որոշած է զինեալ պայքարի անցնիլ: Վատիկանի Թուրք դեսպանին դէմ մահափորձը, կ'ըսէ Յակոբեան, Ապրիլ 18-ին իրականին մէջ կազմակերպուած է Դաշնակցութեան կողմէ, որ պատասխանա-

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՃԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Սեդանին գլուխը տը Կօլ, ձեռքերը առջեւը դրած, արձանի մը պէս կը մընար եղած տեղը: Յանցանքի վրայ բըռնուած աշակերտներու պէս գողունի նայուածքները իր կողմն էին: Կամարը սեղանին տրուած ցնցումի մը հետեւանքով փռուած էր կողին վրայ, եւ կողերէն պզտիկ փայտիկներ կ'երեւէին, օդային ռմբակոծումէ մը ետք կանգուն մնացած սիւներու պէս: Սեդրակ, դանակը հոն ձգած, անհետ կորած էր: Լըռութիւնը կը շարունակուէր: Տը Կօլը եղաւ խօսողը, անթափանցելի դէմքով, եւ միակ խօսք մը ըսաւ, ոտքի ելլելով.

– Ա՛նֆէն ... լ'էնթանսիոն էթէ պօնն – *ինչեւէ, մտադրութիւնը բարի էր:*

Մեր Սրբազանը ճիշդ այդ պահը գըտաւ գոչելու.

– Սէֆանտա՛լ, մօն ժենէրալ, սէ թ'էօն սէֆանտա՛լ...

Բայց կարեւորութիւն տուող չեղաւ: Յետոյ անցանք պարտէզ, սուրճերը բաժնըւեցան ոտքի վրայ եւ մեկնեցանք:

Սեդրակը երեք օր փախստական մընաց: Պատուիրակը ըսած էր թէ ծեծել եւ բանտարկել պիտի տայ: Բայց նորէն պաշտօնին վրայ մնաց: Սեդրակ կը պատմէր, թէ տը Կօլ ըսած կ'ըլլայ շուրջիններուն:

– Այդ կործանած կաթօն մեր Կամարը չէր, որ իր տեղը ազատոր բայց կանգուն կը սպասէ: Տապալողը Վիշիի ծերուկն էր...

×

Վերջին անգամ Սրբազանը տեսայ դարձեալ «պաշտօնական» առիթով մը: Առաջելը եկաւ յայտնելու թէ գիս կ'ուզէ, եւ անմիջապէս: Նոյնիսկ սպասեց քիչ մը, որ հետը տանի: Այդպէս պատուիրուած էր: Գիտէի թէ հրաժարած է – աւելի ճիշդը «հրաժարեցուած» – եւ այսօր – վաղը կը մեկնի: Երբ մտայ ներս, Քաղաքական Ժողովը լիակատար նիստի մէջ էր: Լուրջ, մռայլ դէմքեր, ըսպասողական եւ լուռ: Զիս տեսնելուն պէս, ըսաւ, ժողովականներուն.

– Այո, այո, ես կանչեցի ... Կ'ուզեմ որ մամուլն ալ ներկայ գտնուի:

Յետոյ ինծի դառնալով.

– Այո, դուն շատ խոցոտած ես Սըրբազանիդ սիրտը «Ազդակ»ի մէջ ալաքներովդ, պէտք է որ տեսնես...

Յետոյ, հանդիսաւորապէս բացաւ դըրամարկղը եւ սկսաւ մէկիկ մէկիկ դուրս հանել քանի մը տուփեր, Թաշկինակներով կազմուած ծրարներ: Իր մօտ պահ տրուած աւանդներն էին, տասը, տասներհինգ տարիէ ի վեր, որոնցմէ ոչ ոք լուր ունէր: Իւրաքանչիւրին հետ պըզտիկ թուղթ մը, անուններով եւ թուականներով: Այրի կին մը (այժմ վախճանեալ) յիսուն – վաթսուն դեղին ոսկիներ ի պահ տուած է իրեն, եւ Պաղտատ մեկնած: Իրմէ գատ ոչ ոք գիտէ: Ուրիշ տուփ մը ուրիշ ոսկիներ: Կոյտ մըռսկի ապարանջաններ: Ամէն մէկը համրելով եւ ստուգելով, կ'ազդարարէր.

– Արձանագրէ պարոն Սամուէլ (դիւանապետն է) չորս հատ ոլորուն ոսկի ապարանջաններ (պուտմա(, վեց մատանի, որոնցմէ երկուքը ականակուռ...

Հարստութիւն մը կար հոն: Ոչ ժողովականները գիտէին անոնց գոյութիւնը, եւ ոչ ալ տարիներէ ի վեր ձայն մը ելած էր տէրերէն: Կը դիտեմ ժողովականներուն դէմքերը: Հանգիստ չեն: Յայտնապէս ոմանց մտքին մէջ շփոթանք կայ: Այս այն մա՞րդն է որ առանց կանխիկ ոսկին առնելու եկեղեցի չէր իջներ, եւ ահա հարիւրաւոր ոսկիները, որ սուսիկ – փուսիկ կրնար հետը տանիլ, բայց իրենց կը թողու...

Ցուցակը կազմուեցաւ: Ներկաները յաջորդաբար ստորագրեցին: Թուղթը ձեռքը առնելէ ետք, Սրբազանը կարդաց եւ նշան ըրաւ ինծի.

– Եկուր, դո՛ւն ալ պիտի ստորագըրես:

– Ո՛չ, առարկեց Ֆըստըքճեանը, անիկա ժողովին մաս չի կազմեր եւ իրաւունք չունի:

Հոն էր որ պայթեցաւ Սրբազանը, տագնապած վրդովումը մէկէն դուրս տալով, այն ալ Քաղաքական Ժողովի միակ անդամին դէմ որ ուրիշ կուսակցութեան մը կը պատկանէր եւ, յամենայն – դէպս, իր ճամբուն մէջ դեր մը չունէր: Ընդհակառակն միշտ, Սրբազանը պաշտպաններէն եղած էր, մասամբ համոզումով եւ մասամբ հակադրուելու համար միւսներուն, մեծամասնութեան:

(Շար. – 8)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ս. ԼՊՈՒՏԵԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ՃԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

20ամեայ վարպետ Սմբատ Լպուտեա–նի յաղթանակով աւարտած է Կրասնո–դար տեղի ունեցած ճատրակի խորհըր–դային 48–րդ ախոյեանութեան ընտրական մրցաշարքը։ Այսպէսով Ս. Լպուտեան իրաւունք ստացած է մասնակցելու բարձ–րագոյն լիկայի մրցումներուն։

×

ՀԵՆՐԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՏՐԱԿԻ ԷԹԻՒՏՆԵՐ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է ճատրակի չարադրանքի մի–ջազգային Կրոսմայսթէր Հենրիկ Գաս–պարեանի կազմած «Զինուորի ուժը» նոր հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են աշխար–հի զանազան հեղինակներու 1338 միտ–քեր, որոնք ցոյց կուտան, թէ ինչպէս կ'օգտագործուի զինուորի ուժը տարբեր պարագաներու մէջ։ Ճատրակի արուես–տի սիրահարը հոն կը հանդիպին բազ–մաթիւ գեղեցիկ գործերու։ Հեղինակը էթիւտին կէս դար նուիրած է։ Իր չա–րադրանքներով Հենրիկ Գասպարեան նոր ուղիներ բացայայտած է էթիւտի զար–գացման մէջ։ Հինգ տասնամեակներու ընթացքին իր ստեղծած 350 էթիւտներէն 238–ը շահած են մրցանակներ, իսկ 70–ը Ա. մրցանակի արժանացած։ Հենրիկ Գասպարեան մասնակցած է ճատրակի չարադրանքի խորհրդային 11 ախոյե–նութիւններու, որոնց ընթացքին իր է–թիւտները 6 անգամ ոսկէ մետալ շահած են։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Դամասկոսի 27–րդ միջազգային տօ–նավաճառին առթիւ Երեւանի օփերայի խումբին երեկոյթները մեծ ընդունելու–թիւն գտած են։ Լեցուն սրահներու մէջ հայ արուեստագէտները ներկայացու–ցած են «Շոփէնական», «Տոն քիշոթ», «Գայեանէ», «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ», «Սպարտակ» բեմապարերէն հատուած–ներ։ Խումբին ղեկավարը՝ Սիլվա Մէ–քինեան, յայտնած է, թէ Դամասկոսի ներկայացումներէն ետք խումբը պիտի մասնակցի Պասրա տեղի ունենալիք ար–ուեստի 3–րդ միջազգային փառատօնին, որուն բացումը վիճակուած է Հայաս–տանի օփերայի նուագախումբին։

×

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱՅԻ ՎԷՊԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Անրի Թրուայայի «Էկլէթիէրներու ընտանիքը» վէպին հայերէն թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Սոֆի Աւագեան։ Վերջին տարիները հայերէնի թարգմանուած եւ հրատարակուած են Էրվէ Պազէնի, Ֆը–րանսուազ Սականի, Ժորժ Սիմոնի, Ա–լեքսանտր Տիւմայի գործերը, ինչպէս նաեւ Ժան Անույի եւ Ժան Քոքթոյի թա–տերախաղերը։ Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնեն Ժաք Փրէվէրի եւ այլ անուանի հեղինակներու արձակ եւ չափածոյ գոր–ծերու եւ թատերախաղերու հաւաքածո–ներ։ Հայաստանի Ակադեմիայի հրա–տարակչականը ծրագրած է լոյսընծայել «Ժէ. դարու Ֆրանսացի բարոյագէտներ» հատորը։

...ութիւնը ստանձնելու համար զոր–...ածեց «Հայկ. ցեղասպանութեան ար–...արդատերու Ջոկատ» անունը։ Եւ ...իտ ըստ իրեն, Հ. Յ. Դ.Ա.ի եւ Հնչակ–...աններու ներկայ զանազան ղեկավար–...եր գաղտնաբար անդամակցած են ...Հայկ. յեղափոխական գործունէութեան։

×

Ինչպէս ըսինք, այս հարցազրոյցին ...փոփ թարգմանութեան առաջին մա–...ին մէջ, Յակոբեանին (որու ո՞վ ըլլալը ...անելուկ կը մնայ) յայտարարութիւն–...երը խոշական Զուիցերիոյ Քոռիէռէ ...ել թիչինօ օրաթերթին «վճռական» տե–...ակէտներ կը պարզեն, որոնք չեն կըր–...ար համաձութիւնը ունենալ բոլոր Հա–...երուն, գոնէ ո՛չ մերը։

Ամէն ինչ ժխտելով եւ քննադատելով ...որ կարելի է դրական գործ տեսնել։ ...անընդունելի է ուրանալ աւան–...ական կուսակցութեանց» 60 տար–...ան գործունէութիւնը եւ ...խոյն բացասական նկատել։ Եթէ ...սօր, ոմանք, ընտրած են աչհարեկչու–...եան լեզուն հայ դատ պաշտպանելու ...մար, հարկ է չանտեսել որ զինեալ ...յքարի համաշխարհային մթնոլորտի ...հետեւանքն է, աչհարեկչութիւնը «նոր ...երուն», ըլլալով բոլոր ճնշուած փոք–...մասնութեանց, եւ ուրեմն զուտ Հայկ. ...տեղծագործութիւն մը չէ։ Էր, ասկէ ...տարի առաջ երբ Պոլսէն Պերլին ու ...ռոմ, Դաշնակցութեան բազուկը գետին ...ուց Հայկ. ցեղասպանութեան թուրք ...պատասխանատուները Թալաթէն Սայիտ ...ալիմ փաշա։

...փոփեց՝ Ա. Մ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՈՒՇԱԴԻՐ ԵՂԷՔ ՕԴԱԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հէրըլտի Լոնտոնի Թղթակիցը, հիմ–նուելով իր անձնական փորձառութեան եւ կատարած քննութիւններուն վրայ այն եզրակացութեան եկած է, թէ միջազգա–յին մեծ օդակայաններուն այսպէս կոչ–ուած մաքսատուրքէ զերծ բաժիններուն մէջ ծախուած իրերը երբեմն առաւել սուղ կ'ըլլան։ Ներկայացուցած է քանի մը օրինակներ։

Ժընեւի օդակայան։ Զուիցերիայէն մեկնող զբօսաշրջիկ մը, եթէ ուզէ տուրմ (շոքոլա) գնել, յաջող գործառնութիւն մը կատարած կ'ըլլայ, եթէ մաքսատուր–քէ զերծ բաժինին մէջ չգնէ։ Արդարեւ, պիտի նկատէ, թէ համապատասխան գի–նով կրկնակ քանակութեամբ տուրմ կըր–նար ապահովել քաղաքին խանութնե–րուն մէջ։

Ֆրանքֆուրթի օդակայան։ Գրպանի հաշուիչ սարք մը կրկնապատիկը կ'արժէ մաքսատուրքէ զերծ բաժինին մէջ։ Քաղաքին կեդրոնը՝ ասոր կէս գինը կը վճարէ։

Ուշադիր պէտք է ըլլալ գիներուն տար–բերութիւններուն վրայ ալ։ Մէկ օդա–կայանէն միւսը գիները այլապէս կը տարբերին։ Մարլպորօ ծխիկներու ծրա–րոց մը (քարթուշ) Լոնտոնի Հիթրօ օդա–կայանի մաքսատուրքէ զերծ բաժինին մէջ կը ծախուի 3.70 սթերլինի։ Նոյնը Շարլ տը Կօլ օդակայանին համապատաս–խան բաժինին մէջ 33 Ֆրանքի։

×

ՎԵ՞ՐՋ ԱՌԱՍՊԵԼԻ ՄԸ

Հանրային կարծիքի քննութիւն մը ի յայտ բերած է անսպասելի կէտ մը. – Սկովտիացին ենթադրուածին չափ ուխաքիլի մոլի չէ։ Սկովտիոյ մէջ ալքո–լամոլութեան շուրջ կատարուած քննու–թեան մը ընթացքին, հարցաքննուած եր–կու հազար անձերուն 11 առ հարիւրը յայտարարած է, թէ բնաւ ալքոլ չի գոր–ծածեր։ Գարեջուրը մեծամասնութեան խմիչքն է եւ առաջին դիրքի վրայ կու–գայ։ Երկրորդ տեղը կը գրաւէ գինին 62 տոկոս համեմատութեամբ։ Իսկ չէրին, որ 1978–ի քննութեան ընթացքին երկ–րորդ կարգին վրայ կը գտնուէր, այժմ կը գոհանայ երրորդ տեղով։

×

ՔԱՆԱՏԱ – ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Անցեալ տարուան Ապրիլի սկիզբէն մինչեւ այս տարուան նոյն թուականը, 57.800 Քեպէքցիներ հեռացած են Քե–պէքէն։ Անդին՝ Ալպերթա 104.100 նոր բնակիչ արձանագրած է։ Մոնրէալի Տիք Կազէթ թերթին ներկայացուցած վիճակագրութեան համաձայն, Քեպէքի բնակչութիւնը, մինչ այս տարուան Ապ–րիլին, մօտ 6.300.000ի կը հասնէր, իսկ Քանատայի ընդհանուր բնակչութիւնը՝ 23.869.700։ Տարուան մը յաւելումը ե–ղած է 234.000, կէսէն աւելին ղուրսէն ժամանածներուն հաշւոյն։

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՍԻՐԵԼԻ ԸՆԿԵՐՈՋՍ՝ ԱՒԵՏԻՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. – Օգոստ. 22–ին էր, որ Վիէնէն Ասատուր Մաղաքեան հեռաձայ–նով կը հաղորդէր ինծի հօրը մահը։ Ցու–ցումս մեծ էր, Աւետիս Մաղաքեան իմ շատ սիրելի ընկերս էր։ Քանի մը օր յետոյ, կ'երթայի Վիէն, ներկայ ըլլալու իր յուղարկաւորութեան, որ կը կատար–ուէր Օգոստ. 26–ին Տեղւոյն Սէն – Մորիս Մայր Եկեղեցին լեցուած էր Հայերով եւ Ֆրանսացի ծանօթ բարեկամներով։ Եկե–ղեցական (հայկական) արարողութենէն ետք մեր Եռագոյնով ծածկուած ընկե–րոջ դագաղը տարուեցաւ գերեզմանա–տուն, ուր հայ քահանային աղօթքով ող–բացեալ ընկերոջ մարմինը յանձնուեցաւ հողին։

Աւետիս Մաղաքեանը կը ճանչնայի իր մանկութենէն, ծնած ենք նոյն գիւղը՝ Բազմաշէն, որ Խարբերդի ամէնէն մեծ հայկական գիւղն էր, իր երեք դպրոց–ներով եւ եկեղեցիներով։ Ինք ալ Ջար–դերէն հրաշքով ազատած էր Ֆրանսա եկած 1924–ին եւ հաստատուած Վիէն, ուր եղած էր հայ համայնքի կեանքը կազմակերպողներէն մէկը։ Կա–նուխէն մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը եւ ունեցած բեղուն գործունէութիւն։ Բազ–մաթիւ անգամներ մաս կազմած է Վիէ–նի «Անի» կոմիտէին եւ հակառակ ծանր աշխատանքներուն եւ ընտանեկան հոգե–րուն, ողբացեալ ընկերը բնաւ չթերա–ցաւ իրեն վստահուած պարտականու–թիւններուն մէջ։ Իր կնոջ հետ, որ տեղ–ւոյն Կապոյտ Խաչի հիմնադիրներէն է, ամբողջ կէս դար սիրտ ու հոգի դրին ծառայելու եւ հասնող սերունդին իր մայրենի լեզուն սորվեցնելու աշխատանք–ներուն մէջ։

Վիէնի հայ գաղութը կորսնցուց իր գործունեայ եւ նուիրեալ անդամներէն մէկը։

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Աւե–տիս։

Գ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

– Հա, ի՞նչ պիտի ըսէի, Պետօ։ Էդ քու ...բարեկամիդ ըսէ. որ դեղին մէջ շատ չե–...մնայ։ Ջէօթէլիի ղօլամները էսօր գին–...ը կը փնտռէին, – ըսաւ երեսփոխը՝ ...աչերին անկարենելով։ – Հա, ի՞նչ պի–...ի ըսէի, Մաքոյի ականջը թող չհասնին ...սպիտակ ձիաւորի լուրերը։ Տեսնես ...որը կ'իյնայ։ Տեսնենք էս բաներուն ...երջը ո՞ւր պիտի հասնի։

– Լաւ կ'ըլլայ, լաւ, քէֆդ տեղը պա–...հէ, – ըսաւ Ջուլհակ Պետօն՝ մինչ իր ...ւէջ մարիկ ընելով «Տարածեալ»ի եղանա–...կին, որ իր հոգին բռնած էր տենդի մը ...պէս, ու կ'ուզէր երգել բարձրաձայն։ ...Պետօն նկատեց, որ երեսփոխին հետ ...խօսած ատեն ուզած էր սուլել։

Երեսփոխը վեր ելաւ, մսի կտորը մա–տէն կախ, վիզը մի քիչ առաջ ծռած, իսկ Ջուլհակ Պետօն Մաքոյի դուռը շըր–կլուեցաւ։

Մաքոն տանիքին վրայ լաթեր կը փըռ–ուէր։

– Մաքօ, հէյ, Մաքօ։

– Մարտիկէն լուր կայ, Մաքօ։

– Ի՞նչ կ'ընէ, կ'աշխատի՞։

– Անշուշտ, անշուշտ, ան հիմա մեծ եկեղեցի մը շինելու վրայ է, շուտով խալֆա է եղեր։

– Աստուած սիրես, Պետօ։

– Հաւտա, Մաքօ, ըսած է որ հօրքու–րիս շատ բարեւներ կ'ընէք։

– Գիտէի, Պետօ, որ էսօր խապար մը պիտի գար Մարտիկէն։ Էս առտու աչքս կը պաղէր, կէսօրին ափիս մէջ քերուե–ցաւ։ Աստուած բարին ընէ, հիմա ալ ձախ աչքս կը խաղայ։

– Շատ բան չեմ ուզեր, Պետօ, Մար–տիկը Խալֆա ըլլայ, գայ իր հօրենական տունը շինէ։ Հէլպէթ տղամարդու աղ–ջիկ մ'ալ ռաստ կուգայ, – կ'ըսէր Մա–քօն՝ մէկ կողմէն լուացքի պղինձին տակ ցան նետելով։ – Երէկ գիշեր ալ, Պետօ, Աստուած բարին ընէ, երազիս մէջ տե–սայ...

Մաքօն դժգոհ էր իր երազներէն։

Ջուլհակ Պետօն տուն կ'ուզէր վերա–դառնալ, կ'ուզէր հեղ մը բարձր ձայնով երգել «Տարածեալ»ը։ Պետօն ինչո՞ւ ու–րախ չըլլար։ Մարտիկ Դաւիթ պէկի մը պէս ձիու վրայ նստած էր։ Միայն թէ հեղ մը տեսնէր Մարտիկը ձիուն վրայ ու ա՛լ թող մեռնէր։

Պազարին մէջէն երբ տուն վերադար–ձաւ, տեսաւ Խաչերը, որ առէջի հօրին մօտ կեցած էր.

– Խաչեր, էսօր երեսփոխը տեսայ, ը–սաւ, որ Ջէօթէլիի ղօլամները քեզ կը փնտռեն։

– Լսեցի, Պետօ, եկայ խորհուրդ հար–ցընելու։

– Էս գիշեր տունդ չես երթար. կը մը–նաս էստեղ ու առաւօտուն շատ կանուխ կ'իջնես քաղաք ու չես վերադառնար, մինչեւ օրթալըղը հանդարտի։

Այդ գիշեր ճրագի լոյսին տակ Ջուլ–հակ Պետօ ու Խաչեր գլուխ գլխի նըս–տած էին, երբ դուրսը պատուհանին մօտ տան վրայ, Տանիքը, ժաժքի պէս աղ–մուկ մը կեցաւ։ Պետօն դուրս ելաւ։ Դը–րացի Թուրվանտան մութին մէջէն իր ամուսնին կը ձայնէր։

– Ի՞նչ կայ աղջի, – հարցուց Ջուլհա–կը։

– Գիւղը ժանտարմներ մտած են, Պե–տօր աբար։

Կէս ժամ վերջը ամէն բան հասկցուե–ցաւ։ Ժանտարմները գիւղը հարցուփոր–ձի բռնած էին։ Սպիտակ ձիաւորը բեր–դակցի ըլլալուն առիթով, կ'ուզէին չարք մը անուններ, որպէս վտանգաւոր մար–դիկ ձերբակալել ու քաղաք տանիլ։

Ժանտարմներու չաւուշը, երեսփոխը իր մօտ կանչած էր գիշերով, եւ գիւղը սարսափած՝ տանիքներուն վրայ, պա–տուհաններուն մօտ ականջ կտրած էր։ Նոյնիսկ խռովուած էր գիշեր ժամա–նակ, պատերուն տակ ու ճամբաներուն վրայ քնացող գիւղի շուներուն հանգիս–տը ու միշտ Քոմոյի ծեր ձայնն էր որ կուգար։

(Շար.– 151)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Ճնտոյեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճնտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ճնտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահէ Ճնտոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արա Ճնտոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Քեմուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուշէ եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Պուլվառ Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպսակի, նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր, կեսրայրին եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՃՆՏՈՅԵԱՆԻ

դառնակսկիծ կորուստին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Ճնտոյեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճնտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ճնտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահէ Ճնտոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արա Ճնտոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Քեմուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուշէ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան Պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Սեպտեմբեր 14ին Մարսէյլի Պուլվառ Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր, կեսրայրին եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՃՆՏՈՅԵԱՆԻ

(Պիքթլիսցի)

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց սիրեցեալ զաւկին, եղբօր, թոռան, քրոջ զաւկին՝ ՔԼՕՏ ՔԵՄՈՒՐԵԱՆԻ արկածալի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայերէն, գունաւոր, երգախառն ժապաւէն մը՝

«ՍԱՍՈՒՆԻ ՋԱՒԱԿՆԵՐԸ»

էջ մը Հայկ. Դիւցազներգութեան

„LES FILS DE SASSOUN"

Une Page de l'Epopée Arménienne
CINEMA ODEON
La Canebière
Dimanche, 21 *Septembre à* 10 *h.*
Reservation: Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile.
Tél. 50.15.09 — Prix des places 20 F.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի, Սեպտ. 11, ժամը 20·30ին, Ռիւ Ռոպէռ – Լավէռնեը:

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՏՈՅՏԸ՝ ՏՕՄԷՆ ՏԷ ՋԻԼ

որ կը կրկնուի, Կիրակի, 21 Սեպտ. իր գտած յաջողութեան պատճառաւ:

Փարիզէն 150 քմ. դէպի հիւսիս, հրաշալի փառքը ընդարձակ լիճով, կղզեակներով, նաւարկութեամբ: Ճաշարաններով եւ զուարճութեան բազմաթիւ կարելիութիւններով:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել առաւօտ մինչեւ ժամը 10 – 372 04 20

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի և սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի արձանագրութիւնները սկսած են: Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.–

Տիկին Քէշիշեանի — 378·23·69 կամ
Տիկին Գարաճեանի — 375·27·89

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 2էն սկսեալ:

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալեան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ընդունին աշակերտները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Գ. Ահարոնեան 100 Ֆր. կը նուիրէ իր կնոջ Սիրանոյշ Ահարոնեանի թարմ յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Զապել Ժերէժեանի եւ ընկերուհի Անահիտ Սապունճեանի:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է, 100 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ժերէժեանէ իրենց մօր Սիրանոյշ Ղուկասեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ere CLASSE — PENSION COMPLETE

départ : *retour :*

6e voyage — 1er OCTOBRE 16 OCTOBRE 3800 F.

×

DIRECT DE MARSEILLE

3e voyage, du 6 au 20 OCTOBRE 3500 F.

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Սեպտ. 14, ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը: Մուտքը ազատ է:

Հասոյթը կը յատկացուի «Հրայր Գիլինճեանի Պաշտպան Յանձնախումբ»ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պր. Ոսկան Պասմաճեան կը նուիրէ 150 Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին՝ իր սիրեցեալ մօր՝ Տիգրանուհիի մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի կազմը Փարիզի Ֆութպոլի խումբերուն սեփական հանդիպումները ինչպէս նաեւ բաժակի հանդիպումները կը սկսին այս Կիրակի, Սեպտ. 14-ին, իր դաշտին Վէնսէն թիւ 7ին վրայ, կ.ե. ժամը 3ին: Առաջին առիթով պիտի մրցի զուիցերական մարզականի խումբին դէմ:

Ֆութպոլի համակիրները, ինչպէս նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամներուն եւ համակիրներուն ուշադրութեան կը յանձնենք այս պարագան՝ առ ի տեղեկութիւն:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

EREVAN restaurant

ՀԱՑԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
(Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝

Duo Hartar

ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՏՕՆ Է ՎԵՐԱՑՄԱՆ – ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ – ԽԱՉՎԵՐԱՑ Է:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ կը մատուցուի բազմաձայն հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Սկիզբ. Ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին,

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, պիտի կատարուի ժամերգութիւն, եւ ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ - ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհանով:

×

Երկուշաբթի 15 Սեպտեմբեր, յիշատակ է մեռելոց: Ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Կիրակի 14 Սեպտեմբեր Խաչվերացի առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ:

Երեկոյեան ժամը 5-ին տեղի կ'ունենայ Թափօր Անդաստան:

×

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ՝ Պատարագ. յաւարտ Պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

Եսայի Քհնյ. Ալթունեանի

մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 14 Սեպտեմբերին Խաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ բազմաձայն Պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ:

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Կոմիտաս Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Մարթէն Օփլազի:

Երեկոյեան ժամը 4-ին՝ Թափօր անդաստան:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ, Ս. Պատարագ կը մատուցուի յառաջիկայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 13, առաւօտեան ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին հայ հաւատացեալներ և հանգստեան տան պատսպարեալներու ազգականական պարագաները:

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ: ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեւրանի Կապ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի տարեկան ճաշ – պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 18ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա – Քօլոմպի մասնաճիւղին տարեկան Պարահանդէսը Հոկտեմբեր 11ին:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հետեւեալ ձեռնարկները.—
Պարանցիկ – երեկոյթ Հոկտ. 11ին:
Հոգեճաշ Նոյեմբեր 16ին:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտ. 25ին:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
12
VENDREDI
12 SEPTEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.730
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.730

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

...ՆԻ ՍԱԴՐԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԵՑԱՒ

...րանի խորհրդարանը վաւերացուց ա... օր նոր կառավարութեան մասնակի ...մը, որ միայն 14 անդամ ունի 21-ի ...յ եւ չնշանակուած նախարարներն ... Արտաքին, տնտեսութիւն եւ քար ..., որովհետեւ Նախագահ Պանի Սատր ... էր նախարարապետ Ռաճայիի ներ ...ացուցած կարգ մը անձերու : Պէտք է ... որ Նախագահ Սատրի եւ իսլամ նը...ապետութեան միջեւ տագնապը կը ...ալի :

...աթոլա Պէհեշթի «ցաւ» յայտնած է ...նի Սատրի երկդիմի դիրքորոշումնե... ...ն առթիւ եւ նկատել տուած թէ նա...խարարապետը եւ ինք տարբեր աըմատ... ...ունին : Ակնարկութիւնը բացայայտ է ...նք՝ Իրան ուսած են եւ Պանի Սատր՝ ...անսա : Խորհրդարանի նախագահը ը...ած է նոյնիսկ թէ Պանի Սատր կը վար... ...րդլմութեան պետի մը նման : Հար...ահն է թէ Նախագահ Պանի Սատրի ...մար այդ «ընդդիմութիւնն» է որ ժո...վուրդին մեծամասնութիւնը կը կապ ...

X Մեծն - Բրիտանիա առժամեայ կեր...վ փակեց Թեհրանի իր դեսպանատու... Վերջին շաբաթներուն յարաբերու...ները երթալով կը վատթարանային ...անգլիական «աւանդական» պաշտ... ...ն իսկ այլեւս չէր կրնար տեւել : ...լոյ Արտաքին նախարարութիւնը ...րացնելու համար նաեւ իր չորս հը...ակներու կացութիւնը (արգելափակ... ...՝ Թեհրան) բաւական խնայած էր ...ցի ուսանողներուն, զորս ձերբակա... ...էր յանցանքի վրայ եւ որոնց խոս... ...ած էր արտօնութիւն տալ Անգլիա ...կելու եթէ իրենց ինքնութիւնն ու ...ցէն տան : Ասոնք մերժած էին բացէ ...ց ապարէզ կարդալով Անգլիոյ :

...ՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

...ԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ընդունե... ...ւ 1981-ի պիւտճէի օրինագիծը որու ...ին յատկանշական պատկերն այն է, ...նք կայ ամէնուն գոհացում տալու ...նէ դժգոհներ չաւելցնելու : Ցա... ...ները պիտի ըլլան գլխաւորաբար ...ի եւ ծխախոտին վրայ, ինչպէս ... մեծ կառքերու վրայ, որոնց վճ... ...ը 16,6-էն 33 առ հարիւր յաւելում ... կրէ 10 ձիէն վեր :

...ՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ահաբեկումները կը ...ունակուին եւ վերջին 24 ժամուան ...ցքին կրկին 35 մեռեալ կար : Ատա... ...ի մէջ, բախումներ եղած են ապահո... ...ան ուժերու եւ ծայրայեղ ձախ ...րարներու միջեւ, որու հետեւան... 4 մեռեալ կայ եւ տասնեակ մը վիրա... ...: 5 հոգի ալ մեռած են Ֆաթսա : Մեր... ...ի մէջ անծանօթներ կրակ բացած են ...մա մողող բազմութեան վրայ եւ ... ալ 5 մեռեալ եւ ութ վիրաւոր կար : ...այի մէջ ալ ձերբակալուած են ծայ... ...ղ ձախ կազմակերպութեան մը 28 ...մները, որոնք «ծրագրած էին մօտ ... քրք գործառէրեր սպաննել» :

...ՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ անձնական նամա... ...մը Ֆրանսայի մեծ բաբբունապետ՝ ...պլանի, շնորհաւորեց հրեայ համայն... ...ն Նոր Տարին (5741), մաղթելով որ ...մը խրախճնչիւր Հրեայի բերէ եր... ...ութիւն ընտանեկան թէ անհատա... ...անի վրայ, գործի յաջողութիւն ... հրեայ համայնքը բարգաւաճի :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ, ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ...

—o—

Սեպտ. 3-ին Անգարայի մէջ, Ազգ. Ժողովի նիստի ընթացքին օրակարգի նիւթն էր նաեւ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային :

Նախ խօսք առաւ Սէլամէթական Րէճայի Գութան, որուն կուսակցութեան անունով Ազգ. Ժողով եկած էր այս հարցումը : Սէլամէթի բանբերը քննադատեց կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը, որ ուղղակի կապուած էր արեւմտեան ուժերու քմահաճոյքին :

Գութան անդրադարձաւ Հասարակաց Շուկայի մասին եւ ըսաւ.

«Եթէ մուտք գործուի Հասարակաց Շուկայ, երկիրը պիտի լեցուի Հայերով, Յոյներով եւ Հրեաներով, որոնք պիտի ողողեն հրապարակը եւ ձեռք պիտի անցընեն առեւտրական բոլոր ձեռնարկութիւնները :

Աւելի վերջ պիտի միանանք նոյն դրօշակի, նոյն խորհրդարանի եւ նոյն դրամական դրութեան ներքեւ : Իսկ հակառակելու պարագային նոյնիսկ կարելի է սպասել զինուորական միջամտումներ : Ուրեմն ի՞նչ տարբերութիւն կ'ունենայ այս վարչաձեւը Գարմալի ընդգրկած ճամբէն : Եթէ այսպէս պիտի ըլլար հետեւանքը, ի՞նչ պիտի ընէինք 30 Օգոստոսի յաղթանակին :

Րէճայի Գութան հարցուց նաեւ թէ արդեօք ի՞նչ բանի փոխարէն վերցուած է 714 թիւ Նօթա մը : Բանբերը գանգատեցաւ նաեւ Արեւմտեան Թուրքերուն կացութեան մասին, որոնց հետ բնաւ չէ հետաքրքրուած պետութիւնը :

Հալքի անունով խօսեցաւ Հիքմէթ Չէթին, որ կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը ձեռք առաւ, մասնաւորաբար մատնանշումներ ընելով անոր տնտեսական զարգացումներուն մասին :

Չէթին ջանաց իր քննադատութիւնները ընդհանրապէս կեդրոնացնել կառավարութեան ամբողջութեան վրայ եւ յայտնեց թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ գործուած սխալները սկսած են կառավարութեան գործի գլուխ գալու օրէն : Չէթին ծանրացաւ երկրին արտաքին տնտեսական յարաբերութիւններուն վրայ եւ ըսաւ.

«Հակառակ անոր որ երբեք կարելի չէ Արտաքին նախարարութիւնը հեռու պահել երկրին արտաքին ելմտական եւ տնտեսական խնդիրներէն, այդ գործերը յանձնուեցան պետական պարզ պաշտօնեայի մը, որ ոտնակոխելով նաեւ օրէնքները, քաղաքական յայտարարութիւններ կ'ընէ ամէն առիթով :

Ատալէթի կողմէ ալ խօսեցաւ Ալի Նայիլի Էրտէմ, որ ուղղակի թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան ակնարկութիւն ընելէ ետք, յայտարարեց թէ այդ կուսակցութիւնը Քատտաֆիի տօնակատարութիւններուն երկու ներկայացուցիչ կը ղրկէ, բայց չի մասնակցիր 30 Օգոստոսի հանդիսութիւններուն :

Ալի Նայիլի Էրտէմ կատարուած քննադատութիւններու ընթացքին Աֆղանիստանի հարցին մէջ կառավարութեան կեցուածքը բացատրեց եւ ըսաւ.

«Արդեօք կ'ուզեն որ էնվէր Փաշայի ազգայնականութի՞ւնը կիրարկենք : էնվէր Փաշայի ընթացքն է որ տապալեց Օսմանեան կայսրութիւնը, մինչ Աթաթիւրք գիտցաւ կանգ առնել Գոտոն Պոյուի մէջ :

Էրքմէն ամպիոն բարձրացաւ գրաւոր ընդարձակ պաշտպանողականով մը, բայց աւելի խօսեցաւ քան կարդաց :

Էրքմէն ըսաւ. Շատ զարմանալի է այս հարցագիրը եւ նոյնքան զարմանալի անոր շուրջ միացողներու կացութիւնը : Հոս ժամանակավրէպ քաղաքականութիւն մը փափաքող Սէլամէթը եւ Աթաթիւրքի արդի արտաքին քաղաքականութեան կողմնակից Հալք Կուսակցութիւնները միացած կը տեսնուին : Այս միացումը կործանարար է : Մենք միշտ Աթաթիւրքեան քաղաքականութիւն մը հետապնդած ենք :

Արտաքին նախարարը յետոյ լայնօրէն բացատրեց Հասարակաց Շուկայի, Եգէականի, Միջին Արեւելքի, Աֆղանիստանի, Երուսաղէմի եւ կարգ մը ուրիշ խնդիրներու մասին :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 21ին, Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեան վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուեցաւ իր գանկին վրայ : Փոքր երակի մը պայթումին հետեւանքով, արեան կուտակում մը գանկի ոսկորին եւ ուղեղին մաշկին միջեւ, ճնշելու սկսած էր ուղեղին վրայ եւ անոր հետեւանքով՝ ծանրացած էր ոտքերուն քալուածքը : Վիրաբուժական միջամտութեամբ, պարպուեցաւ արեան կուտակումը եւ Պատրիարք Սրբազանը վերադտաւ իր բնականոն քալուածքը :

Օգոստոս 28ին, Նորին Ամենապատուութիւնը հիւանդանոցէն վերադարձաւ Ս. Աթոռ : Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը, ժառանգաւորները եւ ժողովուրդը ուրախութեամբ դիմաւորեցին Պատրիարք Սրբազանի վերադարձը եւ թափօրով առաջնորդեցին զայն Ս. Յակոբի Տաճարը, ուր կատարելէ ետք իր ուխտը Ս. Գըլխադիրի մատուռին մէջ, առաջնորդուեցաւ Պատրիարքարան «Օրհնեցէք զՏէր» շարականի երգեցողութեամբ : Պատրիարքարանի մուտքին զինք դիմաւորեց Ամեն. Տ. Շնորհք Պատրիարքը, որ հիւրաբար կը գտնուի Երուսաղէմ : Ս. Աթոռիս Լուսարարապետ, Գերշ. Տ. Հայրիկ Արք. ողջունեց Նորին Ամենապատուութեան վերադարձը, փառաբանելով զԱստուած, որ վերականգնեց առողջութիւնը արժանաւոր Գահակալին Ս. Յակոբայ Առաքելական Աթոռին :

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ

Սեպտեմբեր 1, 1980
Երուսաղէմ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 4 – 8)

ՄԱՆՈՒԷԼ ԱՊԻԿԵԱՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Պուրսայի մէջ (Թուրքիա) տեղի ունեցած դասական ըմբշամարտի Եւրոպայի երիտասարդական ախոյենութեան մըրցաշարքին առաջին հանդիսացած է լենինականցի 20-ամեայ մարզիկ Մանուէլ Ապիկեան : Երիտասարդ ըմբշամարտիկը մարզանքի այլ ճիւղերու մէջ եւս յաջողութիւններ ձեռք ձգած է : Ան դահուկավազքի մէջ առաջին է, 800 եւ 1500 մեթր վազքի մէջ երկրորդ : Մարզական իր կարողութիւններուն համար ալ առնուած է Խորհ. Միութեան խումբին մէջ եւ արդարացուցած իր վրայ դրուած յոյսերը : Եօթը տարի է որ Ապիկեան կը զբաղի ըմբշամարտով եւ Եւրոպայի ախոյենութիւնը այդ ճիւղին մէջ իր առաջին նուաճումն է :

×

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ուսուցիչներու կատարելագործման հիմնարկին մէջ մայրենի լեզուի ու գըրականութեան մասին դասախօսութիւններ տրուած են Հայաստան հրաւիրուած աւելի քան 50 ուսուցիչներու՝ Միացեալ Նահանգներէն, Քանատայէն, Լիբանանէն, Ֆրանսայէն եւ այլ երկիրներէ : Սփիւռքի հայ ուսուցիչները այցելած են Լենինական, Կիրովական, Հոկտեմբերեան, հանդիպումներ ունեցած են գիտնականներու, գրողներու եւ երաժիշտներու հետ :

×

ՌՈՒՇԱՐ ԺԵՐԱՆԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՍԻԲԻՐԻ ՄԷՋ

Սիբիրի մէջ բացուած է ֆրանսահայ նկարիչ Ռիշար (Խաչատուր) Ժերանեանի ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի խորհրդային ընկերութիւններու միութեան, «Խորհ. Միութիւն – Ֆրանսա» եւ «Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն» ընկերութիւններու եւ Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի Սիբիրի բաժնի : Բացման ներկայ եղած է նկարիչը : Ցուցադրուած են 60 գործեր, որոնց մեծ մասը յատկապէս ցուցահանդէսին համար նկարուած :

×

ԱԼԲԵՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Բեմադիր Ալբեր Մկրտիչեան աւարտած է «Խոշոր շահում» երգիծական կատակերգութեան նկարահանումները : Սենարիօն գրած է Ժորա Յարութիւնեան : Ալբեր Մկրտիչեան բեմադիրն է նաեւ «Կեանքի լաւագոյն կէսը», «Ցուշարձան», «Քարէ հովիտ» եւ «Լուսանկար» ժապաւէններուն :

×

ՄԱՍԻՍ – ՆՈՒՌՆՈՒՍ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մասիս – Նուռնուս երկաթուղիի շինարարները ձեռնարկած են 12 կամուրջներէն մեծագոյնին ագուցման : Իր չափերով եւ շինարարական եղանակներով այդ կառուցուածքը եզակի է : Երկյարկանի կրաձոյլէ աղեղը խրարու պիտի միացնէ Հրազդանի ափերը եւ պիտի եզրափակէ մայրուղիի շինարարութիւնը : Լեռնային ջրերկրաբանական բարդ պայմանները մեծ դժուարութիւններ կը ստեղծեն աշխատանքներու մէջ : Շինարարութեան կը մասնակցին Խորհ. Միութեան 300 ձեռնարկութիւններ եւ կազմակերպութիւններ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳԱՂԹՕՃԱԽ ՄԸ

ԵԱԳՈՒՊԻԷ

Հալէպէն 120 քմ. հեռու, Հիւսիսային Սուրիոյ շրջանին մէջ կը գտնուի Եագուպիէ գիւղը, որ հիմնուած է Անտաքիէ լեռնաշղթային ծայրամասը կազմող բլուրի մը սարահարթին վրայ, ծովու մակերեսէն 600 մ. բարձրութեամբ, եւ անկէ, ուղիղ գծով, մօտ 40 քմ. հեռու: Պտղատու ծառեր, ու մանաւանդ ձիթաստաններու լայնատարած պարտէզներ կը շրջապատեն զայն, ու անոր ընդհանկարը կը դարձնեն գեղատեսիլ ու հրապուրիչ: Արեւելքէն, հարաւէն ու հիւսիսէն, հորիզոնը ազատ է, ու անոր առջեւ կը տարածուի Որոնդէս գետի հովիտը, իր գեղեցիկ այգիներով ու մշակելի դաշտերով, Ղապի շրջանէն սկսելով մինչեւ Սալգինի բլուրները: Արեւելեան կողմէ շրջապատուած է Ուսութանի բլրաշղթայով, իսկ արեւմուտքէն՝ ծառաստաններ ու անտառ, միապաղաղ կ'երկարին մինչեւ ծով. ուստի արեւմուտքէն փչող ամառնային հովերը, մաղուելով տասնեակ մղոններու վրայ աճող ծառերու սաղարթներէն՝ կուտան զովութիւն եւ կազդոյր:

Հոս կը մշակուին պտղատու ծառերէն՝ խնձորենին, սալորենին, թզենին, ընկուզենին, նշենին եւայլն:

Հացահատիկի մշակումը, որ կը կազմէր իր գիւղացիներուն հիմնական պարապմունքը, փոխարինուեցաւ ծառամըշակութեամբ աւելի շահաբեր ըլլալուն համար:

Գիւղին դաշտերը կը տարածուին տասնեակ մը քիլոմեթրներու տրամագիծի մը շուրջ, ընդարձակ տարածութիւն մը, զոր նախնական միջոցներով մշակելու համար, աշխատաւորը տառապած է դարեր շարունակ:

Բնակիչներուն հիմնական եկամուտը, տարիներու ընթացքին, եղած է ձիթապտուղն ու ձէթը: Այս վերջինը կ'արտադրէր մէնկէնէներու միջոցաւ (ձմլիչ մամուլ) իսկ այսօր, անոնք կ'օգտագործեն արդիական գործարաններ, որոնք առաջին կարգի արտադրութիւն կ'ապահովեն իրենց:

Տասնամեակ մը առաջ, գիւղը հարուստ էր խաղողի լայնատարած այգիներով, որոնցմէ կը պատրաստուէին ոգելից ըմպելիներ՝ օղի, գինի, ինչպէս նաեւ չամիչ, հրուշակ եւայլն: 1940ական թուականներուն փիլոքսերա կոչուած հիւանդութիւնը բնաջինջ ըրաւ զանոնք:

Հակառակ Եագուպիէի դաշտերուն մեծ ծաւալին, քիչ էր ինքնաբաւ ընտանիքներուն թիւը. անոնցմէ շատեր իրենց համագիւղացիներուն մօտ կամ այլուր, օրավարձքով կ'աշխատէին: Հողատէր հարուստ ընտանիքներն ալ դրամ չէին կրնար խնայել, քանի հողամշակութիւնը նախնական միջոցներով կը կիրարկուէր: Քիմիական պարարտանիւթերը սուղ եւ անմատչելի էին, իսկ հողի մասնագէտները՝ անգտանելի:

Իրենց դաշտային կարիքներուն համար, բնակիչները կը պահէին մեծ թիւով ընտանի կենդանիներ. ձի, ջորի, էշ, եզ, կով եւայլն: Մեքենաներու գործածութենէն ասդին, անոնց թիւը շատ պակսեցաւ: Վերջերս, հացահատիկի մըշակութեան անհետացումով, նոյնիսկ պակսեցան ոչխարը, այծն ու հաւնոցի թռչնազգիները:

Եագուպիէն, Սուրիոյ բազմաթիւ գիւղերու նման, հողաշէն տուներով ու խորտուբորտ փողոցներով նախնական վայր մըն էր, մեր մանկութեան ժամանակ: Գիւղացին, իր տունը պատել կուտար ձեռքով պատրաստուած հողէ աղիւսներով, իսկ հողածածկ տանիքին համար գերանները կը հայթայթէին պարտէզէն: Թէեւ այս խեղճուկ տեսքով բնակարանները առողջարար էին. ամառ ատեն զով կ'ըլլէին իսկ ձմրան՝ ոչ խոնաւ, այլապէս տաք էին: Անձրեւի կամ յաճախադէպ ձիւներու ատեն, տանիքները ջուր կը ծծէին եւ առաստաղները կը կաթէին տուները անբնակելի դարձնելու աստիճան: Փողոցները ցեխոտ կ'ըլլային եւ անանցանելի: Գիւղը կը մեկուսանար եւ արտաքին աշխարհին հետ հաղորդակցութիւնը գրեթէ անկարելի կը դառնար:

Գիւղը պանդոկ չունէր, գործով կամ այցելութեան եկող օտարականը ստիպուած էր գիշերել ընդհանրապէս գիւղի մեծաւորին մօտ, ուր, հիւրասենեակ մը նախատեսուած է միշտ այս նպատակաւ. ու հոն էր որ տեղացիք կը հաւաքուէին ձմրան՝ երբ դաշտային աշխատանքը ընդմիջուած կ'ըլլար, եւ օրնիրուն ժամանակ կ'անցընէին թուղթ կամ մանկալէ խաղալով, եւ կամ թերթ կարդալով ու գիրենք չահգրգռող խնդիրները լուծել փորձելով:

Կիները, որոնք բնաւ չէին մասնակցեր այս հաւաքոյթներուն, փոքրիկ խումբերով տարբեր սենեակի մը մէջ կը գտնէին զիրար՝ ձեռագործ աշխատելու, կամ պարզապէս չաղակրատելու համար: Այս բարքերը այժմ պատմութեան անցած են:

Այժմ Եագուպիէն արդիական գիւղ մը դառնալու վրայ է, իր ասֆալթապատ ու մաքուր փողոցներով, մշտական ելեկտրական հոսանքով ու հեռաձայնային դրութեամբ, քարաշէն ու պեթոնածածկ բնակարաններով, ջրաբաշխական ցանցով ու գործածուած ջուրերը հաւաքելու կոյուղիի դրութեամբ: Ասիկա բարի նախանձը կը շարժէ բոլոր շրջապատի գիւղերուն:

Տեղացիներուն անհատական ջանքերը գնահատելով, Իտլիպի քաղաքապետութիւնը, ամառագնացութիւնը քաջալերելու միտումով, ծրագիր մը գործադրութեան դրաւ, մաքուր ու առատ ջուրով օժտելու համար այս շրջանը: Գիւղը, մէկ տարի ետք, անհատնում ջուր կ'ունենայ այս ձեւով:

Գիւղամերձ գեղատեսիլ բարձունքի մը վրայ ծրագրուած է կառուցանել պանդոկ եւ ճաշարան, որոնց անմիջական պէտքը կը զգացուի:

Եագուպիէցիք դուրգուրոտ են իրենց ծննդավայրին, ուր ապրեցան իրենց նախնիքները: Սակայն 1949-ին պատահած աղէտ մը, հեռացուց գիւղին բընակչութեան կէսէն աւելին: Նոյն տարուան ձմրան, Սուրիոյ մէջ պատահած եզակի ցուրտը՝ մեծ վնասներ պատճառեց ծառաշատ շրջաններուն, որոնցմէ էր Եագուպիէն: Ձիթենին, թզենին եւ այլ պտղատու ծառեր չորցան ու անով ցամքեցաւ գիւղացիին ապրուստի աղբիւրը: Երիտասարդութիւնը լքեց գիւղն ու ապաստանեցաւ մեծ քաղաքներու մէջ ու գիջեցաւ աշխատիլ ամենահասարակ գործերը, արհեստ չունենալով: Տարիները անցնելով, անոնք արհեստները իւրացուցին եւ բարեկեցիկ վիճակ մը ունեցան: Մինչդեռ գիւղին բնակչութիւնը այդ օրէն նուազեցաւ ու այլեւս չշտկուեցաւ:

Եագուպիէն վերապրող միակ գիւղն է, հայկական այն հոծ գաղութէն, որ կը տարածուէր Հարեմէն ճիսրը Շուղուր: Մեր հայրերը մեզի կը պատմէին ինչ որ լսած էին իրենց մեծերէն, Շուղուրի ու անոր Կարմիր Վանքին մասին, ուր բազմաթիւ հայ վարդապետներ ու եպիսկոպոսներ ապրած ու գրչագրած են: Մինչդեռ հարեւան Ղընէյէ գիւղը, 70 տարի առաջ ունէր իր հայկական եկեղեցին, դպրոցն ու չէն գաղութը, զոր դաւանափոխութիւնը առյաւէտ լուծեց:

Թէ ուրկէ գաղթած է այս Հայութիւնը եւ եկած կայք հաստատած է այս շրջանին մէջ, դժնդակ պայմաններու մէջ ապրելով ու գոյատեւելով իբր հայ՝ դարեր շարունակ, այս մասին Փրոֆ. Ա. Գ. Աբրահամեան կը գրէ. «Բագրատունեաց անկումէն յետոյ, երբ Սելճուքները մըտան Հայաստան, եւ կեանքը երկրին մէջ անտանելի դարձաւ, զգալի թիւով հայութիւն գաղթեց դէպի Կապադովկիա, Կիլիկիա եւ Սուրիա: Սուրիոյ մէջ հայ բնակչութեան թիւն այնքան մեծցաւ, որ հիւսիսային Սուրիան վերածուեցաւ համատարած հայկական շրջանի: Այնտեղ ստեղծուեցաւ հայ մշակոյթի այնպիսի հռչակաւոր կեդրոն, ինչպիսին Շղուրի Կարմիր վանքն է: Ի դէպ հայկական այդ հատուածի երբեմնի բեկորներէն կը համարուին Նագուպիէի եւ Ղընէմիէի շըրջաններուն մէջ ներկայիս ապրող արաբախօս Հայերը»: (1):

Շրջանի Արամոյ եւ Ղնեմիէի գիւղերու մասին հին տարեգրութիւններէ կը քաղենք հետեւեալը. «Այս երկու գիւղերը զուտ հայաբնակ են. ժողովուրդը հոն հաստատուած է երկար տարիներէ ի վեր մեծ մասամբ արաբախօս են. երկու գիւղերն ալ ունէին իրենց ուրոյն եկեղեցին նախ քան պատերազմը: Գաղթականութեան շրջանին եկեղեցիները աւերուեցան գիւղացիներու կողմէ: Արամոյի եւ Ղընեմիէի հայութիւնը կը հաշուէ մօտ 400 անձ, թէեւ բարքով արաբացած՝ սակայն ունի ազգային զօրաւոր զգացում»: (2):

Եագուպիէի հիմնադրութեան թուականի մասին որեւէ փաստաթուղթ չունինք առայժմ, սակայն Ս. Աննա նախկին Ս. Գէորգ եկեղեցին, այստեղ հիմնուած ըլլալ կը կարծուի 1320 թուականին: (3):

Այս սրբավայրը, որուն Տօնը կը տօնակատարուի ամէն տարուան Օգոստոս ամսու վերջին Կիրակին, բազմաթիւ ուխտաւորներ կ'ընդունի, ամէն ազգէ ու դաւանանքէ, Սուրիոյ բոլոր կողմերէն:

Նախկին Ս. Թէոդորոս հողաշէն մատուռը, հիմնուած էր գիւղին կից, անյայտ թուականի մը. անոր տեղ, 1954ին բարձրացաւ հալեպահայ ազգայիններէն Յովհաննէս Տապպաղի բարերարութեամբ՝ Ս. Հռիփսիմէ Եկեղեցին, որուն բակին մէջ կը գտնուի Վերածնունդ Վարժարանը, որ նուէրն է Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան:

ԱԲՐԱՀԱՄ Ս. ԵՐԼԵՅԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

(1) Փրոֆ. Ա. Գ. Աբրահամեանի «Համառօտ ուրուագիծ հայ գաղթավայրերի պատմութիւն» հտր. Ա., էջ 430:

2) «Սուրիահայ Տարեգիրք» Ա. տարի, 1929, էջ 140, տպ. «Ագդակ» Հայկ Պալեան:

3) Ըստ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Տոմարին:

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՎԱՅՔԻ ԼԵՌՆԱՇՂԹԱՅ

Զանգեզուրի լեռնաշղթայի արեւմտեան ամէնէն մեծ ճիւղաւորումը Վայքի լեռնաշղթան է: Նախիջեւան գետի ակունքներու մօտ սկիզբ առնելով Զանգեզուրի լեռնաշղթայէն՝ Վայքի լեռնաշղթան քանի մը դալարներով կը տարածուի դէպի արեւմուտք, մինչեւ Արփայի միջին հոսանքը, ապա հիւսիսէն ու արեւմուտքէն շրջափակելով Ջահուկ գետի աւազանի վերնադաւառը՝ կը թեքի դէպի հարաւ, կը տարածուի ճառագայթաձեւ եւ աստիճանաբար իջնելով՝ կը ձուլուի Շարուրի եւ Նախիջեւանի դաշտերուն: Երկայնքը 64 քիլոմեթր է: Ամէնէն բարձր գագաթն է Գոգի լեռը (3120 մ.), որ կ'իշխէ ամբողջ լեռնաշղթայի վրայ:

Վայքի լեռնաշղթայի հիւսիսային լանջերէն սկիզբ կ'առնեն Արփայի ձախափնեայ Գնիշիկ, Գրաւ, Ազիզբէկով եւ Ջուլ վտակները, հարաւային լանջերէն՝ Նախիջեւան գետը, անոր Ջահուկ եւ քանի մը այլ աջափնեայ վտակներ:

Լեռնաշղթան կտրտուած է բազմաթիւ ձորերով, մեծ ու փոքր գետահովիտներով ու հեղեղատներով: Լեռնալանջերը մինչեւ 120 - 250 մեթր խորութեամբ հատող կիրճերը յառաջացած են կրաքարերու եւ աւազաքարերու հզօր շերտերու ուղղաձիգ մասնատումով:

Կլիման հոս մեծ մասամբ չոր է ու խիստ ցամաքային: Տեղումները տարուաները 400 - 500 մմ. են, գագաթնա-

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

— Պարոն Ֆլստքճեա՛ն, գոռաց Սըրբազանը, այս վաւերաթուղթը ինծի կը պատկանի, իմ վահանս է ապագայ ձեր բանսարկութիւններուն դէմ, եւ որուն որ ուզեմ ստորագրել կրնամ տալ: Ձեզի հետ գործս վերջացած է այլեւս...

Միւսը չպատասխանեց: Ընկերներուն սահմանուած դառնութիւնը իր վրայ կը թափուէր: Լաւ էր ուրեմն վրան չառնել: Ստորագրեցի եւ կամացուկ մը կըծկեցի...

×

Հալէպէն ետք Սրբազանը կարճ ատեն մը Պէյրութի առաջնորդ եղաւ, միշտ անբաժանելի Առաքելը հետը, բայց չեմ կարծեր որ այստեղ յիշատակ մը թողած ըլլայ, բացի Պէյրութցիներուն բերնին ծամոց եղած սայոյթէ մը – «Առաքե՛լ, վրան ե՛լ» – չեմ գիտեր ինչ գաւեշտական դէպքի մը առիթով, որուն բնոյթը չեմ հասկցած եւ ոչ ալ ուզած եմ հետաքըրքրուիլ: Յետոյ անցաւ Փարիզ, նոյնպէս կարճատեւ առաջնորդական պաշտօնով եւ դժբախտ մահ մը ունեցաւ այնտեղ: Լաւ յիշատակներ չկան իրմէ նաեւ ֆրանսահայութեան մտքին մէջ:

Հոն, առաջին օրերուն, զուտ գրական գիրք մը հրատարակեց – «Թշուառի ըղձայութիւններ» – արձակ եւ չափածոյ գրութիւններու հաւաքածոյ մը, Արշակ Չօպանեանին «յառաջաբանով»: Անոնք որ գիտեն Չօպանեանին տեւապէս խանդավառ, դիւրահաճ, ներողամիտ բնաւորութիւնը, որով խակ գրողներուն համար իսկ չէր զլանար իր «սքանչելի»ները, կրնան պատկերացնել թէ խեղճ մարդը որքան տառապած ըլլալու է այդ մէկ էջը գրելու համար, ուր ոչ մէկ գնահատում, գիրքին արժէքը բնորոշող ոչ մէկ որակում կայ: Պարզապէս կ'ըսէ թէ Սրբազանը ուր ծնած է, ինչ ըրած է, ինչ պաշտօններ վարած է եւ թէ... Սիամանթոյի զարմիկն է: Այսքան: Արձակները՝ աշակերտական շարադրութիւններու կը նմանին, բանաստեղծութիւններուն մէջ կան քանի մը լաւ տողեր որոնք ... իր զարմիկին կը պատկանին...

Պատշաճ – եւ քիչ մը չար – գրախօսական մը գրեցի այդ գիրքին մասին, աւելի շուտ երգիծական էջեր, որմէ շատ վշտացաւ, ինչպէս իմացայ: Եթէ գիտնայի իր մօտալուտ վախճանը, չէի գրեր: Որովհետեւ շատ չանցած ցաւագին վախճան մը ունեցաւ Արտաւազդ Սրբազան:

Այն օրուան, «Խաղաղութեան Բարեկամներ» անունով շարժում մը մէջտեղ ելած էր: Փողոցը, երկու հոգի կը մօտենային, թուղթ մը ձեռքերնին, ու կը հարցնէին.

– Խաղաղութիւնը կը սիրե՞ս:

– Անշուշտ կը սիրեմ:

– – Ուրեմն ստորագրէ այստեղ, թէ խաղաղութեան բարեկամ ես:

Կը ստորագրես: Բայց հետզհետէ պարզուեցաւ, թէ Սթալինի վրացիական մէկ խորամանկութիւնն է, եւ ստորագրողները ուրիշ բան ըրած չեն ըլլար եթէ ոչ յայտարարել թէ իրենք «ձախ» են եւ կոմունիստներուն համամիտ: Համաշխարհային էր շարժումը: Ամէն տեղ, Լիբանան, Եւրոպա, մանաւանդ Ֆրանսա: Ի հարկէ Արտաւազդ Սրբազանը ըստորագրողներէն մէկն է, ինք, արդէն առանց նուազի պարոզը, ինչպէս կ'ըսեն թուրքերը: Մեծ միթինկ մըն ալ կը կազմակերպուի «Խաղաղութեան Բարեկամ»ներուն կողմէ, որուն հրաւիրուած է Սրբազանը: Կ'երթայ, եւ կը բազմեցնեն առաջին շարքի վրայ: Լուսանկարներ: Յաջորդ օրը «Իւմանիթէ» կոմունիստ թերթին առաջին էջը կը փայլի մեր Սրբազանին պատկերով...

Այդքանը կը բաւէ որ ֆրանսական Ընդհանուր Ապահովութիւնը «գրայի» իրմով: Հարցաքննութիւններ, կը տանին, կը բերեն, նուաստացուցիչ վերաբերումներ, երկրէն արտաքսելու սպառնալիքներ (Թրքահպատակ էր, եւ մինչեւ վերջ պահեց այդ հպատակութիւնը ի հաշիւ ... Պոլսոյ Պատրիարքութեան Արդէն վիրաբուժական գործողութեան մըն ալ ենթարկուած էր: Ֆրանսական իշխանութեան տուած նեղութիւններուն վրայ կը բարդուէին նաեւ եկեղեցական վարչութեան եւ ժողովուրդին դժգոհութիւնները, ի տես նման ելոյթներու: Զգլխացաւ եւ աւանդեց հոգին:

(Շար. - 9)

…ջերմ շրջանները՝ 700 – 800 մմ.:

Տեղումներու եւ ձիւնալի ջուրերը անխնայօրէն կը հոսին ցած, քանի որ ոչ միայն լանջերը մեծ թեքութիւն ունին, այլեւ կազմուած են մեծ մասամբ ջրաթերթ կամ քիչ ջրանցիկ ապարներէ (կըրաքար, աւազաքար, կաւ):

Լեռնալանջերու զառիթափութիւնը, խիստ կտրտուածութիւնը, հողմնահար նիւթի արագ տեղափոխութիւնը, խոնաւութեան սակաւութիւնը արգելք կ'ըլլան մեծ հողածածկի գոյացման: Այս պատճառով ալ բուսականութիւնը աղքատ է:

Կենդանիներէն տարածուած են չորութիւն սիրող թռչունները՝ սեւփորիկ աքար, արօս, այծկիթ, ճերմակահաւ, կարմրագոյն սարեակ, տատրակ, կաչաղակ, օձակեր արծիւ, սեւ անգղ եւայլն, կրծողները, միջատները: Կաթնասուներէն հոն կ'ապրին յովազը, վայրի խոզը, որոնք ամառը կ'անցընեն ալպեան արօտներու մէջ, իսկ ձմեռը կ'իջնեն լեռներու ստորոտները:

Լեռնաշղթայի գագաթի գօտին պատած է ալպեան մարգագետիններով եւ լեռնային արօտավայրերով:

Վայքի լեռնաշղթայի ընդերքին մէջ յայտնաբերուած են ֆոսֆորիտներ, հըրաբխային աւազներ, կրաքարեր եւ օգտակար այլ հանքեր:

Վայքի լեռնաշղթայի հիւսիսային լանջերը մեծ Հայքի Սիւնիք նահանգի Վայոց Ձոր գաւառի մաս կազմած են: Մինչեւ սելճուքեան արշաւանքները այդ վայրերը պատկանած են Սիւնեաց իշխաններուն: Մօտ 200 տարի օտար նուաճողներու ձեռքը մնալէ ետք ԺԳ. դարուն կ'ազատագրուին հայ – վրացական միացեալ բանակին կողմէ: Զաքարէ եւ Իվանէ Զաքարեանները գաւառը կը յանձնեն Լիպարիտ Օրբելեան եւ Պռօշ Հաղբակեան իշխաններուն իբրեւ ժառանգական կալուած: ԺԴ. – ԺԶ. դարերուն Վայքը ենթարկուի Լենկթեմուրի, անոր յաջորդներու, Կարա – կոյունլու եւ Ակ – կոյունլու ցեղերու ամայացուցիչ արշաւանքներուն: Այնուհետեւ կ'իյնայ պարսկական տիրապետութեան տակ: Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցումէն ետք Վայքը կը մտնէ Երեւանի նահանգի Շարուր - Դարալագեազ գաւառին մէջ: Ներկայիս Եղեգնաձորի եւ Ազիզբէկովի շրջաններուն մէջ կը գտնուի:

Հարաւային լանջերը պատկանած են Սիւնիքի Ջահուկ, Շահապոնիք եւ Վասպուրականի Նախիջեւան գաւառներուն: ԺԱ. դարէն սկսեալ այդ գաւառներն ալ անընդհատ ենթարկուած են ասպատակութիւններու: ԺԹ. դարուն անոնք ալ կը մտնեն Շարուր – Դարալագեազ գաւառին մէջ:

Վայքի լեռնաշղթայի հարաւային լանջերը կը գտնուին կարգ մը թանկագին միջնադարեան ճարտարապետական յուշարձաններ: Անոնցմէ են՝ Ջահուկ, Շահապոնիք բերդերը, Կուքիի Ս. Նշան (ԺԳ. դար), Օծոփի Ս. Աստուածածին վանքերը (ԺԲ. – ԺԷ. դարեր), Ագնա–[illegible]ի Ս. Գրիգոր եկեղեցին (ԺԶ. դար) եւայլն: Վերջինը ծանօթ է Յովնաթանեաններու ձեռքով կատարուած ճոխ որմնանկարներով (ԺԷ. դար): Շահապոնք բերդը (Զ. դար) ծանօթ է Լենկթեմուրի դէմ 1387-ին մղած եռամսեայ հերոսական պաշտպանութեամբ: Կռիւներու ընթացքին բերդին մէջ կը գտնուէր փիլիսոփայ Գրիգոր Տաթեւացի, որ հոն գրած է իր «Գիրք հարցմանց» աշխատութիւնը, որուն յիշատակարանին մէջ հերոսամարտը բաղդատած է վերջին դատաստանի օրերու նկարագրութեան հետ: Բերդը կանգուն եղած է մինչեւ ԺԷ. – ԺԸ. դարերը:

Լեռնաշղթայի հիւսիսային լանջերու տարածութեան մէջ կը գտնուին Հրասկայ բերդը Հարսնաքար լերան վրայ, Մարտիրոս գիւղի Վիմափոր վանքը (1286), Խոտակերաց վանքը, Ամաղուի Նորավանքը եւայլն:

Ճարտարապետական մեծ կառոյցներէն զատ, Վայքի լեռնաշղթայի լանջերուն պահպանուած են մեծ քանակութեամբ խաչքարեր: Յիշատակութեան արժանի են Նորավանքի խաչքարերը՝ կերտուած Մոմիկ վարդապետի ձեռքով (անոնցմէ մէկը 1965-էն ի վեր կը ցուցադրուի Էջմիածնի մէջ), Մարտիրոս գիւղի կեդրոնը աղբիւրի գլխամասը զարդարող 3 մեթրնոց խաչքարը (1283), Գոմուրի որմնափակ խաչքարը (1263) եւայլն:

Խաչիկ գիւղէն հիւսիս կը գտնուին Խոտակերաց կամ քարակոփի վանքի աւերակները: Անոր հիմնադրութեան եւ յետագայ պատմութիւնը գրած է Ստեփանոս Օրբելեան՝ օգտուելով վանքի արձանագրութիւններէն եւ ժամանակի բանաւոր զրոյցներէն: Օրբելեանի պատմութենէն կ'իմանանք, որ այդ կողմերը՝ ձորերու եւ այրերու մէջ ապրած են բազմաթիւ ճգնաւորներ, որոնք սնած են բոյսերով: Սիւնեաց Աշոտ իշխանը Թ. դարու վերջերը կը կառուցանէ վանքը եւ հոն կը հաւաքէ այդ ճգնաւորները: Վանքը կը կոչուի «Խոտակերաց»: Հիմնայատակ կը քանդուի երկրաշարժէ: Անոր տեղը, Աշոտի այրին՝ Շուշան, 910-ին կառուցանել կուտայ 5 եկեղեցիներ, որոնցմէ այժմ կանգուն մնացած է միայն գլխաւորը՝ Ս. Աստուածածին:

Նորավանքի ճարտարապետական համալիրը կառուցուած է դեղնաւուն քարէ, որ ունի նաեւ շրջակայ կարմիր լեռներու երանգը: Նորավանքը եղած է Օրբելեան իշխանական տան կեդրոնը եւ տոհմական տապանատունը:

Սիւնեաց իշխանական տան պատմագիր Ստեփանոս Օրբելեան Սիւնիքի պատկառուած եպիսկոպոսութիւնը միացընելէ ետք անոր կեդրոնը Տաթեւէն կը փոխադրէ Նորավանք: Ինք երկար տարիներ աշխատած է հոն, ուր 1299-ին աւարտած է իր «Պատմութիւն նահանգի Սիսական» գործը: Վանքի բակին մէջ ալ թաղուած է իր աճիւնը, 1304-ին:

Նորավանքը մեծ վնաս կրած է 1840-ի երկրաշարժէն: Մասնակի վերանորոգման ենթարկուած է 1948 – 49 թուականներուն:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱՆՈՒՎԵԱՆ

Թատրոնին մէջ կ'ուզէին բեմադրել թատերախաղ մը, որ տկար էր, յատկապէս ձախող էր վերջաւորութիւնը: Բայց զանազան պատճառներով, թատրոնը կ'ուզէր անպայման բեմադրել զայն եւ բոլոր, միասնական ուժերով, կը ջանային գտնել հետաքրքրական կամ իմաստալից վերջաբան մը:

– Թող հերոսները վերջաւորութեան Ինտերնացիոնալը երգեն, – կ'առաջարկէին ամէն կողմէ:

Միքայէլ համաձայն չէր եւ ոտքի ելլելով կ'ըսէ.

– Ես համոզուած եմ, որ Ինտերնացիոնալը աշխարհը կը փրկէ, բայց այս թատերախաղը բնաւ չի փրկուիր:

×

Միքայէլ Մանուէլեան արտակարգօրէն երախայ սիրող մարդ էր: Պատերազմէն առաջ էր, Սեւանայ կղզիի գրողներու հանգստեան տան մէջ, անուանի գործիչներէն մէկուն երեք տարեկան աղջիկը՝ Արփիկ, բացարձակապէս ոչինչ կ'ուտէր: Օգնութեան կը հասնի Մանուէլեան:

– Այդ գործը ինծի վստահեցէք, – կ'ըսէ ան:

Նախաճաշին կ'առնէ երախան, կը նըստեցնէ ծունկին վրայ եւ կը հարցնէ.

– Դուն կառախումբ նստա՞ծ ես: – Ապա դրական պատասխան ստանալէ ետք, կուտայ երկրորդ հարցումը, – փապուղի տեսա՞ծ ես:

Երախան տեսած էր:

– Եկուր կառախումբ – կառախումբ խաղանք, լա՞ւ:

Երախայի համաձայնութիւնը առնելով՝ ան հացը կը բաժնէ փոքր հաւասար մասերու, կարագ կը քսէ ու այդ պատառները սեղանի վրայ կը շարէ:

– Անոնք կառախումբի կառքերն են: Քու բերանդ ալ փապուղի է, դէ բա՛ց փապուղիդ: Ահա, կառախումբը եկաւ, չըկ – չըկ, չըկ – չըկ…

Այսպէս կը քալէ կառախումբը եւ հացի կտոր – կառքերը իրարու ետեւէ մէկիկ – մէկիկ կը մտնեն փապուղին:

Մանուէլեանի սեղանին մօտ կարգի կը սպասեն.

– Միշօ հօրեղբայր, իմ բերանս ալ փապուղի է…

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Անգամ մը Մարտիրոս Սարեանին կը հարցնեն.

– Կեանքի մէջ ամէնէն շատ ի՞նչ կ'ուզէիք:

– Կ'ուզէի, որ կտաւներուս վրայ, ինչպէս մեր հողին մէջ, միշտ ծաղկին ծիրանիները, – կը պատասխանէ վարպետը:

Կը լռէ, պահ մը կը մտածէ, ապա կը շարունակէ.

– Մարդ չի կրնար աշխարհը իրեն հետ տանիլ, բայց իրմէ ետք կրնայ նոր աշխարհ մը թողուլ աշխարհին:

×

Կոմիտասի 100-ամեակի առեն երկար օրեր Սարեան կ'աշխատէր «Կոմիտաս» նկարին վրայ: Ամէն օր կամաց – կամաց կը նկարէր, հետը կը խօսէր, կը յիշէր, դատողութիւններ կ'ընէր, հիւրեր կ'ընդունէր: Արդէն 90-ի մօտ, Սարեան շատ կը յոգնէր: Օր մըն ալ կ'ըսէ.

– Ուրեմն, աւարտած համարինք, հակառակ անոր որ տակաւին կարելի է աշխատիլ: Խնդիր չէ, այդպէս քիչ մը կիսատ ըլլալը չի խանգարեր: Ոչինչ մինչեւ վերջ աւարտած է: Աշխարհի մէջ չկայ բան մը, որ քիչ մը սխալ չըլլայ…

×

Մարտիրոս Սարեանի մօտ հարցազրոյցի կուգայ ճայնասփիւռի երիտասարդ թղթակից մը:

– Վարպետ, – կ'ըսէ թղթակիցը, – գիս կը հետաքրքրէ այն, թէ Երեւանի 2750 ամեակին ինչ նոր գործ նկարած էք:

– Բան մը ըրած եմ, ի՞նչ կ'ուզէիք որ նկարէի…

– Հայաստանը, վարպետ, մեր Հայաստանը:

– Հայաստա՞նը, – գլուխը կը կախէ Սարեան, – ես Հայաստանը չե՞մ նկարած: Եւ ինքն իրեն խորհելով՝ կ'ըսէ.– Թերեւս ուրիշ բան պէտք է, մարդ, թագով, բանով…

– Այո, վարպետ, մարդ, – կ'ոգեւորուի թղթակիցը:

– Ի՞նչ մարդ կ'ուզես, որ նկարեմ:

– Հայ մարդ, վարպետ, այնպիսի Հայ, որուն մէջ երեք հազար տարուան արիւն զգացուի:

– Հա, – կը յարէ նկարիչը. պահ մը կը լռէ ու կ'աւելցնէ. – Կարելի է, ինչու չէ: Դուն կը գտնես, կը բերես այդպիսի մարդ մը, ես ալ կը նկարեմ…

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

– Դուն գիտե՞ս՝ ով է Մարութ Ստեփան օղլի Մարտիկը, – հարցուց ժանդարմը:

– Գիտեմ, էֆէնտի, բայց ան գիւղը շատ վաղուց է որ հեռացեր է: Իմացանք որ խալֆայի մօտ աշկերտ է:

– Գիտե՞ս որ ան հիմա ֆիրար է, օսմանեան աստուածատուէր փատիշահի համար վտանգաւոր մարդ է դարձեր:

– Գիտեմ, էֆէնտի:

– Աշխարհն է իմացեր, ինչպէ՞ս չգիտեմ:

– Սպիտակ ձիաւորի մը մասին իմացեր եմ, էֆէնտի, բայց բերդակցի ըլլալը չգիտեմ:

– Անոր տունը ո՞ւր է, – հարցուց ժանտարմը՝ ծոցէն թուղթ մը հանելով:

– Էն տուն չունի, էֆէնտի, եէթիմ տըղայ է:

– Հըմ, փէք աղէկ, – ըսաւ ժանտարմներու չաւուշը՝ քիթը վեր քաշելով:

Այնքա՛ն զգոյշ էր, որ յանկարծ չի մոռնար իր հարցումներու շարքը:

– Քեզի չոպան եղա՞ծ է:

– Այո՛, էֆէնտի, այդ վաղուց էր:

– Հըմ, փէք աղէկ: Տուր տեսնեմ, ծըխախոտ:

Ժանտարմներու չաւուշը երեսփոխի ծխատուփէն սկսաւ սիկարէթ մը փաթթել:

– Լաւ է: Էս ո՞րտեղէն էսքան լաւ ծըխախոտը: Հըմ, լաւն է, իրաւ լաւն է, որ օխայ մը էստեղէն ինձ տաս…

– Գլխուս վրայ, էֆէնտի:

– Քեզ ըսեմ՝ էս կողմերը լաւ ծխախոտ չկայ: Ինչպէս կ'երեւի, Մշու կողմերէն է: Հըմ, իրաւ լաւ է: Եկ երկու օխայ տուր՝ հետս տանիմ:

– Փէք աղէկ, էֆէնտի:

– Ըսէ տեսնեմ, – շարունակեց ժանտարմներու չաւուշը՝ թուղթը նորէն ձեռքը առնելով ու դէմքը լըջացնելով. – ըսէ տեսնեմ, ո՞վ է Մարութ օղլի Ստեփան, – հարցուց ժանտարմը կարդալու դժուարութիւնով:

– Մարտիկի հայրն է:

– Գի՞ւղն է:

– Ան քսան տարի է որ ձգած է գիւղը, էֆէնտի:

– Ուրիշ Ստեփան կա՞յ գիւղին մէջ:

– Կայ, էֆէնտի:

– Տէ, լաւ, միեւնոյնն է:

Ժանտարմներու չաւուշը կարդաց ուրիշ շարք մը անուններ եւս: Անանք վաղուց մեռած էին: Մեռնողներուն ու ղուրպէթ գնացողներուն տեղ դրաւ նոյնանման անուններ:

Կէս գիշեր չեղած՝ ժանտարմները գեղին մէջ ցրուած՝ սկսան դռները ծեծել, գզիրի առաջնորդութեամբ: Բոլորն ալ հաւաքելով՝ լեցուցին երեսփոխին ախոռը:

Անոնք չգիտէին ո՞ւր պիտի երթային, ի՞նչ պիտի ընէին: Տէմիրճի Խաչերը գըտած չէին. ան գիշերով դէպի բերդ փախած էր: Երեսփոխի ախոռը հաւաքուող կալանաւորներուն մէջ որպէս կին կար Մաքօն միայն:

– Էս ի՞նչ է պիտի ընեն, Պետօ. գիս ինչո՞ւ բերին, – հարցուց Մաքօն՝ անգիտակ անցած դարձածին:

– Ի՞նչ պիտի ըլլի, Մաքօ, էս բոլորը քեզի համար է, – ըսաւ Պետօն՝ «Տարածեալ»ի եղանակը նորէն իր հետ, ու յիշեց, որ մոռցած էր հօրին զախմինը թուլցնել, մի գուցէ կտրէին առէջին թելերը: – Հէլպէթ քեզի համար, գիշերները բղողի մէջ մտած լեռները կը թըռչիս: Ժանտարմը ըսաւ, որ քոզ հոն տեսնողներ եղած են:

– Մուրս գլխէդ, Պետօ. որ դագաղդ ալ վերցնեն՝ նորէն էդ կատակներէն վազ չես գար:

Երեսփոխին հետ խօսիլ չէր ըլլար: Նաճարը կ'ըսես՝ կախաղանի կապին տակ էր կեցեր: Բոլորը, բոլորը: Միւնակ ջուլհակ Պետօն էր ուրախ ու «Տարածեալ ձեռքն ձեռաց»ի եղանակի թափը միշտ կը զարնուէր իր գլխէն: Միայն թէ հեղ մը Մարտիկը ձիու վրայ տեսնէր:

– Քա, գետինը չմտնաս, Ղուկաս քե՞զ ըլ հոս բերին, – Մաքօ հօրքոյրը ձայն տուաւ զարմանքէն, երբ հաւաքուողներուն մէջ տեսաւ Ղուկաս Պաճին, որ բնաւ բան չէր հասկնար ու կռնակը սիւնին կեցած էր:

(Շար. 152)

ՔԱՆՆ.— Օր. Սիմոնն Գարայեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քիւրքճեան (Վառնա), Այրի Տիկին Անահիտ Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Զատիկեան, Սերժ Զատիկեան, Այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գարայեան (Երեւան եւ Գահիրէ), Շէհիրլեան (Պոլիս) ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց շատ սիրելի հօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 6ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 10ին, Քաննի Սէն - Ժոզէֆ եկեղեցին, հայկական ծէսով:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլա - լով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

6, Avenue St. Jean — 06400 CANNES

× Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին յիշատակի նկը նուիրեն.—

Օր. Սիմոնն Գարայեան.— 500 Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին, 250 Ֆ. Կարմիր Խաչին, 250 Ֆ. «Յառաջ»-ին:

Տիկին Ա. Զատիկեան.— 200 Ֆ. Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան տան, 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

(Ստանալ՝ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ մէջ

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

———×———

Association Arménienne d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël

Pour les Personnes du Troisième Age

— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser: A.A.A.S.

77, Rue La Fayette .. 75009 Paris

Tél. 878.02.99 *et* 281.17.80

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՀԱՅԿ ԷՍԱԳԱԼԵԱՆԻ

ԴԱՌՆԱԿՍԿԻԾ ՄԱՀՈՒԱՆ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճէզվէճեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն Հայկօ-ին սիրելի Եան'ց քլէօ-պին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Գր. Համբարձումեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Եան'ց քլէօպին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Արփիկ Միսաքեան 300 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Թէրզեան (Արժանթէօյ) 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր ամուսնոյն՝ Յովսէփ Թէրզեանի մահուան 8րդ տարելիցին ի յիշատակ:

×

Տիկ. Գեղան Շիկլինճեան – Փափազեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Յարութիւն Գարաճեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ «Յառաջ»ի յարատեւման համար:

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՍ.— Տիկին Մ. Զօտեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայերէն, գունաւոր, երգախառն ժապաւէն մը՝

«ՍԱՍՈՒՆԻ ՃԱՒԱԿՆԵՐԸ»

էջ մը Հայկ. Դիւցազներգութեան

×

„LES FILS DE SASSOUN"

Une Page de l'Epopée Arménienne

CINEMA ODEON

La Canebière

Dimanche, 21 *Septembre à* 10 *h*.

Reservation: Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile.

Tél. 50.15.09 — Prix des places 20 F.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապար - տէզի արձանագրութիւնները սկսած են: Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.—

Տիկին Քէչիչեանի — 378·23·69 կամ

Տիկին Գարաճեանի — 375·27·89

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 2էն սկսեալ:

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալեան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ընդունին աշակերտները:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի: Դասերը կը սկսին նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 10-էն 12, կէսօրէ վերջ՝ 14-էն 17:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

Tél. 376-55-89

Reprise des Activités

Inscription et réinscription 1980--81

SAMEDI 13 et LUNDI 15 SEPT.

de 16 h. à 19 h.

Le Bureau, la Direction et les Animateurs vous proposent pour les enfants, adolescents et adultes:— *Danse, Séances d'Eveil Musique, Art Populaire, Arts Martiaux, Théatre, Ateliers de Danse, Musique et d'Expression et Cours de Civilisation Arménienne.*

N'HESITEZ PAS A NOUS CONSULTER

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՏՈՅՏԸ՝ ՏՕՄԷՆ ՏԷ ՃԻԼ

որ կը կրկնուի, Կիրակի, 21 Սեպտ. իր զտած յաջողութեան պատճառաւ:

Փարիզէն 150 քմ. դէպի հիւսիս, հրաշալի փառքը ընդարձակ լիճով, կղզեակներով, նաւարկութեամբ: Ճաշարաննե - րով եւ զուարճութեան բազմաթիւ կարելիութիւններով:

Մանրամասնութեանց համար հեռախօսել առաւօտ մինչեւ ժամը 10 - 372 04 20

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Սեպտ. 14, ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը: Մուտքը ազատ է:

Հասոյթը կը յատկացուի «Հրայր Գիլինճեանի Պաշտպան Յանձնախումբ»ին:

LA CAPPADOCE

GEVORK GRIGORIAN

CHANTE A

LA CAPPADOCE

DU 25 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

GALA UNIQUE LE 27 SEPT. A DECINES

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

(12,14, Rue St. Bazile)

Չորեքշաբթի օրուան դասաւանդու - թիւնները կը վերսկսին՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԻՆ

- Հայերէնի դասընթացք:
- Կչռոյթի եւ Հայկ. Պարերու դասեր:
- Հայերէն Երգ – Փոքրիկներու Երգչախումբ:
- Ձեռային աշխատանքներ:

Դասաւանդութիւնները կ'ապահովեն վկայուած ուսուցիչներ, ուսուցչուհիներ:

Արձանագրութեանց համար համար դիմել Մշակոյթի Տունը՝

Հեռաձայն՝ 50-15-09

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

12 -- 14 Rue St. Bazile — 13001 Marseille

Les activités du Mercredi reprennent

LE Ier OCTOBRE

Inscriptions tous les jours, sauf Mardi.

Հ.Մ.Ը.Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի կազմը Փարիզի ֆութպոլի խումբերուն սեփական հանդիպումները ինչպէս նաեւ բաժակի հանդիպումները կը սկսին այս Կիրակի, Սեպտ. 14-ին, իր դաշտին Վէնսէն Թիւ 7ին վրայ, կ.ե. ժամը 3ին: Առաջին առիթով պիտի մրցի զուիցերական մարզականի խումբին դէմ:

Ֆութպոլի համակիրները, ինչպէս նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամներուն եւ համակիրներուն ուշադրութեան կը յանձնենք այս պարագան՝ առ ի տեղեկութիւն:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՁԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

տեղի կ'ունենան ամէն Երկուշաբթի իրիկուն, սկսնակներ եւ յառաջացներու, Շաւիլի Հայոց Եկեղեցւոյ սրահը:

4, *Rue des Trois Champtiers*

Հեռաձայնել՝ Տիկ. Նազելի Ֆուրթիւնի

×

LES COURS DE

LANGUE ARMENIENNE

POUR ADULTES

Organisés par la Croix Bleue de Chaville, ont lieu tous les Lundis soir.

Initiation, Perfectionnement

Dans la salle de l'Eglise Arménienne de Chaville, 4, Rue des Trois Champtiers. — Tél. Mme Nazéli Fourtune 16 (32) 38-46-75

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՅԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ, Հոկտեմբեր 26, Կիրակի, նուիրուած մեծանուն խմբագրուհի եւ էսաեանի հնագոյն սանուհի Հայկանոյշ Մառքի, իր ծննդեան հարիւրամեակի սեմին, Ալեք Մանուկեան սրահը:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՏՕՆ է ՎԵՐԱՑՄԱՆ – ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ – ԽԱՉՎԵՐԱՑ է:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ կը մատուցուի բազմաձայն հանդիսաւոր Ս. Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Սկիզբ. Ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին,

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, պիտի կատարուի ժամերգութիւն, եւ ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ մեծահանդէս ԹԱՓՕՐ - ԱՆԴԱՍՏԱՆ՝ ռէհանով:

×

Երկուշաբթի 15 Սեպտեմբեր, յիշատակ է մեռելոց: Ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի, եւ յաւարտ Պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

———×———

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Կիրակի 14 Սեպտեմբեր Խաչվերացի առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ:

Երեկոյեան ժամը 5-ին տեղի կ'ունենայ Թափօր Անդաստան:

———×———

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ՝ Պատարագ. յաւարտ Պատարագի, մասնաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

Եսայի Քհնյ. Ալթունեանի

մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ:

———×———

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 14 Սեպտեմբերին Խաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ բազմաձայն Պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶԱՔԱՐԵԱՆ:

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարուի Եկեղեցւոյ Կոմիտաս Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Մարթէն Օֆլազի:

Երեկոյեան ժամը 4-ին՝ Թափօր անդաստան:

———×———

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Այս Կիրակի, ժամը 10ին, Խաչվերացի առթիւ բացառիկ հանդիսութեան կը նախագահէ, կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝ Գարեգին Արք. Գազանճեան՝ Առաջնորդ Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի Հայոց:

×

Սեպտեմբեր 12, Ուրբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Հ.Բ.Ը.Միութեան «Հիւսիսեան» սրահին մէջ կը դասախօսէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Առաջնորդ Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի Հայոց:

Նիւթ՝ Հայ Եկեղեցին եւ Երուսաղէմի խորհրդակցական ժողովը:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 SEPTEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.731 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.731

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ — ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԿԸ ՁԵՌՔ ԱՌԱՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՀՌՉԱԿԵՑ

Ինչ որ այլեւս անխուսափելի կը նկատուէր պատահեցաւ Ուրբաթ վաղ առաւօտեան երբ բանակը ձեռք առաւ Թուրքիոյ իշխանութիւնը:

×

Օրէ օր ահաբեկումները, մահափորձերը եւ սպանութիւնները կը սաստկանային եւ Տէմիրէլի Ատալեթական կառավարութիւնը, Էճէվիտէն ետք, անկարող էր կարգ ու կանոն վերահաստատել: Զինուորականները քանիցս ազդարարութիւններ տուած էին, վերջինը դեռ հազիւ 15 օր առաջ: Գուցէ աւելորդ չէ յիշել թէ կատարուած պետական հարուածին լուրը Անգարայէն առաջ՝ հաղորդեց Ուաշինկթըն...:

Երրորդ անգամն է – նախորդները՝ 1960 եւ 1971 – որ բանակը երկրին իշխանութեան ղեկը կ'անցնի «փրկելու» համար երկիրը անիշխանութենէն: Պէտք է ըսել սակայն թէ ցարդ երբեք այս աստիճանի չէր հասած քանի միայն 1980-ի սկիզբէն ցայսօր 2000 մեռեալ կար երկրին ամբողջ տարածքին վրայ, ահաբեկչութեան հետեւանքով:

×

Ուրբաթ առտու առաջին ժամերուն է, որ Անգարայի ձայնասփիւռը սկսած է զինուորական երաժշտութիւն սփռել եւ քիչ ետք կարդացուած է զինուորական ղեկավարութեան առաջին ղեկոյցը, ուր յանուն՝ Թուրքիոյ Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդին կ'ըսուէր թէ բանակը գլուխն անցած է երկրին, Սպայակոյտի պետ՝ Զօր. Քենան Էվրէնի ղեկավարութեամբ:

Պետական զինուորական հարուածը կատարուած է ուրեմն բանակի երեք ճիւղերուն – ցամաք, ծով, օդ – եւ քաղաքազօրքին կողմէ: Առաջին ղեկոյցով, զինուորական ղեկավարութիւնը կը յայտնէր նաեւ թէ լուսարձել հաստատուած է ամբողջ երկրին մէջ: Խանութները պէտք է փակ մնային եւ բնակչութիւնն ալ տունէն դուրս չելլէր: Խորհրդարանը եւ կառավարութիւնը լուծուած են եւ երկրին մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է:

× Այս միջոցին Թուրքիոյ մէջ, Ատլանտեան կազմակերպութեան ռազմավարութիւնները տեղի կ'ունենան:

× Ուրբաթ առաւօտ Թուրքիայէն հասած լուրերը հաստատեն էին քանի հեռաձայնային կապ հաստատելը դժուար էր: Կը հաղորդուէր սակայն թէ զինուորական նոր իշխանութիւնը յայտարարած էր նաեւ թէ վարչապետը՝ Տէմիրէլ եւ ընդդիմութեան Հալք կուսակցութեան պետը՝ Էճէվիտ բանակին պաշտպանութեան տակ առնուած էին:

× Ուրբաթ ժամը 10-ին, Անգարայէն վերջին հասած լուրերու համաձայն, երկրին զինուորական ներկայ ղեկավարը՝ Զօր. Էվրէն յայտարարած է թէ պետական հարուածին ձեռնարկած են զինուորականները առաջքն առնելու համար քաղաքացիական պատերազմի մը: Պատերազմական վիճակ հռչակուած ըլլալով, բոլոր օդակայանները փակուած են: Բոլոր կազմակերպութիւններն ու միութիւնները լուծուած են:

Անգարայի ձայնասփիւռը պետական հարուածը կատարուելէն ի վեր, կը շեշտէ թէ ան եղած է խաղաղութեամբ, ոչ միայն արիւն չէ թափած այլեւ գնդակ մ'իսկ չէ պարպուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՐԹԻ միսին վտանգաւոր ըլլալը շատ մեծ համեմատութիւններ առաւ վերջին շրջանին: Իսկական գայթակղութիւն մըն է, որ տարիներ տեւելէ ետք յանկարծ երեւան կ'ելլէ: Ըսուածն այն է որ Ֆըրանսայի չորս միլիոն հորթերուն 80 առ հարիւրը վնասակար են առողջութեան եւ նոյնիսկ խլիրդ յառաջացնող, որովհետեւ անոնք կը բուծուին արգելափակման կայաններու պէս փակ տեղեր եւ իբրեւ սնունդ իրենց բաղադրիչ ներարկ (hormon) կը տրուի: Սպառումի ընկերութիւն մըն է, որ աղմուկ բարձրացուցած է ժողովուրդը հրաւիրելով որ հորթ չուտէ, մինչ գիւղացիներ բողոք կը ներկայացնէին Ք.ի դէմ, որովհետեւ այն ձեռնարկութիւնը որմէ կախում ունէին երկու հողագործներ կը ստիպէր իրենց, որ արգիլուած ապրանքներ գործածած են բուծանելու համար հորթերը: Այս ամբողջը կ'ըլլայ արագացնելու համար կենդանիներուն աճը: Այս հարցը անշուշտ սկսած է քաղաքական բնոյթ առնել:

ԹԵՀՐԱՆԻ ԵՒ ՊԱՂՏԱՏԻ միջեւ ալ քարոզչական պատերազմ մը ծայր տուած է երկու երկիրներու միջեւ տարուած կռիւներուն առթիւ: Միւս կողմէ Պանի Սատր ճառի մը ընթացքին, զոր խօսած է Այաթոլա Թալեղանիի մահուան տարելիցին առթիւ Պէհէշթ – Զահրա գերեզմանատան մէջ բացատրած է իր նպատակը, ըսելով. – «Պէտք է իրագործել իսլամական ընկերութիւն մը, հիմնուած ժողովուրդին վրայ, այսինքն ազատ վճարանութեան եւ գործօն մասնակցութեամբ մեծամասնութեան: Շնորհակալ եմ կղերին իր վճռական եւ անկեղծ հակազդեցութեան համար տարակարծութեանց դէմ: Ընդառաջ երթալու համար իր դիմումին եւ հետեւելով իմամին կարծիքին, պիտի չպատասխանեմ այն ամէն ինչին, որ կ'ըսուի ինծի դէմ: Կը յուսամ, որ իմամը հարկ եղած հրահանգները կուտայ անոնց, որոնք գիս քննադատած են, որպէսզի միասնականութիւնը պահպանուի: Տեղս պիտի մնամ եւ պիտի հսկեմ ժողովուրդին միութեան վրայ: Հարցը անձնական կռիւներու մէջ չէ: Կ'ուզեմ փրկել Իրանի իսլամական յեղափոխութիւնը»:

ՇԻՐԱՔ պատասխանելով երիտասարդ կօլիստներու հարցումներուն ինչ կը վերաբերի Կօլիստ երկու թեկնածուներու, շեշտեց «Չեմ կարծեր որ 2 կօլիստ թեկնածուի տեղ կայ»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 4 – 8)

ԵՐԱԺԻՇՏ Ս. ԲԱԼԱՍԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Վերջերս Մոսկուա տեղի ունեցած երաժշտական մեծ փառատօնին ուշադրութիւն գրաւած է Դաշնակցային Ռուսիոյ երաժիշտներէն՝ Սերգէյ Բալասանեանի «Հայաստանով» գործը, գրուած զոյգ դաշնակի համար: «Խաչքարեր», «Տօնական օր Սեւանում», «Հնամեայ Գեղարդի Պատերի Տակ» եւ «Վերածնուած Գառնին» նորավէպերէ բաղկացած երաժշտական շարքի մեկնաբանութիւնը գնահատուած է ունկնդիրներու եւ տեղական մամուլի կողմէ: Ս. Բալասանեան, կրթութիւնը ստացած Թիւրքմէնիա եւ Վրաստան, ապա՝ յաճախած Մոսկուայի Երաժշտանոցը: Պաշտօնավարած է Երեւանի Գ. Սունդուկեան Թատրոնին մէջ եւ եղած է Տաճիկստանի ազգ. երաժշտութեան հիմնադիրը: 1943ին, հաստատուած է Մոսկուա եւ դասաւանդած՝ Երաժշտանոցին մէջ: Հայկական թեմաներով ստեղծած իր գործերն են՝ «Հայկական Ռապսոդիա», «Եօթը Հայկական Երգ», «Ութ Պիէս Հայկական Ժողովրդական Թեմաներով» համանուագները, Աւ. Իսահակեանի եւ Վահան Տէրեանի խօսքերով գրուած ռոմանսներ, Կոմիտասին ինը երգերու մշակումներ ձայնի եւ սէնֆոնիք նուագախումբի համար: Դաշնակի համար մշակած է Կոմիտասի ձայնագրած հաւաքածու ժողովրդական երգեր՝ «Հայաստանի Երգերը» խորագրով: Երաժիշտը, ձայնագրած է Խորհ. Միութեան, Հնդկաստանի, Աֆղանիստանի, Ինտոնեզիոյ, Իրանի, Ափրիկէի կարգ մը երկիրներու 500է աւելի ժողովրդական երգեր:

×

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Արփի – Սեւան Ջրատարի շինարարութեան աշխատանքները հետզհետէ կը մօտենան իրենց աւարտին: Ներկայիս շինարարները կը գրաղին յարդարումով եւ կրաձոյլով պատելու վերջին բաժիններով: Տանք քանի մը պատկերներ Ջրատարի ներկայ վիճակէն:

Ստորերկրեայ Ջրատարի շինարարութեան համար հարկ եղած է Կեչուտի մէջ կառուցանել Ջրամբար մը, ուր պիտի հաւաքուին Արփիի ջուրերը: Շինարարները աւարտած են Ջրամբարի պատնէշը՝ ճարտարագիտական բարդ կառոյց մը, որ պիտի դիմանայ 24 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ աւազանի ճնշումին: Եղեգիսի անդնդախոր կիրճին մէջ կ'ագուցուի Արփի եւ Եղեգիս գետերու միացման ջրահաւաք կառոյցը: Արդէն իսկ պատրաստ են ջրհաւաքի երկաթ – կրաձոյլէ պատերը եւ մեքենաներու բաժնի կմախքը. մօտ ատենէն կը սկսի փականներու ագուցումը: Ցարաբերաբար ամէնէն շատ աշխատանքները մնացած են Գիւլլիդուզի 6-րդ փապուղիին մէջ: Տակաւին 2700 մեթր կրաղիսով պէտք է պատել եւ ամբողջ յատակը պէտք է իջեցնել աւելի քան մէկ մեթր՝ հասցնելու համար նախագիծի նիշին: Այս բոլորի յանցաւորները հորատողները չեն, այլ անհրաժեշտ եղած է յառաջանալ եւ հանել միացման կէտին, որպէսզի կարելի ըլլայ աշխատիլ: Փապուղիին մէջ շնչելը դժուար է:

Մարտունիի շրջանի թիւ 9 փապուղիին մէջ սկսած են վերջերս լեռնային նոր աշխատանք մը՝ վերակառուցում, այսինքն յատուկ հատուածներու մէջ կը հանեն փապուղիի պեթոնակուռ «հանդերձ»ը եւ կը հագուեցնեն նորը՝ աւելի զօրաւորը: Այդ փապուղիին մէջ շատ դժուար յառաջացած են աշխատանքները: Այդ մասին Մարտունիի բաժնի պետը՝ Ռոբէր Արիստակէսեան, որ 16 տարի է կ'աշխատի Արփի – Սեւան կառոյցին մէջ, ըսած է թէ Արփի – Սեւան ջրատարը եղած է ոչ միայն երկարութեամբ, ճարտարագիտական մտքի խիզախումով, այլեւ դժուարութիւններով: Մարտունիի հատուածին մէջ լեռնային ճնշումը մէկ քառակուսի մեթրի վրայ 500 թոնը կ'անցնի, ինչ որ աննախընթաց ցուցանիշ մըն է փապուղիի շինարարութեան մէջ՝ համաշխարհային չափանիշով: Այդ ճնշումն է, որ կը ճզմէ փապուղիի երկաթ – կրաղիսէ եւ չուգունէ զրահը, զոր կը փոխեն ներկայիս:

×

ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ ԱՍՏՂԱԲՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Հոլանտայէն աւելի քան 70 աստղաբընագէտներ այցելած են Հայաստան ծանօթանալու համար Բիւրականի մէջ կատարուող գիտական հետազօտութիւններուն: 1947-ին աստղադիտարանի ստեղծումէն տարի մը ետք, ակադ. Վիկտոր Համբարձումեան յայտնաբերեց նոր տեսակի աստղային համակարգեր, զորս կոչեց աստղափիւններ: Հոլանտայի գիտնականները ծանօթացած են համաշխարհային գիտութեան կեդրոնի գործունէութեան: Բիւրականի աստղադիտարանը տիեզերքի ուսումնասիրութեան մէջ կատարած թանկագին հետազօտութիւններուն համար պարգեւատրուած է Լենին շքանշանով: Իր ժամանակին հոն եղած նոր յայտնաբերումները ներկայիս հաստատուած են Եւրոպայի եւ Ամերիկայի շատ մը գիտնականներու եւ գիտական հիմնարկներու կողմէ: Բիւրականի մէջ սկսած է ժամանակակից աստղաբնագիտութեան կարգ մը ճիւղերու ամբողջական վերափոխումը, յատկապէս երկնային մարմիններու ծագման վերաբերեալ հարցերու մէջ: Հայ գիտնականները յայտնաբերած են աստղագիտութեան ամէնէն գլխաւոր գործօններէն մէկը՝ Ծիր կաթիններու կորիզներու գործունէութիւնը: Ներկայիս այդ Ծիր կաթիններու թիւը երկու հազարէ աւելի է: Անոնց ուսումնասիրութեամբ զբաղեցան աշխարհի շատ մը աստղադիտարաններ եւ աստղագիտական հիմնարկներ: Բիւրականի գիտնականները յայտնած են նաեւ հիւրերուն որ մեծ ուշադրութիւն կը դարձնի նիւթի եւ ուժի հեռաւոր տիեզերքի մէջ տեղի ունեցող փոխարկման խոր եւ նախապէս անծանօթ երեւոյթներու ուսումնասիրութեան: Ակադ. Վիկտոր Համբարձումեանի ղեկավարութեամբ Բիւրականի գիտնականները, աշխարհի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, բացայայտած են մեծ քանակութեամբ նոր տեսակի տիեզերական դրութիւններ, այսպէս կոչուած կուռ Ծիր կաթիններու կուտակումներ: Հոլանտայի գիտնականներու խումբին ղեկավարը՝ Փրոֆ. Օլ. Եակէր, ըսած է, թէ Բիւրականի գիտնականներու աստղաբնագիտական յայտնաբերումները նոր ուղղութիւն կուտան տիեզերքի հետազօտութեան գործին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳԱՂԹՕՃԱԽ ՄԸ

ԵԱԳՈՒՊԻԷ

(Բ. եւ վերջ)

Վարժարանի տարեկան ելեւմուտքը, երկար տարիներ, Բարեգործականը հոգաց: Այսօր, այդ պիւտճէին մեծագոյն մասը կը հոգացուի տեղական պայմաններով:

Եկեղեցիի բակին մէջ է նաեւ, Եագուպիէի Հայրենակցական Միութեան ջանքերով շինուած գեղեցիկ սրահը, ուր տեղի կ'ունենան՝ դպրոցական եւ ժողովրդային հանդէսներն ու հաւաքոյթները: Այսպէս մէկտեղուած եղան հայապահպանման սատարող երեք գործօններ. – Եկեղեցի, Դպրոց եւ Ակումբ:

Հայը ինչպէս կրցաւ, այս կղզեակին մէջ, դարերու ընթացքին պահել իր ազգային դիմագիծը: Ասոր պատմութիւնը, հայկական ուեւէ գաղութի նման սրտաճմլիկ է ու երկար: Հինէն ի վեր, Թուրքը հոս ալ ձգած է իր մահապէտ դրոշմը:

Կիլիկիոյ հայկական գաղութներու մէջ պատահած որեւէ խժդժութիւն կամ կոտորած, իր արձագանգը անպայման կ'ունենար այստեղ. ու շրջակայ պետեւի կամ սահունցի ցեղախումբերը, Թուրքին գրգռութեամբը, միշտ պատրաստ էին մահախուճապ աւեր ու աւարի: Ու հակառակ այս բոլորին, հայկական փոքրիկ դպրոց մը, միշտ ալ իր դռները բացած էր հայ աշակերտութեան, եւ ուր արաբատառ Թրքերէնին հետ կը դասաւանդուէր մեսրոպատառ հայոց լեզուն, մինչեւ Առաջին Աշխարհամարտին սկզբնաւորութիւնը:

1916 – 1930, գիւղը ապրեցաւ իր ամէնէն դժնդակ շրջանը: Պատերազմի մասնակցող Թուրքիան, չէր կրնար պահպանել կարգն ու կանոնը. հրոսակները իրենց հակակշռին տակ առին ամբողջ շրջանը. կողոպուտ ու մարդասպանութիւն առօրեայ պատահարներ էին. գոյք ու աղջար, նոյնիսկ օրապահիկի համար մէկ կողմ դրուած մի քանի քիլոկրամ ալիւրն ու ձաւարը կը յափշտակէին: Սովն ու աղքատութիւնը աննկարագրելի էին: Ուստի, գիւղացիք լքելով իրենց տունն ու տեղը, մինչեւ պատերազմին վախճանը, ամիսներով շարունակ ապաստանեցան շրջակայ խալամ ծանօթ դրացիներու մօտ, սոսկ մահէն փրկուելու համար:

Ֆրանսական հոգատարութեան առաջին շրջանին փայլուն ապագայի մը հեռանկարը պլպլաց այստեղ. Թշնամի Թուրքին զուլումը, պիտի փոխարինուէր իմա «քրիստոնեայ, քաղաքակիրթ ու յառաջադէմ» ազգի մը խնամակալութեամբ: Սակայն, բոլորին յոյսերը շուտով յօդս ցնդեցան: Դրացի Ղընէյէ գիւղին մէջ հաստատուած Ֆրանչիսկեան Միաբանութիւնը, ժամանակը հասած նկատեց իրագործելու համար իր «առաքելութիւնը» ու դաւանափոխութեան տեղ քաղաքականութեան ձեռնարկեց՝ Հայր Պըթրոսի գլխաւորութեամբ:

Սնունդի ու դրամական խոստումներով, մինչեւ իսկ ճնշումներու եւ խոշտանգումներու եպերելի միջոցներով «մարդորսութիւնը» կը կատարուէր հայ հաւատացեալը հեռացնելով իր դարաւոր Մայր Եկեղեցիէն:

Արդարեւ, Ֆրանչիսկեաններու Միաբանութիւնը իր գործակալներով եւ Ֆրանսացի Միսիոնարներու աջակցութեամբ յաջողեցաւ այն ինչ որ դարերու ընթացքին դաժան Թուրքը չէր կրցած ընել: Անոնք վիրաւորեցին եւ վտարեցին գիւղին նորօծ տէր Յուսիկ քահանան, որ տեղւոյն Սուրբ Աննա Եկեղեցիին մէջ ձեռնադրուած էր Սահակ Կաթողիկոս Խապայեանի ձեռքով: Փակեցին հայ դպրոցն ու եկեղեցին, գրաւեցին ազգային կալուածները եւ 120 հայ ընտանիքներ բռնութեամբ լատինացուցին: Ուխտապահ Հայերը, խոցուած սիրտով դիմումներ կատարեցին Հալէպի Հայ Առաքելական եւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիներու Առաջնորդներուն՝ խնդրելով որ օգնութեան ձեռք կարկառեն իրենց՝ ի պաշտպանութիւն դարաւոր Հայ Եկեղեցիին եւ ի մխիթարութիւն բաղձաչարչար իրենց Հօտին: Սակայն, այդ Թուականներուն Հալէպ խուժող հայ գաղթականներու կարաւանները, առիթ չտուին Թեմակալ Առաջնորդներուն, այս փոքրիկ գաղութով զբաղելու:

Հայ հաւատացեալներու աղապատող աղերսանքը հազիւ 1929–ին իր բարեյաջող արձագանգը կը գտնէր, երբ Թեմին Առաջնորդ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան եւ Հալէպի Ազգային Իշխանութեան անդամներուն շքախումբը Եագուպիէ ոտք կը կոխէր ու կը դիմաւորուէին որպէս ազատարարներ: Արդարեւ, ժողովուրդը զանգուածով վերադարձաւ Մայր Եկեղեցիին գիրկը:

Ժամանակակից պատմութեան մէջ 1930 Թուականը գիւղին իսկական վերածնունդի սկիզբը կը կազմէ: Հայկական դպրոցը վերաբացուեցաւ, ազգային կալուածները վերադարձուեցան դատարանի միջոցաւ: Տէր Բարգէն Քհնյ. Աճէմեան, տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւ նշանակուեցաւ եւ Հայ լեզուի մեծ կարեւորութիւն տրուեցաւ: Աշակերտութիւնը խանդավառութեամբ սորվեցաւ մայրենի լեզուն: Հայախօսութիւնը ընդհանրացաւ մանաւանդ նոր սերունդին մօտ, երբ նախապէս միայն մէկ անձ հայերէն խօսիլ գիտէր ամբողջ գիւղին մէջ: Այսօր, Վերածնունդ Վարժարանը ունի 80–ի մօտ աշակերտութիւն մը:

1930–էն ասդին, գիւղին ուսումնական մակարդակն ալ հիմնովին բարելաւուեցաւ: Այսօր արհամարհելի չէ անոնց Թիւը, որոնք, ունին պետական պաքալորէա, Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան վկայական, Երեւանի կամ այլ երկիրներու Համալսարաններէն վկայեալ երկրաչափներ, ատամնաբոյժներ, մանկավարժներ, մասնագէտ բժիշկներ, լեզուագէտներ, ինչպէս նաեւ ազատ ասպարէզի մէջ գործող փաստաբաններ, բարձրաստիճան զինուորականներ, վաճառականներ, արհեստագէտներ, եկեղեցականներ ու վարպետ արհեստաւորներ:

Երկար ատեն լճացած վիճակի մէջ ապրելով արաբախօս մեծ կեդրոնի մը մէջ, Եագուպիէցին տիրապետած է արաբերէն լեզուի գրաւոր եւ խօսակցական արտայայտութիւններուն, վկայ՝ իր գործածած հարուստ բառբառը: Ան մոռցած էր հայերէն լեզուն, որ կը նմանէր Արամոյի բարբառին, եւ որմէ քանի մը բառեր գործածական է տակաւին:

Եագուպիէցիք, հակառակ ասոր, նեղութեան ու պայքարի մէջ կոփուելով, Հայու իրենց ազգային գիտակցութիւնը բարձր պահած են:

ԱԲՐԱՀԱՄ Ս. ԵՐԷՑԵԱՆ

ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՈՅԹՈՎ

ՆՍՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ՊԱՐՊՈՒԵՑԱՆ, ԹՈՂ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ՉՊԱՐՊՈՒԻՆ...

Սեպտեմբերի այս առաջին օրերուն, արեւը՝ ամուր կառչած երկինքի մը բոլորովին ջինջ կապոյտին, առատօրէն կը ճառագայթէ մայրաքաղաքի տարածքին – Թէ որքան պիտի տեւէ բարեացակամութիւնը այդ արեւին, գաղտնիք Փարիզի... – Կարծես մխիթարելու կամ ամբաստանելու փոյթով, արձակուրդէ վերադարձողները, որոնք աշխատանքը վերսկսելու բիրտ հրամայականի կողքին, համեմատաբար գոհունակութիւն կը զգենուն դէմ, գեղեցկօրէն դիմաւորուելով արեգակնային շնորհներով, զորս դուցէ չակնկալէին: Երեսուն օրերու բացակայութենէ մը վերջ, կրկին կը բռնեմ ճամբան որ կը տանի դէպի բարձունքը Պելվիլ, հոն՝ ուր կը գտնուի Թաղին անուանի հրապարակը՝ Փլաս Տէ Ֆէթ: Արդիական ճարտարապետութիւնը հոս եւս պարտադրած է իր ներկայութիւնը, քանի մը տարիներէ ի վեր, ամբողջովին այլափոխելով այդ վայրին երէկի դեղջկական պատկերը, իր հնամեայ գունատած ցած տուներով, իր եզակի խանութներով, կրպակներով եւ սրճարաններով, զանոնք փոխարինելով բարձրասլաց հսկայակերտ շէնքերով, նոր ոճով վաճառատուներով եւ շքեղ սրճարան ճաշարաններով. պէտք է խոստովանիլ սակայն, ճիշդ է որ այս ամբողջութիւնը կը պարզէ այլապէս պատկառելի տեսարանը, հրապարակին ալ եռապատիկ ընդարձակումով: Իր մէջտեղի հանրապարտէզով, նոյն հրապարակը որ երբեմնի շէն հաւաքավայրն էր տասնեւիններորդ եւ քսաներորդ Թաղամասերուն ապրող մասնաւորաբար մեր տարեց հայրենակիցներուն, այսօր ան ալ իր հմայքը կորսնցուցած, մելամաղձոտ դատարկութիւն մը կը պարզէ, մանաւանդ սա վերջին երկու տասնամեակներէ վերջ շատ շատերու անհետացումով, ինչպէս այլուր: Պարպուեցան, որբացած շարք շարքի այն նստարանները, ուր Հայ մարդեր, Հայ կիներ ջերմութեամբ կը մեկտեղուէին խօսելու եւ լսելու հին ու նոր օրերու յիշատակներէ եւ պատմուածքներէ: Պիտի փափաքէի տալ քանի մը անուններ անոնցմէ ծանօթ անձնաւորութիւններու, զանց կ'առնեմ սակայն, պարզապէս սա մտածումով որ կարծես Թերացած կ'ըլլամ չյիշելով նաեւ այն միւս բոլոր խոնարհ հայրենակիցները որոնք մաս կազմեցին աշխարհէն անդարձ մեկնողներու կարաւանին: Այս երեւոյթին զուգընթաց դրեթէ վերջացած է նաեւ Թաղիս Հայերու աշխատանքի գլխաւոր գործունէութիւնը՝ կօշիկներու շինութիւնը: Բազմաթիւ արհեստանոցներ, շատ փայլուն շրջաններէ վերջ, հետզհետէ փակուեցան: Առանց վերլուծելու, քանի որ նորերը ուրիշ ասպարէզներու հետեւելու նախընտրութեամբ, մերժեցին շարունակել հիներուն ճիւղը:

Երկար ժամանակէ ի վեր, իրենց դուռները գոցեցին եւս, տասնեակէ աւելի կաշի, մորթ եւ կօշիկներու պատրաստութեան վերաբերեալ զանազան պիտոյքներ սպառող հայ վաճառատուներ, գլխաւորաբար Փիա, Ժուի Ռուվ, Ժիւլիէն Լաքռուա, Ռեպըվալ մանաւանդ երբեմնի հայաշատ փողոցներուն մէջ: Այս պատկերացումով չենք ուզեր յայտնել որ տեղւոյս հայ հաւաքականութիւնը հասած է խաւարումի այն սեմին որ վիճակուեցաւ Լատինական Թաղի երբեմնի Փարիզի ամէնէն շէն հայ ոստանին: Բաւական Թիւով հայութիւն մը դեռ իր գոյութիւնը կը պահէ վերոյիշեալ շրջանին մէջ, բայց բոլորովին ուրիշ հարց որ բուն հայկական կեանքը հեռու է իր կենդանութեամբ փայլելէ:

Երբ խօսեցանք այլեւս պարապ նստարաններու մասին, մեր մտածումը մեքենաբար կը սեւեռի, դպրոցական վերամուտի սա մօտալուտ օրերուն, դէպի ուրիշ նստարաններ, որոնք հայ ծաղկոցներու մէջ կը սպասեն մեր փոքրիկներուն, Մեսրոպեան բարբառի ողջագուրումով: Հարկ է կրկնել մատնանշելով այն անձնազոհութեան եւ նուիրումի ոգին որուն լծուած են զանազան միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ, որպէսզի Մեծասքանչի ուսուցումը իր անընկճելի յարատեւութեամբ ապահովուի, խոչընդոտներով լի երբեմն դժուարին պայմաններուն, երբեմն ծափահերելի յաղթանակով: Ցանուն ամէնէն նուիրական նպատակին՝ հայապահպանումի հազար անգամ կրկնուած նոյն աղաղակներն ու աղերսանքները դեռ քիչ են, որպէսզի հայ ծնողքներ, առանց բացառութեան եւ առանց դոյզն վարանումի, իրենց սրտագին մասնակցութիւնը ընծայեն այդ լինել Թէ չլինելու պայքարին, պարզապէս իրենց զաւակները առաջնորդելով հայերէնի ու պատմութեան փրկարար դասընթացքներուն: Ո՞վ է այն Հայը որ հրճուանք չունենայ ի լուր նորերու յաջողութեան միջազգային ամպիոններու կամարներուն տակ. եւ սակայն տարրական ճշմարտութիւնը սա է որ, սառ հով մը պիտի փչէ ընդմիշտ այդ ամբարուած գիտելիքներու պաշարի ծրարին, եթէ հոն բացակայ ըլլան Հայ տառն ու Հայ գիրը:

Տօներու հրապարակին, նստարանները պարպուեցան պատասխանատուն կեանքի դաժան օրէնքը միայն: Բայց չթողունք որ պարպուին նստարանները ծաղկոցներուն, այդ մենք ենք պատասխանատուն, այլ տարուէ տարի աւելով լեցունին անոնք, մեր մանուկներուն եւ պատանիներուն խայտաբղէտ բազմութեամբ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ – ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

«ՆԱՅԻՐԻ»

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷՅԵԱՆ ԵՒ... ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՕԼ

Գրեց՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Շատեր կարծեցին Թէ Սրբազանին առած այդ քայլը Թեթեւութիւն էր պարզապէս: Կրնայ ըլլալ: Բայց իր փառասիրութիւնները գիտցող մարդիկ ուրիշ բացատրութիւն մը եւս ունին: Շուտով ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւն կար: «Ձախ» երեւիլը հաւանաբար օգնէր իրեն: Բայց կը մոռնար պատուիրանը – «Խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ»:

Որպէսզի տխրութեամբ չվերջանայ այս ուրախ – եւ ուրախառիթ – մարդուն հետ կապուած պատմութիւններու շարքը – պզտիկ մէկ մասն է, – կ'արժէ որ անգամ մը եւս յիշեմ իր վերջին «գլուխ գործեցին տպագրութեան հետ կապուած դրուագ մը, որ անգամ մը դրած եմ արդէն այլ տեղ:

Ուրեմն, մամուլի տակ է «Թշուառի զգայութիւններ»ը Թօփալեան տպարանին մէջ, բայց գործը կը դանդաղի: Ամէն առաւօտ նոյն ժամուն կը հեռախօսէ տողաշար Արտաշէս Գմբէթեանին, միշտ անհամբերութիւն ցոյց տալով – Դեռ չվերջացա՞ւ, ե՞րբ կը վերջանայ, եւլն.: Գմբէթեանը կը հանդարտեցնէ, միշտ խոստանալով կարելին ընել: Օր մըն ալ, երբ իրապէս վերջացած է եւ սովորական ժամուն հեռաձայնը կը զարնէ, Գմբէթեանը ինք կ'ուզէ կանխել եւ կ'ըսէ:

– Ուրախ լուր մը: Սրբազան, այսօր վերջացաւ:

Դիմացէն խօսողը որ Սրբազանը չէ այլ Գմբէթեանին մէկ բարեկամը, անմիջապէս կռահելով Թիւրիմացութիւնը, կը մտնէ Սրբազանին դերին մէջ եւ նմանցընելով անոր ձայնը, կ'ըսէ.

– Ապրի՛ս զաւակս, դրախտի արժանի ես...

– Ինչ կ'ըսէք, Սրբազան, պարտքերնիս կը կատարենք...

– Ոչ, դուն արժանի ես... եւլն.:

Այսպէս ատեն մը կը շարունակուի, մինչեւ որ դիմացէն կը լսուի:

– Ծօ՛, Գմբէթ, չհասկցա՞ր, ես եմ...

Գմբէթեանը բարկացած կը փակէ գործիքը բայց դեռ տեղը չնստած կը զարնէ: Նոյն ձայնը կը կրկնէ.

– Սրբազանը կը խօսի...

Արդէն ջղայնացած եւ գործին մէջ խանգարուած, Գմբէթեան կը պատասխանէ Թուրքերէն այն միակ բառով, որ երկու լեզուներուն մէջ ալ կը գրուի վեց գիրերով... Ու կը նստի տեղը:

Կէս ժամ չանցած, դրան մէջ կը ցցուի Սրբազանին հսկայական կերպարանքը.

– Ինչե՞ր կը լսեմ, պարոն Գմբէթեան...

(Շար. 10 եւ վերջ)

ԹՈՒՄԷՆ ԱՆՈՒՆԱՆԻ ՀԱՅԱԳԷՏ՝
ՎԼԱՏ ԲԸՆԸՑԵԱՆՈՒ
(1900 – 1963)

Այս տարի ծննդեան 80–ամեակն է ռումէն անուանի բանասէր եւ հայագէտ Վլատ Բընըցեանուի: Ծնած է Թիմիշոարա. համալսարանի ուսումը առած է Պուքրէշի համալսարանը, ուր 1923–ին [illegible] 1931–ին բանասիրութեան դոկտորան: [illegible] Փարիզ կը երթայ մասնագիտանալու համար: Բընըցեանու Փարիզի մէջ կ'աշակերտէ [illegible]: Բարձր Ուսումնասիրութեանց եւ Արեւելեան Դպրոցներու վկայականները առնելէ ետք [illegible] Չերնաուցի համալսարան, Դասախօս եւ [illegible] դասախօսի պաշտօններ:

Վլատ Բընըցեանուի գիտական գործերը կը բովանդակեն [illegible] ուսումնասիրութիւններ: 1938 – 1941 թըւականներուն ան հիմնած եւ քանի մը տարի ղեկավարած է Չերնաուցի եւ Պուքրէշի մէջ «Հնդեւրոպական ուսումնասիրութեանց պարբերաթերթը», որուն աշխատակցած են հնդեւրոպական դէմքեր: Բընըցեանու նոյն ատեն աշխատակցած է ուսումնական բազմաթիւ գիտական հանդէսներու, ինչպէս նաեւ Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ»ի, Երեւանի «Պատմա – Բանասիրական Հանդէս»ի եւայլն:

Ռումէն հայագէտը մասնաւորաբար [illegible] թրքերէնի ազդեցութեան՝ ռումանական տեղանուններու վրայ:

Բացի հայագիտութեան նուիրուած յօդուածներէ Բընըցեանու գիտական ուսումնասիրութիւններ կատարած է նաեւ աւելի լայն չափանիշով: Ան հրատարակած է իրլանտական հին բնագիրներ (1929 – 1936), դասաւանդած է հնդեւրոպական բաղդատական քերականութիւն, հին պարսկերէն, սանսկրիտ եւ դասական հայերէն: Հրատարակած է նաեւ յօդուածներ հնդիկ իմաստասէր եւ բանաստեղծ Ռապինտրանաթ Թակորի մասին եւ հնդկագիտութեան վերաբերեալ: Եղած է ռումէն Արեւելագիտական Ընկերութեան հիմնադիր անդամ եւ առաջին նախագահը (1956 – 1963):

Վլատ Բընըցեանու ,որ մեռաւ 1963 նոյ. 15–ին, իր գիտական բեղուն գործունէութեամբ յատուկ տեղ գրաւած է թէ՛ հայագիտութեան եւ թէ հնդեւրոպական ու ռումանական լեզուաբանութեան մէջ:

ՓՐՈՖ. ՎԻՐՃԻԼ ՔԸՆՏԵԱ

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ծնած Ակն, 1906–ին, կը պատկանի այն սերունդին որ մանկութիւն չտեսաւ: Կորեց արեան ծովեր, քալեց կիզիչ անապատներէն, ապրեցաւ հայրենահանութեան ահաւոր ողբերգութիւնը եր – թալով մղձաւանջէ մղձաւանջ եւ այնու – հանդերձ մղեց պայքար, ապրելու եւ իր շուրջը կեանք ստեղծելու: Մանաւանդ երբեք չդադրեցաւ վաղուան կառուցումը երազելէ: Վաղուան կառուցումը եղաւ Գրիգոր Փիլիկեանի համար իր կեանքի, իր հայ մարդու կեանքի իմաստ տուող, իր ազգային ծառայութեան ճանապարհը գծող, իր քաղաքական ընտրութիւն – ներուն, համոզումներուն հաւատքը ներշնչող, խոյանքը հանդիսացող ուղին եւ խտէալը:

Մէկ խտէալ: Զրահուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեամբ եւ վարդապետութեամբ անսակարկ ծառայել իր ազգին: Ծրագրել, կազմակերպել, ոգնել, նուիրուիլ, խանդավառել, այլ խօսքով տալ իր ունեցածը, իր կարողութիւնները ի սպաս դ ն ե լ հանրութեան որպէսզի ազգը տոկայ, գոյատեւէ, որպէսզի յաջորդական սերունդները սնին ու աճին հայ – կականութեամբ, տոգորուին հայրենական հարազատ զգացումներով, որպէսզի խօսին ու տարածեն բարբառը Մեսրոպեան: Այս ամբողջ Գրիգոր Փիլիկեան ըրաւ տալով, զոհելով իր կեանքի ամէնէն գեղեցիկ, լեցուն ու դալար տարիները:

Ակնէն, իր ծննդավայրէն գաղթաշխարհ, Գրիգոր Փիլիկեան ճանչցաւ մէկ քաղաք՝ Մարսէյլ, մէկ շրջան՝ Սէն Լու: Սէն Լուն եղաւ իր հանրային բեղուն գործունէութեան մենաշնորհեալ վայրը:

Հիմնադիրներէն եւ տիրապետող դէմքերէն Հ. Յ. Դ.եան Սէն Լուի Ակնունի ենթակոմիտէին եւ ապա Լա Փոմի Հ. Յ. Դ.եան Վարուժան խումբին, եղաւ նաեւ երկար տարիներ ատենաջան անդամ Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին եւ մնաց մինչեւ իր մահը:

Գրիգոր Փիլիկեանի անունը և գործը առաւելաբար կապուած պիտի մնայ 1945էն 1950–ական թուականներուն Հ. Յ. Դ.եան Նոր Սերունդի հիմնադրութեան տարիներուն հետ, որպէս խանդավառիչ ղեկավար մը, դաստիարակիչ առաջնորդ մը: Այդ տարիներուն Սէն Լուն կը փայլէր ու հպարտ էր իր երիտասարդներով, ազգային եռուն կեանքով: Տասնեակ ու տասնեակ երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ, շատերը այսօր ցրուած քիչ մը ամէն տեղ, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկաներ, եւ կազմած հայկական տաքբոյներ, անկասկած միշտ երախտաշատ զգացումներով, ակնածանքով եւ յարգանքով պիտի յիշեն իրենց Պ. Փիլիկեանը: Սէն Լուի շրջանէն ներս, շատ շատեր, ինչպէս այս տողերը ստորագրողը, այբուբենը կամ մեր ֆէտայական չարժումի հերոսներու անունները առաջին անգամ լսած ու սորված են Գրիգոր Փիլիկեանէն: Վարժարան, համալսարան չէր տեսած: Իր ուսումնարանը եղաւ «Յառաջ»ը, իր ուսումնապետը՝ Շաւարշ Միսաքեանը եւ իր ներքին էութեան մըղումը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Գրիգոր Փիլիկեան եղաւ նաեւ հիմնադիր անդամ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Վարեց նոյնպէս պատասխանատու պաշտօններ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ որպէս անդամ եւ որպէս վարչական:

Գրիգոր Փիլիկեանի մահով Սէն Լուի հայաբնակ գաղութի ազգ. բեմէն, պատմութեան մատեանէն էջ մըն է որ կը փակուի յաւիտենականութեան կնիքով:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստ. 29–ին, Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, ազգականներու, բարեկամներու, ազգայիններու եւ իր յիշատակը յարգող Դաշնակցական ընկերներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Եկեղեցական արարողութեան նախագահեց՝ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան: Շրջ. հոգեւոր հովիւ Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան պատշաճ դամբանականով մը վերագծեց ննջեցեալին կեանքի ճանապարհը եւ մանաւանդ ընդգծեց անոր ազգ. գործունէութիւնը շրջանէն ներս. վեր առնելով անոր հանրային ծառայութեան տենչը, զգայուն սիրտը որ միշտ բաբախեց իր ժողովուրդին համար: Դամբանական խօսեցաւ նաեւ Կարօ Յովսէփեան:

Հայութիւնը իրեն համար կրօնք, պաշտամունք, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իտէալ, ուղեցոյց. Գրիգոր Փիլիկեան ամբողջութեամբ ապրեցաւ իր հայ մարդու կեանքը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան ախոյենութեան Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Երեւանի «Արաբկիր»ը հանդիպում ունեցած է Աբովեանի «Կոտայք» խումբին հետ: Խաղը տեղի ունեցած է «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, բուռն պայքարի մըթնոլորտի մը մէջ: Առաջին կիսախաղին Երեւանցիները նշանակած են կոլ մը (Ռ. Քոչարեան), իսկ երկրորդ կիսախաղին «Կոտայք»էն Ա. Փարսադանեան հաւասարեցուցած է հաշիւը եւ խաղը վերջ գտած է այդ արդիւնքով (1 – 1):

Պոլոցկի մէջ (Բելոռուսիա) տեղի ունեցած ոտնագնդակի «Հասկիկ» բաժակի համամիութենական մրցումներուն Հայաստանի Արտաշատի շրջանի Այգեզարդ գիւղի խումբը առաջին հանդիսացած է եւ նուաճած բաժակը: Հայկական խումբը յաղթած է Դաշնակցային Ռուսիոյ (1 – 0), Բելոռուսիոյ (6 – 0), Կիրգիզիոյ (3 – 1), Լիթուանիոյ (4 – 0), Ուզբեկիստանի (2 – 1) եւ Տաճիկիստանի (8 – 0): Այգեզարդցիները միայն մէկ պարտութիւն կրած ՝են՝ Ուկրանիայէն (1 – 4):

ՍՓԻՒՌՔԷ ՍՓԻՒՌՔ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Թափրի» շարժանկարի սրահին մէջ, Օգոստ. 25–ին, տեղի ունեցած է յուշի ցերեկոյթ մը, նուիրուած դերասան Արմանի (Արամայիս Տէր – Յովսէփեան), որ մեռաւ Օգոստ. 7–ին: Ցերեկոյթը կազմակերպած են Իրանի շարժարուեստագէտները: Բացումը կատարած է պարսկական շարժանկարի ծանօթ դէմքերէն Մեհտի Միսաղիէ: Բեմադիր Ջահէտ վեր առած է Արմանի դերը Իրանի մշակոյթի զարգացման մէջ: Դրուատանքի խօսքեր արտասանած են բեմադիր Սամուէլ Խաչիկեան, պարսիկ դերասան Վահտատ եւ Ղասէմի Վանտ, որ պարսկական շարժանկարի ծանօթ անուններէն է: Ցուցադրուած են հատուածներ այն ժապաւէններէն, ուր դերեր ստանձնած էր Արման:

×

Արման ծնած է 1922–ին՝ Ուրմիա (Ատրպատական): Փոքր տարիքէն նուիրուած է հայ բեմին, երեւան հանելով դերասանական շնորհք: Տարիներ ծառայելէ ետք հայկ. Թատրոնին նետուած է շարժանկարի ասպարէզը, ուր երեք տասնամեակի վաստակ մը ունէր: Անցեալ տարի, քանի մը ընկերներով հիմը դըրաւ Իրանահայ Ժողովրդական Թատրոնի Ընկերակցութեան եւ բեմադրեց «Գիքոր»ը:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ, Օգոստ. 29–ին, կատարուած են Հայոց Ներկայացուցչական Ժողովի ընտրութիւնները: Քուէարկութեան մասնակցած են շուրջ 1500 հոգի եւ Հ .Յ. Դաշնակցութեան համակիրներու հովանաւորած թիւ 2 ցանկը շահած է քուէներու 63 առ հարիւրը: Ներկայացուցչական Ժողովը, որ կազմուած է 40 անդամներէ, Նոր Ջուղայի ազգային կեանքը վարող վերին մարմինն է, որմէ կը բխին հոգաբարձութիւնը, եկեղեցիներու կեդրոնական վարչութիւնը եւայլն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԻՐԱՒԱԲԱՆԻՆ ԽՂՃՄՏԱՆՔԸ»
Գրեց՝ Վարդգէս Շամլեան,
Պէյրութ, 1980, Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարանը:

×

«ՔԵՍԱԳԻ ԺՈՂՈՎՐ. ԵՐԳԱՐՈՒԵՍՏԸ»
Գրեց՝ Մակոր Ջոլաքեան
Հալէպ, 1980:

×

«ՔՐԻՍՏՈՍ — ՄԵՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԸ»
Գրեց՝ ՎԱՋԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Մարսէյլ, 1980:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Հօրքոյրը այն տեսակ զարմանքով մը բսաւ, որ հաւաքուողները չէին կրնար չխնդալ, նոյնիսկ Նաճարը, երեսփոխը, որ ավելի տեսած, լսած էին հօրքոյրին սրած նմանութիւնը, թէ Ղուկաս Պաճին իր կնոջ հետ ինչպէս կռիւ կ'ընէ:

Առաւօտուն մութն ու լուսուն, հինգ ժամատարմներու հսկողութիւնով, 25 տըղամարդ ու հօրքոյրը, կարաւանի շարուած, քաղաքին ճամբան բռնեցին:

Այլեւս շատ որոշ էր երեսփոխին ու Չուլհակին, որ քաղաք կառավարութեան բանտը կը տարուէին: Լուրը հասած էր քաղաք, որ Բերդակի կալանաւորները քաղաք կը մտնեն ու անոնց մէջ է սպիտակ ձիաւորին հօրքոյրը: Երբ պազարէն, որը խանութներէն, շաքար շարպաթ ծախողը, ջրկիրը, գրքերը անութին տակ ճամբէն անցնող գրաբարի ուսուցիչը շարքի կեցած՝ կարաւանին անցնիլը կը դիտէին: Անոնք յոգնած էին ու փոշի իջած էր ուսերուն վրայ: Հօրքոյրը, առջեւի կարմիր գոգնոցով իր ուսերուն փոշիները թօթվելէն կ'անցընէր:

– Ան է, ան սպիտակ ձիաւորին հօրքոյրը, – հացի կողովը շալակին, շարքի կեցած բեռնակիր Կարպիսն էր խօսողը:

Հօրքոյրը բարձր հասակով, գեղի շալվարով, լաչակը գլխին ժիր փաթթած, կ'անցնէր: Մօտէն քալողը Ջուլհակ Պետոն էր, վեր սօթտած թեւերով, լայն գօտիով ու գոհ դէմքով, կարծես գեղի ապատութիւնն ու ոգին էր որ քաղաք կը մտնէր:

Մաքօ հօրքոյր իր կեանքին մէջ հազիւ մի քանի անգամ քաղաք գացած էր. նոյնիսկ նեղուեցաւ, երբ ճամբու եզերքը հաւաքուող բազմութիւնը տեսաւ:

– Քա, Պետօ, էսոնք ի՞նչ է կեցեր են: Կ'երեւայ էս քաղքըցիք մեզ գիւղացիներս, մասխարայի տեղ դրած են, – զանգատեցաւ հօրքոյրը:

Հօրքոյրի խօսքերուն վրայ Պետօն չէր կրնար չժպտիլ իր սպիտակ պեխերով:

Փռապան Մարտիրոս աղան իր փուռի դռնէն կը դիտէր Բերդակի անցնող կարաւանը ու կը խօսէր ներկարարին:

– Չէ, չէ, օրթալըղէն լաւ հոտ չեմ առներ...

×

Տէմիրճի Խաչեր, գիւղերով Ջուլհակ Պետոյի տունէն ուղղակի բերդ ելաւ ու պահուեցաւ բերդի գաղտնի նկուղներուն մէջ: Ան այլեւս դուրս չէր կրնար գալ: Ջէօթէյլի Զատէն իր զօլամներով կը հետապնդէր զինք: Մանաւանդ ձերբակալութիւններէն յետոյ Ջէօթէյլի Զատէն իր մարդերով Բերդակի պազարը ձիարշաւի հրապարակ դարձուցած էր:

Խաչեր կը մտածէր գիշերով քաղաքի ճամբան բռնել, եւ սակայն այս անգամ կառավարութիւնն էր, որ կը հետապնդէր զինքը, մանաւանդ որ քաղաքի ճամբուն վրայ վերջերս ժանտարմներ անպակաս էին:

Բերդի նկուղները վտանգաւոր էին, յաճախ իրարու պլլուած վտանգաւոր օձեր կ'երեւէին: Ինչ ալ ըլլար, Խաչեր նախընտրած էր օձերու մէջ մնալ, քան յանձնուիլ: Ջէօթէյլի Զատէի զօլամներուն եւ կամ ժանտարմներուն: Երէկ գիշեր գաղտնի ճամբաներով իր տունն իջած էր ու վերցուցած էր իր ձեռքով շինուած հրացան մը ու նորէն վերադարձած բերդը: Տան մէջ մնալ վտանգաւոր էր: Տէմիրճի Խաչեր գիշերները միայն նկուղէն դուրս կուգար տեսնելու Բերդակի երկինքն ու լուսնին տակ ձեւ առնող եկեղեցիի գմբէթը:

×

Գիւղը խաղաղ էր, երբեմն կ'իմանար գիշերով ժանտարմի մը մուտքը գեղին մէջ: Գիշերի այդ լռութեան մէջ Խաչերի այնպէս կը թուէր, որ բերդի նկուղներու հսկայ քարսին մէջ կար Մարտիկի սպիտակ ձիուն ոտքերու խուլ արձագանգը:

(Շար. 153)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՀԱՅԿ ԷՍԱԳԱԼԵԱՆԻ

ԴԱՌՆԱԿՍԿԻԾ ՄԱՀՈՒԱՆ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (առանց «Յա – ռաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Արամ Ալէքսեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեան 150 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Շրջ. վար – չութեան (առանց «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին :

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի Տօնին առ– թիւ, կը պատարագէ, հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝ Իրաքի Հայոց առաջնորդ՝

ԱՒԱԳ ՎՐԴ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայերէն, գունաւոր, երգախառն ժապաւէն մը՝

«ՍԱՍՈՒՆԻ ՋԱՒԱԿՆԵՐԸ»

էջ մը Հայկ. Դիւցազներգութեան

×

„LES FILS DE SASSOUN"

Une Page de l'Epopée Arménienne
CINEMA ODEON
La Canebière
Dimanche, 21 *Septembre à* 10 *h.*
Reservation: Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile.
Tél. 50.15.09 — Prix des places 20 F.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ՝ GIVERNY

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Կիրակի Սեպտ. 21, դէ– պի՝ Ժիվէռնի : Այցելութիւն՝ Քլօտ – Մոնէի հռչակաւոր պարտէզը :

Լը Վօտրէօյլ ճաշարանը ապահովուած է փափաքողներու համար :

Զմայլելի զբօսավայր մը՝ լիճով եւ ե– րախաներու համար մասնաւոր խաղերով, եւայլն :

Մեկնում՝ Սէռւաո Մոնթ-ոլոնէն, ժամը՝ 8 – 8,30՝ ամէնէն ուշը : Օթոքարը կանգ կ'առնէ նաեւ Փորթ տ'Օրլէան՝ ժամը 9ին, Ջօր. Լըքլէրի արձանին առջեւ :

Երթ ու դարձ 50 Ֆ.

(Երախաներու համար կէս գին)

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայ– նել հետեւեալ թիւերուն .– 533.06.31 — 206.42.50

——×——

ԻՍԻ ՊՏՈՅՏ՝ BIEVRES

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի մաս– նաճիւղը, պտոյտ մը կազմակերպած է Սեպտ. 21, Կիրակի ամբողջ օրը : Բա – ղաքապետարանի Պիէվր դղեակին մէջ հայկական օր մը :

Կը հրաւիրուին Իսիի, Քլամառի եւ Մէ– տօնի հայ տարէցները : Տեղերը սահմա– նափակ ըլլալով, պէտք է արձանագրը– ուիլ մինչեւ Սեպտ. 18, Խաչուհիներու մօտ :

Մեկնումի օրը հաւաքուիլ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 10.30ին, Ռիւ տը լա Տէֆանս :

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գրիգոր Փիլիկեանի մահուան առթիւ.– Այրի Տիկին Վերքին Փիլիկեան եւ զա– ւակները՝ Սոնիա եւ Րաֆֆի 300, Կարօ Թափիպեան եւ զաւակները, Հրայր Փի– լիկեան, Ժընէվիէվ Փիլիկեան, Սէն–Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին, Սէն – Լուի Ս. Գէ– որգ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը, Սէն – Լուի Հ.Յ.Դ.եան «Ակնունի» խում– բի ընկերները, Սարգիս Թաւլաքեան, Ա– սատուր Քէօսէեան 100–ական Ֆ. :

Վարդան Մուրատեան, Մարի Սաղըրեան, Վահրամ Ճառայեան, Միհրան Նազաշ – եան, Շալճեան ընտ., Ալպէռ Պօղոսեան, Կարօ Յովսէփեան 50–ական Ֆ. :

Թիրէքեան Սիրուհի եւ Մուրատ, Սար – գիս – Աստղիկ Գույումճեան 20–ական Ֆ : Պաղտասար Տիրատուրեան 10 Ֆ. :

Զապէլ Թիրէքեանի հոգեհանգստեան առթիւ.–

Թիրէքեան եւ Համբարձումեան 200 Ֆ. :

Եղսա Սիմոնեանի յիշատակին.–

Սիմոնեան եղբայրներ 250, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան եւ Պուլվառ Օտ– տոյի Կապոյտ Խաչը 50–ական Ֆ. :

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires

31 OCTOBRE 1980

VOYAGE ORGANISÉ

avec

CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO

Départ 22 Octobre — Retour 5 Novembre

Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:—
— Transport aérien
— Hôtel 1re catégorie
— Transferts
— Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible
PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT
Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12
JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. No A 568

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 9 AU 21 OCTOBRE

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ 1
Հայրապետ. Պատ. Արեւմտ. Եւրոպայի
Պատուոյ նախագահութեամբ
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ Նախագահ Հ.Բ.Ը. Միութեան
Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի
Նախագահութեամբ՝
Պ. ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻԼԼԻՔԵԱՆԻ
Նախագահ Հ.Բ.Ը.Միութեան Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Հ.Բ.Ը.Միութեան Կրթական եւ Մշակութային նպատակներուն :
Dans les Salons de l'Hôtel
PARIS — HILTON
18, *Avenue de Suffren — Paris* 15e
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 20.30–էն սկսեալ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ժամը 23էն մինչեւ առաւօտ
առաջնորդութեամբ՝ ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :
Մասնակցութիւն ճաշի եւ Պարահանդէսի՝ 250 Ֆ.
Միայն Պարահանդէսին մուտքը՝ ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆ.

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրա– սենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռաձայն՝ 520.03.18

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապար – տէզի արձանագրութիւնները սկսած են : Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.–

Տիկին Քէշիշեանի — 378.23.69 կամ
Տիկին Գարաճեանի — 375.27.89

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժա– մը 2էն սկսեալ :

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալ– եան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ըն – դունին աշակերտները :

——×——

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի դպրոցը կը բաց– ուի Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի : Դասե– րը կը սկսին նոյն օրը, առաւօտեան ժա– մը 10–էն 12, կէսօրէ վերջ՝ 14–էն 17 :

——×——

Ի Ս Ի

Կապոյտ Խաչի Կայանի միօրեայ դպրո– ցը կը վերաբացուի Սեպտ. 17, Չորեք– շաբթի :

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան տեղւոյն վրայ Իսիի Հայ Մշակոյթի տան մէջ՝ 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս :

Ուսուցչուհի՝ Տիկին Աննա Գարապայա : Կը խնդրուի ծնողքներէն՝ արձանագրել իրենց զաւակները :

Նոյնպէս, պարի դասերը կը սկսին Սեպտ. 23, Երեքշաբթի, ժամը 17էն ըս– կըսեալ՝ Ժիմնազ Պուլվառ Ռօտէն – Իսի, Ժիրայր Մատիլեանի ղեկավարութեամբ :

——×——

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, ՀԱՅԿ. ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ դասընթացքները՝ 4էն 15 տարեկան մա– նուկներու եւ պատանիներու համար, կը վերսկսին՝ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17, Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

եւ տեղի կ'ունենան՝ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14էն 18, փորձառու ուսուցչուհիներու հսկողութեան տակ : Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ալեք Մանուկեան Կեդրոն, (միայն Չորեքշաբթի օրերը) ժամը 14էն 18, Հեռ. թիւ 763.86.71 եւ 227.12.26

Հ. Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը 11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռ. 520.03.18

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Տարօնի Հայրենակցական Մի– ութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հայր. Ամիրխանեան ընտանի – քինին՝ Ամիրխանեան Վրէժի մահուան ա– ռթիւ : Հայր. Ալաշեան ընտանիքին՝ Ա– լաշեան Մարքի մահուան առթիւ : Հայր. Արթինեան ընտանիքին՝ Արթինեան Մո– րիսի մահուան առթիւ : Հայր. Հայրա – պետեան ընտանիքին՝ Հայրապետեան Սե– րովբէի մահուան առթիւ :

Նոյն տխուր առիթով ստացած է Տէր եւ Տիկին Սահակեան Յակոբէն, Պօղոս– եան ընտանիքէն, Տէր եւ Տիկին Տէմիր – ճեան Յովսէփէն 100–ական Ֆ.,

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville
Tél. 376-55-89

Reprise des Activités

Inscription et réinscription 1980--81
SAMEDI 13 et LUNDI 15 SEPT.
de 16 h. à 19 h.

Le Bureau, la Direction et les Animateurs vous proposent pour les enfants, adolescents et adultes:— *Danse, Séances d'Eveil Musique, Art Populaire, Arts Martiaux, Théatre, Ateliers de Danse, Musique et d'Expression et Cours de Civilisation Arménienne.*

N'HESITEZ PAS
A NOUS CONSULTER

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 16
MARDI 16 SEPTEMBRE 1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.732
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.732

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԵՏՔ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԳՈՀ Է

ՄՈՍԿՈՒԱՆ՝ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՏ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Սեպտ. 12, Ուրբաթ օր, առաւօտեան կանուխ ժամերուն կատարուած զինուորական – պետական հարուածը, թէ՛ բըռնակչութեան եւ թէ Թրք. մամուլին կողմէ եթէ ոչ խանդավառութեամբ, առնըւազն՝ անվերապահ գոհունակութեամբ ընդունուած է, իբրեւ միակ կարելի միջոցը՝ վերջ տալու երկրին մէջ տիրող եւ ծայրայեղ չափերու հասնող անիշխանութեան: Արդարեւ, վերջին շա – բաթներու ընթացքին, ներքին ահաբեկ – չական արարքները, միջին հաշուով օրական 20 – 50 քաղաքացիի սպանութեան պատճառ կ'ըլլային:

×

Հարուածը իրագործող, Թուրքիոյ նոր «զօրաւոր մարդը» և Թրք. բանակի ընդհ. սպարապետը՝ Քէնան Էվրէն, ըլլա՛յ թըրքական, ըլլա՛յ արեւմտեան քաղաքական շրջանակներու մէջ ճանչցուած է իբրեւ՝ «համեստ ու բարեխառն քաղաքական հայեցողութեան տէր անձ» մը եւ մանա – ւանդ՝ իսկական քեմալիստ մը:

Որո՞նք էին, Թուրքիոյ մէջ քսան տարիներու ընթացքին իրագործուած այս երրո՛րդ զինուորական հարուածին առիթ տուող պատճառները.–

Երկրին մէջ տիրող ընդհանուր անիշ – խանութիւնը, անկասկած՝ գլխաւոր դըր–դապատճառն էր նման հարուածի մը:

Իսկ, Սեպտ. 14 Թուակիր Թայմզը, աւելի առաջ երթալով, սեւ խմուռով մը նկատել կուտար, թէ «5.241 պատճառ – ներ» կային բանակին միջամտութեան համար ակնարկելով վերջին երկու տարիներու ընթացքին ներքին ահաբեկչա – կան արարքներու հետեւանքով սպաննը–ւած 5.241 հոգիին...

Անիշխանութեան կողքին Թուրք քա – ղաքական կուսակցութեանց անհամա – ձայնութիւնը, Թուրքիոյ տնտեսական քայքայուած վիճակին պատճառ դար – ձած՝ նիւթական եւ բարոյական անկու– մը, իրենց կարգին աւելի կը դժուարա – ցնէին երկրին մէջ կարգ ու կանոն հաս– տատելու ճիգերը: Եւ սակայն, ինչպէս կ'ըսեն՝ բաժակը յորդեցնող վերջին կա– թիլը եղած է հարուածէն մէկ շաբաթ ա– ռաջ, Միլլի Սէլամէթ կուսակցութեան Գոնիայի մէջ կազմակերպած մէկ ցոյցը որ կրօնական մոլեռանդութեան եւ հան– րապետական ու քեմալական սկզբունք – ներու դէմ թշնամանքի իսկական փառա– տօն մը եղած էր: Արդարեւ, ցոյցին յա– ջորդող օրը, Քէնան Էվրէն, կ'որոշէր վերջին ու շատ խիստ ազդարարական նամակ մը գրել Տէմիրէլի, Էճէվիթի եւ Էրպագանի, եւ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրել կացութեան վատթարացումին վրայ: Եւ սակայն, Սպայակոյտի բարձ– րաստիճան հրամանատարներու հետ կա– տարած իր երկար խորհրդակցութիւն – ներէն ետք, Էվրէն, ի վերջոյ կ'որոշէր միջամտել եւ իշխանութիւնը ձեռք առ– նել, համոզուած ըլլալով թէ՝ ուրիշ մի– ջոց չկար:

×

Սեպտ. 12ին, Ուրբաթ օր, ժամը 4ին, կատարուած զին. հարուածը խիստ գաղտնապահութեամբ եւ ծայրայեղ զգուշութեամբ պատրաստուած էր. այնպէս որ, Թուրք – քաղաքական կուսակ – ցութեանց պետերը հարուածէն միայն մէկ ժամ առաջ տեղեակ կ'ըլլային եղելութեան, եւ իր նոր անունով՝ Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդին հրամանով՝ կը հրաւիրուէին յանձնուիլ իրենց տուները ներկայացող զին. իշխանութեանց, միեւնոյն ատեն երաշխաւորութիւն ըստանալով՝ իրենց կեանքի ապահովու – թեան համար, զինուորական հսկողու – թեան ներքեւ: Էճէվիթ, Տէմիրէլ եւ Էրպագան՝ անմիջապէս կը համակերպէին եւ կը յանձնուէին զինուորական իշխա – նութեանց, եւ ապահովութեան խիստ միջոցներու ներքեւ՝ կը փոխադրուէին Անգարայի զին. օդակայանը, ուրկէ, Էճէվիթ եւ Տէմիրէլ՝ Կէլիպօլու (Պուրսա) ,իսկ Էրպագան՝ Ուզունատա (Իզմիր) կը տարուէին՝ «հիւրասիրուելու զին. կայանի մը մէջ, որոշ ժամանակի մը համար»: Իսկ, չորրորդը՝ Ալփասլան Թիւրքէշ՝ նէօ – ֆաշիստ հակումով Ազգ. Շարժում կուսակցութեան պարագլուխը, բոլոր խուզարկութեանց հանդերձ՝ չէր գտնուեր... Ոմանք կ'ըսէին թէ՝ Եօզկաթ կը գտնուէր, իսկ ուրիշներ՝ Գոնիա... Այս առթիւ ամէնէն հետաքրքրական յայտնութիւնը կ'ընէր իտալական ԱՆՍԱ գործակալութիւնը, ըստ որուն՝ Թիւր – քէշ Արեւմտեան Գերմանիա փախած էր... Աւելի վերջ, Քէնան Էվրէնի ստո– րագրութեամբ հրապարակուած յուշա – գրով մը, Թիւրքէշ կը հրաւիրուէր՝ «իր իսկ անձնական ապահովութեան համար» յանձնուիլ ամէնէն մօտակայ զին. կայա– նը եւ ամէնէն ուշ՝ Սեպտ. 14–ին, Կիրա– կի առաւօտուն ժամը 1–ին. հակա – ռակ պարագային՝ կ'ազդարարուէր թէ իբրեւ «ոճրագործ» պիտի դատուէր՝ ի բացակայութեան...: Կիրակի օր, Պի. Պի Սին կը հաղորդէր, թէ՝ «Թուրքիոյ ամէնէն շատ փնտռուած անձը՝ Ալփաս– լան Թիւրքէշ՝ Անգարայի մէջ ձերբա – կալուած է», բայց չէր ճշդեր՝ թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ պայմաններու տակ: Այս առթիւ, անգլիական Թայմզ օրաթերթը, չէր վա– րաներ պնդելու թէ՝ հարուածին նախոր– դող ժամերուն Թուրք բանակի Թիւր – քէշի համակիր սպաներէն մին, իրեն «նշան մը տուած էր» մօտալուտ վտան– գին առընչութեամբ...:

Զին. հարուածէն անմիջապէս ետք հը– րապարակուած Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի հրամանագիրերով՝ Սահմա – նադրութիւնը կը ջնջուէր, Ազգ. Ժողո– վը կը լուծուէր, ՏԻՍՔ (ձախակողմեան) և ՄԻՍՔ (աջակողմեան) սենտիքաներն ու բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններն եւ կրթական – մշակութային բոլոր հաս– տատութիւնները, կազմակերպութիւն – ներն ու ակումբները ապօրինի կը հռչա – կուէին: Իսկ ձախակողմեան՝ «Տէմօ– քըրաթ» եւ «Այտընլըք» օրաթերթերն ու աջակողմեան «Հէրկիւն» օրաթերթը՝ ո– րոշ ժամանակի մը համար հրատարա – կութենէ կը դադրէին: Ուրիշ հրամանա– գիրով մը, Ազգ. Ժողովի անդամներու դատական հարցապնդումներէ զերծ մը– նալու մենաշնորհը կը ջնջուէր:

Հարուածի յաջորդող ժամերուն, ամ– բողջ երկրի մէջ պարտադրուած լուսար– գելը տեղ – տեղ ամբողջովին եւ տեղ – տեղ ալ՝ մասնակի կը վերնար: Օդակա– յանները, նաւահանգիստներն ու արեւ – մըտեան սահմանագլուխները ազատ եր– թեւեկի կը բացուէին, իսկ արեւելեան սահմանները, ցնոր տնօրինութիւն՝ փակ կը մնան, ինչ որ ոմանց ենթադրել կու– տայ թէ, զին. իշխանութիւնը ստեղծը – ւած նոր կացութիւնը պատրուակելով՝ արեւելքի քիւրտ բնակչութիւնը բացար– ձակ հսկողութեան տակ պահելու մտադ– րութիւնն ունի...

Նոր Սահմանադրութիւն մը եւ Ազգ. Ժողովի համար ընտրողական նոր կա – նոնագիրներ պիտի պատրաստուին:

×

Հարուածը, ինքնին՝ անակնկալ մը չէր արեւմտ. քաղաքական շրջանակնե – րուն եւ մանաւանդ ... Մ. Նահանգնե – րուն համար, որոնք ինչպէս գրեցինք առաջինը եղան հաղորդելու՝ Թուրքիոյ զինուորական – պետական հարուածի լու– րը...: Այդ կարգին, հարուածէն միայն 48 ժամ առաջ, զին. նոր իշխանութեան պարագլուխներէն՝ Օդուժի ընդհ. հրա– մանատար՝ Թահսին Շահինքայայի Մ. Նահանգներ կատարած այցելութեան ընթացքին, տեղւոյն սպարապետին հետ ունեցած սովորականէն շատ երկար տե– սակցութիւնը՝ արեւմտեան քաղաքական շրջանակներու մէջ զանազան տարաձայ– նութեանց առիթ տուած էր... եւ հար– ուածէն մէկուկէս ժամ առաջ Մ. Նահանգ– ներու Անգարայի դեսպանը եղելութենէն տեղեակ պահուող արեւմտ. միակ դի – ւանագէտն էր, ինչ որ ըսել կուտար Լը Մոնտի, թէ «Մ. Նահանգները, առնը – ւազն ոչի՛նչ ըրած են այս գործողութեան հեղինակները տարահամոզելու...:

Նոյնքան եւ աւելի հետաքրքրական երե– ւոյթ մը կը պարզէր Թայմզ օրաթերթը, որ զին. հարուածին նախորդող Հինգ – շաբթի գիշերը, իր խմբագրականին մէջ կը «գուշակէր» թէ «Թուրքիոյ մէջ, ա– մէն վայրկեան զինուորական – պետա – կան հարուածի մը կը սպասուի» եւ ար– դարեւ, թերթին տպագրութենէն անմի – ջապէս վերջ, Ուրբաթ առտու, վաղ ժա– մերուն, ամբողջ աշխարհ տեղեակ կը դառնար Թուրքիոյ մէջ իրագործուած բանակի միջամտութեան...

Կարելի է ուրեմն ենթադրել որ Թուր– քիոյ զին. նոր իշխանութիւնը, Ամերի – կայի կողքին հաւանութիւնը առած ըլ – լայ նաեւ արեւմտ. միւս գլխաւոր պե – տութիւններուն, տրուած ըլլալով միջամտութենէն ետք անոնց յայտնած անվերապահ գոհունա– կութիւնը եւ նոր իշխանութեան հանդէպ յայտնած շատ նպաստաւոր կարծիքնե – րը: Արեւմուտքի համար ամէնէն կարե – ւոր կէտը, այն էր անշուշտ, որ Քէնան Էվրէն, հրապարակաւ յայտնած է, թէ Թուրքիան հաւատարիմ կը մնայ Ատ – լանտեան Ուխտին, եւ Արեւմուտքի հետ քաղաքական կապերը սերտացնելու իր ծրագիրներուն: Անոր փոխարէն, արեւ – մըտեան պետութիւնները յայտարարած են թէ պիտի շարունակեն Թուրքիոյ տըն– տեսական օժանդակութիւն կատարել:

×

Միւս կողմէն, Թուրքիոյ մէջ ստեղծը– ւած նոր կացութեան պատճառով, այս օրերս սկսելիք յոյն եւ թրքական բա – նակցութիւնները յետաձգուած են ցնոր տնօրինութիւն:

Արտասահմանի Թուրքերը ցոյցեր ը– րած են հոս ու հոն բողոքելու համար պետական հարուածին դէմ, որ ֆաշիստ բնոյթ ունի իրենց համար: Նման ցոյցեր կատարուած են Արեւմտեան Գերմանիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ, ինչպէս նաեւ Փարիզ ու Ուրբաթ իրիկուն կարելի էր հանդիպիլ Թուրք ցուցարարներու Ռիւ Լաֆայէթի վրայ...

×

Ընդհանրապէս մթնոլորտը խաղաղ է բացի Ատանայէն, ուր, ըստ ոստիկանու– թեան, «կասկածելի ձախերու խումբ» մը կրակ բացած է զինուորական շրջան ջոկատի մը վրայ, սպաննելով հարիւ – րապետ մը՝ Պիւլէնթ Անկըն:

×

Թիւրքէշ ալ Ուզունատա փոխադրուած է, միանալով միւս երեք կուսակցապե – տերուն եւ շուրջ 120 քաղաքական անձե– րու, որոնք կը «պաշտպանուին»:

×

Պելժերը քաշուեցան ատլանտեան զին– ուորական ռազմափորձերէն, որոնք կը կատարուին, այս միջոցին, Թուրքիա, առարկելով որ՝ «այդ երկիրը ներկայիս զինուորական մենատիրութիւն մըն է»:

×

Ցիշենք որ Զօր. Էվրէն 62 տարեկան է: Զինուորական Ակադեմիան աւարտած է 1938–ին, մասնակցած է Քորէայի պա – տերազմին: Սպայակոյտի պետ եղած է 1978 Մարտին եւ հանգստեան պէտք է կոչուի 1981 Մարտ 31–ին:

×

Թրքական բանակը, երրորդ կարեւոր բանակն է Արեւմուտքի, ամերիկեան եւ Արեւմտեան գերմանական բանակներէն ետք: 560 հազար է քանակը: Ֆրանսա – կան հեռատեսիլի ա. կայանը գովքը հիւ– սեց Թուրք զինուորին եւ թրքական բա– նակին Կիրակի իրիկուն:

——×——

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԶԱՐԿԻՆ «ԵՆԹԱԴՐԵԱԼ» ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ ...

Սեպ. 13–ի Հիւրրիյէթ–ին համաձայն, Դեկ. 12–ին Հոլանտայի մայրաքաղաքին մէջ – Լա Հէ – Թուրք դեսպանի զաւկին՝ Ահմէտ Պէզերի սպանութեամբ ամբաս – տանուած Մուսթաֆա Հասան Ամմար, ազատ արձակուած է տեղւոյն Ատեանի վճիռով: Ենթական, լիբանանցի, ձեր – բակալուած էր Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ հոլանտական իշխանութեանց դի– մումին վրայ եւ Հոլանտա փոխադրուած: Ազատ արձակումը հետեւանք է փաստա– թուղթերու անբաւարարութեան: Ցայտ– նած է նաեւ թէ այդ օրը Լիբանան էր կնոջը հետ: Աւելի զատ ենթական ըսած է թէ չի ճանչնար «հայկ. արդարադա – տութեան վրիժառուները» անունով որեւէ կազմակերպութիւն եւ չեշտած է թէ անոնց անունները չէ լսած: Տարօ – րինակ խորագիր մը ունի Հիւրրիյէթ այս լուրին գլուխը, որ թարգմանի՝ «Հո– լանտայի մէջ արդարութեան վիզը կը դրուի...»:

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

— ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է —

1.– Մեր աշխատակիցներէն կը խնդրուի՝ թուղթին միայն մէկ երեսին վրայ գրել:

2.– Կազմակերպութիւններէն կամ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւններէն, որոնք նուիրատուութեանց ցանկեր կը ղրկեն, կը խնդրուի.– ա) յաճախ ղրկել եւ ոչ քանի մը ամիսը անգամ մը՝ երկարապատում ցանկեր: բ) Անունները ընթեռնլի գրել. հակառակ պարագային՝ լոյս չեն տեսներ: գ) գումարները կարգով գրել, այսինքն՝ նոյն գումարները միասին:

3.– Որեւէ ծանուցում կամ հաղորդագրութիւն — մանաւանդ՝ նորակազմ միութիւններէ կամ ձեռնարկներէ — որոնց չընկերանար խմբագրութեան ուղղուած եւ պատասխանատուի մը կողմէ ստորագրըւած նամակ մը՝ նկատի չեն առնուիր:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

Այն ժամանակ դեռ եօթվլխանի դեւը չէր անցած Տարօն Աշխարհէն, մոխրա–կոյտի չէր վերածած Մշոյ սարերը, չէն ատններն ու սրբավայրերը։

Տուրուբերանի հովտին ու բարձրա–աւանդակին վրայ կ՚ապրէր ժողովուրդ մը, ռազմական ոգիով, հպարտ իր անցեալով, արի, բարի եւ աստուածավախ, ժողովուրդ մը, օժտուած Մուրատատուր Սուրբ Կարապետէն, որ երգել, երգել եւ պարել գիտէր, պարանի վրայ խաղալ ու ցատքել գիտէր...։

Այդ երանելի օրերուն, երբ դեռ կը լսուէր Մաճկալին երգը կալերէն, հովիւին սրինգը սարերէն, երբ բարիլուսուն չինականին երդիքէն կը բարձրանար ծուխը ծխանի եւ կ՚արձագանգէր կոչնակը ժամուն, Մշոյ Դուրան դաշտին մէջ, դարաւոր Սուրբ Կարապետի լանջերուն Արածանիի եզրին փռուած Խէյպեան գիւղին մէջ կ՚ապրէր Յովհաննէսի որդի՝ Կարապետ քահանան, իր բազմանդամ ընտանիքով։

Դժբախտաբար շատ բան չեմ գիտեր Կարապետ քահանային պապերուն եւ անցեալին մասին։ Մեր ընտանեկան ծառագիրք – մատեանը, լեցուն փաստաթղթերով այրեցաւ մեր ընտանիքին անդամներուն հետ, Տարօնի ողջակէզին...։

Գիտեմ սակայն, թէ, Տէր Կարապետ, եղած է զտարիւն Տարօնցի եւ հարազատ տիպարը չինական համեստ քահանային, ազնուած, բարի եւ աստուածավախ, օժտուած գեղեցիկ ձայնով, յարգուած ու սիրուած գիւղացիներէն եւ շրջապատէն։

Քաղելով հօրս, Գեղամ Տէր Կարապետեանի «Տէրտէրին մահը» – գրուածքէն, Յովհաննէսի որդի Կարապետ քահանայ ձեռնադրուած է 1865–ին, Ս. Յովհաննու վանքին մէջ, Ս. Կարապետի նախկին վանահայր, Խէյպեանցի բարեյիշատակ Զաքարիա Եպիսկոպոսէն։ 40 տարի շարունակ, անբասիր վարած է հոգեւոր ծառայութիւններ, վանքերու նուիրակութիւններ ի մէջ այլոց, Սըրուանձտեանց Գարեգին Եպիսկոպոսին։ Քահանայագործած է նաեւ ուրիշ եկեղեցիներ եւ յԱլաշկերտ, այս պատճառաւ – թեամբ ,ուխտի գացած է Ս. Էջմիածին։ Վախճանած է 1904–ին Մայիս ամսուն եւ թաղուած Խէյպեան գիւղի նոր գերեզմանատունը։ Հայրս կը գրէ. – «Տէրտէրին գերեզմանը պատրաստելու համար, Զորեքշաբթի օր, գիւղացիք արձակեցին լծքերը եւ լեռ բարձրացան հսկայ շիրմաքարը բերելու, զոր փոխադրեցին 44 հուժկու գոմէշներով – եւ գութանի երեք շղթաներով ու թաւալեցին գերեզմանին վրայ։ Շիրմաքարին մէջ զետեղուեցաւ իր խաչարձանն որ շատոնց պահուած էր գերեզմանին մէջ»։

Քահանայ ձեռնադրուելէ առաջ, Կարապետ կ՚ամուսնանայ Մշոյ Գոմեր գիւղի յայտնի Տէր Ղազարի տան աղջիկներէն սիրուն Սալւարի հետ, որ Խէյպեան հարս գալէն քանի մը տարի ետք, կը դառնայ գիւղին խորոտիկ երէցկին Սալւարը։

Կարապետ քահանան եւ երէցկին Սալւար, օրհնուած եւ արգասաբեր ընտանիք, ունեցած են 12 զաւակներ, որոնցմէ երեքը, փոքր տարիքին մեռած են ծաղիկի համաճարակէն, մնացեալ ինը զաւակները, 5 մանչ եւ 4 աղջիկ, ողջ մնացած, ամուսնացած եւ կազմած են ընտանիք։

Հինգ արու զաւակներէն անդրանիկը Յարութիւն, ամուսնացած է երկու անգամ, առաջին կինը մեռած է ծննդաբերութենէն, որբ ձգելով նորածին Մամիկոնը։ Յարութիւն, երկրորդ անգամ ամուսնացած է Գոմսայ Խօյի, յայտնի յեղափոխական Կորիւնի քրոջ Դալալի հետ։ Զորս տարի ետք կը մեռնի Յարութիւն, ձգելով այրի մը եւ երկու որբեր, մանչ մը՝ Արտաշէս եւ աղջիկ մը Անոյշ։

Տէր Կարապետի երկրորդ զաւակն էր Գեղամ, որու մասին պիտի խօսինք առանձին։ Իսկ երրորդ զաւակն էր Զաքար, որ ամուսնացած էր խմբապետ Սասունցի Մուշեղի քրոջ, Շուշանի հետ։ Սասնոյ կոտորածներուն, երկու անտերունչ որբեր, Շուշան եւ Մուշեղ, կը բերուին Խէյպեան, եւ քանի մը տարի կը մնան Կարապետ քահանայի տան մէջ, անոր հովանաւորութեան եւ խնամքին ներքեւ։ Զաքար, սիրահարելով գեղեցիկ Շուշանին, կ՚ամուսնանայ անոր հետ։ Դժբախտաբար, հազիւ քանի մը տարուան նոր հարս, Շուշան կը մեռնի, որբ ձգելով պզտիկ աղջիկ մը, անբախտ Երանիկը։ Իսկ 1907–ին, Դեկտեմբեր 2–ին, Շաբաթ գիշեր, լոյս Կիրակի, ողբերգական մահ մը կ՚ունենայ հօրեղբայրս Զաքար, 36 տարեկանին, սխալմամբ սպաննուելով Հայրենի գիւղին մէջ, երկու անխոհեմ յեղափոխականներու կողմէ, խոր վէրք մը բանալով երէցկին Սալւար մամիկիս սրտին եւ սուգի մատնելով մեր ամբողջ ընտանիքը։

Ազնիւ, հայրենասէր եւ անմեղ Զաքարի սպանութիւնը իր ժամանակին շատ յուզած է հանրային կարծիքը, տակն ու վրայ ըրած է Հայրենի գիւղն ու շրջանակները...։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵԻՈՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ԽԼԱԹ

Վանայ լճի եզերքը գտնուող քաղաքներու մէջ իր մեծութեամբ Խլաթը կու գար Վանէն ետք։ Կը գտնուի լճի արեւմտեան ափը՝ բարձրադիր հարթավայրի մէջ, որուն արեւելեան եւ արեւմտեան ափերէն դէպի Վանայ լիճ կը հոսին քանի մը գետակներ ու առուակներ։ Գեղեցիկ դիրք ունի։ Հարաւը քաղաքին համայնապատկերը կը գեղեցկացնէ Վանայ լիճը (որ կոչուած է նաեւ Խլաթի լիճ), իսկ հարաւ – արեւմուտքը եւ հիւսիս – արեւմուտքը՝ Մշոյ եւ Մանազկերտի դաշտերու փարոսները՝ Նեմրութ եւ Սիփան։

Խլաթը Հայաստանի հնագոյն բնակավայրերէն է եւ դժուար է ըսել, թէ ան երբ հիմնադրուած է։ Սկիզբը կը յիշատակուի իբրեւ աւան, իսկ յետագային կը վերածուի մեծ քաղաքի, որ ունէր իր ամուր բերդը եւ կը համարուէր Վանայ լճի ամէնէն մեծ նաւահանգիստը։

Խլաթի մասին շատ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն հայ եւ օտար տասնեակ մատենագիրներ՝ Ստեփանոս Տարօնեցի Ասողիկ, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Վարդան Վարդապետ, Կիրակոս Գանձակեցի, Գրիգոր Խլաթեցի, Մատթէոս Ուռհայեցի, Իպն ալ – Ասիր, Յովհաննէս Սկիլիցէս եւ ուրիշներ։ Արիստակէս Լաստիվերտցի զայն կը համարի Հայաստանի ԺԱ. դարու մեծագոյն քաղաքներէն մէկը, իսկ արաբ ծանօթ մատենագիր Եակուտի խօսքերով Խլաթը «ամուր եւ հռչակաւոր քաղաք» էր, «օժտուած ամէն տեսակ բարիքներով»։

Տարբեր ժամանակներու տարբեր ազգութիւններուն պատկանող հեղինակներու մօտ Խլաթը կը յիշատակուի զանազան անուններով ու տարբերակներով՝ Ախլաթ, Իխլաթ եւ այլն։ Հայկական մատենագրութեան մէջ հին ժամանակ երբեմն կոչուած է Բզնունեաց քաղաք (կամ քաղաք Բզնունեաց), Թուրքերը սովորաբար կը կոչեն Ախլաթ, զոր փոխ առած են Արաբներէն։ Իսկ Արաբներու մօտ, ըստ ԺԱ. դարու մատենագիր Իպն ալ – Ասիրի, քաղաքը Ախլաթ (խառն) կոչուած է իբրեւ թէ այն պատճառով, որ այդտեղի բնակիչները միատարր չէին եւ կը խօսէին երեք լեզուներով՝ արաբերէն, պարսկերէն եւ հայերէն։

Արշակունիներու թագաւորութեան շրջանին (Ա. – Ե. դարեր) եւ յետագային մինչեւ Ը. դարու վերջին քառորդը Խլաթը կը պատկանէր Բզնունի նախարարական տան եւ եղած է Բզնունիք գաւառի գլխաւոր քաղաքը։ Արաբական լուծի դէմ ուղղուած 773 – 775 թուականներու ապստամբութենէն ետք, երբ Հայաստանի կարգ մը այլ նախարարական տուներու հետ միասին Բզնունիները եւս կը կորսնցնեն իրենց քաղաքական կշիռը, Բզնունիք գաւառը եւ անոր կեդրոն Խլաթը Ը. դարու վերջերը կամ յաջորդ դարու սկիզբները կ՚անցնին Տարօնի Բագրատունիներուն, իսկ Սմբատ Ա. Բագրատունիի ժամանակ (890 – 914) ընդհանրապէս կ՚ազատագրուին Արաբներէն եւ կը վերակառուցուի հինէն գոյութիւն ունեցող բերդը։ Մօտաւորապէս այդ ժամանակներէն ալ Հայաստանի միւս քաղաքներու հետ միասին կը սկսի Խլաթի վերելքի շրջանը եւ Ժ. – ԺԱ. դարերուն կը դառնայ երկրի մեծ ու մարդաշատ քաղաքներէն մէկը։ Խլաթի զարգացման կը նպաստէին նաւահանգիստ ըլլալը եւ Արճէշէն դէպի Բաղէշ տանող ճամբան։ ԺԱ. դարու առաջին կէսին ան դարձած էր արհեստագործութեան եւ առեւտուրի մեծ կեդրոն, քանի մը տասնեակ հազար բնակչութիւն ունեցող քաղաք։

Խլաթի քաղաքական կացութիւնը ԺԱ. – ԺԳ. դարերուն ունեցած է զգալի ելեւէջներ։ 1000 թուականին Բիւզանդիոնի Վասիլ Բ. կայսեր կողմէ քաղաքը Արծրունիներուն շնորհուելէ ետք՝ անոր բընական զարգացման ընթացքը կը շարունակուի մինչեւ սելճուքեան ԺԱ. դարու 70–ական թուականներու արշաւանքները, երբ քաղաքը կը գրաւուի ու կը քանդուի վերջիններուս կողմէ։ 1110–ին Շահարմէնները կը գրաւեն Խլաթը եւ զայն կը դարձնեն իրենց ընդարձակ սուլթանութեան մայրաքաղաքը։ Անոնց տիրապետութիւնը կը տեւէ մինչեւ ԺԳ. դարու 30–ական թուականները՝ մինչեւ մոնկոլական արշաւանքները։ ԺԳ. դարու սկիզբները, երբ Հիւսիսային Հայաստան ազատագրուած էր սելճուքեան լուծէն եւ Զաքարեան իշխաններու գլխաւորութեամբ հոն կազմուած էր կիսանկախ, հզօր իշխանութիւն մը, նոյն իշխաններու նախաձեռնութեամբ փորձեր կը կատարուին ազատագրելու նաեւ երկրի կեդրոնական մասերը, որոնց կարգին Խլաթն ու անոր շրջակայքը։ Այդ նըպատակով Զաքարէ եւ Իվանէ Զաքարեանները 1210–ին հայ – վրացական բանակի գլուխն անցած կ՚արշաւեն դէպի Վանայ լճի եզերքները եւ Խլաթ։ Սակայն այդ արշաւանքը կը վերջանայ ձախողութեամբ։ Խլաթը զարձեալ կը մնայ օտար լուծի տակ, Իվանէ կը գերուի սուլթանի կողմէ եւ ազատ կ՚արձակուի միայն Զաքարէի սպառնալիքէն ետք։

Խլաթի անկումը կը սկսի ԺԳ. դարու 30–ական թուականներէն։ Կարելի է ըսել, որ քաղաքի համար ճակատագրական նշանակութիւն կ՚ունենան Ջալալեդդինի եւ Մոնկոլներու նուաճումները։ Ջալալեդդին 1230–ին գրաւելով Խլաթը, զայն կը վերածէ հսկայ աւերակի մը։ 1245–ին Մոնկոլներ կ՚ամբողջացնեն Ջալալեդդինի կէս ձգած գործը, հուրի եւ սուրի ենթարկելով քաղաքը։ Տարի մը ետք տեղի ունեցած երկրաշարժն ալ փըլատակի կը վերածէ քաղաքի կառոյցներու մեծ մասը։ Այս բոլորը պատճառ

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԵԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Մայրս սիրում էր պատմել իր ծննդավայրի՝ Կ. Պոլսի ասիական մասում գտնուող Թաղամասի՝ Սկիւտարի եւ իր մանկութեան օրերի արարքների մասին։ Դրանք զուտ երեխայական խաղեր չէին. նրանց մէջ արդէն ուրուագծւում էր ապագայ գրողի էութիւնը՝ բողոքն անարդարութիւնների դէմ, վառ երեւակայութիւնը, հեգնանքը կեանքի արատաւոր երեւոյթների նկատմամբ։

Նա յաճախ յիշում էր մօրը բարեկամ, բանասէր, բժիշկ Թորգոմեանին, որը նրան պատկերանում էր որպէս մի առասպելական անձնաւորութիւն։ Հըմուտ մասնագէտ էր, գիտնական (գրել է հայ բժշկութեան պատմութիւնը), միաժամանակ չափազանց բարի մարդ։ Բըժիշկի միակ թերութիւնն այն էր, որ շատ էր յուզւում, երբ հիւանդի դրութիւնը ծանրանում էր։ Տեսնելով նրա արցունքները, տնեցիներն իրենք էին նըրան մխիթարում՝ «բժիշկ, հոգ մի ընէք, կը լաւնայ»։

Հայրս՝ նկարիչ Տիգրան Եսայեանը, ծնուել է 1874 թուականին Կ. Պոլսում, Օրթագիւղ թաղամասում, վախճանուել է 1921 թուականին Փարիզում։ Միջնակարգ կրթութիւնը ստացել է Կ. Պոլսի Կեդրոնական վարժարանում, մասնագիտականը՝ Ստամբուլի, ապա Փարիզի գեղարուեստից վարժարաններում, ինչպէս նաեւ Փարիզի Ժուլիանի ակադեմիայում՝ նկարչութեան գծով։ Ստեղծագործել է Կ. Պոլսում եւ Փարիզում։ Հօրս ընտանիքը բաւական բարձր դիրք ունէր Կ. Պոլսում, բայց նա դեռ երիտասարդ հասակում չի յարմարւում այդ միջավայրին եւ բարոյապէս խզում է կապերը իւրայինների հետ։ Նա որոշ իմաստով տոլստոյական հայեացքներ ունէր եւ այդ հողի վրայ յաճախ վէճեր էին լինում մեր տանը, մօրս հետ։ Երբ 1908–ին Թուրքիայում հռչակւում է նոր սահմանադրութիւն, հօրս առաջարկում են Կ. Պոլսի պետական պատկերասրահի գերիկտորի պաշտօնը։ Բացի բարձր աշխատավարձից, նրան տրւում է հնարաւորութիւն գործուղուելու Եւրոպայի տարբեր երկրներ՝ պետական գնումներ կատարելու, նաեւ կատարելագործուելու նկարչութեան մէջ։ Բայց հայրս, հակառակ մօրս յորդորներին, չի համաձայնում, ասելով, որ ընդունելով այդ առաջարկը, ստիպուած կը լինի նկարել Թուրք բարձր աստիճանաւորներին, ինչը նրա համար անընդունելի էր։

Աւելի ուշ, Ֆրանսիայում, երբ կառավարութիւնը ճնշումներ էր գործադրում առաջաւոր տարրերի, այսպէս կոչուած՝ անարխիստների դէմ եւ Ֆրանսայի մըտաւորականութեան ականաւոր ներկայացուցիչները, ի նշան բողոքի, ետ էին տալիս վաստակած պետական շքանշանները, հայրս իր բողոքն արտայայտում է՝ նկարելով ինքնանկար առանց փողկապի, ինչը խորհրդանշում էր դիյօտինի դատապարտուածներին։

Մայրս դէմ էր հօրս որոշ ծայրայեղութիւններին եւ կեանքից կտրուածութեանը, բայց հասկանալով համբերատարութեամբ էր վերաբերւում դրանց։ Նա ամուսնու նկարագիրը տուել է Տիրանի դրական կերպարում «Բարգա Խաչիկ» վէպում, թէպէտ բաւականին գունատ։ Հայրս ասում էր, որ ամէնից շատ դժուարանում է նկարել կնոջը։ Գուցէ մայրս էլ չի կարողացել յաջող նկարագրել ամուսնուն։

Եսայեան ամուսինների տարբեր ժամանակներում առանձին ապրելու հանգամանքը (որը հիմնականում պայմանաւորուած է եղել պատմական դէպքերով) առիթ է տուել եզրակացնելու, որ նրանք ամուսնալուծուած են եղել։

Ինչպէս ցոյց են տալիս յետագայ դէպքերը, նրանք, ունենալով տարբեր հայեացքներ կեանքի վերաբերեալ, երբեք ամուսնալուծուած չեն եղել, մշտապէս յարգել են իրար ու պահպանել փոխադարձ կապ։

Եսայեան ընտանիքի փարիզեան ուսանողական շրջանի համար բնորոշ են զաւեշտական երկու դրուագ։

Սուղ էին նիւթական միջոցները։ Երբ մի նկարի վաճառքից յետոյ կամ գըրուածքի հրատարակումից որոշ գումար էր ձեռք բերւում, դրամի մասը «թաքցնում» էին սենեակի խուլ անկիւններում, նեղ օրուայ համար։ Եւ ահա, երբ վրայ էր հասնում այդ օրը, սկսում էին որոնումները, որոնք յաճախ վերջանում էին անարդիւնք, իսկ երբեմն մի մոռացուած տեղից որտեղ ժամանակին ընթացքում կուտակուել էին դրամները, յայտնաբերւում էր ամբողջ «գանձը»՝ ուրախութիւն պատճառելով ընտանիքին։

(Շար. 1)

ըլյան Խլաթի տնտեսական ու մշակութային կեանքի անկումին:

Խլաթը Թուրք – պարսկական ԺԶ. – ԺԷ. դարերու երկար պատերազմներու խնձորներէն մէկն էր: Մասնաւորապէս ծանր հետեւանքներ ունեցած են ԺԶ. դարու 40–ական թուականներուն պարսիկ Շահ Թահմազ խանի եւ Թուրք Սուլէյման Ա.ի կռիւները, որոնց ընթացքին, 1548–ին Խլաթը ահաւոր աւերի կ'ենթարկուի պարսկական բանակներու կողմէ: Սուլէյման Ա. քաղաքը վերագրաւելէ ետք կը վերակառուցանէ անոր բերդը, բայց հարուածը զօրաւոր ըլլալով, այլեւս նախկին վիճակը չի կրնար առնել:

Նոր ժամանակներու Խլաթի մասին մեր տեղեկութիւնները աղքատ են: Կը բաւէ ըսել, որ նոյնիսկ անոր բնակչութեան թիւի վերաբերեալ մեզի հասած տեղեկութիւնները հեռու են արժանահաւատ ըլլալէ, եթէ նկատի ունենանք անոնց ակնառու տարբերութիւնները: Քիչ թէ շատ հաւանական կարելի է նկատել հետեւեալ տուեալները. 1800 – 1810 թըւականներուն քաղաքը ունեցած է մօտ 7 հազար բնակիչ, որուն 5000–ը Հայեր, 1850–ին՝ 5 հազար, որուն 4000–ը Հայեր, 1891–ին 23.659, որուն 6609–ը Հայեր, 16.635–ը Քիւրտեր եւ Թուրքեր, 415–ը զանազան ազգեր: 1960–ական թուականներու վերջերը Խլաթը, որ սովորական գիւղ մըն է, ունէր 12 հազար բնակիչ, մեծ մասամբ Քիւրտեր:

Նոր ժամանակներու Խլաթի բնակիչներու զբաղումներն են երկրագործութիւնը, այգեգործութիւն, ձկնորսութիւն, առեւտուր, արհեստներ եւայլն:

Պատմական Խլաթի յուշարձաններէն պահպանուած են քաղաքի մօտակայ ձորերու մէջ փռուած քարանձաւները, ծովեզերքը գտնուող պաշտպանութեան պարիսպի քանի մը աշտարակներ, զանազան շէնքերու աւերակներ, որոնք գըլխաւորաբար կը գտնուին ներկայիս Խարապա Ջահար (աւերակ քաղաք) կոչուած թաղամասը հին Խլաթի տեղը: Քաղաքին ծայրը պահպանուած է արաբական շրջանի ընդարձակ գերեզմանոցը տապանագիր ունեցող հսկայ գերեզմանաքարերով: Ըստ աւանդութեան, հոն թաղուածները յարձակած էին մեր երկրի վրայ եւ անոնց բոլորը ոչնչացուցած է Սասունցի Դաւիթ:

Բերդէն եւ անոր պաշտպանութեան կառոյցներէն զատ, Խլաթի միւս յուշարձաններէն ուշադրութեան արժանի են Ս. Խաչ եւ քաղաքէն դուրս գտնուող Խամադիէլ եկեղեցիները ու միակ մըզկիթը:

Խլաթը ԺԵ. դարուն անկումի մէջ գտնուելով հանդերձ հայկական մշակոյթի կարեւոր կեդրոն մը կը հանդիսանար: Յատկապէս ծանօթ է անոր գըրչութեան դպրոցը: ԺԵ. դարու ընթացքին հոն ընդօրինակուած ձեռագիրներէն ծանօթ են աւելի քան տասը, որոնց եօթը՝ Աստուածաշունչ, երկուքը՝ աւետարան, երկուքը յայսմաւուրք եւայլն: Ծանօթ էր յատկապէս Կարապետ քահանայ գրիչը, որ ստեղծագործած է ԺԵ. դարու առաջին կէսին: Խլաթ ծնած է Գրիգոր Խլաթեցի (1349 – 1425), որուն ԺԷ. դարու հայ գրիչներէն մէկը իր յիշատակարանին մէջ կ'որակէ իբրեւ «յոյժ կորովամիտ, հանճարեղ, բանիբուն...»: Գրիգոր Խլաթեցի հայ մշակոյթի անուանի դէմքերէն է՝ մատենագիր, մանկավարժ, բանաստեղծ, երաժիշտ:

ԹԱԴԷՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑ

—o—

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամին Գործադիր Մարմինը ուրախ է յայտարարելու որ անցնող տարեշրջանը եղաւ հարուստ եւ արդիւնաւէտ՝ կատարուած աշխատանքներով եւ իրագործումներով:

Արդարեւ՝ Հիմնադրամս շարունակեց իր օժանդակութիւնն ու քաջալերանքը տարածել ամբողջ սփիւռքի վրայ՝ մեր մշակութային եւ ընկերային կեանքին բոլոր գլխաւոր մարզերէն ներս: Ան բազմաթիւ առիթներով ո՛չ միայն նիւթապէս զօրավիգ կանգնեցաւ մշակութային միութիւններու եւ մարմիններու կողմէ ձեռնարկուած ծրագիրներու, ո՛չ միայն քաջալերեց անհատական ճիգերը, այլ նաեւ ինք անձամբ նախաձեռնարկ եղաւ աշխատանքներու եւ ծրագիրներու՝ ստանձնելով անոնց կատարումի պատասխանատուութիւնը: Հիմնադրամս, այլ խօսքով՝ չսահմանափակեց իր գործունէութիւնները քաջալերողի եւ պարզապէս սատար հանդիսացողի շրջանակէն ներս, այլ անցաւ այդ սահմանագիծէն անդին՝ որպէս գործօն մասնակից բազում մշակութային – կրթական – ընկերային ծրագիրներու նախագծումին եւ կիրարկումին: Հիմնադրամս չբաւականացաւ դրամենեակային եւ նպաստաբաշխ աշխատանքներով, ան իր ներկայութիւնը զգալի դարձուց մեր մշակութային – գեղարուեստական կեանքէն ներս՝ որպէս առաջնորդող կազմակերպութիւն նաեւ:

Արդ, Գործադիր Մարմինս կը փափաքի հրապարակով անգամ մը եւս իր խորունկ շնորհակալութիւնները յայտնել ազգային մեծ բարերար, Հ. Բ. Ը. Մ.ի ցկեանս նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեանին՝ ո՛չ միայն իր նիւթական անգընահատելի յատկացումներուն համար, որոնց շնորհիւ միայն գոյութիւն ունի Հիմնադրամս, այլ նաեւ եւ մանաւանդ իր անսպառ հետաքրքրութեան համար դէպի մեր մշակոյթը, իր ջերմ սիրոյն համար դէպի մեր արուեստները, եւ իր ցոյց տուած անխոնջ շահագրգռութեան համար դէպի Գործադիր Մարմինիս աշխատանքները: Ան իր անմիջական մասնակցութեամբ եւ իր թելադրութիւններով մեծապէս նպաստած է Գործադիր Մարմինիս ջանքերուն՝ անոնց տալով ուղղութիւն եւ կշիռ:

Ստորեւ կը ներկայացնենք Հիմնադրամիս անցնող տարեշրջանի նիւթաբարոյական տեղեկագիրը, եւ ցանկը կարգ մը աշխատանքներու, որոնք ծրագրըւած են 1980 – 1981–ի համար. –

	1979	1980
1.– Նպաստ տարեց ուսուցիչներու եւ մտաւորականներու	35.000	40.000
2.– Գիրքերու գնում – Պատմական, գրական, երաժշտական, եւայլն	20.000	8.000
3.– Գիրքերու հրատարակութիւն	8.000	25.000
4.– Յատկացում կազմակերպութեանց – Մշակութային, երիտասարդական –	16.000	13.000
5.– Հայերէնի ուսուցման	7.000	8.000
6.– Գրական եւ երաժշտական մրցանակներ	14.000	———
Գումար	100.000	94.000

Այս տարուան Օգոստոսի առաջին շաբաթավերջին Հիմնադրամս կայացուց Հայ ուսումնագէտներու խորհրդակցական ժողով մը որուն ընթացքին քննուեցան կարգ մը գլխաւոր ծրագիրներ: Հետեւաբար, Հիմնադրամիս յատկացումներն ու աշխատանքները պիտի կեդրոնանան այդ ծրագիրներուն վրայ, որոնց գլխաւորներն են. – Հայկական Համայնագիտարանի մը պատրաստութիւն, անգլերէնով, Հայոց Պատմութեան միահատորեակ, անգլերէնով, Բարեգործականի 75–ամեակի առիթով Գրական Մըրցանք, Հայերէնով, գրական ու պատմագիտական թարգմանութեանց շարք, Հայերէնի ուսուցման դասագիրքերու եւ այլ առարկաներու պատրաստութիւն եւ հրապարակում երաժշտական ձայնապնակներու եւ այլ նիւթերու:

ԴԻՒԱՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

Տիթրոյթ, Օգոստոս 20, 1980

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» սրահին մէջ, Օգոստ. 31–ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդաց Միութեան կազմակերպած Երիտասարդական Շաբաթին բացումը, հրապարակային հանդիսութեամբ: Բացումը կատարած է ընկ. Սեդար Ջարմէնեան, որ ժողովուրդի ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած հին թէ նորօրեայ նահատակներու յիշատակին մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգանքի հրաւիրելէ ետք ներկաները, համառօտ կերպով ներկայացուցած է Լ. Ե. Մ.ի հիմնադրութիւնն ու լիբանանեան տագնապի ընթացքին պատնէշի վրայ մնալու անոր վճռականութիւնը: Օրուան առաջին բանախօսը՝ ընկ. Կարօ Յովհաննէսեան, հաշուետուութիւնը կատարած է հայ երիտասարդութեան իրագործումներուն եւ պարտաւորութեանց, շեշտելով որ նահատակներ տուած ըլլալու իր իրողութեամբ իսկ Լիբանանի մեր երիտասարդութիւնը փորձ կապած է իր անունին, անվերապահ կանգնելով հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան ճակատներուն վրայ: Իբրեւ այդպիսին, ըսած է բանախօսը, Լ. Ե. Միութիւնը եւ Դաշնակցական երիտասարդութիւնը ընդհանրապէս հարազատ արձագանգ են Դաշնակցութեան հիմնադիր սերունդներուն: Երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Բարգէն Փափազեան, խօսքը ուղղելով հայ երիտասարդութեան, ընդգծած է թէ Քրիստափորներու գծած «Յարատեւ կռիւ»ի ուղին կը պահանջէ ամբողջական յանձնառութեամբ գործող երիտասարդներ: Սփիւռքեան պայմաններու բերած վարանումներն ու երկընդրանքները թօթափելու ընդհանուր կոչ մը ուղղելէ ետք բանախօսը մէջբերած է Սիամանթոյի «Հայ դաշտերուն պաղատանքը» քերթուածին կարեւոր մէկ մասը, դիտել տալով որ հայ երիտասարդութիւնը իր անհատական թէ հաւաքական ապագան կրնայ փնտռել միայն հայրենի հողին վրայ, եւ իբրեւ այդպիսին՝ անդառնալիօրէն պէտք է կառչի հայ ժողովուրդի ազատագրութեան պայքարին: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Հ. Յ. Դ.ի փառերգով:

×

ԿՈՎԿԱՍԻ ՊԱՏՄԱ – ԱԶԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐՏԷԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի աշխատողները աւարտած են Կովկասի պատմա – ազգագրական քարտէզի հայկական բաժնի ստեղծման գործը: Աշխատութեան մէջ ընդգրկուած են բազմաթիւ հարցեր: Կարեւոր տեղ տրուած է հին հողագործական ու անասնապահական մշակոյթի հարցերուն, բնակարաններու, ազգային տարազի եւ զարդարանքի: Հետաքրքրական է նաեւ Հայերու նախնիքներու կրապաշտութեան ծիսակատարութիւններու վերլուծումը: Մասնագէտներու կարծիքով այդ հետազօտութիւնները նոր լոյս կը սփռեն Հայաստանի հազարամեայ պատմութեան ու մշակոյթին վրայ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Երրորդ գիշերն էր: Նկուղին մէջ փըլչող օճերու վախէն Խաչեր դուրս ելաւ: Երբ ձորի մէջ բացուող պարապէն վար նայեցաւ, պահ մը չփոթեցաւ ու սպասեց: Աչքերուն շատ չհաւատաց: Իբրեւ տեսիլք մը, հին նկարներուն մէջ տեսնուած Սպիտակ ձի մը բերդի տակէն անցնող ջուրին վրայ ծռած էր: Սանձը ձեռքին, ձիու գլխին մօտ կեցած էր թիկնեղ մէկը: Լուսընկան իրենց ետեւ պահող թեթեւ ամպերուն լոյսը ձիաւորին տեսիլքի կերպարանք տուած էր:

Անտարակոյս, ան է, ան, Մարտիկը: Խաչեր կ'ուզէր ձայն տալ եւ սակայն կը կասկածէր, կարծես շատ չէր հաւատար որ սպիտակ ձիաւորը կրնար Մարտիկն ըլլալ: Յետոյ ձիաւորը ձիուն վրայ նետուեցաւ ու սկսաւ բերդէն վեր ելլել:

Հին օրերէն մնացած բերդի ձիերու ճամբան կար որ անծանօթ մը դժուարութեամբ պիտի կրնար գտնել: Ձիաւորը ծանօթ էր այդ ճամբուն ու բերդէն վեր կուգար:

– Մարտի՛կ:

Գրեթէ կասկածով ու վախով ձայն տուաւ Տէմիրճի Խաչեր եւ շատ ալ վըստահ չէր, թէ ձայն դուրս եկա՞ւ իր կոկորդէն:

– Ո՞վ կայ: – Եկաւ պատասխանը ազատ ձայնով որ Խաչերի ճանչցած Մարտիկի ձայնին երանգը կար:

– Ես եմ, Տէմիրճի Խաչերը:

– Խաչե՞րը: Ի՞նչ է եղեր, Խաչեր աղբար, գիշերով ի՞նչ կ'ընես էս տեղուանքը:

– Մարտիկ, ճանս, էս ո՞րտեղէն, էս ինչպէ՞ս: – Խաչեր ուրախ էր, ուրախ:

– Էս կողմերը անցայ, ըսի գիշերով գիւղ իջնեմ ու թակեմ Ջուլհակ Պետարօր դուռը. պէլքի առեն ունենայի հօրքուրս ալ տեսնելու:

– Ձըլլայ, չըլլայ գեղ մտնել փորձես: Է՛հ, ամէն բանի մէջ խէր մը կայ. լաւ եղաւ որ էստեղ հանդիպեցանք: Գեղին մէջ ժանտարմներ են նստել սպիտակ ձիաւորին համար: Մարտիկ, ճանս, Փէտայի Կոտոշ Մուսեխի սպանութենէն յետոյ Զէօթէլի Զատէն Բերդակի պատուհասն է դարձեր: Մի քանի օր է որ ինքզինքս այս բերդի արանքներուն մէջ պահած եմ մինչեւ առիթն ունենամ քաղաք իջնելու: Մարտիկ ճանս, դուն քանի՛ մէկ էս վտանգներուն մէջ մնաս: Լաւ է որ Փէտայիներուն միանաս: Էնտեղ կըռուի մէջ է Վարդաձորը: Երթանք, Մարտիկ, միասին երթանք: Ես այլեւս գեղ չեմ կրնար մնար. այլ էս գիշեր ուզեցի վար իջնել, բակին մէջ մտայ թէ չէ Թուրքենց Մարգրիտը հէման վրայ հասաւ ինձ լուր տալու, թէ Զէօթէլի Զատէն գեղ իջած զիս կը փնտռէ:

– Ըսել կ'ուզես Զէօթէլի Զատէն հիմա գեղին մէ՞ջ է:

– Հա, հա, էս որ կ'ըսեմ, ես ալ քիչ առաջ բերդ եկայ:

– Զէօթէլի Զատէն ղոլամներով կը պըտըտի:

– Միշտ տասը ղոլամներով կը պտըտի:

– Գեղին մէջ ուրիշ քանի՞ ժանտարմներ կան:

– Էս ի՛նչ գիտեմ, քընծ չունը շատ, պէլքի քսան մը կան:

– Դուն ան ըսէ, Խաչեր աղբեր, ի՞նչպէս է հօրքուրս: Նորէն Ղուկաս պաճուն կատակները կ'ընէ՞, – հարցուց Մարտիկ փոխելու համար Խաչեր աբօր խըռովքը որ ալիք կուտան անոր հոգիին ու մարմնին մէջ:

– Լաւ է, լաւ, մէկ շաբաթ առաջ Պարսամենց տունն էինք: Հօրքուրդ շատ խընդացուց մեզ: Ջուլհակ Պետօն գիտես ա՛: Հօրքուրիդ եւ Ջուլհակ Պետոյին ջուրերը շատ միասին չեն երթար, սակայն առանց իրարու չեն կրնար կենալ: Ինչ ըսեմ, Մարտիկ, մեկնելէդ ի վեր գեղին մէջ շատ փոփոխութիւն չկայ: Թագւորենց Աստուրը մեռաւ: Նաճարն ալ իր աղջիկը Մակար Մինասի տղուն կարգեց: Ջուլհակ Պետոյի աչքը էդ աղջիկան վրայ էր. կ'ուզէր էն աղջիկը քեզի առնել: Գացիր ա՛լ լուր չտուիր, Մարտիկ, իմացանք, որ խալֆայի աշկերտ ես եղեր, սպիտակ ձիաւոր ես դարձել: Ջուլհակ Պետօն հեզ մը իմ աչքերս ունենար ու տեսնէր քեզ: Հօրքուրդ միայն գիտէ, որ խալֆայի աշկերտ ես. ան չի գիտեր սպիտակ ձիաւոր ըլլալդ:

(Շար. 154)

(Շար. Ա. էջէն)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷԻ այնքան սպասուած ելոյթը Իւմանիթէի տարեկան մեծ տօնին, մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ: Յարձակեցաւ անշուշտ ընկերվարական կուսակցութեան եւ Միթերանի վրայ: Շեշտեց թէ կարեւորը՝ Էլիզէի վարձակալը չէ այլ անոր վարելիք քաղաքականութիւնը: Միակ հակաժխաքար թեկնածուն կը նկատէ ինքզինքը: Տօնին հաչուեկշիռը աննախընթաց յաջողութիւն կը նկատուի: 10 հազար նոր անդամ արձանագրած է համայնավար կուսակցութիւնը:

ԻՐԱՆ – ԻՐԱՔ սահմանային բախումները կը բազմանան եւ դեռ աւելի հեռուն ալ երթալով, իրաքեան օդուժը հըրացանաձգութիւն բացած է այն թռանին վրայ, ուր կը գտնուէր Նախագահ Պանի Սատր, ըստ իրանեան ձայնասփիւռին: Իրանեան հալածիչ օդանաւներու միջամտութեամբ դուրս քշուած է իրաքեան ՄԻԿը: Ասկէ զատ ալ Իրաք փորձած է «ազատագրել» 120 ք. մ. հողամաս մը, որ, ըստ Իրաքի, իրն է 1913ի Պոլսոյ համաձայնագրի հիման վրայ: Ըստ կողմերու՝ միւսն է որ մեծ կորուստներ ունեցած է: Իրանեան մամուլն ալ իրաքեան գրաւուած հրթիռի մը նկարը հրատարակած է ամբաստանելով Պաղտատի իշխանութիւնը, որ «նման Իսրայէլի ամերիկեան մեծ սատանային կող–քին է...»:

ԺՈՐԺ ՀԱՊԱՇ «Պաղեստինի Ժողովրդական Ճակատի պետը մասնակի կերպով անդամալոյծ է, ուղեղի անմնաս ուռի մը հատումի գործողութենէն ետք: Տքթ. Հապաշ, 54 տարեկան, ծածկանունով մը Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցն է:

ՓԱՐԻԶԻ 16–րդ թաղամասի իրենց բընակարանին առջեւ ձերբակալուած են ծայրայեղ ձախ «Աքսիոն Տիռեքթ» ահաբեկչական խմբակին 2 գլուխները՝ Ժ. Մառք Ռույան եւ Նաթալի Մենիկոն:

ԽՈՄԷՅՆԻ չորս պայմաններ դրաւ, ի հարկին, ազատ արձակելու համար ամերիկացի պատանդները. – Պէտք է Իրանի վերադարձուի Շահին հարստութիւնը, Իրանի դէմ ամերիկեան բոլոր բողոքները պէտք է ջնջուին, երաշխաւորութիւն պէտք է տրուի, որ ամերիկեան զինուորական միջամտութիւն չըլլար եւ վերջապէս իրանեան բոլոր դրամագլուխները կ'ազատագրուին»:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ՝ GIVERNY

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Կիրակի Սեպտ. 21, դէպի՝ Ժիվէռնի: Այցելութիւն՝ Քլօտ – Մոնէի հռչակաւոր պարտէզը:

Լը Վօտրէօյլ ճաշարանը ապահովուած է փափաքողներու համար:

Զմայլելի զբօսավայր մը՝ լիճով եւ երախաներու համար մասնաւոր խաղերով, եւայլն:

Մեկնում՝ Սքուար Մոնթոլոնէն, ժամը՝ 8 – 8,30՝ ամէնէն ուշը: Օթոքարը կանգ կ'առնէ նաեւ Փորթ տ'Օրլէան՝ ժամը 9ին, Զօր. Լըքլէրի արձանին առջեւ:

Երթ ու դարձ 50 Ֆ.
(Երախաներու համար կէս գին)

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.– 533·06·31 — 206·42·50

—×—

ՊՏՈՅՏ՝ BIEVRES

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, պտոյտ մը կազմակերպած է Սեպտ. 21, Կիրակի ամբողջ օրը: Քաղաքապետարանի Պիէվր գիւղակին մէջ հայկական օր մը:

Կը հրաւիրուին Իսիի, Քլամառի եւ Մէտօնի հայ տարեցները: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Սեպտ. 18, Խաչուհիներու մօտ:

Մեկնումի օրը հաւաքուիլ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 10·30ին, Ռիւ տը լա Տէֆանս:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայերէն, գունաւոր, երգախառն ժապաւէն մը՝

«ՍԱՍՈՒՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ»

էջ մը Հայկ. Դիւցազներգութեան

—×—

„LES FILS DE SASSOUN"

Une Page de l'Epopée Arménienne
CINEMA ODEON
La Canebière
ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 12-ԻՆ
Reservation: Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile.
Tél. 50.15.09 — Prix des places 20 F.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Փերուզ Կիրակոսեան ամուսնոյն՝ Փայլակի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ նաեւ իր քրոջ եւ եղբայրներուն յիշատակին՝ կը նուիրէ.– 150 Ֆ. «Յառաջ»ին, 100 Մխիթարեան Վարժարանին, 100 Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ըստանալ «Յառաջ»էն) 100 Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, 100 Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Արամ Գազանճեանի մահուան առթիւ.– 300 Տէր եւ Տիկին Ս. Տիրատուրեանէ, 200 Տէր եւ Տիկին Աստուր Գույումճեանէ, Մարգար Իւզկիկեանի մահուան առթիւ 100 Քէպէլեան ընտանիքէն: Նաեւ 500 Ֆ. Տիկին Զիչերեանէ եւ 50 Տիկին Պասմաճեանէ:

JACQUES CHELELEKIAN
HAVAS VOYAGES
vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Sahak HAMPARSOUMIAN
ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE
LUNDI 6 OCTOBRE – 20 OCTOBRE..... 3 480 F.

calendrier des départs de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FRS
Vendredi 26 Décembre 80	Jeudi 08 Janvier 81	3 480 FRS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN Jacques
VOYAGES WASTEELS
87 la Cancbière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ԼԻՈՆ

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ներկայիս կու գանք տեղեկացնելու, թէ Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչական Ընտրութիւններու Թուական որոշուած է տարւոյս Հոկտեմբեր 26, Կիրակի օրը: Հակառակ պարագային, հաւանական երկրորդ շրջանի ընտրութիւնները՝ Նոյեմբեր 9ին:

Թեկնածուները պարտին գրաւոր ներկայացնել իրենց թեկնածութիւնը մինչեւ՝ Սեպտեմբեր 21:

Կը վերյիշեցնենք նաեւ որ գործօն անդամները որոնք իրենց անդամակցութեան յետնեալ պարտքերը չեն փակած, կըրնան փակել՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 21, ժամը 13, ներկայանալով Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Ընտրութեանց իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միայն այն գործօն անդամները, որոնք մինչեւ վերոյիշեալ թուականը փակած են իրենց պարտքերը եւ ստացած՝ իրենց Ընտրողական Քառթը:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ և ՀԱՇՈՒԵՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁ. ՆԱԽՈՒՄԲ

(ԿՆԻՔ)

LA CAPPADOCE

GEVORK GRIGORIAN
CHANTE A
LA CAPPADOCE
DU 25 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

GALA UNIQUE LE 27 SEPT. A DECINES

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ՀԱՅԿ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

ԴԱՌՆԱԿՍԿԻԾ ՄԱՀՈՒԱՆ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անգինէ Պուտաքեան 400 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն եւ 400 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Ռաուլ Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 200 Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սիւրմէլեան եւ Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տէր – Մինասեան 100–ական Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանին (ստանալ«Յառաջ»էն):

×

Եւա Մկրտիչեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

Սիմոնն Պայրամեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500 Ֆ. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նորոգութեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Վահէ Քէրէսթէճեան (Մոնրէալ) 500 Ֆ. Ազգասիրնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մանկապարտէզի արձանագրութիւնները սկսած են: Կը խնդրուի դիմել հեռաձայնելով.–

Տիկին Քէշիշեանի — 378·23·69 կամ
Տիկին Գարաճեանի — 375·27·89

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 2էն սկսեալ:

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալեան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ընդունին աշակերտները:

—×—

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի: Դասերը կը սկսին նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 10–էն 12, կէսօրէ վերջ՝ 14–էն 17:

—×—

Ի Ս Ի

Կապոյտ Խաչի Կայանի միօրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 17, Չորեքշաբթի:

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան տեղւոյն վրայ Իսիի Հայ Մշակոյթի տան մէջ՝ 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս:

Ուսուցչուհի՝ Տիկին Աննա Գարագայա: Կը խնդրուի ծնողքներէն՝ արձանագրել իրենց զաւակները:

Նոյնպէս, պարի դասերը կը սկսին Սեպտ. 23, Երեքշաբթի, ժամը 17էն ըսկըսեալ՝ Ժիմնազ Պուլվառ Ռօտէն – Իսի, Ժիրայր Մատիլեանի ղեկավարութեամբ:

—×—

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, ՀԱՅԿ. ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ դասընթացքները՝ 4էն 15 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար, կը վերսկսին՝ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17, Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

եւ տեղի կ'ունենան՝ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14էն 18, փորձառու ուսուցչուհիներու հսկողութեան տակ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ալեք Մանուկեան կեդրոն, (միայն Չորեքշաբթի օրերը) ժամը 14էն 18, Հեռ. Թիւ 763·86·71 եւ 227·12·26

Հ. Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը 11 տէքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռ. 520·03·18

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
17
MERCREDI
17 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.733 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.733

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

վերամուտ է : Եւ նախ հայ դպրոցէն ներս :

Եթէ կ'ուզենք տոկալ եւ տեւել դպրոցը մեր ազգային պայքարի, մեծ դատի ազդակներէն գլխաւորն է : Առաջնահերթ ազդակն է քանի կը կազմէ հիմքը կառուցուելիք շէնքին որ կը կոչուի Հայութիւն եւ Հայաստան : Առանց լեզուի միայն քարեր է որ կը շարենք առանց շաղախի, երգիք մըն է որ կը փորձենք տեղաւորել առանց պատերու : Առօրեայ պայքար ունինք վաղուան հայը պատրաստելու համար վաղուան հաւանականութիւններուն դէմ : Լաւագոյն զէնքը որ կրնանք տալ հայ մանուկին իր մայրենի լեզուն է, իր մշակոյթի գանձերն են, իր քաղաքակրթութեան արժէքներն են : Զէնք մը որ ժամանակին հետ չի ժանգոտիր : Այլ ·կ'ամրանայ : Այլ կը դառնայ անքակտելի եւ անխորտակելի վահան մը վաղուան ամէն տեսակի պայքարներուն դէմ : Ահա թէ ինչո՛ւ դպրոցը հայկական՝ զինարանն է, ամրոցն է հայ ժողովուրդի գոյատեւման :

Ի՛նչ վիճակ կը պարզեն այսօր մեր կրթական հաստատութիւնները, մեր դպրոցները սփիւռքի տարածքին վրայ : Անոնք համապատասխան են ժողովուրդին, գաղութներու պատկերին որ առաւելագոյն չափով ցոլացումն է մեզ հիւրընկալող երկիրներու տնտեսական, ընկերային, մշակութային եւ քաղաքական պայմաններու զօրաւոր ազդեցութիւններուն : Եւ ընդհանրապէս փայլուն չէ : Երէկուան հայկական Պոլիսը իր Կեդրոնականով, իր Եսայեանով, իր տասնեակ դպրոցներով այլեւս դրեթէ անցած է պատմութեան : Միջին Արեւելքը՝ Եգիպտոսով, Սուրիայով, Լիբանանով եւ Երուսաղէմով այն չէ ինչ որ էր դեռ մերձաւոր անցեալին : Պարսկաստանը կ'ապրի սուր տագնապի օրեր որոնք կրնան բացուիլ աղէտալի վաղորդայններու վրայ : Յունաստանը կը տոկայ հերոսական ճիգերով, բայց մինչեւ ե՞րբ պիտի տոկայ : Ֆրանսան, երկու Ամերիկաները նոր թափի մէջ են, կը կարօտին սակայն ամուր հաստատումներու : Իսկ Եւրոպան կը հիւծի նման իր ցամաքամասին : Եւ Ֆրանսան աննշան փոփոխութիւններով կը մնայ նոյն աստիճանին :

Դպրոցը հայկական հայապահպանումի եւ ազգային գիտակցութեան օրրան է : Հրամայական է կանգուն պահել զայն : Այս վերջին տարիներուն եւ որոշ վտանգաւոր մտայնութեան մը ներմուծումով, հայապահպանում բառը արհամարհանքի հեգնանքի արժանացաւ : Կը բաւէ յանուն հայապահպանումի համար եղած տասնեակ տարիներու աշխատանքները, կ'ըսեն ոմանք : Եւ կ'աւելցնեն՝ նոր էջ մըն է որ կ'ապրինք · քաղաքական եւ յեղափոխական պայքար է օրուան հրամայականը : Սխալ : Քաղաքական եւ յեղափոխական պայքարը երբեք չէ դադրած : Թուղթէ ձեւերը փոխուած են : Ցեղասպանութեան, հայրենահանութեան եւ հայ անկախութեան խորտակումէն յետոյ զինուորագրեալներ հազարներով միշտ զօրաշարժի մէջ եղան : Այսօր նոր էջ մը չէ որ կ'ապրինք : Մեր պատմութիւնը կանգ չէ առած, այլ կը շարունակուի : Կը շարունակուի իւրաքանչիւր սերունդի սեփական բերքով : Եւ մեր պայքարին հիմքը կը մնայ միշտ նոյնը՝ Հայը հայ պահել իր լեզուով, իր մշակոյթով, իր հողով, իր հայրենիքով :

Այս պայքարը մղելու համար անհրաժեշտ է ազգային գիտակցութիւնը եւ ճշմարիտ գիտութիւնը որոնք հայկականութեան տեսլականով կը կապեն Հայը իր ակերուն :

Ազգային գիտակցութիւնը, ճշմարիտ գիտութիւնը կը բխի դպրոցէն, հայ դըպրոցէն :

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԸ՝ ԹՈՒՐԿՈՒԹ ԷՕԶԱԼ

Սեպտ. 15 թուակիր Թուրք մամուլը, բանակի միջամտութեան առթիւ իր ըրած մեկնաբանութեանց մէջ, աւանդական ու շատ խոհեմ դիրք մը կը բռնէր, եւ ամբողջ յանցանքը կը բարդէր Թուրք կուսակցութեանց ցայսօր վարած՝ ապիկար քաղաքականութեան վրայ : Այս առթիւ, հարկ է յիշել, թէ արեւելեան նահանգները բացառեալ՝ պաշտօնապէս յայտարարուած գրաքննութիւն գոյութիւն չունի, բայց եւ այնպէս երկրի ամբողջ տարածքին, Թրք. մաս-մետիանե-րուն լռելեայն գրաքննութեան մը համակերպած ըլլալը՝ անհերքելի է···

Ուրեմն, զին. հարուածէն չորս օր ետք, հոս ու հոն պատահած կարգ մը փոքր միջադէպերէ դուրս, երկիրը՝ ընդհանուր առմամբ շատ խաղաղ էր եւ կեանքը՝ իր բնականոն վիճակը գտած : Թրք. մամուլին իսկ վկայութեամբ, Թուրք քաղաքացին, տարիներէ ի վեր կարօտը կը զգար ապահով ու անդորր կեանքի մը : Հիւրրիյէթ այդ առընչութեամբ կը գրէր, թէ՝ բանակին իշխանութեան գլուխ գալը՝ ո՛չ մէկ գանգատի առիթ կրնայ տալ, վասնզի, «տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է որ, երկրին մէջ՝ հոս ու հոն, մարդիկ չեն սպաննուեր··· :

×

Միւս կողմէն, զին. նոր իշխանութեան ձեռնարկած եւ ամբողջ երկիրը ընդգրկող՝ գաղտնի զինամթերքներու խուզարկումն ու զանազան յանցանքները ամբաստանեալներու դէմ ուղղուած «մարդորսութիւն»ը կը շարունակուէին, եւ ցարդ երեւան հանուած կարեւոր քանակութեամբ գաղտնի զինամթերքի կողքին, կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, ծայրայեղ – աջ եւ ծայրայեղ – ձախ խմբակներու պատկանող 3000 – 5000 միլիթանթներ հսկողութեան տակ առնուած են : Կ'ըսուէր նաեւ, որ Նիհաթ Էրիմը սպաննողներն ալ ձերբակալուած էին···

Քաղաքական կուսակցութեանց պատկանող զանազան ակումբներու մէջ կատարուած խուզարկումներու ընթացքին, Թիւրքէշի գլխաւորած՝ ծայրայեղ – աջ Ազգ. Շարժում կուսակցութեան պատկանող կարգ մը ակումբներու մէջ, կարեւոր քանակութեամբ գաղտնի զինամթերք գտնուած է··· : Այս երեւոյթին եւ զին. նոր իշխանութեան մերձ կարգ մը աղբիւրներու վրայ հիմնուելով, Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնը դիտել կուտար որ «Թիւրքէշ՝ հաւանաբար դատի քաշուի, իրեն վերագրուած զանազան յանցանքներուն եւ անիշխանութիւնը գրգռած ըլլալուն» պատճառով···

Թէեւ պաշտօնական յայտարարութիւն չկայ եւ սակայն, Միլլի Սէլամէթի կուսակցապետը՝ Էրպաքանն ալ հաւանաբար դատավարութենէ զերծ չմնայ, տրրբար դատավարութենէ զերծ չմնայ, տըրամաբանուած ըլլալով որ, բանակի միջամտութեան դեռ եւս 15 օր առաջ, Քէնան Էվրէն՝ անունն իսկ յիշելով, յանդիմանած էր Էրպաքանը ··· երբ այս վերջինը կը բացակայէր «Օգոստոս 30 – Յաղթանակի Օր»ուան հանդիսութիւններուն···

×

Թրք. մամուլի տուած տեղեկութեանց համաձայն, զին. իշխանութիւններու հըսկողութեան տակ գտնուող՝ Թուրքիոյ քաղաքական գլխաւոր չորս կուսակցութեանց պարագլուխները՝ Էճէվիթ – Տէմիրէլ – Էրպաքան եւ Թիւրքէշ, թոյլատրուած էին հեռաձայնային կապ հաստատել իրենց ընտանեկան պարագաներուն եւ ազգականներուն հետ :

Կ'ըսուի թէ գոհ են՝ իրենց վիճակէն : Տէմիրէլ, որ Համզաքէօյ է (Մարմարայի ափին) ըսած է. – «Լաւ ենք, յարգանք ցոյց կուտան մեզի հանդէպ» : Հոն է նաեւ Էճէվիթ, որ չեշտած է «որեւէ հարց չունինք», մինչ Էրպաքան կը կրկնէ «ժամանակս կ'անցընեմ Աստուծոյ շնորհակալութիւն յայտնելով···» :

×

Ըստ՝ թրքական եւ օտար մամուլի տուեալներուն, ցարդ՝ Ազգ. ժողովի 120-ի չափ անդամներ՝ զին. իշխանութեանց հսկողութեան տակ առնուած են :

Կարգ մը քաղաքներու քաղաքապետները պաշտօնանկ եղած են եւ Թաղ. Խորհուրդները՝ լուծուած : Նախարարական զանազան պաշտօններ, բարձրաստիճան սպաներու հսկողութեան ներքեւ մնալու պայմանով՝ առժամապէս յանձնուած են նախարարներու օգնականներուն : Այս կարգադրութեանց կողքին, յառաջիկայ քանի մը շաբաթներու ընթացքին նախատեսուած նոր Նախարարաց Խորհուրդին մէջ, Ներքին, Պաշտպանութեան ու Արդարութեան նախարարի պաշտօնները՝ բանակի բարձրաստիճան սպաներու պիտի յանձնուին···

Միւս կողմէն, ծրագրուած նոր Սահմանադրութիւնը, Թուրք քաղաքական կեանքին մէջ, բանակին՝ հսկողութեան աւելի՝ ազդու դեր մը խաղալուն համար կարգ մը նոր կանոնագիրներու մշակումը կը նախատեսէր :

Մինչ այդ, Քէնան Էվրէն՝ «Սպարապետ»ի եւ «Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի պետ» տիտղոսներու կողքին, ըստանձնած է նաեւ՝ «Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահ»ի տիտղոսը :

×

Թուրքիոյ արտաքին ու տնտեսական քաղաքականութեան մէջ առայժմ ոչ մէկ փոփոխութիւն կը նախատեսուի, եւ ըստ՝ Հէրըլտ Թրիպիւնի, յառաջիկայ ամիսներուն, Քէնան Էվրէն, Մ. Նահանգներուն պիտի դիմէ՝ տնտեսական եւ մանաւանդ՝ զինուորական պէտքերու յաւելեալ օժանդակութեան մը համար :

×

ՅՈՅՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, օտար մամուլը, Մ. Նահանգներու գլխաւորութեամբ՝ կը շարունակէր առաւել կամ նուազ՝ լաւատես կարծիքներ յայտնել Թուրքիոյ զին. նոր իշխանութեան մասին, կրկնելով իր յոյսերը, թէ Թուրքիան, մօտ ապագային կրկին հանրապետական վարչակարգին պիտի վերադառնայ :

Այսպէս արտայայտուեցան Ֆրանսա եւ Անգլիա, փափաքելով որ ժամ առաջ «դեմոկրատ կարգերը վերահաստատուին» :

×

Գալով յունական մամուլի կարծիքին՝ այդ մասին շատ քիչ բան կար գրուած Թրք. մամուլին մէջ : Բայց եւ այնպէս, պարզուած պատկերը այն էր, թէ, մանաւանդ Կիպրոսի յոյն մաս-մետիաները տարակարծութեան մէջ էին՝ Թուրքիոյ նոր իշխանութեան նկատմամբ : Այսպէս, մինչ ոմանք նոր իշխանութեան հանդէպ նպաստաւոր կարծիք կը յայտնէին, ուրիշներ՝ աւելի յոռետես էին : Հետաքըրքրական էր մանաւանդ՝ կիպրական Ակօն թերթի այն մատնանշումը, թէ՝ եթէ ցայսօր, Կիպրոսի հարցին շուրջ Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւններէն ոմանք լուծում մը գտած են, ապա այդ՝ Քէնան Էվրէնի խաղացած դերին շնորհիւ էր···

×

Աթէնքեան մաս-մետիաներն ալ Թուրքիոյ անցուդարձներու շատ մանրամասնօրէն անդրադառնալով հանդերձ, առայժմայդ առընչութեամբ որեւէ մեկնաբանութիւն ընելէ կը խուսափէին :

Երկուշաբթի օր, յատուկ հրովարտակով մը զինուորական նոր ղեկավարութիւնը փոխանցման շրջանի նախարարապետ նշանակեց տնտեսագէտ մը՝ Թուրկութ Էօզալ :

×

Երկուշաբթի օր արդէն գործադուլները դադրեցան եւ բանթողները վերադարձան գործատեղի մինչ զինուորականները կ'որոշէին աշխատավարձքի 70 առ հարիւր յաւելում :

×

Երեքշաբթի օր վերսկսան յոյն – Կիպրացիներու եւ Թուրք – Կիպրացիներու միջեւ բանակցութիւնները : Օրակարգի առաջին հարցն է՝ Ֆամակուսթայի վերադարձը՝ յոյն – Կիպրացիներուն, ինչ որ թոյլ կրնայ տալ լուծելու յոյն – Կիպրացի 200 հազար գաղթականներու հարցը :

×

Սթրազպուրկի մէջ կը բացուի Եւրոպայի Խորհրդարանի նորաշրջանը եւ անկարելի չէր նկատուեր որ Խորհրդարանը ուզէ միջոցներ ձեռք առնել Թուրքիոյ դէմ : Արդարեւ, ձախ խորհրդականները որոնք կ'ուզեն դատապարտող բանաձեւեր ներկայացնել կրնան օգտուիլ Պելժիոյ յայտարարութենէն. – «Թուրքիա հիմա մենատիրութիւն մըն է» : Պրիւսէլի մէջ ալ, Եւրոպայի Արտաքին Նախարարները Թուրքիան ունին իրենց օրակարգին վրայ :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43րդ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Դարձի մրցումներու շարքին, Սեպտ. 13ի հանդիպումներու արդիւնքներն են.–

Դինամօ (Կ) – Արարատ — 2 – 0
Կարպատներ – Դինամօ (Մ) — 1 – 0
Դինամօ (Թ) – Նեֆթչի — 1 – 2
Կայրաթ – Պախտակոր — 0 – 1
Չերնոմորեց – Դինամօ (Մինսկ) — 1–1
Զէնիթ – Շախտեոր — 1 – 1
Տորպեդօ – ԲՍԱ — 1 – 0
ԲԿՍԱ – Լոկոմոտիւ — 0 – 1

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ բացուեցաւ Օփէփ-ի (Քարիւղ Արտածող Երկիրներու Կազմակերպութիւն) ժողովը եւ առաջին օրն իսկ պարզեց խոր տարակարծութեանց մթնոլորտ մը : Հաւաքուած են արտաքին, քարիւղի եւ ելմտական նախարարները 13 երկիրներու եւ գլխաւոր օրակարգն է՝ գիներու տրամաբանական դրութիւն մը գտնել : Առաջին առթիւ միջադէպ մը ծագած է իրանեան եւ իրաքեան պատուիրակութեանց միջեւ մինչ կը պահանջըւէր Սաուտի Արաբիայէն որ պակսեցնէ իր արտադրութիւնը եւ ան ալ կը մերժէր :

ԹԻՖԼԻԶԻ մէջ գնդակահարուած են երկու Վրացիներ, որոնք զանազան ամբաստանութեանց ներքեւ էին՝ ոճիր, կողոպուտ եւայլն :

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

Բ.

Ռուբէն Տէր Մինասեան, իր յուշերուն մէջ, այս դէպքին մասին կուտայ ուրիշ մանրամասնութիւններ, որոնց համեմատ, այս սպանութիւնը ոչ թէ թիւրիմացութեան, այլ անձնական հակառակութեան արդիւնք է: (*):

Հայրս, Գեղամ Տէր Կարապետեան, իր գրական յուշատետրին մէջ, խոր կսկիծով գրած է քանի մը տող միայն:

Ստորեւ, կուտամ ականատեսի մը վկայութիւնը եւ մանրամասն նկարագրութիւնը սպանութեան:

1953–ին, Պէյրութի մէջ, անսպասելիօրէն տեսայ Եղսօ (**) մայրիկը, որ հրաշքով ազատած էր Տարօնի եղեռնէն: Եղսօն մեր խնամին էր, հօրեղբօրս աղջկան Անուշի տալը, կոտորածէն առաջ, իր ծննդավայր Մեղտի գիւղէն հարս բերուած էր Խէյպեան, Տէր Աւետիսի տունը, ուր տեղի ունեցած էր տարաբախտ Զաքարի սպանութիւնը: Եղսօն պատմեց այսպէս.

«1907–ի ձմրան, բուք բորան գիշեր մը մեր սաքուին եւ թոնրատան մէջ հաւաքուած, չեմ գիտեր կը ժղէի՞ն, ժողո՞վ կը գումարէին, թէ նստած հէքեաթ կը պատմէին մեր գեղին մեծամեծները, ռէս, քեաթիփ, գզիր եւայլն:

Երեխէք քնացած էին. տարէց կիներն ու հարսները դեռ ոտքի էին, ես, ջահէլ նոր հարս, եազման քաշած երեսիս, լուռ ու մունջ, բարեւ բռնած կեցած էի անկիւն մը կը սպասարկէի հիւրերուն: Գիշերն յառաջացած էր: Յանկարծ, մեր տան դրսի դուռը ճռռա՜ց եւ քիչ ետք, մեր թոնրատան դուռը բացուելով՝ ներս մտան երկու զինուած հայ ֆետայիներ:

Բոլորը յանկարծակիի եկած՝ քար կըտրեցան իրենց նստած տեղերը: Սեւ փուշիով ու արախչիով, փամփուշտները խաչաձեւած իրենց կրծքին, տասնոց ատրճանակները իրենց մէջքին, ֆետայիները, աչք մը նետեցին նստողներուն վրայ, անոնցմէ մէկը, ճանչնալով գզիրը, իրենց փնտռածը, գոռաց. «Յակոբ, քու հողին սատանին էղնի, արի դուրս, քըզի հետ խօսելիք ունինք»:

Յակոբ Տէր Սարգսեան գոյնը նետեց, չոքն ու դողը բռնեց ամբողջ մարմինը, կռահելով գլխուն գալիքը, տեղէն չերերաց եւ վախէն, օձի նման պլլուեցաւ իր քով նստող անմեղ Զաքարի վզին...: Մենք, տնեցիներս, լեղապատառ կը դիտէինք տեսարանը, ֆետայիներէն մէկը քաշեց ատրճանակը, սակայն չուզելով տան եւ ընտանիքի մէջ դաւաճանի արիւն թափել. գոռաց կրկին... «Դաւաճան մատնիչ, արի՛ դուրս»: Գզիր Յակոբ տերեւի պէս կը դողար ... գիւղացիները զգալով գալիք աղէտը, մէկիկ մէկիկ դուրս սահեցան բաց դռնէն: Մնացին միայն Զաքար ու Յակոբ որ միշտ փաթթուած Զաքարի մէջքին, չէր համարձակեր շարժիլ իր տեղէն: Բարի՛, անմե՜ղ Զաքար, տեսնելով Յակոբի ողորմելի վիճակը, քաջութիւն չունէր բռնի իրմէ բաժնելու զայն. սակայն ճիգ մը ընելով ոտքի ելաւ. գզիրը կախուած մնաց անոր թեւէն: Երկուքն ալ անցնելով ֆետայիներու առջեւէն, դուրս ելան թոնրատունէն: Մեր սաքուին պատուհանը կը նայէր բակին, ես եւ կեսուրս, լեղապատառ, փակած պատուհանին, կը լսէինք դուրսի իրարանցումը եւ սպիտակ ձիւնին պատճառաւ, որոշապէս կը տեսնէինք բակէն անցնող գիւղացիներու ստուերները, եւ շարժումները: Յանկարծ, լսուեցան ատրճանակի երկու հարուածներ. ես, որոշապէս տեսայ իրարու փաթթուած մարդկային երկու մարմիններ որ ինկան գ ե տ ի ն եւ սկսան տապլտկիլ ձիւնին մէջ...: Լսուեցաւ խուլ ճիչ մը – «Վա՜յ լըմըն, մամօ՜»:

Ապա՛, ծանր վիրաւորի մը ակռողորմ հառաչանքները...: Երկու ֆետայիները աճապարանքով հեռացան եւ անհետացան մութին մէջ: Մեր տան բակին մէջ սպիտակ ձեան վրայ, մնաց միայն անշարժ սեւ զանգուած մը...: Լսեցինք հոգեվարքի մը վերջին հռընդիւնը: Պահ մը ետք, երբ դադրեցաւ աղմուկը եւ գիշերուան մթութեան մէջ տիրեց մահասարսուռ լռութիւն մը, մեր տնեցիները վազեցին դուրս, եւ դէմքը ձիւնին մէջ թաղուած տեսան, հոգին նոր աւանդած տարաբախտ եւ անմեղ Զաքարը...: Երկու անխոհեմ ֆետայիները, փոխանակ սպաննելու մատնիչ գզիրը, իրենց աճապարանքին մէջ, անուշադրութեամբ ըսպաննած էին հայրենասէր Զաքարը: Դաւաճանը փախած էր... Անմեղ Զաքարի արիւնը, տեղ – տեղ կարմիր ծաղիկի նըման, որպէս աղբրանցարուն, նախշած էր մեր բակին սպիտակ ձիւնը...»:

. . . .

Կարապետ քահանային չորրորդ մանչ զաւակն էր Սեդրակ: Մինչեւ ուղն ու ծուծը շինական, հօրեղբայրս Սեդրակ թէեւ անուս, սակայն տաղանդաւոր պատմող եւ հէքեաթասաց, սրամիտ ու կատակաբան, մարմնացումն էր Տարօնցի հարազատ գեղջուկին, կապուած իր հողին ու ջուրին, ամուսնացած, ընտանիք կազմած, ան՝ իր կորեճ կնոջ Խուտոյի հետ, մնայուն բնակիչն ու պահապանն էր գիւղի մեր տան ու տեղին, կալին ու կութին. գոմին ու ախոռին, տաւարին ու թացանին: Ունէր, չորս ջէյրանի նման, անո՛յշ աչքերով եւ անո՛յշ ձէնով մանչ զաւակներ, Արմէն, Անդրանիկ, Մամիկոն եւ Աղարէք որոնք իրենց անբաժան եղներով, մեր կալին մանր ու բէտ մաճկալներն էին: Կարապետ քահանայի վերջին արու զաւակն էր Եղիշէն: Ուսած Սուրբ Կարապետի Ժառանգաւորաց վարժարանը, արուեստագէտի ուժեղ խառնուածքով, օժտուած երաժըշտական ձիրքով եւ գեղեցիկ ձայնով, ան կը պաշտօնավարէր Մշոյ Կեդրոնական վարժարանին մէջ, իբր հայկական ձայնագրութեան ուսուցիչ: Տօնական օրերուն կը վարէր Սուրբ Կարապետի վանքին երգչախումբը, իր զմայլելի «Խորհուրդ խորին»ը, այսքան տարի յետոյ, դեռ կը ծփայ հոգիիս մէջ...:

Վանահայր Վարդան Վարդապետի սիրական երգիչն էր, իսկ Արմենակ Շահմուրատեանի մտերիմ ընկերը: Դեռ մանուկ օրերէս կը յիշեմ մեր գիւղի տանը մէջ, հօրեղբօրս Եղիշէի սենեակին պատէն կախ սեւ պեխերով, երկար տարօրինակ մազերով, վառվռուն աչքերով երիտասարդի մը պատկերը որ շատ տըպաւորած էր զիս, ամէն անգամ որ գիւղ երթայի եւ մտնէի հօրեղբօրս սենեակը, ժամերով հիացած կը դիտէի անծանօթը: Օր մը հարցուցի Եղիշէին.– «Հօրեղբայր, ո՞վ է այս մարդը»: Եղիշէն ժպտաց, ակնոցներուն տակէն քթթելով իր կարճատես աչքերը, կէս լուրջ կէս կատակ ըսաւ «Մեր Արմենակն է,

- «Շաքար Աւոյի տղան է,

«Մեր Տրօնի սոխակն է...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵԽՈՆԵԱՆ

(Շար. – 2)

(*) Ռուբէն Տէր Մինասեանի «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները» Դ. հատոր, էջ 60 –

(**) Եղսօն, Մեղտի գիւղի Ռէս Մօսէի տնէն, Ղազարոսի աղջիկն է. պատմեց իր բոլոր հարազատներուն, Տէր Աւետիսի անոր ընտանիքէն Առաքել էֆէնտիի եւ իր ամուսնոյն, Մուշեղի սպանութիւնը, որ տեղի ունեցած է Սուլուխի կամուրջին վրայ, 1915ի սարսափի օրերուն...:

Ե՞ՐԲ ԵՒ Ո՞ՒՐ ՀԻՄՆՈՒԱԾ Է ԳԼԱՁՈՐԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Ա.

Գլաձորի համալսարանի մասին առաջին եւ ցայժմ ամէնէն արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը կատարած է հայ մըշակոյթի երախտաւոր Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեան: Պռոշեաններու իշխանական տան նուիրուած իր գործին երկրորդ գիրքին մէջ, որ վերնագրուած է «Հոգեւոր կեդրոնները եւ Գլաձորի բարձր դպրոցը Պռոշեանց իշխանութեան մէջ» (1944), անդրադառնալով դպրոցի հիմնադրման թուականին, կը գրէ.

«Գլաձորի գոյութեան ամենահին տեղեկութիւնը ստանում ենք մի շատ թանկարժէք ձեռագրից, որը գրուած է այնտեղ 1280 թուին: Ձեռագրի ստացողն է «մեծ հռետոր Ներսէս», յիշուած նաեւ «Նուաստ ոգի Եսայի հետեւող եւ աշակերտ ... Ներսէս վարդապետի: Հենց այս յիշատակագրութիւնը գրուած է (Եսայի) Նչեցու ձեռքով»: Ապա կուտայ գրիչին անունը՝ «Փցուն եւ ապիկար Լուսեր», եւ կը նկատէ, որ «ձեռագիրը նըշանաւոր է յատկապէս Եզնիկ Կողբացու հազուագիւտ եւ հին ընդօրինակութեամբ»:

Ձեռագրէն եղած մէջբերումներէն ոչ մէկուն մէջ կայ «Գլաձոր» տեղանունը, բայց գիտնականը յատակ կերպով կը նշէ տեղւոյն անունը: Գ. Յովսէփեան նկատի ունեցած է ստացողի անձը՝ Գլաձորի հիմնադիր Ներսէս Մշեցին: Նոյն ձեւով վերաբերած է նաեւ 1280–ին Ներսէսի համար գրուած ուրիշ ձեռագիրի մը հետ: Ան մտածած է, որ 1279–ին Ներսէսի համար ձեռագիր մը գրուած է Առաքելոց վանքին մէջ եւ տեղը նշուած է, իսկ 1280–ին՝ երկու ձեռագիր, եւ տեղերը նշուած չէն: Կը նշանակէ թէ Ներսէս այլեւս իր հին տեղը՝ այսինքն Տարօնի Առաքելոց վանքը չէ, այլ տեղափոխուած է ուրիշ տեղ, այսինքն՝ Գլաձոր:

Հոս երկու հանգամանք զանց առնուած է: 1279–ին գրուած ձեռագիրի գրիչները՝ Ստեփանոս եւ Եսայի Նչեցի, յիշատակարաններուն մէջ տեղը եւ թուականը չեն նշած: Ներսէս Մշեցի, ձեռագիրը ստանալով, գրած է իր յիշատակարանը ուր նշած է ե՛ւ թուականը, ե՛ւ տեղը: Եթէ Ներսէս չընէր այդ բանը, հաւանաբար ան ալ Գլաձորի մէջ գրըուած պիտի համարուէր:

Երկրորդ, Լուսերի 1280–ին գրուած ձեռագիրը սրբագրած է Եսայի Նչեցի, այսինքն նոր գրածը բաղդատած է հին ձեռագրին հետ: Կը նշանակէ, թէ այս երկու ձեռագիրները, ինչպէս նաեւ գըրիչ Լուսեր եւ Եսայի Նչեցի կը գտնըւէին միեւնոյն՝ Առաքելոց վանքին մէջ:

Յետագայ ուսումնասիրողները, գրեթէ առանց բացառութեան, անվերապահ կրկնած են Գարեգին Ա.ի այս ենթադրութիւնը, զայն ապացոյց դարձընելով Գլաձորի համալսարանի հիմնադրութեան թուական համարած են 1280ը:

Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան «Գարուն» ամսագրի 1978 Սեպտեմբերի թիւին մէջ ստորագրած յօդուածով խըրացուցած է Գլաձորի համալսարանի հիմնադրութեան թուականի եւ տեղւոյն մասին նախորդ տեսակէտները, որոնց պաշտպանութեան համար կարգ մը փաստեր ալ յարմարե-

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԷԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Փարիզի տանիքների տակ կեանքը լի էր անակնկալներով: Մի նեղ օր, երբ դրամի որոնումներն աւարտուել էին ապարդիւն, տան կատուն բերում է փափուկ մսի մի մեծ կտոր: Տնեցիների առաջին գործը լինում է կատուից խլել մսի կտորը, որը նա, ի միջի այլոց, հեշտութեամբ զիջում է: Հայրիկս միջամըտում է, յայտարարելով, որ դա կատուի արդար իրաւունքն է: Միսը վերադարձւում է կատուին: Կենդանին, չհասկանալով կատարուածը, մէկ նայում է մըսին, մէկ՝ տնեցիներին եւ, վերջապէս, նրանց բարեացակամ նայուածքից քաջալերուած՝ վայելում իր «արդար իրաւունքը»: Այդ արտայայտութիւնը տարբեր առիթներով միշտ յիշւում էր մեր տանը:

Իմ առաջին յիշողութիւնը, կապուած մօրս հետ, վերաբերում է 1915 թուականին, երբ հինգ տարեկան էի: Սկիւտարի բարձունքին նոր էր կառուցուել փայտաշէն կինօթատրոն: Ամբողջ ընտանիքով գնացինք այնտեղ՝ կինօնկար դիտելու: Հաւանաբար խաւարից վախեցած՝ փախայ սրահից: Երբ նկատեցին իմ բացակայութիւնը, արդէն հեռու էի: Դուրս վազեցին ինձ որոնելու, մայրս գտաւ ինձ մի ծառի տակ: Կարծես դեռ զգում եմ նրա արցունքոտ դէմքի հըպումն իմ դէմքին եւ խելայեղ համբոյրները: Դրանք այդ օրերի սիրոյ վերջին արտայայտութիւններն էին. մօտենում էին ահաւոր դէպքերը:

Ապրիլի 24ին ոստիկանները Զ. Եսայեանի դուռն էլ են թակում, ասելով, որ «մի փոքր ձեւականութիւն մը կայ կատարելու ոստիկանատունը»: Բայց նա տանը չէր, այլ Կ. Պոլսից ոչ հեռու Մալկարայում, բանաստեղծ, գրող, գրաքննադատ Արտաշէս Յարութիւնեանի տանը, գրող Լեւոն Լարենցի, Օննիկ Պէրպէրեանի հետ, ուր կազմակերպում էին գրական քննարկումներ:

Շուտով տարածւում է ձերբակալութիւնների լուրը ,եւ տնեցիները մի ծանօթի միջոցով զգուշացնում են մօրս, որ տուն չվերադառնայ: Սկսւում է փախստական կեանքը:

Այդ ժամանակ է, որ մայրս կատարում է աննախընթաց սխրանք: Իմանալով, որ Սիամանթօն, Վարուժանը եւ շատ ուրիշներ ձերբակալուել են, որոշում է գնալ իթթիհատականների ակումբ՝ հանդիպելու այդ կուսակցութեան պատասխանատու գործիչներից մէկին, որին ծանօթ էր դեռ Փարիզից՝ ուսանող ժամանակից: Երիտ – թուրքերի մի մասը, փախչելով համիդեան հալածանքներից, ապաստան էին գտել Ֆրանսիայում եւ կապ հաստատել տեղի Հայերի հետ, նրանց ընդունելով որպէս Դաշնակիցներ ընդհանուր թշնամու՝ համիդեան ռեժիմի դէմ:

Մայրս պատշաճ հագուստով ներկայանում է ակումբ եւ պահակին յայտնում որ մի Ֆրանսուհի ցանկանում է տեսնել այսինչ անձնաւորութեանը: Նրան անմիջապէս ընդունում են: Տեսնելով մօրս, թուրք պաշտօնեան գունատւում է: Այդ նկատելով, մայրս ձեռքերը պարզում է առաջ (որպէսզի նա չկասկածի իր դիտաւորութիւնների վրայ, չկարծի զինուած է), որից յետոյ սկսւում է խօսակցութիւնը: Մայրս արտայայտում է իր մտահոգութիւնը ձերբակալուած ընկերների վերաբերեալ, հաւատալով, որ կարող է օգնութեան յոյս ունենալ: Թուրք պաշտօնեան ջանում է ապացուցել, որ ձերբակալուածները երկրի դաւաճաններ են, բայց եւ այնպէս խոստանում է տեղեկանալ նրանց մասին եւ թեթեւացնել նրանց վիճակը: Երբ հարցնում է մօրս. «Ի՞նչ կարող եմ անել ձեզ համար», մայրս բացասաբար օրօրում է գլուխն ու հրաժեշտ տալիս: Պաշտօնեան ուղեկցում է նրան մինչեւ շէնքի ելքը. պատուիրում է կառք եւ կառապանի հարցական հայեացքին պատասխանում. «Հանըմը կ'ասի ուր տանել»:

Զնայած այս ջերմեռանդ վերաբերմունքին, մայրս անհանգստանում է եւ որոշում թաքստատեղը փոխել: Օգտուելով այն հանգամանքից, որ իր Մաքրիկ մօրաքրոջ աղջիկն աշխատում էր Էրբեւբուժքոյր Հայտար փաշայի հիւանդանոցում, հիւանդ ձեւանալով, տեղափոխւում է այդտեղ եւ մահճակալ գրաւում: Ինչպիսի՜ն է լինում մօրս սարսափը, երբ մի քանի օր յետոյ իմանում է, որ այդ նոյն անձնաւորութիւնը, որին հանդիպել էր իթթիհատականների ակումբում, մի խումբ բարձրաստիճան պաշտօնեաների հետ քննչական այցի է եկել հիւանդանոց: Երբ պաշտօնեան մտնում է հիւանդասենեակ, եւ նայուածքները հանդիպում են, նա նոյնքան, է գունատւում, որքան մայրս, եւ կարճ կապելով քըննութիւնը, դուրս է գալիս սենեակից: Հանդիպումն անակնկալ էր:

(Շար. 2)

ցուցած է անոնց։ Ուստի, մեզի ծանօթ նոր փաստերը բերելու կամ ծանօթները քննելու առեն, երբեմն պիտի դիմենք յիշեալ յօդուածին։

Համառօտ կերպով մէջբերելով նախորդ ուսումնասիրողներու՝ Գլաձորի համալսարանի հիմնադրութեան թուականի մասին տեսակէտները, Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան կ'եզրակացնէ, «ինչպէս տեսնում ենք, բոլոր ուսումնասիրողները Գլաձորի հիմնադրութեան տարեթիւն ընդունում Ներսէս Մշեցու Գլաձոր գալու եւ նրա ուսուցչապետութեան պաշտօնը ստանձնելու փաստը, իսկ այդ տեղի է ունեցել 1280 թուականին»։ Բայց անմիջապէս կ'աւելցնէ, որ հայ մատենագրութեան մէջ, ծանօթ պատմական մէկ աղբիւրը Գլաձորը իբրեւ ծանօթ ուսումնական հաստատութիւն կը յիշէ 1280 թուականէն առաջ։ Այդ աղբիւրը Վարդան Արեւելցիի «Աշխարհացոյց»ն է։ «Այնուհետեւ, – կը շարունակէ հեղինակը, – նշուած «Աշխարհացոյց»ի ձեռագիր ընդօրինակութիւնների եւ պատմական այլ նիւթերի ուսումնասիրութիւններից պարզւում է, որ տուեալ բնագրի հեղինակը Վարդան Արեւելցին չէ, այլ ԺԳ. դարի վերջերին եւ ԺԴ. դարի սկզբներին ապրող Վարդան անունով մէկը»։

Ի հարկէ, «Աշխարհացոյց»ի հեղինակը Վարդան Արեւելցին է, որ մեռած է 1271-ին։ «Աշխարհացոյց»ը յետագային ամբողջացած եւ փոփոխութիւններ ալ կրած է, որոնցմէ մէկն ալ հետեւեալն է. «Վայոց ձոր՝ Եղեգեաց ձորն է, ուր կայ կենսաբեր Սուրբ Նշան եւ Գայլիձոր, որ աթոռն է եւ վարժարան սուրբ վարդապետաց մերոց»։ Ընդգծուած բառերը յաւելում են, կատարուած ԺԴ. դարու սկիզբը, երբ կառուցուած է Ս. Նշանը, Թանատի վանքին կողքին եւ ուր կը բանէր Գլաձորի համալսարանը։ Սակայն ասիկա բնաւ ցոյց չի տար որ Գլաձորը կը յիշուի 1280-էն առաջ եւ ինչու Վարդան Արեւելցին զրկել «Աշխարհացոյց»ի հեղինակ ըլլալէ։ Այնուհետեւ կը բերուի ուրիշ վարկած մը. «Գլաձորի համալսարանի հիմնադրութիւնը, մեր կարծիքով կապուած է Թանահատում նորակառոյց տաճարի հետ, որի կառուցումը սկսուել է 1273 թուականներին ... եւ աւարտուել 1279-ին»։ Այս վարկածը, սակայն, կ'օգտագործուի հիմնաւորելու համար 1280 թուականը։

Թէ ինչպէս Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան կը կապէ Թանատի (վանքին անունը բանասիրութեան մէջ ծանօթ է «Թանատ» եւ «Թանահատ» ձեւերով։ Ճիշդը Թանատն է, որովհետեւ Թանահատը կը գտնուի Սիւնիքի այլ մասը) տաճարի աւարտումը Գլաձորի համալսարանին հետ։ Ստեփանոս Օրբէլեանի տեղեկութեան մէջ կ'ըսէ ան, կը նշուի ոչ միայն Թանատի տաճարին կառուցումը աւարտելու տարին, այլեւ ամիսը՝ «Հրոտից 15 եւ Յուլիս 21»։ Օրբէլեանի ամսաթիւի հաշիւը անշարժ տոմարով է, Հրոտից 15ը կը համապատասխանէ Յուլիս 21-ին, Վանքի կառուցումը աւարտելէն ետք կատարուած է անոր օծումը։ Ամենայն հաւանականութեամբ այդ օրն ալ տեղի ունեցած է օծումը։ Այդ ամսաթիւը կարեւորութիւն մը պէտք է ներկայացնէր, որ Օրբէլեան անհրաժեշտ համարած է նշել ոչ միայն հայկականով, այլեւ հռոմէականով։

Ստեփանոս Օրբէլեան Թանատի վանքի աւարտի եւ օծման ամսաթիւը չէ որ կը նշէ եւ անոր մէջ «կարեւորութիւն» փնտռելու, Գլաձորի հիմնադրութեան ակնարկ տեսնելու հարկ չկայ։ Այդ օրը ոչ թէ տաճարի աւարտման, այլ 1279 թուականէն 544 տարի առաջ, 735-ին Ստեփանոս Սիւնեցիի նահատակման օրն է. «Եւ էր կատարումն Սրբոյն Ստեփանոսի ի թուականութեանն Հայոց 184 (735), ի Հրոտից ի 15 եւ Յուլիսի 21», կը գրէ պատմիչը, Իսկ թէ ինչու օրը հայկականով եւ հռոմէականով կը յիշէ պատճառը այն է, որ Սիւնեցիի վարքը մտած է Յայսմաւուրքի մէջ, ուր օրը կը գրուէր հայկականով եւ հռոմէականով։ Ուրեմն այդ օրը կապ չունի ոչ Թանատի կառուցման, ոչ ալ Գլաձորի համալսարանի հիմնադրութեան հետ։ Այս բոլորով հանդերձ հեղինակը ճիշդ կը նկատէ Գլաձորի համալսարանի հիմնադրութեան թուականը ընդունիլ ոչ թէ 1279ը, այսինքն տաճարի կառուցման աւարտի տարին, այլ՝ 1280-ը, հիմք ընդունելով Գլաձորի համալսարանի մատենագրական երախայրիքը՝ Եզնիկ Կողբացիի «Եղծ աղանդոց» աշխատութեան Գլաձորի մէջ գրուելու եւ աւարտելու տարին, ուր կը յիշուին համալսարանի հիմնադիր ուսուցչապետները՝ Ներսէս Մշեցի ու Եսայի Նչեցի, ինչպէս նաեւ ձեռագրի գրչութեան թուականը։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

(Շար. 1)

ՀԱՅԿ ԽԱՍԱՊԱԼԵԱՆ

(1928 – 1980)

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԵՐԵԱՆ

Քանի մը օր առաջ «Յառաջ»ի 9 Սեպտեմբեր թուին առաջին էջին վրայ երբ Հայկ Խասապալեանի մահուան առթիւ գրուած «տխրունի»ն նշմարեցի առաջին ակնարկով չկրցայ հաւատալ թէ դոյժը կը վերաբերէր Փարիզի հայութեան այնքան ծանօթ եւ սիրուած Հայկօ Խասապալեանին։ Լուրը այնքան անակնկալ, այնքան անսպասելի եւ այնքան ցնցեցուցիչ էր որ նախ կարծեցի թէ արտասահմանի մէջ նոյն անունը եւ մականունը կրող հայրենակից մը կրնար ըլլալ։ Կարելի չէր որ մեր բոլորիս այնքան սիրելի Հայկօն մէկ օրէն միւսը հազիւ դեռ 50-ը անց մեզմէ այսքան անակնկալօրէն բաժնուէր։

Բայց իրականութիւն էր դժբախտաբար։ Եւ ես երբ մէկ օր յապաղումով թէ «Յառաջ»ը, եւ թէ Լը Մոնտի մահազդը կը տեսնէի նոյն օրը արդէն յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած էր։ Հետեւաբար առաւօտ քանի մը բարեկամներ կը հեռաձայնէին ըսելու համար թէ յուղարկաւորութեան ներկայ չէի։ Արդարեւ մեր բարեկամութիւնը Հայկօին հետ շատ հարազատ էր, ինչպէս Հայկօյին բոլոր բարեկամութիւնները իր ծանօթներուն հետ։

Ֆրանսա ծնած եւ մեծցած, Հայկ Խասապալեան քաղաքիս դեղագործական ֆաքիւլթէն փայլուն յաջողութեամբ աւարտած էր։ Բայց իր գիտական մարզի արժանիքներէն ու յաջողութիւններէն աւելի սա վերջի երկու տասնամեակի ընթացքին ընկերային կեանքի եւ հանրային գործունէութեան շրջանակի մէջ, իր ունեցած ազնիւ գործունէութիւնն է որ այսօր եւ ապագային անջնջելի պիտի մնայ։ Իր բարի եւ հեզահամբոյր, համեստ, պատրաստակամ եւ անկեղծ նկարագիրը զինք սիրցուցած էին անխտիր բոլոր զինք ճանչցողներէն։ Կարճ ժամանակին Փարիզի հայ գաղութին ամէնէն սիրուած անձերէն մին եղած էր։ Զինք ճանչնալէ յետոյ անկարելի էր իր անշահախնդիր եւ իսկական բարեկամութիւնը մոռնալ եւ զինք չփնտռել։ Յարգուած էր եւ սիրուած բոլորէն, որովհետեւ բոլորին հանդէպ ալ ինք նոյնպէս կը վարուէր։

Եանգ ակումբը ինչպէս իր հիմնումին նաեւ յաջողութեան համար շատ բան կը պարտի Հայկօյին։ Ազնուահոգի եւ նախաձեռնարկ՝ Հայկ Խասապալեան յաջողած էր Եանգին շուրջ հաւաքել փարիզահայութեան ընտրանի դասակարգ մը։ Ոչ կուսակցական, սակայն իսկական հայրենասէր, Հայկօն ամէն շրջանակի մէջ փնտռուած, սիրուած եւ մանաւանդ վստահելի էր եւ հետեւաբար անկարելի էր զինք մերժել երբ իր կողմէ որեւէ առաջարկ մը ներկայանար։ Բնաւ չզարմացայ երբ իմացայ թէ իր յուղարկաւորութեան օրը բազմահարիւր ներկաներ արտասուաբեր աչքերով իր դագաղը շրջապատած են եղեր։ Վստահաբար շատեր ալ ինծի պէս դիպուածի առիթով ուշ իմացան եւ չկրցան ներկայ ըլլալ մեր ազնիւ բարեկամ՝ Հայկ Խասապալեանին իրենց յարգանքի վերջին տուրքը ընծայելու համար։

×

Հայկ Խասապալեան չեղաւ անոնցմէ որոնք երբ կազմակերպութիւն կը հիմնեն կամ նախաձեռնարկ ըլլան, կ'ուզեն զայն իւրացնել ի նպաստ իրենց փառատենչութեան։ Համեստ եւ նաեւ հեռատես, քանի մը տարի առաջ ինծի կը վստահեցնէր թէ Եանգ քլըպի պատասխանատուութիւնը նոր սերունդի փոխանցելու ժամանակը այլեւս եկած էր։ «Պէտք է հիմակուընէ միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի մեզմէ յետոյ Եանգը շարունակուի կ'ըսէր։ Արդեօք իրեն նախզգացում եղա՞ծ էր իր վաղահաս մահը։ Ինքն էր հեղինակը եւ նախաձեռնարկը այն հայրենանուէր գործին երբ տարիներով հարիւրաւոր հայ մանուկները Զորեքշաբթի օրերը օթօպիւսներով Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարան առաջնորդուեցան հայերէն լեզուն իմանալու եւ սորվելու համար։

Հայկօյին հետաքրքրութիւնը միմիայն Եանգին շուրջ չմնաց։ Գաղութին բոլոր շինիչ ձեռնարկներուն մօտէն հետեւեցաւ եւ մանաւանդ իր հետաքրքրութիւնը անշէջ մնաց այն բոլոր հարցերուն նըկատմամբ որոնք հայ ժողովուրդին հոգերը կը ներկայացնէին, ըլլայ սփիւռքի, ըլլայ Հայաստանի մէջ։ Կը ջանար միշտ օրին տեղեակ ըլլալ ինչպէս սփիւռքի նոյնպէս հայրենիքի մէջ հայ իրականութիւնը հետաքրքրող գլխաւոր խընդիրներուն։ Մեր յաճախակի հանդիպումներուն մեր խօսակցութեան նիւթերու գլխաւոր առանցքը այս էր արդէն։ Հայկօ շատ մօտէն ալ կը հետեւէր Թուրքիոյ Հայոց դէմ գործ դրուած զանազան պետական ապօրինի միջոցներուն եւ Շնորհք Պատրիարքի ճարահատ աջ ու ձախ դիմումներուն։

Հայկ Խասապալեանի վաղահաս եւ անակընկալ մահով վստահաբար Փարիզի եւ սփիւռքի հայ համայնքները օտար ափերու վրայ ծնած եւ հասակ նետած իրենց ամենաարժանաւոր զաւակներէն մին կը կորսնցնեն։ Տակաւին ինք շատ մը ծըրագիրներ ունէր եւ մենք ալ իրմէ շատ մը ակնկալութիւններ երբ Հայկօ այսպէս մէկ օրէն միւսը մէկ գիշերուան մէջ սրտի կաթուածէ մը յաւէտ անյայտացաւ։

Ի՞նչ կրնանք ընել այսօր, եւ ի՞նչպէս համակերպիլ իր անդարմանելի կորուստին։ Կը թողու վշտակիր եւ անմխիթար մայր մը։

Հողդ թեթեւ ըլլայ վրադ Հայկօ, բայց վստահ եղիր որ բարի եւ ազնիւ յիշատակդ բնաւ պիտի չթառամի քեզ ճանչցող բարեկամներուդ սրտին մէջ։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

– Խաչեր աբեր, ըսիր որ Ջէօթէլլի Ջատէն հիմա գեղի մէջն է։ Ջան կ'ըսեմ խոնախ չէ դրեր. նորէն էս բերդի տակի ճամբով պիտի անցնի։

– Երկու օր առաջ տեսայ գիշերով, էս բերդի տակի ճամբով անցաւ։

– Հա, քանի էս կողմերն եմ, կ'ուզեմ հեղ մը Ջուլհակ աբօր հանդիպիլ։ Դուն կը մնաս ձիուն մօտ։

– Ի՞նչ կ'ըսես, Մարտիկ, տղաս, էդ ըսածդ խելքի բան չէ, երախայ չես որ քեզ կրակի մէջ ձգես։

– Նայէ թէ ինչպէս։ Կը մտնեմ Դաւիթենց պաղչան, էն տեղէն կ'ելլեմ Թուրքենց տանիքը։ Էնտեղ չորս տունի տանիքներ կան կցուած իրարու։ Մուսեխենց եւ Մորթանենց տանիքին միջեւ կայ բաց տեղ մը ուրկէ կարելի է ցատքել եւ արդէն Ջուլհակին տանիքն եմ։

– Չէ, տղաս. ժանտարմները նոյնիսկ տանիքներուն վրայ կը հսկեն, որ դուցէ ապստամբ ձիաւորը Բերդակ մտնելու սըխալ մը ընէ։

Կեանքը ինչքա՜ն խիստ եղաւ Մարտիկի համար, սակաւին այդքան ճահիլ։ Մարդիկ զինքը դեւերու պէս կը հետապնդեն։ Բերդին վրայ, Խաչերի հետ խօսած պահուն Մարտիկ իր երազի նման մանկութիւնն էր որ յիշեց, Ունանենց տունը ձմեռ երեկոները քիւրսիին շուրջ՝ երբ հօրաքոյրը հէքեաթ կը պատմէր։ Յետոյ հօրքուրը կը մտնէր իր դերին մէջ, կ'ըլլար Ղուկաս պաճին, իսկ Ունանին կինն ալ կ'ըլլար Ղուկաս պաճուն կինը։ Անոնք իրենց դերը այնքա՜ն լաւ կը տանէին եւ այնքա՜ն կը խնդացընէին ներկաները։

Մարտիկ հեռուէն մօտէն ուզեց Հաճի Մուսայի խօսքն ընել։ Ո՞վ գիտէ, Խաչեր մի գուցէ խօսքը ընէր Զէյնապին, թէ «էն քրտու աղջկան» զրոյցը կա՞յ գիւղին մէջ։

– Հաճի Մուսան լաւ է, Մարտիկ, իմացայ, որ Կոտոշ Մուսեխի սպանման առիթով Հաճին նոյնիսկ հայհոյած է Ջէօթէլլի Ջատէին։ Ըսած է, որ էդ տեսակ էշի գողերը քրտութեան անունը ցեխի մէջ կը ձգեն։ Դուն ան ըսէ, Մարտիկ, գեղը որ ձգեցիր, ենթադրեցինք որ Հաճի Մուսայի գեղը գացիր։ «Էն քրտու աղջկան եւեւէն գնաց, Պետօն, յաճախ կը խօսէր հօրքուրդ։

Մարտիկ երբ հօրքուրէն էդ բառերը իմացաւ, այս անգամ իր մէջ թեթեւ խընդուք մը բացուեցաւ։ Հօրքուրի «էդ քրտու աղջիկ» բառերն էին, որ առեւօք զինք կը ջղայնացնէին։ Մարտիկ նոյնիսկ կը պոռար խեղճ հօրքոյրին վրայ։ Հիմա Մարտիկ կ'ուզէր, որ հօրքոյրը «էդ քրտու աղջիկը» ըսէր, կարծես այդ բառերուն մէջ իսկական Զէյնապը կար երբ հովուհի էր Ղամիշլուի լեռներուն մէջ։ Մարտիկ այդ օր, ցորեկին իր ձիով այն հովիտէն անցած էր, աղբիւրին մէջ իր ձին ջրած էր, նոյնիսկ գտած էր կըտոր մը՝ իր կտրած սրինգէն։

Մարտիկ ամէն անգամ որ գիւղ իջնալու խօսքը կ'ընէր, կ'ըսես Խաչերի լեզուին տակը բան մը կար որ դուրս չէր գար։

– Ըսէ՛, ըսէ՛, ի՞նչ կայ, Խաչեր աբեր։

– Ի՞նչ պիտի ըլլայ, տղաս, գեղը գըրեթէ դատարկուեր է։ Երկու օր առաջ ժանտարմներ գեղ մտան ու հաւաքեցին 25 հոգի։ Հաշիւ ըրէ, Ղուկաս պաճին իսկ տարին։

– Մարտիկ տժգունեցաւ յանկարծ։

– Ո՞ւր տարին, Խաչեր աբեր։

– Քաղքի բանտը, տղաս. հօրքուրդ ալ տարին հետերնին։ Խեղճ կինը չէր գիտեր թէ ինչո՞ւ կ'երթայ։ Չէ, շատ նեղութիւն չտուին։ Ես վերջին գիշերը Ջուլհակ Պետոյի մօտն էի։ Հիմա հաշիւ կ'ընեմ, որ ես ալ պէտք էր անոնց հետ երթայի քան Ջէօթէլլի Ջատէի ձեռքն իյնայի։ Ան ինծի հետ հին հաշիւ ունի կարգադրելիք։ Կոտոշ Մուսեխը շատ անգամ ինծի հետ էր ու կը տեսնուէր։ Չէ, Մարտիկ, կ'ենթադրեմ, որ գեղացիները աւեն մը բանտ կը պահեն։ Հեղ մը սա չունը, Ջէօթէլլի Ջատէն գետին իյնար ... բաւական բան կը խաղադէր։

(Շար. 155)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերգին Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թապիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկեան եւ զաւակները, Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Փիլիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ելքովանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ելքովանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Մկրտիչեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, մամուլով, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով յարգեցին յիշատակը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՓԻԼԻԿԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն՝ Օգոստոս 27ին:

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES

Pélerinage Arménien à Tallard

(HAUTES - ALPES)

LE 21 SEPTEMBRE

Une émouvante tradition se déroule chaque année, le 21 Septembre, à Tallard, Hautes - Alpes, en mémoire de Saint Grégoire d'Arménie, patron de cette ville de 1.500 habitants.

C'est au 5ème siècle qu'un évêque arménien missionnaire, Grégoire, venu en France rendre visite à Saint Martin, s'établit à Tallard et y mourut deux ans plus tard. En raison de sa grande piété, les habitants de Tallard l'ont choisi comme saint patron. Ils édifièrent de 1640 à 1644 une église pour vénérer ses reliques. C'est à cette église qu'a lieu le pélerinage annuel. Cette année une messe pontificale sera célébrée par Mgr. VARTANIAN, en présence de Mgr. COLLIN et de Mgr. CHAGUE.

A l'issue de la messe à laquelle assistent les Arméniens venus de toute la région et de Provence, cette année, les anciens combattants français d'origine arménienne honoreront leurs camarades tombés pour la France.

Le groupe de Ballet Arménien de Marseille et la fanfare de la 7ème brigade Alpine offriront aux participants un spectacle et un concert. Les parachutistes du Para-Club-Alpine donneront leurs concours à cette occassion.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հետեւեալ ձեռնարկները.—

Հոգեճաշ Նոյեմբեր 16ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԶԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

տեղի կ'ունենան ամէն Երկուշաբթի իրիկուն, սկսնակներ եւ յառաջացներու, Շաւիլի Հայոց Եկեղեցւոյ սրահը:

4, Rue des Trois Champtiers

Հեռաձայնել՝ Տիկ. Նազելի Ֆուրթիւնի

×

LES COURS DE

LANGUE ARMENIENNE

POUR ADULTES

Organisés par la Croix Bleue de Chaville, ont lieu tous les Lundis soir.

Initiation, Perfectionnement

Dans la salle de l'Eglise Arménienne de Chaville, 4, Rue des Trois Champtiers. — Tél. Mme Nazéli Fourtune 16 (32) 38-46-75

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 28,

Կիմէի Սրահը, ժամը 15·30ին

նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

մասնակցութեամբ Երեւանէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախագահ Գրողներու Միութեան

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր գրական ամսագրի

ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ասմունքող, ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

———×———

ՆՈՅՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 5, Կիրակի երեկոյ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ճաշը՝ Կիրակի, Հոկտ. 26ին, հայկ. տաք մթնոլորտով, Փերթիւի (Վօքլիւզ) Սեւան պանդոկը:

- ՍՈՒ ՈՐ ԱՆԿ Է -

«Յառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ամէն օր (բացի՝ Շաբաթ եւ Կիրակի) ժամը 8էն 12·30 եւ 14էն 18·30:

×

Ոչ – սփիւռքական բնոյթ ունեցող այցելութիւններն ու հեռաձայները կը խնդրուի կատարել միայն կէսօրէ վերջերը:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը որոշած է սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներ յատկացնել համալսարանական ուսանողներու:

Թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղին՝

ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

32, Rue de Trévise, 75009 — PARIS

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires

31 OCTOBRE 1980

VOYAGE ORGANISÉ

avec

CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO

Départ 22 Octobre — Retour 5 Novembre

Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:—

— Transport aérien
— Hôtel 1re catégorie
— Transferts
— Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible

PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT

Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12
JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. No A 568

· ԼԻՈՆ

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

———o———

Ներկայիս կու գանք տեղեկացնելու, թէ Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչական Ընտրութիւններու թուական որոշուած է տարւոյս Հոկտեմբեր 26, Կիրակի օրը: Հակառակ պարագային, հաւանական երկրորդ շրջանի ընտրութիւնները՝ Նոյեմբեր 9ին:

Թեկնածուները պարտին գրաւոր ներկայացնել իրենց թեկնածութիւնը մինչեւ՝ Սեպտեմբեր 21:

Կը վերյիշեցնենք նաեւ որ գործօն անդամները որոնք իրենց անդամակցութեան յետնեալ պարտքերը չեն փակած, կրնան փակել՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 21, ժամը 13, ներկայանալով Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Ընտրութեանց իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն միայն այն գործօն անդամները, որոնք մինչեւ վերոյիշեալ թուականը փակած են իրենց պարտքերը եւ ստացած՝ իրենց Ընտրողական Քարթը:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ և ՀԱՇՈՒԵՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁ. ՆԱԽՈՒՄԲ

(ԿՆԻՔ)

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

ԱՆՏԻՅԻԻ, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ԵՒ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ մէջ

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք, քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, Հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

———×———

Association Arménienne d'Aide Sociale

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St.Raphaël

Pour les Personnes du Troisième Age

— Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser: A.A.A.S.

77, Rue La Fayette .. 75009 Paris

Tél. 878.02.99 et 281.17.80

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ կը վերսկսին՝ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17ին, եւ Կիրակի, Սեպտ. 21ին:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

1.– Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ սրահներուն մէջ, 15, Ռիւ Ժան-Կուժօն, Փարիզ 8րդ:

Կիրակի օրեր՝ ժամը 9·30էն մինչեւ 12:

2.– Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանին մէջ, 4, Ռիւ Կոմիտաս:

Ամէնօրեայ Մանկապարտէզ, եւ Չորեքշաբթի օրեր՝ ամբողջ օրը:

3.– Առնուվիլ-Լէ-Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31 – 33 Ռիւ Սէն Ժիւսթ:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

4.– Հսի-Լէ-Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահներուն մէջ, 6, Ավընիւ Պուրկէն:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

5.– Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 4, Ռիւ տէ Թրըրուա Շամփիթիէ:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

6.– Պանեօլէ – Քաշանի մէջ, էֆօլ Մօրիս Թորէզ, 41, Ավընիւ Ալպէռ Փըթի:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

7.– Պուա – Գոլոմպի մէջ, 119, Ռիւ Օշ, Գոլոմպ:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

ԿՈՉ Կ'ԸՆԵՆՔ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ, ՈՐ ՊԷՍՔԻ ՆԱԽԱՆՁԱԽՆԴԻՐ ԸԼԼԱՆ ԵՒ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԻՐԵՆՑ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԱՌԱՋՆՈՐԴԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ:

———×———

Փ Ա Ր Ի Զ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը բացուի Հոկտ. 1ին, Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10էն 12, կէսօրէ ետք՝ ժամը 14էն 18:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ՝ GIVERNY

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Կիրակի Սեպտ. 21, դէպի՝ Ժիվէռնի: Այցելութիւն՝ Քլօտ-Մոնէի հռչակաւոր պարտէզը:

Լը Վօտրէօյլ ճաշարանը ապահովուած է փափաքողներու համար:

Զմայլելի զբօսավայր մը՝ լիճով եւ երախաներու համար մասնաւոր խաղերով, եւայլն:

Մեկնում՝ Սքուար Մոնթոլոնէն, ժամը՝ 8 – 8,30՝ ամէնէն ուշը: Օթոքարը կանգ կ'առնէ նաեւ Փորթ տ'Օրլէան՝ ժամը 9ին, Ջօր. Լըքլէրի արձանին առջեւ:

Երթ ու դարձ 50 Ֆ.

(Երախաներու համար կէս գին)

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.— 533·06·31 – 206·42·50

———×———

ՊՏՈՅՏ՝ BIEVRES

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, պտոյտ մը կազմակերպած է Սեպտ. 21, Կիրակի ամբողջ օրը: Քաղաքապետարանի Պիէվր դղեակին մէջ հայկական օր մը:

Կը հրաւիրուին Իսիի, Քլամառի եւ Մէտոնի հայ տարէցները: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, պէտք է արձանագրուիլ մինչեւ Սեպտ. 18, Խաչուհիներու մօտ:

Մեկնումի օրը հաւաքուիլ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 10·30ին, Ռիւ տը լա Տէֆանս:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեւրանի Կապ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի տարեկան ճաշ – պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 18ին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անէր – Պուա – Քօլօմպի Մասնաճիւղին տարեկան Պարահանդէսը Հոկտեմբեր 11ին:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
18
JEUDI
18 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.734 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.734

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Ուսումնական վերամուտ է. Հետեւաբար՝ օրուան նիւթ :

Ազգի մը ուսուցչական կազմը գլխաւոր հիմքն է, որուն վրայ կը կառուցուի տուեալ ազգին կրթական դաստիարակութիւնը, սերունդներու պատրաստութիւնը. որդ՝ վաղուան ընկերութեան դիմագիծը : Ուսուցիչը՝ ե՛ւ դաստուն է ե՛ւ դաստիարակը :

Հաղորդել ծանօթութիւններու գումար մը, փոխանցել գիտելիքներ, պատրաստել եւ կերպարանաւորել միտքը, բայց նաեւ՝ ազնուացնել հոգիներ եւ սրտեր, դարբնել նկարագիրներ եւ անհատականութիւններ : Մէկ խօսքով, բանալ՝ ուսուցումը, դասարանի կեանքին վրայ կերտելու համար վաղուան մարդը եւ վաղուան քաղաքացին : Ահա թէ, որքա՛ն կարեւոր է ուսուցիչի մը դերը ազգին ճակատագրին մէջ : Ահա թէ, որքա՛ն կարեւոր է Հայ Ուսուցիչին դերը Հայ Ազգի Մեծ Դատին մէջ :

Սփիւռքը զուրկ պետական – քաղաքական կառոյցէ եւ կեանքէ զուրկ է նաեւ վարժապետանոցներէ, ուսուցիչներ պատրաստելու քաղաքականութենէն :

19-րդ դարու վերջին տասնամեակներուն հայ մտաւորական ընտրանին լծուեցաւ ուսուցչական նուիրական գործին, պատրաստելով հայ մտաւորական վերազարթնում մը : Ռէթէոս Պէրպէրեան եղաւ այդ տարիներուն տիրապետող դէմքը : Հայ տիպար վարժապետը եւ դաստիարակը : Իր խօսքով, զօրեղ եւ կրթիչ, իր գործով՝ կենդանի եւ խօսուն, տուաւ ազգին փայլուն եւ կարկառուն դէմքեր գրական ու հանրային ասպարէզներուն մէջ, ինչպէս՝ Ինտրա, Ահարոն, Սիամանթօ, Պարթեւեան, Սեւակ, Մեծարենց, եւայլն... : Եկաւ յետոյ համաշխարհային պատերազմը, մասնցու հարուածը, հայրենահանութիւնը եւ ժողովուրդին հետ քայքայուեցաւ նաեւ հայ ուսուցչական կազմն ալ :

Այս շրջանէն ի վեր քաղաքական, տնտեսական, մտաւորական, բարոյական վերիվայրումներու պատճառաւ հայ ուսուցչական կազմը եղաւ ու մնաց խառնուրդ մը իսկական եւ կոչում ունեցող ուսուցիչներու, որոնք կը կազմեն խիստ փոքրամասնութիւն մը, եւ անկոչ ու պատահական մարդոց որոնք զանազան ասպարէզներուն մէջ ձախողելէ յետոյ, դարձան կրթական գործի անատակ եւ չփառցած մշակներ : Ու Հայ Ուսուցիչը իջաւ իր պատուանդանէն : Մոռցաւ ազնուականութիւնը, նուիրականութիւնը իր առաքելութեան : Վարժապետութիւնը դարձաւ նոյնիսկ երբեմն արհամարհելի ասպարէզ այն աստիճան որ նորահաս մտաւորականութիւնը յաճախ հեռու մընաց :

Ճիշդ է որ Սփիւռքի այսօրուան պայմանները կացութիւնը բարելաւելու նըպաստներ չեն տար : Սպասելով աւելի բախտաւոր օրերու, համասփիւռքեան տարողութեամբ քաղաքականութեան մը հաստատման որ պիտի երթայ դէպի հայկանը, դէպի մեր մեծ դատը որ ե՛ւ լ՛եզու է, ե՛ւ հող է, կը կարծենք թէ այսօրուան ուսուցիչները պէտք է գոնէ ճիգ մը ընեն դէպի ինքնազարգացում, ինքնակատարելագործում առաւելաբար ընթերցումի ճամբով քանի կը պակսին այլ միջոցներ : Ինչո՞ւ չկարդալ Ռեթէոս Պէրպէրեանի «Դաստիարակի մը խօսքեր», «Մարդիկ եւ իրք», «Դպրոց եւ դպրութիւն» երկերը : Ամէն Հայ Ուսուցիչ պէտք է վերլուծէ այն հոյակապ էջը որ Ռեթէոս Պէրպէրեան թողած «Վարժապետ»ին վրայ : Մանկավարժական եւ բարոյական առաքինութիւններու գոհարն է այս էջը :

Հայաշատ գաղութներ որ ունին հայկական դպրոցներու կառոյց մը, մըղում պէտք է տան հայ դաստիարակութեան գործը բարձրացնելու համար : Իսկ, հոն ուր դպրոց կը ծրագրենք կառուցանել, նախ անհրաժեշտ է ապահովել ուսուցիչներ դաստիարակներ որոնքունենան մտաւորական պատրաստութիւնը, մանկավարժական գիտութիւնը եւ բարոյական բարձրութիւնը որպէսզի հարազատ համոզումով լծուին ուսուցչական դերագնիւ աշխատանքին :

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՎՐԷՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՒ ՏԱՅ ԵՒ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ՊԱՐԶԷ

Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի եւ երկրին նոր պետը՝ Սպարապետ Քէնան Էվրէն, Երեքշաբթի օր, Անգարայի մէջ տեղացի եւ օտար՝ մօտ 300 թղթակիցի առջեւ կատարած մամլոյ ասուլիսի ընթացքին, մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է բանակի միջամտութեան տուն տուող պատճառներուն մասին, միեւնոյն ատեն դատապարտելով Թուրք քաղաքական կուսակցութեանց պատասխանատուները, երկրին գլխաւոր հարցերը եւ սաստկացող անհարեկչութիւնը լուծելու համար անոնց վարած անհաշտ ու անզիջող ընթացքին համար, եւ խոստացած է, որ իշխանութիւնը հանրապետական կարգերու պիտի վերադարձուի, այն օրը՝ երբ ներկայ զին. իշխանութիւնը համոզուի թէ քաղաքական անհարեկչութիւնը զսպուած եւ երկրին տագնապները վերջ գտած են : Էվրէն, հերքած է նաեւ այն վարկածները թէ, Մ. Նահանգները եւ կամ այլ պետութիւններ զինուորական հարուածի պատրաստութեան մէջ դեր ունեցած էին կամ աջակցած ըլլային... Կը շեշտէր թէ, Թուրքիոյ զին. նոր իշխանութիւնը հարաւ ամերիկեան ձեւի ճունթա մը չէր, այլ՝ հանրապետական կարգերը պահպանելու համար իշխանութիւնը ձեռք առնող՝ հայրենասէր եւ ազգասէր գործիչներու խըմբակ մը :

Էվրէն նոյնպէս կը յայտարարէր, թէ այս շաբաթավերջին համար, մեծամասնութիւնը ոչ-զինուորական անդամներէ կազմուած նոր դահլիճ մը կը նախատեսուէր :

Ասկէ զատ Սահմանադրական ժողով մը պիտի պատրաստէ նոր Սահմանադրութիւն մը, փոխարինելու համար 1960ի Սահմանադրութիւնը ինչպէս նաեւ ընտրական նոր օրէնք մը : Ըստ Թրքական մամուլին, նոր սահմանադրութեան օրինակ կրնայ ծառայել 1958-ի Ֆրանսական Սահմանադրութիւնը :

Էվրէն հաստատելէ ետք թէ Թուրքիա հաւատարիմ կը մնայ իր զինակցութիւններուն, եւ ամէնէն առաջ՝ Ատլանտեան Ուխտի, երկրորդ կարգի վրայ յիշած է իսլամական երկիրները եւ հուսկ՝ Խորհ. Միութիւնը «Պետութիւն մը որ կարեւոր պատասխանատուութիւն մը ունի խաղաղութեան պահպանման եւ զարգացման մէջ եւ որ յատուկ տեղ մը կը գրաւէ Թուրքիոյ դրացիներու շարքին» : Ի պատասխան կարգ մը հարցումներու, զօրավարը յայտնած է թէ կուսակցութիւնները լուծուած չեն այլ՝ կախակայուած :

Գալով «մաքրագործումին», ան կրնայ չափաւոր ըլլալ : Տէմիրէլ եւ Էճէվիթ ի մօտոյ տուն կ ը վերադառնան, մաքրագործում պիտի չըլլայ վարչական մեքենային եւ ուսումնական մարզերուն մէջ : Կրնայ նոյնը չըլլալ սակայն էրպաքանի պարագան :

Գալով կազմուելիք Դահլիճին, կարգ մը անուններ կը տրուին հաւանական անդամներուն մասին եւ առաջին առթիւ՝ Մէթին Թօքէր ; Հիւրրիյէթի քրոնիկագիր եւ Ինէօնիւի փեսայ, նաեւ ղեկավար քեմալական Վստահութեան կուսակցութեան :

Սեպտ. 10, Ուրբաթ առաւօտ կատարուած զինուորական պետական հարուածը, Թրք. մամուլին մէջ, բնականաբար լայն արձագանգներ կը գտնէր, եւ սակայն, ինչպէս դիտել կուտար Թուրք լրագրող մը՝ Մայիս 27-ին (1960) կատարուած պետական հարուածէն ետք, լուրերու ողողում կար, իսկ այսօր՝ ընդհակառակն, լուրի սով կայ կարծէք» : Արդարեւ, հարկ է ըսել, թէ պետական այս վերջին հարուածը, նախորդներէն աւելի լաւ կազմակերպուած էր, եւ թէ՛ մամուլը, թէ՛ նոր իշխանութիւնները չափազանց զգոյշ են աւելորդ ու անտեղի ըսի – ըսաներուն տեղ տալու ինչպէս պարագան էր անցեալին... Բայց եւ այնպէս կան շահեկան կարգ մը նոր տեղեկութիւններ :

Եւ այսպէս արեւմտեան մաս – մետիաներու այդ առընչութեամբ հաղորդած տեղեկութեանց հակառակ, Սեպտ. 16 Թուակիր Թէրճիւմանը, աղբիւր ունենալով Անգարայի արտաքին պատասխանատուներէն մին, կը հերքէր այն լուրը, թէ՝ Պելժիա Թուրքիոյ զին. նոր իշխանութիւնը դատապարտելու դիտումով, մերժած էր մասնակցիլ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցող Ատլանտեան Ուխտի տարեկան ռազմափորձերուն : Ուրեմն, ըստ Թրքական արտաքին պատասխանատուին, Պելժիոյ տուած որոշումը Թուրք զին. իշխանութեան դէմ եղած ցասումէն չէր, այլ խնդիրը բոլորովին ուրիշ էր :

Պելժիոյ ներկայ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ մնալու համար պէտք ունի Ազգ. Ժողովի համայնավար եւ ընկերվարական կուսակցութեանց անդամներու ալ աջակցութեան, եւ այս խնդիրը ներքին քաղաքականութեան համար վտանգաւոր եւ նուրբ հարց մը նկատելով, երեք ամիսներ առաջ, որոշած էր յետ այսուհետ Ատլանտեան Ուխտի ոչ մէկ ռազմափորձական գործունէութեան մասնակցիլ : Եւ սակայն, ինչ որ աւելի հետաքրքրական էր, Երկուշաբթի օր Պրիւսէլի մէջ գումարուած Եւրոպայի Իննեւու արտաքին նախարարներու ժողովին, օրակարգէն դուրս ըլլալով հանդերձ, Թուրքիոյ մէջ պարզուած նոր կացութիւնը պարունակելով, անոր օրակարգի նիւթ ըլլալուն համար մասնաւոր խնդրագիր ներկայացնող երկիրը՝ նորէն Պելժիան էր...

×

Միւս կողմէն, Հիւրրիյէթէն կը տեղեկանանք թէ, Պի. Պի. Սի-ն քաղաքական կարգ մը աղբիւրներու վրայ հիմնուելով, կը պնդէր, թէ՝ «Ալփասլան Թիւրքէշ, հարուածէն անմիջապէս ետք փախուստ տալով, զին. նոր իշխանութեան դէմ աջ հակահարուած մը կազմակերպել կը ծրագէր»...

×

ՅՈՅՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքեան մամուլը, Թուրքիոյ նոր իրադարձութեան նկատմամբ իր վարած չէզոք-ի քաղաքականութիւնները թողած էր... ի վնաս՝ Մ. Նահանգներու, վասնզի, այս երկիրը կ'ամբաստանուէր Թուրքիոյ մէջ կատարուած պետական հարուածի կազմակերպիչն ու պատասխանատուն ըլլալով :

Այսպէս, Թօ Վիմա, կ'ըսէր թէ՝ «Ցունաստանի Ատլանտեան Ուխտի շարքերը վերադարձը՝ նորէ՛ն Ատլանտեան Ուխտի յատուկ յեղափոխութիւնով մըն է որ կը պատրաստուի» եւ ապա կը պնդէր, թէ՝ Թրք. բանակի միջամտութիւնը Մ. Նահանգներու մէջ տօնական ուրախութիւն պատճառած է...

Նոյն թերթը, կը շարունակէր. – Մ. Նահանգները, այժմ Թուրքիոյ կատարած իր օժանդակութիւնը պիտի աւելցնէ : Ամերիկացիները, Թուրքիոյ մէջ իրանեան յեղափոխութեան նման դէպքերու յառաջացումէն՝ կը վախնան» :

Իսկ Ակրոպոլիս թերթը, պնդելով թէ Էվրէնի բուն թիրախը՝ Թիւրքէշն էր, կը մաղթէր որ, յոյն ընկերվարականները դաս առնէին Թուրքիոյ մէջ կատարուած բանակի միջամտութենէն...

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 9 – 11)

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ԿԱՐՊԱՏՆԵՐ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 43-րդ ախոյենութեան մրցաշարքին (դարձի) Սեպտ. 8-ին, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ «Արարատ» հաւասար արդիւնքով վերջացուց իր խաղը Լվովի «Կարպատներու հետ : Այս վերջինը կը գտնուէր դասաւորման վերջին տեղը : Յիշեցնելու համար նշենք, որ երթի մրցումներուն, «Արարատ» Լվովի մէջ 1-ի դէմ 3 կէտով պարտուած էր տեղւոյն «Կարպատներ»էն, հետեւաբար Երեւանցիները դարձի մրցումէն աւելի յաջող արդիւնք մը ակնկալած են, սակայն, այս անգամ եւս Լվովցիները ընդհանրապէս տիրած են դաշտին եւ խաղը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (1 – 1) : «Կարպետներ»ու կոլը 49-րդ վայրկեանին նշանակած է Եուրի Սուսլոպարով, իսկ «Արարատ»ի պատասխան կոլը՝ 70-րդ վայրկեանին, Արամայիս Յովհաննիսեան : Նկատի ունենալով, որ այս խաղը «Արարատ»ի 10-րդ հաւասարութիւնն էր, այսուհետեւ, ըստ Խորհրդային ախոյենութեան կանոնին, հաւասար արդիւնք ձեռք ձգելու պարագային «Արարատ» չի կըրնար միաւոր շահիլ :

21-րդ հանդրուանէն ետք դասաւորման գլուխը կը հտնուէին Կիեւի «Դինամօ»ն և Մոսկուայի «Սպարտակ»ը 31-ական միաւորով, 3-րդ եւ 4-րդ տեղերը կը գրաւէին Լենինգրադի «Զէնիթ»ը եւ ԲԿՍԱՆ 26-ական միաւորով : «Արարատ» 20 միաւորով 11-րդ տեղը կը գրաւէր :

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Սեպտ. 10-ի թիւով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՐԹԷՆ ետք եզի պատմութիւն մը եղած է Ֆրանսայի մէջ եւ այս ընթացքով հաւանաբար ուտելիք որեւէ միս պիտի

(Շար.ը Կարդալ 4րդ էջ)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

Գ.

Եղիշէն՝ 1907–ին իր ընտանիքով կը մեկնի Բաբերդ, ուսուցչական պաշտօնով: Մէկ երկու տարի տեղւոյն Ազգային վարժարաններու մէջ դասաւանդելէ յետոյ կը վերադառնայ Հայրենի գիւղ: Եղիշէն ունէր երկու հրեշտականման զաւակներ, մանչ մը Թորգոմ եւ աղջիկ մը Զապէլ:

Ուրիշ անգամ գրած եմ տարաբախտ հօրեղբօրս Եղիշէի, կնոջը Զմրուխտին եւ զաւկին Թորգոմի ողբերգութեան մասին:

Կարապետ քահանայի չորս աղջիկներէն առջինեկը, կը կոչուէր Բիչօ, որ ամուսնացած էր Հայրենի գիւղին Խէյպեանի մէջ: Համեստ շինականի մը կինն էր, ունէր զաւակներ, հարսներ ու թոռներ: Բիչոյի կրտսեր զաւակը՝ Բարսեղ, 15 տարեկանին մեռած էր, խոր սուգի մատնելով իր ընտանիքը: Անմխիթա՛ր հօրաքոյրս, խեղայեղ, զաւկին կսկիծը սրտին, գրեթէ ամէն օր այցի կ'երթար անոր թարմ հողակոյտին, գիւղին կից նոր գերեզմանատան մէջ, ուր թաղուած էին իր հայրը, Տէր Կարապետ քահանան եւ սպաննուած եղբայրը, տարաբախտ Զաքար:

Անգամ մը, երբ կը գտնուէի գիւղ, ներկայ եղած եմ այդ տեսարանին, որ խորապէս ազդած է մանուկ հոգիիս...:

Կը յիշեմ, սեւաւո՛ր կին մը, ծունկի եկած փոքրիկ հողակոյտի մը առջեւ: Մէկ ձեռքով բռնած թաշկինակ մը, միւս ձեռքով տոպրակ մը, որուն մէջ դրած էր մեռած տղուն ձեռքով շինուած սրբինգը եւ անոր քարէ ու ճանէ խաղալիքները, կզելով ու պարզելով, լալով ողբալով, հողակոյտին երկայնքին կը շարժէր թաշկինակը, կը թօթվէր տոպրակը եւ կ'երգէր այսպէս.

«Բարսեղ լաօ՛, ո՞ւր ես, ղուրպա՛ն,
«Բարսեղջանօ՛, ո՞ւր ես, հէյրա՛ն,
« Էլի՛ փչէ՛ լաօ՛, էլի՛ փչէ՛,
«Զուռնէն բերի՛, ղուրպա՛ն,
«Էլի փձէ՛, էլի փչէ՛...»:

Ամէն անգամ որ դժբախտ կինը ինքզինքէն ելած գոչէր, Բարսե՛ղ լաօ՛, կը թօթվէր տոպրակը, մէջի քարերն ու ճաները իրարու զարնուելով, կը շխրտային եւ ողբերգութենէ աւելի, կատակերգութեան մը տպաւորութիւնը կը ձգէին, գերեզմանատան մէջ զինքը շրջապատող գիւղին բոլկոտն եւ հետաքրքիր փոքրիկ լաճերուն վրայ, որոնք, դեռ անտեղեակ մօր մը խոր վշտին, կը խնդային անոր վրայ, եւ ցրուելով դաշտին մէջ, կը գլուարճանային, կրկնելով յանկերգը...

«Բարսեղ լաօ՛, էլի փչէ՛, էլի փչէ՛...»: Կարապետ քահանայի երկրորդ աղջիկ զաւակը եղած է, շատ խորոտիկ, նաեւ հատիկ, Շողիկը, որ հազիւ 16 տարեկան նոր հարս, բարակ ցաւէն կը մեռնի, որբ ձգելով փոքրիկ աղջնակ մը, Նոյեմզարը...:

Հայրս, Գեղամ Տէր Կարապետեան, իր անբախտ քրոջ յիշատակին նուիրած է գրուածք մը, որ, 1902–ին, առաջին անգամ տպուած է «Մանզումէի էֆքեարի»ին մէջ, «Շողիկի յիշատակին» խորագրով: Այս սրտառուչ գրութիւնը, յետագային ամփոփուած է նաեւ «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու հրատարակած «Տարօնի Աշխարհ»ին մէջ:

Կարապետ քահանայի երրորդ աղջիկը՝ Մարիամ, ամուսնացած էր Մշոյ դաշտի Զափնայ գիւղի համբաներէն Պաղտոյի հետ, որուն առաջին կինը մեռած էր եւ ձգած երեք որբեր, Տիգրան, Նազար եւ Արուսեակ: Մարիամ, իր աննման բնաւորութեան համար, սիրուած էր բոլորէն, հրեշտակային բարութեամբ եւ հոգածութեամբ կը մեծցնէ որբերը, որոնք հարազատ զաւակներու նման, կապուած էին իրեն: Մարիամ եւս կ'ունենայ երկու աղջիկ զաւակ, Աղնիւ եւ Հեղինէ, զոր տնեցիները կը կոչէին «Բըրոէճ», իր հրաշալի սեւ գանգուր մազերուն համար:

Մարիամը իր ամուսնոյն՝ Բղտոյի տան կանգուն սիւնը եւ վառ ճրագն էր: Մըգուկի պէս կ'աշխատէր օրն ի բուն. ադօթարանը չրացուած կ'արթննար, խմորը կը շաղէր, կովերը կը կթէր, նախիրը կը ճամբէր, ցաները կը բերէր, թոնիրը կը վառէր, Խաչերկաթներն ու պատուկները շարած, փայտէ երկայն շերեփը ձեռքը, կը խառնէր թոնիրի վրայ գլգլացող թանապուրն ու թթուէ ջրէ կլուլկը, կ'եփէր լոշը, դոնիկն ու փուռնիկը, կը կերակրէր հօտաղներն ու մըշակները, կը հանէր նախրորդին: Բերին, Բերուրին: Մարիամ, իր սիրական «աղբրուկ» Գեղամի աչքի լոյսն էր:

Տէր Կարապետ քահանայի չորրորդ աղջիկն էր վառվռուն ու սիրուն Արեգնազը:

Վարդավառի մը տօնակատարութեան հազիւ 13 տարեկան Արեգնազը, ուխտի կ'երթայ Ս. Կարապետի վանքը: Զեմ գիտեր որ գիւղէն, հովիւ մը կը սիրահարի անոր, տղուն հայրը կուգայ Արեգնազին ուզնկան, Տէր Կարապետի տունը: Նախապէս կը մերժուի: Հովիւը կը սպառնայ փախցնել աղջիկը: Անախորժութեանց առաջքը առնելու համար, Կարապետ քահանան «Աստծո՛յ կամքն է» ըսելով, կուտայ իր հաւանութիւնը եւ Արեգնազը կ'ամուսնացնեն...: Հազիւ չորս տարուան նոր հարս, տարաբախտ հովիւը արկածով մը կը մեռնի եւ Արեգնազը, 18 տարին չբոլորած, որբ եւ այրի ու գլխիկոր, կը վերադառնայ իր հերանց տունը, Խէյպեան...:

Այնքա՛ն սիրած էր իր հովիւ ամուսինը, որ ուխտած էր չամուսնանալ այլեւս...:

Զափազանց սրամիտ եւ ինքնատիպ, հօրաքոյր Արեգնազ, ունէր վառ երեւակայութիւն եւ մեզ, փոքրերուս, կը պատմէր դէպքեր, զորս մինչեւ այսօր չեմ կրցած հասկնալ, իրականութի՞ւն եղած են անոնք, թէ իր երեւակայութենէն բխած առասպելներ...: Կը պատմէր թէ, ինքը, զաւակ մը ունեցած է իր ամուսնութեան վերջին տարիներուն, թէ օր մը, զայն խանձարուրով փաթթած դրած է կեսրանց տան բակին մէջ, արեւ ըմպելու... Երբ ինքը, ախոռին մէջ, իր կեսրոջ կ'օգնէր կովերը կթելու, վերադարձին, կ'Թոցը ձեռքը, յանկարծ կը տեսնէ որ արծիւ մը, իր երախան կը թզնէ ու կը բարձրանայ վեր, դէպի երկինք... յուզումէն քարացած բերանը բաց ու շշմած, երբ կը դիտէր արծիւն ու նորածինը, ձեռքերը կը թուլնան, կ'Թոցը կ'իյնայ գետին, կը կոտրի ու կը թափի կաթը...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. – 3)

Ե՞ՐԲ ԵՒ Ո՞ՒՐ ՀԻՄՆՈՒԱԾ Է ԳԼԱՁՈՐԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Բ.

1279–ին Ներսէս Մշեցիի հրամանով իր աշակերտները՝ Ստեփանոս եւ Եսայի Նչեցի, ձեռագիր մը կ'արտագրեն: Մինչ այդ Ներսէս քահանայապետ իր դպրոցին համար ձեռագիրներ ընդօրինակել տուած էր: 1280–ին երկու ձեռագիր, յաջորդ տարին ալ ձեռագիր մը գրել տըւած է, երբ ինք տակաւին Առաքելոց վանքը կը գտնուէր: Այս կը նշանակէ, թէ 1280ին ալ ան Առաքելոց վանքին մէջ էր և այդ թուականին զինք Գլաձոր փոխադրելը անհիմն է: Հոս մէջբերենք 1281–ին գրուած ձեռագիրի յիշատակարանէն մեզ շահագրգռող մասը. «Կատարեցաւ հոգելից մատեանս... ի թուականութեանս ... ըստ Հայոց ՉԼ (730 + 551 = 1281)... ի տանս Արեւելեան ... ի գաւառս Դուգարացոց, ի հրաշազարդ մենաստանս Մշակավանք կոչեցեալ, ի խնդրոյ ... անյաղթ վարժապետին Ներսիսի, ... է ի Տարաւն գաւառի»: Ուրեմն՝ Ներսէս Մշեցի Տարօնէն, իր դպրոցի ուսուցչապետներէն Յովհաննէսը յանձնարարական նամակով մը ղրկած է Մշակավանք գրիչ Բարսեղին եւ խնդրած քանի մը ձեռագիրներու ընդօրինակութիւն: Այդ ձեռագիրը Բարսեղ արտագրած է 1281–ին: Յովհաննէս Տարօն կը վերադառնայ 1281–ի Սեպտեմբերի սկիզբը: Այս կը նշանակէ որ Ներսէս Մշեցիի գլխաւորած Հայոց վարդապետարանը 1281–ի աշնան տակաւին կը գտնուէր Տարօնի Առաքելոց վանքը:

Ներսէս Մշեցի այդ աշնան, իր աշակերտ Եսայի Նչեցիի հետ «ի հալածմանէ անաւրէն եւ ժանտաբարոյ ազգէն մարաց» կը թափառէր Քաջբերունիք, ուր կ'անցընէր եւ գարնան կ'անցնի Վայոց ձոր եւ կը հաստատուի Աղբերց վանքը: Այս կը կատարուի 1282–ի գարնան:

Մխիթար Սասնեցիի կենսագիրներէն մէկը կը գրէ, թէ Ներսէս Մշեցի Քաջբերունիքի մէջ կը նկատէ մխիթար Սասնեցիի ուշիմութիւնը եւ անոր կ'առաջարկէ հետեւիլ իրեն, բայց Մխիթար միայն յաջորդ տարի կ'երթայ Ներսէս Մշեցիի մօտ ու կ'աշակերտէ երեք տարի, մինչեւ ուսուցչապետին մահը:

Ներսէս Մշեցի մեռած է 1284–ին: Ուրեմն, Մխիթար 1282–ին Գլաձոր գացած է, իսկ 1281–ի աշնան հանդիպած է Ներսէսի՝ Քաջբերունիքի մէջ: Կը նշանակէ որ 1281–ի աշնան, Մշակավանքէն ձեռագիրը ստանալէ ետք, Ներսէս Մշեցի կը ձգէ Առաքելոց վանքը եւ կ'անցնի Քաջբերունիք, իսկ յաջորդ տարուան սկիզբը՝ Սիւնիք, Վայոց ձոր գաւառի Աղբերց վանքը, որ յետագային կը կոչուի Գլաձորի վանք:

Գլաձորի համալսարանի տեղի մասին երկու տեսակէտ գոյութիւն ունի: Առաջինը այն է, որ Ներսէս Մշեցիի բարձրագոյն դպրոցը տեղաւորուած է Վայոց ձոր գաւառի Աղբերց վանքին մէջ, որ յետագային վերակոչուած է Գլաձորի վանք, որմէ՝ Գլաձորի համալսարան անունը: Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն Գարեգին Ա. եւ Ս. Բարխուդարեան: Երկրորդ տեսակէտը այն է, որ Գլաձորը Թանահատի վանքն է, հետեւաբար Թանահատի վանքը Գլաձորի համալսարանն է: Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն Ե. Լալայեան, Ա. Աւետիսեան, Ի. Ղարիբեան: Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան կը հաստատէ. «Բարեբախտաբար, Գլաձորի համալսարանում գրուած է մեզ հասած ձեռագրերի մեծ մասում որոշակի նըշւում է, որ Գլաձորի համալսարանը գտնուել է Թանահատի Սուրբ Ստեփանոսի վանքի հովանաւորութեան տակ» կամ «Վայոց ձորում գրիչների վկայութիւնից անվիճելի երեւում է, որ Գլաձորի համալսարանը գտնուել է Թանահատի Ս. Ստեփանոս վանքի հովանաւորութեան տակ»: Որքան ալ տարօրինակ ըլլայ, ոչ մէկ նման ձեռագիր կայ, ուր նշուած ըլլայ թէ Գլաձորի համալսարանը գտնուած է Թանահատի վանքը: Փաստերը կը ժխտեն նաեւ այն կարծիքը, թէ «Վայոց ձորում միակ վանքը, որ ունեցած է Ս. Ստեփանոս Նախավկայի անունը, Թանահատի վանքն է»: Կամ, երբ թէ Մատթէոս Կիլիկեցի նշած է, որ Ստեփանոս Սիւնեցիի շիրիմը կը գտնուի Աղբերց վանքին մէջ: Կը պարզուի որ Ստե-

ՄԱՅՐՍ՝ ՋԱՊԷԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Զնայած այս երկրորդ հանդիպումն էլ անմիջական հետեւանք չունեցաւ, մայրըս այլեւս չի կարողանում մնալ հիւանսանոցում եւ որոնում է ուրիշ թաքըստոց: Երկար թափառումներից յետոյ մերթ թրքահու, մերթ եւրոպացու դիմակի տակ, դիմում է տալիս՝ Բուլգարիա մեկնելու, իբրեւ թէ յոյն դերձակուհի է եւ Բուլգարիայում ապրող մի ծանօթից օժիտ պատրաստելու պատուէր է ստացել: Այդ հանգամանքներում նա չէր կարող ինձ եւ մօրը հետը տանել:

Անցագրի ձեւակերպման գործողութիւնները յաջող են ընթանում, մնում է վերջին անցաթուղթը, որով նա արդէն ազատ կարող էր անցնել սահմանը: Պաշտօնեան, որը պէտք է կատարէր այդ գործողութիւնը, գրագրութիւնները վերջացնելուց յետոյ յամառօրէն նայում է մօրս, կնիքը ձեռքին մի բոպէ տատանւում, կիսաբաց անում առջեւի դարակը, ասես թէ ուսումնասիրում է ինչ-որ լուսանկարներ: Այդ պահին ներս է մտնում մի ծխախոտավաճառ, որն իր հետ բերած տուփի մէջ տեղաւորել էր տարբեր տեսակի ծխախոտներ: Պաշտօնեան, ըստ երեւոյթին, ծխախոտի սիրահար լինելով, թողնում է գործը, մօտենում վաճառողին, հոտոտում նմոյշները: Մայրս դիմում է նրա օգնականին. «Էֆէնդի, փաստաթղթերը պատրաստ են, խնդրում եմ դնէքկնիքը, շատ եմ շտապում»: Նա համաձայնում է, եւ մայրս, վերցնելով անցագիրը, արագ դուրս է գալիս գրասենեակից:

Զ. Եսայեանը Կ. Պոլսից հեռանում է 1915 թուականի ամռանը: Ֆիլիպէում (ներկայումս՝ Պլովդիվ), որտեղ նա հաստատուել էր. շուտով ապրում է խոր տագնապ: Կ. Պոլսում թողել էր մօրը եւ որդուն, Ֆրանսիայում՝ ամուսնուն, աղջկան, քոյրերին, որոնց հետ կապն արդէն երկար ժամանակ է խզուած էր պատերազմի պատճառով:

Այն սրճարանը, ուր նա լինում էր, ընկերական շրջանակում հոգեկան սփոփանք գտնելու, այցելում էր մի բուլղարացի սոցիալիստ եւս, երեսփոխանական ժողովի դեպուտատ՝ Մակեդոնիայի շրջանից: Տեսնելով մօրս յուսահատ վիճակը եւ իմանալով իրերու ու ընտանիքի դրութիւնը, նա յայտարարում է.

– Մակեդոնացու խօսք, ես նրա որդուն ու մօրը բերել կը տամ:

Որոշում է սկզբում ինձ բերել, յետոյ տատիկիս:

Ինձ Կ. Պոլսից Ֆիլիպէ է բերում մի բուլղարացի ընտանիք, որպէս իրենց զաւակի:

Բուլղարիայում երկար չմնացինք: Այդ երկիրը մտնում էր գերմանա – աւստրիական առանցքի մէջ՝ Թուրքիայի կողմը, որով կարող էր մեզ վտանգ սպառնալ: 1915–ի վերջերին մի քանի հայ վըտարանդիների հետ, որոնց մէջ էին Ռուբէն Զարդարեանի եւ Վարդգէս Սէրէնգիւլեանի այրիներն իրենց զաւակներով, օրիորդ Գեղեցիկ Պարտիզպանեանը եւ ուրիշները, Բեսարաբիայի վրայով մեկնեցինք Կովկաս:

Տեղի մտաւորականութիւնը Յ. Թումանեանի գլխաւորութեամբ մեզ ջերմօրէն ընդունեց: Մեծ բանաստեղծն օգնում էր մօրս, իսկ նա իր հերթին՝ Կ. Պոլսից գաղթած մեր խմբի ընտանիքներին, որոնք երկար տարիներ կապուած մնացին միմեանց հետ:

Զնայած հիւծուածութեանը, Կ. Պոլսում եւ գաղթի ժամանակ կրած տառապանքներին, Զ. Եսայեանը ծաւալում էր բուռն հասարակական գործունէութիւն որբախնամութեան, գաղթականների տեղաւորման եւ մատակարարման գծով: Միաժամանակ նա մեծ աշխատանք էր տանում արեւմտահայ գրողների ստեղծագործութիւնները պրոպագանդելու գործում: Յետագայում տանը տարբեր առիթներով յիշւում էր այն դասախօսութիւնը, որ կարդացել էր Թիֆլիսում 1916 թուականին «Թուրքահայ ժամանակակից Գրողները» թեմայով:

Մենք յաճախ Յ. Թումանեանի հիւրն էինք լինում Վօղնեսենսկայա փողոցում գտնուող տանը: Մի օր, երբ մեծերը զբաղուած էին ընդունելութեամբ, իսկ ես երախաների հետ վազում էի սենեակից սենեակ, նկատեցի սեղանի էլէկտրական մի լամպ, որի լոյսի էֆէկտները աղբիւրից հոսող ջրի տպաւորութիւն էին թողնում: Հրապուրուած այդ տեսարանով, մօտեցայ լամպին եւ ձեռք տուի. հոսանքն ինձ խփեց: Իմ բարձրացած աղմուկից բոլորը ներս խուժեցին: Մայրս շատ յուզուած էր, բայց հիւրերի մօտ իրեն զսպում էր:

Թումանեանի դստեր՝ Նուարդի յուշերի գրքում կայ մի նկար, որտեղ ճանաչելի այդ չարաբաստիկ լամպը դասաւորէչ – պահարանի վրայ (այն ժամանակ, հաւանաբար, աւելի ցածր տեղ էր դըրուած):

(Շար. 3)

…փանոս Սիւնեցի թաղուած է թէ՛ Աղբերց վանքը եւ թէ Թանատի վանքը։ Եւ քանի որ երկու Ստեփանոս Սիւնեցի չունինք, որ մէկը թաղուած ըլլայ մէկ վանքը, միւսը՝ ուրիշ վանք մը, ուրեմն պէտք է ընդունիլ, որ մէկ վանք ունինք երկու անուններով՝ Թանահատ եւ Աղբերց վանք, ուր թաղուած է Ստեփանոս Սիւնեցի։ «Այսպիսով, — կ'եզրակացնէ հեղինակը, — սկզբնաղբիւրների բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնը մեզ բերում է որոշակի այն հետեւութեան, որ Գլաձորի համալսարանը գործել է Ս. Ստեփանոս վանքի հովանաւորութեան տակ, իսկ Ս. Ստեփանոսն, ուր թաղուած է Ստեփանոս Սիւնեցի մատենագիրը՝ Թանահատն է։ Ճշգւում է Գլաձորի տեղադրութեան հարցով զբաղուող այն գիտնականների յայտնած կարծիքը, որոնք Գլաձորի համալսարանը տեղադրել են «Թանահատում»։

Այժմ դիմենք աղբիւրներուն։

Ամէնէն հին աղբիւրը Վայոց ձորի մէջ Ներսէս Մշեցիի դպրոցի մասին, ուր կը յիշուի նաեւ տեղի Աղբերց վանք անունը՝ Մատթէոս Կիլիկեցիի յիշատակարանն է, գրուած 1284 Յուլիսին։

Կիլիկիոյ Մլիճի վանքէն Մատթէոս քահանան 1283-ին կուգայ «Րաբունեաց վարժապետ» Ներսէսի մօտ ուսանելու. դպրոցը կը գտնուէր Վայոց ձոր կոչուած գաւառը.

«Հուպ ի շիրիմըն Սիւնեցի,
ի յԱղբերց վանս մենաստանի»

այսինքն՝ Սիւնեցիի շիրիմին մօտ, Աղբերց վանքին մէջ։

Հոս ունինք երկու յուշարձաններ, մէկը Սիւնեցիի շիրիմն է, Թանատի վանքը, որ բաւական ծանօթ է որով հեռաւոր Կիլիկիայէն եկած ուսանողը կը ճանչնայ անոր մօտ գտնուող միւս՝ Աղբերց վանքը։ Ստեփանոս Օրբէլեան Թանատի վանքի մասին կը գրէ «Թանատի վանք, յորում կայ նշխարհք սրբոյն Ստեփանոսի»։ Ուրեմն Թանատի վանքը սուրբ Ստեփանոս Սիւնեցիի անունով կը կոչուի եւ ոչ թէ ուրիշ սուրբ Ստեփանոսի, որ Նախավկան է։ Ասիկա կը հաստատուի Թանատի որմներուն պահպանուած արձանագրութիւններով։

Աղբերց վանքը Ս. Ստեփանոս Նախավկայի անունով է եւ ի զուր Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան զայն կ'ընծայէ Թանահատին։ Երբ Աղբերց վանքի եւ Գլաձորի ձեռագիրներուն մէջ կը գրուի «ընդ հովանեաւ Ս. Ստեփանոսի», Նախավկան նկատի կ'առնուի ամէնուրեք։ Այս մասին կը վկայեն Պօղոս վարդապետ եւ Կիրիոն վարդապետ։

Գլաձորը Թանատը կամ Թանահատը չէ, այլ Աղբերց վանքն է, ուր 1282-ին Ներսէս Մշեցի կը հաստատուի եւ կ'ունենայ մանկավարժական բեղուն գործունէութիւն մը, ուրկէ ալ կը սկսի Գլաձորի համալսարանի պատմութիւնը։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

(Նար. 2)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Նշան Փալանճեան» ճեմարանին մէջ, Օգոստ. 25-ի առաւօտեան բացուած է յիսնամեայ Համազգայինի համագաղութային անդրանիկ համագումարը, մասնակցութեամբ Միացեալ Նահանգներէն, Քանատայէն, Աւստրալիայէն, Կիպրոսէն եւ Լիբանանի վեց մասնաճիւղերէն եկած պատգամաւորներու։ Կեդր. Վարչութեան հովանաւորութեամբ համագումարը չորս օրերու ընթացքին վերագնահատումի ենթարկած է անցեալ 50 տարիներու գործն ու գործելակերպը եւ փնտռած նոր ճամբաներ, գործելակերպի նոր եղանակներ, «Համազգային»ի կառոյցը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար։ Բացումը կատարած է Կեդր. Վարչութեան ատենապետը՝ Շաւարշ Թորիկեան, շեշտելով Համազգայինի հիմնադիրներուն առաջադրանքը՝ հայ մշակոյթի պահպանում եւ զարգացում, որուն կարեւորութիւնը կը շեշտուի սփիւռքեան պայմաններուն մէջ։ Ապա կարդացուած է Կեդր. Վարչութեան գործունէութեան տեղեկագիրը, որմէ ետք իւրաքանչիւր պատգամաւոր, գրաւոր կամ բանաւոր, ներկայացուցած է իր շրջանի Համազգայինի վիճակը, տալով ընդհանուր պատկեր մը անոր աշխատանքներուն, իրագործումներուն եւ դժուարութիւններուն մասին։

Օգոստ. 26-ի եւ 27-ի նիստերուն օրակարգի նիւթերը եղած են հարցերու քննարկում եւ առաջարկներու ունկնդրութիւն։ Քննարկուած են երկու ընդարձակ նիւթեր՝ կազմակերպչական եւ տնտեսական։ Վարուժան Սահակեան ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուցած է կազմակերպչական աշխատանքներու առնչուող հարցերը՝ մասնաճիւղերու ուժեղացում, իւրաքանչիւր մասնաճիւղի կողմէ գործունէութեան յստակ ծրագրի մը պատրաստութիւն, նոր մասնաճիւղերու կազմութիւն։ Խօսուած է նաեւ շրջանային գործիչի մը անհրաժեշտութեան մասին, որ մասնաճիւղէ - մասնաճիւղ շրջելով աւելի ամուր հիմներու վրայ պիտի դնէ Միութեան գործունէութիւնը եւ ձեւով մը կապը պիտի հանդիսանայ Կեդր. Վարչութեան եւ տուեալ մասնաճիւղի միջեւ։ Այս մասին կարելի չէ եղած ունենալ համագումարի մասնակցող ներկայացուցիչներուն յստակ կարծիքը, նիւթական պատճառներով։

Տնտեսական հարցերու նուիրուած զեկուցումը կարդացած է Ալպեռ Քիւփէլեան։ Ան առաջարկած է ընել այնպէս՝ որ ցարդ նիւթական իր եկամուտները պատահական հանգանակութեան ձեւով կատարող այս միութիւնը դառնայ տնտեսապէս շատ աւելի լաւ կազմակերպուած եւ առողջ հիմերու վրայ դրուած միութիւն մը։ Այս ուղղութեամբ եղած են առաջարկներ՝ կազմել դրամ հաւաքող կեդրոնական մարմին մը, որ իր յանձնախումբերը ունենայ այլ գաղութներու մէջ եւս, ստեղծել կեանքի ապահովագրութեան գրասենեակներ, ճամբորդական գրասենեակներ, ընդհանուր ծառայութեանց գրասենեակ, փոխադարձ վարկի դրութիւն, եւայլն։ Այս հարցերու զեկուցաբերներ եղած են Հրաչ Հաճէթեան եւ Մասիս Ալեքսանդրեան։

Օգոստ. 28ի նիստին խօսուած է դըպրոցներու կարիքի, քատրի պատրաստութեան եւ հրատարակչական մարզի աշխատանքներու մասին։ Ժողովականները խիստ անհրաժեշտ գտած են ճեմարաններու հիմնումը զանազան գաղութներու մէջ։ Հոն՝ ուր կարելի չէ ամէնօրեայ դպրոցներ հիմնել, շեշտած է ան, պէտք է մտածել միօրեայ դըպրոցներու մասին։

Միւս կողմէ, նկատի ունենալով այն մեծ բացը որ կը ստեղծուի ուսուցիչներու կամ ընդհանրապէս մեր մշակութի մարզէն ներս անհրաժեշտ ուժերու չգոյութեան հետեւանքով, ժողովականներուն թելադրուած է խորհիլ միջոցներու մասին՝ ունենալու համար համալսարանական մակարդակով պատրաստուած ուժեր։ Խօսուած է նաեւ հրատարակչական տուներ եւ կեդրոններ ունենալու, գիրքերու տարածման գործը կազմակերպելու, պարբերաթերթեր ունենալու եւ մանաւանդ նոր գրողներու գործերը քաջալերելու անհրաժեշտութեան մասին։

ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ
ՊԱՇՏՊԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հրայր Գիլինճեանի պաշտպան յանձնախումբը (68 ռիւ Սէնթ, Մարսէյլ) մամուլի հաղորդագրութեամբ մը կը տեղեկացնէ թէ ամառը, Մարսէյլի մէջ, տեղի ունեցած է առաջին համագումար մը, որ կը համախմբէր Հ. Գիլինճեանի պաշտպան յանձնախումբերու ամբողջութիւնը։ Հաղորդագրութիւնը կը շեշտէ որ. — «Բացայայտ եղած է որ այս հարցը, իր քաղաքական պարունակութեամբ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Հայ Դատի ըսկըզբունքն իսկ»։

Այդ իսկ պատճառով, համագումարը հաստատած է իր միաձայն վճռականութիւնը զօրավիգ կենալու Հ. Գիլինճեանի, բոլոր պարագաներու մէջ, ինչ որ ալ ըլլայ հարցին յետագայ զարգացումը իրաւագիտական գետնի վրայ։ Եւ վերջապէս, նկատելով որ Գիլինճեան հարցը «կը ներկայացնէ հայ ազգային հարցի մը բաղկացուցիչ բոլոր տարրերը, համագումարը որոշած է հանդիպում մը գոյացնել հայ գաղութի բոլոր կազմակերպութեանց, մամուլի օրկաններու եւ եկեղեցիներու միջեւ»։

SYPMOSIUM INTERNATIONAL DE MUSIQUE
PARIS, 26 - 28 SEPTEMBRE

Կազմակերպութեամբ Փարիզի Մարդաբանական Ուսումնասիրութեանց ակադեմիայի եւ ժառոէն տը Միւզիքի, Սեպ. 26-էն 28, ժամը 20·30-ին Սալ Քորթոյի մէջ (78 ռիւ Քառտինէ, Փարիզ 17) տեղի կ'ունենայ երաժշտութեան միջազգային Սիմպոզիոմ մը։

Յայտագրին վրայ՝ Շուման, Պէթհովըն, Ֆրանք, Պախ, Մոցարթ, Շուպէրթ, իրենց մասնակցութիւնը բերող արուեստագէտներու մէջ՝ Իօժէնի Ալէսեան (դաշնակ), որ Կիրակի, Սեպ. 28-ին, ժամը 20·30-ին կը նուագէ Շուպէրթի եւ Պէթհովընի ջութակի եւ դաշնակի սոնաթները (ջութակ՝ Իզապէլա Պետրոսեան)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՈՅԹԻ մէջ, Օգոստ. 29 - 31, տեղի ունեցած են Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան 47-րդ ողիմպիական խաղերը, մասնակցութեամբ Նիւ Ինկլընտէն, Միտ - Էթլէնթիքէն, Միտ - Ուեսթէն եւ Ֆրէզնոյէն հաւաքուած երիտասարդներու։ Վերջին օրը տեղի ունեցած է մարզիկներու տողանցքը։ Եռօրեայ խաղերուն կէտերու դասաւորումով առաջնութիւնը շահած է Տիթրոյթ 189 կէտերով, երկրորդ՝ Պոսթըն (109 կէտ), երրորդ՝ Փրովիտենս եւ Ուաթրթաուն (89 կէտ)։ Տողանցքէն ետք խօսք առած են ընկ. Արամ Պաղտասարեան եւ Հ. Օ. Մ.ի կողմէ Անժէլ Մանուկեան։ Ողիմպիականներուն ներկայ եղած են հազարաւոր մարզասէրներ Միացեալ Նահանգներու զանազան շրջաններէն եւ Քանատայէն։

×

ՌՈՒՄԱՆԻԱ գացած է Պոլսոյ ծանօթ հայ ատամնաբոյժ Զարեհ Մակար մասնակցելու համար բժշկական Պալքանեան Համագումարին։ Պուքրէշի համալսարանին մէջ «Նոր հայեցակէտեր լինտերու դարմանումին մէջ» նիւթին շուրջ դասախօսելէ ետք Տոքթ. Զարեհ Մակար կ'անցնի Պուտափեշտ, ուր եւս դասախօսութիւն մը կուտայ իր գծած ու պատրաստած լուսապատկերներու առընթեր ցուցադրութեամբ։

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Օգոստ. 26-ին, մեռած է Յակոբ Պէօրէքճեան։ Հանգուցեալը տարիներ վարած է Գոքինիոյ Թաղական Խորհուրդի քարտուղարութիւնը։ Գրաւման շրջանին եղած է Գոմոթինիի Ազգային Մարմնի քարտուղար։ Իր կնոջ՝ Նըւարդի հետ, մաս կազմած են Գոմոթինիի մէջ «Սեւումեան» Միութեան թատերախումբին։ Թաղումը կատարուած է Օգոստ. 27-ին։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Մարտիկ ինկած էր անհանգիստ լռութեան մը մէջ մինչ Խաչեր կը խօսէր, որ այդ գիշեր միասին ճամբայ ինկային միանալու ֆէտայիներուն, Վարդանի խումբին, Վարդաձորի կռուին։ Խաչեր չէր կրնար ըմբռնել որ Մարտիկ իրապէս Զէյնապէն չէր կրնար հեռանալ։

- Խաչեր աբեր, ըսիր որ Ջէօթէլլի Ջատէն գէ՞ղն է էս գիշեր, — նորէն հարցուց Մարտիկ։

Խաչեր կռահեց, որ Մարտիկի ծանր հարցումին մէջ, որ նոյնպէս ծանր ըլլութենէ մը կուգար, վտանգ մը կար։

— Չէ, տղաս, մի մոռնար որ ան առնուազն տասը վարժ կռուողներ ունի իր հետ, ինքը, Ջէօթէլլի Ջատէն վարժ նըշանառու է։ Ան մէջտեղէն կարելի է վերցնել Պէքիրի ձեւով միայն։ Կոտոշ Մուսեխի սպանութիւնը Ջէօթէլլիին վրայ շատ սուղի պիտի նստի եթէ քիչ մը սա մէջտեղերը խաղաղին...

Խաչեր կը խօսէր մինչ Մարտիկի գըլխէն կ'անցնէին գիւղացիներու կարաւանը, ծառերէն երկարող ու վերջալոյսի պատռտած ստուերներու պէս։ Ջուլհակ Պետօն, հօրքոյրը, — խեղճ հօրքոյրը — բոլորը, բոլորը ժանտարմներու կոպիտ հսկողութեան ներքեւ։ Մարտիկ կը ըզգար, որ արիւնը աւելի արագ շրջան կ'ընէր իր երակներուն մէջ, նոյնիսկ կը զգար այդ շարժումին ձայնը երբ իր արեան մէջ կարծես ձիու ոտքերու ձայն առաւ։ Խաչեր չունչը բռնեց ճչգելու համար գիւղին կողմէն եկած աղմուկը, հովի թեթեւ շարժումի մը պէս։ Իր ականջները լարեց սպիտակ ձին Մարտիկին։ Ջէօթէլլի Ջատէն գիւղէն դուրս կուգայ եւ կամ կրնար ըլլար որ իրենք պաշարուած են բերդին մէջ։

Խաչեր աւելի անակնկալի եկաւ երբ տեսաւ ու լսեց Մարտիկի վճռական ու արագ կարգադրութիւնը։

— Նայէ, Խաչեր աբեր, մի՛ վախնար, վտանգ չկայ։ Դուն անմիջապէս վար կ'իջնես, ա՛յ, էդ խոշոր ապառաժներուն մէջ։ Կը կրակես Ջէօթէլլի Ջատէի խումբին վրայ, իսկ ես վար կ'իջնեմ ու կը մտնեմ դիմացի էքնոյենց թթենիներուն մէջ։ Քեզի համար վտանգ չկայ ինչքան ատեն որ պաշտպանուած ես էդ քարերուն մէջ։ Ես էնտեղ կը սպասեմ որ իրենց բոլոր ուշադրութիւնը քու կողմը դարձնեն։ Էն ատեն իմ գործը կը դիւրանայ Ջէօթէլլի Ջատէին վրան յարձակելու համար...

Տէմիրճի Խաչեր ինքն ալ չգիտցաւ, թէ յանկարծ ինչ պատահեցաւ իրեն։ Մարտիկ էնքան վճռական էր, էնքան արագ, որ այլեւս առիթ չունեցաւ մէկ խօսք անգամ ըսելու եւ արդէն Մարտիկ հեռացած էր։

Ջէօթէլլիի խումբն էր որ կուգար արագ ու քարատրոփ...

×

Օր չէր անցներ որ ժանտարմ չանցնէր Հաճի Մուսայի խոնախին մօտէն անցնող ճամբայէն, որովհետեւ Գարափունարէն քաղաք տանող գլխաւոր ճամբան էր։ Ծանօթ եւ երբեմն ալ անծանօթ ժանտարմներ յաճախ վար կ'իջնէին իրենց ձիերէն, Հաճիին բարեւ մը տալու, խօսելու անցած դարձածէն, նաեւ սուրճ խմելու։

Հաճի Մուսան, արաբական մետաքսէ ապա մը ձգած ուսերուն, հաստ ու ծալ գօտի մը կապած՝ ուր դրուած կար միշտ արծաթ կոթով դանակ մը, նստած խոնախի դրան մօտ նոյնպէս արաբական սատափազօծ իսկէմլէյի մը վրայ, նարկիլէ կը ծխէր եւ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր ժանտարմի մը որ Մարտիկը հետապնդողներէն մէկն եղած էր։

(Նար. 156)

(Շար. Ա. էջէն)

չմնայ։ Արդարեւ «50 միլիոն սպառող» պարբերականէն գրաքննուած է Գիւղա – տընտեսութեան նախարարութեան սպա – սարկութեանց կողմէ եզերուն վերաբե – րող յօդուած մը, ուր կը հաստատուէր թէ անոնց ալ վնասակար ներազդակներ (հորմոն) կը տրուին իբրեւ կեր։ Անիկա կափ մը կը նկատուի մինչ հորթը 50 առ հարիւր համեմատութեամբ կորսնցու – ցած է իր սպառումը։ Յաջորդով՝ կարգը հաւանաբար գայ գառնուկին, ոչխարին, խոզին։ Մնաց որ եթէ քննութիւնները խորանան պիտի պարզուի անշուշտ որ բնական ոչինչ մնացած է ուտելիք։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ, քարիւղը արտածող եր-կիրներու ժողովը աւելի քան երբեք հաս-տատեց թէ որքան խոր է անհամաձայ – նութիւնը իրարու միջեւ։ Լիբիա եւ Ալ-ժերիա դեռ Զորեքշաբթի չէին յաջողած պարտադրել իրենց տեսակէտները, Սա-ուտի Արաբիա ալ չէր ուզեր «խօսք հաս-կընալ»։ Վերջին փորձ մը տեղի կ'ունե-նար Զորեքշաբթի օր բայց մեծ յոյս չը-կար որ կարգադրութիւն մը ըլլայ։

ԺԱՆ ՓԻԱԺԷ հոգեբան եւ մանկավարժ մեռաւ 84 տարեկանին, Ժընեւ։ Կարեւոր աշխատանքներ ունի երախային մտած-ման եւ լեզուին զարգացման մասին ինչ-պէս նաեւ գիտութեանց ուսումնասիրու-թեանց արժէքին մօքին համար։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արաքսի Զաքարեան, Պ. Գրիգոր Զաքարեան եւ զաւակները, Տի-կին Անժէլ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Ռո-լան Ֆոնթէն եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զաքարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի այս Կիրակի, Սեպտ. 21, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկե-ղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գարաօղլանեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպը-սակով, եւ այլ նուիրատուութեամբ մաս-նակցեցան իրենց սուգին, իրենց մօր՝

ՆՈՒԱՐԴ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ (պատահած՝ Յուլիս 18ին)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Հ. Թաշճեանի մահուան քա-ռասունքին առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Պերճուհի Տիփուր, Պ. Մկրտիչ Պէրպէրեան, Այրի Տիկին Շաքէ Թաշճեան 100–ական, Տէր եւ Տի-կին Յակոբ Երէցեան, Տէր եւ Տիկին Գը-րիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Վար-դան Նաճարեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խաչերեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Յով – հանէսեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Ընքա-պալեան, Տիկին Ռեփեկա Աստուրեան 50–ական։Նոյնպէս, Աւետիս Մաղաքեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սերժ Յովսէփեանէ 100 եւ Տէր եւ Տիկին Բա-րունակ Պառաւեանէ 150, Տէր եւ Տիկին Ամուճանեանէ իրենց հօր Պ. Եկէքեանի մահուան առթիւ 100։

– ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է –

1.– Մեր աշխատակիցներէն կը խընդ-րուի՝ թուղթին միայն մէկ երեսին վրայ գրել։

2.– Կազմակերպութիւններէն կամ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւններէն, որոնք նուիրատուութեանց ցանկեր կը ղրկեն, կը խնդրուի.– ա) յաճախ ղրկել եւ ոչ քա-նի մը ամիսը անգամ մը՝ երկարապա – տում ցանկեր։ բ) Անունները ընթեռնլի գրել. հակառակ պարագային՝ լոյս չեն տեսներ։ գ) գումարները կարգով գրել, այսինքն՝ նոյն գումարները միասին։

3.– Որեւէ ծանուցում կամ հաղորդա – գրութիւն — մանաւանդ՝ նորակազմ մի-ութիւններէ կամ ձեռնարկներէ — որոնց չընկերանար խմբագրութեան ուղղուած եւ պատասխանատուի մը կողմէ ստորագրը-ուած նամակ մը՝ նկատի չեն առնուիր։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

GALA ET BANQUET

DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
Section des Hauts—de—Seine

Sous le patronnage de NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de KEVORK BAKERDJIAN

LE SAMEDI, 4 OCTOBRE — A 20 H.

AU PROFIT DES OEUVRES SOCIALES

Ouverture de la Soirée à 20 h. précises.

Animé par l'Orchestre LES GAIDZAGS
e t
MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE
Intérpretée par le Trio Arménien de Radio — France

Chanteuse: Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon: Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare: M. ARTO PEHLIVANIAN

Théatre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25, Avenue Victor — Cresson

Reservation: 770.07.25 — 642.73.10

ՔՐԻՍՏՈՍ՝ ՄԵՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Գրեց՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Գին՝ 10 Ֆ.։ — Դիմել՝
Archimandrite:—
V. IKNADIOSSIAN
Eglise St. Tatéos
Camp. Périer, St. Antoine
13015 — *MARSEILLE*

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու – թիւնը որոշած է սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներ յատկացնել համալսարա-նական ուսանողներու։

Թեկնածու ներկայանալ փափաքող ու-սանողներէն կը խնդրուի գրաւոր կեր – պով դիմել Միութեան կեդրոնատեղին՝

ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15
LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
32, *Rue de Trévise*, 75009 — *PARIS*

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սերովբէ Հայրապետեանի մահուան առթիւ՝ «Տարօն» սրահի բարեզարդման համար.– Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գու – յումճեան 300, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Հայրապետեան եւ զաւակը՝ 100–ական, Տիկին Վարդուհի Ասլանեան, Տիկին Ար-մենուհի Գասպարեան, Տիկին Անոյշ Հայ-րապետեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Եփրեմ-եան 50–ական, Տիկին Փերուզ Կիրակոս-եան՝ իր ամուսնոյն մահուան Ա. տարե-դարձին առթիւ 100 Ֆ.։

ԷՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՏՈՅՏԸ՝ ՏՕՄԷՆ ՏԷ ՋԻԼ

որ կը կրկնուի, Կիրակի, 21 Սեպտ. իր գտած յաջողութեան պատճառաւ։

Փարիզէն 150 քմ. դէպի հիւսիս, հըս – կայ փառքը ընդարձակ լիճով, կղզեակ-ներով, նաւարկութեամբ։ Ճաշարաննե – րով եւ զուարճութեան բազմաթիւ կա – րելիութիւններով։

Մանրամասնութեանց համար հեռա – խօսել առաւօտ մինչեւ ժամը 10 – 372 04 20

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ՝ GIVERNY

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Կիրակի Սեպտ. 21, դէ-պի՝ Ժիվէռնի։ Այցելութիւն՝ Քլօտ – Մոնէի հռչակաւոր պարտէզը։

Լը Վօտրէօյլ ճաշարանը ապահովուած է փափաղօքներու համար։

Զմայլելի զբօսավայր մը՝ լիճով եւ ե-րախաներու համար մասնաւոր խաղերով, եւայլն։

Մեկնում՝ Սքուար Մոնթոլոնէն, ժամը՝ 8 – 8,30՝ ամէնէն ուշը։ Օթօքարը կանգ կ'առնէ նաեւ Փորթ տ'Օրլէան՝ ժամը 9ին, Զօր. Լըքլէրի արձանին առջեւ։

Երթ ու դարձ 50 Ֆ.
(Երախաներու համար կէս գին)

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայ-նել հետեւեալ թիւերուն.– 533.06.31 – 206.42.50

—×—

ՊՏՈՅՏ՝ BIEVRES

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի մա-նաճիւղը, պտոյտ մը կազմակերպած է Սեպտ. 21, Կիրակի ամբողջ օրը։ Քա-ղաքապետարանի Պիէվր դղեակին մէջ հայկական օր մը։

Կը հրաւիրուին Իսիի, Քլամառի եւ Մէ-տօնի հայ տարէցները։ Տեղերը սահմա-նափակ ըլլալով, պէտք է արձանագըր-ուիլ մինչեւ Սեպտ. 18, Խաչուհիներու մօտ։

Մեկնումի օրը հաւաքուիլ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 10.30ին, Ռիւ տը լա Տէֆանս։

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
Duo Hartar
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱԳՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ 1
Հայրապետ. Պատ. Արեւմտ. Եւրոպայի
Պատուոյ նախագահութեամբ
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ Նախագահ Հ.Բ.Ը. Միութեան
Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի
Նախագահութեամբ՝
Պ. ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ
Նախագահ Հ.Բ.Ը.Միութեան Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Հ.Բ.Ը.Միութեան Կրթական եւ Մշակութային նպատակներուն։
Dans les Salons de l'Hôtel
PARIS — HILTON
18, *Avenue de Suffren — Paris* 15e
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 20.30–էն սկսեալ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ժամը 23էն մինչեւ առաւօտ
առաջնորդութեամբ՝ ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին։
Մասնակցութիւն ճաշի եւ Պարահանդէսի՝ 250 Ֆ.
Միայն Պարահանդէսին մուտքը՝ ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆ.

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրա-սենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռաձայն՝ 520.03.18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեւրանի Կապ. Խաչի տարեկան պա-րահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200	(235,20)
Հոգեհանգիստ	100	(117,6))
Շնորհակալիք	100	
Հարսնիք, նշանտուք	100	
Ծնունդ	100	
Կը փնտռուի	40	(47,04)
Կ'ուզուի	60	(70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատա-րակելի և սովորական ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.Ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գու-մարները)։

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
19
VENDREDI
19 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.735 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.735

Օ. Փ. Ե. Փ.

Մետասաններորդ ժամու Յաջողութիւն մը Գինեռու Շուրջ

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

Սեպտեմբերի 17-ին Քարիւղ Արտածող Երկիրներու կազմակերպութիւնը (ՕՓԵՓ) նոր ձախողութիւն մը եւս արձանագրելու վրայ էր, Վիեննայի մէջ, երբ վերջին պահուն՝ կէս գիշերէն քիչ առաջ, համաձայնութիւն մը գոյացաւ գիներու հարցին շուրջ: Մետասաններորդ ժամու այս որոշումը տրուեցաւ 5 ժամուան արտակարգ ժողովէ մը վերջ՝ սահմանափակուած ՕՓԵՓ-ի քարիւղի նախարարներուն միայն: Սէուտական Արաբիա ընդունեցաւ իր «թեթեւ» քարիւղին գինը 28 տոլարէն բարձրացնելու 30 տոլարի տակառը: Ասոր փոխարէն ՕՓԵՓ-ի անդամ այն երկիրները որոնք, համաձայն կազմակերպութեան անցեալ Յունիսի համաժողովին, իրենց քարիւղի գինը որոշած էին 32-էն 37 տոլարի միջեւ տակառը, ընդունեցան զանոնք «սառեցնել» մինչեւ յաջորդ համաժողովը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբերի կէսին Ինտոնէզիոյ Պալի քաղաքին մէջ:

×

Այս «յաջողութիւնը» բոլորովին մասնակի է սակայն: Արդարեւ ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացաւ Վիեննայի մէջ ո՛չ քարիւղի արտադրութեան մակարդակներու հարցին շուրջ, ո՛չ ալ ՕՓԵՓ-ի գալիք «ռազմավարութեան» շուրջ: Արդարեւ, Վիեննայի ժողովը կոչուած էր մանաւորաբար այս վերջին կէտը ունենալով որպէս օրակարգ ու գիներու հարցը, որ սկզբունքով անցեալ Յունիսին Ալճերիոյ մէջ լուծուած էր, պէտք է ինքնաբերաբար հետեւէր ձեւով մը: Արդ, «ռազմավարութեան» հարցի շուրջ երեք օր ամբողջ ժողով գումարելէ ետք, 39 նախարարներ (ՕՓԵՓ-ի անդամ 13 երկիրներէն իւրաքանչիւրը այս անգամ ներկայացուած էր 3 նախարարներով՝ Ելեւմուտքի, Արտաքին եւ Քարիւղի) ու շուրջ 200 խորհրդական - մասնագէտներ Սեպտեմբերի 17-ին կէսօրին բաժնուեցան որոշելով միայն ... որ դարձեալ պիտի հանդիպին յառաջիկայ Հոկտեմբերին: Այս «արդիւնքը» հետեւանք է այնպիսի սուր բախումներու, որոնց նմանը ՕՓԵՓ-ը ցարդ չէր տեսած, հակառակ տագնապներով հարուստ իր պատմութեան:

Ոորքին մէջ, երեք տարիէ ի վեր ՕՓԵՓ-ը կ'ապրի տեւական տագնապի վիճակ մը, որ զինք հասցուցած էր մահուան սեմին: Կը թուէր թէ միայն գալիք Նոյեմբերի «գագաթի» համաժողովը կրնար այս կազմակերպութիւնը տակաւին փրկել սառոյգ քայքայումէ: Սկզբունքով՝ «գագաթի» համաժողովը տեղի պիտի ունենայ մօտ մէկ ու կէս ամիսէն Պաղտատի մէջ, ՕՓԵՓ-ի հիմնադրութեան 20-րդ տարեդարձին առիթով: Վիեննայի ժողովը նպատակ ունէր, պատրաստելու «ռազմավարութիւն» մը, որ անդամ երկիրներու պետերուն կողմէ հանդիսաւոր կերպով պիտի վաւերացուէր իրաքեան մայրաքաղաքին մէջ: Արդ ժողովը այս նպատակին չհասաւ ու հիմնական տարակարծութիւններ կը շարունակեն գոյութիւն ունենալ, նուազագոյն երեք կէտերու շուրջ.

ա. - Քարիւղի գինը. Սէուտական Արաբիոյ քարիւղի նախարար՝ Շէյխ Ահմէտ Զաքի Եամանիի գլխաւորութեամբ յանձնախումբ մը «գիներու ռազմավարութեան» նախագիծ մը պատրաստած է, ըստ որուն յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին քարիւղի գիները բարձրանալու են համընթաց չափով մէկ կողմէ ճարտարարուեստականացած երկիրներու էնֆլասիոնի տոկոսին հետ, միւս կողմէ ամերիկեան տոլարի ու այլ դրամանիշերու սակերուն զարգացումին հետ: Ալճերիա, Լիպիա եւ Իրան հակառակ են այս ծրագրին ու կ'առաջարկեն որ նկատի առնուին նաեւ ՕՓԵՓ-ի անդամ երկիրներու ներքին էնֆլասիոնի տոկոսները:

բ. - Արտադրութիւն. Վերոյիշեալ երեք երկիրները կը պնդեն, թէ ինչ ալ ըլլայ որոշուելիք «գիներու ռազմավարութիւնը», կարելի չէ զայն կիրարկել, եթէ ՕՓԵՓ-ի անդամ երկիրները միասնաբար չծրագրեն իրենց իւրաքանչիւրին քարիւղի արտադրութեան մակարդակը: Հակառակ պարագային շուկայի վրայ պիտի ստեղծուէր քաոս մը (օրինակ՝ ներկայ վիճակը) որուն պիտի չդիմանար ոչ մէկ «ռազմավարութիւն»: ՕՓԵՓ-ի անդամ մնացեալ 10 երկիրները, գլխաւորութեամբ Սէուտական Արաբիոյ եւ Իրաքի, կը յայտարարեն թէ քարիւղի մակարդակին որոշումը իւրաքանչիւր պետութեան գերիշխանութեան անբաժան մէկ մասնիկն է ու կարելի չէ այս իրաւասութիւնը փոխել վեր-ազգային մարմինի մը:

գ. - Երրորդ Աշխարհ. Ո՞ւր է ՕՓԵՓ-ի անդամ երկիրներուն տեղը Երրորդ Աշխարհէն ներս: Սէուտական Արաբիա, որ այս հարցին մէջ յարաբերաբար առանձնացած է, կը խորհի թէ ՕՓԵՓ-ը միջնորդի դեր մը պէտք է խաղայ Երրորդ Աշխարհի եւ ճարտարարուեստականացած երկիրներու միջեւ. Վիեննայի մէջ, Շէյխ Ահմէտ Զաքի Եամանի առաջարկեց երրեակ համաժողով մը՝ ՕՓԵՓ - Երրորդ Աշխարհ - ճարտարարուեստականացած երկիրներ: Սակայն մեծամասնութիւնը անդամ երկիրներուն կը խորհին, թէ ՕՓԵՓ-ի տեղը ամբողջովին Երրորդ Աշխարհէն ներս է ու միակ համաժողովը որուն մասին պէտք է մտածել Հարաւ - Հիւսիս Երկախօսութիւնն է: Նման «երկախօսութեան» մը մէջ, քարիւղի ընծայած բանակցութեան կշիռը պէտք է ՕՓԵՓ-ը գործածէ ի նպաստ թերաճ երկիրներու պահանջներուն:

×

Այս բոլոր անհամաձայնութիւններէն անդին, կար տակաւին ... հիմնականը. ի մահ թշնամանք մը որ ծայր տուած է Արաբական Ծոցի շրջանին մէջ, մէկ կողմէ հանրապետական Իրանի՝ միւս կողմէ Իրաքի եւ Սէուտական Արաբիոյ միջեւ: Վիեննայի համաժողովին նախօրեակին իսկ սահմանափակ պատերազմ մը տեղի ունեցաւ Իրաքեան - Իրանեան ճակատի վրայ, որուն քիչ մնաց զոհ երթար նոյնինքն Պանի Սատրը, Իրանի նախագահը: Իրաքցիք կը պնդեն, թէ 120 քիլոմեթր քառակուսի տարածութեամբ հողամաս մը «ազատագրած» են այս պատերազմին ընթացքին: Ինչպէ՞ս ակնկալել, որ այս ոխերիմ թշնամիները՝ Իրաք ու Իրան, զէնքի ճակատը մոռնալով համերաշխութիւն ցոյց տան քարիւղի ճակատին վրայ: Այս վերջինին վրայ սակայն, Իրանի ամենավտանգաւոր թշնամին Իրաքը չէ, այլ Սէուտական Արաբիան, որ իր քարիւղին գիները ցած պահելով ու արտադրութիւնը բարձրացնելով, կը ձգտի Իրանէն խլել անոր շուկաները ու այսպէսով սնանկացնել նորաստեղծ հանրապետութիւնը:

Վիեննայի մէջ Իրանցիք կ'ըսէին Սէուտցիներուն. «բարձրացուցէք ձեր քարիւղի գիները, ինչպէս խոստացած էիք անցեալ Յունիսին Ալճերիոյ մէջ, ու նուազեցուցէք ձեր արտադրութիւնը, ապա կը խօսինք «ռազմավարութեան» մասին»: Ասոր կը պատասխանէին Սէուտցիները. «Համաձայնինք ռազմավարութեան շուրջ», յետոյ կ'ուսումնասիրենք գիներու ու արտադրութեան հարցը: Խուլերու երկախօսութիւն մը, որու ծուղակէն ՕՓԵՓ-ը դուրս եկաւ, մասամբ միայն, վերջին ժամուն, շնորհիւ Քուէյթի Քարիւղի նախարարին մէկ հաշտարար նախաձեռնութեան, գիներու հարցին շուրջ: «Հաշտութիւն» մը, որ բոլորովին մակերեսային կը մնայ սակայն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ

ՀԱԿԱՀԱՐԵՒԿՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

Հազիւ շաբաթ մըն է, որ բանակը իշխանութիւնը ձեռք առած է երկրին մէջ եւ Ատանայէն ետք, երկրորդ ահաբեկում մըն ալ կատարուեցաւ, այս անգամ Պոլիս, ուր Չորեքշաբթի օր սպաննուեցաւ թաղամասի մը ոստիկանապետը՝ Այկութ Կենճ, 32 տարեկան: Երկու զինեալ յարձակողները փախուստ տուած են սպաննելէ ետք ոստիկանապետը Շիշլիի մէջ, ուրկէ կ'անցնէր կառքով: Կինն ալ վիրաւորուած է: Աւելի քան հաւանական կը նկատուի, որ այս ահաբեկումին ետին ալ ձախ - յեղափոխական Տէվ - Սոլ կազմակերպութիւնն ըլլայ: Սպանութիւնը յար եւ նման եղած է նախկին Նախարարապետ Նիհաթ Էրիմի սպանութեան (Պոլիս, Յուլիսին): Պոլսոյ Աւճըլար թաղամասին մէջ ալ, հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցած է ոստիկանական ուժերու եւ ձախ տարրերու միջեւ, որուն ընթացքին վիրաւորուած է ուրիշ ձախ շարժումի մը՝ - Մարքս - Լենինիսթ Զինեալ Քարոզչութեան Միութեան պետը՝ Զէքի Եազըճը: Յաջողած էր փախիլ բարձր հսկողութեան տակ գտնուող բանտէ մը, անցեալ ամիս:

Միւս կողմէ Տէվ - Սոլ կազմակերպութեան մէկ բանբերը հեռաձայնած է թրքական թերթերու խմբագրութեանց, Չորեքշաբթի վաղ առաւօտեան (ահաբեկումէն առաջ) յայտնելով թէ քանի մը օրէն հակահարուածի մը պիտի ձեռնարկէ զինուորական իշխանութեան դէմ: Շարժումը պատասխանատու կը նկատուի բազմաթիւ եղեռնափորձերու եւ մահափորձերու վերջին 6 ամիսներու ընթացքին եւ կը կարծուի թէ 1000 լաւ զինուած անդամներ ունի Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Տէվ - Սոլի հեռաձայնը հետեւած է այն խուզարկութեանց եւ ձերբակալութեանց որոնք ըլլալու են զինուորականներուն կողմէ: Կ'ըսուի նաեւ թէ յատուկ ատեաններ պիտի հաստատուին ժամ առաջ դատելու համար ծայրայեղները, որոնք բանտն են: Շուրջ 5000 հոգի ձերբակալուած է զինուորական պետական հարուածէն ի վեր:

Գալով կազմուելիք առժամեայ Դահլիճին, իբրեւ նախարարապետ կարգ մը նոր անուններ կը յիշուին, ինչպէս՝ Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլու, զօր. Հայտար Սալթըք եւ արեւմտասէր մը՝ Քամրան Ինան:

×

× Աթէնքի մէջ, Չորեքշաբթի օր 5000 համալսարանական մեծ մասամբ՝ ուսանող, բողոքի ցոյց մը ըրած են, քալելով թրքական դեսպանատան վրայ: Ցուցարարները պաստառներով տողանցած են եւ պոռացած ալ լոզունգներ ինչպէս՝ «Անկա՛ր ատլանտեան ներշնչումով հարուածը», մինչ մայոյականները թէ՛ Ամերիկայի եւ թէ Խորհ. Միութեան դէմ կը բողոքէին: Նաեւ Աթէնքի մէջ, ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնէութեան պատկանող 5 կառքեր կրակի տրուած են, վիրաւոր չկայ: Ոստիկանութիւնը ըսած է թէ արարքին տէր եղած է «Ձախ Յեղափոխական» կոչուող շարժում մը:

×

Տեղւոյն վրայ շատեր տարբերութիւն մը չեն տեսներ Տէմիրէլի եւ ներկայ զինուորականներու քաղաքական տեսակէտներու միջեւ: Կէս - կատակի պէս կը յիշատակուի սա հարց - պատասխանը, զոր Ֆրանսացի լրագրող մը ունեցած է Թուրք մտաւորականի մը հետ՝ «Տէմիրէլ կրնա՞յ օր մը իշխանութեան գլուխ վերադառնալ», «վերադառնա՞լ: Բայց իր գաղափարները միշտ իշխանութեան գլուխն են»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇՈՒՆՑԻՈՆԻ (Փարակուէյ) մէջ, ուր ապաստանած էր տապալումէն ի վեր, սպաննուեցաւ Նիքարակուայի նախկին մենատէրը՝ Անասթազիօ Սոմոզա: Մահափորձէն քանի մը օր առաջ, հարցազրոյցի մը ընթացքին յայտարարած էր. - «Ուժով կը զգամ եւ պատրաստ եմ պայքարի: Կրկին ձեռք պիտի ձգեմ Նիքարակուան: Կը թքնեմ դաւաճան Գարթըրի օգնութեան վրայ: Այդ աղբը երկիրս կարմիրներուն յանձնեց»:

ՁԱԽ - ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Միշէլ Քրեփօ վիրաւորուեցաւ կառքի արկածէ մը, Փարիզ, առջի գիշեր: Հիւանդանոց փոխադրուած է, ուր վիճակը գոհացուցիչ կը նկատուի:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Իրան տնտեսական համաձայնագիր մը ստորագրած են ապրանքներու փոխադրութեան վերաբերող: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները վատթարացած էին, քանի Թեհրան կը մեղադրէր Մոսկուան որ զէնք կը հայթայթէ Իրաքի:

ԻՐԱՔԻ Ազգ. Ժողովին մէջ Արտաքին նախարարը պաշտօնապէս յայտարարած է թէ Իրաք չեղեալ կը համարի 1975-ի սահմանային համաձայնագիրը Իրանի հետ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէի վաւերացման (Շաբաթ) պարագային, Յունուար 1-էն սկսեալ, ընկերվարականները կրնան պաշտօնական օրաթերթ ունենալ՝ «Ընկերվարական Պայքար», 16 էջ ֆորմա թապլօյիտ եւ 40 հազար տպաքանակով:

ԻՐԱՆԻ համայնավար Թուտեհ կուսակցութիւնը անուանարկութեան դատ բացած էր Էքսփրէս շաբաթաթերթին դէմ, որ 1979 Դեկտեմբերին գրած էր թէ «Քա.Ժէ.Պէ.ն, Իրանի մէջ կը հակակշռէր գործակալներու չորս զուգահեռ ցանցեր, որոնցմէ՝ Թուտեհը: Հարցը եկաւ առջի օր Փարիզի 17րդ պատժական Ատեանին առջեւ: Վճիռը՝ Հոկտ. 14ին:

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Արեգնազի այս պատմութեան կ'ընկե – րանար երգ մը, զոր ան կ'երգէր, խո՛ր զգացումով եւ կարօտո՛վ...։

«Էրթամ քրտու գեղ, օ՛յ, օ՛յ...
«Առնիմ Թուղթ մը եղ, օ՛յ, օ՛յ
«Խփիմ ձուածեղ, օ՛յ, օ՛յ
«Տանիմ հովըւին, օ՛յ, օ՛յ
– Հովիւ խոուաւ, օ՛յ, օ՛յ,
« Ոչխար մալըլաւ, օ՛յ, օ՛յ,
«Բերուր չըւարաւ, օ՛յ, օ՛յ,
«Կթոց գլորաւ ... օ՛յ, օ՛յ...։

. . . .

Թէեւ չեմ տեսած մեծ հայրս Կարապետ քահանան, տեսած ու սիրած եմ սակայն մեծ մայրիկս, երէցկին Սալվարը, որ 100 տարեկանի մօտ, փակած մեր գիւղի տան Թոնրան չրթին, հազիւ կ'եբերար իր տեղէն։

«Դատէ» կը կոչէինք զինք։ Լուսնակի նման կլոր ու լեցուն երեսով, սեւ ու խոշոր աչքերով, որոնց լոյսը սակայն, շա՜տ կարճցած էր։ Իր ցաւոտ աչքերուն, Թուխ դեղ կը քաշէր։ Կ'ըսէին Թէ, ժամանակին շատ գեղեցիկ եղած էր, Դատէն։ Կ'ըսէին նաեւ որ հարիւր տարեկանի մօտ Դատէի բերնին մէջ նոր ակռայ բուսած էր։ Երբ խնդար, իր դէմքին վրայ կը կազմուէին պրունճներ, փոթեր ու խորշեր։ Սեւեր հագած, դէմքը սեւ եազմայով բոլորած, անոր մնայուն բնակավայրը, ձմեռ Թէ ամառ, մեր գիւղի տան Թոնրատունն էր։Սառած մարմինն ու սիրտը ջերմացնողը, իր անբաժան Թոնիրն ու սիրական չարաճճի Թոռներն էին, որոնց համար, բան մը ունէր պահած միշտ, իր սեւ անԹարբին փէշին տակ, չիր ու չամիչ, չոպակ ու պաստեղ, զորս կուտար անոնց, փոխարէն, դժուարաւ պագ մը փրցնելով անոնց երեսներէն։

Սալվար Դատէի նախընտրած Թոռնիկն էի։ Նստած Թոնրան չրԹին, յաճախ գլխ իր քով կանչելով, համբուրելով երեսներս ու շոյելով մազերս, կ'ըսէր. – «Ղուրպա՛ն էղնիմ քըզի. Դատէի աղջիկ, նխշո՛ւն զառ, խորոտկի նմո՛յշ, պրունճէ»։ Մեծ մայրիկս, կ'ակնարկէր, այտերուս փոսիկներուն։ Իսկ երբ տան եբախաներէն կամ պատանիներէն մէկը ծուլանար, Դատէն, հերսոտած կը քոչէր. – «Բաղտըլոու տըռա՛լ, յորի՞ պառկեր ես ծառի տակ, որ խուրմէն ընկնի քու բերա՞ն...»։ Իբր Թէ Պաղտատի մէջ տաւլները, այսինքն, ծոյլերը, կը պառկէին եղեր արմաւենիներուն տակ՝ բերաննին բաց, որպէսզի, հասունցած արմաւները ծառէն իյնան ուղղակի իրենց կոկորդը։

Մշոյ մէջ նշանաւոր էր այս խօսքը, անուղղայ ծոյլերուն յատուկ։

Մեծ մայրիկ Սալվար, հարս բերուած էր Խէյպեան, Գոմեր գիւղի ծանօԹ Տէր Ղազարի տնէն...։ Գոմեր գիւղը, փըռուած էր Սուրբ Յովհաննու վանքին լանջերուն, բարակ առուի մը եզրին։ Գիւղացիք մեծ մասամբ բրուտ էին։

Իրէցկին Սալվար՝ իրաւացիօրէն կը հպարտանար նախ՝ իր պապենական չէն ու հինաւուրց տնով. Գոմերի – Տէր Ղազարի տնէն ելած էին Ս. Յովհաննու վանքին Միաբանութեան քանի մը վարդապետները, երկրորդ, ա՛ն կը հպարտանար իր զաւակ, Տարօնի Տառրակ Գեղամով, որուն պաշտամունքին առարկան էր ինք...։

Գեղա՛մ, իր ուսման եւ ուսուցչական պաշտօններու բերումով, շատ կանուխէն հեռացած էր Հայրենի գիւղէն. այդ պատճառաւ ալ, ծերունի մայրը, անհո՜ւն կարօտով, աչքը դուռ, ախով ու վախով, միշտ, սպասած է անոր վերադարձին դէպի տուն, Պոլսէն եւ ներքին գաւառներէն։

Իրէցկին Սալվար արդար էր ... Վախճանեցաւ կոտորածէն առաջ, 1912–ին եւ Թաղուեցաւ Տէր Կարապետ քահանայի կողքին, Խէյպեան գիւղի նոր գերեզմանատան մէջ...։ Թէեւ, ցամաք աչօք մահիկ մըն ալ չունեցաւ իր մեռած պահուն, երմէ շատ հեռու կը գտնուէր իր «ումր ու արեւ» Գեղամը, որուն կարօտովը, աչքը ետեւ, մտաւ հող ...

Դատէն, գրել կարդալ չէր գիտեր։ Հետեւեալ կարօտակէզ նամակը, իր ծերունի մօր բերնէն, գրած է Եղիշէ Տէր Կարապետեան եւ ղրկած Պոլիս Գեղամին, Երիցկին Սալվարի մահէն քանի մը օր առաջ։

Իմ պաշտելի որդիս Գեղամին՝

Քաղցրիկ որդեակս,

Վերջին օրերս է ... դուն ալ կրկին կը մեկնիս օտար երկիր ... կարօտով իմ քըզի ... անհո՜ւն կարօտ ունիմ առնելիք ... Ախը՛ր փափաքս չկատարուած, ես ալ պիտի երԹամ յաւիտենականութեան մէջ՝ – իմ մայրական պարտքը կատարելու համար։

Ընդունիր, իմ սա վերջին սրտագին օրհնութիւնը։

Որդի՛ս, իմ մայրական կաԹն ու աշխատանք, հալա՛լ էղնի քըզի. Տիրոջ աջն ու խաչը հետ՛դ էղնի. բարով երթաս, բարով դառնաս. Սուրբ Կարապետի բարեխօսութիւն քու վրադ էղնի. Աստուած քեզ օրհնէ՛ զարմով զաւակներով. երկար կեանք երջանկութիւն պարգեւէ. Հայր Աբրահամու օրհնութիւն լէ քու վրադ Թափի խնդրեմ, ուր որ ալ երԹաս, զմըր Մշու Աշխարհ ու գքու ծերուկ մօրկայ գերեզման լէ չմոռնաս։ Գեղամ, որդիս, ես գինամ մեր վերջին տեսութիւնն է ... երԹաս բարո՛վ, ղուրպա՛ն. քու ոտ խակի քարին չդիպի։ Ամէ՛ն։

Կարօտով կը համբուրեմ երեսներդ։

Ծերուկ մայրդ՝ Երէցկին
Սալվար

1912 Նոյ. 16–ին
Խէյպեան

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԵՐԲ ԵՒ ՈՐ ՀԻՄՆՈՒԱԾ Է ԳԼԱՁՈՐԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

(Գ. և Վերջին Մաս)

Թանատի Ստեփանոս Սիւնեցիի եւ ըՍտեփանոս Նախավկայի անունով կոչուող Աղբերց վանքը համառօտած ծանօԹ են իբրեւ «Սուրբ Ստեփանոս» եւ իրարմէ զանազանուած են մականուններով. երբ անոր կողքին գտնուած է Թանատի մականունը՝ Ս. Ստեփանոսը՝ Սիւնեցին է, իսկ երբ Աղբերց վանք՝ Ստեփանոսը Նախավկան է։ Երկու Ս. Ստեփանոսներու մօտիկութիւնը պատճառ եղած է, որ անոնք երկուքն ալ կոչուին նաեւ մականուններով։ Մականունները մեծ մասամբ կը ստեղծուէին վանքերու դիրքէն։ Հայոց վանքերէն շատերու անունները մականուն ունին՝ «Ծովահայեաց», «Ծովամիջի», «Ձորավանք», «Այրի վանք» եւ այլն։ Թանատը հին անուն էր, իսկ անոր մօտի Ստեփանոս Նախավկայի վանքը, որ կառուցուած էր ձորի եզերքը, աղբիւրներու մօտ, կոչուած է «Աղբերց վանք», այսինքն «Աղբիւրներու վանք»։

Ներսէս Մշեցիի բարձր մակարդակով դպրոցը հոն տեղաւորուելէ որոշ ժամանակ անց, Աղբերց վանքը կը վերակոչուի Գլաձորի վանք։ Այդ վերակոչումին առաջին անգամ կը հանդիպինք 1291–ին. «Ի մենաստանս որ կոչի Աղբերց վանք եւ մականուն Գլաձոր»։ Ուրեմն 1282–էն մինչեւ 1291 մենաստանը պահած է Աղբերց վանք անունը։ Հաւանաբար 1291էն քիչ մը առաջ առած է Գլաձոր մականունը եւ որոշ ատեն Աղբերց վանքի հետ միասին յիշուած։ ԺԴ. դարուն միայն Գլաձորի վանք կոչուած է։

Պահպանուած է յիշատակարան մը, ուրմէ կ'իմացուի, որ Հայոց ՋՀ (1521) Թուականին, «ի գաւառս Տարօնոյ, ի վանս Գլաձորոյ, ի դրունս Սուրբ Առաքելոյն» ձեռագիր մը գրուած է։ Բանասէրներէ ոմանք կը գտնեն, որ վանքը այդպէս կոչուած է Թերեւս անոր աջ կողմի անդնդախոր ձորի պատճառով եւ անիկա ամբողջովին կը համապատասխանէ Առաքելոց վանքի դիրքին, իսկ «Գլաձոր» բառը կը ստուգաբանեն ձորի եզերքի շինութիւն, որ կարծես պիտի գլորուի անդունդ։ Այս միակ վկայութեան վրայ հիմնուելով, Լ. Խաչերեան կը գրէ. «Պատմական անվիճելի իրողութիւն է, որ Մշոյ Գլաձորը գոյութիւն է ունեցել աւելի վաղ (ընդգծումը հեղինակինն է), քան Վայոց ձորի Գլաձորը» եւ որ Գլաձոր անունը բերած են Առաքելոց վանքէն եկած մարդիկ»։

Առաքելոց վանքը կը կոչուէր Եղիազարու կամ Ղազարու վանք՝ իր առաջին առաջնորդի անունով, Թարգմանչաց վանք՝ Մաշտոցի Թարգմանիչ աշակերտներէն քանի մը հատը հոն Թաղուած ըլլալուն համար, Առաքելոց վանք՝ առաքեալներու անունով։ Ինք՝ Ներսէս Մշեցի, 1279–ին գրած յիշատակարանին մէջ իր դպրոցի տեղւոյն մասին կը գրէ. «Ի հռչակաւոր եւ յականաւոր սուրբ ուխտս Եղիազարու, ընդ հովանեաւ սրբոց առաքելոցն Պաւղոսի եւ Պետրոսի եւ Անդրէի»։ Հոս «Գլաձոր»ը չկայ։ ԵԹէ անպայման հին տեղի անունով պէտք է կոչէին նոր հաստատութիւնը, ամէնէն շատ կը պատշաճէր «Թարգմանչաց» անունը, նոյնիսկ «Առաքելոց», քանի որ վանքը աւելի այդ անունով ծանօԹ էր եւ ոչ գոյութիւն չունեցող «Գլաձոր»ով, որ կը ստուգաբանուէր՝ «ահա գլորելու վրայ է դէպի անդունդը», որ բոլորովին չէր պատշաճիր Աղբերց վանքի դպրոցին։

Գլաձորը Վայոց ձորի տեղանուն է, իսկ Առաքելոց վանքի Գլաձոր կոչուիլը, որ պատահած է ԺԶ. դարու սկիզբը, արձագանգն է Վայոց ձորի Գլաձորի համալսարան անունին։ Թերեւս վանքին միաբանները ուզած են իրենց նախնիքներու ջանքերով բարձրացած Գլաձորի մեծ դպրատան յիշատակը պահել Առաքելոց անունին Գլաձոր կցելով, Թերեւս ալ դպրոց բացած են այդ անունով, բայց շուտ խամրած է եւ հետք չէ ձգած, ինչպէս Հայոց շատ մը դպրոցներ։

Երբ փաստուեցաւ, որ Թանատի վանքը Գլաձորը չէ, ինքնին կը վերնայ Թանատի վանքին Գլաձորին հովանաւոր ըլլալու ենԹադրութիւնը, զոր կը պաշտպանէին կարգ մը բանասէրներ, յենլով Գլաձորի մէջ գրուած ձեռագիրներու յիշատակարաններու «ընդ հովանեաւ Սուրբ Ստեփանոսիս» արտայայտութեան վրայ, որ կը վերաբերեր Աղբերց կամ Գլաձորի վանքին։

Այդպէս գրուած են բոլոր ձեռագիրները եւ անիկա ոչ Թէ նիւԹական հովանաւորութիւն կը նշանակէ, այլ հոգեւոր։ Ձեռագիրի նիւԹական կողմը կ'ապահովէր ստացողը։ Ան գրել կուտար եւ ան կը գնէր։ Գլաձորի համալսարանը ինչպէս իւրաքանչիւր դպրոց, իր հովանաւորները ունէր։ Այդ հովանաւորները Պռօշեան եւ Օրբելեան իշխանական տուներն էին եւ Սիւնեաց եպիսկոպոսական աԹոռը, որոնց մասին բազմաԹիւ վկայութիւններ պահպանուած են յիշատակարաններու մէջ։

Երկու խօսք ալ Լուսեր գրիչի ձեռագրի մասին։ Բոլոր ուսումնասիրողները զայն կը համարին երկու գրիչներու

ՄԱՅՐՍ՝ ՁԱՊԵԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Եղել ենք Յ. Թումանեանի հիւրը նաեւ Պետրոգրադի նրա ամարանոցում, որտեղ մեր վրայ յատկապէս ուժեղ տպաւորութիւն են Թողել կարմիր կակաչների դաշտերը եւ խոր քարայրն իր կապոյտ լճակով ու ջղջիկներով։

1917 Թուականի վերջին տեղափոխուեցինք Բաքու, որտեղ Զ. Եսայեանը շարունակում էր իր աշխատանքը գաղթականների եւ որբերի խնամակալութեան գծով։ Ինձ յանձնել էին Բիբի – Հէյրաթում ապրող մի հայ ընտանիքի՝ մայր ու աղջիկ Մկրտչեաններին։ Առաջինի եղբայրը ինժէնէր էր, ամուսնացած չէր եւ հօր հոգատարութեամբ մեծացնում էր քրոջ աղջկան։

Այդ ժամանակուայ յետամնաց տեխնիկայի պայմաններում Բիբի – Հէյրաթում ամէն ինչ՝ հողը, շէնքերը ներծծուած էին նաւթով։ Փողոցներում հոսում էին նաւթի առուներ, մթնոլորտն ապականուած էր ծանր գոլորշիներով, որոնց բնորոշ հոտն ինձ ծանր էր գալիս։ Յուրտ երեկոները նստում էինք բուխարու դիմաց, որն իր շիկացած ածխակտորներով իմ մանկական երեւակայութեան մէջ պատկերանում էր որպէս պատերազմի դաշտ։ Գուցէ դա Բաքուի քաղաքացիական մարտերի մասին մօրս պատմածների արձագանգն էր։

Մայրս ապրում էր քաղաքի կենտրոնում՝ լաւագոյն հիւրանոցներից մէկում։ Նա մշակել էր պատերազմի պայմաններում Փարիզ վերադառնալու համարձակ ծրագիր հետեւեալ երթուղով՝ Պարսկաստան, Միջագետք, Բաղդադ, Բասրա, Եգիպտոս, Ֆրանսիա։ Այդ ժամանակ Փարիզում էին գտնւում հայրս, քոյրս՝ Սօֆին, եւ մօրաքոյրերս՝ Մաթիլդն ու Գեղուհին։ 1918 Թուականի գարնանը Բաքուից մեկնեցինք Պարսկաստան։ Պարսկական նաւահանգստային քաղաքում՝ Էնզէլիում, հարկադրուած եղանք մնալու մօրս դիֆթերիայով հիւանդանալու պատճառով։ Այն տունը, որտեղ նա պառկած էր ապակեծածկ պատշգամբ ունէր, որի միւս երեսից ինձ բերում էին տեսակցութեան։ Մայրս մեծ քաջութեամբ տանում էր հիւանդութիւնը, որը համապատասխան չիճուկի բացակայութեան պատճառով շատ ծանր էր ընթանում։ Ինքն էր մաքրում կոկորդը փայտիկի վրայ փաթաթած բամբակով, չցանկանալով ուրիշներին վարակել։

Ապաքինումից յետոյ մեկնեցինք Թեհրան, որտեղ բաւական ժամանակ մնացինք՝ մինչեւ ճանապարհորդութիւնը շարունակելը։ Հիմնականում ապրել ենք քաղաքի կենտրոնում, Թագաւորական պալատից եւ շուկայից ոչ հեռու, որքան յիշում եմ, ատամնաբոյժ Ստեփանեանի տանը։ Որոշ ժամանակ էլ մնացել ենք պարսկահայ գրականագէտի ոչ մեծ կալուածքում, որը հեռու չէր Թեհրանից։ Մայրս նրա հետ մի քանի օրով մեկնեց Իսպահան եւ վերադարձաւ հիասքանչ տպաւորութիւններով, յատկապէս յիշում եմ վարդաստանների նկարագրութիւնը։

Ճանապարհորդութիւնը դէպի Եւրոպա շարունակեցինք նոյն տարուայ ամառանը։ Յաջորդ հանգրուանը Բաղդադն էր, ուր հասնելու համար միակ հաղորդակցութեան միջոցն անգլիական զինուորական գնացքակազմերն էին։ Միայն ազդեցիկ ծանօթ մարդկանց միջնորդութեամբ մեզ յաջողուեց մասնակից դառնալ այդ վտանգաւոր ճանապարհորդութեանը։

Պարսկական ազգային – ազատագրական շարժման մարտիկները, որոնց գաւթարարներն անուանում էին «աւազակներ» ահ ու սարսափ էին պատճառում։ Այդ մարդկանց տեսքն, իրօք, սարսափելի էր։ Նրանք երդուել էին չսափրուել մինչեւ հայրենիքի լիակատար ազատագրումը օտարերկրեայ կեղեքիչներից։ Վայրենի արտաքինի տակ թաքնուած էր նրանց ասպետական նուրբ հոգին։

Նրանք անզէն մարդկանց, յատկապէս կանանց եւ երեխաներին ձեռք չէին տալիս, բայց անխնայ էին զինուած թշնամու նկատմամբ։ Ոսկի, դրամ, եւ իհարկէ, զէնք, զինամթերք բռնագրաւում էին միայն իրենց շարժման նպատակների համար։ Մի հանդիպման ժամանակ նրանք մօտեցել էին մօրս՝ պայուսակը զննելու, եւ երբ մայրս ասել էր, որ դա իր անձնական սպիտակեղէնն է, առանց ձեռք տալու հեռացել էին։

Պարսիկ պարտիզանների հետ կապուած մի ուրիշ դէպք նկարագրուած է «Ճամբուն վրայ» ակնարկում («Արեգ» ամսագիր, 1922, Յունիս, Վիեննա), որտեղ մայրս արտայայտում է իր համակրանքն այդ «աւազակների» նկատմամբ։

(Շար.– 4)

Լուսերի եւ Թովմայի ընդօրինակութիւն, իսկ փրոֆ. Ա. Աբրահամեան կը համարի նաեւ Եսայի Նչեցիի խմբագրութիւն: «Գլաձորին ենք մենք պարտական, – կը գրէ ան, – Լուսեր եւ Թովմա գրիչների, 1280 թ. Ներսէս Մշեցու պատուէրով ու Եսայի Նչեցու խմբագրութեամբ ընդօրինակուած Եզնիկ Կողբացու «Եղծ աղանդոց» աքանչելի աշխատութեան համար»:

Գիտենք, թէ Լուսեր ձեռագիրը Գլաձորի մէջ չէ գրած: Ամբողջ ձեռագիրը, բացի վերջին քանի մը թերթերէ, գրած է Լուսեր գրիչը. «...Կատարեցի զսուրս ... ես ապիկար գրող Լուսեր, ի վայելումն ... ամենազով վարդապետին Ներսէսի ... Ի Թուիս Հայոց ՁԻԹ (1280) գրեցաւ»:

Ուրեմն, ձեռագիրը աւարտած է Լուսեր գրիչը: Ասկէ անմիջապէս ետք, վարի լուսանցքին մէջ երկու տող մանր գրութեամբ, մելանով եւ գիրով, նոյնիսկ տարբեր գրիչ – գործիքով, գրուած է. «Աստուած ողորմի Ներսէս վարդապետին եւ ինձ Թովմա վարդապետիս, որ զանարուեստ գիրս յաւարտ ածի»: Շարունակութեան, ինչպէս նաեւ միւս դիտողութեան մէջ Թովմա վարդապետ կը յիշէ Լուսեր գրիչէն, որ ձեռագիրը ան չէ գրած: Թովմա ընդամենը երկու յիշատակագրութիւն ձգած է ձեռագրի վարի լուսանցքներուն: Այս կարգի գրութիւններ ձեռագիրներէն շատերը ունին եւ անոնց գրողները միշտ չէ, որ ձեռագիրը գրողներն են: Գրիչը ան է, որ ձեռագիրը կը գրէ եւ ոչ թէ յետագային, զանազան ղարերուն, զանազան առիթներով լուսանցքներուն մէջ մանր դիտողութիւններ կ'ընէ: Տարօրինակ է, որ Թովման գրիչ կը համարին, երբ ձեռագրին մէջ անոր ձեռքով գրուած ոչ մէկ էջ կայ: Շփոթութիւն ստեղծած է «գիրս աւարտ ածի» նախադասութիւնը, որ կը նշանակէ «գիրս աւարտեցի», բայց ի՞նչ բանը աւարտեցի...: Լուսեր՝ ձեռագիրը գրած է, Թովման՝ աւարտած է ընթերցանութիւնը:

Բայց ո՞վ է այս Թովմա վարդապետը: Քանի մը Թովմա վարդապետներու գրչութեան բաղդատութիւնը մեզ համոզեց, որ այդ ընթերցողը պատմիչ եւ մանրանկարիչ, Մեծոփայ վանքի բարունապետ՝ Թովմա Մեծոփեցին է, որ կարդացած կամ դասախօսած ձեռագիրներու վրայ մակագրութիւն ընելու սովորութիւնն ունէր: Մատենադարանի ձեռագիրներէն մէկուն վրայ մակագրած է. «Դասիւ զգիրս դուրս ելի ի ՊՀԶ (1427) թուականին», այսինքն՝ դասախօսութեամբ աւարտեցին 1427ին, կամ երբ Գրիգոր Նարեկացիի Երգ Երգոցի Մեկնութիւնը կը դասախօսէ Վարդան Արեւելցիի նոյն գործի Մեկնութեան հետ, աւարտելու առեն կը մակագրէ.– «ՊՀԵ (1426) թուին դասիւ կարդացի հետ Վարդանայ Մեկնչին եւ զարմանալի տեսայ զմիտք սորին»: Մեծոփեցի հիացած էր Նարեկացիին մտքերով: Ուրեմն ոչ միայն ձեռագրի երկրորդ գրիչը չէ Թովմա վարդապետը, այլեւ՝ Լուսերէն հեռու է 140 տարի:

Վերջապէս, Եսայի Նչեցի՝ Եզնիկ Կողբացիի «Եղծ Աղանդոց»ը չէ խմբագրած: Եսայի Նչեցի, արտագրելէ՛ ետք միայն սրբագրած է ձեռագիրը, համեմատելով բուն օրինակին հետ, որմէ արտագրուած է, եւ ուղղուած այն տառասխալները, զորս կատարած է Լուսեր:

Բացի սրբագրութենէն, Եսայի Նչեցի ձեռագրի ազատ մնացած վերջին քանի մը թերթերու վրայ ուրիշ նիւթ արտագրած է: Եթէ այս ձեռագիրը նկարագրելու ըլլանք, իբրեւ երկրորդ գրիչ Լուսերի հետ պէտք է յիշուի Եսային՝ վերջին քանի մը թերթերու համար, եւ ոչ թէ Թովմա վարդապետը:

Ամփոփենք, Գլաձորի համալսարանը հիմնադրուած է 1282–ին, Վայոց ձորի Աղբերց վանքին մէջ: Հիմնադիրն է Ներսէս Մշեցի: 1284–ին Ներսէս Մշեցիի մահէն ետք րաբունապետութիւնը կը ստանձնէ անոր աշակերտը՝ Եսայի Նչեցի: Աղբերց վանքը կառուցուած է Ստեփանոս Նախավկայի անունով եւ կը գտնուի Թանատի Ստեփանոս Սիւնեցիի անունը կրող վանքին մօտ: Դպրոցի բարգաւաճման հետ կը փոխուի Աղբերց վանքին անունը Գլաձորի՝ այն ձորի անունով, որուն եզերքը կը գտնուէր վանքը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

ՊԵԼՃԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— O —

Պելճիոյ Հայոց Վարչութիւնը տեղեկատուութեան իր ամսաթերթի («Հայ») Յունիս – Յուլիս – Օգոստոս ամիսներու միացեալ թիւը նուիրած է Թուրքիայէն Պելճիա գաղթած Հայերու ներկայութեամբ ստեղծուած դժուարութիւններուն, դիմելով տեղւոյն եւ հայկ. այլ գաղութներու մարդասիրական զգացումներուն օգնութեան ձեռք մեկնելու համար հայ գաղթականներուն:

Վարչութեան նախագահը՝ Մէթր Խոտուար Ժախեան, յիշեալ տեղեկագրով գիտել կուտայ, որ քանի մը տարիներէ ի վեր, Թուրքիոյ քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը պատճառ եղած է, որ մեծ թիւով Հայեր ձգեն երկիրը եւ բռնեն գաղթի ճամբան: Մաս մըն ալ գաղթած է Պելճիա: Այդ Հայերէն ոմանք նոյնիսկ ստացած են քաղաքական ապաստանեալի իրաւունքը: Պելճիոյ Հայոց Վարչութիւնը չէ քաջալերած Թուրքիոյ Հայոց արտագաղթը դէպի Պելճիա, մէկ կողմէ նկատի ունենալով երկրի ընկերային եւ տնտեսական կացութիւնը, միւս կողմէ՝ գաղութին նիւթական կարելիութիւններու սահմանափակ պատկերը: Այսօր, սակայն, կացութիւնը տարբեր է, եւ գաղութը կատարուած իրողութեան մը առջեւ գտնուելով անհրաժեշտ կը նկատուի, որ գաղութին բոլոր անդամները զօրավիգ կենան Վարչութեան, որուն ուսերուն դրուած է ծանր պատասխանատուութիւն մը:

Յունիս 29–էն ի վեր վեց հայ ընտանիքներ եկած են Շիրնաքէն, Թրքական Քիւրտիստանի մէկ գիւղէն: Վեց ընտանիքները կը հաշուեն 45 հոգի, որոնց 20–ը փոքր՝ 16 ամսականէն մինչեւ 16 տարեկան: Շիրնաքէն կը սպասուին շուրջ 150 ապաստանեալներ:

Նման կացութիւն մը ստիպած է Վարչութիւնը գումարելու արտակարգ Ընդհ. Ժողով մը (Յունիս 9), որ իրազեկ ըլլալէ ետք իրողութեան՝ ստանձնած է իր պատասխանատուութիւնները եւ կեանքի կոչած Հայ Գաղթականներու Օգնութեան մարմին մը՝ երեք անդամներէ բաղկացած:

Մարմինը անմիջապէս գործի անցնելով կապ հաստատած է տեղական իշխանութեանց հետ բնակութիւն ապահովելու համար ընտանիքներուն: Օտարականներու Ընկերային Սպասարկութիւնը Իզէլի մէջ լքուած շէնք մը դրած է անոնց տրամադրութեան տակ: Սպասարկութիւնը կապուած է Եւրոպա գաղթող աշխատաւորներու համար Եկեղեցիներու Յանձնախումբին: Օգնութեան Մարմինը ապահոված է անոնց բժշկական խնամքը:

Ապաստանեալներու մեծամասնութիւնը ո՛չ հայերէն եւ ո՛չ իսկ թուրքերէն գիտէ: Ընդհանրապէս քիւրտերէն կը խօսին: Միայն քանի մը երախաներ եւ երիտասարդ մըհայերէն գիտեն, այն ալ շնորհիւ Շնորհք Պատրիարքի, որ գիրենք Պոլսոյ հայկ. դպրոցները ղրկած է:

Այս բոլորը մատնանշելէ ետք Վարչութեան նախագահը պարզած է անմիջական օգնութեան այն միջոցները, որոնք Պելճիոյ իւրաքանչիւր Հայը կը դնեն իր պատասխանատուութեան առջեւ:

1.– Նիւթական.– Այդ ընտանիքներուն մինչեւ բնակութիւն եւ գործ հայթայթելը զանոնք նուազագոյն ապրուստի միջոցներով ապահովելու համար անհրաժեշտ են նիւթական աղբիւրներ: Անվերսի եւ Պրիւսէլի Տիկնանց Միութիւնները իրենց օժանդակութիւնը ցոյց կուտան այդ ընտանիքներուն, Երիտասարդացը, իր կարգին, յանձն առած է երախաները արձակուրդի տանիլ յառաջիկայ ամառ: Ասկէ զատ բազմաթիւ նուիրատուներ հիմնած են օգնութեան ֆոնտ մը: Եթէ այս բոլորին վրայ աւելցնենք այն իրողութիւնը, որ Հայկական Տունը Նոյեմբերին պիտի բանայ իր դռները, յստակ կը դառնան նիւթական հսկայ այն զոհողութիւնը եւ պարտականութիւնները, որոնք կը սպասուին Պելճիոյ հայկ. փոքր գաղութէն:

2.– Պիտոյքներ.– Ստիպողաբար անհրաժեշտ են կահկարասի, անկողին, խոհանոցի պիտոյքներ, ամանեղէն, ինչպէս նաեւ զգեստներ՝ մեծերու եւ երախաներու համար:

3.– Դաստիարակչական եւ ուսուցում.– Նկատի ունենալով գաղթական ընտանիքներու քրտախօս ըլլալու պարագան, անհրաժեշտ է անոնց սորվեցնել ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուները: Դպրոցական տարիքի երախաները պիտի արձանագրուին տեղական վարժարանները, սակայն դաստիարակչական աշխատանքներու եւ հայերէն սորվեցնելու համար կոչ եղած է Հայ ընտանիքներու որպէսզի շաբաթը մէկ կամ երկու ժամ յատկացնեն յիշեալ գործին:

4.– Ընկերային սպասարկութիւն, գործ եւ բնակութիւն.– Յունիս 29–էն ի վեր Օգնութեան Մարմինը իր ամբողջ ժամանակը տրամադրած է գաղթականներու համար անհրաժեշտ վարչական եւ պետական դրասենեկային թուղթերը կարգադրելու: Կոչ եղած է նաեւ այն բոլոր Հայերուն որոնք կրնան ազատ ըլլալ եւ տրամադրել իրենց ժամանակը առաւօտները յիշեալ գործերու կարգադրութեան համար: Գաղթական այրերը արհեստով ջուլհակ են, սակայն նկատի ունենալով երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող անգործութիւնը, անհրաժեշտ է որեւէ գործ գտնել որ կրնայ յարմարիլ անոնց կարողութեան:

Նկատի ունենալով, որ նման աշխատանք եւ պատասխանատուութիւն շատ ծանր կը կշռէ Պելճիոյ փոքրաթիւ հայկ. գաղութի ուսերուն եւ գիտակից այն հանգամանքին, որ հայ գաղթականներու հարցը կը պատկանի ամբողջ Սփիւռքին եւս, Վարչութիւնը դիմած է Սփիւռքի զանազան կազմակերպութիւններու եւ հաստատութիւններու, որպէսզի օգնեն: Այս առթիւ, անգամ մը եւս կը շեշտուի, Պելճիոյ Հայերու Վարչութիւնը բնաւ չէ քաջալերած Թուրքիայէն Հայոց արտագաղթը, սակայն երբ կատարուած իրողութեան առջեւ գտնուած է գաղութը, անհրաժեշտ է ունենալ՝ մարդասիրական ոգի ու մօտեցում:

Իր տեղեկատուութեան աւարտին, Վարչութեան նախագահը կոչ ընելով այլ հայ գաղութներու՝ զօրավիգ կենալու եւ օգնելու հայ գաղթականներուն, կ'ըսէ.– «Պէտք չէ որ այս Հայերը – չքաւորներու մէջ ամէնէն չքաւորները – որոնք այդ շրջաններուն մէջ Ցեղասպանութենէն փոքրաթիւ ազատածներու սերունդէն են եւ որոնք 65 տարի ապրած են հալածանքի եւ անպատում դժուարութիւններու մէջ, անօգուտ կերպով շարունակեն տառապիլ: Անոնք մեր ժողովուրդի ամբողջութեան մաս կը կազմեն. անոնք, պահպանած են, նոյնիսկ՝ անգիտակցօրէն մեր աւանդութիւններն ու մեր մշակոյթը: Անոնք, իրաւունք ունին այսօր՝ վայելելու մեր եղբայրութիւնը»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐ ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ
ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ
ԱՌ՝ ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐ
Տպագրութիւն՝ Պէյրութ, 1980

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

– Մենք վեց ժանտարմներ, Զինարճըղէն կ'անցնէինք երբ կարճահասակ հօճա մը մեզի մօտեցաւ եւ ըսաւ, որ Պէյազ Աթլուն քիչ առաջ իրենց գիւղէն անցաւ ու մտաւ Շարակ տանող ճամբան: Այս որ ըսաւ մենք սկսանք իրարու երես նայիլ ու մեր ձիերը աւելի դանդաղեցան: Նկատեցի որ մեր առաջնորդը սկսաւ պէտք չեղած մանրամասնութիւններ հարցնել ժամանակ շահելու համար մինչեւ որ Մարտիկը աւելի հեռանայ ու մեզի առիթ չըլլայ հանդիպելու: Անցեալ օր ալ առնաւուտ ժանտարմի մը դիակը գտան: Ես լաւ կը ճանչնայի էդ առնաւուտը. մեր բոլոր ժանտարմներուն մէջ անոնն չինած մէկն էր որպէս քաջ: Ինչպէս կ'երեւի, իր գլխէն վեր ելած է սպիտակ ձիաւորին հետ չափուելու: Էս վեց ժանտարմներս բռնեցինք ճամբայ մը որ անկարելի էր սպիտակ ձիաւորին հանդիպիլ, էն կարճ խոճային տուած ուղղութեան նայելով: Կը քալէինք մենք մեր հալին՝ հեղ մ'ալ լսեցինք գնդակ մը մեր գլուխներուն վրայէն անցաւ: Էհ, սիրտ բեր որ դիմանայ: Պէյազ Աթլուն է ըսելով քշեցինք ձիերը ուր բաց ճամբայ գտանք: Մենք կորսնցուցինք իրար ու իմ ձին խրուեցաւ ճահիճի մը մէջ: Իրիկուայ դէմ էր. ճահիճին գորտերն ալ որ կռկռալ սկսան, տեսայ ձիաւորի մը խոշոր շուքը սարի վրայէն իմ վրայ ինկաւ: Ան էր ան, Մարտիկը:

– Հա, գիտե՞ս թէ ինչպէ՛ս եղած է Պէքիրի կնոջը ծառին կապելը մերկ ու մազերը կտրելը, – հարցուց Հաճի Մուսան, որովհետեւ Մարտիկի քաջութիւններէ շարքին իր գլխին մէջ կարեւոր տեղ բռնած էր նաեւ այդ – նկար մը՝ որ երբեք չէր կրնար իր գլխէն հանել: Հաճի Մուսան լսած էր Պէքիրի կնոջ գեղեցկութեան համբաւը:

– Իրաւ, չգիտեմ Հաճի, միայն թէ կ'ըսեն որ էդ ամօթէն, Պէքիրի կինը դռնէն դուրս չի գար: Վարդաձորը լեռ ելլելէն ի վեր էն կողմերը չեմ հանդիպեր: Երեք օր գրեթէ լուր չկար սպիտակ ձիաւորէն. պահ մը ենթադրեցինք որ Վարդաձորի կռուին մէջ Վարդանի խումբին միացեր է: Էդ տեսակ խօսք մը ելաւ մէջտեղ:

– Ճիշդ չէ էդ զրոյցը. երէկ գիշեր Գարափունարի պաղչաներուն մէջէն է անցեր, ըսաւ Հաճին, երկաթի պէս ծանր ու պաղ շեշտով մը: Բան մը կար, խեչափարի ճանկերուն պէս բան մը, որ կը բռնէր Հաճիին գլուխը ամէն անգամ երբ կ'իմանար որ Մարտիկը Գարափունարի կողմերը տեսնուած է:

– Մենք ալ էդքան իմացանք: Գարափունարէն է որ կուգամ: Աւելի ճիշդ լուրը այն է, որ երէկ իրիկնադէմին Ալի օղլի Մուստաֆա անունով ժանտարմի մը հանդիպած է երբ էս ժանտարմը հեռագրի սիւներուն վրայ եաֆթաներ կը փակցնէ եղեր: Ժանտարմը երբ գլուխը կը դարձնէ կը տեսնէ իր մօտ կեցած սպիտակ ձիաւորը ու դեփ – դեղին կը կտրի:

– «Ի՞նչ կ'ընես հէմշէրի, կը հարցնէ Մարտիկ:

– «Էհ, ի՞նչ ընեմ, մէկ փարա չարժող գլխիս մէջ ես ալ շուարեր եմ:

«Խալֆային աշկերտը եաֆթան կարդալ կուտայ ժանտարմին ու կ'իմանայ, որ վալի փաշան սպիտակ ձիաւորի գլխին համար կը խոստանայ հազար ոսկի: Էս խալֆայի աշկերտը, կ'ըսես, վալի փաշայէն «սելամ քելամ»ի նամակ մը մտիկ ըրած է ու յետոյ ձին քշած է Հազարան լերան կողմերը, ըսել կ'ուզեմ թոյլ տուած է որ ժանտարմը շարունակէ իր եաֆթաները փակցնելու աշխատանքը:

Օրը կ'ուշանար, ժանտարմը էդ գիշեր Բերդակ պիտի իջնէր:

Յաջորդ առաւօտ, շատ կանուխ, Հաճի Մուսան դռնէն դուրս ելաւ: Անոր մէջ անհանգստութիւն մը կար: Մուսան կը ճանչնար կիները: Այդ օրերուն Զէյնապը որպէս կին կարծես աւելի հասունցեր էր ու աւելի հաճոյակատար էր դարձեր: Անոր աչքերը խելացի ու անկախ արտայայտութիւն մը առած էին այնպէս ինչպէս մեծցած եզնիկ մը, որ իր մայրը չէր փնտռեր այլեւս: Զէյնապ կարծես այն բնական աղջիկը չէր, հետզհետէ կը գիտակցէր իր գեղեցկութեան: Անոր հոգին գտնուած էր ու ինկած լեռները, ճիշդ սպիտակ ձիաւորին պէս, սպիտակ ձիաւորի հետ:

(Շար.– 157)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԱ-ԿԱՌԷՆ-ՔՈԼՈՄՊԷՆ Տիկին Սրբուհի Ալիքսանեան 400 Ֆ. կը նուիրէ:

×

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Հայկազ Աստուրեան 100 Ֆ. կը նուիրեն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ի Ս Ի

Կապոյտ Խաչի Կայանի միօրեայ դպրոցը վերաբացուեցաւ Սեպտ. 17, Չորեք-շաբթի:

Նոյնպէս, պարի դասերը կը սկսին Սեպտ. 23, Երեքշաբթի, ժամը 17էն ըսկըսեալ՝ Ժիմնազ Պուլվառ Ռօտէն – Իսի, ժիրայր Մատիլեանի ղեկավարութեամբ:

×

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, ՀԱՅԿ. ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ դասընթացքները՝ 4էն 15 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար, վերըսկսան՝ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17, Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

եւ տեղի կ'ունենան՝ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14էն 18, փորձառու ուսուցչուհիներու հսկողութեան տակ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ալեք Մանուկեան Կեդրոն, (միայն Չորեքշաբթի օրերը) ժամը 14էն 18, Հեռ. Թիւ 763·86·71 եւ 227·12·26

Հ. Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը 11 ռէօււտ Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռ. 520·03·18

×

Փ Ա Ր Ի Զ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը բացուի Հոկտ. 1ին, Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10էն 12, կէսօրէ ետք՝ ժամը 14էն 18:

×

ՎԻԷՆԻ Կապ. Խաչի դպրոցին բացումը՝ Հոկտեմբեր 4, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 2էն սկսեալ:

Ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Շաքէ Թօփալեան եւ Օր. Հերմինէ Սանճեան կ'ըն-դունին աշակերտները:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի: Դասերը կը սկսին նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 10-էն 12, կէսօրէ վերջ՝ 14-էն 17:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Հոկտեմբեր 1-ին, Չորեքշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, տեղի կ'ունենան Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի արձանագրութիւնները: Բոլոր ծնողքներէն կը խընդրուի, որ 6 տարեկանէն վար փոքրիկները արձանագրութեան չբերեն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

(12,14, Rue St. Bazile)

Չորեքշաբթի օրուան դասաւանդութիւնները կը վերսկսին՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԻՆ

- Հայերէնի դասընթացք:
- Կշռոյթի եւ Հայկ. Պարերու դասեր:
- Հայերէն Երգ – Փոքրիկներու Երգչախումբ:
- Ձեռային աշխատանքներ:

Դասաւանդութիւնները կ'ապահովեն վկայուած ուսուցիչներ, ուսուցչուհիներ:

Արձանագրութեանց համար համար դիմել Մշակոյթի Տունը՝

Հեռաձայն՝ 50–15–09

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

12 -- 14 Rue St. Bazile — 13001 Marseille

Les activités du Mercredi reprennent

LE 1er OCTOBRE

Inscriptions tous les jours, sauf Mardi.

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 28,

Կիմէի Սրահը, ժամը 15·30ին

նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

մասնակցութեամբ Երեւանէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախագահ Գրողներու Միութեան

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր գրական ամսագրի

ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ասմունքող, ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

×

ՆՈՅՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Չրբաշեան սրահին մէջ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 5, Կիրակի երեկոյ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փ.ծ.ի, Վարդանոյշ Շվոտեանի մահուան առթիւ. Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շվոտեան 1000 Ֆ., Պօղոս Ահարոնեան, Աբրահամ Պօղեան 200-ական, Հայկազ Զուքուրեան 400, Միսաք Շվոտեան, երէցկին՝ Միքայէլեան, հոգեւոր քոյրեր, Զորպաճեան ընտ., Ֆ. Սվաճեան, Ժորժ Աբիկեան, Ալպէռ Միրաքեան 100-ական, Թագուհի Գույումճեան, Աստուր Երեմեան 50-ական, Կիրակոս Արզուեան, Պաղտասար Տիրատուրեան 30-ական, Հռիփսիմէ Մարկոսեան 20:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փ.ծ.ի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, ողբացեալ Այրի Տիկին Արբենիկ Շամախեանի մահուան առթիւ.– Շամախեան ընտ. 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սիրունեան 200, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւն 100, Տէր եւ Տիկին Միսաք Արբինեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամագործեան, Տէր եւ Տիկին Աւագ Ժամագործեան, Պ. Գրիգոր Ժամագործեան 50-ական, Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Ճերանեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Ստեփանեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր – Սարգիսեան 20, Չելեպեան ընտ. եւ Շաքէ Մարգարեան 200, Տիկին Մարի – Պէռթ Պարսամեան 50, Պասմաճեան ընտ., Տօնոյեան ընտ. 20-ական, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէ-գիւրեան 50, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէմերճեան, Թագուհի եւ Վարդուհի Թիւնկերեան 100-ական, Ռաստկելենեան ընտ. 20: Քիւրտեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Ժագ Տալգիւթէյեան 50-ական:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎՕ-ԱՆ-ՎԸԼԷՆ Պ. Տէր-Սարգիսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, ի յիշատակ իր մօրաքրոջ զաւկին՝ Տիկին Անժէլ Պարոնեանի, որու մահուան լուրը խոր կսկիծով առած է «Յառաջ»էն:

LA CAPPADOCE

GEVORK GRIGORIAN

CHANTE A

LA CAPPADOCE

DU 25 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

GALA UNIQUE LE 27 SEPT. A DECINES

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԽԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

«Յառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ամէն օր (բացի՝ Շաբաթ եւ Կիրակի) ժամը 8էն 12·30 եւ 14էն 18·30:

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires

31 OCTOBRE 1980

VOYAGE ORGANISÉ

avec

CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO

Départ 22 Octobre — Retour 5 Novembre

Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:—
— Transport aérien
— Hôtel 1re catégorie
— Transferts
— Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible

PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT

Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12
JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. No A 568

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը որոշած է սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներ յատկացնել համալսարանական ուսանողներու:

Թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղին՝

ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

32, Rue de Trévise, 75009 — PARIS

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արաքսի Փափազեանի, իր հօր՝ Միսաք Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ:

Սոյն առթիւ, մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի նուիրած է 200 Ֆ. Տէսինի Մշակոյթի Տան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Կիրակոսեանէ 100 Ֆ., իր ամուսնոյս մահուան յիշատակին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

———O———

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ կը վերըսկսին՝ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17ին, եւ Կիրակի, Սեպտ. 21ին:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.–

1.– Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ սրահներուն մէջ, 15, Ռիւ Ժան-Կուժօն, Փարիզ 8րդ:

Կիրակի օրեր՝ ժամը 9·30էն մինչեւ 12:

2.– Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանին մէջ, 4, Ռիւ Կոմիտաս:

Ամէնօրեայ Մանկապարտէզ, եւ Չորեքշաբթի օրեր՝ ամբողջ օրը:

3.– Առնուվիլ-Լէ-Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, 31 – 33 Ռիւ Սէն Ժիւստ:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

4.– Հսի-Լէ-Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահներուն մէջ, 6, Ավընիւ Պուրկէն:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

5.– Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 4, Ռիւ տէ Թըրուա Շամիթիէ:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

6.– Պանեօլէ – Քաշանի մէջ, էքօլ Մօրիս Թորէզ, 41, Ավընիւ Ալպէռ Փըթի:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

7.– Պուա – Գոլոմպի մէջ, 119, Ռիւ Օշ, Գոլոմպ:

Չորեքշաբթի ամբողջ օրը:

ԿՈՉ Կ'ԸՆԵՆՔ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ, ՈՐ ԱՆՊԷՍՔԻ ՆԱԽԱՆՁԱԽՆԴԻՐ ԸԼԼԱՆ ԵՒ ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԻՐԵՆՑ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԱՌԱՋՆՈՐԴԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ:

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 SEPTEMBRE
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.736 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.736

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԴՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԷՎՐԷՆ՝ ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ ՃԱՄԲԷՆ

Հինգշաբթի օր, Խորհրդարանին մէջ [տեղի] ունեցած է զինուորական նոր գե[րագոյն իշխ]անութեան երդման արարողութիւնը, Էվրէն եւ իր չորս գործակիցները երդում ըրած են վերահաստատել ժողովրդավարութիւնը Թուրքիոյ մէջ, որքան [շ]ուտ որ կարելի ըլլայ: Արարողութիւնը կատարուած է պարապ Խորհրդարանին պատուոյ հիւրանոցին մէջ: Էվրէն երդում ըրած է հետամտել – ճառով մը ուղղուած Թուրք ժողովուրդին, խոստանալով անոր՝ «աշխատիլ անյապաղ երկրին միասնականութեան եւ երջանկութեան համար եւ պահպանել դեմոկրատ հանրապետութեան սկզբունքները: «Ցանկամ Թուրք ժողովուրդին, ըսած է Էվրէն, ինքզինքս կը նուիրեմ քալելու համար Աթաթիւրքի սկզբունքներու ճամբէն փրկելու համար Թուրք Հանրապետութեան հարցերը: Պիտի աշխատիմ նաեւ նոր Սահմանադրութեան մը վրայ, իշխանութիւնը յանձնելու համար Խորհրդարանին»: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, զոր. Էվրէնի եւ իր գործակիցներուն պնդումը թէ պիտի վերահաստատեն ժողովրդավարութիւնը, այն է որ որեւէ փափաք չունին տեւական ձեւով իշխանութեան գլուխ մնալու: Բեմին վրայ, Էվրէնի յաջորդած են ղեկավարութեան միւս չորս անդամները՝ Ծովային հրամանատար՝ Պիւլէնթ Ուլուսու, Ցամաքային՝ Նուրեթտին Էրսին, Օդային՝ Թահսին Շահինքայա, Քաղաքագորքի՝ Սետաթ Ճելասուն: 6-րդ անդամը՝ զոր. [Հայ]տար Սալթըք ներկայ եղած է բայց երդում չէ ըրած, որովհետեւ պաշտօնի վրայ չէ: (Ի դէպ որքան գիտենք, Հէրըլտը կը սխալի տուած այս անուններուն առաջինին մէջ, քանի Պ. Ուլուսու հանգստեան կոչուած էր):

Մինչ այս արարողութիւնը կը կատարուէր պատերը կը մաքրուէին ձախապաշտ կամ այլ հանրագրերէ եւ լոզունգներէ: Վերջ կը տրուէր նաեւ բոլոր սենտիքաներու գործունէութեան, արգիլելով լրագրողներու սենտիքան: Պոլիս, Անգարա եւ Ատանա ինչպէս նաեւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու մէջ, երիտասարդ թէ ծեր գործի անցած են բանակի հսկողութեան տակ մաքրելու համար պատերը, քանի դեռ կարելի է կարդալ «Փաշիստ ղեկավարներ դժոխք թող երթան» կամ «Համայնավարներ Մոսկուա գացէք»: Զինուորական ղեկավարութիւնը յայտնած է թէ նաեւ 10 երեսփոխաններ ձերբակալուած են: Ցարդ դեռ հսկողութեան տակ պահուած երեսփոխաններու թիւն էր 39, որոնց 21-ը՝ Հալքէն, 5-ը՝ Ատալէթէն, 8-ը՝ ազգայնական շարժումէն, 3-ը՝ ազգ. փրկութենէն:

×

Զինուորական – պետական հարուածէն մէկ շաբաթ ետք, արեւմտեան մամուլի կողքին, համայնավար երկիրներու մամուլն ալ նոր իշխանութեան հանդէպ ընդհանուր առմամբ՝ բարեացակամ ընթացք մը կը բռնէր, տրուած ըլլալով որ, նախ բանակին միջամտութիւնը, գոնէ առայժմ՝ հանրապետական վարչակարգի ապագան մեծ վտանգի մը չէ ենթարկած: Հոս ու հոն պատահող կարգ մը միջադէպերով հանդերձ, երկիրը շատ աւելի խաղաղ էր, քան՝ ինչ որ էր 10 օր առաջ: Հսկողութեան տակ առնուած կուսակցապետերը «շատ հանգիստ են» եւ ինչպէս կը գրէր Թուրք լրագրող մը՝ այդ առնչութեամբ՝ «Էճէվիթ եւ Տէմիրէլ այսքան խաղաղ արձակուրդ մը չանցուցին, վասնզի իրարու խօսք հասցնելով՝ ուրիշ բան ընելու ժամանակ չէին ունենար»:

×

Քէնան Էվրէնի, Երեքշաբթի օր կատարած մամլոյ ասուլիսի ընթացքին տուած երաշխաւորութիւնները հանրային կարծիքը առաւել կամ նուազ գոհ ձգելով հանդերձ, քաղաքական շրջանակները մտահոգ են մանաւանդ՝ մարդկային իրաւունքներու ապահովութեան նկատմամբ, եւ կը պահանջեն քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը: Միւս կողմէ, խորհրդային Պրաւտա կուսակցական պաշտօնաթերթը, Թուրքիոյ իրադարձութեանց անդրադառնալով, նոր իշխանութիւնը «բարեխառն» նկատած եւ մանաւանդ գործադուլ ընող բանուորներու ամսականներուն 70% պարտադրեալ յաւելումը գոհացուցիչ գտած է:

Մինչ այդ, Միջազգային Դրամական Հիմնարկը, Ուաշինկթընի, իր մէկ բանբերին միջոցով յայտարարած է, թէ, առանց նկատի առնելու Թուրքիոյ վարչակարգի փոփոխութիւնը, սթէնտ – պայ համաձայնագրութեան պայմաններուն ներքեւ պիտի շարունակէ տնտեսական օժանդակութիւնը եւ Սեպտ. 29-ին, 50 միլիոն տոլարի նոր փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Թուրքիոյ: Իսկ Մ. Նահանգներն ալ, խոստացած են, յաջորդ տարեշրջանին համար 250 միլիոն տոլարի զինուորական եւ 200 միլիոն տոլարի տնտեսական օժանդակութիւն ընել:

×

ԼԻՊԵՐԻԱՍԻՈՆԻ մէջ, Ուրբաթ օր պատմաբան Քենտալ Նեզան, Թրքական Քիւրտիստանէն կը վերլուծէ ներկայ կացութիւնը եւ մանաւանդ Քիւրտերուն սպառնացող վտանգները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Զինուորական Վարժարանի դէմ եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ Ուրբաթ առտու ժամը 8-ին, որուն տէր եղաւ Աքսիոն տիրէքթ: Զոհ չկար:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Տիկին Թաչըր Փարիզ եկաւ եւ տեսակցութիւն ունեցաւ նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ:

ՓԱՐԻԶ – ԱԼԺԷ համաձայնութիւն մը գոյացաւ ալժերացի աշխատաւորներուն համար եւ որու հետեւանքն այն է որ 3 տարի 3 ամիս ժամանակաշրջանի մը համար իրենց ինքնութեան թուղթը ինքնաբերաբար պիտի նորոգուի: Միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին, սակայն որպէսզի քաջալերուի Ալժերիա իրենց վերադարձը: Այս առթիւ, Արտաքին Գործոց նախարար Ֆրանսուա – Փոնսէ յայտարարեց Ալժէրի մէջ՝ «էջ մը դարձած է այլեւս»:

ԻՐԱՔ – ԻՐԱՆ յարաբերութիւնները լաւ ընթացքի մէջ չեն, մանաւանդ 1975ի համաձայնագրին չեղեալ հռչակումէն ետք Պաղտատի կողմէ: Իրաք շատ կը կրկնէ թէ պատերազմ ընելու միտք չունի Իրանի, բայց եւ այնպէս, միջադէպերը կը բազմանան:

ԿՏԱՆՍԿԻ (Լեհաստան) բանթողներու շարժումին պարագլուխը՝ Վալեզա վախ յայտնած է առջի օր ի տես իշխանութեան ռազմավարութեան: Մամուլի Ֆրանսական Գործակալութեան, իր ըրած յայտարարութեան մէջ, ըսած է. – «Իշխանութիւնները սկսած են կամաց կամաց ետ առնել ինչ որ խոստացած էին տալ, որովհետեւ հարկ եղածին չափ վճռական չենք»: Բայց Վալեզա միտք չունի համակերպելու, համբերութիւնը հատած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 12–16)

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իտալիոյ Մոսկուայի դեսպան՝ Ճուզեփփէ Վալթէր Մակոթի, այցելած է Հայաստան եւ Սեպտ. 12-ին ընդունուած Գերագոյն Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Յովհաննէս Բաղդասարեանի կողմէ: Ընդունելութեան ընթացքին, որուն ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանի Արտաքին նախարար Ջոն Կիրակոսեան, Յովհ. Բաղդասարեան իտալացի դեսպանին խօսած է Հայաստանի տնտեսական եւ մշակութային ասպարէզներու մէջ արձանագրած յաջողութիւններու մասին:

Նոյն օրը դեսպանը ընդունուած է նաեւ Հայաստանի փոխ – վարչապետ Ալեքսան Կիրակոսեանի կողմէ:

×

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՔՈԼՈՄՊՈՅԻ ՄԷՋ

Քոլոմպիայի (Սրի Լանքա) «Լոյոնէլ Վենդա» սրահին մէջ բացուած է Հայաստանի նկարիչներու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Հայաստանի ժողովուրդի կեանքէն եւ լեռնային բնանկարներէն առնուած գործեր: Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած են Ռուբէն Ղեւոնդեանի նկարները:

×

ՍԵՒԱԲԵՐԴԻ ՋՐԱՄԲԱՐԻՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ ՍԿՍԱԾ Է

Երեւանի մօտ, ծովու մակերեսէն 2000 մ. բարձրութեան վրայ, սկսած է Սեւաբերդի Ջրամբարի կառուցումը: 45 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ եւ 6 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրի տարողութեամբ արուեստական լիճը պիտի կարենայ ոռոգել հարիւրաւոր հեկտարներով դաշտեր:

×

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է Ս. ԵՍԱՅԵԱՆԻ «ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ» ԳԻՐՔԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականէն լոյս տեսած է պատմաբան Ստեփան Եսայեանի «Հին Հայաստանի քանդակագործութիւնը» գիրքը, որուն մէջ քննարկուած են Հայաստանի մէջ պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած արուեստի գործերը: Հեղինակը ուշադրութիւնը սեւեռած է մշակութային կապերու, հին արձանագործութեան 400-է աւելի յուշարձաններու պաշտամունքի նշանակութեան ու ժամանակագրութեան հարցերուն: Հայաստանի բազմաթիւ քաղաքներու եւ բնակավայրերու մէջ նիւթական մշակոյթի առարկաներէն զատ յայտնաբերուած են մեծ քանակութեամբ արուեստի գործեր, մասնաւորաբար՝ քանդակներ: Անոնց մէջ է «Արտաշատեան Աֆրոդիտէ» արձանը, որ ուշ հելլենական արուեստի լաւագոյն նմոյշներէն է եւ կը պատկանի Ն. Ք. 2-րդ դարու վերջաւորութեան կամ առաջին դարու սկիզբին:

×

«ՇԷՅՔՍՓԻՐԱՊԱՏՈՒՄ» ԳՐՔԻՆ 6-ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ ՅՈՎՀ. ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

Երեւանի մէջ Արուեստի Ազգային Հիմնարկին առընթեր Շէյքսփիրագիտութեան կեդրոնը լոյս տեսած է «Շէյքսփիրապատում» տարեգիրքի 6-րդ հատորը: Ակադ. Ռուբէն Զարեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած աշխատութիւնը նուիրուած Յովհաննէս Մասեհեանի, որ Շէյքսփիրի գործերու լաւագոյն թարգմանիչն է հայ իրականութեան մէջ: Հայաստանի մէջ Շէյքսփիրագիտական կեդրոնի հիմնադիրն է Ռուբէն Զարեան, որու խմբագրութեամբ ամէն տարի լոյս կը տեսնէ հաւաքածոյ մը: Քանի մը տարի առաջ ալ Հիմնարկին առընթեր հիմնուեցաւ «Շէյքսփիրի Գրադարան», որ ներկայիս կը հաշուէ երեք հազարէ աւելի գիրքեր, 40 լեզուներով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՒԱԳԱԳՈՅՆ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ԿՏԱՒՆԵՐԸ

Գաբրիէլ Գիւրջեան ունի 60 կտաւներէ բաղկացած նկարներու շարք մը, որ կը ներկայացնէ 20-ական թուականներու Շիրակի Ջրանցքի աշխատաւորներու կեանքը, իսկ վերջին կտաւներն ալ՝ Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանի շինարարութենէն առնուած պատկերներ: Գաբրիէլ Գիւրջեան, որ Հայաստանի աւագագոյն նկարիչն է, Մարտիրոս Սարեանի, Եղիշէ Զարենցի եւ Ալեքսանդր Թամանեանի հետ կը համարուի խորհրդահայ մշակոյթի հիմնադիրը: Իր գործերը ցուցադրուած են Խորհ. Միութեան մեծ քաղաքներու թանգարաններուն մէջ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՆԱՄՕ (Կ.) – ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 43-րդ ախոյենութեան դարձի մրցաշարքին, Սեպտ. 13-ին, «Արարատ» Կիեւի մէջ պարտուեցաւ 0ի դէմ 2 կէտով, տեղւոյն «Դինամօ»էն, որ մինչ այդ կը գլխաւորէր դասաւորումը: Ամբողջ խաղի ընթացքին Կիեւցիները իշխած են դաշտին եւ կոլ նշանակելու բազմաթիւ կարելիութիւններ ունեցած են, սակայն անոնցմէ միայն երկուքը արդիւնաւորուած են: Կիեւի երկու կոլերն ալ նշանակած է Բլոխին խաղի 7-րդ եւ 85-րդ վայրկեաններուն:

Այս հանդիպումէն ետք, Սեպտ. 16-ին դասաւորումը հետեւեալն էր (22 խաղերէ յետոյ). –

1.– Դինամօ (Կ.) 33 կէտ.
2.– Սպարտակ 32 կէտ
3.– Զէնիթ 27 կէտ
4.– ԲԿՍԱ 26 կէտ
5.– Շախտեոր 25 կէտ
6.– Դինամօ (Թ.) 23 կէտ
7.– ԲՍԱ 23 կէտ
8.– Չերնոմորեց 22 կէտ
9.– Դինամօ (ՄՆ.) 22 կէտ
10.– Կայրաթ 20 կէտ
11.– Նեւթչի 20 կէտ
12.– ԱՐԱՐԱՏ 20 կէտ
13.– Տորպեդօ 19 կէտ
14.– Դինամօ (Մ.) 18 կէտ
15.– Կուբան 17 կէտ
16.– Պախտակոր 17 կէտ
17.– Լոկոմոտիւ 16 կէտ
18.– Կարապատներ 14 կէտ

(*) Արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Սեպտ. 16-ի թիւով:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ 90–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ա.

1966–ին է որ Ազգ· Ընկերակցութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, հանդիսաւորապէս կը տօնուէր անոր 75–ամեակը, որուն առիթով կազմուած էր հովանաւորող մարմին մը, մասնակցութեամբ՝ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն, ծանօթ մտաւորականներու, ազգայիններու եւ տեղւոյս հայ մամուլին:

Անկէ ի վեր, թաւալոր անցեր է արդէն 15 տարիներու երկար շարք մը, հասնելով ահա՛ իր 90ամեակի սեմին: Ուրեմն, 90ամեակ մը ըլլալով կարեւոր թուական մը, կարելի չէ լուռ անցնելով չյիշատակել անոր գործունէութեան ազգօգուտ վաստակը:

Ազգ·ը քանի տարիները իր ետին ձգելով, փոխանակ կքելու, ընդհակառակն՝ նոյն համեմատութեամբ ալ աշխուժացաւ, ուղղհետեւ, անոր աւիւն ներարկողներ չպակսեցան, եւ այսօր, նստած հաստատուն պատուանդանի մը վրայ ընդհատանք ու երախտիք կը պարտադրէ մեզի:

Աղքատախնամը ըլլալով Փարիզի հայ կեանքի ամենահին կազմակերպութիւնը, անարդարութիւն բրած չըլլալու համար պէտք չէ սակայն զանցառու գտնուինք ու լռութեամբ անցնինք, առանց յիշատակելու այն պատուական եւ ազնուահոգի ազգայինները, որոնք, բարեսիրական զգացումներով տոգորուած եւ կարօտեալ ազգակիցներու օգտակար ըլլալու առաջադրութեամբ՝ 90 տարի առաջ հիմը կը դնէին Աղքատախնամին:

Արդարացնելու համար ուրեմն՝ փոխան երախտիքի նուիրուած այս տողերը, յիշենք այստեղ քանի մը անուններ միայն՝ ինչպէս, հոգելոյս Վռամշապուհ Քիպարեան Սրբազանի նախագահութեամբ՝ գործեցին ու ծառայեցին, Ներսէսեան, Տէր Գալուստեան Մանասէ, Ճեվահիրճեան եղբայրներ, Սվաճեաններ, Տոքթ· Ալլավերդի Որդի եւ այլն, որոնք, անձնուիրութեամբ գուրգուրացին այս կազմակերպութեան վրայ: Մինչեւ որ նուիրումի այդ ջահը փոխանցուեցաւ սերունդէ սերունդ, մինչեւ մեր օրերը: Աղքատախնամը, հեղինակութիւն մըն է գաղութիս մէջ, իր պատասխանատուութեան տակ հովանաւորուող «Հանգստեան տուն»երու գոյութեամբ եւ «Հանրային օգտակարութեան» իր բացառիկ հանգամանքով: Յիշե՞նք անգամ մըն ալ որ մեր հանգստեան տուներու գոյութիւնը օրհնութիւն մըն է գաղութիս մէջ, եւ անոնց համար հոգեւին աշխատիլն ալ աւագ պարտականութիւն մը:

Բարեգործութեան զգացումը, հին ժամանակներէն մեզի փոխանցուած ցեղային առաքինութիւններէն է, որու շնորհիւ, դարեր շարունակ, կրցեր ենք պահել ու պահպանել մեր գոյութեան հետ զուգընթաց բարեսիրական, եկեղեցական եւ մշակութային շատ մը հաստատութիւններ: Եւ, այդ նոյն առաքինի ոգիին շնորհիւ ալ է որ՝ ահա, քանի մը տասնեակներու աստանդական կեանք ապրող հայութիւնը կրցած է վառ ու կենդանի պահել գաղութներու ազգային կեանքի կենսունակութիւնը: Եւ այդ ոգին սակայն, կը պարտինք հաւատքի այն զօրութեան, զոր հայ ժողովուրդը ունեցած է իբրեւ դիմադրական ուժ, դարերու ընթացքին ապրած իր փոթորկալից կեանքին մէջ: Եւ այսօր ալ, հաւատքի այդ անսասան զօրութեանը շնորհիւ չէ՞ միթէ, որ ամենայն լաւատեսութեամբ կ'ոգեւորուինք մեր ապագային նկատմամբ, իմաստութեամբ ստեղծել փորձելով զմեզ Փիւնիքսպէս պաշտպանելու եւ ցեղային մեր առաքինութիւնները պահպանելու կարելիութիւնները:

Գիտակցութեամբ, իմաստութեան ճամբայէն քալելուն մէջ կը կայանայ ամէն յաջողութիւն, ինչպէս անհատներու կեանքին ընթացքին, նոյնպէս եւ՝ առաւելեւս, հանրային գործեր իրականացնելու մեր ջանքերուն մէջ:

Բոլոր գաղութներու մէջ, ազգ· գետնի վրայ տեղի ունեցող բազմապիսի իրագործումներ ինքնին ապացոյցներ են, որ ցիրուցան հայ ժողովուրդը հրաշքներ գործեց հանրային կեանք ստեղծելով, եւ այդ կեանքէն ներս ալ՝ լոյս եւ լոյս սփռեց, ոգի հրահրեց եւ յարատեւութեամբ ծառայեց անոր:

Ինչպէս ըսինք, սկզբնական շրջանին, փոքրաթիւ գաղութի մը մէջ Ազգ·ի գործունէութիւնը եղած է սահմանափակ, իր օգնութեան սնտուկէն չքաւորներու դրամ բաշխելու դերէն աւելի բան մը չկարենալ ընելով:

Եւ սակայն, ժամանակի վերիվայրումներու, տարուէ – տարի ստեղծուած ընկերային նորանոր պայմաններուն հետ, հանդրուանէ–հանդրուան ընդառաջելով, ահա երէկուան Ազգ·ը դրամաբաշխի իր պատեանէն դուրս ելլելով, եկած հասած է մեր այս օրերուն բոլորովին տարբեր դիմագիծով մը:

Արդարեւ, քանի տարիները իրարու յաջորդեցին, այնքան ալ մեր գաղութներու հանրային կեանքը անմասն չմնաց, ենթարկուելով այսպէս տեղի ունեցող ընկերային յեղաշրջումի ելեւէջներուն: Հետեւաբար, Փարիզի հայ գաղութն ալ իր կարգին առաջիններէն եղաւ, որ իր ծոցին մէջ գոյութիւն ունեցող ազգային կազմակերպութիւնները նոր եռանդով ու թափչքով փութային օրուան հրամայական պահանջները գոհացնելու նախանձախնդրութեամբ տարբեր ձեւ տալու իրենց գործելակերպին:

Անուրանալի է, որ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ համատարած թշուառութեան ու կեանքի դժնդակ պայմաններու մէջ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան համար, բարեսիրական նըման ընկերութիւններու գոյութիւնը պահանջքի մը արդիւնքն ըլլալով, այստեղ թէ այլուր՝ Աղքատախնամներու դերը եղած է մեծ ու նախախնամական չքաւորներու ցաւը ամոքելու տեսակէտէն:

Խօսելով այսօր Փարիզի Ազգ·ի մասին, ինչպէս ըսինք, անոր դերը մեծցաւ, երբ առաջին անգամ հայկական ծերանոց մը ստեղծելու հարցը հրապարակ կը նետուէր: Միջանկեալ ըսենք որ վերջին պատերազմի տեւողութեան, Ազգ·ը դադրած էր գործելէ հասկնալի պատճառներով: Եւ հետեւաբար, պատերազմի վերջաւորութեան միայն, քանի մը խանդավառ ազգայիններու նախաձեռնութեամբ Ազգ·ը կը վերակազմուէր ու տարբեր եւ նոր հանգրուանով, գործի կը լծուէր:

Արդարեւ, 1947–ին, Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող հայ վեց կազմակերպութիւններու (Կամաւոր – Ռազմիկներու Միութիւն, Կարմիր Խաչ, Կապոյտ Խաչ, Հայ Տիկնանց Միութիւն, Ռուսահայ Տիկնանց Միութիւն եւ Աղքատախնամ) եւ Նանսէնեան Օֆիսի վարիչներու միջեւ տեղի ունեցող փոխադարձ խորհրդակցութիւններէ եաք, վերոյիշեալ հայկական կազմակերպութիւններու եւ պատկան իշխանութեանց համաձայնութեամբ՝ առաջին ծերանոցը բանալու պարտականութիւնը կը յանձնուէր Աղքատախնամին:

Ուրեմն՝ շնորհիւ Նանսէնեան Օֆիսին այս նպատակին համար Աղքատախնամին պարբերաբար տրամադրած գումարներուն (երկու եւ կէս միլիոն) ու նաեւ շնորհիւ Փարիզի հայութեան անվերապահ համակրանքին եւ անոր բրած նիւթական նուիրատուութիւններուն (5 – 6 միլիոն) մեր առաջին «Հանգստեան Տունը» գոյութիւն կը ստանար Անտիյի մէջ, ուր՝ 1948–էն ի վեր ապաստան կը գտնեն մեր երէց հայրենակիցները: Նաեւ, տեղին է յիշել այստեղ, որ Անտիյի ծերանոցին շինութեան եւ սարքաւորումին, միւս անդամներու գործակցութեամբ՝ մեծ է եղած մանաւանդ Պ· Պ· Եդուարդ Սարաֆեանի եւ հանգուցեալներ՝ Արմենակ Աճեմեանի, Գրիգոր Բաթ–

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑԻՆ ՄՆԱՑՈՐԴԱՑԸ...

Հրաւէր մը Քլամառէն: Բարեկամ մը՝ գրեթէ անյիշատակ դարձած ժամանակներէ: Հայր, մայր կորսնցուցած որբ մը: (Թրքական աշխարհահռչակ ոճիրէն եաք որբ չեղած մանուկ մնա՞ց):

Հայաստան այցելած է Արամ եւ վերադարձած: Նամակ ունի ու տպաւորութիւններ: Կ'ուզէ պատմել եւ պարպել սիրտը:

1930–ին երիտասարդներ էինք տակաւին: Զիրար ճանչցանք ընտանեկան յարկի մը տակ, եւ առաջին օրն իսկ, «կոխւով» վերջացաւ մեր ծանօթութիւնը: Տարբեր գաւառներու նկարագիրներու տարբերութիւն, տարբեր ուսուցիչներու ազդեցութեամբ՝ տարբեր կազմաւորում, քաղաքական տեսակէտներու իրարու դէմ ցցուող բնական բախում:

Բայց մենք գիտակից մեր ծագումին ու ողբերգութեան, մերժեցինք արուեստականօրէն մեր դէմ ցցուող միջոցներու պատնէշը եւ «Հաշտութիւնը» չուտով է–

թուկեանի գոհարերութիւնը:

Զմոռնանք ըսելու որ՝ ծերանոց բառին փոխարէն «Հանգստեան Տուն» յորջորջումը կը պարտինք ողբացեալ Տիրուհի Շ· Միսաքեանի:

Այդ թուականէն քիչ ժամանակ վերջ երկրորդ ծերանոցի մը հարցը կրկին կը հրապարակուէր: Այդ ուղղութեամբ ուստի նոր բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ իրարու յաջորդեցին հայկական վերոյիշեալ կազմակերպութիւններու եւ գաղթականաց Միջազգային Օֆիսին միջեւ:

Հարցը մօտէն ուսումնասիրելէ եաք, առաջարկուեցաւ, բացուելիք երկրորդ ծերանոցին շէնքը, հայ վեց կազմակերպութիւններու անունին գնել եւ, նոյն կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներով կազմուած «Մարմինի» մը կողմէ ղեկավարել: Բայց, խառն Մարմինի մը կողմէ ղեկավարելու ձեւը՝ Գաղթկ· Միջազգային Օֆիսի լիազօրեալ պատուիրակները իրաւական տեսակէտով գործնական չգտնելով, սոյն առաջարկը մերժեցին: Եւ, վերջապէս, նոր փոխադարձ համաձայնութեամբ ու Գաղթի Միջ· Օֆիսի եւ Ազգ·ի վարչութեան միջեւ 1951 Նոյեմբեր 7–ին ընդունուած պայմանագրութեամբ մը, դարձեալ Աղքատախնամը կը ստանձնէր հարիւր երէցներ պատսպարելու համար կառուցուելիք երկրորդ ծերանոցի մը շինութեան պատասխանատու գործը:

Այս նոր ձեռնարկը իրականացնելու նպատակաւ Միջազգային Օֆիսը տրամադրեց 67 միլիոն հին Ֆրանք:

(Շար· 1)

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԵԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Սով էր երկրում, ճանապարհներին թափուած էին անասունների, յատկապէս ձիերի դիակներ: Քիչ չէին նաեւ մարդկային դիակները: Հովիտներում ճնշում էին շոգը, գարշահոտութիւնը: Նոյն օրը, երբ բարձրանում էինք լեռնային շրջանները, ցրտից առաջացած արցունքները սառչում էին մեր դէմքի վրայ:

Գիշերները սովորաբար մնում էինք քաղաքներում, որտեղ հայ բնակիչները սիրով ապաստան էին տալիս ճամբորդներին: Մեծ քաղաքներից մէկում՝ Քիրմանշահում, մեզ հետ պատահեց մի անըմբռնելի դէպք: Կանգնել էինք մեզ յատկացուած տան բակում, երբ փայտեայ սանդուխքով շտապ – շտապ իջնում է միջին տարիքի մի մարդ եւ վազելով դէպի մեզ, փաթաթւում մերթ մօրս, եւ մերթ ինձ եւ ագահութեամբ համբուրում: Մէկ էլ սթափուելով, ետ – ետ է գնում եւ վազելով հեռանում, մեզ թողնելով ապշած վիճակում: Պարզուեց, որ նա սպասում էր իր կնոջը եւ որդուն, որոնք մի քանի տարի առաջ մեկնել էին Եւրոպա. մենք, ըստ երեւոյթին, արտաքին տեսքով համապատասխանում էինք նրանց: Թիւրիմացութեան հետեւանքը եղաւ այն, որ մեզ տրամադրուեցին այդ տան ամենալաւ սենեակը եւ առատ հիւրասիրութիւն, բայց տանտէրն այլեւս չերեւաց, որի համար մենք առանձնապէս դժգոհ չէինք: Մեր միակ մտահոգութիւնն այն էր, որ ձիերը փականք չունէին (դա կապուած էր այն բարբարոսական խստութիւնների հետ, որ կիրառւում էին գողերի նկատմամբ՝ կտրում էին նրանց ձեռքերը): Մեր անձի ապահովութեան համար գիշերները դըռան մօտ մի պարսիկ պահակ էր կանգնում, որն իր տեսքով աւելի սարսափ էր ներշնչում, քան ապահովութիւն:

Բաղդադ հասանք ամռան վերջին: Այնտեղ էին գտնւում հօրաքոյրս եւ իր զաւակները, որոնց մօտ հիւրընկալուեցինք որոշ ժամանակ: Բաղդադից մեկնեցինք Բասրա, կարծեմ՝ գնացքով: Հիւրն էինք մի ունեւոր հայի: Նա ունէր փայտամշակման մեծ արհեստանոց, որտեղ վերամշակում էին կարիճները: Շուրջբոլորն արմաւենիների անտառներ էին:

1918 թուականի աշնան սկիզբն էր: Պատերազմի պայմաններում քաղաքացիական երեւեկութիւնը չէր գործում: Բասրայից Եւրոպա միայն մի հնարաւորութիւն կար՝ առեւտրական նաւերը: Ներկայացաւ այդպիսի առիթ. առեւտրական մի նաւ մեկնելու էր Աֆրիկա եւ այն շրջանցելով՝ Ֆրանսիայի ափերը: Այդ հեռանկարն ինձ, բնականաբար, շատ էր ոգեւորում: Ինչը կարող էր աւելի հրապուրիչ լինել, քան երկու անգամ կըտրել հասարակածը եւ անցնել մշտական փոթորիկների՝ Բարեյուսոյ Հրուանդանի ափերի մօտով: Բայց ինչ – որ պատճառով այդ ծրագիրը չիրականացաւ: Ճանապարհորդութիւնը կատարեցինք մի ուրիշ առեւտրական նաւով, որ մեկնելու էր Սուէզ: Այդ ճանապարհորդութիւնն էլ շատ հետաքրքրական էր, մանաւանդ երբ անցնում էինք Կարմիր ծովով: Իրօք, ծովը կարմրին էր տալիս ծփացող ալիքներով: Մայրս մշտապէս հիանում էր այդ տեսարանով: Մի օր տեսնելով անգլիացի մի ուղեւորի, որը չէր դիտում ծովը, նա հարցնում է.

– Միթէ՞ ձեզ չի հետաքրքրում այս ըսքանչելիքը:

– Ի՞նչ կարիք կայ նայելու, քանի որ արդէն տեսել եմ:

Մայրս դա որպէս անգլիական սառնարիւնութեան օրինակ էր բերում:

Մեր նաւը դանդաղ էր առաջանում եւ օրերով կանգնում նաւահանգիստներում: Յիսուն օր պահանջուեց Սուէզ հասնելու համար:

Դեռ Սուէզում էինք, երբ իմացանք որ զինադադար է կնքուած: Աւարտել էր Առաջին Համաշխարհային Պատերազմը:

Սուէզից գնացքով մեկնեցինք Կահիրէ, որտեղ ապրում էր հօրս ազգականուհին՝ Հայկանոյշը: Նրա ամուսինը՝ Կարօ Պալեանը, քաղաքի անուանի ճարտարապետներից էր: Նրանց որդին՝ Հըրաչը, նոյնպէս ճարտարապետ դարձաւ:

Կահիրէում սպասում էինք միջերկրածովեան նաւագնացութեան վերականգնմանը: Առաջին մարդատար նաւով Ալեքսանդրիայից մեկնեցինք դէպի Մարսէլ:

(Շար· - 5)

կու մեզ կրկին հրաւիրել նոյն սեղանի շուրջ:

Անցան տարիները … դէպքերը հեռացուցին մեզ իրարմէ. ա՛լ զիրար չտեսանք: Մազերը ճերմկցան, նախկին հանդիպումները վերածուեցան յիշատակներու, բայց Իսի, Քլմառ, Մէօտոն եւ Իբնոյի երիտասարդները միշտ մնացած են իմ մտքիս մէջ գեղազարդ պատկերներ, հոգեկան քաղցր ապրումներ:

Բոլոր գաւառներն ալ ունէին իրենց ներկայացուցիչները: Հայկական բոլոր անուններն ու մականունները կը խօսէին՝ անոնց արմատէն պոկուած, քաղցր ու անապատի կեանքի մասին, խաչելութեան ու գերեզմանի մասին:

Հարիւրնե՛ր, հազարնե՛ր էին անոնք՝ իրենց հաւատացած Աստուծոյ դէմ լեցուած զայրոյթով:

Ո՞ւր են անոնք հիմա, ի՞նչ եղան…

Հարցումն իսկ անիմաստ է: Ժամանակը մէկ առ մէկ թաղեց զանոնք հողին եւ մոռացութեան վիհին մէջ եւ քանի մը նմոյշներ միայն (Արամին եւ ինծի պէս) կը դեգերին աղին — անդին անթացու — պերով կամ կորաքամակ, արտաքին եւ ներքին հիւանդութիւններու ախտերով: Նայեցէ՛ք, հետեւեցէք անոնց քայլերուն. ամէնք պիտի նստին սրճարաններու մէջ՝ նուիրուելու համար նարտիի կամ պլոթի փոքր զբօսանքներու կամ միա՛կ հաճոյքին: Ուրիշներ՝ միութենական խմբատրումներու մէջ իրենց նուաղկոտ կամ բարկացայտ ձայներու վերջին ճիչերը պիտի արձակեն: Քանի մը հոգի ալ՝ թերթերու կամ խմբագրատուներու մէջ իրենց հոգիի յետին կայծերը հրահրելու փորձին մէջ՝ «ինքնախաբէութիւն» պիտի որոնեն:

Անոնց կեանքը Յիսուսի Գողգոթայէն աւելի դաժան ու տառապալից եղաւ, քանի որ անոնք դէպի երանութիւն համբառնալու բախտն ալ չունեցան: Զճանչցան կեանքի քաղցրութիւնը — ո՛չ մէկ հաճոյք, ո՛չ մէկ վայելք: Արդարեւ, մանուկներ էին բնավայրին մէջ. աքսորի ընթացքին, անասուններու պէս սնանեցան վայրի խոտերու արմատներով կամ … մուրացկանութեամբ, այրեցան կամ խմրեցան աւազուտներու երկայնքին, եւ երբ անոնց կմախացած մարմինները ցրուեցան Միջին արեւելեան, եւրոպական կամ ամերիկեան երկիրներու աստղատակներու վրայ, մեքենաներու դիմաց, հարկ էր նո՛ր ճիգ, նո՛ր աքնանք վերապրելու ի խնդիր: Պէտք էր բաժակ մը կաթ, պատառ մը ճառագայթ խլել արեւէն — այս անգամ ի հաշիւ իրենց եախաններուն, որպէսզի անոնց կեանքը նմանի իրենց կեանքին: Ունսում ու գիտութիւն ամբարեն, խորապէս ըմբռնեն գիւղացիական խարդախութիւնները եւ, ի հարկին, դառնան իրենց հայրերու ու նախահայրերու իրաւունքներուն անտեղիտալի պահանջատէրերը:

Այս է պատկերը Փարիզ եւ բոլոր շըրջաններու: Այսպէս՝ Լիոն, Մարսէյլ, արուարձաններն ու գաւառ: Այսպէս նաեւ, անպայմա՛ն, աշխարհի բոլոր կողմերը՝ հայրենիքի մրրկոտ հուրը սրտերնուն, կամ հայրենիքի գեղազարդումը աչքերնուն մէջ:

Տակաւին մեթրոյի վերջին աստիճանին չէի դրած ոտքերս, սիրալիր ժպիտներն ու ուրախութեան ճիչերը իրարու խառնուեցան, զիրար գրկեցին եւ դանձ մը գտած ըլլալու հրճուանքով ողողեցան մեր հոգիները: Երիտասարդական ֆանաթիզմին յաջորդած էր պաղարիւն դատողութեան եւ իմաստուն մարդոց դատողութիւնը: Ալ ի՞նչ «թշնամութիւն», գաղափարական ի՞նչ «կռիւ»:

Սակայն եւ այնպէս, վարդապետութիւնը երբ կազմաւորած է անհատի մը հասկացողութիւնը, այլեւս դժուար է տարբեր հայեցակէտի մը ճշմարտութիւնները ընդունիլ: Հաւատացեալ մը, երբ ամբողջ կեանքի ընթացքին եկեղեցիի մոմերով եւ խունկով լեցուցած է իր միտքն ու հոգին, կրնա՞յ համոզուիլ որ Աստուած մը չէ նստած անտեսանելիէն անդին: Այսպէս էր Արամին համար, այսպէս նաեւ՝ ինծի համար: Երբ միջազգային դէպքերուն կը վերաբերէին մեր խօսքերը, անմիջապէս կը ցցուէին տեսակներու տարբերութիւնները, բայց երբ վիճաբանութիւնները տանէին մեզ մինչեւ Հայաստան, անմիջապէս կը յըստականային, կը նոյնանային մեր կարծիքները, առանձին սիրով ու գուրգուրանքով կը լեցուէինք իրարու հանդէպ, հայրենիքի հանդէպ:

Եւ արդէն ա՛յս էր կարեւորը:

Մենք՝ դէպի չորրորդ տարիքը ուղեւորներս, ի՞նչ ունէինք դեռ տալիք, ի՞նչ կրնայինք փոխել աշխարհի ընդհանուր կառոյցէն: Համաձայն ըլլայինք կամ չըլլայինք կատարուող դէպքերուն եւ եղերերգութիւններուն հետ, ո՞վ պիտի լսէր մեր կարծիքը կամ եթէ լսէր իսկ, «ցընդած ծերուկի» զառանցանք պիտի չորակէ՞ր զանոնք:

Մեր գաւակներէն եւ հայրենիքէն զատ շօշափելի ո՛չ մէկ իրականութիւն կար այլեւս: Ո՛չ մէկ յենարան: Անոնք է որ միայն պիտի հարթէին ապագան, ազգային ապագան՝ իրենց գիտութեամբ, իրենց մարտունակութեամբ եւ միջազգային ատեաններու առջեւ իրենց ներկայացուցիչներով, բազմազան եւ բազմալեզու բացատրութիւններով, լուսաբանութիւններով, փաստարկութիւններով եւ, ի հարկին, սպառնալիքներով, ինչպէս սովորութիւն է դարձած դիւանագիտական յարաբերութիւններու մէջ կամ … ռումբերու պայթումներով:

— «Ընտանիք մը որ Ամերիկա մեկնիլ կը պատրաստուէր — աւելցուց Արամ — պատասխանեցի՝ չեմ կրնար արգելք ըլլալ որ մեկնիք, բայց ամբողջ սրտով կը մաղթեմ, որ զգջաք երթալնուդ եւ վերադառնաք Երկիր: Տոկացիք ամէն տեսակ դժուարութիւններու, հիմա որ երդիք ունիք, գիրք եւ մատենադարան ունիք, թատրոն եւ օփերա ունիք, այգիներ եւ աղբիւրներ ունիք, ուրախ ապրելու բոլոր պայմանները ստեղծուած են, ինչո՞ւ օտար երկինքներու տակ գնչուներու վրաններ հաստատելու մասին կը մտածէք»:

Արտաճմլիկ բան մը կայ այս երեւոյթին մէջ: Բայց մեր արցունքները ցամքած են արդէն: Վաթսուն տարիներու երկայնքին շատ են տագնապած մեր սրտերը եւ գրեթէ անհաղորդ այլեւս նոր յուզումներու: Գոնէ դուք խնայեցէ՛ք մեզի: Մեռաւ Արամին եղբայրը, մեռաւ իմ եղբայրս եւ քանի՛ հարիւրաւոր, հազարաւոր եղբայրներ ու քոյրեր մեռան հետզհետէ: Ամայացաւ, պարպուեցաւ մեր շուրջը: Չենք տեսներ այլեւս ո՛չ Քլմառի, ո՛չ Մէօտոնի, ո՛չ Իսիի եւ ո՛չ ալ այլ շրջաններու մեր տարեկիցները: Հայ կեանքի անիւը պիտի դադրի՞ դառնալէ: Որո՞ւ բարեւ պիտի տանք: Որո՞ւ ձեռքերը պիտի սեղմենք այսուհետեւ…:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՍԵՄԻՆԱՐՆԵՐ

Ա.

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պէյրութի «Նշան Փալանճեան» ճեմարանին մէջ, Օգոստ. 25 – 28 գումարուած Համազգայինի համադաղութային անդրանիկ համագումարի շրջագիծին մէջ, տեղի ունեցած են սեմինարներ Սփիւռքի հայ գրականութեան, թատրոնի, երաժշտութեան, նկարչութեան եւ քանդակագործութեան մասին:

Առաջին սեմինարին նիւթը եղած է «Սփիւռքի Հայ Գրականութեան կտրած ճամբան եւ ներկայ հարցերը», զոր ներկայացուցած է Պօղոս Սնապեան: Զեկուցաբերը անդրադառնալով վերջին յիսնամեակին տուած է կարգ մը թիւեր, հրատարակուած են 25 օրաթերթ, 18 շաբաթաթերթ, 19 ամսագիր, 18 պարբերաթերթ եւ 9 տարեգիրք: Հոն աշխատակցած են շուրջ 140 գրողներ, վերապրած գրագէտներ, Սփիւռքի մէջ կազմըւած ուրիշներ եւ Սփիւռքի մէջ ծնած նորեր: Տակաւին, չհաշուած սպանդէն հեռու մնացած կամ վերապրած գրողներուն՝ Զօպանեանի, Թէքէեանի, Լեւոն Շանթի, Ահարոնեանի, Կ. Զարեանի, Օշականի, Երուանդ Օտեանի եւ Միքայէլ Կիւրճեանի լոյս ընծայած գործերը, ըՍփիւռքի մէջ գրել սկսած միւս 140 գըրողները հրատարակած են 324 գիրքեր:

Անդրադառնալով Սփիւռքի Հայ գրողներու պատկերին, Պօղոս Սնապեան ըսած է. «Այժմ Սփիւռքը ունի 3 տարեց, 6 նուազ տարեց, 16 միջին տարիքի, 13 քառասունի դուռներուն եւ 8 երեսուն կամ երեսունէն վար տարիքի մէջ գրողներ: Վերջին 15 տարիներու ընթացքին հրապարակ եկողներու պարագային, կարելի է ըսել որ մէկ կողմէ աւանդական ուղղութեան հետեւելու ունակութիւնն է, իսկ միւս կողմէ չափազանցուած հաւատարմութիւնը օտարին»: Եզրակացնելով իր խօսքը զեկուցաբերը ներկաներուն ուշադրութեան յանձնած է քննարկելի կարգ մը կէտեր եւ առաջարկներ՝ կազմել ձեռագիրներու յանձնախումբ մը եւ լոյս ընծայել անոր վաւերացուցած բոլոր գործերը, տարեց ըլլան անոնց հեղինակները թէ երիտասարդ, ձեռնարկել դասական կնիք ունեցող գործերու վերհրատարակութեան, անոր առընթեր կազմակերպելով դասախօսութիւններ հայկական հոծ թաղամասերուն մէջ, պատրաստել գրականութեան ուսուցիչներ եւ այլն:

Զեկուցումի աւարտին ներկաներ խօսք առնելով հաստատումներ կատարած են Սփիւռքի հայ գրականութեան ներկայ վիճակին, գրական մթնոլորտի բացակայութեան, հայ գրականութիւնը տարածելու եւ զայն՝ հանրութեան հասցնելու ու այլ հարցերու մասին: Շեշտուած է նաեւ Սփիւռքի մէջ գրական մթնոլորտի մը ստեղծման անհրաժեշտութիւնը: Այդ պծով, առաջարկուած է առաջին հերթին հայկական դպրոցներու մէջ տանիլ կարեւոր աշխատանքներ եւ հայերէնի դասերէն դուրս, ստեղծել պահեր որոնք կարենան գրական մթնոլորտ յառաջացնել: Ապա, այն շրջաններուն մէջ, ուր հայկական դպրոց չկայ, ստեղծել մշակութային կեդրոններ, ուր, օրինակ, վիտէօ քասէթներու միջոցաւ գրական սէր մը կարելի է արթնցնել նորերուն մօտ:

Խօսուած եւ մտահոգութիւն յայտնըւած է նաեւ մանկական գրականութեան բացակայութեան եւ անոր հետեւանքով գալիք սերունդին մէջ ընթերցող տարրի բացակայութեան մասին: Որոշուած է դարմանի միջոցներ որոնել:

Սեմինարի երկրորդ նիւթը եղած է «Սփիւռքի Հայկ. Թատրոնը», որուն մասին խօսած է տոքթ. Բարգէն Փափազեան, արծարծելով յատկապէս «Սփիւռքի Հայութեան համար իրաւ թատրոնի մը կենսական կարեւորութեան հարցը»: Զեկուցումները շեշտուած է թատրոնին կարեւոր դերը մանաւանդ այն ժողովուրդներուն համար, որոնք զուրկ են պետականութենէ, բանակներ չունին, սեփական օրէնքներ գործադրելու կարելիութիւնը չունին: Անդրադառնալով թատրոնի ներկայ վիճակին, տոքթ. Փափազեան ըսած է. «Ներկայիս, թատրոնը հսկայական կարելիութեանց դիմաց կը գտնուի Լիբանանի մէջ, հասարակութեան տրամադրութեանց չյագեցնող ծառաւին իսկ պատճառով: Դժբախտաբար սակայն թատրոնը իր բարձրութեան վրայ պահելու տաղանդաւոր ուժեր չկան եւ ըլլալու կարելիութիւններն ալ մեծ չեն, որովհետեւ թատերական մշակոյթի մարզը լքուած մարզ մը դարձած է ,եւ հայ կեանքի մշակութային մարզի ղեկավարութեան պատասխանատուութիւնը ունեցող միութիւնները կը խուսափին այս շատ կենսական մարզին լըրջօրէն մօտենալու պարտաւորութենէն, որովհետեւ դիւրին ձեւով իրականանալի մարզ չէ, հսկայական ճիգի կը կարօտի, ու մանաւանդ, յամառօրէն յարատեւող անձնաւորութեանց տեւական զոհաբերութեան կարիքը ունի»:

Ի՞նչ կը պակսի եւ ի՞նչ պէտք է ընել հարցումներուն պատասխանելով զեկուցաբերը անդրադարձած է բոլոր գաղութներու մէջ թատրոնի զարգացման անհրաժեշտութեան: «Անհրաժեշտ է, — ըսած է ան, — ծրագրուած, համադըրըւած աշխատանք, որպէսզի Սփիւռքի հայ թատրոնը դուրս հանուի պատահականութեան լքուած իր վիճակէն եւ դրուի ամրակուռ պատուանդանի մը վրայ: Անհրաժեշտ է նաեւ որ ծրագրուած աշխատանքը նկատի ունենայ բոլոր գաղութներու մէջ թատրոնի կորիզ մը, թատրոն մը ոտքի պահելու անհրաժեշտութիւնը: Իր խօսքի աւարտին տոքթ. Բ. Փափազեան առաջարկած է՝ Համազգայինի կեդր. Վարչ.ը Պէյրութի մէջ բանայ թատերական դպրոց մը, որմէ շրջանաւարտներ կատարելագործման համար ղրկուին այլ կարեւոր կեդրոններ, թատերական երկերու ստեղծում եւ տըպագրութիւն, Սփիւռքի զանազան կեդրոններու մէջ ներկայացումներու կազմակերպում եւ այլն:

Յաջորդով կուտանք հայ երաժշտութեան եւ պարարուեստին, ինչպէս նաեւ նկարչութեան եւ քանդակագործութեան նուիրուած սեմինարներու պատկերը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Ջէյնապի կանացի գիտակցութեան հետ Մուսան ալ կարծես հետզհետէ կը գիտակցէր իր ծերութեան, ու սիրտը աւելի կը խորանար: Իր բոլոր տրամադրութիւններուն մէջ Ջէյնապը տանջելու գաղտնի ցանկութիւնը կար, որովհետեւ Հաճին ինքն ալ սկսած էր անհանդիստ ըլլալ երբ կը զգար անոր շըռայլ մատուցումներուն ներքեւ ծածկըւած ծանօթ գաղտնիքը:

Հաճի Մուսա յաճախ որսի երթալու իր սովորութիւնը մոռցած էր կարծես: Այդ առաւօտ ալ դուրսը խսկէմպէյի վրայ նստած, չգիտես ինչպէ՛ս ակամայ մտածեց, որ Մարտիկը մօտ է իր սահմաններուն, տեսնուած է Գարափունարի մէջ, իսկ Ջէյնապ վերը տակաւին կը քնանայ: Ջէյնապ էդքան երկար քնացած չէր: Ան նոյնիսկ չգիտցաւ երբ ինք դուրս ելաւ սենեակէն:

Գիւղին մէջ տակաւին նոր ինկած էր շարժում երբ Սըլօն մզկիթի կողմէն արագ վազելով մօտեցաւ Հաճիին:

— Ի՞նչ կայ, Սըլօ, — հարցուց Հաճին:

— Սպիտակ ձիաւորը, պէկ:

— Ո՞ւր տեսնուած է, — հարցուց Հաճին գրեթէ ոտքի ելած ու այնպէս հաւատացած Սըլոյի ըսածին, որ իբր թէ մզկիթի կողմէն կուգայ ահա:

— Երէկ գիշեր Զէօթէլի Զատէի ղօլամներուն հետ կռուի բռնուած է Բերդակի մօտ:

— Յետո՞յ, — հարցուց Հաճին աչքերը լայն բացած:

— Կռուի մէջ սպաննուած է Զէօթէլի Զատէն եւ երկու ղօլամներ:

Լուրը շատ կանուխ գիւղ բերողը Մէչէտօի Ասատն էր, գիւղին միակ պարսիկը, որ գիտէր Ֆիրդուսի կարդալ, ունէր ուխտի մազի գոյն մօրուս, լայն երես ու մէկ էշ:

Մէչչէտին Ասատ այդ առաւօտ շատ կանուխ ճամբայ ինկած էր, Ղամիշլուի ճամբով Բերդակ երթալու համար: Ասատ, Բերդակի պազարին Հայերուն ծանօթ ածխավաճառն էր: Այդ օրն ալ իր պատրաստած ածուխը էշին բեռցուցած Ղամիշլուի ճամբէն Բերդակ կ՛երթար տակաւին չնշանտած: Ճամբուն վըրայ կանգ առած էր քիւրտ ձիաւոր մը եւ զգուշացուցած, որ Բերդակի ճամբան վտանգաւոր է, որ սպիտակ ձիաւորը Բերդակի մօտերն է եւ թելադրած էր, որ իր բեռը փոխանակ Բերդակի, Գարափունար տանի:

Մէչէտօի Ասատ այս որ լսած էր էշին գլուխը դարձուցած էր դէպի գիւղ:

Հաճի Մուսան մանրամասնութիւնները իմացաւ Մէչչէտի Ասատէն:

—Էսպէս է, Հաճի պէյ, — կը վստահեցնէր Ասատը: Էս պատմողը Զէօթէլի Զատէի ձիաւորներէն էր որ նոյն կըռուէն ազատած՝ ինկած էր Ղամիշլուի ճամբան: Երկու կրակի մէջ բռնուած ղօլամները այս որ կը տեսնեն, պահ մը կը շփոթուին:

(Շար. 158)

Այրի Տիկին Նորայր Երամեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Երամեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիս - եան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Քէյ - ճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէյճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մինասեան եւ զաւակները, Հաճի - Արթինեան ընտանիքները եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Եայլայեան եւ զաւակը, Սարգիսեան, Յակոբեան, Քէհեայեան, Աւետիսեան, Պօղոսեան, Եայլայեան, Իւր - նէքլի ընտանիքները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, փեսային, քեռայրին, զարմիկին, ազգականին եւ խնամիին՝

ՆՈՐԱՅՐ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 17ին, 61 տարեկանին, Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Սեպտ. 20, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին: Յաւակցութիւն՝ տօմարով:

Ընտանիքը ցաւակցութիւն կ'ընդունի գերեզմանատունը: Թաղումը կը կատարուի Կանեըի գերեզմանատունը՝ Ռիւ տիւ Ժենեռալ Լըքլէռ, եւ մարմինը կ'ամփոփուի ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

38, *Allée de la Tour*, 93250 *Villemomble*

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Նորայր Երամեանի եւ զաւակներուն:

FONDATION MARIE - NUBAR

Les étudiants d'origine arménienne des 2ème et 3ème cycles poursuivant leurs études à Paris ont la possibilité d'être hébergés à la Fondation Marie-Nubar de la Cité Internationale de l'Université de Paris, durant l'année universitaire 1980-1981.

Pour tous renseignements écrire à U.G.A.B., 11 Square Alboni 75016 Paris.

- Կ Ո Չ -

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ օծման 50ամեակը կը լրանայ գալ տարի 1981 Հոկտեմբերին, եկեղեցւոյս վարչութիւնը որոշած է յոբելենական հանդիսութիւններու ծրագիր մը մշակել եւ առ այդ հրատարակել նաեւ Յուշամատեան մը, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ ընդհանրապէս Մարսէյլի հայ գաղութի անցեալ յիսուն տարիներու գործունէութեան մասին:

Սոյն Յուշամատեանը որքան կարելի է այնքան ճոխ կարենալ հրատարակելու միտումով եկեղեցւոյս վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ ի մասնաւորի այն սերունդին, որ կրնայ օժանդակել որոշ ու պատմական տուեալներով, զանոնք յոբելենական յանձնախումբի տրամադրութեան տակ դնելով:

Անհրաժեշտ տուեալները կրնան ըլլալ մօտաւորապէս հետեւեալները.—

Ա) Հին ու պատմական նկարներ, Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցիէն, կամ Մարսէյլի միւս հայ եկեղեցիներէն, ինչպէս նաեւ մարսիլահայ ազգային կեանքէն:

Բ) Նոյն նկարներուն վերաբերեալ բացատրական նամակներ կամ գրութիւններ:

Գ) Այլ նամակներ կամ վկայագրեր, որոնք կը պատկանին ու կը բացատրեն գաղութիս եկեղեցական ու ազգային կեանքի պատմութիւնը:

Դ) Այլազան հրատարակութիւններ՝ գիրքեր, կոչեր, յայտարարութիւններ, թերթեր եւայլն:

Նման տուեալները կրնան պատճէններ, այսինքն ֆոթոքոփիներ ըլլալ, եւ եթէ օրիժինալներն են անպայման պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն:

Տուեալներու առաքման հասցէն հետեւեալն է.—

Eglise Arménienne Sts. Sahak-Mesrop
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Tél. : 77-84-70

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնէք արեւելեան լաւագոյն գորգերը, մատչելի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient

importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Վարուժան Պայրամեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Տիկին Սօսի Պայրամեան, Տիկին Մարի Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեանէ 100-ական, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ղարիպեան 50, Տէր եւ Տիկին Ազատ Թորոսեան 150, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ:

×

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոր Թաղականութիւնը ,շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փ.ծ.ի Գրիգոր Փիլիկեանի մահուան առթիւ.—

Այրի Տիկին Վերգին Փիլիկեան եւ զաւակները Սօնիա եւ Րաֆֆի 600, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Փիլիկեան եւ զաւակները 500, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ելքովանեան եւ զաւակը 1000, Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Ռոստոմ Փիլիկեան եւ զաւակը 500, Տէր եւ Տիկին Կարօ Թապիպեան եւ զաւակները 200, Րաֆֆի Փիլիկեանի բարեկամները 270, Ժիրայր Պետրոսեան; Մարսէյլի Հայ Մըշակոյթի Տուն, Կարպիս Գուլումեան, Ալպէռ Միրաքեան, Գրիգոր Ելքովանեան, Տիգրան Ղազարեան, Աւետեան ընտ., Պօյաճեան ընտ., Տրիկէս, Հայկազ Զուքուրեան, Անդրանիկ Բամպուքեան 100-ական Ռոժէ Ռէ 150, Կարապետ Ճանիկեան, Հռիփսիմէ Մարկոսեան 70-ական, Մկրտիչ Պապուշեան, Յովհաննէս Յուսիկեան, Պօղոս Համբարձումեան, Եսայի Տէր - Մարգարեան, Գրիգոր Պօյաճեան, Էլիզ Փափազեան, Գաբայի, Էնիզեան ընտանիքներ 50-ական, Տալիտա Համբարձումեան, Սերոբ Գինոսեան, Պօղոս Յովսէփեան, Լեւոն Լեւոնեան, Գեղամ Պալեան, Կարապետ Տէրտէրեան 30-ական, Կարօ Փօլատեան 25, Նարդուհի Պապուշեան, Սմբատ Պօղուքլեան, Յարութիւն Ալիքսանեան, Յակոբ Մօրոյեան, Արշալոյս Յովհաննէսեան, Պօղոս Զիլինկիրեան, Թիրէքեան Սրբուհի եւ Մուրատ, Աւագ Զալկըճեան, Բիւզանդ Թիրէքեան, Վարդանեան ,Յովսէփ Ինճէեան, Տիգրան Հօրոյեան, Համբարձում Մինասեան 20-ական, Շուշանիկ Նօնոյեան 10 Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, Սեպտ. 25, ժամը 20.30ին.—

CENTRE CULTUREL,
Rue Robert Lavergne, Asnières

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարգար Խաչիկեան, Օր. Շանթալ Խաչիկեան, Այրի Տիկին Անթապլեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Միսաքեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ասատուրեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ուստուլիքեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Քիւփճեան, զաւակներն ու թոռները, շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլորն անոնց, որոնք ծաղկեպըսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐԳԱՐ - ՄԱՐՍԷԼ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՀԱՅԿ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

ԴԱՌՆԱԿՍԿԻԾ ՄԱՀՈՒԱՆ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նանն Գառզու եւ Գառզու 500 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Պետրոս Էսապալեանի:

ԵԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին Տարեկան Պարահանդէսը՝

Նոյեմբեր 15, ժամը 21էն սկսեալ:

Փալէ - տը - լա Ֆուար:

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 9 AU 21 OCTOBRE

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

GALA ET BANQUET

DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
Section des Hauts—de—Seine

Sous le patronnage de NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de KEVORK BAKERDJIAN

LE SAMEDI, 4 OCTOBRE — A 20 H.
AU PROFIT DES OEUVRES SOCIALES
Ouverture de la Soirée à 20 h. précises.

Animé par l'Orchestre LES GAIDZAGS
et
MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE
Intérpretée par le Trio Arménien de Radio — France

Chanteuse: Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon: Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare: M. ARTO PEHLIVANIAN

Théatre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25, Avenue Victor — Cresson

Reservation: 770.07.25 — 642.73.10

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի և սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու համար, մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները):

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
23
MARDI
23 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.737 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.737

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԸ՝

ՊԻՒԼԷՆԹ ՈՒԼՈՒՍՈՒ

ԵՒ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ» ԿՐԿԻՆ ՀԱՅԵՐՈՎ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻ...

Շաբաթավերջի գլխաւոր նորութիւնն էր նոր նախարարապետի մը նշանակումը։ Շաբաթ օր էր, որ Ծովային ուժերու նախկին հրամանատար՝ Պիւլէնթ Ուլուսու, 57 տարեկան, Նախարարապետ կը նշանակուէր Հանրապետութեան եւ Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահ՝ զօր. Քէնան Էվրէնի կողմէ։ Կիրակի օր իսկ Տէմիրէլի աժամեայ յաջորդը կազմեց 26 անդամներէ բաղկացած կառավարութիւն մը, որու 6 անդամները զինուորական են եւ ստանձնեցին գլխաւոր նախարարութիւնները՝ Ներքին, Լուսաւորութիւն, Կրօնք, Երիտասարդութիւն եւ Մարզական, Առողջապահութիւն եւ Մաքս։ Միւս քան անդամները, քաղաքային անձեր, առաւելաբար թեքնոքրաթ եւ կամ փորձառու քաղաքագէտներ։ Արտաքին նախարարի պաշտօնը կը վարէ Իլթէր Թիւրքմէն, որ նախկին դեսպան է եւ ընդհ. քարտուղար նոյն նախարարութեան։ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յանձնուած է Հալուք Պայիւլքէնի, հին դիւանագէտ մը, որ քարտուղար եղած է Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ։ Ելմտական նախարար է՝ Պետական Գանձի նախկին տնօրէնը՝ Գայա Էրտէմ։ Երկու փոխ-վարչապետներէն մէկն է՝ տնտեսագէտ Թուրքութ Էօզալ։ Ուրիշ տնտեսագէտ մը եւս՝ Զէյեաթ Պայքարա պիտի փորձէ Էօզալի հետ փրկել երկրին տնտեսութիւնը։ Առաջին առթիւ արդէն բարձրացան վառելանիւթի եւ շաքարի գինները, առաջինը՝ 2,25 տոլարէն 2,50-ի եւ շաքարի կէս քիլօն ալ ութ սէնթ յաւելում կրեց։

Ինչ կը վերաբերի նոր նախարարապետին՝ Ուլուսուի, կ'ըսուի թէ ընտրուած է, որովհետեւ քաղաքական դէմք չէ եւ ծանօթ է իբրեւ կարող վարիչ։ Անգլերէն եւ իտալերէն կը խօսի եւ ճանչցուած էր իբրեւ ծովային փայլուն հրամանատար մը։ 1942-ին վկայուած է իբրեւ առաջինը իր դասարանին Թուրքիոյ ծովային Ակադեմիայէն եւ փոխ-ծովակալ եղած է 1964-ին եւ ծովակալ 10 տարի ետք։ Ծովային հրամանատար նշանակուած է 1977-ին եւ այդ պաշտօնէն հեռացուած 1980 Օգոստոսին, Հռոմի դեսպան նշանակուելու համար։

× ՄԻԼԻՅԷԹ կը գրէ թէ զինուորական իշխանութիւնը նպաստած է ահաբեկչութեան նուազումին։ Պետական հարուածէն նախորդող շաբաթը՝ 99 հոգի սպաննուած էին, եւ միայն 4՝ հարուածին շաբաթը։

×

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԱԾ

Միւս կողմէ զինուորական իշխանութիւնը ամրապնդեց պատերազմական վիճակը եւ այդ առընչութեամբ կարգ մը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ։ Նախ գրաքննութիւնը սաստկացաւ եւ պատասխանատուները իրաւասութիւն ըստացան գրաքննելու թերթերէն եւ փիլմերէն զատ՝ նամակները։ Կրնան տեղափոխել կամ պաշտօնազրկել ոեւէ պետական պաշտօնեայ եւ դադրեցնել որեւէ գործունէութիւն, որ «կը խանգարէ հանրային կարգ ու կանոնին»։ Կրնան փակել տպարանները։ Որոշուեցաւ նաեւ վերահաստատել Պետութեան ապահովութեան ատեանները (70-էն 76 հատ կային, նախապէս)։ Պատժական միջոցներն ալ մեծ համեմատութիւններով սաստկացան։ Արդէն իսկ մահավճիռ մը արձակուեցաւ Ատանա, երեք ուրիշներ պահանջուեցան Իզմիր եւ երկու ցկեանս բանտարկութիւն կենդրոնական Անատոլու։

×

Ըստ Նիւ-Եորքի Թրքական աղբիւրներուն ալ՝ ՄԱԿի Թուրք ներկայացուցիչը՝ Ճօշքուն Գրճա պիտի պատրաստէ նոր Սահմանադրութիւնը։ Կ'ըսուի թէ հիմնուած պիտի ըլլայ երկու կուսակցութիւններու դրութեան մը վրայ, բայց նաեւ ստեղծէ նախագահական ձեւ մը, Ֆրանսական օրինակին վրայ։ Գըրճայի ծրագիրը կը նախատեսէ ջնջել ծայրայեղ կուսակցութեանց իշխանութիւնը, գոնէ Խորհրդարանին մէջ։ Ասկէ պիտի օգտուի սակայն Ատալէթը, քանի երբ Էրպաքանի եւ Թիւրքէշի ալ կուսակցութիւնները այլեւս չկարենան իրաւարարի իրենց դերը կատարել Ազգ. Ժողովին մէջ, աւելի հաւանական է եթէ ոչ ապահով, որ իրենց ձայները տան Ատալէթին քան՝ Հալքին։

×

Սեպ. 20 – 21 Թուակիր Թէրճիւմանը կը հաղորդէ որ Թուրք լրագրող՝ Իլհան Էնկինի ստորագրութեամբ, ի մօտոյ լոյս կ'ընծայէ «Քոմփաս» (կողմնացոյց) խորագիրը կրող նոր յօդուածաշարք մը որ՝ «կը պարզէ՝ յոյն եւ հայ ահաբեկիչներու, Թուրքիան կործանելու միտում ունեցող ծրագիրները» այդ կարգին, անդրադառնալով՝ մասնաւորաբար հետեւեալ կէտերուն.—

ա.— «Կիպրոսի յունական բաժնի Թուրք բնակչութիւնը անհանգստացնելու համար ի գործ դրուած մեքենայութիւնները,

բ.— «Սուրիայէն հայկ. կազմակերպութիւններու եղած օժանդակութեանց ներքին երեսը.

գ.— «Պէյրութի Հայոց, Թուրքիոյ դէմ եղած՝ աղտոտ եւ արիւնալի ծրագիրները.

դ.— «Թուրք հիւպատոսներուն վրայ՝ որո՞նք, ի՞նչպէս կը յարձակին.

ե.— «Թուրքիա ներմուծող (ապօրինի) զինամթերքին իսկական երեսը.

զ.— «Աթէնքէն Հայոց եւ (Թուրք) անջատողականներու եղած օժանդակութիւնը։

×

Նորէն, Սեպտ. 20 Թուակիր Թէրճիւմանէն կը տեղեկանայինք, թէ ամիս մը առաջ, Սուրիայէն փախելով՝ Թուրքիա ապաստանած 6-ը երախայ՝ 11 Հայեր, Քիլլիսէն՝ Այնթապ փոխադրուած են։ Պատճառը՝ ըստ Թրք. իշխանութիւններու՝ «հարկ եղած հարցապնդումը կատարելու համար» եղած է։

×

Մինչ այդ, Թրք. մամուլն իսկ ընդվզեցնող եւ «Մերազնեայ վատերը»... խորագրով լոյս տեսած լուր մը համաձայն անցեալներս, Անթալիայի մէջ (Հարաւ. Թուրքիա), Ժորժ Ֆրէտէրիք անունով՝ գերման զբօսաշրջիկ մը, անյայտ չարագործներու կողմէ, սարսափելի պայմաններու ներքեւ՝ գլուխը քարով մը ճզմուելով սպաննուած է։ Երեւան ելած է որ ոճրագործները, ապա՝ կողոպտած են իրենց զոհը։

——×——

ԻՐԱՔ — ԻՐԱՆ

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐԸ՝ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹ ԱՌԻՆ

Սահմանային պարզ բախումներէ ետք, Պաղտատի կառավարութեան կողմէ 1975-ի սահմանային համաձայնագրին չեղեալ հռչակուիլը արդէն նախատեսել կու տար թէ ինչ վտանգաւոր ընթացք կ'առնէ երկու երկիրներու միջեւ ծագած բախումը։ Անկասկած Պաղտատ առանձին ճամբայ չէ ելած եւ պատահածին ետին, այլ շահակիցներ կը փնտռուին, այսինքն հասցէն անոնց՝ որոնք այս ձեւով Իրանի վարչակարգը կը փորձեն տապալել։ Եւ ըստ մասնագէտներու այդ հասցէները կրնան թէ՛ արեւմուտք ըլլալ եւ թէ Խորհ. Միութիւն, երկուքն ալ հաւասարապէս դէմ ըլլալով Խոմէյնիի։

Շաբաթավերջին կռիւները սաստկացած էին Խորրամշարի իրանեան նաւահանգիստը եւ Աբադան, ուր կը գտնուի աշխարհի մեծագոյն զտարաններէն մէկը։ Ըստ իրաքեան իշխանութեանց, իրանեան 5 վըռէք ընկղմած են եւ սաստիկ կռիւներ կան Շաթ – էլ – Արաբ ուր կ'ուզէ տիրանալ Պաղտատ։

Իրանի նախագահը՝ Պանի Սատր դրօշի տակ կանչած է պահեստի 120 հազար զինուոր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԿԻՆ ԹԱՉԸՐԻ Փարիզ եւ Պորտօ այցելութիւնը ամրապնդեց Ֆրանքօ-բրիտանական համաձայնութիւնը, ի մեծ գոհունակութիւն երկու կողմերուն։ Նոյնիսկ անգլիական մամուլը հակառակ որոշ վերապահութեան, դրական նշաններ կը տեսնէ մինչ Տէյլի Էքսփրէս ֆրանքօ-բրիտանական կռիւները կը նմանցնէ Էլիզապէթ Թէյլըրի եւ Ռիչըրտ Պըրթընի որոնք միշտ կը կռուէին բայց նաեւ փոխադարձ մշտական քաշողութիւն մը ունէին որու հետեւանքով միշտ կը միանային կրկին բաժնուելու համար։

ԼՈՒԱՌԻ շրջանը տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով գետին յորդումը ահաւոր աղէտ մը ստեղծած է եւ բազմահարիւր անձեր տուն տեղ ձգած, ապաստան փնտռած են։ 6 մեռեալ եւ 15 վիրաւոր կայ եւ Կիրակի այս անակընկալ ողողումներէն ետք, Երկուշաբթի առտու վերսկսած անձրեւները նոր աղէտներու դուռ կը բանային։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ԼԻԿԱՅԻ նախագահին յարկաբաժինին դրան առջեւ ռումբ մը պայթած է, նիւթական հսկայ վնասներ պատճառելով բայց Նոկէռ Ապիճան էր եւ ընտանիքն ալ՝ գիւղը։ Տեղւոյն վրայ նացի լոզունգներ եւ կեռ խաչեր։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ տնօրէն կոմիտէն իր ժողովի ընթացքին որոշեց Յունուար 26-ին յայտնել նախագահական իր թեկնածուն, քանի ըստ Միթերանի «ժամէն առաջ՝ ժամը չէ»։ Միւս կողմէ, մեծամասնութեամբ պակաս 2 ձայն, տնօրէն կոմիտէն որոշեց հրատարակել օրաթերթ մը՝ «Ընկերվարական Պայքար» հակառակ նախատեսուած նիւթական մտահոգութեանց։ Թերթը լոյս պիտի տեսնէ Յունուար 1-ին, 16 էջ, 40 հազար տպաքանակով, շաբաթը՝ 5 օր։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ պետական ձայնասփիւռը առաջին անգամ ըլլալով սփռեց Կիրակնօրեայ պատարագը։ Ծանօթ է որ Կըտանսկի բանուորներու պահանջումներէն մէկն էր։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտ. 19-ի եւ 20-ի դարձի մրցումներու արդիւնքներն են.—

Կուբան – Տորպեդօ 1 – 0
Պախտակոր – Ձերնոմորեց 1 – 0
Արարատ – ԲՍԱ 2 – 1
Դինամօ (Կ.) – Նեւթչի 1 – 0
Սպարտակ (Մ.) – Զէնիթ 1 – 1
Կայրաթ – Շախտեոր 0 – 0
Դինամօ (Մ.) – ԲԿՍԱ 1 – 2
Դինամօ (Թ.) Կարպատներ 2 – 0

Դասաւորման գլուխն է Դինամօ – Կիեւ 35 կէտով իրեն կը յաջորդեն Սպարտակ եւ Զէնիթ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐԲԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 17 – 18)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

Լինցի մէջ (Աւստրիա) բացուած է Հայաստանի ժողովրդական կիրառական արուեստի ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Երեւանի Ազգագրութեան Պետական Թանգարանէն տարուած մօտ 180 առարկաներ՝ նուագարաններ, գորգեր, զարդեր, խեցեղէն եւայլն։ Բացման օրը խօսք առնելով Թանգարանին տնօրէնը՝ Լ. Բարսեղեան, շեշտած է, թէ ցուցահանդէսը կը ծառայէ հայ եւ աւստրիացի ժողովուրդներու բարեկամութեան յետագայ ամրապնդումին։

×

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻՉ ՄԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան Մարզական Կոմիտէն Խորհ. Միութեան վաստակաւոր մարզիչի կոչում շնորհած է խումբ մը մարզիչներու, որոնց աշակերտները մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգած էին Մոսկուայի ողիմպիականներուն։ Մարզիչներու կարգին կը գտնուի նաեւ Խարկովի մարզանքի բարձրագոյն դպրոցի հեծելարշաւի մարզիչը՝ Ալբեր Բաղիյեանց։

×

Նոյն կոչումին արժանացած է նաեւ թեթեւ մարմնամարզութեան ճիւղին մէջ Իգոր Տէր – Յովհաննիսեան, որ 1972-էն ի վեր Խորհ. Միութեան խումբի մարզիչներէն մէկն է։

×

ԱՐՏԵՄ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հայաստանի հիւսիսը գտնուող Սանահին լեռնային գիւղին մէջ, ուր ծնած է Արտեմ Միկոյեան, հիմնուած թանգարանը ստացած է գորգ մը, զոր անցեալ դարու վերջերը հիւսած է ծանօթ ճարտարագէտին մայրը։ Ա. Միկոյեանի անունը կրող թանգարանը կը գտնուի այն դպրոցին մէջ, ուր իր նախակրթութիւնը ստացած է ճարտարագէտը։ Հոն ցուցադրուած են անձնական առարկաներ, նամակներ, նկարներ եւ ճարտարագէտին կեանքն ու գործը ցոլացնող զանազան նիւթեր։ Ներկայիս Սանահինի մէջ կառուցուելու վրայ է յիշատակի համադրոյթ մը, նուիրուած Արտեմ Միկոյեանի, որ մեծ նպաստ բերած է խորհրդային օդանաւաշինութեան զարգացման մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ 90-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

(Բ. և վերջ)

Միջազգային Օֆիսի կողմէ շէնքը գնուելէ եւ զայն Աղքատախնամին փոխանցելու պաշտօնական գործողութիւններէն ետք, վարչութիւնը՝ խանդավառութեամբ գործի լծուեցաւ եւ, մօտաւորապէս տարուան մը աշխատանքներէ վերջ, կառուցուեցաւ նաեւ՝ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը:

Այստեղ, չենք կրնար չյիշատակել իբրեւ յարգանք, հանգուցեալ մեր երկու պատուական հայ ճարտարապետներու, Արամ Թէրզեանի եւ Արմէն Ցակոբեանի անմոռանալի անունները, որոնք, ձրի ու անշահախնդրութեամբ եւ ամենայն անձնուիրութեամբ, իրենց մասնագիտական գործակցութիւնը բերին վերոյիշեալ հաստատութիւններու շինութեան կարեւոր աշխատանքներու ընթացքին:

Քիչ ատեն ետքը, Անտիյլի պարտէզին մէջ կառուցուեցաւ նաեւ մանկաւոր շէնք մը, ուր կը դարմանուին միմիայն անբուժելի հիւանդներ:

Ինչպէս եւ Սէն Ռաֆայէլի տունը, որ սկզբնական շրջանին «Քոմիթէ Ֆրանքօ – Արմէնիէն»ի հոգատարութեան տակ կը գտնուէր, բայց, գէշ ու թերի ղեկավարութեան հետեւանքով, ի վերջոյ փոխանցուեցաւ Աղքատախնամին:

Կարելի՞ է մոռնալ միթէ «Մատուրականներու Տան» ստեղծումը՝ որու գոյութիւնը կը պարտինք Տոքթ. Վահրամ Զիլինկիրեանի, որու բացումը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ 1971 Նոյեմբեր 28-ի Կիրակին:

Այստեղ, անգամ մըն ալ արձանագրենք նոյնպէս այն կարեւոր իրողութիւնը իբրեւ բացառիկ երեւոյթ Աղք.ի «Հանրօգուտ Կազմակերպութիւն» ճանչցուիլը Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, շնորհիւ Տոքթ. Վակրամի անխոնջ ջանքերուն: Գիտենք թէ իբրեւ օտար կազմակերպութիւն, ապրելով հանդերձ այս երկրին մէջ, որքան դժուար է նման շնորհի մը արժանանալը: Ատիկա կ՚ապացուցանէ եւ լաւագոյն գրաւականն է, որ Աղքատախնամը՝ իր որդեգրած առաջադրութիւններուն ու նպատակին լիովին ծառայած է, ունենալով այսպէս արդիւնաւոր եւ օգտաշատ գործունէութիւն:

Կը հաստատենք ուրեմն՝ Աղք.ի կատարած ազգօգուտ դերը եւ անոր վարչութեան, ինչպէս երէկ, այժմ ալ, ուսերուն վրայ ծանրացող պատասխանատուութեան մեծ բեռը: Դիւրին բան չէ հանրային բնոյթ ունեցող այս հինգ կարեւոր հաստատութիւններու մատակարարման գործը ղեկավարելը: Անձնուիրութիւն, համերաշխութիւն ու մանաւանդ անշահախնդրութիւն՝ յաջողութեան անհրաժեշտ ազդակներն են երբ խօսքը հանրային գործերու մասին է:

Այսպէս ալ, աշխատանքի գետնի վըրայ տիրող ներդաշնակութիւնն եւ գործելու համերաշխ ոգին, անտարակոյս, գլխաւոր ուժը հանդիսացած է, 1947-էն ի վեր, Աղք.ի իրերայաջորդ վարիչներուն:

Վերջացնելէ առաջ այս գրութիւնը, իբրեւ պարտականութիւն, քանի մը խօսքով կ՚ուզեմ ոգեկոչել նաեւ՝ ողբացեալ Տոքթ. Վահրամի քաղցր յիշատակը, որուն, բոլորս ալ պէտք է երախտապարտ ըլլանք, որովհետեւ հարկ է խոստովանիլ ու ճշմարտութիւն է որ առանց անոր գործակցութեան, Աղք.ը չէր հասներ այն բարձունքին վրայ, ուր այսօրան կը գտնուի: Անոր անունն ու յիշատակը վառ ու կենդանի պիտի մնան միշտ Աղք.ի տարեգրութեանց մէջ:

Արդարեւ, երբ 1951-ին Աղք.ի աշխատանքի դաշտը անհամեմատօրէն կ՚ընդարձակուէր հարկ եղաւ վարչութեան շարքերը օժտել գործին ծանօթ ու մասնագէտ անձերով: Այդ օրերուն, բարեդէպ զուգադիպութեամբ մը, «Ապառաջ» թերթին մէջ Տոքթ. Վահրամ Զիլինկիրեան ստորագրութեամբ ընդհ. ծերանոցներու մասին մասնագիտօրէն ուսումնասիրուած շահեկան յօդուածաշարք մը կը հրատարակուէր: Աղք.ի վարչութեան համար լաւագոյն առիթն էր յաբաբերութեան մէջ մտնել վերոյիշեալ յօդուածներու հեղինակին հետ, խնդրելով իրմէ որ իր հեղինակաւոր աշխատակցութիւնը շնորհէր Աղք.ի ընթացիկ գործերուն:

Քանի մը խորհրդակցութիւններէ ետք, եւ ստեղծուած փոխադարձ համակրանքի մթնոլորտի մը մէջ, կարգ մը պայմաններով խոստացաւ մեզի ընկերանալ եւ իր գործակցութեան բաժինը բերել, որ յետագային թակադին պիտի ըլլար:

Այսպէս ուրեմն Աղք.ի կազմը կը զօրանար, եւ, արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող անձնուէր ու անշահախնդիր անդամներու շարքին կուգար միանալ մասնագէտ եւ բազմակողմանի արժանիքներով օժտուած անձնաւորութիւն մը, որու բացառիկ կարողութենէն Աղք.ը առաւելագոյն չափով պիտի օգտուէր:

Անոր նախագահութեան ներքեւ եւ զինքը շրջապատող ազգասէր անդամներու գործակցութեամբ, Աղք.ը նոր ուղղութիւն ստանալով, գաղութիս մէջ պատուաւոր տեղ մը գրաւել սկսաւ, եւ քիչ ժամանակի ընթացքին իր որդեգրած ծրագիրներուն իրականացումով՝ գնահատելի յաջողութիւններ արձանագրեց:

Տոքթ. Վահրամի բազմարդիւն ծառայութիւնները գնահատելով՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը 1958 Ապրիլին եւ 1968-ին «Ընկերային – Արժանեաց» եւ «Ազգային – Արժանիքի» շքանշաններով պատուեց զինքը:

Աղք.ի բազմամեայ ազգօգուտ գործունէութեան մասին գրուած գնահատանքի այս տողերուն ընդմէջէն, ներկայ վարչութեան անձնուէր ազդակիցները թո՛ղ գտնեն նաեւ, համակրանքի եւ քաջալերանքի մեր լաւագոյն զգացումներուն հաւաստիքը, որոնց ներկայութիւնը ողջունելով այստեղ, ինչպէս եւ իրենց ներկայ նախագահին, սրտագինս կը մաղթենք, ուժ եւ կորով, որպէսզի նոյն անձնուիրութեամբ շարունակեն իրենց առաքելութեանը մէջ, անվթար պահելով Աղք.ի կոչումն ու անոր առաջադրութիւնները:

Հա՞րկ է յիշել այստեղ, որ նախկին վարչութեանց յաջորդաբար նախագահեցին՝ Ա. Աճեմեան, Վահէ Ֆրէնկեան, Տոքթ. Վ. Զիլինկիրեան, Նուպար Յովհաննէսեան, Գր. Բաթուկեան, Պ. Արփիարեան:

Նոյն վարչութեանց երկար ժամանակ գործօն անդամ եղած են, Վահէ Զիլինկիրեան, Ար. Թէրզեան, Սարգիսեան, Եդ. Սարաֆեան, Պերճ Զագըճեան, Ռոստանիկ Աճեմեան, Ցակոբ Գավուքճեան, Վրոյր Զիթունի, Ալեքսան Օհանեան, Մկ. Գազանճեան, Վ. Սուճեան, Թող ներուի մեզի եթէ մոռցուածներ կան:

Կը յուսանք ու կը սպասենք, որ ներկայ վարչութիւնը նախորդներու նման, նոյն ճամբայէն քալելով, պիտի վերապրեցնեն 90 ամեայ Աղք.ը այսինքն՝ ինչպէս երէկ, այսօր ալ, անոր գործունէութեան առանցքը պէտք է հանդիսանայ, անձնուիրութիւն, համերաշխութիւն եւ մանաւանդ անշահախնդրութիւն, որոնց շնորհիւ է միայն որ մեր հանրային կազմակերպութիւնները կրնան իրենց գոյութիւն պահել, առանց մոռնալու որ՝ վարչութիւններու կազմը մի՛շտ առոյգ ու երիտասարդ ուժերով օժտուած պէտք է մնայ:

Որպէսզի մեր պարտականութեանց շարքը լրիւ ու ամբողջական ըլլայ, Աղք.ի 90-ամեայ այս բացառիկ հանդրուանին՝ փութանք՝ անգամ մըն ալ հրապարակաւ մեր երախտագիտութիւնը յայտնել Ֆրանսական վերին իշխանութեանց, որոնց մեզի ընծեռած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեանց շնորհիւ է որ՝ մեր հաստատութիւնները կանգուն ու բարգաւաճ կը մնան:

Շնորհակալութեան սրտագին խօսք նաեւ հայ մամուլին, որ իր պարտականութիւնը լիովին կատարած է ու կը կատարէ, քաջալերելով միշտ՝ Աղք.ի կալուածէն ներս կատարուած ամէն աշխատանք եւ նախաձեռնութիւն, բերելով ի հարկին՝ իր քննադատութեանց հետ, թելադրանքներ ալ:

Ի՛նչպէս մոռնալ մեր աննման ժողովուրդը, որու նկատմամբ անհուն երախտագիտութիւն կը զգանք եւ այս առթիւ կ ուզենք յիշել մեր շնորհապարտ զգացումներուն արտայայտութիւնը, որ մի՛շտ փութացած է զօրավիգ ըլլալ նիւթական իր օժանդակութիւններով, հանրօգուտ այս եւ նման որեւէ նախաձեռնութեան հանդէպ:

Թո՛ղ այդ ոգին վառ ու անշէջ մնայ ընդմիշտ:

70 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ Հ.Յ.Դ.-Ի ՇԱՐՔԵՐԸ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ՝

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

Այնճարի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Սեպտ. 6-ին, Լիբանանի հայ նահատակներուն յիշատակի հոգեհանգստեան արարողութեան նախօրեակին, տեղի ունեցած է 70 նորագիրներու երդման արարողութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է յանուն Հ. Յ. Դ. ԼԵՄ-ի Կեդր. Վարչութեան ընկ. Անդրանիկ Մսըրլեան: Օրուան կնքահայրը՝ ընկ. Բաբգէն Փափազեան, թեկնածուներուն երդումը ընդունելէ առաջ խօսք առնելով պարզած է նորեկներուն սպասող դժուարութիւնները, որմէ ետք վերջին առիթ մը տուած է անոնց, որպէսզի պահ մը խորհրդածելէ ետք միայն տան իրենց վերջնական եւ վճռական «այո»ն եւ կամ յարգելի ու պարկեշտ «ոչ»ը: «Խորհուրդներով լեցուն, ծանրակշիռ պահ է այս պահը, – ըսած է ընկ. Փափազեան. – Երդում պիտի տաք մաս կազմելու համար Հ. Յ. Դ. շարքերուն, իսկ այդ երդումը առաւել ծանրակշիռ է զայն ստացողին համար: Երդում տուողը կրնայ չգիտնալ թէ ինչ կը սպասէ իրեն. ան կրնայ զգացական ներքին մղումով գալ, հոգեկան պահանջով կրնայ գալ, բայց երդում ստացողը պէտք է զգայ եւ կը զգայ այն ծանր պարտաւորութիւնները, որոնց տակ պիտի մտնէ ենթական: Հռետորութիւն չէ՛ն այս բառերը. կուգայ օրը եւ կ՚ըսէք. շատ ծանր բեռ է այն բեռը, որ կը դրուի դաշնակցականներուն վրայ»: Ապա, մատնանշելով Երդումին իմաստը, կնքահայր ընկերը ըսած է. «Երդում տալ կը նշանակէ անձը կամովին պատասխանատուութեան տակ դնել եւ կը նշանակէ կորսնցնե՛լ անձին մեծ մասը: Երբ ուրանաք ձեր անձը եւ կեանքը, այն ատե՛ն միայն կապուած կ՚ըլլաք Դաշնակցութեան, շատ աւելի ամուր կապերով, քան այն զոյգը որ կը պսակուի եկեղեցւոյ մէջ: Այնուհետեւ, պիտի ըլլա՛ք Դաշնակցութեան հետ, անոր փայլուն, բայց մանաւանդ ծանր օրերուն, յատկապէս ըմփիւռքեան այս օրերուն երբ հայկ. լեռներ

ՄԱՅՐՍ՝ ՉԱՊԵԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Չնայած պատերազմական գործողութիւնների աւարտին, ծովում դեռ մնացել էին կորած լողացող ականներ, որոնք կարող էին վտանգ սպառնալ նաւին: Այդ պատճառով նաւի վրայ զինուորական կարգապահութիւն էր տիրում: Ուղեւորներն ապահովուած էին փրկութեան գօտիներով եւ կցուած փրկամակոյկներին. մեր նաւակն ունէր 5 համարը: Ցերեկը կամ գիշերը յաճախ յայտարարւում էր տագնապ. ուղեւորները, փրկութեան գօտիները հագած, վազում էին դէպի իրենց կցուած փրկամակոյկները: Նրանց մէջ առաջինը նստում էին կանայք, երախաները, ծերունիները: Երբ բոլորը տեղաւորւում էին (դրա համար տրւում էր որոշ ժամանակ), փրկամակոյկներն իջեցնում էին ծով եւ թիավարելով հեռացնում նաւից: Հնչում էր աւարտի ազդանշանը: Նորից բարձրանում էինք նաւ: Այդ գործողութիւնը ինձ շատ էր զուարճացնում, բայց մայրիկիս՝ ոչ այնքան: Նա տառապում էր ծովային հիւանդութեամբ, չնայած, որ կեանքում ծովով շատ էր ճանապարհորդել:

Մի գիշեր, երբ ծովն առանձնապէս փոթորկալից էր, նորից հնչեց տագնապը: Մայրս պառկած էր նաւախցում եւ իրեն շատ վատ էր զգում: Նա յայտարարեց, որ ոչ մի տեղ չի գնայ, ինչ ուզում է լինի: Ես էլ, ի հարկէ, մնացի նրա հետ: Ցաջորդ օրն իմացանք, որ դա իսկական տագնապ է եղել: Գործիքը յայտնաբերել էր ական նաւի մօտակայքում, որը բախտի բերմամբ նաւին չէր կպել:

1919 Թուականի գարնան արեւոտ մի օր հասանք Մարսէլ: Նոյն օրը մեկնեցինք Փարիզ: Փարիզում, ընդհակառակն, եղանակը շատ մռայլ էր: Նախօրեակին ընդհանուր գործադուլ էր յայտարարուել. այն շարունակւում էր: Այդ պատճառով մեր հեռագիրը Մարսէլից չէին ստացել եւ ոչ ոք չէր եկել մեզ դիմաւորելու: Չկար փոխադրական ոչ մի միջոց: Վերջապէս յաջողուեց գտնել մի սայլապան, որի միջոցով մեր իրերը Լիոն կայարանից տեղափոխեցինք լատինական թաղամաս, Էկօլ Պոլիտեխնիկ փողոցը, ուր ապրում էր հայրս, քրոջս՝ Սօֆիկի եւ Գեղուհի մօրաքրոջս հետ: Աւելորդ է պատմել, թէ ինչպիսի յուզումնալից եղաւ մեր հանդիպումը: Նոյն օրը հանդիպեցինք Մաթիլդ մօրաքրոջս, նրա ֆըրանսիացի ամուսնուն՝ Պօլ Քօքսին եւ աղջըկան՝ Ռընէին, որն ինձնից մի քանի տարով մեծ էր:

Թեհրանում եւ Բաղդադում մեզ նուիրել էին բաւական մեծ թւով արժէքաւոր գորգեր: Դրանք ծանրոցով փոխադրել էին Փարիզ: Ֆրանսիական մաքսատանն այնքան մեծ գումար էր պահանջուել այդ գորգերի համար, որ դրանց մի փոքր մասը միայն կարողացանք վերցնել:

Փարիզում միժամանակ ապրեցինք հօրս բնակարանում, որը փոքր էր, մութ եւ շատ անյարմար, մանաւանդ, որ մեծ մասամբ գրաւուած էր նկարչական պիտոյքներով: Ձեռք բերելով որոշ միջոցներ, մայրս վարձեց մի տուն Փարիզի հիւսիսային արուարձանում՝ Մօնտինի Փօշանում:

Հայրս, պահելով իր բնակարանը որպէս արուեստանոց, յաճախ գալիս էր Մօնտինի Փօշան մեզ տեսակցութեան եւ բնանկարներ կատարելու: Երկար ժամանակ մեր տանն էին մնում մօրաքոյրերս՝ Գեղուհին եւ Մաթիլդը, վերջինը՝ իր ամուսնու եւ աղջկան հետ: Եգիպտոսից երկարատեւ այցով Փարիզ ժամանած, արդէն յիշատակուած Օննիկ Պէրպէրեանը նոյնպէս մեր յաճախակի հիւրն էր: Աշնան ու ձմրան երեկոները, երբ նստած էինք լինում տաք բուխարու դիմաց, նա առաջարկում էր լոյսը հանգցնել, ամփոփուել՝ երազելու համար, ինչպէս ինքն էր ասում: Մայրս դժկամօրէն համաձայնում էր հիւրի այդ քմահաճոյքին. նա սիրում էր լոյսը, արեւը: Գիշերը պառկած երկար կարդում էր անկողնում եւ յաճախ քնում էր առանց լոյսը հանգցնելու: Մեր տանը բնակութիւն էր հաստատել նաեւ ֆրանսիացի պատմաբան, մի ժամանակ Թուրքիայում փայլուն լրագրողի համբաւ ունեցող, մեր ընտանիքի մտերիմ Բերթրան Բարէյլը: Նա արդէն տարիքն առել էր եւ, բնականաբար, կորցրել նախկին աշխուժութիւնը, բայց պահպանել էր հետաքրքիր խօսակցի եւ սուր կատակախօսի համբաւը: Նա ունէր իր առանձին սենեակը: Մեր տանն ապրում էր նաեւ մեր աղախինը՝ մի մեծահասակ կին, ազգութիւնը՝ բելգիացի: Նա յաճախ հիւանդանում էր եւ աւելի շատ մենք էինք ծառայում նրան, քան ինքը մեզ:

(Շար. – 6)

չկան մեր ոտքերուն տակ, այլ կան մոլեգնող եւ այլասերող պայմաններ, հետեւաբար յեղափոխական ամէնօրեայ գործունէութիւն չի կրնար ըլլալ եւ հակառակ այս իրողութեան՝ պէտք է տուկալ գիտնալ»: Ընկ. Փափազեան իր խօսքը վերջացուցած է հաւատք թելադրելով նորագիրներուն՝ դէպի հայ ժողովուրդի եւ բոլոր ճնշուած ժողովուրդներու ազատագրական պայքարը եւ ըդգուշացուցած է Եսեր ցցելէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, «որովհետեւ այդ եսերը կրնան փոշիանալ, մինչեւ իսկ՝ փիզիքապէս»: Կնքահօր խօսքէն ետք, թեկնածուներուն տրուած է խորհրդածութեան վերջին առիթը, որուն հետեւած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանին եւ առաջնակին վրայ անոնց երդումը: Արարողութիւնը վերջ գտած է Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկերոջ բարի գալուստի խօսքերով:

×

Յաջորդ օր, Կիրակի առաւօտ, Այնճարի Ս. Պօղոս Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Լիբանանի հնգամեայ պատերազմի ընթացքին պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած հայ նահատակներու յիշատակին:

Արարողութենէն ետք տեղի ունեցած է ժողովրդային հանրաժողով մը, որուն բացումը կատարած է Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդաց Միութեան ներկայացուցիչը: Օրուան խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, որ ընդգծելէ ետք թէ Լիբանանի Հայութիւնը անցեալ հինգ տարիներու ընթացքին ապրեցաւ դաժան օրեր, ապրեցաւ եւ կ՚ապրի վերականգնումի եւ հայկականութեան պրկումի օրեր, նշած է թէ՝ «Լիբանանէն, Պարսկաստանէն, Յունաստանէն, Ֆրանսայէն, մինչեւ իսկ հեռաւոր Ամերիկայէն եւ Սփիւռքի տարբեր շրջաններէն եկած մեր ներկայ սերունդի երիտասարդ ներկայացուցիչները հաւաքուած են այս գիւղին մէջ, միասնաբար ծրագրելու իրենց վաղուան ընելիքը»: Առաջնորդը կանգ առնելով Քրիստոնէութեան եւ Քրիստոնեայ Եկեղեցւոյ էութեան վրայ, շեշտած է թէ անոնք յստակօրէն «յեղափոխական են, իրենց տիրոջ՝ Նազովրեցի Յիսուսի կեանքին իսկ օրինակով»:

«Հետեւաբար, — շարունակած է Արամ Եպիսկ., — քրիստոնէական կրօնքը կը թելադրէ յեղափոխականութիւն եւ ըմբոստացում կեանքի բոլոր չարիքներուն դէմ եւ բոլո՛ր անոնց դէմ, որոնք իրենց նշխներուն ի շահ՝ չարիք կը սփռեն»: Ապա դառնալով երիտասարդութեան, առաջնորդը թելադրած է ամբողջական յանձնառութեամբ մասնակցելով մեր ընդհանրական պայքարին՝ հաւատարիմ մնալ կտակին մեր նահատակներուն, Լիբանանի նահատակներուն, որոնք ընծայաբերեցին իրենց գերագոյնը՝ այդ նոյն նպատակին համար: Եւ մէջբերելով «պիտի կերտենք նոր արշալոյս» յորդորը բանաստեղծին, եզրակացուցած է. «դէպի մասնակցութի՛ւն, դէպի յեղափոխականացո՛ւմ ի խնդիր Նոր Հայաստանին, ի խնդիր համայն Սփիւռքին, ի խնդիր միասնական Հայութեան եւ ամբողջական Հայաստանին»:

Հանրաժողովը վերջ գտած է ներկաներու կողմէ երգուած «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» երգով:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՍԵՄԻՆԱՐՆԵՐ

Բ.

ՀԱՅԿ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՐԻ, ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Համազգայինի անդրանիկ համագումարին առթիւ կազմակերպուած սեմինարներէն երրորդը (առաջին երկուքը տե՛ս «Յառաջ»ի Սեպտ. 20/21 թիւին մէջ) նուիրուած է հայկական երաժշտութեան ու պարարուեստին: Նիւթը ներկայացուցած է Ալեքսան Մնակեան, որ համառօտ ակնարկ մը նետելէ ետք հայ երաժշտութեան եւ պարի անցեալին ու անոնց կառոյցին վրայ, տուած է վերջին 50ամեակի պատկերը: «Վերջին 50ամեակին, — ըսած է ան, — Սփիւռքի եւ մեր իրականութեան մէջ, հայկական երաժշտութիւնն ու պարարուեստը մնացին կրկնութիւններու ծիրին մէջ, ինչ որ ժողովրդական արուեստներու պարագային ալետալի վիճակ է, որովհետեւ մանաւանդ օտար մշակոյթներու բնական ներմուծումներուն ենթակայ ըլլալով ժողովուրդին արուեստը կը գունաթափի ու հետզհետէ կը կորսնցնէ իր ինքնուրոյնութիւնը, երբ կը պակսին վերանորոգումներն ու նոր ստեղծագործութիւնները: Մինչդեռ ժողովրդական արուեստը հինին եւ նորին միջեւ անդադրում պայքար մըն է՝ բխած հին եւ նոր սերունդներու պատկանող ժողովուրդի մը հոգեկան ընդերքներէն: Եւ ահա այդ բխումն է որ կանգ առաւ վերջին շըրջանին մեր իրականութեան մէջ՝ երաժշտութիւնն ու պարարուեստը մատնելով աղետալի անկումի մը»: «Նոյն շըրջանին, — ըսած է զեկուցաբերը, — երբ միջազգային գետնի վրայ մշակոյթը յեղաշրջումի մէջ կը գտնուէր, հայկական նոր ստեղծագործութիւններու եւ երաժշտական ու պարի թեքնիքի պակասին բերումով, մենք ազդուեցանք օտար մշակոյթի յառաջդիմութենէն, մեր երաժշտութեան ու պարերուն մէջ ներմուծելով օտար երանգներ, որոնք հետզհետէ սկսան արմատանալ եւ կրծել տոհմիկը մեր երգ ու պարին:

Այս տուեալներով անդրադառնալով մեր երաժշտութեան ու պարին ներկայ վիճակին եւ այդ գծով «Համազգային»ի տանելիք աշխատանքներուն, Ալեքսան Մնակեան շեշտած է անհրաժեշտութիւնը երգ ու պարին զարգացումին, որովհետեւ անոնք «մեր ժողովուրդի հոգիին ամէնէն ուղիղ եւ ամէնէն հարազատ բըխումն են: Այս պատճառով է որ անոնք կը կազմեն ա՛յն ուժը, որ անգիտակցաբար եւ ամէնէն աշխատունակ եղանակով կը ձեւաւորէ այս ժողովուրդին զանգուածը, պայմանաւ որ արտայայտուած երգն ու պարը ըլլան անկեղծ արտայայտութիւնը ժողովուրդի հոգիին եւ նկարագրին, եւ չըլլան ձեւափոխութիւն: Նկատի ունենալով ո՛ր այս օրերուն մեր դպրոցներուն առաքելութիւնը սահմանափակած է հայ ուսանողը պաքալօրէային հասցնելու մտահոգութեամբ, «Համազգային»ը ի՛նք պէտք է ստանձնէ մեր մանուկներուն ու պատանիներուն երաժշտական ու պարարուեստի դաստիարակութիւնը»:

Այնուհետեւ ներկաները արտայայտած են զանազան կարծիքներ եւ կատարած առաջարկներ: Շեշտուած է անհրաժեշտութիւնը Սփիւռքի մէջ այնպիսի երաժիշտներու, որոնք մեր ազգային յոյզերը երգի վերածեն: Առաջարկուած է ունենալ երաժշտական կեդրոն մը, Հայ երաժիշտներու համագումար, մասնագէտներու կողմէ գիտական ժողով եւ փառատօն կազմակերպել:

×

Սեմինարներուն վերջինը նուիրուած է նկարչութեան եւ քանդակագործութեան: Զեկուցաբերը՝ Զաւէն Խտըշեան, ներկայացնելէ ետք գաղութներու նկարչական կեանքը եւ գլխաւոր դէմքերը անդրադարձած է այն հարցին, թէ արուեստագէտը ո՞ւր պէտք է ձգտի յառաջիկայ տարիներուն եւ ի՞նչ միջոցներով: «Աւելորդ է ըսել, որ հայ արուեստագէտը բոլոր միւս արուեստագէտներու նման պէտք է ձգտի հասնիլ միջազգային մակարդակներու: Պիտի փափաքէինք որ մեր մշակութային կազմակերպութիւնները, ի սփիւռս աշխարհի, աւելի մօտէն հետաքրքրուէին եւ փորձէին օգտակար ըլլալ անոնց զանազան ձեւերով»: Ապա, Զաւէն Խտըշեան Սեմինարի մասնակցողներուն ներկայացուցած է իր առաջարկները:

— Եթէ իրաւ արուեստագէտ մը խեղդուած է իր առօրեային մէջ, ձեւ մը գտնել որ այդ արուեստագէտը կարենայ իր խօսքը ըսել մարդկութեան:

— Յարաբերութիւն ստեղծել մշակութային քոյր կեդրոններու մէջ, որպէսզի հայ արուեստագէտը կարենայ իր գործերը ցուցադրել նաեւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու մէջ:

— Անթիլիասի արուեստի հաւաքածոյին միացնելով Համազգայինի հաւաքածոն, կազմել փոքր Թանգարան մը Անթիլիասի վանքին մէջ եւ շարունակաբար ճոխացնել զայն:

— Կազմել նկարիչէ, քանդակագործէ, ճարտարապետէ եւ տէքորաթէօրէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որպէսզի արուեստ կամ ճաշակ պահանջող ազգային բոլոր գործերը կատարուին լաւագոյն կերպով, փոխանակ մնալու սիրողներու վիճակի մէջ:

— Ունենալ բաց – աշխատանոց մը նըկարչութեան եւ քանդակագործութեան, ուր պատանիներուն կամ նոյնիսկ երիտասարդներուն տրուի առիթը աշխատելու, յայտնաբերելու համար նոր տաղանդներ:

Այս եւ այլ առաջարկներէ ետք ներկաներ արտայայտուած են եւ շեշտը դըրուած է հրատարակութիւններու ճամբով Սփիւռքի Հայ նկարիչներու ծանօթացումին, ինչպէս նաեւ նոր սերունդին համար արուեստի բաց – աշխատանոցներ հիմնելու անհրաժեշտութեան վրայ: Առաջարկուած է նաեւ կազմակերպել շըրջուն ցուցահանդէսներ՝ զանազան գաղութներու մէջ, ինչպէս նաեւ յատուկ աշխատանք տանիլ, որպէսզի մեր նկարիչներու անունները տեղ գտնեն նոր հրատարակուող հանրագիտարաններուն մէջ:

ԾՈՎԷՆ-ԾՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ազգ. Առաջնորդարանի եւ առաջնորդին գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը եղած է հովուական այցելութիւններու, եկեղեցական արարողութիւններու, հոգեւոր դասախօսութիւններու եւ այլ ձեռնարկներու գծով մեկուսացած շրջաններու ազգային – եկեղեցական կեանքը միշտ առողջ հիմերու վրայ պահելը: Այդ կարգին, առաջնորդին կարգադրութեամբ, Առաջնորդարանի կրօնական դաստիարակութեան բաժնի վարիչը՝ Աղաւնի Արսլանեան, այցելած է Զահլէ ուր հինգ օր մնացած է, Օգոստ. 20 – 24, եւ չորս դասախօսութիւններ տուած կրօնական դաստիարակութեան եւ հայ եկեղեցւոյ կեանքին մէջ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւններու դերին շուրջ: Սեպտ. 1–ին ալ Աղաւնի Սիմոնեան Զահլէ գացած է եւ դասախօսած Հայ կեանքէն ներս հայ կնոջ դերին մասին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՄԱՊԱՏԿԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հեղինակ՝ Յակոբ Օշական, Իններորդ հատոր: Հրատարակութիւն՝ Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս 1980

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

- Ըսել է երկու հոգի եղած են:
- Ինչպէս կը պատմէր կուզէն ազատող ձիաւորը: Այդ շփոթին մէջ է, որ ծովի թթենիներու այգիէն Մարտիկը կը յարձակի ուղղակի Ջէօթէլի Ջատէի վրայ եւ սուրը ճնչպէս կը փարատէ որ ուսը կը ճեղքուի, ինչպէս երկրաշարժը պիտի ճեղքէր ու բաժնէր տան պատ մը: Ջէօթէլի Ջատէն կը սպաննուի տեղն ու տեղը, իսկ ղօլամներէն կը սպաննուին երկու հոգի հրացանի գնդակով:

Մէշշէտին իր պատմութիւնը լրացընելէ յետոյ Հաճի Մուսայի հոգիին մէջ ինկաւ երկաթէ ծանր լռութիւն մը: Մարտիկը իր դրան կը մօտենար:

Մէշշէտի Ասատ չէր գիտեր եւ Ջէօթէլի Ջատէի ղօլամներն իսկ չգիտցան, որ Մարտիկի այդ գիշերուայ կռուի ընկերը տէմիրճի Խաչերն էր, որուն համար գիւղ իջած էին՝ իր անկողնին մէջ բռնելու: Ոչ ոք գիտցաւ, որ այդ կռուին մէջ վիրաւորուեցաւ տէմիրճի Խաչերը: Մարտիկ վիրաւոր Խաչերը եւ ձիուն վրայ առած նոյն առաւօտ հասած է հայ հովիւի մը վրանը ուր Մարտիկ կը հանդիպէր յաճախ, եւ այնքան զգոյշ որ չվտանգէր հովիւը: Հովիւի գիտցած բոլոր բուսական դեղերը չկրցին փրկել խեղճ Խաչերը: Տէմիրճի Խաչերի վերջին խօսքերը մնացին ու կրկնուեցան յաճախ Մարտիկի գլխին մէջ – Գնա, Մարտիկ, էնտեղ կռուի մէջ է Վարդաձորը…

Ուրիշ անգամներ Հ. Մուսան կը սիրէր Մարտիկին խօսքը ընել Ջէյնապին հետ, աչքի տակով դիտելու համար անոր դէմքին արտայայտութիւնները: Այո, այո, ամէն անգամ որ սպիտակ ձիաւորի մասին իր լածներէն խօսէր՝ Ջէյնապի դէմքին վրայ կ՚իյնար թեթեւ շիկնում մը ու կը խուսափէր խօսիլ: Այդ որ ոչինչ ըսաւ Մարտիկի եւ Ջէօթէլի Ջատէի կռուի մասին. անոր այնպէս կը թուէր, որ շուք մը կ՚իյնար իր վրայ ամէն անգամ որ ժանտարմի մը պատմածներէն ուզէր խօսիլ Ջէյնապին:

Բերդակի ճամբուն վրայ, Մարտիկի եւ Ջէօթէլի Ջատէի կռուի մասին Սըլօն պատմած էր Խաճէին, իսկ Խաճէ լուրը հասցուցած էր Ջէյնապին: Մարտիկը Բերդակի, Քամիշլուի կողմերն, էնքան մօտ, որ կարելի է նոյնիսկ իմանալ էնոր ձիու խրխինջը:

Մօտեցեր է Մարտիկը: Ջէյնապին այնպէս թուեցաւ, որ ծառերը, պարտէզին կանանչներն ու երկինքը աւելի գեղեցիկ գոյն առին, իր ձեռքին վրայ ինկած արեւը կարծես պիտի կրնար վերցնել, որպէս թանկագին գոհար: Այդ բոլորը կարծես իր մարմնովը զգաց: Այդ էր պատճառը որ կ՚ըսես երազին մէջէն ձիու դոփիւններ անցան, լսեց խրխինջը ձիու, մաքուր արծաթէ արձագանգի մը պէս հնչեղ, որուն ձայնէն աստղերը թարթուեցան կարծես:

Ջէյնապ արթնցաւ եւ տակաւին կուգար այդ արծաթէ խրխինջը: Ջէ, այլեւս երազ չէր. ինք կը ճանչնար բոլոր ձայները Հաճի Մուսայի ձիերուն, որոնք ախոռէն կուգային, բերանը գոց պըղնձի ձայնին պէս:

Ջէյնապի մարմինը վախի հետ խառնուած հաճելի սարսափ մը առաւ. Ձիուն խրխինջը կարծես իր սենեակին մէջ էր, պատուհանին մօտ, դուրսը աստղոտ երկինքին տակ ու հովին անուշ զովութեան մէջ: Երկրորդ խրխինջը կարծես իր մարմնին մէջ էր որ կը հնչէր առաւօտեայ զանգակի մը պէս:

Ջէյնապ ելաւ անկողնէն, մօտեցաւ պատուհանին եւ, ի՜նչ տեսնէ, լուսնի լոյսով խառնուած մթութեան մէջ սպիտակ ձիաւորի մը կերպարանքը կեցած էր իր երազին մէջ տեսած ձիուն պէս, կ՚ըսես լուսնկի շողն էր մութ պաստառի վրայ ձեւուած:

Ջէյնապ իր սրտի թափին հետ կը լըսէր ձիու ոտքին թափը գետնին:

Մարտիկն էր, Մարտիկը:

Պատուհանին մօտ Ջէյնապ նման էր միշտ վանդակի զարնուող յոգնած թեւերով թռչունի մը, որ չէր կրնար դուրս գալ ու չէր կրնար երգել: Եթէ ճրագը բանար, Հաճին պիտի արթննար յանկարծ, Սենեակէն դուրս ելաւ, գնաց դէպի սար նայող պատուհանը ու ձեռքը պատուհանին բացուածքէն դուրս երկարեց ու վար ձգեց իր գլխի եազման: Եազման օրօրուելով ինկաւ վար, կապոյտէն իջնող երազի մը պէս:

(Շար. 159)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պերճուհի Գիլիճեան և զաւակները, կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի Սեպտ. 28ին, Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՐՃ ԳԻԼԻՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պ Օ Մ Ո Ն

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի միօրեայ վարժարանին բացումը՝ Հոկտ. 1, ժամը 14էն 17. եւ ամէն Չորեքշաբթի, արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան տեղւոյն վրայ՝ նոյն պահերուն: Ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի:

———×———

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն – Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող հայկական դպրոցը, կը վերաբացուի՝ Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 1ին, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Երկմազեանի:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի առտու՝ ժամը 9 – 12 եւ Շաբաթ, կէսօրէ վերջ՝ ժամը 14 – 17:

———×———

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, ՀԱՅԿ. ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ դասընթացքները՝ 4էն 15 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար, վերըսկսան՝ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17, Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
եւ տեղի կ'ունենան՝ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14էն 18, փորձառու ուսուցչուհիներու հսկողութեան տակ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ալեք Մանուկեան Կեդրոն, (միայն Չորեքշաբթի օրերը) ժամը 14էն 18, Հեռ. Թիւ 763·86·71 եւ 227·12·26

Հ. Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը 11 տէօւառ Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռ. 520·03·18

SUR LA NATIONALE 20

LA CORNE D'OR

ALIMENTATION DE PRODUITS ORIENTAUX ET TRAITEUR

EST A VOTRE DISPOSITION

Vous y trouverez des Produits Sélectionnés importés de leurs Pays d'Origine

Direction: CARLO ASLANYAN

91, *AVENUE ARISTIDE BRIAND* — 94230 — *CACHAN* — *TEL.* 665.67.34

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ.Բ.Ը.Միութեան հովանաւորած Մարսէյլի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ շաբաթական միօրեայ դպրոցին համար ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի մը կ'ուզուի:

Նախապատուութիւն կը տրուի Պոլսէն կամ Սուրիա, Լիբանանէն եկողի մը. Ֆրանսերէն գիտնալը՝ պայման է: Դիմել՝ Կիրակի առաւօտները, Եկեղեցւոյ վարչութեան: Իսկ, շաբթու մէջ հեռաձայնել՝ երեկոյեան ժամը 8էն ետք՝ (91) 60–62–50 եւ կամ (91) 60–86–75:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին Տարեկան Պարահանդէսը՝
Նոյեմբեր 15, ժամը 21էն սկսեալ:
Փալէ – տը – լա Ֆուար:

———×———

Փ Ա Ր Ի Զ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը բացուի Հոկտ. 1ին, Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10էն 12, կէսօրէ ետք՝ ժամը 14էն 18:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը՝ Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 23, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին, (Տիկին Փափազեանի մօտ):

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհամական ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, Սեպտ. 25, ժամը 20·30ին.–

CENTRE CULTUREL,
Rue Robert Lavergne, Asnières

STE. TERMINAL

MATERIEL ET FOURNITURES DE BUREAU

20, Rue de l'Eglise, 75015 — Paris

RECHERCHE

Magasinier et Gestionnaire de stock

Ecrire ou Téléphoner:

577 - 13 - 11

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.– Պ. Հրանդ Մարգարեան 100 Ֆ. կը նուիրէ:

×

ՓԱՐԻԶ.– Պ. Փայլակ Կիրակոսեան 50 Ֆ. կը նուիրէ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարսէյլի երիտասարդ պարուսոյց՝ Էտուար Պոլիկեան Հ ա յ կ ա կ ա ն պ ա ր ը կը ներկայացնէ՝ ֆրանս. հեռատեսիլի Բ. կայանէն, ժաք Շանսէլի Կռան տ'էշիքիէ յայտագրին մէջ՝ Շառլ Ազնաւուրի առընթեր. Սեպտ. 25, Հինգշաբթի, երկոյեան՝ ժամը 20·30էն սկսեալ, ինչպէս նաեւ տիւս՝ ՅԱՐԴԱՐ եւ ԱՐԱՄ:

LA CAPPADOCE

GEVORK GRIGORIAN
CHANTE A
LA CAPPADOCE
DU 25 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

GALA UNIQUE LE 27 SEPT. A DECINES

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ 1
Հայրապետ. Պատ. Արեւմտ. Եւրոպայի
Պատուոյ Նախագահութեամբ
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ Նախագահ Հ.Բ.Ը. Միութեան
Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի
Նախագահութեամբ՝
Պ. ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ
Նախագահ Հ.Բ.Ը.Միութեան Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Հ.Բ.Ը.Միութեան Կրթական եւ Մշակութային նպատակներուն:
Dans les Salons de l'Hôtel
PARIS — HILTON
18, *Avenue de Suffren — Paris* 15e
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, ժամը 20·30–էն սկսեալ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ժամը 23էն մինչեւ առաւօտ
առաջնորդութեամբ՝ ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին:
Մասնակցութիւն ճաշի եւ Պարահանդէսի՝ 250 Ֆ.
Միայն Պարահանդէսին մուտքը՝ ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆ.

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար կանխաւ դիմել Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրասենեակը՝ 11, Աքուառ Ալպոնի, Փարիզ 16րդ, Հեռաձայն՝ 520·03·18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տարաբախտ՝ Սիրանոյշ Ահարոնեանի (ծնեալ Զակոյեան) մահուան եւ թաղման առիթով, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է փ.ծ.ի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.–

Պ. Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները եկ. 500, Ս.Մ. երգչախումբին 500, Հ.Բ.Ը.Մ. 500, դպրոցին 500, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Մ. 500, ԺԱՖին 500, Ֆր. Մշակ. Մ. 500, Տէր եւ Տիկին Զառուկեան եկ. 1000, Տէր եւ Տիկին Ս. Մանուկեան եկ. 250, Հ.Բ.Ը.Մ. 250, Տիկին Է. Զրբաշեան եկ. 250, Հ.Բ.Ը.Մ. 250, Բարեգործականին վարչութիւն դպրոցին 500, Տէր եւ Տիկին Պ. Կարապետեան Ս. Մ. երգչախումբին 250, եկ. 250, Ժ. եւ Ռ. Ապէն ընտ. եկ. 250, Ս.Մ. երգ.ին 250, Տէր եւ Տիկին Հ. Մխիրեան եկ. 100, դպրոցին 100, երգ.ին 100, ԺԱՖ–ին 100, Ոմն եկ. 250, ԺԱՖ–ին 250, Ժօ – Պէն Սասօն ընտ. երգչ.ին 250, Տէր եւ Տիկին Դ. Պանտիկեան դպրոցին 250, երգչախումբին 250, Պ. Ա. Հոլոբիկեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Ղազարեան եկ. 300–ական, Տէր եւ Տիկին Թ. Աթթոյեան եկ. 250, Տէր եւ Տիկին Շ. Կուրտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեան, Պ. Վ. Պօզաճեան, ՊՊ. Ա. եւ Ռ. Խաչիկեաններ, Տէր եւ Տիկին Ե. Ահարոնեան ընտ. Ֆ. Մ. Միութիւն եկ. 200–ական, Պ. Գ. Ահարոնեան «Յառաջ»–ին 100, «Աշխարհ»ին 100, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Խայիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Պապոյեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Մաչոյեան, Պ. Ա. Մինասեան, Պ. Հ. Մէլոյեան, Պ. Գ. Մարգարեան, Տիկին Ն. Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Փէքմէզեան, Պ. Քրիսթոֆ ԺԱՖ–ին 100–ական, եկ. 100–ական, Նոթր Վուային 100–ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Աֆարեան եկ. 50, «Աշխարհ»ին 50, երէցկին Գ. Քէշիշեան եկ. 100, Պ. Մ. Սաճեան եկ. 150, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր – Պօղոսեան, Տիկին Նորհատեան 50–ական, Տիկին Ա. Դանիէլեան Ս. Մուրատ Վարժարանին 100 Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

JACQUES CHELELEKIAN
HAVAS VOYAGES
vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Sahak HAMPARSOUMIAN
ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE
LUNDI 6 OCTOBRE – 20 OCTOBRE..... 3 480 F.

calendrier des départs
de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FRS
Vendredi 26 Décembre 80	Jeudi 08 Janvier 81	3 480 FRS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN
Jacques

VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
24
MERCREDI
24 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.738

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.738

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԴԵՌ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԸ ԲԱԽԻ

ԽՄԲ.– Թեհրանի «Ալիք»ի վերջին թիւերէն՝ Սեպտ. 11 – 17, կը պարզուի որ հակառակ գաղութին պատասխանատու – ներուն թափած յարատեւ ճիգերուն, հայկ. դպրոցներու հարցը դեռ լուրջ դժուարութեանց կը բախի: Ստորեւ Սեպտ. 11-ի «Ալիք»էն կ'արտատպենք հայկ. պատուիրակութեան խորհրդարանի նախագահին տուած այցելութեան թղթակցութիւնը, այդ առընչութեամբ.–

×

Չորեքշաբթի Սեպտ. 10-ին, կէսօրից յետոյ, նախապէս ժամադրութեամբ՝ Թեհրանի Թեմի Առաջնորդ Արտակ Ս. Արք Մանուկեանի, Թեհրանի եւ Հիւսիսային շրջանի պատգամաւոր Հրայր Խալաթեանի, Թեմական Խորհուրդի նախագահ Լեւոն Ահարոնեանի եւ Արտաւազդ Մելիքեանի ընկերակցութեամբ հանդիպում տեղի ունեցաւ Իրանի Խորհրդարանի նախագահ Հաշէմիէ Ռաֆսանջանիի հետ:

Սրբազան Հայրը նշեց՝ «Ինչպէս Ձեզ ծանօթ է, Իրանում, շուրջ 250 հազար հայեր են ապրում, որոնք յեղափոխութեան առաջին օրից, իրենց մասնակցութիւնը բերեցին պայքարներին եւ սա մի ապացոյց է մեր ժողովուրդի համակրանքը փոխանցելու համար:

«Մենք այստեղ հայկական դպրոցներ եւս ունենք, ուր գործադրւում է, նաեւ պետական ծրագիրը: Հայկական դըպրոցների նկատմամբ որոշ դժուարութիւններ կային, որոնց առթիւ հանդիպում ունեցանք Այաթօլլահ Բեհեշթիի հետ, որոշ դժուարութիւններ լուծուեցին եւ մի քանի դժուարութիւններ եւս ունենք, եւ այդ ուղղութեամբ Թեմական Խորհուրդի կողմից մի նամակ ենք գըրել որ յանձնելու ենք Ձեզ»:

Ապա հետեւեալ բացատրութիւնները տուեց նամակի բովանդակութեան մասին.– Պր. Լեւոն Ահարոնեանն ասաց.– Մեր հայկական դպրոցների համար, երբ Դր. Բեհեշթիի մօտ գնացինք, նա շահեկան կարգադրութիւններ կատարեց: Թեհրանի կրթական գերատեսուչ Խոշնեւիսանի հետ եւս անգամներ հանդիպում ենք ունեցել, որոնց արդիւնքը եւս դարձեալ շահեկան էր, բայց շրջանների կըրթական տեսուչների խնդրում արդէն իրենց նախաձեռնութեան համաձայն են քայլեր առնում: Ամէն մի շրջանի կըրթական վարիչը իր նախաձեռնութեան եւ ըմբռնման համեմատ կարգադրութիւններ է անում: Մեր կարեւոր դժուարութիւններից մէկը շրջանային արձանագրութիւնների հարցն է: Մենք դպրոց քիչ ունենք, եւ Հայերը Հիմնական Օրէնքի համաձայն՝ ցանկութիւն ունեն իրենց դպրոցները յաճախել, բայց շրջանային արձանագրութիւնների (մանթաղէի) սահմանափակումը թոյլ չի տալիս այդ իրագործելու: Դր. Բեհեշթին կարգադրեց, որ այդ սահմանափակումները նըկատի չառնուեն հայկական դպրոցների պարագայում, իսկ Խոշնեւիսանն ասաց՝ չենք կարող բոլորովին նկատի չունենալ. բայց որոշուած սահմանը կարող ենք երեք անգամ ընդարձակել, որ նորից այդպիսով էլ դժուարութիւնը չի հարթւում: Մեր միւս խնդիրը դպրոցների տեսուչների հարցն է: Մեր դպրոցների տեսուչներին մէկը միւսի ետեւից փոխում են, մինչդեռ դպրոցներում հոգեկան արժեւորման խնդիր եւս կայ. դըպրոցի տեսուչը պէտք է ըմբռնի աշակերտին եւ ծանօթ լինի նրա հոգեկանին: Մենք ցանկանում ենք որ դպրոցների տեսուչներին մենք առաջարկենք եւ նախարարութիւնը հաստատի:

Հաշէմիէ Ռաֆսանջանին հարցրեց թէ՝ ի՞նչ փոփոխութիւններ են կրել ձեր դըպրոցները:

Պր. Ահարոնեանը պատասխանեց.– «Նախկինում տեսուչներին մենք էինք առաջարկում եւ Նախարարութիւնը հաստատում էր, կարեւոր չէր այդ հայ լինի կամ մուսուլման, որ հիմա չեն ընդունում: Միւս հարցն այն է որ՝ հայկական դպրոցները կառուցուել են հայ ժողովուրդի զանազան խաւերի նիւթական օժանդակութիւններով եւ կառավարւում էին Թեմական Խորհուրդի հսկողութեան տակ, որ այդ էլ հիմա չեն ընդունում»: Նաեւ բացատրուեց, որ այդ հսկողութիւնը միայն հայերէն առարկաների վերաբերեալ է լինելու եւ չի առնչւում պետական ծրագիրներին, եւ նպատակ չունենք միջամտութիւն կատարել պետական ծրագրի իրագործման խնդրում:

Ապա Հաշէմիէ Ռաֆսանջանին ասաց թէ դպրոցները պետականացուել են, դուք վարձ չէք ստանում եւ աշակերտներն էլ թոշակ չեն վճարում, եւ միայն ձեր ուզածներից մէկն այն է, որ՝ տեսուչը ձեր հաւանութեամբ նշանակուի եւ ձեր միւս պահանջն այն է, որ՝ դպրոցների շրջանային արձանագրութիւնները նկատի չառնուեն հայկական դպրոցների նկատմամբ:

Խորհրդարանի նախագահը հայկական դպրոցների թուից հարցրեց, պատասխանուեց: թէ Թեհրանում 28 հայկական դպրոցներ կան, եւ 20 հազար աշակերտներ, Թեհրանի 150 հազար հայ բնակչութիւնից: Հայկական դպրոցներում ոչ – հայ աշակերտներ չէին սովորում, եւ բացատրուեց թէ՝ նկատի ունենալով դժուարութիւնները, գործադրելի չի հայ – մուսուլման աշակերտների միատեղ սովորելը:

Ապա Պր. Խալաթեանը բացատրեց որ որովհետեւ հայկական դպրոցները ցըրուած են քաղաքում եւ սահմանափակ է հայկական միջնակարգ դպրոցների թիւը աշակերտութիւնը ստիպուած է նշանակուած սահմանից շատ աւելի երկար ճանապարհ կտրել մինչեւ դպրոց:

Հաշէմիէ Ռաֆսանջանին ասաց.– «Որքան ես տեղեակ եմ, ասուել է թէ՝ հայկական դպրոցներում արձանագրուելու առաջնութիւնը Հայերն են ունենալու, ուր սովորելու են իրենց կրօնը եւ հայերէն այլ առարկաները ձեր ուսուցիչների միջոցով, եւ հիմա պահանջում էք որ այդ սահմանումն այնպէս լինի, որ հայ աշակերտները կարողանան սովորել հայկական դպրոցներում, եւ տեսուչների նշանակուելու հարցն էլ լուծուի»:

Բացատրուեց թէ՝ մեր նամակում գըրուած պահանջներից ոմանց նկատմամբ համաձայնուել են եւ մնում է մեր երկու ամէնից կարեւոր պահանջները, որոնք ասացինք, եւ մեծ մտահոգութիւն են պատճառել աշակերտութեան ծնողներին: Մենք մեզ նոյնիսկ իրաւունք չենք տալու բանականութիւնից հեռու սպասելիքներ ունենալ, սակայն այս մի խնդիր է, որ կարելի է հեշտութեամբ լուծել: Մի այլ խնդիր որ կայ այն է, որ հակասական կարգադրութիւններ են կատարւում, օրինակ երբ Խոշնեւիսանը մի կարգադրութիւն է անում, շրջաններից մէկի տեսուչը այդ կարգադրութիւնն այլ ձեւով է գործադրում: Մէկ խօսքով, մեր դըպրոցների վերաբերեալ որեւէ յստակ շըրջաբերական չի յղուել՝ բոլոր մութ կէտերը պարզաբանելու եւ դպրոցների վիճակը ճշգելու նպատակով:

Ապա Սրբազան Հայրը ասաց.– «Կըրթական 3-րդ շրջանի գրասենեակը նոյն շրջանում գտնուող երկու հայկական դպրոցները լուծարքի է ենթարկել, որը մեծ մտահոգութիւն է առաջացրել, բայց նրանից յետոյ որեւէ կարգադրութիւն չի կատարուել, նրանց վերաբացման համար»:

Հաշէմիէ Ռաֆսանջանին ապա հարցումներ կատարեց հայկական եկեղեցու, նրա Թեմական բաժանումների եւ ծիսակատարութիւնների մասին, որին պատասխանեց Սրբազան Հայրը եւ աւելացրեց թէ՝ վերջերս պարսկերէն թերթերից մէկն անկապ արտայայտութիւններ է կատարել հայ համայնքի եւ հայկական եկեղեցու վերաբերեալ: Սրբազանն ասաց.– «Դարձեալ պիտի շեշտենք, որ հայկական եկեղեցին ազգային եկեղեցի է եւ որեւէ կերպով կապ չունի ուրիշ որեւէ կրօնական կենտրոնի հետ»:

Խորհրդարանի նախագահը հարցրեց թէ՝ արդեօք յեղափոխութիւնից յետոյ Ձեզ համար դժուարութիւն առաջացե՞լ է թէ ոչ: Պատասխանուեց թէ՝ մեր ամենից մեծ դժուարութիւնը հայկական դպրոցների հարցն է:

Հօջաթօլէսլամ Ռաֆսանջանին ասաց.– «Եւրոպական թերթերից մէկում կարդացել եմ, որ յեղափոխութիւնից յետոյ 90 հազար Հայեր գաղթել են Իրանից, արդեօք դա իրականութիւն ունի՞»: Պատասխանուեց թէ՝ ոչ, երբեք, այդքան թըւով Հայեր չեն հեռացել Իրանից եւ այդ իմպերիալիստական հաղորդակցական միջոցների սուտ քարոզչութիւններից է, բայց այն քիչ թւով գնացածներն էլ վերադառնում են:

Ռաֆսանջանին հարցրեց թէ՝ ինչ յարաբերութիւն ունէք Խ. Միութիւնում բնակող Հայերի հետ: Պատասխանուեց՝ յեղափոխութիւնից յետոյ կարգադրուեց որ տարեկան 200 հոգի այցելեն Հայաստանում եղող իրենց ծանօթ բարեկամներին եւ ի հարկէ տարիքի սահմանափակումներով:

Վերջում Հօջաթօլէսլամ Հաշէմիէ Ռաֆսանջանին հետեւեալ պատգամը յըղեց իրանահայութեան.– «Իմ ջերմ բարեւները փոխանցէք հայ քոյր – եղբայրներին եւ նրանցից ուզէք, որ եթէ որեւէ դժուարութիւն է ստեղծւում նրանց համար, անմիջապէս տեղեկացնեն մեզ, որպէսզի առանց պատասխանատուների տեղեկութեան կարգադրութիւններ չկատարուեն, քանի որ յեղափոխութիւնից յետոյ ժամանակաւորապէս անբնական դրութիւն է տիրում երկրում»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ — ԻՐԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Երեքշաբթի առտու, Իրանի հետ բոլոր հաղորդակցութիւնները խզուած էին եւ կարելի չէր լուրեր առնել, ոչ հեռաձայնով ոչ ալ եկող – գացողներու միջոցաւ: Արդարեւ, նախորդ օրը պատերազմը յանկարծ կը սաստկանար երբ իրաքեան օդուժը կը ռմբակոծէր իրանեան եօթը օդակայաններ, մէջն ըլլալով Թեհրանի օդակայանը: Բաւական կարեւոր վնասներ կային: Ի՞նչ է պատահածը քարիւղային այս կարեւորագոյն շրջանին մէջ: Կռիւները, որ սկսան սահմանային բնոյթ մը ունէին բայց պէտք չէ մոռնալ թէ, հոն՝ ուր տեղի կ'ունենային Մերձաւոր – Արեւելքի քարիւղի ամէնէն հարուստ շրջանն է: Խորքին մէջ «քարիւղի պատերազմի» վերածուած է պատերազմը, քանի Երեքշաբթի առտու արդէն կռիւները կը տարածուէին դէպի Պարսից ծոց (որ, ի դէպ, արաբական Ծոց կը կոչուի Իրանէն զատ միւս երկիրներուն կողմէ): Իրանեան կողմը, քարիւղային խաւերու 90 առ հարիւրը Խուզիստան կը գտնուի, ինչպէս նաեւ վերածման գըլխաւոր կեդրոնները ի շարս որոնց՝ Աբադանի զտարանը: Վերջապէս Օրմուզի նեղուցէն օրը 13-էն 15 միլիոն տակառ կ'անցնի, այսինքն Օփէկ-ի արտածման կէսը եւ քարիւղի համաշխարհային առեւտուրի 40%ը:

Իրաք, պարզ է, կ'ուզէ հաշիւը մաքրել Խոմէյնիի վարչակարգին: Եւ առտենը պատեհ կը նկատէ, քանի ներքին տարակարծութիւնները տկարացուցած են Իրանը եւ միջազգային գետնի վրայ ալ բաւական կղզիացած է: Իրանեան բանակն ալ բաւական անկազմակերպ է եւ քայքայուած, ինչ որ կը քաջալերէ Պաղտատի վարիչները: Այս վերջինները գիտակից են նաեւ թէ սահմանեան շըրջանները՝ Խուզիստան եւ Քիւրտիստան ընդդիմադիր կարելի է նկատել Թեհրանի նկատմամբ: Սկիզբը կը կարծուէր թէ կռիւները կը սահմանափակուէին Շաթ – էլ – Արաբի շրջանը, բայց Երեքշաբթի արդէն ծաւալած էր պատերազմը, Թեհրանի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ իրաքեան ուժերը ռմբակոծած էին իրանեան նաւերը Պարսից ծոցին մէջ: Շաթ – էլ – Արաբ գետ մըն է 200 քիլոմեթր երկարութեամբ կազմուած Եփրատի եւ Տիգրիսի միացումէն եւ որ Ծոցը կը նետուի: Աջ ափին կը գտնուին իրաքեան մեծ նաւահանգիստները ինչպէս՝ Պասրա: Ձախ ափին՝ իրանեան առեւտրական նաւահանգիստը՝ Խորրամշահր եւ Աբադան: Ցարդ զանազան համաձայնագրերու շնորհիւ 1937-էն 1975 (այս վերջինը Ալժէ ստորագրուած եւ սահմանները ճշդող) գլխաւոր մեծ բախումներու առաջքն առնուած էր: Այս անգամ սակայն բոլորովին տարբեր է եւ պարզ է որ միայն տեղական բնոյթ չունի պատահածը եւ ըստ կողմերու մէկը՝ Ամերիկան կը տեսնէ Իրաքի ետին, միւսը՝ Խորհ. Միութիւնը: Աւելի հաւանական կը նկատուի, ըստ ոմանց այս վերջինը, որ Իրաքի միջոցաւ կրնայ տիրել Ծոցին եւ քարիւղին:

Երեքշաբթի առտու հասած լուրերու համաձայն, իրաքեան ուժերը իրանեան հողամաս մտած էին առաւօտեան ժամը 2-ին, ֆրանսական ժամով: Ժամը 9-ին կը հաղորդուէր թէ Պաղտատի ձայնասփիւռը ընդհատելով իր յայտագիրը, յայտնած էր թէ հրահանգ տրուած է բանակին ցամաքային յարձակման անցնիլ եւ գրաւել բոլոր կենսական շրջանները, յաղթելու համար Խոմէյնիի ցեղապաշտ վարչակարգին: Իրաքի ժողովուրդին համար ամբողջական պատերազմ մըն է:

× Երկուշաբթի օր իսկ, կռիւներու ծաւալումը ազդած էր սակարաններուն վրայ եւ ոսկին, «գլուխը առած գացած էր», օնսը, Լոնտոնի մէջ, 710 տոլարի կը հասնէր 32 $ 5 յաւելում մը կրելով իսկ Փարիզ ձոյլ ոսկին 90.375էն կ'անցնէր 93 հազար Ֆ.ի:

× Երեքշաբթի ժամը 10-ին, կը հաղորդուէր որ իրանեան օդուժը ռմբակոծած է Պաղտատ եւ իրաքեան այլ քաղաքներ: Առաջին առթիւ իսկ կ'ըսուէր թէ 20 մեռեալ կայ բնակչութեան մէջ:

(×) Այլ մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով:

ՀԻՆ ԲԱՅՑ ՄԻՇՏ ՆՈՐ ԷՋ ՄԸ

ՀԱՅԸ

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

Արդեօք մի բան հասկանո՞ւմ էք Հայից... Ո՛րքան տարօրինակ, հանելուկային արարած: Ո՛րքան խաբուսիկ: Երեւո՛յթը, ոչ ինքը: Բայց եւ ի՞նչ է ինքը: Իր նկարագիրը:

Որոնում ես իր ինքնութիւնը. գտնում, բայց եւ իսկոյն տեսնում ես, որ դա էլ նորից երեւոյթ է: Անհանգիստ դէմք ունի, չի թողնում նկարես: Իր ցեղային պատկերն էլ տարօրինակ է: Թիւով գրեթէ ամենափոքրն է, տառապանքով՝ ամենամեծը. ժամանակով ամենահինն է, վիճակով՝ ամենից անփոփոխը: Ամէնից աննպաստ իր երկրի դիրքն է, ինքը ամէնից յամառ կառչած նրան: Ո՛րքան անյոյս է թւում իր ապագան, բայց եւ ո՛րքան յուսացող է նա:

Ասենք՝ իր կեանքում երկու բան բնաւ չտեսաւ. մէկ՝ բախտ, մէկ էլ՝ յուսահատութիւն: Ի՞նչպէս ճանաչես նրան, ի՞նչպէս չափես: Իր չափը չափազանցն է. զարմանալի՛ հաւասարակշռութիւն, որ ծայրայեղութեան մէջն է: Ապա նայիր. սա Հայը. այս չարչին, այս բուրժուան, արարածներից ամենագծուծը: Կարո՞ղ է սա չափել աշխարհիս բարձր բաները իր գրպանքով եւ արշինով: Հանրօգուտ գործի եւ ոչ մի դրոշ: Բայց մի օր էլ տեսար՝ մեռաւ ու ողջ կարողութիւնը կտակեց հասարակութեան: Դէ՛, գնա իմացիր ի՛նչ մարդ է Հայը:

Ահա նայիր այս բեռնակրին. ի՞նչ է սա. խակական գրաստ. մէջքին մի սար բեռ՝ ճկում է, մէջքը կոտրում: Աշխատա՞նք է կատարում թէ ինքնախորտակում: Վրէ՞ժ ունի, ի՛նչ է, իրենից հանելու: Ո՛ւմ դէմ է չարացել, որ իրեն է պատժում: Ո՛րքան ուժ. ո՛րքան աշխատասիրութիւն: Ապա տա՛ր տուն ծառայ: Անսի՛րտ, անշնորհք, ծոյլ: Ի՞նչ է միտքը. փոքրիկ գումար չինէ, գնայ խանութ բաց անի: Մարդը իր հացի եւ գործի տէրն է ուզում լինել եւ ոչ թէ սրա նրա ծառան: Եւ արդէն հայ նշանակում է տէր: Բայց տեսե՞լ էք նրան, երբ գաղթական է, ինչ ծոյլ մուրացկան: Ամենաճեռնտու գործը տուր, չի ուզի: Ազգը տայ, ինքը ուտէ: Եւ սա այն գիւղացին է, որ երէկ հողը քանդում էր. չարչարւում, հոգի հանում:

Տեսե՞լ էք նրա բնակարանը. – Խլուրդի ծակուտ... Բայց անցի՛ր նրա երկիրը. ի՛նչ հիասքանչ վանքեր, հոյակապ աշտարակներ, գողտրիկ խաչքարեր: Հաւատալ կարելի՞ է թէ ինքն է շինել այդ բոլորը: Լեցրել է իր երկիրը եկեղեցիներով, բայց տարին մի անգամ էլ չի մտնում մէջը աղօթելու: Աղօթք էլ չի անում առօրեայ կեանքում. իր կրօնը երբեք չի քարոզել ուրիշներին: Եւ հաւատալի՞ բան է որ իր պատմութիւնը ամենամեծ կրօնական պատերազմների պատմութիւն է. եւ այս չաղօթող ցեղի Նարեկացու շուրթերից թռաւ աղօթքի ամենաբարձր թռիչքն առ Աստուած...

Տեսնել չի կարողանում ծէս, ձեւ, ատրճան, քաղաքավարութիւն: Դիւանագիտութեան մէջ մի բանում շատ հոգածու է. – անկեղծ լինել: Ա՛յնքան անկեղծ եւ միամիտ, որ անկասկածելի խորամանկի եւ կեղծաւորի տպաւորութիւն է անում: «Հապա ճշմարտութի՞ւնը», մտահոգւում է նա:

Խոնարհ է Սասունցի Դաւիթի նման եւ անսպասելիօրէն ըմբոստ, հարուածող՝ նրա պէս: Քծնում է, սորկանում օտարի առջեւ, ինչպէս իր Ջէնով Օհանը, բայց երբ վրայ է հասնում գերագոյն վտանգը, հերոսանում է յանկարծ եւ ծառանում վիշապի նման: Այնտեղ, ուր մի այլ ցեղ ուրիշների միայն սէ՛րը կարող է վաստակել, հայը գտնում է հնարը ատելութիւն առաջ բերելու: Եթէ գժտուեց մէկի հետ, ոխակալ է ինչպէս ուղտը: Իբրեւ ժողովական՝ անմիաբան է, անտանելի, խռովարար:

Ո՛ւր յեղափոխութիւն այնտեղ հայութիւն: Իր կռիւը երեք ճակատի վրայ էր միաժամանակ: Շահի դէմ, Սուլթանի դէմ, Ցարի դէմ: Ասենք ամէն հայ մի փոքր չիրակեցի է Դոն Քիշոտի պէս: Կոտորածներից ամենազարհուրելին ինքը տեսաւ եւ ինքն էր, որ չխրատուեց: Թաթա՞րն էր մօտ, սպասեց ռուսին: Ռո՞ւսը եկաւ, աչքը եւրոպացուն է: Եկաւ անգլիացի՞ն, դարձեալ ռուսին է սպասում: Ռո՞ւսն է գալիս, չի ընդունում: Ուրեմն իր պետութի՞ւնն է ուզում ստեղծել. չի՞ ուզում ստեղծել, ի՞նչ իմանաս...

Այսպէս է Հայը. չի ուզում, որ իրեն դիպչեն, մօտենան, սիրեն թէկուզ: Նա մեկուսի է, խստակեաց, բայց եւ ազատասէր:

Երբ նայում եմ Հային, ինձ թւում է թէ նրա վիրաւորանքը այն արծուի վիրաւորանքն է, որին ցած են բերել բարձր լեռներից: Չի սիրում ո՛չ սորկութիւն, ո՛չ երջանկութիւն. գերադասում է տառապանք եւ ազատութիւն: Մաղձոտ է, բայց չունի գձուձ ատելութիւն, որ բարձր լեռներին անծանօթ զգացում է: Գերի արծուի խոր վիշտն է իր սրտի մէջ: Սա Հայկն է, որին զրկել են իր կեանքի միակ պայմանից՝ ազատութիւնից:

– Ոչինչ չեմ ուզում ձեզնից, – ասում է նա իր նեղիչներին, – ձեզի լինի ձեր լուծը, ձեզ լինի ձեր երջանկութիւնը. գնացէք ապրեցէք խաղաղ եւ երջանիկ: Եթէ դուք սիրում էք կեանքը, ես սիրում եմ կեանքից աւելի թանկ բանը՝ Ազատութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ՔԱՋԱՐԱՆ

Քաջարան քաղաքը կը գտնուի Ղափանի շրջանի արեւմտեան մասը, Ողջի գետի վերին աւազանին մէջ, անոր երկու ափերուն՝ Երեւանէն 352 քիլոմեթր, իսկ Ղափանէն 27 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Խորհ. Հայաստանի չորս բարձրադիր քաղաքներէն մէկն է (Սեւան, Կամօ, Ջերմուկ եւ Քաջարան), բարձրութիւնը ծովու մակերեսէն աւելի քան 1900 մ. է: Քաջարանի տարածութիւնը շատ կտրտուած է Ողջի գետով եւ անոր աջ կողմը գտնուող Հանքաւան վտակով ու բազմաթիւ ձորերով: Քաղաքին արեւմտեան կողմը կը բարձրանայ Հայաստանի երկրորդ բարձր լեռնագագաթը՝ Կապուջուղը (3906 մ.), որու բարձրադիր լանջերէն սկիզբ կ'առնէ քաղաքի ջուրի գլխաւոր մատակարարը՝ Ողջի գետի:

Քաջարան խիստ կլիմայ մը ունի՝ ձմեռը յաճախ բուք ու բորան, առատ ձիւն, իսկ ամառը՝ համեմատաբար տաք: Օդը առողջարար է, խմելու ջուրը՝ որակաւոր: Քաղաքի մէջէն կը հոսի Ողջի գետը, որուն ջուրերը ամբողջութեամբ կ'օգտագործուին գործատան մէջ: Վերջին տարիներուն, ջրհաններու օգնութեամբ ջրմուղով մեծ քանակութեամբ ջուր հայթայթուած է նաեւ Ողջիի ձախ կողմը գտնուող Գեղի վտակէն՝ մօտ 12 քիլոմեթր հեռաւորութենէն:

Քաջարանը նախախորհրդային շրջանին կը կոչուէր Քաջարանց (տեղացիներու արտասանութեամբ՝ Քչանանց): Իբրեւ փոքր բնակավայր Քաջարանցը կը յիշատակուի միջին դարերէն: Հին ժամանակ ան մաս կը կազմէր Սիւնիք աշխարհի Ձորք կամ Կապան գաւառին (պատմական Կապան քաղաքի անունով, զոր հիմնայատակ աւերած են Սելճուքները 1103), իսկ յարաբերաբար ուշ ժամանակներուն՝ Բաղաբերդ գաւառին (Բաղաբերդ ծանօթ բերդի անունով, որ կը գտնուէր գաւառին արեւելեան ծայրը, ներկայի Դաւիթ – Բէկ աւանին մօտ): Քաջարանցը սովորական գիւղ մըն էր՝ երկրագործութեամբ ու անասնապահութեամբ զբաղող քանի մը հարիւր բնակիչներով: Գիւղացիները զբաղած են նաեւ պղինձի հանածոներով եւ անոնց մշակութեամբ՝ պարզ ու նախնական եղանակներով:

Ներկայիս, ուսումնասիրուած և յայտնաբերուած են Քաջարանի պղինձի պաշարները եւ մոլիպտենի հարստութիւնները: 1951-ին Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագրով՝ պղինձի եւ մոլիպտենի հանքավայրի մօտ յառաջացած բանուորական աւանը, որուն հետ ձուլուած էր հին Քաջարանցը, կոչուեցաւ Քաջարան եւ համարուեցաւ իբրեւ քաղաքատիպ աւան: Անկէ 7 տարի ետք՝ 1958-ին, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Քաջարանին տուաւ «շրջանային ենթակայութեան քաղաքի կոչում»: Աստիճանաբար Քաջարան քաղաքին միացան ոչ միայն նախկին Քաջարանցը, այլեւ Վերին Հանդ (3 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գիւղ մը), նոր ստեղծուած Հանքաւան եւ Դաւիթ – Բէկ (10 – 12 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ) աւանները:

Քաջարանը տարեկան իր արտադրութեամբ Հայաստանի արդիւնաբերական մեծ կեդրոններէն է: Քաղաքի պղինձի եւ մոլիպտենի գործատունը Խորհ. Միութեան այդ կարգի մեծագոյն ձեռնարկութիւններու շարքին կը պատկանի եւ կ'արտադրէ Խորհ. Միութեան մոլիպտենի գլխաւոր մասը, ինչպէս նաեւ մեծ քանակութեամբ պղինձ: Քաղաքը Ղափանի հետ կապուած է Ողջի գետի եզերքով երկարող լայն ու բարեկարգ նոր խճուղիով մը, որ կառուցուած է 60ական թուականներուն: Ամէն կարգի բեռները՝ սարքաւորումներ ու հաստոցներ, շինանիւթ ու այլ ապրանքներ, կը փոխադրուին այդ խճուղիով:

Բուն Քաջարանի մէջ բանուորներու փոքր պարտէզներէն ու բանջարոցներէն զատ գիւղատնտեսութեամբ չեն զբաղիր: Բնակչութեան կաթը կը հայթայթուի Լեռնաձորի կաթի – անասնաբուծական պետական տնտեսութեան կողմէ:

Քաջարանը 1959-ին 11.385 բնակիչ ունէր: 1970-ին քաղաքի բնակչութիւնը զգալի չափով պակսած էր շինարարական շատ մը գործերու աւարտման պատճառով: Արդիւնաբերական նոր ձեռնարկութիւններու ստեղծումով յառաջիկային կ'աճի նաեւ քաղաքին բնակչութիւնը: Քաջարանի մէջ՝ բացի Հայերէ, կ'ապրին ու կ'աշխատին նաեւ Ռուսեր, Ուկրանացիներ, Ազրբէջանցիներ, Հըլլեաներ:

Քաջարանը ունի մեծ հիւանդանոց մը, որու կողքին կը բանին ծննդատունն ու բուժարանը: Այժմ կառուցուելու վրայ է նոր հիւանդանոց մը: Կան 5 մանկամըսուր – մանկապարտէզներ:

Քաղաքը ապահովուած է ջրմուղ – կոյուղիով: Խմելու ջուրը բերուած է Օխչի գետի ակերու շրջանէն: Կան երկու բաղնիքներ (մէկական բաղնիքներ ալ կը գտնուին Քաջարանի քաղաքային խորհուրդին ենթակայ աւաններուն մէջ) եւ պանդոկ մը: Բնակչութիւնը կ'օգտուի հեղուկ կազէ:

1967ի երկրաշարժէն շատ վնասուեցաւ քաղաքը, սակայն միութենական չափանիշով կազմակերպուած օգնութեան շնորհիւ, Քաջարանի կեանքը մտաւ իր բնականոն ընթացքին մէջ: Քաղաքին տուները տուֆակերտ են: Ներկայիս կը կառուցուին միայն բազմայարկ շէնքեր, որոնց շինարարութիւնը արագ թափով կը յառաջանայ: 1966 – 1969 տարիներուն Քաջարանի մէջ կառուցուած են աւելի քան 31 հազար քառակուսի մ. բնակելի տարածութիւններ: 1974ին, Քաջարանի մէջ կար 400 բնակելի մեծ շէնք: Քաղաքին մէջ կը բանին առեւտուրի եւ սպա-

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԷԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Այդ օրերին տան անդորրը խախտեց մի անսպասելի դէպք: Մօրաքրոջս աղջիկան՝ Ռընէին նուիրել էին մի սիրուն տիկնիկ, որին ձեռք տալու իրաւունք չէր վերապահուած ինձ: Ես շատ էի վախենում Ռընէից եւ սրբութեամբ հետեւում էի այդ հրամանին: Բայց մի առաւօտ, երբ Ռընէն դեռ քնած էր, չգիտեմ ինչ խելքիս փչեց, նրա սենեակից վերցրի տիկնիկը եւ սկսեցի եռանդով նրա թեւերը, ոտքերը առաջ ու ետ տանել: Այդ գործողութեան ժամանակ թեւերից մէկը պոկուեց: Սարսափած պատահարից, ցանկացայ թաքցնել տիկնիկը. այդ ժամանակ Պ. Բարէյի սենեակի կիսաբաց դռնից աչքիս դիպաւ դատարկ, դեռ չհաւաքուած անկողինը (նա սովորութիւն ունէր շատ շուտ վեր կենալու եւ զբօսնելու այգում): Մի ակնթարթում վիրաւոր տիկնիկը դրի վերմակի տակ եւ փախայ փողոց: Շուտով Ռ ը ն է նկատեց տիկնիկի անյայտացումը եւ ահաւոր աղմուկ բարձրացրեց: Բոլորը մասնակցում էին տիկնիկի որոնմանը եւ վերջապէս այն դուրս բերեցին թաքստոցից: Բարէյը մեղադրուեց տիկնիկի առեւանգման մէջ: Միաժամանակ դա կծու կատակների առիթ տուեց տիկնիկի նրա անկողնում գտնուելու կապակցութեամբ: Տեսնելով ստեղծուած դրութիւնը, ես խոստովանեցի, միաժամանակ պնդելով, որ թաքցնելով տիկնիկը, չեմ ցանկացել մեղքը գցել Բարէյի վրայ: Դա նրան չըհամոզեց եւ բոլորի առաջ ինձ անուանեց «ƒoƒo սաճ փրէճսիփ» (բառացի՝ անըսկըզբունք անձնաւորութիւն): Տնեցիները նրա կողմն էին բռնում, բացի մայրիկից: Նա, դատապարտելով հանդերձ այն, որ քաջութիւն չեմ ունեցել անմիջապէս յայտնելու կատարուածը, ընդունում էր, որ ես չեմ ցանկացել իմ մեղքը գցել ուրիշի վրայ: Նա ինձ պաշտպանում էր, անշուշտ, ոչ թէ դրդուած մայրական զգացմունքներից, այլ ճշմարտութեան, արդարութեան սիրոյն: Նա զրողի յատուկ խորաթափանցութեամբ հասկանում էր երեխայի հոգեբանութիւնը եւ ցանկանում էր դէպքերի ճըշմարիտ գնահատականը տալ: Նա այդպէս էր վարւում բոլորի հետ:

1920 թուականի սկիզբին մօրս առաջարկեցին որբախնամութեան գործով մեկնել Կիլիկիա: Նա ցանկացաւ իր հետ տանել ինձ եւ քրոջս:

Արդ ճանապարհորդութիւնն առանձնապէս յուզում էր մօրս: Նա վերադառնալու էր «Աւերակներուն Մէջ»՝ (*) գրքով: Այնտեղ նա ականատես էր եղել 1909 թըւականի Ադանայի հայերի կոտորածներին ահաւոր հետեւանքներին: Հայ ազգի մազապուրծ փրկուած բեկորներին նորից վտանգ էր սպառնում, յատկապէս ծանր էր որբերի դրութիւնը:

Մեկնեցինք Մարսէլից «Լօտօս» նաւով: Այդ նոյն նաւով ճանապարհորդում էր Ֆրանսիայի նախկին նախարար Ժորժ Կլէմանսօն: Նա մօրս հաւաստիացրել էր, որ Աֆրիկա է գնում առիւծի որսի:

Եգիպտոսից Կիլիկիա մեկնելիս, հակառակ նախատեսուած ծրագրին, մայրս մեզ հետը չտարաւ: Քոյրս մնաց յայտնի հասարակական գործիչ Տամատեանի ընտանիքում, ես էլ նրանց ազգականներին՝ Փափազեանների մօտ:

Որոշ ժամանակից յետոյ քրոջս հետ Աղեքսանդրիայից գնացինք Բէյրութ, ուր ծրագրուած էր հանդիպումը մայրիկի հետ: Բայց նա հնարաւորութիւն չունեցաւ գալ Բէյրութ եւ մեզ դիմաւորեց Մերսինում: Այնտեղ ինձ տեղաւորեցին դոմինիկեան միաբանութեան գիշերօթիկում, իսկ մայրիկը քրոջս հետ Ադանա մեկնեց գնացքով: Այդ ճանապարհորդութիւնը շատ վտանգաւոր էր: Քէմալականները յաճախ յարձակւում էին գնացքների վրայ: Մայրս շատ է անցել այդ ճանապարհով: Նա պատմում էր այդպիսի յարձակման մի դէպքի մասին, որից հազիւ էր ազատուել ինքը:

1920 թուականի ամռանը ֆրանսիական զօրքերը պատրաստւում էին հեռանալու Կիլիկիայից: Զ. Եսայեանը յուսահատ ջանքեր էր գործադրում հայ որբերին ապահով վայր տեղափոխելու համար:

Նոյն տարուայ Յունիս ամսին հեռանում ենք Կիլիկիայից եւ որոշ ժամանակ Բէյրութում մնալուց յետոյ իտալական նաւով ուղեւորւում դէպի Կ. Պոլիս:

Ճանապարհին, մի մռայլ երեկոյ, մեր նաւը կանգ առաւ Անթալիայի դիմաց, բաց ծովում: Քաղաքի իշխանութիւնները դէպի նաւ ուղարկեցին ոստիկաններով լի մօտորանաւակ: Չնայած նաւապետի դիմադրութեանը, ոստիկանները բարձրացան նաւ: Նրանք փնտռում էին մի թուրքահպատակ փարանգոս:

(Շար. – 7)

(*) Այս խորագիրն ունի Զ. Եսայեանի գիրքը, որտեղ նկարագրուած են 1909 թուականի Ադանայի Հայերի կոտորածները (Կ. Պոլիս, 1911, «Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն»):

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ՝ ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՔԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Լոս Անճելըսի «Էվըրկրին» գերեզմանատան մէջ, Օգոստ. 31-ին, տեղի ունեցած է ազգային հերոս Միսաք Թորլաքեանի յուշաքարի բացումը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի: Ներկայ եղած էին ընկերներ Հրաչ Աբրահամեան եւ Հրաչ Տասնապետեան, Արեւելեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկ. Հէրի Սաչաքլեան, Արեւմտ. Ամերիկայի Ազգ. Վարչութեան ատենապետ ընկ. Ա. Քէօսեան, Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ եպիսկ. Թապագեան, Սմբատ եպիսկ. Լափաճեան եւ մեծ թիւով ընկերներ ու բազմութիւն մը: Ժամը 15-ին, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտները կատարած են զրօշակի արարողութիւն, որուն աւարտին Մոնթեպելլոյի «Դրօ» Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկ. Մ. Մինասեան բացման իր խօսքին մէջ նշած է, որ հերոսին յիշատակը պիտի ըլլայ բոլորին համար նուիրումի, ներշնչումի եւ զոհաբերութեան խորհրդանիշ մը: Ապա, առաջնորդի նախագահութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, որմէ ետք խօսք առած են Արեւմտ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկ. Մ. Մկրտիչեան, եւ Արեւելեան Ամերիկեան Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Փակման իր խօսքին մէջ ընկ. Հրաչ Աբրահամեան ըսած է. «Իբրեւ ֆետայի ու զինուոր, իբրեւ ստորհանդակ եւ կուսակցական գործիչ, իբրեւ կամաւոր ու վրիժառու ահաբեկիչ, Միսաք Թորլաքեան իր պարտականութեան բաժինը լրիւ բերած էր արդէն Հայութեան եւ իր կուսակցութեան, յատկապէս 1914 – 1920 թուականներու ճակատագրական ժամանակաշրջանին: Բայց երբ իբրեւ հետեւանք Հ. Յ. Դ. 9-րդ Ընդհ. Ժողովի որոշման, պատասխանատու մարմինը կնքեց եղեռնագործ այլ հրէշներու կարգին ահաբեկման ենթարկել նաեւ Պաքուի կոտորածի գլխաւոր պատասխանատուն՝ Պէյպութխան Ճիվանշիրը, ան այդ վճիռի գործադրութիւնը վստահեցաւ, անգամ մը եւս, Միսաք Թորլաքեանի: Ու 1921 Յուլիսին, Պոլսոյ «Փըթի Շան» Թատրոնի պարտէզին մուտքին, Թորլաքեան գետին փռեց արիւնարբու ճիւաղը»: Ապա, վեր առնելէ ետք Թորլաքեանի անշահախնդիր եւ զոհաբերութեան ոգին, ընկ. Աբրահամեան վերջացուցած է իր խօսքը շեշտելով. «Հայ ազատագրական պայքարի այդ նուիրեալին, Դաշնակցութեան հրահանգի անշեղ գործադրութեամբ՝ Հայութեան մեծ վրէժին իր պատուաւոր մասնակցութիւնը բերած ազգային այդ հերոսին՝ Միսաք Թորլաքեանի համեստ այս շիրմաքարին առջեւ կուգան խոնարհիլ այսօր Հ. Յ. Դ. Բիւրոն, մեր կազմակերպական բոլո՛ր մարմիններն ու ընկերները, սպասելով այն օրուան, երբ պատշաճ յուշարձան մը պիտի նուիրուի նաեւ իրեն, իբրեւ հայ ժողովուրդի այդ մեծ զաւկին նըկատմամբ երախտագիտութեան անհրաժեշտ արտայայտութիւն եւ մեր գալիք սերունդներուն համար յեղափոխական սխրանքի նոր ներշնչարան: Մինչ այդ՝ թող այս շիրիմը ըլլա՛յ ուխտատեղի Հայութեան լայն զանգուածներուն համար եւ իր գործն ու կեանքը՝ անսպառ ներշնչարան աշխարհի մեր երիտասարդութեան»: Յուշաքարի բացման արարողութիւնը վերջ գտած է «Վէրքերով լի Ջան Ֆետայի» երգով:

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ամփոփուած «Գարուն» Ամսագրէն

...արկութեան բազմաթիւ կէտեր՝ խանութներ, ճաշարաններ, շուկայ, կրպակներ, արհեստանոցներ, եւայլն: Կան նաեւ մշակոյթի պալատ մը, ակումբ, չորս գրադարան՝ բուն քաղաքին եւ մէկական գրադարան ալ՝ աւաններուն մէջ: Քաջարանի մէջ կան հանրակրթական 3 միջնակարգ, 2 բանուորական – երիտասարդական, մէկ՝ ութամեայ (Դաւիթ – Բէկ աւանին մէջ) դպրոցներ, շինարարական – արհեստագիտական դպրոց, երաժշտանոց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՄԻՏՐԻ ՔԷՕՍԱՅԵԱՆԻ «20-ՐԴ ԴԱՐԻ ՀՐԱՇՔ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Երեւանցի բեմադիր Դմիտրի Քէօսայեան պատրաստած է նոր շարժանկար մը՝ «20-րդ դարի հրաշքը» խորագրով: Ժապաւէնը, որուն սենարիօն ալ գրած է բեմադիրը, կը ներկայացնէ Հայաստանի կեանքը յատկապէս 20-ական թուականներուն եւ վերջին 60-ամեակին, տնտեսական, մշակութային եւ գիտական իր յառաջդիմութիւններով: Ասկէ առաջ ալ Դ. Քէօսայեան պատրաստած էր «Ջինուորն ու փիղը», «Աւդոյի աւտօն» եւ «Մարդն ոլիմպոսից» ժապաւէնները:

×

ՆԿԱՐԻՉ ՄԱՆՈՒԿ ՅՈՎՍէՓԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նկարիչ Մանուկ Յովսէփեան 200 գծա – փորագրութիւններով պատկերացուցած է Երեւանի, Լենինականի եւ Կիրովականի ճարտարապետական եւ քանդակագործութեան յուշարձանները: Փորագրութիւններով ներկայացուցած է նաեւ թատրոններ, հանգստեան կայաններ, բուժարաններ, գործատուներ:

ՁԵԿՈՅՑ ԹԻՒ 2
Սեպտեմբեր 5, 1980

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆՔ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ Հ.Բ.Ը. Մ.-Ի Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

Ա. ԳՐԱԿԱՆ ՍԵՌԵՐՆ ԵՆ.–

1.– ԱՐՁԱԿ.– 150 էջ եւ աւելի (տպագրեալ էջ).

ա.– Պատմուածքներու հաւաքածոյ մը. կամ՝

բ.– Վիպակ մը, կամ վէպ մը.

2.– ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ.– 150 էջ եւ աւելի (տպագրեալ էջ).

Հաւաքածոյ մը, կամ՝ երկարաշունչ քերթուած մը.

3.– ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.– 75 էջ եւ աւելի (տպագրեալ էջ).

Հաւաքածոյ մը, կամ՝ մէկ թատերախաղ.

Բ.– ՄՐՑԱՆՔԻՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ.–

1.– Առաջնութեան մրցանակ՝

ա.– Հրատարակումը գիրքին Հիմնադրամիս կողմէ, 1000 օրինակով:

բ.– 750 օրինակ գիրք կը տրուի հեղինակին, եւ 1000 տոլար.

2.– Երկրորդ մրցանակ՝

1000 տոլար.

Գ.– ՄՐՑԱՆՔԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.–

1.– Լեզուն է Հայերէնը: Երկերը պարտին առանձին հատորով տպուած չըլլալ.

2.– Պայման չէ, բայց փափաքելի է որ նիւթը կապ ունենայ մեր մշակոյթին հետ.

3.– Ձեռագիրները կը պարտին ըլլալ 2 օրինակ՝ մեքենագրուած եւ ընթեռնլի.

4.– Ձեռագիրները կը պարտին մեր Գրասենեակը հասած ըլլալ ամէնէն ուշը՝ մինչեւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, 1980, ապահովագրեալ.

5.– Մրցանակ պիտի ստանան առաջնութիւն եւ երկրորդութիւն շահողները միայն, եւ միայն անոնց անունները պիտի ծանուցուին.

6.– ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ի՛նչ ալ ըլլայ պարագան:

7.– Արդիւնքները պիտի ծանուցուին 1981ի Ապրիլին, որ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի հիմնումին ամիսն է.

8.– Դատական կազմին անդամներն են.– ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ՝ Թորգոմ Սրբազան Մանուկեան, Տոքթ. Ա. Սանճեան, Տոքթ. Խ. Թէօլէօլեան եւ Տոքթ. Մ. Մարկոսեան. ԱՐՁԱԿ՝ Տոքթ. Յ. Խաչիկեան, Տոքթ. Գ. Պարտազճեան եւ Տոքթ. Ս. Հայրապետեան. ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ Պարոնք՝ Պ. Ֆայլեան, Գ. Սաթամեան, Ժ. Փափազեան եւ Յ. Երէցեան:

9.– Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.–

A. G. B. U.
ALEX MANOOGIAN CULTURAL FUND
22001, Northwestern Highway
Southfield, Mich. 48075, U.S.A.

ԴՈՂԱՆՋՆԵՐ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒԴԻ «Յակոբ Տէր – Մելիքեան» սրահին մէջ, Սեպտ. 3 – 5, տեղի ունեցած են լիբանանահայ նահատակներուն նուիրուած «Յեղափոխական Մշակոյթ»ի երեկոյթները, Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութեան կազմակերպած «Երիտասարդական Շաբաթ»ի շրջագիծին մէջ: Պատանիներէ բաղկացած երգչախումբ մը մեկնաբանած է Ալեքսան Մնակեանի մշակած եւ դաշնաւորած յեղափոխական երգերը: «Լեւոն Շանթ» Թատերախումբը ներկայացուցած է պատկերներ՝ ներշնչուած Ա. Արփիարեանի «Կարմիր Ժամուց» ծանօթ գործէն: Յայտագրի երկրորդ բաժինը զուտ երաժշտական եղած է: Հանդէս եկած են երգիչներ Ժանէթ Իլանճըեան, Կարապետ Զատրբեան, դաշնակահարուհի Նորա Ռուսեան եւ անգլիական փողով (քոռ անկլէ) Էթիէն Քիւփէլեան:

– ՃՇԴՈՒՄ –

Մեր նախորդ թիւին մէջ («Ցառաջ», Սեպտ. 23), արձագանգած էինք լիբանահայ 70 նորագիրներու մուտքին Հ.Յ.Դ.-ի շարքերը, մէջբերումներով ընկ. տոքթ. Բ. Փափազեանի ճառէն: Այս առթիւ, «Ազդակ» (ուրկէ քաղած էինք մեր լուրերը) իր յաջորդ թիւին մէջ լոյս ընծայած է հետեւեալ ճշդումը.–

«Մեր երէկուան համարով եւ այս էջով տրուած երդման արարողութեան թըղթակցութեան մէջ, հինգերորդ սիւնակի առաջին պարբերութիւնը պէտք է կարդալ.– «Վերջապէս ընկեր Փափազեան հաւատք թելադրեց նորագիրներուն՝ հայ ժողովուրդի եւ բոլոր ճնշուած ժողովուրդներու ազատագրական պայքարին հանդէպ, եւ զգուշացուց նոր ցեղէ Հ. Յ.Դաշնակցութեան մէջ, այլապէս, «դուք պիտի փոշիանաք, եթէ ոչ ֆիզիքապէս, ֆիզիքապէս փոշիացողներ ալ եղած են անցեալին, վստահաբար՝ բարոյապէս, որ աւելի մեծ մահ է»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Գրեց Բաբգէն Ծ. Վրդ. Կիւլէսէրեան, (Բաբգէն Ա. Աթոռակից Կաթողիկոս): Հրատարակութիւն Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս 1980

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Ջէյնապ իր գլխին եազման վար ձգեց ու հեռացաւ պատուհանէն:

Մարտիկ ձիէն վար իջաւ, վերցուց թուփի մը վրայ ինկած եազման ու ձին քառատրոփ դէպի լուսնկոտ սարերը քըշեց:

Ջէյնապ մտիկ ըրաւ քառատրոփին, մինչեւ որ ան հեռացաւ, մինչեւ որ ան խուլցաւ ու հատաւ: Հատնելէ վերջ միայն զգաց, որ ինք կար, գոյութիւն ունէր ու կեցած էր անկողնին մօտ եւ երազ չէր:

Հաճին կը քնանար խոր, ազմուկով: Այդ աղմուկը կարծես հետզհետէ կը լենար սենեակը, կ'ըսես Ջրաղաց քար մըն էր, որ խուլ կը դառնար սենեակին անկիւնը:

Ջէյնապ այս գիշեր չկրցաւ քնանալ, երակներուն մէջ արիւնը ձայն կուտար: Անոր այնպէս կը թուէր, թէ Հաճի Մուսայի տունը կարուանսարայ մըն էր մեծ դռներով, ուր ներս կը մտնեն կարուանները՝ յաջորդ առտու արեւին հետ դըռնէն դուրս ելլելու համար: Ինքը այդ կարուանին մէկ անցորդն էր: Անկողինը, սենեակը, պատերը, պատուհանները, շարուած զէնքերը այնքա՜ն օտար էին:

×

Լուսնկայի կտորը հետզհետէ կը քաշուէր: Հաճի Մուսան շարժեց գլուխը, ձախ ոտքը անկողնէն դուրս նետեց ու սկսաւ նորէն խորդալ:

Կարմիր ձին խրխնջաց, ճերմակ ձին խրխնջաց. հանոյքէն աքաղաղին ձայնը եկաւ: Ջէյնապ դեռ քնացած չէր: Սպիտակ ձիու դոփիւնին մէջ կարծես հոգին գետնին հեւքը կար: Մարտիկը մինակ լեռներուն մէջ, ժանտարմներէ հալածական, Մարտիկը կռուի մէջ: Իսկ եթէ յանկարծ նամարդ գնդակով մը վար իյնար ձիէն: Այդ գիշեր տեսնելէ յետոյ միայն Ջէյնապ զգաց, որ Մարտիկը մինակ էր, մինակ: Այդ մտածումները Ջէյնապի հոգիին մէջ կը թափուէին, ինչպէս կարկուտը ծաղիկներուն վրայ:

Ջէյնապ կ'ուզէր պաշտպանուիլ Հաճի Մուսայի տանջող հանդարտութենէն: Անոր բարութիւնը, հօր մը գուրգուրոտ վերաբերումը սկսած էին տանջել զինքը: Ջէյնապ կը զգար որ անոր աչքերուն յատակը յամառ ու հաստատ կենդանի մը՝ Հաճի Մուսան կար. թէեւ ան յաճախ կը սիրէր խօսիլ Մարտիկի մասին, կը գովէր անոր քաջութիւնը:

Աքաղաղները սկսած էին արշալոյսի ճաղերուն հետ իրենց թեւերը բանալ, ձայն ձգել ու թափահարել: Սենեակի պատուհանին վրայ աղաւնիներուն թեւերուն անոյշ ձայնը կար, կար նաեւ մուէզինի ձայնը: Առաւօտուն Ջէյնապ ինքն ալ չգիտցաւ, թէ ո՞ւր էր իրականը: Գնաց՝ դէպի սար նայող պատուհանէն վար նայեցաւ: Մարտիկ վերցուցած էր եազման: Ջէյնապի մարմինը այդ օր այնքան թափանցիկ էր դարձեր, որ մեղուն կարծես իր մէջ ձայն կուտար:

Քանի արեւը բարձրանար, Ջէյնապ իր շուրջը ճնշող բան մը կը զգար, կարծես ոտքերը նեղող կօշիկ մը հագած ըլլար: Հաճի Մուսան նորէն կանուխ վար իջած էր: Բակը, պատուհանէն բացուող տարածութիւնը Հաճի Մուսայի նման հանդարտ ու անողոք երեւոյթ մը կ'առնէին:

– Խաճէ, Խաճէ, – ձայն տուաւ Ջէյնապ՝ իր շուրջ ձայն մը զգալու համար:

Խաճէ սանդուխներէն վեր ելաւ կէս շփոթ, մատը շրթունքին վրայ դըրած:

– Ի՞նչ կայ, Խաճէ, Հաճին ո՞ւր է:

– Դուրսն է, խանում, որպէս թէ գիշերը սպիտակ ձիաւորը գիւղն է մտեր, առաջին անգամ Հասան Պապայի կալն է իջեր: Պէկը, Հասան Պապային եւեւ ղրկեց Սլօն:

– Ո՞վ է տեսեր, Խաճէ, – հարցուց Ջէյնապ տժգունած:

– Էն պոռնիկը՝ Այնալուն է տեսեր: Ո՛վ գիտէ, գիշերով ո՛ր պաղչաներէն կուգայ եղեր:

– Սուտ է, Խաճէ, սուտ: Օգնէ ինձ, Խաճէ, ես մայր չունիմ, – ըսաւ Ջէյնապ ու բոլորովին անօգնական Խաճէի վրայ փլաւ:

(Շար. 160)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գարաօղլան – եան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գարաօղլանեան, կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Սեպտ. 28, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՆՈՒԱՐԴ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Սեպտ. 28, Կիրակի օր, Տօն է Վարագայ Ս. Խաչի:

Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ, Տօնախմբութեան եւ Մատաղօրհնութեան առթիւ, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Այդօր, 25րդ տարեդարձն է նաեւ, օծման եւ գահակալութեան՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կը կատարուի Հայրապետական մաղ – թանք, Մատաղի օրհնութիւն եւ Հոգե – հանգստեան պաշտօն՝ բոլոր սատարողաց ննջեցելոց յիշատակին:

Երգեցողութիւնք՝ կը կատարուին քառաձայն, եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ Տէ – վէճեանի:

Կը հրաւիրուի շրջանի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ հանդիսութեանց եւ իրենց ուխտը կատարելու:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9.30

Սուրբ Պատարագ՝ 10.30

Ուշադրութիւն՝ ժամերու փոփոխու – թեան:

———×———

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտ. 28, Տօն է Վարագայ Ս. Խաչին: Նոյն օրը, 25րդ տարեդարձն է նաեւ օծման եւ գահակալութեան՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մա – տուցուի հանդիսաւոր, բազմաձայն Ս. Պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քա – րոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. Պատարագի ընթացքին կը կատարուին մասնաւոր Մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, մասնակցելու Ս. Պատարագին, աղօթելու՝ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

OFFRE D'EMPLOI

Cherche Coiffeur Messieurs
25 - 35 ans
Hautement qualifié-Très bon salaire
Place Stable
Et un Débutant

S'adresser:

JEAN COIFFURE

27, Rue Paul Vaillant - Coututrier
ARGENTEUIL
Tél. 961-29-57

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առի – թով, հանդիսաւոր Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն՝

Կիրակի, Սեպտ. 28ին,

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուխտաւորներն ու նուիրատուները, կրնան դիմել՝ Թաղ. Խորհուրդին:

ԵԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի տարեկան Պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 22ին, Գազինօ Շարպոննիէրի մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին Տարեկան Պարահանդէսը՝

Նոյեմբեր 15, ժամը 21էն սկսեալ:

Փալէ – տը – լա Ֆուար:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
Կիրակի, Սեպտեմբեր 28,
Կիմէի Սրահը, ժամը 15.30ին
նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

մասնակցութեամբ Երեւանէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախագահ Գրողներու Միութեան
ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր գրական ամսագրի
ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ասմունքող, ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

———×———

ՆՈՅՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 5, Կիրակի երեկոյ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին միօրեայ դպրոցը վերարացուած է Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17էն ի վեր, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը, 45, Ռիւ տը լա Տէփանս: Ուսուցչուհի՝ Տիկին Աննա Գարագայա:

———×———

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Հոկտեմբեր 1–ին, Չորեքշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, տեղի կ'ունենան Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի արձանագրութիւնները: Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի, որ 6 տարեկանէն վար փոքրիկները արձանագրութեան չբերեն:

MARSEILLE

ENTENTE
ARDZIV - HOMENETMEN
NUITÉE ANNUELLE
LE 8 NOVEMBRE

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հ.Բ.Ը.Միութեան հովանաւորած Մարսէյլի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ շաբաթական միօրեայ դպրոցին համար ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի մը կ'ուզուի:

Նախապատուութիւն կը տրուի Պոլսէն կամ Սուրիա, Լիբանանէն եկողի մը. ֆրանսերէն գիտնալը՝ պայման է: Դիմել՝ Կիրակի առաւօտները, Եկեղեցւոյ վարչութեան: Իսկ, շաբթու մէջ հեռաձայնել՝ երեկոյեան ժամը 8էն ետք՝ (91) 60–62–50 եւ կամ (91) 60–86–75:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը՝ Հինգշաբթի, Սեպտ. 25, ժամը 20.30ին.–

CENTRE CULTUREL,
Rue Robert Lavergne, Asnières

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Պ. Մամուրեանէ (Կրընոպլ) 100 Ֆ. իր զաւկին՝ Արման Մամուրեանի ամուսնութեան առթիւ:

×

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ., Պ. Ֆիլիփ Փիլիպոսեանէ, ողբացեալ Հայկ Խսապալեանի մահուան առթիւ, եկեղեցւոյ կրթական գործերու բարգաւաճման համար:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes
14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

départ: *retour:*
1er OCTOBRE — 16 OCTOBRE 3.800 F.
20 NOVEMBRE — 02 DECEMBRE
Meilleures Conditions — 3.220 F

———×———

DIRECT DE MARSEILLE

3e voyage, du 6 au 20 OCTOBRE 3500 F.

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԱՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

միջազգային ծանօթ երգիչ

ՄԱՆՈՒԷԼ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՄԻՆԵԸՆ'Զ ՍԱՆՇԱՅՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ
ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

LA CHORALE ANI PRÉSENTE

MANUEL

chanteur international
accompagné par l'orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

mardi 4 novembre à 20 h. 30
Théâtre Municipal d'Issy les Moulineaux
25, av. Victor Cresson métro Mairie d'Issy

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue, Paris 9e — Tél. 824.63.89
LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél. 523.24.97
TELE CONDORCET
175, Avenue Jean Jaurès à Clamart.
BRIGITTE PAPAZIAN
27, Rue des Pâquerettes, à Alfotville, Tél. 378.25.68 (après 20 h)

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires
31 OCTOBRE 1980
VOYAGE ORGANISÉ
avec
CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO
Départ 22 Octobre — Retour 5 Novembre
Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:—
— Transport aérien
— Hôtel 1re catégorie
— Transferts
— Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible
PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT
Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière
13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12
JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. No A 568

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
25
JEUDI
25 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.739
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.739

ԻՐԱՆ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Երէկուան մեր թիւով անդրադարձած էինք Թեհրանի Հայոց առաջնորդի գըլխաւորութեամբ հայկ. պատուիրակութեան ունեցած հանդիպման Իրանի Խորհրդարանի նախագահ Ռաֆսանջանիի հետ, որու ընթացքին արծարծուած էին հայկական դպրոցներու վերաբերող հարցերը: Հայկական պատուիրակութիւնը այս առթիւ նամակ մըն ալ յանձնած էր Ռաֆսանջանիի, պարզելով Հայոց առաջնորդի ազգային վարժարաններու վերաբերեալ: Յիշեալ նամակին մէջ նըշուած գլխաւոր 5 կէտերն են.

1.– Հայկ. դպրոցներու մէջ կրօնքի, հայերէն լեզուի եւ յարակից առարկաներու դասաւանդումը կատարել նախկինի պէս՝ նախակրթարանի բաժին շաբաթը 12 պահ, միջնակարգի 10 պահ, երկրորդական՝ 6 պահ՝, եւ անոնց նիշերը նկատի առնել քննութիւններու արդիւնքներու միջինին մէջ:

2.– Նկատի ունենալով Հայոց բնակավայրերու քաղաքին մէջ ցրուած եւ հայկ. դպրոցներու թիւի սահմանափակ ըլլալը, զանազան շրջաններու մէջ հայ աշակերտներու արձանագրութեան համար շրջանային սահմանափակումը ջնջել առնել:

3.– Ուսուցման միջոցներու դիւրացման եւ կրօնքի, հայերէն լեզուի ու գրականութեան դասերու ուսուցումը արդիւնաւորելու համար հայկ. դպրոցներու մէջ, նախկինի պէս, հայ աշակերտներ արձանագրել:

4.– Հայ համայնքին արտօնել դպրոցական ժամերէն դուրս կրօնական, մըշակութային ու մարզական կարգ մը աշխատութիւններու համար օգտուիլ դըպրոցի շրջափակէն:

5.– Կրօնագիտութեան եւ հայերէնի ուսուցման բարելաւման համար Թեմական Խորհուրդը ունենայ վերահսկողութեան եւ հայկ. դպրոցներու տեսուչներն ու անոնց օգնականները ընտրելու իրաւունքը:

×

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, անցնող ամիսներու ընթացքին պարսկահայ գաղութը ապրեցաւ խռովայոյզ վիճակ մը հայկական դպրոցներու գոյութեան սպառնացող վտանգին առթիւ: Հակառակ գաղութին պատասխանատուներուն թափած ջանքերուն եւ առած բազմաթիւ քայլերուն, հայկ. դպրոցներու հարցը տակաւին չէ լուծուած: Ինչպէս ծանօթ է, պետական հրամանագիրը կ'արգիլէր երկսեռ դպրոցներու գոյութիւնը, հետեւաբար Թեհրանի Թեմական Խորհուրդը մանրազնին ուսումնասիրութենէ ետք կատարած է ազգային վարժարաններու նոր բաժանում – դասաւորում մը, որ հաստատուած է Թեհրանի Դպրոցներու ընդհ. տեսուչի կողմէ:

Այդ բաժանումը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.

ԿՐԹԱԿԱՆ Բ. ՇՐՋԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Ալիշան երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգ դպրոցը վերածուած է ՏՂՈՑ միջնակարգի եւ ԱՂՋԿԱՆՑ նախակրթարանի:

Քուշէշ – Վաչէ Յովսէփեան երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգ – երկրորդական դպրոցը վերածուած է ՏՂՈՑ նախակրթարանի, ԱՂՋԿԱՆՑ միջնակարգի եւ ԱՂՋԿԱՆՑ երկրորդականի (մասնագիտական ճիւղ):

Քուշեշ – Մարիամեան երկսեռ երկրորդական դպրոցը վերածուած է մասնագիտական ճիւղերու ԱՂՋԿԱՆՑ երկրորդականի:

×

ԿՐԹԱԿԱՆ Գ. ՇՐՋԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Ռոստոմ երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգ դպրոցը վերածուած էԱՂՋԿԱՆՑ նախակրթարանի եւ միջնակարգի:

Ալիք երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգ դպրոցը վերածուած է ՏՂՈՑ նախակրթարան – միջնակարգի:

Արամ երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգ դպրոցը վերածուած է ՏՂՈՑ նախակրթարան – միջնակարգի:

×

ԿՐԹԱԿԱՆ Թ. ՇՐՋԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Նայիրի երկսեռ նախակրթարանը դարձած է ՏՂՈՑ նախակրթարան:

Ա. Սողոմոնեան աղջկանց երկրորդականը վերածուած է ՏՂՈՑ երկրորդականի:

Նայիրի երկսեռ միջնակարգը՝ ՏՂՈՑ միջնակարգ:

Իրան Փիրուզ երկսեռ նախակրթարանը՝ ԱՂՋԿԱՆՑ նախակրթարան:

Թովմասեան երկսեռ միջնակարգ – երկրորդական դպրոցը վերածուած է ԱՂՋԿԱՆՑ մասնագիտական ճիւղերու երկրորդականի:

Թունեան երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգը վերածուած է ԱՂՋԿԱՆՑ նախակրթարան – միջնակարգի:

×

ԿՐԹԱԿԱՆ ԺԱ. ՇՐՋԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Սահակեան երկսեռ նախակրթարանը դարձած է ԱՂՋԿԱՆՑ նախակրթարան – միջնակարգ, իսկ Սահակեան երկսեռ միջնակարգը՝ ՏՂՈՑ նախակրթարան – միջնակարգ:

Արարատ երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգը վերածուած է ԱՂՋԿԱՆՑ նախակրթարան – միջնակարգի:

Մազիար երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգ դպրոցը դարձած է ՏՂՈՑ նախակրթարան:

Նոր Անի երկսեռ նախակրթարանը՝ ՏՂՈՑ միջնակարգ:

×

ԿՐԹԱԿԱՆ ԺԴ. ՇՐՋԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Գոհար երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգը վերածուած է ՏՂՈՑ միջնակարգի:

Կիւլպէնկեան երկսեռ նախակրթարանը դարձած է ՏՂՈՑ նախակրթարան:

Մարի Մանուկեան միջնակարգ եւ մասնագիտական երկսեռ երկրորդական դըպրոցը վերածուած է ԱՂՋԿԱՆՑ մասնագիտական երկրորդականի:

Արաքս երկսեռ նախակրթարան – միջնակարգը դարձած է ԱՂՋԿԱՆՑ նախակրթարան – միջնակարգ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ — ԻՐԱՆ

ԱՊԱՏԱՆ՝ ՇՐՋԱՊԱՏՈՒԱԾ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԸ ԿԸ ՎԱՌԻ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ «ԿԸ ԴԻՏԵՆ» ԵՒ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆ ԹԷ «ՉԷԶՈՔ» ԵՆ...

Երեքշաբթի օր, ամէն ժամ կացութիւնը կը ծանրանար եւ մինչ իրանեան օդուժը կը ռմբակոծէր Պաղտատն ու իրաքեան այլ քաղաքներ, իրաքեան ցամաքային ուժերը կ'անցնէին Շաթ – էլ – Արաբի խորշը եւ աւելի քան 10 քիլոմեթր մըտնելով իրանեան հողամաս կը ջանային հասնիլ Խորրամշահր եւ Ապատան: Պաղտատ կը յայտնէր թէ երկու քաղաքներն ալ շրջապատուած են: Ծոցը գտնուող անգլիական նաւի մը ռատիօյին համաձայն Ապատանի քարիւղային հիմնարկները կրակ առած էին եւ զտարանն իսկ կը վառէր: Գալով իրանեան ռմբակոծութեանց Պաղտատ, Պասրա, Մուսուլ եւ այլ քաղաքներու վրայ, 47 մեռեալ եւ 116 վիրաւոր պատճառած են: Պաղտատի համաձայն Իրանցիները 67 օդանաւ կորսնցուցած են ինչ որ եթէ թիւ քիչ մը զարմանալի է, քանի որ աւելի մեծ է քան գործածուող օդանաւերու թիւը: Թեհրանի իշխանութիւններն ալ կ'ըսեն թէ 35 իրաքեան Միկ վար առած են:

Աշխարհի վախը անշուշտ, անգամ մը եւս քարիւղն է քանի ինչպէս որ պըրեցինք կէսէն աւելին Օրմուզի նեղուցէն կ'անցնի բայց կը հաստատուի թէ առայժմ «սով»ի վախ չկայ եւ այդ առընչութեամբ Օփէքի կողմէ Ն. Սարգիս ալ ապահովութիւն տուաւ: Գալով Մեծերուն, Ուաշինկթըն եւ Մոսկուա կը կրկնեն թէ «չէզոք» են, կը դիտեն, իրարու կուտան կողմերուն բայց կը շեշտեն թէ «չեն խառնուիր»:

Յիշենք թէ Իրան 32 միլիոն բնակիչ ունի եւ առեւին բանակը կը բաղկանար 300 հազար հոգիէ մինչ հիմա իջած է 100 հազարի: 900 հրասայլ ունի, 447 պատերազմական օդանաւ բայց ոմանք – ամերիկեան կատարելագործուած օդանաւեր – չեն գործածուիր փոխելիք կտորներ չըլլալով այլեւս: Ծովային գետնի վրայ, Իրան աւելի զօրաւոր է: Գալով Իրաքի, որ 12 միլիոն բնակիչ ունի, Ծոցի երկիրներուն կարեւորագոյն բանակն ունի, 242 հազար հոգիով: 2750 հրասայլ ունի, որոնց մէջ խորհրդային զրահապատներ: Ֆրանսա ալ հրթիռներ եւ հակահրասայլ մեքենաներ հայթայթած է:

Իսկ այդ շրջանին մէջ, պարզ է որ այլ ուժեր ալ կան եւ ծովային գետնի վրայ առաւելութիւնը կուգայ Միացեալ – Նահանգներուն, որոնք 25 նաւ ունին (20-ը պատերազմական) եւ 2 օդանաւակիր – նաւ: Ցամաքային գետնի վրայ Կրեմլինը 12 ժամուան մէջ զօրաբաժին մը կրնայ ղրկել Ծոցը, խորհրդային գլխաւոր կայանը Ատէնն է ուրկէ կրնան թռիչք առնել ռմբակոծիչ Իլիուշինները:

Չորեքշաբթի առտու կը հաղորդուէր թէ իրենեան օդուժը սաստիկ ռմբակոծութիւն մը կատարած է Պասրայի քարիւղային կեդրոններուն վրայ: Ուրեմն պատերազմը սահմանայինէն անդին կ'երթայ, 2 երկիրները կը ջանան կործանել մէկը միւսին քարիւղային հարստութիւնը: Քարիւղի պատերազմը, որ սկսած է, շատ վտանգաւոր բնոյթ ունի:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպ. 23-ին, ախոյենութեան դարձի մրցումներու շարքին Արարատ, հակառակորդին դաշտին վրայ յաղթեց Լոկոմոտիվի 1-ի դէմ 3 կէտով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՈՀ Է ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

Մինչ թուրք ձախերը եւ նաեւ օտար ձախերը զինուորական պետական հարուածը աջ, ֆաշական շարժում մը կը նկատեն, ինչպէս միշտ երբ բանակը ձեռք կ'առնէ երկրի մը իշխանութիւնը, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը Պրաւդա շատ նպաստաւոր կը գտնէ զինուորական խմբակին գործունէութիւնը:

Անգարայէն ղրկուած իր աշխատակցին թղթակցութեան համաձայն, զինուորական ղեկավարութիւնը ջնջած է կարգ մը սահմանափակումներ Թուրքիոյ եւ ընկերվարական երկիրներու փոխանակութեանց մէջ, զորս պարտադրած էր Տէմիրէլի կառավարութիւնը:

Պրաւտա կը շեշտէ նաեւ զինուորականներու ճիգերը զարկ տալու համար տնտեսական կարեւոր շփումներու զանազան երկիրներու հետ:

Թէեւ մեղմացած բայց կը թուի թէ ահաբեկչութիւնը մէկ օրէն միւսը հրապարակէն չէ վերցուած:

Պուրսայի մէջ է, այս անգամ, որ 2 հոգի մեռած են սրճարանի դէմ կատարուած յարձակման մը ատեն:

Հիւրքիյէթի համաձայն երկու զինեալ մարդիկ սրճարան խուժած են եւ կրակ բացած «ձախ հոսանքին» պատկանող երիտասարդի մը վրայ, սրճարանատէրը – որ ըստ թերթին աջին կը պատկանի եղեր – փորձեր է միջամտել եւ սպաննուեր է 2 ահաբեկիչներուն կողմէ: Նոյն թերթը կ'ըսէ նաեւ թէ մէկն ալ սպաննուած է Պուլանճըքի նահանգապետարանը:

Այս միջադէպերը 9-ի կը հասցնեն զոհերու թիւը Սեպ. 12-էն ի վեր, այսինքն զինուորականներու իշխանութեան գլուխ գալէն:

Ծայրայեղ աջ բանտարկեալ մըն ալ անձնասպան եղեր է, բանտին 5-րդ յարկէն նետուելով:

×

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ԵՒ ՏԷՎ – ՍՕԼ...

Թերճիւմանի, Սեպտ. 23-ի թիւին մէջ լոյս տեսած լուրի մը համաձայն, մատնութեան մը հետեւանքով կատարուած խուզարկութեան մը ընթացքին, Պաղլարպաշըի (Պոլիս) Հայկ. գերեզմանատան մէջ, ծայրայեղ – ձախ՝ Տէվ – Սօլ կազմակերպութեան պատկանող թռուցիկներ գտնուած են, եւ գերեզմանատան պահակը՝ ձերբակալուած:

×

Ինչպէս գրած էին Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 23-ի մեր թիւով Թէրճիւման պիտի հրատարակէր յօդուածաշարք մը «Քոմփաս» խորագրուած ուր Իհսան Էնկին պիտի բանար ծալքերը «յոյն եւ հայ ահաբեկիչներու Թուրքիան կործանելու ծրագիրներուն»: Այդ յօդուածաշարքը, ուրեմն սկսած է լոյս տեսնել Սեպ. 22-էն ի վեր: Գլխաւոր մասերը կուտանք երբ յօդուածաշարքը վերջանայ:

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 200–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԴՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա.

ԽՄԲ. — Հայկական գաղութներու պատմութեան մէջ իր յատուկ տեղը ունի Նոր Նախիջեւանի գաղութը, որ հիմնուած է Դոնի Ռոստով քաղաքին մօտ եւ եղած է տնտեսական, մշակութային եւ ընկերային կարեւոր կեդրոն մը: Գաղութին 200–ամեակին առթիւ, «պատմա – բանասիրական հանդէս»ի այս տարուան առաջին թիւին մէջ պատմաբան Վ. Բ. Բարխուդարեան ստորագրած է շահեկան եւ ընդարձակ յօդուած մը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք, արեւմտահայերէն:

×

ԺԸ. դարու երկրորդ կէսին, Եկատերինա Բ.ի թագաւորութեան շրջանին (1762 – 1796) ընդունուեցան կայսրութեան հարաւային սահմանները ընդարձակելու եւ ծով դուրս ելլելու՝ տակաւին դարասկիզբը Պետրոս Մեծի կողմէ կեանքի կոչուած քաղաքականութեան սկզբունքները: Այդ մարզին մէջ դեր ունեցաւ 1768 – 1774 թուականներու ռուս–թրքական առաջին պատերազմը, որմէ յաղթական Ռուսիա կրցաւ Ղրիմի թաթարական իշխանութիւնը Թուրքիայէն անջատել, ամրապնդել իր դիրքերը Սեւ Ծովու առափնեայ շրջաններուն մէջ:

Հարաւի կամ Նովոռոսիայի ամայի տափաստանները բնակեցնելու, ինչպէս նաեւ Տաւրիկեան թերակղզին կայսրութեան կցելու նպատակով կը կազմակերպուի Ղրիմի հայ եւ յոյն բնակչութեան գաղթը: Ասիկա Հարաւային Ռուսիան բնակեցնելու, զայն տնտեսապէս իւրացնելու եւ Սեւ ծով դուրս ելլելու համար տարուող ընդհանուր քաղաքականութեան արտայայտութիւններէն մէկն էր:

1778–ի ամրան զօրավար Ա. Վ. Սուվորովի ղեկավարութեամբ, Ղրիմի հայաբնակ վայրերէն կը կազմակերպուի 12·600 Հայերու գաղթը: Եկատերինա Բ. կայսրուհիի 1779 Նոյ. 14–ի հրովարտակի համաձայն Ղրիմի Հայերը Դոն գետի ափին, Դմիտրի Ռոստովսկիի ամրոցին (ներկայիս Դոնի Ռոստով քաղաքը) մօտ կը հիմնեն Նոր Նախիջեւան քաղաքը, իսկ անոր շրջակայքը՝ Չալդր, Թոփտի, Մեծ Սալա, Սուլթան Սալա եւ Նեսվիտա հայկական գիւղերը:

Հրովարտակը կայսերական կարեւոր փաստաթուղթ էր, որ կը սահմանէր նոր հաստատուած գաղութին իրաւասութիւնը եւ կը նախատեսէր անոր զարգացման հեռանկարները: Ըստ հրովարտակի Ղրիմի Հայերը տասը տարի ազատ էին ամէն տեսակ հարկերէ, զօրքին օթեւան եւ պարէն յատկացնելու պարտաւորութենէ եւ զինուորական ծառայութենէ: Անոնց իրաւունք տրուած էր երկրի ներսը ու անոր սահմաններէն դուրս ազատ առեւտուր ընել, գործատուներ հիմնել: Տրուած է նաեւ դաւանանքի ազատութիւն, եկեղեցիներ կառուցանելու արտօնութիւն:

Կայսերական հրովարտակին ընձայած կարելիութիւններու շրջանակներուն մէջ կը ձեւաւորուի նոր հաստատուած գաղութին ինքնավարութիւնը: Ամէնէն առաջ կը կազմակերպուի հայկական ատենակալութիւնը, որ կ'իրականացնէր քաղաքի եւ գիւղերու դատական, ոստիկանական եւ գործադիր իշխանութեան պաշտօնները: Դատավարութիւնը եւ գործավարութիւնը կը կատարուէր հայերէն լեզուով, Աստրախանի կամ «Հայկական դատաստանագիրք»ի հիման վրայ, որ ճանչցուած էր պետութեան կողմէ եւ Նոր Նախիջեւանէն զատ կիրարկուած է նաեւ Աստրախանի, Ղզլարի, Մոզդոկի գաղութներուն մէջ:

Օգտուելով Դոնի աւազանի առեւտրատնտեսական նպաստաւոր պայմաններէն Հայերը կարճ ժամանակուան մէջ նկատելի յաջողութիւններու կը հասնին գիւղատնտեսութեան, արհեստներու, արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրի զարգացման մէջ:

Գիւղատնտեսութեան ճիւղերու մէջ առաջնակարգ տեղ ունէր հացահատիկի մշակոյթներու յատկապէս ցորենի մըշակումը, որուն համար Դոնի հարթավայրի արգաւանդ հողերը լայն հնարաւորութիւն կ'ընձեռէին: Նոր Նախիջեւանի մէջ կը զբաղէին նաեւ այգեգործութեամբ, յատկապէս խաղողագործութեամբ, որ բաւական լայն տարածում ունէր, ինչպէս նաեւ շերամապահութեամբ, որուն առաջին ձեռնարկողները Հայերն էին:

Հայկական գաղութին մէջ զարգացած է նաեւ արհեստագործութիւնը, ինչպէս նաեւ արդիւնաբերութիւնը: Գաղութի հիմնադրութեան առաջին տարիներէն արհեստները երեւան եկած են բաւական մասնագիտացած ձեւով: Արտադրութեան այս ճիւղին մէջ զարգացած էին յատկապէս կօշկակարութիւնը, թամբագործութիւնը, դարբնութիւնը, պայտառութիւնը եւ Հայերու համար աւանդական դարձած ոսկերչութիւնն ու արծաթագործութիւնը: Հայ ոսկերիչներն ու արծաթագործները հռչակուած էին իբրեւ նրբաճաշակ իրեր ու զարդեր պատրաստող վարպետներ: Ատոր փաստն այն է, որ Տագանրոգի քաղաքապետի 1850–ի տարեկան հաշուետուութեան մէջ նըշուած է, որ Նախիջեւանի հայ վարպետներու պատրաստած արծաթազարդ զէնքերու, սանձերու քանի մը հիանալի նըմոյշներ նախատեսուած են ղրկուելու Լոնտոնի համաշխարհային ցուցահանդէս:

Արհեստներուն զուգահեռ ու անոնց կողքին հիմնուած են արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ, որոնք սկզբնական շրջանին քիչ կը տարբերէին արհեստաւորական գործատուներէ: Սակայն ԺԹ. դարու 30 – 40–ական թուականներուն արդիւնաբերութեան մէջ հետզհետէ երեւան կ'ելլեն դրամատիրական արտադրութեան բնորոշ յատկանիշներ:

Նոր Նախիջեւանի մէջ մեծ զարգացում ունեցած է մանր եղջերաւոր անասուններէ գործատուներու միջոցներով ճարպ ստանալու եկամտաբեր գործը: Բաւական յառաջացած է նաեւ բուրդի արտադրութիւնը: Հայ արդիւնաբերողները Դոնի ափին հիմնած են բուրդ լուալու ձեռնարկութիւններ, ուր տարեկան շուրջ 200 – 250 հազար փութ (մէկ փութը 16 քիլօ 380 կրամ) բուրդ նախնական մշակման կ'ենթարկուէր եւ կը ղրկուէր արտասահման: Բուրդ լուացող ձեռնարկութիւններէն ծանօթ էր յատկապէս Մելքոնով – Եզովով արտադրական – առեւտրական հնագոյն տնտեսութիւնը, որուն արտադրութիւնը բարձր գնահատուած է եւ լայն սպառում գտած մանաւորաբար Ամերիկայի մէջ:

Դոնի հայկական գաղութը իր ներփակ կեանքով ու համեստ հնարաւորութիւններով չէր խթաներ մեծ արդիւնաբերութեան զարգացումը: Այդ պատճառով ալ գաղութի մեծ առեւտրա – արդիւնաբերողները իրենց դրամագլուխները կը դնէին եւ ձեռնարկութիւններ կը հաստատէին տնտեսական եւ արդիւնաբերական աւելի լայն պայմաններ ընձայող Ռոստով քաղաքին մէջ եւ այլ մեծ կեդրոններ: Այսուհանդերձ Նոր Նախիջեւանի մէջ արագօրէն կը զարգանար արդիւնաբերութիւնը: 1870–ին Նախիջեւանի մէջ կային 35 փոքր ձեռնարկութիւններ, որոնց մէջ կ'աշխատէին 500 բանուորներ: 1903–ին արդէն քաղաքի գործատուներու թիւը կը հասնէր 73–ի, աւելի քան 3500 բանուորներով:

Արտաքին առեւտուրի գլխաւոր ճիւղերէն էր ցորենավաճառութիւնը: Հայ առեւտրականները չէին գոհանար հայկական գիւղերու ցորենի վաճառքով: Անոնք Ռուսիոյ կեդրոնական նահանգներու եւ Կուբանի մէջ մեծաքանակ հացահատիկ կը գնէին եւ կը վաճառէին ցորենի արտահանութեամբ զբաղող առեւտրականներուն կամ ուղղակի կը ղըրկէին արտասահման: Քաղաքին հիւսիսային կողմի ընդարձակ տարածութեան վրայ անոնք երկու տասնեակէն աւելի մեծ ամբարներ կառուցանած էին, իսկ Հայրապետեան եղբայրները հացահատիկի յատուկ չոեմարաններ ունէին Տագանրոգի մէջ:

Եկատերինոսլաւի նահանգապետի 1882ի զեկուցագրին մէջ կը կարդանք հետեւեալը. «Հացահատիկի առեւտուրին մէջ Նախիջեւանը շուկայ կը հանդիսանայ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ: Անոր տարեկան շրջանառութիւնը կ'անցնի մէկ միլիոն չետվերտէն (ռուսերէն՝ չափ, քառորդ): Նախիջեւանի մէջ բանող 15 ճարպահալ գործատուներու մէջ տարեկան 200 հազար փութ ճարպ կ'արտադրուի, իսկ բուրդ լուացող երեք ձեռնարկութիւններու մէջ կը լուացուի եւ տեսակներու կը բաժնուի 300 հազար փութ ռուսական բուրդ»:

Ի տարբերութիւն այլ քաղաքներու, Նոր Նախիջեւանը ծանօթ էր յատկապէս իր զարգացած ներքին առեւտուրով: Այսպէս, օրինակ, մինչ 1850–ական թուականներուն Տագանրոգի մէջ կային 279 առեւտրական կրպակներ, Եկատերինոսլաւ՝ 216, Ռոստով՝ 211, Բախմուտ՝ 143, Նոր Նախիջեւանի մէջ անոնց թիւը կը հասնէր 368–ի:

Ժամանակի ընթացքին կը կառուցուի ու կը բարեկարգուի Նախիջեւանը: Ամբողջ հայկական գաղութը ոչ միայն մինչեւ անցեալ դարու կէսերը, այլեւ անկէ ետք ալ կը պահէր ազգագրական իր նկարագիրն ու ազգային յատկանիշերը: Հարաւային Ռուսիա այցելած անուանի գործիչներու վրայ մեծ տպաւորութիւն ձգած է հայկական քաղաքը, Դոնի հայութեան ինքնատիպ նկարագիրը: Ինչ կը վերաբերի հայկական սովորութիւններուն, Հայերը փոխելով հանդերձ երկիրը, տարազը, ոչ մէկ փոփոխութեան ենթարկած են իրենց բարքերն ու սովորութիւնները:

Վ. Բ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

12 Սեպտեմբեր 1980–ի կատարած պետական հարուածէն առթիւ թուրք բանակը շատ խօսիլ տուաւ իր մասին եւ տակաւին կու տայ: Միջազգային մամուլը ու լրատուական միջոցները անդրադարձան անոր կենսական դերին Թուրք Հանրապետութեան կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ իր հիմնադրումէն ի վեր: Սակայն այս ոչ առաջին անգամն է, եւ ոչ ալ միայն իր կատարած պետական հարուածներուն (1960–էն ի վեր երրորդը) առթիւ որ թուրք բանակի լուրերը տեղ կը գրաւեն թերթերու սիւնակներուն մէջ: Քանի որ ամէն անգամ, երբ Թուրքիոյ մասին խօսուի, ինչ որ յաճախակի է նկատի ունենալով անոր ռազմավարական շատ կարեւոր դիրքը, կը խօսուի թուրք բանակին մասին, որովհետեւ ան հիմնական ու բանալի դեր կը խաղայ երկրի բոլոր ճակատագրական մարզերուն մէջ: Անոր կողմէ կամ անոր հաւանութեամբ է որ կը տրուին երկրին բոլոր հիմնական ու ճակատագրական որոշումները:

Ջանանք ներկայացնել ու բացայայտել անոր կարեւորութիւնը միջազգային ու ներքին գետիններու վրայ:

Թրքական բանակը ՕԹԱՆ–ի եւրոպական երկիրներուն մէջ ամէնէն մեծ թիւը ներկայացնող բանակն է: 1978–ին թուրք բանակին թիւը կը հասնէր 485·000–ի, որու կողքին 525·000 հաշուող պահեստի

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԷԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Ուղեւորները քարացած հետեւում էին դէպքերի ընթացքին: Որոշ ժամանակ յետոյ ոստիկանները վերադարձան՝ իրենց հետ տանելով թշուառ մարդուն: Մենք բոլորս չափազանց յուզուած էինք, մանաւանդ մայրիկս, որ այնպէս լաւ էր յիշում 1915–ի օրհասական դէպքերը. դիմելով մեզ, նա ասաց.

— Ինձ էլ կարող էին այսպէս տանել, ի՞նչ պիտի ընէիք:

Կ. Պոլսում գտանք տատիկիս, որ վերադարձել էր Բուլղարիայից: Ապրում էինք քաղաքի եւրոպական մասում, բայց յաճախ գնում էինք ասիական մաս՝ Սկիւտար, որտեղ ազգականներ ունէինք:

Ինձ ընդունեցին Վիեննայի Մխիթարեանների միաբանութեան Կ. Պոլսի վարժարանը: Անշուշտ, մայրս այդ քայլին դիմեց՝ ելնելով սոսկ մանկավարժական նկատառումներից: Նա իր էութեամբ աթէիստ էր, թէպէտ ոչ տանը, ոչ էլ շրջապատում, ինչպէս եւ իր գրականութեան մէջ ակտիվ պայքար չէր մղում կրօնի դէմ: Այսպիսով, քոյրս եւ ես միայն բնականաբար զերծ մնացինք կրօնական ազդեցութիւնից:

1920 թուականի վերջին մայրիկը շատ էր մտահոգուած Արեւելեան Հայաստանում տիրող դրութեամբ: Երբ իմացաւ Ալեքսանդրապոլի ստորագրուեցին պայմանագրի մասին, սուգ էր տանը: Այդ օրերին լսում էի նաեւ ուրախութեան արտայայտութիւններ Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման կապակցութեամբ: Տանը խօսում էին այն մասին, որ միայն յեղափոխական Ռուսաստանը կարող է փրկել հայ ժողովըրդին: Այդ դիրքաւորումը, յետագայում խորանալով, որոշիչ դեր խաղաց մօրս աշխարհահայեացքի եւ գործունէութեան մէջ: Ես, անշուշտ, դեռ լիովին չէի ըմբռնում այդ հարցերը, բայց ամբողջ հոգով բաժանում էի մօրս տխրութիւնները եւ ուրախութիւնները:

1921 թ. Ապրիլին մօրս հետ մեկնեցինք Իզմիր, ուր հիւրն էինք մեծահարուստ արուեստասէր Մարտիրոս Սարեանի: Նա ունէր բազմաթիւ դղեակներ ծովի ափին, Իզմիրի Կորդէլիոս ամարանոցային արուարձանում: Դրանք ստացել էր որպէս փոխհատուցում յունական կառավարութիւնից՝ պատերազմի ժամանակ իր կորցրած ունեցուածքի դիմաց:

Նոյն տարուայ Մայիս ամսին լուր ստացանք, որ հօրս առողջութիւնը խիստ վատացել է: Նա հիւանդացել էր թոքախտով դեռ Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի ծանր օրերին: Մայրիկը որոշում է ինձ հետ գնալ Ֆրանսիա, առանց քրոջս յայտնելու հայրիկի ծանր վիճակը: Սօֆին շատ էր կապուած հայրիկին, քանի որ նրա հետ էր անցկացրել մանկութեան օրերը:

Իզմիրից մեկնեցինք շոգենաւով: Երբ մօտենում էինք Պիրէա նաւահանգստին, նաւաստիները յայտարարեցին գործադուլ: Նաւը խարիսխ գցեց բաց ծովում: Աթէնքը հեռու չէր, շուտով նաւակները շրջապատեցին նաւը եւ պատրաստ էին ափ տեղափոխել ցանկացողներին: Բայց գործադուլի առաջին օրերին, չէինք համարձակւում նաւից հեռանալ: Մի քանի օր յետոյ, երբ գործադուլը տեւական բնոյթ ստացաւ եւ նաւի սնդամթերքները սկսեցին պակասել, նաւակով գնացինք Պիրէա, այնտեղից էլ գնացքով՝ Աթէնք, ուր կարողացանք վայելել Ակրոպոլիսի հրաշալիքները:

Հասանք Փարիզ Մայիս ամսուայ վերջին: Հայրիկի վիճակը մի փոքր լաւացել էր. գոնէ ինձ այդպէս էին ասում: Բայց դրութիւնը նորից ծանրացաւ, նրան տեղափոխեցին հիւանդանոց: Վախճանուեց 1921 թուականի Օգոստոսին: Բայց սեփական վշտից, բաժանում էինք Սօֆիկի ցաւը, որն ահաւոր էր: Մայրիկը նրան գրում էր մխիթարական սըրտակից նամակներ:

Փարիզում ես ու մայրս ապրում էինք Մաթիլդ մօրաքրոջս տանը: Այդ բնակարանը բաղկացած էր երեք փոքր սենեակից: Մեզ տրամադրել էին ճաշասենեակը:

Ես ընդունուեցի այդ թաղամասի տարրական դպրոցը: Տանը, ֆրանսերէնին տիրապետելու համար, ինձ օգնում էր մօրաքրոջս աղջիկը՝ Ռընէն:

Մաթիլդ մօրաքոյրս ամէն ինչ անում էր մեր կեանքը հաճելի դարձնելու, բայց անզօր էր իշխելու ամուսնու տրամադրութեան վրայ, որը յաճախ մռայլւում էր: Չնայած, որ Պրն. Քօքսը չար բնաւորութիւն չունէր, այնուամենայնիւ, նրա սկզբունքներին դէմ էր կին գրողը, մանաւանդ՝ օտարազգի: Երիտասարդ ժամանակ վայելել էր շռայլ եւ բաւական անկանոն կեանք: Առաջին անյաջող ամուսնութիւնից յետոյ (որից ունէր երկու դուստր), արդէն առաջացած հասակում ամուսնացել էր մօրաքրոջս հետ եւ վարում էր կանոնաւոր կեանք:

(Շար. – 8)

զօրք եւ 110.000–նոց ոստիկանութիւն մը: 1979 – 1980 տարուան ընթացքին Թուրք բանակի թիւը կը բարձրանայ 566.000–ի, իսկ ոստիկանութեան թիւը 120.000–ի: Ան 1978 – 1979–ի ընթացքին ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր ուժերուն 11.5%–ը կը կազմէր, իսկ Միացեալ Նահանգները 21.5%–ը: Թէպէտ ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն հետ բաղդատած իւրաքանչիւր զինուորի յատկացուած ծախքերու գծով ան կը գրաւէ վերջին տեղը, սակայն երբ նկատի առնենք զինուորական ծախքերը համեմատած կառավարութեան ընդհանուր ծախքերուն եւ Ազգային Համախառն Արտադրութեան ան առաջին տեղը կը գրաւէ: (1)

ՕԹԱՆ–էն ներս Թուրք բանակին ունեցած թուային գերակայութիւնը խոտոր կը համեմատի անոր ունեցած զէնքի եւ սարքին որակին հետ, քանի որ ան օժտուած է յետ – քորէական պատերազմի զէնքերով, որոնք ՕԹԱՆ–ի մէջ ամէնէն հիները կը նկատուին՝ աւելի հին քան ոեւէ ժամանակից երկրի մը ունեցածները: Այս գծով մանաւանդ Աֆղանիստանի եւ Իրանի մէջ կատարուած անցուդարձերէն ետք, արեւմտեան երկիրները մանաւորապէս Միացեալ Նահանգները եւ ընդհանրապէս ՕԹԱՆ–ի բոլոր երկիրները կը շեշտեն Թուրքիոյ զինուորական ու ռազմավարական դերին եւ հետեւաբար Թուրք բանակի վերազինման անհրաժեշտութիւնը: Թուրքիա՝ արդէն կ'արտադրէ կարգ մը զինուորական սարքեր, սակայն անոնք չեն կրնար գոհացնել իր բանակի բարդ կարիքները: Ճիշդ այս պատճառով Թուրք քաղաքական եւ զինուորական իշխանութիւնները միշտ պահանջած են իրենց դաշնակիցներէն, յատկապէս Միացեալ Նահանգներէն, որ գոհացնեն իրենց ռազմական պէտքերը, սակայն ասոր հետ մէկտեղ Թուրք զինուորական ղեկավարութիւնը կը պնդէ ներքին ռազմաճարտարարուեստի զարգացման անհրաժեշտութեան վրայ: Այս գծով Թուրք Սպայակոյտի պետ զօր. Էվրէն պետական հարուածէն 12 օր առաջ Թուրք ժողովուրդին ուղղուած պատգամի մը մէջ կը շեշտէր, թէ պէտք է նախապատուութիւնը տրուի ներքին ռազմաճարտարարուեստի զարգացման (2):

Թրքական զինեալ ուժերը կը բաղկանան չորս բանակներէ: Առաջինը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Պոլիս, կազմուած է տասը բաժանմունքներէ ու տեղաւորուած է երկրին Եւրոպական հողամասին մէջ: Երկրորդը, որուն հրամանատարութիւնը Քոնիա կը գտնուի, կ'ընդգրկէ չորս բաժանմունքներ: Անոր պաշտօնն է հաւասարակշռել նոյն տարողութեամբ սուրիական ու իրաքեան ուժերը. (այս բանակին է որ մաս կը կազմէ Կիպրոս հաստատուած մօտ 30.000 հոգինոց զօրքը): Երրորդ բանակի կեդրոնն է Էրզրում: Ան ունի 7 բաժանմունքներ զետեղուած խորհրդային 12 բաժանմունքներու դէմ: Իսկ չորրորդ նորաստեղծ բանակը, Եգէականի բանակն է, որուն կեդրոնն է Իզմիր:

Տեսնենք սակայն, թէ Թրքական բանակը ընդհանրապէս ինչ դեր կը խաղայ երկրի առօրեայ կեանքէն ներս:

Քաղաքական գետնի վրայ ան շատ կարեւոր, չըսելու համար հիմնական դեր մը ունի: 1960–էն ի վեր արդէն ան կատարած է երեք պետական հարուածներ «ուղղելու» համար երկիրը ու հսկելու անոր «ժողովրդավարական կարգերու գործադրման:» (Կատարուած այս երեք պետական հարուածներէն զատ եղած են նաեւ այլ փորձեր որոնք ձախողած են, յատկապէս 22 Փետրուար 1962–ին Ցամաքային զօրքերու մէկ մասին կողմէ եւ 21 Մայիս 1963–ին Սպայից վարժարանի սպաներու կողմէ):

Երբ Ատնան Մէնտէրէս եւ իր «Տեմոքրաթ» կուսակցութիւնը չէին կրնար կարգ ու կանոն հաստատել երկրին մէջ՝ հակառակ գործադրուած բռնատիրութեան, յառաջացնելով ընդհանուր ժողովրդական ընդդիմադրութիւն մը, բանակը 27 Մայիս 1960–ին վար կ'առնէ Մէնտէրէսի կառավարութիւնը ու կը հաստատէ կարգ մը ժողովրդական օրէնքներ, յաջորդ տարի իսկ կախաղան բարձրացնելով Մէնտէրէսն ու նախկին ղեկավարութեան պատկանող անձեր: Սակայն սաստկացած մտքի ու քաղաքական աշխատանքի յարաբերական ազատութեանց շնորհիւ, երբ ժողովրդային ուժերը կը կազմակերպուէին վտանգելով տիրող դրամատիրական կարգերը, բանակը դարձեալ 1971–ին կը միջամտէ ըստիպելով օրուան վարչապետ Տէմիրէլը որ հրաժարի: Այս անգամ վերստին տեղի կ'ունենան ազատութիւններու սեղմումներ եւ շատ մը կազմակերպութիւններու եւ արհեստակցական միութիւններու անդամներ ու ղեկավարներ, մանաւանդ ձախակողմեան, կաշկանդումներու եւ հալածանքի կ'ենթարկուին: Սակայն պետական հարուածներէ անկախ ալ բանակը այլազան առիթներով իր խօսքը լսելի դարձուցած է: 1980ի առաջին օրերէն իսկ յուշագիր մը ուղղելով ան երկրի կուսակցութիւններուն կը յիշեցնէր, թէ «Անիշխանութիւնը, վայրագութիւնը, անջատողականութիւնը, կը շարունակեն բազմանալ» եւ թէ «Թրքական զինեալ ուժերը ստիպուած են հրաւիրելու սահմանադրական մարմինները, մասնաւորաբար քաղաքական կուսակցութիւնները,ստանձնելու իրենց պատասխանատուութիւնը՝ ազգային միութիւնը ապահովելու նպատակով»: Նոյն յուշագիրը քաղաքական կուսակցութիւններէն կը պահանջէր որ «անմիջապէս ի մի հաւաքուին միջոցներու դիմելու համար ընդդէմ անիշխանականութեան, վայրագութեան, անջատողականութեան եւ որեւէ այլ շարժումի, որ պետութիւնը քանդելու կը միտին»:

Արդարեւ, բանակը միշտ ներկայ եղած է որեւէ զանգուածային ցոյց կամ քրտական բնակչութեան շրջաններու մէջ որեւէ ազգային դերքորոշում կամ երեւոյթ բրտօրէն ճզմելու համար՝ յաճախ մասնակից դարձնելով իր «մասնաւոր ուժերը»:

Թուրք բանակը ներկայ է նաեւ Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ: Այս մէկուն կը նախագահէ Հանրապետութեան նախագահը (որ ինքնին 1960–էն ի վեր միշտ զինուորական կամ նախկին զինուորական անձնաւորութիւն մը եղած է). Խորհուրդը կազմուած է վարչապետէն, Պաշտպանութեան նախարարէն, Սպայակոյտի պետին ու բանակի տարբեր զօրաբաժիններու գլխաւոր հրամանատարներուն կողմէ: Մէվլուտ Պոզտէմիրի համաձայն (3) «զինուորականները այս հնարքին միջոցաւ խորհրդակցական ձեւի տակ կը մասնակցին երկրի ճակատագրին տնօրինումին»:

Արտաքին քաղաքականութեան գծով ալ բանակը յաճախ վճռական իր խօսքը ունեցած է: Ք. Պ. Հարփութլու (4) կը գրէ թէ, թէ «1950–էն առաջ երեք դաշնագրեր, իսկ 1950–էն 1960–ի ընթացքին 31 դաշնագրեր ստորագրուած են Միացեալ Նահանգներու եւ Թուրքիոյ միջեւ: Խորհրդարանը՝ նոյնիսկ տեղեակ չէ եղած այդ դաշնագրերու ստորագրութենէն: Զանոնք ստորագրողները եղած են կամ արտաքին գործոց նախարարը եւ կամ ալ թեքնիք պատճառներով, զինուորական հեղինակութիւնները»: Շատ հեռու չերթալու համար յիշենք միայն 1980 Փետրուարի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ Եգէականի վերեւ օդային տարածութեան վերաբացումը՝ որուն առաջին քայլը առնողը Թուրքիան եղաւ: Այս առթիւ Փարիզ հրատարակուող Հէրըլտ Թրիպիւն թերթը կը գրէ. «Թուրքիոյ միակողմանի քայլը կը տեղեկացուի զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատարութեան կողմէ եւ ոչ թէ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան: Այս մէկը անակնկալ մըն էր, որովհետեւ յոյն եւ Թուրք արտաքին նախարարութիւնները ոչ մէկ համաձայնութեան կըրցած են յանգիլ անցեալ շաբթուան երկկողմանի տարակարծութիւններուն՝ ներառեալ Եգէականի հարցի շուրջ տարուող խօսակցութիւնները»: (5)

Թուրք բանակը, Թուրք քաղքենի դասակարգին շահերը պաշտպանող գործիք մը չէ միայն ինչպէս կը խորհին շատերը, այլ՝ ան իր ղեկավարութեամբ, ամբողջական մէկ մասնիկն է այդ դասակարգին, որովհետեւ այս վերջինը յաջողած է բանակը նաեւ մխրճել երկրի տնտեսական կեանքին մէջ:

1961–ին կը հիմնուի ՕԵԱՔ (Բանակի փոխադարձ օգնութեան ընկերակցութիւն) կազմակերպութիւնը, որ պետական պաշտօնեաներու մատուցուած հանգըստեան թոշակին լրացուցիչ ընկերային ապահովութիւններ կուտար զինուորականներուն, սակայն Օրէնքը անոր արտօնած էր նպաստներ կատարել ճարտարարուեստի եւ առեւտրական մարզերէն ներս: ՕԵԱՔ–ի դրամագլուխը այլ աղբիւրներու կողքին կը հայթայթուի բանակի սպաներու եւ ենթասպաներու ամսականներու 8–էն 10% տոկոսի պարտադիր տրամադրումով՝ յետագային վերադարձուելու պայմանով: ՕԵԱՔ այսօր կը համարուի Թուրքիոյ գլխաւոր տնտեսական խմբակներէն մին, ու յաբատեւ բարգաւաճման մէջ է: Ան իր բաժինը ունի ընդհանրապէս մեծամասնութեան շուրջ 22 տնտեսական եւ առեւտրական ձեռնարկներու մէջ: Ասոնցմէ զատ ան նուազ համեմատութեամբ չահաբաժիններ ունի զանազան այլ ձեռնարկներու մասնաճիւղերու մէջ: (6) Անոր հակակշռին տակ եղած կարեւոր հաստատութիւններէն են՝ «Թրքական ինքնաշարժի ճարտարարուեստ» ընկերութիւնը որ Ֆրանսական «Ռընօ», կառքի ընկերութեան հետ կ'արտադրէ «ՕԵԱՔ – ՌԸՆՕ» անուն կառքերը: «ՕԵԱՔ – ՌԸՆՕ», որ Թուրքիոյ տասը ամէնէն մեծ հաստատութիւններէն մէկն է 42% համեմատութեամբ կը պատկանի բանակին: ՕԵԱՔ ունի ունի ապահովագրական ընկերութիւններ, ուտեստեղէնի ու կրպակի գործատուներ: Շահաբաժիններ ունի «Փեթքիմ» նաւթաքիմիական ընկերութեան մէջ, իսկ անիւի արտադրութեանց գծով ան կը գործակցի մէջ այլոց ամերիկեան «Կուտեըր» ընկերութեան հետ: ՕԵԱՔ նաեւ շահագրգռուած է շինարարութեամբ եւ ելեքտրոնիք սարքերու ճարտարարուեստով: Այլ խօսքով Թուրք բանակը Թուրքիոյ իսկական կեդրոնն է:

ԱԲԻԿ

(1) *The International Institute for Strategic Studies. „«The Military Balance»* 1978 — 79.

(2) *«Le Monde», Mercredi,* 17.9.80.

(3) *«Le Monde — Diplomatique», Janvier,* 1980.

(4) *Kâmuran Békir Harputlu. «La Turquie dans l'Impasse». Ed. Anthropos, Paris.*

(5) *«International Herald Tribune»* — 25.2.1980.

(6) Տե՛ս (2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՄԱ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ «ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿ» ԿՈՉՈՒՄԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Գառնի գիւղի մշակոյթի տունը տեղի ունեցած Մեծարանքի երեկոյթի մը ընթացքին բժշկուհի Կիմա Խաչատրեանի շնորհուած է «Խորհ. Միութեան ժողովրդական բժիշկ»ի կոչում: Հայաստանի մէջ բժշկուհին առաջին անձն է որ այդ կոչումին արժանացած է: Կիմա Խաչատրեան աւարտելով Երեւանի Բժշկական Հիմնարկը աշխատած է իր ծննդավայրին մէջ, ուր կազմակերպած է առողջապահական դասընթացքներ, կանանց խորհրդակցութիւններ, իսկ ամառնային արօտավայրերու մէջ առաջին խնամքի բաժանմունքներ: Վերջերս նշուած է նաեւ բժշկուհիի գործունէութեան 25ամեակը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

– Մի վախնար, աղջիկս, ի հարկէ սուտ է: Անյայտ ինքն իրմէն հանած է էդ լուրը:

Անտարակոյս Հաճին պիտի իմանայ այդ բոլորը: Յետոյ ինք ի՞նչ պիտի ըսէ Հաճիին, երբ խօսի սպիտակ ձիաւորը երեւումին մասին:

×

Կարճ հասակով, վառուած յարդի գոյն քէչէ մը դրած գլխին, մէջքը հակած, ոտքերը թափած՝ Հասան Պապան Սըլոյի հետ Հաճի Մուսայի մօտ կ'երթար, իր ծաղկոտ ու կաղ աղջկան ձեռքէն բռնած: Անոր ցանցառ ու սպիտակ մօրուքով դէմքը 40 օր ծոմ պահող անապատականի մը երեւոյթն ունէր: Հասան Պապան բոլորովին չփոթած էր, երբ Սլօն ըսած էր, որ Հաճի Մուսան քեզ կ'ուզէ:

Հասան Պապան՝ բոլորովին անճրկած՝ իր հետ առած էր աղջիկը, որ օգնէր իրեն: Եթէ կարելի ըլլար, իր կովն ու էշն ալ իրեն հետ պիտի առնէր: Անոնք թերեւս զինքը ազատէին Հաճի Մուսայի խօսքերէն:

Հասան Պապա ձեռքը գետնին, թէմէննա մը ըրաւ ու կեցաւ Հաճիին առջեւ, յետոյ աղջկան նայեցաւ: Աղջիկը կեցած էր մօտը: Հակառակ իր մի քանի անգամ ըրած պատուէրին, աղջիկը գետին չծըռեցաւ, չէր գիտեր: Հասան Պապա բարկացաւ աղջկան ու թեւէն քաշեց, որ գետին ծռի: Աղջիկը ծռեցաւ՝ մէկ ձեռքով հօրը գօտին բռնելով:

– Հասան Պապա, – ըսաւ Հաճին:

Հասան Պապան երբ պէկի ձայն իմացաւ, բոլորովին անօգնական, աղջկան նայեցաւ:

– Այս գիշեր ձիաւոր մը եկա՞ծ էր ձեր տունը:

– Եկած է, պէկ: Ալլահի ձիաւորին մասին կը հարցնես: Եկած է, եկած: Կալը քնացեր էի: Կ'ըսես մէկը գլխս մխտեց, որ աչքս բանամ: Բա, ի՞նչ տեսնեմ, ձիաւոր մը կեցած էր գլխիս վերեւ: Անունս որ տուաւ, սիրտ առի: Ալլահը յիշեցի ու ոտքի ելայ: Ձիաւորը աղջկանս, կնոջս հալը հարցուց: Զարմանալի էր, պէկ, մէկիկ մէկիկ գիտէր անոնց անունները: Հէլպէթ գիտէր, Ալլահի ձիաւորն էր, Ըսաւ՝ թան բեր խմեմ: Կինս, աղջիկս արթնցան: Յետոյ, պէկ, Ալլահի ձիաւորը անոնց հետ խօսեցաւ, օգնեց որ կինս նստի, բարձը կռնակին դրաւ ու նստեցաւ:

Հասան Պապան իր կեանքին մէջ բնաւ պէտք ունեցած չէր այդքան երկար խօսելու: Երկիւղածութեամբ կեցած՝ հետեւանքին կը սպասէր:

– Ալլահը քեզ ճէննէթին արժանացնէ, պէկ, – կրկնեց Հասան Պապա, կարծես իր յանցանքը գոցելու համար:

Կեցած էր յանցաւորի մը պէս, կը կարծէր որ մեծ չարիք մը գործած է: Լռութիւնը չարագուշակ կը համարէր ու ակամայ կը բաղձար, որ միւս աչքն ալ կուրնար, որ Հաճի Մուսան մեղքնար ու բարկութիւնը չթափէր իր վրայ: Հասան Պապա չգիտէր, թէ ո՞րն էր իր մեղքը:

– Աֆ ըրէ, պէկ, զակիս պաղըշլամիշ ըրէ. էսքան տարի աչքս եմ բացեր՝ մեր տունը էդ տեսակ մարդ եկած չէր:

Հաճի Մուսան ըսաւ Սըլոյին, որ նարկիլէն ներս տանի ու ինք դռնէն ներս մտաւ:

Հասան Պապան իր աղջկան հետ կեցած էր տակաւին: Չգիտէր՝ հեռանա՞ր թէ մնար:

– Ղուրպան Սըլօ, Հաճի Մուսան տահա բան չունի՞ հարցնելիք:

×

Զէյնապ, սենեակին տիւանին վրայ նստած, իր մազերը կը սանտրէր, երբ ներս մտաւ Հաճին:

Աղջնակի թեթեւութեամբ ոտքի ելաւ՝ Հաճին դիմաւորելու, տոսախէ սանտրը նաշխուն յոպոպի մը պէս գլխին վրայ ձգած:

– Մտիկ ըրէ Զէյնապ, – ըսաւ Հաճին՝ տիւանին վրայ Զէյնապը իր մօտ նստեցընելով:

(Շար. – 161)

Այրի Տիկին Յովհաննէս Վանլեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Թունիքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պլուզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Վանլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աթէչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Վանլեան եւ զաւակները, Տիկին Ֆերքատեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէրտէրեան եւ ընտանիքը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր, մօրեղբօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՆԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 23ին, 74 տարեկանին, Քանն (Ծովային Ալպեաններ):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 26, ժամը 10·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրէմլէն–Պիսէթրի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».– Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Յովհաննէս Վանլեանի եւ զաւակներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Տիկին Պայծառ Քիւրէճեան, զաւակներն ու թոռները, Պ. Նշան Քիւրէճեան, զաւակներն ու թոռները (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Քիւրէճեան, զաւակը եւ թոռները (Ամերիկա), կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօրորդւոյն, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐԷՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ. ինչպէս նաեւ, իրենց զարմուհիին, կնոջ, մօր, մեծ – մօր եւ ազգականին՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ՔԻՒՐԷՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Թիւթիւնճեան)

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Սեպտեմբեր 28, Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ

Պանեէօ – Քաշանի հայկական միօրեայ դպրոցի բացումը՝ Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի, ժամը 9ին:

Արձանագրութիւնները՝ տեղւոյն վրայ.

ECOLE MAURICE THOREZ
41, Avenue Albert Petit
92 — BAGNEUX

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Կիւլէնիա – Ժիւլիէթ Զպուքճեան իր քեռայրին՝ Արամ Օտեանի մահուան առթիւ (Պէյրութ), 100 Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի դպրոցին (տանել «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ին, Սալ տէ Ֆէթ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
Կիրակի, Սեպտեմբեր 28,
Կիմէի Սրահը, ժամը 15·30ին
նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

մասնակցութեամբ Երեւանէն՝
ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախագահ Գրողներու Միութեան
ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր գրական ամսագրի
ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ասմունքող, ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

———×———

ՆՈՅՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 5, Կիրակի երեկոյ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Շաբաթ, Հոկտ. 4, ժամը 21էն սկսեալ, Սալ տէ Ֆէթ:

Կը մասնակցի՝

ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

իր նուագախումբով եւ երգիչ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՊՈՒՖԷ

Տոմսերը ապահովել՝ «Մաքսուտեան» վաճառատունէն եւ Հոգաբարձութեան անդամներէն:

STE. TERMINAL
MATERIEL ET FOURNITURES DE BUREAU
20, Rue de l'Eglise, 75015 — Paris
RECHERCHE
Magasinier et Gestionnaire de stock
Ecrire ou Téléphoner:
577 - 13 - 11

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի տարեկան Պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 22ին, Գազինօ Շարպոննիէրի մէջ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը որոշած է սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներ յատկացնել համալսարանական ուսանողներու:

Թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղին՝

ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15
LES ANCIENS DU LYCEE
GUETRONAGAN
32, Rue de Trévise, 75009 — PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին Տարեկան Պարահանդէսը՝
Նոյեմբեր 15, ժամը 21էն սկսեալ:
Փալէ – տը – լա Ֆուար:

SUR LA NATIONALE 20

LA CORNE D'OR

ALIMENTATION DE PRODUITS ORIENTAUX ET TRAITEUR
EST A VOTRE DISPOSITION
Vous y trouverez des Produits Sélectionnés importés de leurs Pays d'Origine
Direction: CARLO ASLANYAN
91, AVENUE ARISTIDE BRIAND — 94230 — CACHAN — TEL. 665.67.34

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HA RATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
Duo Hartar
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Կապոյտ Խաչի Պուլվառ – Օտտոյի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փ.ծ.ի.– Սերովբէ Հայրապետեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Սարգիս – Աստղիկ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեան, Պ. Գալուստ Հայրապետեան եւ զաւակը 100-ական, իրենց սիրեցեալ հօր, մեծ – հօր, աներհօր յիշատակին: Տիկին Վարդուհի Ասլանեան, Տիկին Արմենուհի Գասպարեան, Տիկին Փարիզ Արմաղանեան, Տիկին Փեփրոն Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Միրոյեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեան 50-ական, Տիկին Տուլրու Պօղոսեան 40, Պ. Արա Ճնտոյեան, Տիկին Ովսաննա Կոնոյեան, Տիկին Կոթիէ 20-ական: Բարսեղ Փիլիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փիլիկեան 50, Գրիգոր Աստուրեանի թաղման առթիւ Պ. Սվազլեան 50, Ռուբեն 10, Գրիգոր Փիլիկեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան 20, Պաղտասար Տիրատուրեան 10, ընկ. Եղսա Սիմոնեանի թաղման առթիւ Սիմոնեան եղբայրներ 250, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեան 50 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Պետրոս Խսապալեան եւ ընտանիքը, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էկզարքի՝ Գրիգոր Եպս. Կապրոյեանի, Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեանի, Գիտ Եպս. Նազգաշեանի, Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեանի, Եանեցի ազգակից ընկերներուն եւ բոլոր անոնց՝ որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով թէ նամակով մասնակից եղան, իրենց խոր սուգին, տարաբախտ՝

ՀԱՅԿ ԽՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայերէն, գունաւոր, երգախառն ժապաւէն մը՝

«ՍԱՍՈՒՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ»

էջ մը Հայկ. Դիւցազներգութեան

———×———

„LES FILS DE SASSOUN"

Une Page de l'Epopée Arménienne
CINEMA ODEON
La Canebière
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5-ԻՆ
Reservation: Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile.
Tél. 50.15.09 — Prix des places 20 F.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Սեպտ. 28, Կիրակի օր, Տօն է Վարագայ Ս. Խաչի:

Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ, Տօնախմբութեան եւ Մատաղօրհնութեան առթիւ, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Այսօր, 25րդ տարեդարձն է նաեւ, օծման եւ գահակալութեան՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ
ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք, Մատաղի օրհնութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ բոլոր սատարողաց ննջեցելոց յիշատակին:

Երգեցողութիւնք՝ կը կատարուին քառաձայն, եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վաhրամ Տէվէճեանի:

Կը հրաւիրուի շրջանի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ հանդիսութեանց եւ իրենց ուխտը կատարելու:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9·30
Սուրբ Պատարագ՝ 10·30

Ուշադրութիւն՝ ժամերու փոփոխութեան:

———×———

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտ. 28, Տօն է Վարագայ Ս. Խաչին: Նոյն օրը, 25րդ տարեդարձն է նաեւ օծման եւ գահակալութեան՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ
ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր, բազմաձայն Ս. Պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, մասնակցելու Ս. Պատարագին, աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առիթով, հանդիսաւոր Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն՝

Կիրակի, Սեպտ. 28ին,
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՇԱՀԱՆ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուխտաւորներն ու նուիրատուները, կրնան դիմել՝ Թաղ. Խորհուրդին:

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
26
VENDREDI
26 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.740
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.740

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ — ԻՐԱՆ

ՄԻՇՏ՝ ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԵՒ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄՆԵՐ

ԻՐԱՔԻ ՓՈԽ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի առտու իրաքեան ռմբակծութիւնները վերսկսած էին, մասնաւորաբար Պաղտատի վրայ, որ պատերազմական վիճակի մէջ գտնուող քաղաքի մը հարազատ պատկերը կը պարզէ, ըստ տեղւոյն վրայ եղող թղթակիցներուն: Կապ չկայ, կամ շատ անկանոն կերպով, Իրանի հետ, որ բոլորովին կզղիացած է: Նոյնիսկ ոչ մէկ արաբական երկիր կայ, որ զօրավիգ կենայ իրեն մինչ Փարիզի մէջ, Հինգշաբթի օր նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն կ'ընդունէր Իրաքի փոխ վարչապետը, նախորդ օրն ալ, Ֆրանսա ճշդած էր, որ պատերազմը միայն պատերազմողներուն կը վերաբերի բայց եւ այնպէս Թարէք Ազիզի հետ տեսակցութիւն մը, կը հաստատէր Ֆրանսայի եւ Իրաքի յատուկ յարաբերութիւնները::

Արդարեւ պէտք չէ անտեսել թէ Իրաք Փարիզի 2րդ հայթայթիչն է Ֆրանսայի եւ Ֆրանսան ալ զէնքի գլխաւոր հայթայթիչը Իրաքի:

Մինչ տեղւոյն վրայ կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ եւ իրաքեան աղբիւրները կը յայտնեն թէ պատերազմը կը դադրի միայն այն ատեն երբ Իրան կ'ընդունի Իրաքի իրաւունքները Շաթ–էլ–Արաբի ձախ ափին վրայ, ամէն կողմէ կոչերը իրարու կը յաջորդեն որպէսզի կռիւները դադրին: Առաջին կոչերը կուգան այն երկիրներէն (Խորհ. Միութիւն, Ամերիկա, Ֆրանսա) որոնք զէնքերը կը հայթայթեն, կոչ կ'ընէ նաեւ իր միջամտութիւնը կ'առաջարկէ Եասէր Արաֆաթ, Ապահովութեան Խորհուրդի այժմու նախագահ Թալէպ Սլիմ (Թունուզ) հանդիսաւոր կոչ մը ըրած է եւ հուսկ՝ Պապը, որ կը յուսայ թէ. – «Պատասխանատուութիւններու իմաստութիւնը պիտի գիտնայ գտնել այն ուղին որ կը տանի կռիւներու դադրեցման եւ բանակցութեան մը սկիզբին:

Խորքին մէջ անշուշտ Արեւմուտքի մտահոգութիւնը կամ իրարանցումը ոչ անմեղ մարդոց մահն է – եղեր են Իրաքցի թէ Իրանցի – ոչ ալ քաղաքներու քանդումը այլ քարիւղի «սով»ի մը վախը: Այսինքն, կարեւորը՝ ազատ երթեւեկութիւնն է Օրմուզի նեղուցին եւ ցորչափ այս երթեւեկը ապահով է մնացեալը երկրորդական գետնի վրայ կուգայ: Օրմուզ նեղուց մըն է, որու ամէնէն նեղցած մասին լայնքը՝ 50 քիլոմեթրի շուրջ է: Նաւերը – միջին հաշուով՝ հատ մը ամէն 19 վայրկեանը – պէտք է տարբեր ուղի մը առնեն երթին եւ դարձին մինչ խորհ. ... – նաւ մը ամիսներէ ի վեր խարիսխ նետած է մէջտեղը: Հիւսիսային ափը իրանեան իշխանութեան ներքեւ է Պանտար – Աբբաս նաւահանգիստով բայց հակառակութիւնը մեծ է հարաւային ափին հետ, որ կը գտնուի Օմանի սուլթանութեան իշխանութեան ձեռքը: Ասկէ բաժնուած է հողամասերով, որոնք կը պատկանին արաբական իշխանապետութեանց Միութեան: Բնակչութիւնը 200 հազար է, շատ աղքատ է, միակ ապրուստը՝ ... Ոչ ճամբայ կայ, ոչ ալ շնորհքով նաւահանգիստ մը, միակ կարելիութիւնը մուտք՝ թռանով է եւ արագ թռիչք ... է քարիւղանաւի մը, քանի ամէ –

շատ կարճ է: Ոչ մէկ միջոց կայ արագօրէն օգնութեան հասնելու, օրինակ կրակ առած քարիւղանաւի մը, քանի ամէնէն մօտը՝ Տուպայն է, ծովի ճամբով 10 ժամ...:

Իրաքի մէջ 4000 Ֆրանսացի կայ, ընդհանրապէս մասնագէտներ իրենց ընտանիքով: Ասոնցմէ մէկ մասը արդէն ետ կը բերուի:

Ըստ Պաղտատէն հասած վերջին (Հինգշաբթի ժամը 10) լուրերուն իրաքեան բանակը 15 քիլոմեթր մտած է Իրան եւ իրաքեան դրօշն ալ կը ծածանի Մահրանի վրայ (Թեհրանէն 500 քիլոմեթր, հարաւ):

×

Հինգշաբթի առտու իրանեան օդուժը ռմբակոծած է Պաղտատի մօտ՝ Տաուռմբակոծած է Պաղտատի մօտ՝ Տաու – րալի զտարանը, ինչպէս նաեւ Քէրքիւրքի եւ Մուսուլի օդակայաններն ու քարիւղային հաստատութիւններն եւլն: Երկու երկիրներն ալ դադրեցուցած են քարիւղի արտածումները: Իրաք իր քարիւղին համար ներկայս կ'օգտագործէ միայն թրքական իր փայփ – լայնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԽԻՍՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ԴԷՄ

Լուրջ քննութեան ենթարկուած է Արարատի վերջին ժամանակաշրջանի խաղարկութիւնը՝ Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյենութեան շրջագիծին մէջ:

«Արարատ»ի աւագ մարզիչը՝ Ի. Բեյա, սեղմ գիծերով պարզած է խումբին ապահոված արդիւնքները, ոչ այնքան նշանակալի: Յատկապէս մատնանշած է այն լուրջ թերութիւնները: որոնց հետեւանքով խումբը անհրաժեշտ բարձրութեան չէ յաջողած հասնիլ:

Հայաստանի Ֆութպոլի Դաշնակցութեան ժողովին մասնակիցները դիտել տուած են, թէ «Արարատ» թիմը վերջին ժամանակներս հանդէս է գալիս իր հնարաւորութիւններից ցածր, փուտբոլիստներից շատերի մէջ բացակայում է հարազատ ակումբի արժանապատուութիւնը բարձր պահելու զգացումը: Դրբանք էլ հենց գցել են թիմի ընդհանուր մարտական ոգին»:

Խումբը դարձած է անկարգապահ: Այս ուղղութեամբ մատնանշուած է, թէ ընթացիկ տարուան խաղաշրջանին, իրաւարարները 22 անգամ դեղին քարթը ցոյց տուած են «Արարատ»ի խաղացողներուն: «Ու ցաւալին այն է, որ նրանցից ոչ մէկը թիմի ղեկավարութեան կողմից տոյժի չի ենթարկուել», այսինքն՝ պատիժի:

Այս բոլորը հետեւանք են այն բանի, որ թիմում բարձիթողի վիճակում են քաղաքական – դաստիարակչական, մանկավարժական աշխատանքները:

Պատկերը փայլուն չէ նկատուած նաեւ փոխարինողներու կազմին մէջ: «Անաողջ» որակուած է այն մթնոլորտը, որ ցայսօր տիրապետած է այդ կազմին մարզիկներուն միջեւ:

Առաջարկուած է, այսուհետեւ ոեւէ խաղացող չընդունիլ փոխարինողներու կազմին մէջ, առանց Ֆութպոլի Դաշնակցութեան եւ մասնագէտներէ կազմըւած յատուկ յանձնախումբին երաշխաւորութեան:

Կարգ մը որոշումներ տրուած են «թիմում տիրող վիճակը վճռականապէս բարելաւելու համար»:

«Արարատ»ի նոր ղեկավար նշանակուած է Հայաստանի Ֆութպոլի Դաշնակցութեան անդամ, Ջորագբիւրի մարզուանին տնօրէնը Միքայէլ Գալոյեան:

«Սով. Հայաստան» օրաթերթ
Սեպտ. 12

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 19 – 23)

ԱՐԱՐԱՏ – ԲՍԱ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 43–րդ ախոյենութեան դարձի մրցաշարքին, «Արարատ» Սեպտ. 19–ին, իր դաշտին վրայ 1–ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Դոնի Ռոստովի բանակի (ԲԱՍ): Մինչեւ այդ խաղը Երեւանցիները 7 մրցումներու ընթացքին ոչ մէկ յաղթանակ կրցած էին ապահովել, հետեւաբար դասաւորման մէջ միջին տեղ մը պահպանելու համար անհրաժեշտ էր յաղթանակ մը: Այս պատճառով ալ հանդիպումի առաջին վայրկեաններէն Երեւանցիները անցած են յարձակողականի: 12–րդ վայրկեանին Խորէն Յովհաննիսեան Բարկէն Մելիքեանի հետ գնդակը հասցուցած է հակառակորդի բերդին մօտ եւ նշանակած կոլ մը: Առաջին կիսախաղին աւարտին մէկ վայրկեան մնացած Բարկէն Մելիքեան հեռուէն գնդակը փոխանցած է Ռոստովցիներու բերդին առջեւ գտնուող Աշոտ Սահակեանի, որ նըկատելով աւելի յարմար դիրքի մէջ գտնըւող Ալեքսանդր Քերոբեանը, գնդակը ձգած է անոր՝ որ նշանակած է երկրորդ կոլ մը: Երկրորդ կիսախաղին «Արարատ»ի տղաքը գոհանալով ձեռք ձգուած արդիւնքէն, կորսնցուցած են իրենց արագութիւնն ու եռանդը: Հիւրերուն կը մնար անցնիլ հակագրոհի: Բազմաթիւ գրոհներ ծանր պահեր ստեղծած են «Արարատ»ի բերդապահին համար եւ ի վերջոյ Սերգէյ Անդրէեւ նշանակալ է կոլ մը:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ» Սեպտ. 23–ի թիւով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱՆՑՔՆԵՐՈՒ, ՋՐԱՄԲԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՋՐՀԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Եղէգնաձորի շրջանի արուեստական ոռոգումներու խիտ ցանցը ամբողջական է նոր Ջրհան կայանով մը: Խաչիկի Ջրհան կայանի 7.5 ք. մեթր խողովակի շարքը Արփայի ջուրը 1 վայրկեանի մէջ 500 մ. կը հասցնէ ծովու մակերեսէն 2160 մ. բարձրութեան վրայ, ոռոգելի դարձնելով կարգ մը տնտեսութիւններու հազար հեկտար հողերը: Եղէգնաձորի մէջ ներկայիս կը բանին 13 Ջրհան կայաններ:

Հայկական լեռնաշխարհին մէջ արուեստական ոռոգումը սկսած է բուսաբուծութեան հետ միասին: Ն. Ք. 8–7րդ դարերուն կառուցուած են ոռոգման ջրատարներ, որոնցմէ քանի մը հատը, այդ կարգին Էջմիածնի, հին Դալմայի առուները, մինչեւ այսօր կը բանին: Վայոց ձորի մէջ պահպանուած է ուրարտական շրջանին կառուցուած ջրանցքներու մէկ մասը:

Հայաստանի մէջ մեծ ջրաշինարարութեան թափը սկսած է 1925–ին, Շիրակի ջրանցքի կառուցումով, որով ոռոգելի դարձան Լենինականի շրջակայ 10 հազար հեկտար անջրդի հողերը: Քանի մը տարի ետք կառուցուեցաւ Հոկտեմբեր – եանի ջրանցքը, որ կը սնանի Արաքս գետէն եւ որու շնորհիւ Հոկտեմբերեանը դարձաւ Հայաստանի խաղողի, պտուղի, բանջարեղէնի արտադրութեան գլխաւոր շրջաններէն մէկը: Արարատեան դաշտի աւելի քան 45 հազար հեկտարի տարածքին համար կենսական նշանակութիւն ունեցաւ Սեւան – Հրազդան ուժի եւ ոռոգման համակարգի ստեղծումը, որուն առաջին մեծ կառոյցին՝ Արտաշատի ջրանցքին ջուրը հասցուց հովիտի 24 հազար հեկտար հողերուն: 30 – 40–ական թուականներուն կառուցուեցան ներքին Հրազդանի, Թալանի, Նորքի ջրանցքները եւ կարգ մը ջրհան կայաններ: Բ. Աշխարհամարտէն ետք կառուցուեցան Արզնի – Շամիրամի, Կոտայքի եւ այլ մեծ ու փոքր ջրանցքները: Առաջին մեծ ջրամբարը Ապարանինն է, որ ամառը 90 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կը մատակարարէ: Կը բանին նաեւ Մանթաշի, Հոռոմի ջրամբարները: Մօտ ատենէն կը փակուի Ազատ գետի հունը եւ անոր ջուրերը կը հաւաքուին Ախուրեանի ջրամբարին մէջ:

Հայաստանի մէջ մեծ արդիւնք կուտան նաեւ ջրհան կայանները: Այգր լիճի ջրհան կայանը, որ կառուցուած է 1928–ին, կ'ոռոգէ Էջմիածնի շրջանի 2500 հեկտար հողերը: Ներկայիս Հայաստանի գետերէն, լիճերէն, արտէզեան ջրհորներէն կը սնանին աւելի քան 200 մեծ ու փոքր ջրհան կայաններ, որոնք կ'ոռոգեն ծուլթիւն մը:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՐԿԷՍԻ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄԸ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան հրամանագրով խորհրդային կրկէսի զարգացման նպաստած խումբ մը արուեստագէտներ արժանացած են շքանշաններու եւ մետալներու: Անոնց մէջ կը գտնուին նաեւ կարգ մը Հայեր: Այսպէս, աշխատանքի կարմիր դրօշ շքանշար տրուած է Ստեփան Իսահակեանի, որ 1951–էն ի վեր կրկէսի մէջ կ'աշխատի իբրեւ կենդանիներ վարժեցնող՝ գետաձի, կռունկ, արագիլ, սիրամարգ, օձ, զանազան կապիկներ: Հանդէս եկած է Հունգարիա, Ռումանիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ այլուր: Ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանի արժանացած է Բորիս Ղազարեան, որ ծանօթ է իբրեւ լարախաղաց: Նախքան կրկէս մտնելը ան մասնակցած է Խորհ. Միութեան լարախաղացութեան մրցումներուն եւ շահած Վրաստանի, Մոսկուայի եւ Խորհ. Միութեան ախոյենութիւնը: Պարգեւատրըւած է նաեւ Գէորգ եւ Ինգա Ահարոնեան զոյգը, առաջինը՝ «Պատուոյ Նըշան», իսկ երկրորդը՝ աշխատանքի կարմիր դրօշ շքանշաններով: Զոյգը կրկէսի մէջ կը զբաղի գուշակութեամբ: «Պատուոյ նշան»ի արժանացած է Նազի Մանուկեան, որ մաս կը կազմէ «Երեւան» կրկէսին: «Աշխատանքի արիութեան մետալ» շնորհուած է Մամիկոն Յակոբեանի, որ ծանօթ է իբրեւ ծաղրածու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՄՐԱՆ ԺԱՄԸ ի զօրու կը դառնայ Կիրակի օր, Սեպտ. 28–ին, այսինքն Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը հարկ է ժամացոյցները մէկ ժամ ետ տանիլ: Պաշտօնապէս ժամը 3–ին, Կիրակի առաւօտ, ժամացոյցները պէտք է 2–ին տանիլ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէկ արուարձանին մէջ, ոստիկան մը սպաննուած է «ահաբեկիչներու» կողմէ: Օրտուի մէջ ալ երկու ահաբեկիչ սպաննուած են:

ՎԻԱՏՋԵՍԼԱՒ ԲԱԽՄԻՆ, 32 տարեկան, որ հիմնադիրն էր «աշխատանքի յանձնախումբ»ի մը յիմարաբուժութեան չահագործուած օգտագործման համար քաղաքական նպատակներու, 3 տարի արգելափակման կայանի դատապարտուեցաւ խորհրդային դատարանի կողմէ:

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 200–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԴՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Ռուսահայ գաղթավայրերը եւ առաջին հերթին Նոր Նախիջեւանը ԺԸ. դարու վերջերը եւ ԺԹ. դարու առաջին տասնամեակները կարեւոր դեր խաղաց ռուս եւ հայ ժողովուրդներու իմացական շփումներու եւ փոխադարձ ծանօթացման գծով: Այդ մարզին մէջ մեծ աշխատանք տարաւ Պետերբուրգէն Նախիջեւան փոխադրուած Խալդարեան տպարանը:

Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցումէն ետք ալ Դոնի Հայկական համայնքը շարունակեց իր սերտ կապերը Հայաստանի հետ, արձագանգելով հայ իրականութեան հրատապ հարցերուն: Պատերազմներու, բնական աղէտներու եւ այլ արհաւիրքներու պատճառով վընասուած հայրենակիցներուն միշտ օգնութեան ձեռք մեկնած են Նոր Նախիջեւանցիները: Աւելին, հետզհետէ ընդարձակուած, բազմերանգ դարձած են ու խորացած հայ իրականութեան հետ ունեցած մշակութային ու հանրային կապերը: Հայրենիքին հանդէպ հետաքրքրութիւնը, անոր կեանքով ապրիլը իր հայրենակիցներու՝ Դոնի Հայութեան մէջ միշտ արթուն եւ վառ պահելու գործին մէջ, մեծ եղած է Ռ. Պատկանեանի դերը, որուն հայրենասիրական, ազատաշունչ գրուածքները լայն արձագանգ գտած են տեղւոյն երիտասարդութեան մօտ:

Դոնի հայկական գաղութը միաժամանակ աշխուժօրէն արձագանգած ու մասնակցած է Ռուսիոյ հանրային – քաղաքական կեանքի կարեւոր դէպքերուն: Թերեւս այն պատճառով, որ, Նոր Նախիջեւանի գաղութը ձեւաւորուեցաւ ոչ թէ տարերային կերպով, այլ կազմակերպուած, պետութեան հովանիին ներքեւ, հիմնադրութենէն անմիջապէս ետք տնտեսական եւ մանաւանդ հանրային – քաղաքական կեանքին մէջ գաղութը հանդէս եկաւ բաւական հասուն ու գործօն ձեւով: Այդ երեւոյթը, առաջին հերթին արտայայտուած է երկրին ըսպառնացող արտաքին վտանգներու, օտար պետութիւններու դէմ մղուող պատերազմներու ընթացքին: Տակաւին Նոր Նախիջեւանի հիմնադրութեան առաջին տասնամեակին՝ 1788–ին, տեղւոյն հայկական համայնքի ծանօթ դէմքերէն Մայոր Յովհաննէս Աբրահամեանի (Իվան Աբրամով) ջանքերով հայ եւ ուկրանացի կամաւորներէ կազմուած է 224 հոգինոց ջոկատ մը՝ 1787 – 1791 թուականներու ռուս – թրքական պատերազմին, ռուսական զօրքերու հետ թրքական բանակին դէմ կռուելու համար:

Դոնի հայ հասարակութեան հայրենասիրական ձգտումները երեւան ելած են յատկապէս 1812–ի պատերազմի առեն: 1812–ի ամառը, երբ Ռուսիոյ պաշտպանութեան համար շատ մը նահանգներու մէջ սկսած է կամաւորական գունդերու ստեղծումը, ատենակալութեան գլխաւորութեամբ Նախիջեւանէն եւ հայկական գիւղերէն կամաւորներ հաւաքուած են: Անոնցմէ առանձին խումբեր կազմակերպելու եւ վարժեցնելու գործը յանձնուած է վերոյիշեալ Աբրամովի զաւկին՝ Մայոր Մկրտիչ Աբրամովի: Հայկական գաղութը դրամական եւ նիւթական կարեւոր նուէրներ ըրած է բանակին: 1812–ի Սեպտեմբերին, երբ Նափոլէոնի բանակը գրաւած էր Մոսկուան, Նոր Նախիջեւանի ատենակալութիւնը յատուկ հրամանով արգիլած է զուարճութիւնները: Աւելին, ատենակալութիւնը յատուկ մարդ նշանակած է այդ որոշման դէմ եղողները պատժելու համար: Պատերազմի յաղթական աւարտէն ետք Դոնի հայ հասարակութիւնը քաղաքապետ Վարդերես Հալաջովը ընտրած է պատգամաւոր եւ ղրկած Պետերբուրգ՝ յաղթանակի առթիւ մայրաքաղաքին մէջ կազմակերպուած հանդէսներուն մասնակցելու համար:

Դոնի հայկական գաղութը գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Խրիմի 1853 – 1856 թուականներու պատերազմին: Հայ համայնքը իր միջոցներով պատրաստած եւ բանակին նուիրած է 10.500 փութ պաքսիմաթ: Հայ գիւղացիները իրենց աւելի քան 400 սայլերով ձմեռը Ռոստովէն եւ Տագանրոգէն պարենամթերք հասցուցած են բանակին: Նախիջեւանի եւ հայկական գիւղերու բնակչութիւնը անցնող զօրքերը ապահոված է սննդամթերքով, քաղաքի ուսումնարանի շէնքը վերածած զինուորական հիւանդանոցի:

Նոր Նախիջեւանի Հայկական գաղութը արձագանգած է նաեւ Ռուսիոյ մշակութային կեանքի կարեւոր դէպքերուն: 1899–ին, երբ կը նշուէր Պուշկինի ծննդեան 100–ամեակը, Նախիջեւանի մէջ կազմակերպուած է հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը եւ ներկայացուած՝ բանաստեղծին գործերը: Քաղաքին 12 ուսումնարաններու բոլոր աշակերտներուն նըւիրուած է Պուշկինի յոբելենական հրատարակութեան հատորը: Բանաստեղծին յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով քաղաքային գրադարանը կոչուած է անոր անունով: 1909–ին Տոլստոյի ծննդեան 80–ամեակի օրերուն Դոնի հայ հասարակութեան անունով ողջոյնի հեռագիր մը յղուած է Եասնայա Պոլեանա եւ որոշուած՝ յաջորդ տարին, Նախիջեւանի մէջ բանալ գրողին անունը կրող երկսեռ ուսումնարան մը:

Մոսկուայի, Պետերբուրգի, Դորպատի դերը մեծ եղած է Նախիջեւանի եւ միւս գաղութներու լուսաւորական, հանրային – քաղաքական կեանքին մէջ: Խրիմի պատերազմին յաջորդող ժամանակաշրջանին գաղափարական աշխուժութիւնը պատած է նաեւ ռուսահայ շրջանները եւ առաջին հերթին Դոնի հայկական գաղութը: Ռուսիոյ կարեւոր կեդրոններու հանրային կեանքի մթնոլորտին մէջ հայ ուսանողութիւնը եւ առհասարակ երիտասարդութիւնը հաղորդակից դարձած է ժամանակի յառաջադէմ գաղափարներուն եւ ազդած ռուսահայ հանրային – քաղաքական կեանքին վրայ:

Նոր Նախիջեւանէն դուրս ելած այդ երիտասարդութեան մէջ պէտք է յիշել Միքայէլ Նալբանդեանի անունը: Հեռանալով Նախիջեւանէն ան չէ կտրուած իր ծննդավայրէն, ընդհակառակն, միշտ կապ պահած է տեղեակ եղած Դոնի հայկական գաղութի բոլոր դէպքերէն: Իր ծննդավայրին մէջ լուսաւորեալ դպրոց մը բանալու մտահոգութեամբ ան մամուլի էջերուն մէջ արծարծած է հնդկահայ հին կտակներու հարցը եւ յանձն առած ու յաջողցուցած այդ դժուար գործը:

Նոր Նախիջեւանի հայութիւնը ստեղծած է նաեւ բաւական ինքնուրոյն մշակոյթ մը, որ նշանակալից երեւոյթ էր հայ ժողովուրդի լուսաւորական եւ առհասարակ իմացական կեանքին մէջ: Տակաւին գաղութի սկզբնաւորման օրերուն Յ. Արղութեան Պետերբուրգէն յատկապէս զգուշացուցած է եկեղեցիներու եւ վանքի կողքին ընդարձակ տարածութիւն ձգել՝ հոն դպրոց, տպարան եւ յարակից այլ հաստատութիւններ հիմնելու համար: 1780–ական թուականներուն բացուած են կարգ մը վարժարաններ, որոնցմէ Ս. Խաչ վանքի վարժարանը Գ. Պատկանեան կը համարէր առաջին հայկական գիշերօթիկ դպրոցը: Աշակերտները կը բնակէին վանքին մէջ եւ կը սընանէին ու կ'ուսանէին վանքի հաշւոյն:

1790–ին Պետերբուրգէն փոխադրուեցաւ եւ Ս. Խաչ վանքին մէջ հիմնադրուեցաւ հարաւային Ռուսիոյ առաջին տպարանը՝ Խալդարեան տպարանը: Այս շրջանին մանուկ սերունդի դաստիարակութեան գործին մէջ, ինչպէս նաեւ թարգմանական – հրատարակչական ասպարէզին ներս բեղուն աշխատանք տարած են Յ. Արղութեան, Թ. Մարուքեան, Մարգար Խոջենց Երեւանցին: ԺԹ. դարու առաջին տասնամեակներուն մանկավարժական մեծ աշխատանք տարած են Սերովբէ եւ Գաբրիէլ Պատկանեան, Յ. Ալամդարեան եւ ուրիշներ:

Նոր Նախիջեւանի մէջ ժամանակի պահանջները գոհացնող ուսումնական հաստատութիւն ունենալու հարցը տեղւոյն մտաւորականութիւնը մտահոգած է միշտ: Երկար նախապատրաստութենէ ետք 1880–ին բացուած է Նոր Նախիջեւանի եւ Բեսարաբիոյ թեմական դըպրոցը, որ կարեւոր դեր ունեցած է հայ պատանիներու կրթութեան մէջ: Նոյն տարին Ռ. Պատկանեանի ջանքերով բացուած է արհեստաւորական դպրոցը, որ տուած է հանրակրթական գիտելիքներ եւ ունեցած է փականագործական, ատաղձագործական եւ կօշկակարական բաժիններ: Շէնքին մուտքին վրայ գրուած են բանաստեղծին սիրած խօսքերը՝ «Բանուկ ձեռքը չի մուրալ»: Ռ. Պատկանեան, տեսնելով արհեստագործութեան դերի աստիճանական նուազումը, նման ձեւերով փորձած է գաղութի տնտեսական կեանքին մէջ վերականգնել արհեստներու հին նշանակութիւնը: 1882–ին հանդիսաւոր արարողութեամբ բացուած է Գողոյեան հայ օրիորդաց դպրոցը: Կարեւոր դեր խաղացած է նաեւ 1880–ական թուականներու վերջերը Ս. Խաչ վանքի ժառանգաւորաց դպրոցը, որ կոչուած էր հոգեւորականներ պատրաստելու, սակայն առհասարակ Նախիջեւանի ուսումնական հաստատութիւնները շեշտուած աշխարհիկ բնոյթ ունեցած են:

Դոնի հայկական գաղութին մէջ բաւական լայն զարգացում ունեցած է թատերական գործը: Տակաւին 1880–ական թուականներուն Լազարեան ճեմարանի շրջանաւարտներ՝ Թ. Խադամեանի, Ս. Տիգրանեանի եւ Մ. Քուշներեանի ջանքերով ներկայացումներ կազմակերպուած են և հիմը դրուած սիրող թատրոնի: Յետագային, մնայուն թատրոն կազմակերպելու եւ առհասարակ մշակոյթի այս ճիւղի յառաջդիմութեան գործին մէջ կարեւոր դեր ունեցած են Ադամեանի, Սիրանոյշի, Արմէնեանի, Աբէլեանի եւ հռչակաւոր այլ դերասաններու պարբերաբար կազմակերպած ներկայացումները: Գ. Զուրաբի, Ա. Խադամեանի ջանքերով ստեղծուած է «Թատերական արուեստ սիրողներու ընկերութիւն»ը, որ մնայուն ներկայացումներ կազմակերպած է: 1890–ական թուականներուն կառուցուած է թատրոնի յարմար շէնք մը, որ պիտի կոչուէր Մ. Նալբանդեանի անունով, սակայն կառավարական արգելքներէ խուսափելով կոչուած է «Հայրապետեան թատրոն»:

Գաղութի մշակութային կեանքին մեծ նպաստ բերած են տեղւոյն բարեգործական հաստատութիւնները, որոնց միջոցներով Ի. դարու սկիզբները Ռուսիոյ կեդրոնական քաղաքներուն եւ արտասահմանի մէջ հարիւրէ աւելի ուսանողներ կրթութիւն ստացած են: Նախիջեւանի բարեգործական ընկերութիւնը հրատարակած է Մ. Նալբանդեանի երկերու երկհատորեակը եւ Ռ. Պատկանեանի եռահատորը:

Նախիջեւանի Ս. Խաչ վանքը, որ հայկական մշակոյթի կարեւոր օճախ էր, նոյն ատեն դարձած է ազգային անուանի դէմքերու իւրայատուկ պանթէոն մը: Անոր բակին մէջ կը հանգչին հայ հանրային – քաղաքական կեանքի եւ մշակոյթի երախտաւորներ Մ. Նալբանդեանի, Ռ. Պատկանեանի, Յ. Ալամդարեանի աճիւնները: Դոնի հայութեան հանգանակած միջոցներով 1901–ին մահարձաններ դրուած են անոնց շիրիմներուն վրայ:

Հանրային կեանքը աշխուժացնելու,

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԵԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Անդրադառնալով իր կեանքի անցած էտապներին, սիրում էր կրկնել ֆրանսիական ասացուածքը. «Երբ սատանան ծերանում է, դառնում է ճգնաւոր»:

Աշխատում էր ֆիրմաների անուանումների պահպանման գրասենեակում: Ճաշի ընդմիջման ժամանակ գալիս էր տուն եւ պահանջում, որ ամէն ինչ պատրաստ լինի, ինչպէս եւ աշխատանքից վերադառնալիս: Ուղիղ երեկոյեան ժամը իննին մտնում էր անկողին եւ հարկադրում նոյնը անել կնոջը: Երբեմն գիշերուայ կէսին քնից զարթնում էր. նկատելով լոյս մեր սենեակում, ուր մայրս աշխատում էր, գալիս էր գիշերանոցով եւ պարսաւանքի խօսքեր մրթմրթում: Բայց յաջորդ օրն այլեւս չէր անդրադառնում դրան, սովորականից աւելի սիրալիր էր խօսում մօրս եւ ինձ հետ:

Այդ օրերին է, որ ծնւում էր «Նահանջող Ուժերը»: (*):

1922 թուականի Յուլիսին Կ. Պոլսից Փարիզ ժամանեցին մեծ մայրս եւ քոյրս: Դեռ որոշ ժամանակ Մաթիլդ մօրաքոյրի մօտ մնալուց յետոյ վարձեցինք մի փոքր բնակարան Փարիզի արուարձանում, Վէրսալից ոչ հեռու:

Դա երկու յարկանի տուն էր, չորս բընակարանով եւ փոքր պարտէզով: Մենք տեղաւորուել էինք երկրորդ յարկի բընակարաններից մէկը: Առաջին յարկում ապրում էր Գեղուհի մօրաքոյրս՝ մօր, ամուսնու՝ Արտաւազդ Հանըմեանի եւ որդու՝ Հուրիկի հետ: Աւելի ուշ այդտեղ ծնուեցին Հուրիկի քոյրերը՝ երկուորեակներ Արմինէն եւ Ատրինէն: Առաջին յարկի միւս բնակարանում ապրում էր անգլիացի մի ընտանիք: Այն քիչ էր շփւում շրջապատի հետ:

Զնայած ծանրաբեռնուածութեանը, մայրս երբեմն ընկերանում էր մեզ անտառ գնալիս: Ըստ երեւոյթին, այդ ըզբօսանքները նրան անհրաժեշտ էին հանգստանալու համար: Չէր խուսափում նաեւ տնային գործերից. պատրաստում էր ընտիր ճաշեր (լոբու պլաքի, միդիայի տոլմա եւայլն): Ազատ ժամանակ հիւսում էր նուրբ ժանեակներ եւ բրդեայ գործուածքներ: Երբ որոշ գումար էր ձեռք բերում, սիրում էր գնումներ կատարել եւ նուէրներ բաժանել մերձաւորներին:

Բացի տնամերձ փոքր պարտէզից, որից օգտւում էին առաջին յարկի բընակիչները, բակի խորքում նրանց յատկացուած էին բաւական ընդարձակ հողամասեր. մեր բաժինը ընտանիքով մըշակում էինք:

Մօրս համար Հայաստանից բերել էին դդմի սերմեր, բացատրել էին, որ դըրանք պէտք է ցանել փոսի մէջ, վրան գոմաղբ լցնել եւ յաճախ ջրել: Իրօք, այդ պայմաններում դդումը լաւ աճեց, այնքան լաւ, որ իր շօշափուկները տարածելով բոլոր ուղղութիւններով, ներխուժեց հարեւան հողամասը: Դրա տէրը, որը ծանօթ չէր դդմի այդ տեսակին, նման առաջխաղացումը համարեց ագրեսիա եւ ստիպուած եղանք բոյսի ուղղութիւնը փոխել:

Ի տարբերութիւն Մօնթինի Բօշանի, Վիրօֆլէում մեր կեանքը խաղաղ էր ընթանում: Մայրս խզել էր կապերը հայ ազգայնական շրջանակների հետ, իսկ ծանօթութիւնն առաջդիմական տարրերի հետ նոր էր ամրապնդում:

Միաժամանակ Վիրօֆլէում մեր տանն ապրեց Կ. Պոլսից եկած երիտասարդ բանաստեղծուհի Հերմինէ Սինանեանը, որը Զ. Եսայեանի խանդավառ երկրպագուներից էր:

Մեր հին ծանօթներից յատկապէս յիշում եմ Ռուբէն Զարդարեանի որդուն՝ գրող, հասարակական գործիչ, մասնագիտութեամբ ատամնաբոյժ Հրաչին:

Հանդիպում էինք նաեւ Մաննիկ Պէրպէրեանին, որի բանաստեղծական շնորհքը մայրս բարձր էր գնահատում:

Զ. Եսայեանն ակտիւօրէն մասնակցում էր «Երեւան» առաջդիմական թերթին: Այդ թերթում 1927–ին առաջին անգամ տպագրուեց «Մելիհա Նուրի Հանըմ» պատմուածքը, որը, ինչպէս «Նահանջող Ուժերը», արտայայտում էր հեղինակի նոր աշխարհահայեացքը եւ յոյզերը: «Մելիհա Նուրի Հանըմը» տպագրուեց առանձին գրքով, Փարիզում 1928 թուականին, իսկ յետոյ՝ Երեւանում, 1937 թուականին, Զ. Եսայեանի «Երկերի ժողովածու»ում:

Չպաշտօնավարելով որեւէ տեղ, մայրս մշտական նիւթական կարիքի մէջ էր: Տպագրութիւններից ստացած փոքր հասոյթները, անշուշտ, չէին կարող ապահովել ընտանիքի պահանջները: Այդ ամէնի արձագանգները հասնում էին ինձ:

(Շար. – 9)

(*) Տպագրուել է «Արեգ» ամսագրում 1923 թ. ապա՝ առանձին գրքով 1926 թ., Երեւանում:

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑԻՆ «ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ»Ը...

Եթէ բարեւելիք մարդիկը անգտանելի ըլլալու աստիճան նօսրացած են, եթէ «Թաղողներ անգամ չեն մնացած», ուրեմն իրո՞ք պարպուեցաւ հրապարակը եւ հայ կեանքն ալ խամրեցա՞ւ առյաւէտ:

Անհնական պիտի ըլլար «այո» պատասխանել:

Ո՛չ միայն միշտ աշխոյժ են միութիւններն ու կազմակերպութիւնները իրենց դասական գործունէութեամբ, եկեղեցիներն ու դպրոցները միշտ կ'արձակեն իրենց մեղեդիներն ու ճռուողիւնը, ո՛չ միայն մամուլը, իր առօրեայ ոգեշնչումով, հանրային եւ մշակութային դերը լիուլի կը կատարէ, այլեւ խորշակէ առք իր պիտանի կենսունակութիւնը կորսնցնել սկսած ծառը՝ դարնան շունչով եւ ամրան արեւով նոր ընձիւղումի եւ կանաչապատման երկունքին մէջ՝ ծնունդ է տուած նոր պտուղներու...:

«Յարութիւն» առած են մեռելները...

Մենք գիտենք, որ ամէն պտուղ չէ հասնիր իր հասունութեան: Կան որ կը մնան գաճաճներ. ուրիշներ՝ զոհ կը դառնան որդերու ախորժակին, բայց հազարաւորներ կը մնան իրենց բովանդակ գոյնով, հիւթով ու քաղցրութեամբ:

Ամէնուն համար համազօր է տեսակներու բազմացման գիտական այս օրէնքը՝ միշտ աւելի հարուստ, միշտ աւելի կատարեալ:

Անցնող սերունդի ներկան է նոր սերունդը եւ ներկան՝ նախադուռը ապագայի, ուր ամրօրէն հաստատուած է «Յարութիւն» առած Հայը նո՛ր կորովով, նո՛ր արուեստով, նո՛ր գիտուտեամբ եւ նորագոյն զէնքերու տուած բովանդակ վստահութեամբ:

Թուցէ մեր ներկայ երիտասարդներու ականջներուն մէջ նուաղկոտ մեղեդի մըն է տակաւին Հայրենի հնաւուրց զանգերուն ղօղանջները, թուցէ անոնց աչքերը չեն պարփակեր երկրի տարածութեան ամբողջութիւնը, թուցէ անոնց սրտերուն ու հոգիներուն մէջ հայկական բիւրեղացած խորհրդապաշտութեան գիտակցութեան պարապութիւն մը գոյութիւն ունի, բայց անոնք ո՛չ վիպապաշտութեան ո՛չ ալ հիւանդագին զգայնութեան պէտք ունին:: Ունի՛ն միայն արդի ժամանակներու իրատեսութիւնն ու իրապաշտութիւնը: Գիտեն թէ Հայ են եւ ըմբռնած՝ թէ անիրաւուած են եւ յափըշտակուած, ջարդուած ու կոտորակուած:

Եւ հիմա, հրապարակ իջած են պայքարի: Պայքար ամէն ճակատի վրայ:

Պայքար՝ ի փառս իրենց Հայրենիքի եւ Հայութեան, ի խնդիր սփիւռքի պահպանութեան, ի պաշտպանութիւն կորսուած իրաւունքներու եւ յափշտակուած հողերու վերահաստատման:

Հայագիտական լսարաններ, սիմբոզիոմներ, սեմինարներ, այսօր, դուրս եկած հայկական սահմանափակ շրջանակէ, դարձած են գիտական բարձր մակարդակի կաճառներ: Իտալացի, Ֆրանսացի, ամերիկացի, հայ եւ այլազգի մեծ գիտնականներ ո՛չ միայն չեն ուրանար հայ մտքի արգասիքը ի հաշիւ մարդկային ընկերութեան, մեր ապրած ողբերգութիւնը՝ այլեւ իրենց իմացականութիւնը ի սպաս կը դնեն (թէեւ տակաւին սահմանափակ) յանուն պատմական ճշմարտութիւններու վաւերացման:

Քաղաքական հերետիկոններն են միայն, որ գձուձ հաշիւներու պարտադրանքին տակ, կը փորձեն ոտնակոխել ամէն սրբութիւն, անարատ կաթը մրոտել ջանալով եւ իհարկէ ... սպառնալով:

Ահա թէ ինչո՛ւ Մնացորդացին կորիւնները անոնց կը պատասխանեն նոյնհամաստ սպառնալիքներով, ինչ որ կը կատղեցնէ կողոպտել, ջարդել միայն գիտցող նախկին Փէսերու եւ փաթթոցներու ներկայացուցիչները, յաւիտենական մուրացկանները եւ դեռ չբուժուած «հիւծախտաւորները»:

Ամէն տեղ են գիտական եւ ռազմական զէնքերով զրահուած երիտասարդները՝ արեւելքէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ, աննահանջ եւ բարձրաձայն, երբեմն միջազգային ատեաններու բեմերէն, երբեմն՝ ազատ ելոյթներով, երբեմն՝ հեռաձայնի փողերուն կառչած.— «Զինուորեալն մեզի ... չենք խնայեր ոչ ոքի, մինչեւ արդարութեան հաստատումը»:

Ի՞նչ ցնծութիւն Մնացորդացին համար, որ Մեծ Արհաւիրքէն ետք ո՛չ միջոցը ունէր, ո՛չ կարելիութիւնը եւ ո՛չ ալ բաւական կորով եւ աշխուժութիւն իր ձայնը բարձրացնելու, իր իրաւունքները պաշտպանելու: Ան իր ամբողջ ուժն ու ուշիմութիւնը նուիրեց ոտքը դնելու գետին մը գտնելու, քաղցէն չմեռնելու եւ իր հաւասարակշռութիւնը չկորսնցնելու կռուան մը հաստատելու: Եւ երբ ինքզինքը գտած, կրնար պայքարի ելլել, արդէն ուշ էր մնացած: Տարիքը քամած էր իր ուժերը եւ միակ յոյսը կեդրոնացուցած էր իր զաւակներուն ու թոռներուն վրայ: Եւ իրաւունք ալ ունէր: Անոնք յուսախաբ չըրին զինք:

– Մենք այլեւ մնացորդաց չենք: Մենք որբեր չենք – կ'ըսեն անոնք – մենք արուեստ եւ գիտութիւն ենք. մենք զէնք եւ հարուածելու ատակ ուժ ենք: Պիտի գրոհենք եւ հարուածենք մինչեւ որ դառնանք մարդկութեան հարազատ զաւակները՝ ամբողջական իրաւունքով:

Հրաշափա՛ռ յարութիւն...

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՍԼԵԱՆ

ազգային մշակութային հարցերու շուրջ համագործակցութիւն ստեղծելու, հայութեան առօրեայ կեանքը լուսաբանելու նպատակով հայկական թերթ հիմնելու գաղափարը Նոր Նախիջեւանի մէջ հասունցած է ԺԹ. դարու 70-ական թուականներուն: Սակայն այդ ուղղութեամբ կատարուած բոլոր փորձերը զանազան պատճառներով կառավարութեան կողմէ մերժուած են: 1905-էն սկսած են հրատարակուիլ «Նոր խօսք», «Նոր կեանք», «Փրիչ», «Գաղութ», «Լոյս», «Մեր ձայնը» եւ զանազան ուղղութիւններ ու հարցեր ունեցող շուրջ տասնեակ մը պարբերականներ:

Դոնի հայութիւնը տուած է պետական եւ մշակութային դէմքեր՝ Ալ. Միասնիկեան, Մ. Սարեան, Ալ. Թամանեան, երաժիշտ Ա. Գաբրիէլեան եւ բազմաթիւ բժիշկներ, գիտնականներ, իրաւաբաններ եւ այլ մասնագէտներ:

Վ. Բ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անցնող Օգոստոսի 11-էն 22-ի միջոցին Ժընեւի մէջ գումարուեցան Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Գործադիր եւ Կեդրոնական մարմիններու հերթական ժողովները:

Սոյն ժողովներուն մասնակցեցան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռակից Վեհափառ Հայրապետը՝ Տ. Տ. Գարեգին Բ., փոխ – Ատենապետի իր հանգամանքով:

Վեհափառը Ժընեւ ժամանեց Օգոստոսի 9-ին եւ օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ Միջազգային Կազմակերպութեանց մօտ Լիբանանի դեսպանին օգնականին՝ Պրն. Ապու – Ասսիի կողմէ: Օդակայանին մէջ ներկայ էին նաեւ Ե. Հ. Խ.-ի ներկայացուցիչները եւ խումբ մը Զուիցերիահայ ազգայիններ: Պատուոյ սրահին մէջ պատշաճ հիւրասիրութենէ ետք Վեհափառը պանդոկ առաջնորդուեցաւ Պրն. Ապու Ասսիի կողմէ:

Յաջորդ օր, Կիրակի առաւօտ, Վեհափառը եւ Ե. Հ. Խ.-ի Ատենապետը՝ Քանատայի Անկլիքան եկեղեցւոյ պետ Գերշ. Տ. Էտուըրտ Արքեպիսկ. եւ երկրորդ փոխ – Ատենապետուհին ու Աւստրալիոյ Եկեղեցիներու Խորհուրդի ընդհանուր Քարտուղարուհի Օր. Ճին Սքիւզ մասնաւոր հանդիպում մը ունեցան զոյգ ժողովներու օրակարգերու քննարկման համար:

Գործադիր ժողովի բացումը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի 11 Օգոստոսին «Ծոն Նոքս» կեդրոնին մէջ: Ժողովը տեւեց երեք օր: Խորհրդակցութեանց առարկայ դարձան յաջորդելիք Կեդրոնական Մարմինի օրակարգերը, նոր պաշտօնեաներու նշանակումը եւ ծրագիրներու վերջնական մշակումը: Ծրագիրներու ենթայանձնախումբի աշխատանքները վարեց Վեհափառ Հայրապետը որպէս անոր մընայուն Ատենապետը:

Կեդրոնական Մարմնի ժողովի բացումը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ Ե. Հ. Խ.-ի կեդրոնին հանդիսասրահին մէջ: Ներկայ էին 138 քուէի իրաւունքով անդամներ, բազմաթիւ դիտողներ, խորհրդականներ եւ հիւրեր: Բացի պաշտօնէութենէն, ներկայ եղողներու ընդհանուր թիւն էր 312, եկած աշխարհի չորս կողմերէն, աւելի քան ութսուն երկիրներէ:

Սոյն ժողովին էր որ Վեհափառը ներկայացուց Գործադիր Մարմնին կողմէ որդեգրուած ծրագրային աշխատանքներու տեղեկագիրը, որ ապա յղուեցաւ ենթայանձնախումբերու մանրամասն քննութեան համար:

Ժողովը տեւեց ութ լման օրեր: Առաջին չորս օրերու ընթացքին ներկայացուեցան.—

ա. – Ատենապետին տարեկան տեղեկագիրը.

բ. – Ընդհ. Քարտուղարին տարեկան տեղեկագիրը.

գ. – Գործադիր Մարմնի տեղեկագիրը.

դ. – Երկու մեծ համագումարներու տեղեկագիրները.

– Մելպուրնի Միսիոնարական համագումարը «Եկեսցէ արքայութիւն քո» անունին տակ:

– «Եկեղեցի եւ Ընկերութիւն» Բաժանմունքի Պոստոնի մէջ գումարած համագումարը՝ «Հաւատք, գիտութիւն եւ ապագայ» անունին տակ:

ե. – Եկեղեցին եւ աղքատութեան երեւոյթը աշխարհի մէջ, որ անցնող տարիներուն գլխաւոր աշխատանքներէն մէկն էր եղած Ե. Հ. Խ.-ին:

Նոյն եւ յաջորդ օրերուն Կեդրոնական Մարմինը չորս ենթայանձնախումբերու բաժնուեցաւ մանրամասնօրէն զբաղելու համար օրակարգի ամէն մէկ հարցով:

Վերջին երեք օրերը յատկացուեցան ենթայանձնախումբերէ եկած տեղեկագիրներու քննարկումին եւ վաւերացման:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Հաճի շատ հանդարտ կերպով գրպաններուն մէջ իր սաթէ համրիչը փնտռեց ու շարունակեց.

– Երէկ գիշեր Մարտիկը գիւղ մտած է:

– Երէկ գիշե՞ր, – հարցուց Զէյնապ՝ անմիջական բան մը ըսելու ու ծածկելու համար իր խռովքը:

– Այո՛, այո՛, Հասան Պաշայի կալը էկեր է:

– Դուն կը հաւատա՞ս, Հաճի: Քու վախէն ինչպէ՞ս կրնայ...

– Չէ, Զէյնապ, Մարտիկ վախկոտներէն չէ: Ատոր համար է, որ կ'ուզեմ շարժիլ ու ինքս բռնել Մարտիկը:

Հաճի Մուսան, սարսափ ձգող աւազակապետը, իր կեանքին մէջ այնքան պարտուած զգացած չէր, որքան այդ վայրկեանին, երբ աչքերը վերցուց ու նայեցաւ Զէյնապի ճահիլ աղջնակի թարմութեանը: Անոր թեւերու շուաններուն ձայնը, հեռու տեղեր արթնցող արձագանգի մը պէս, իր մէջ կ'արթնցնէր սէրը, խռովքը ու նախանձը:

– Հա, շուանները լաւ են, Զէյնապ, մանաւանդ կարմիր ու կապոյտ շուանները: Տեսնեմ, տեսնեմ:

Զէյնապ ուրախ էր, որ Հաճի գեղեցիկ խօսքեր կ'ընէր, թէեւ անոր ժպիտին ու հանդարտ ձայնին մէջ այդ օր օտար բան մը կար:

Հաճին կը խօսէր ուրիշ բաներ՝ Զէյնապի դաստակի գունաւոր շուանները իր խոշոր ձեռքին մէջ առած: Ան իր խոշոր ափին մէջ սեղմեց շուանները այնքան ժիր, որ ճեղքուեցան, փշրուեցան ու կտորները Զէյնապի էնթարիին վրայ թափեցան: Զէյնապ վախէն գունաթափ, Հաճիի աչքերուն մէջ նայեցաւ: Օհ, զարհուրելի էր, թէեւ Հաճին իր դէմքին վրայ կը պահէր նոյնիսկ ծանր ժպիտ մը:

– Էհ, ոչինչ, Զէյնապ, վաղը քեզի աւելի լաւ շուաններ պիտի առնեմ: Գիտե՞ս ինչ, – աւելցուց Հաճին, կարծես իր հէքեաթներէն մէկը պիտի պատմէր.

– Մի քանի օր յետոյ ես պիտի հաւաքեմ իմ զօլամները, Մարտիկը ողջ պիտի բռնեմ...

Հաճի Մուսայի այդ հանդարտ խօսքերուն հետ կ'ըսես Զէյնապի շունչը կը հատնէր:

Հաճիի գրկին մէջ Զէյնապ նման էր աղաւնիի մը, որ կը զարնուի սրտէն ու կտուցէն արիւն կը կաթի: Կը հաւատար, որ Հաճին պիտի հաւաքէ իր զօլամները ու վայրի վարազի մը պէս պիտի հալածէ սպիտակ ձիաւորը:

– Իրաւ որ լաւ շուաններ էին, Զէյնապ, վաղը քեզի նոր շուաններ պիտի բերեմ, – աւելցուց Հաճին՝ շուաններուն կտորները հաւաքելով ու պատուհանէն դուրս նետելով:

×

Մէկ շաբաթ էր որ սպիտակ ձիաւորէն լուր չկար:

Հաճի Մուսայի տան մօտի ճամբայէն անցնող ու դարձող ժանտարմները որոշ բան մը չէին կրնար ըսել: Գեղին մէջ նորէն յամառ կերպով կը շրջէր այն զրոյցը, թէ սպիտակ ձիաւորը Հաճի Մուսայի տան պատուհանէն տեսնուող հեռաւոր սարին վրայ երեւցած է եւ Այնալուն, Գարափունարի պաղչաներուն մէջ սկսած է երգել Զէյնապի ու սպիտակ ձիաւորի երգը:

Խաճէ լսած էր, որ մի քանի օր առաջ հայ աշուղ մը Հաճի Մուսայի գիւղը եկած է: Այնալուն ներս կանչած է աշուղը ու երգել տուած է:

Այդ օր Հաճի Մուսան իր մարդոցմով Գարափունար իջած էր, որովհետեւ իմացած էր, որ Մարտիկ նորէն Գարափունարի կողմերը երեւցած է ու սպաննած է ժանտարմ մը:

(Շար.– 162)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պապիկեան կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Սեպտ. 28 Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Եւ, իրենց մօր՝

ԱՇԽԷՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Հինգշաբթի, Հոկտ. 2, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Շաբաթ, Հոկտ. 4, ժամը 21էն սկսեալ, Սալ տէ Ֆէթ:

Կը մասնակցի՝

ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

իր նուագախումբով եւ երգիչ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՊՈՒՖԷ

Տոմսերը ապահովել՝ «Մաքսուտեան» վաճառատունէն եւ Հոգաբարձութեան անդամներէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Բ. Ընդհ. Բանակումին առթիւ Կեդր. Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Պուլղուրճեան 5000, Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան, Պ. Տարօն Պօղոսեան 3000–ական, Պ. Արծիւ Սարհատեան, Օր. Սիրան Ուշտունի, Պ. Վահէ Աւագեան, Պ. Պերճ Մավեան 1000–ական, Պ. Տատեան 500, Պ. Սարգիս Քճիրեան, Տիկին Արաբեան 300–ական, Պ. Պետրոս Գարակէօզեան 200 Ֆ.:

(Շար.)

×

Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փ.ծ.ի, հետեւեալ նուէրները, Եղսա Սիմոնեանի մահուան առթիւ.– Սիմոնեան եղբայրներ 500, Յակոբ Պոնոյեան, Աննա Սօքիք – եան, Խաչիկ Հէպոյեան, Շահպազեան, Ուրսոն, Ռօպէռ Պօյաճեան, Անրի Մուրատեան, Կարապետեան ընտ. 100–ական, Ֆէռնան Համբարձումեան, Պօղոս Համբարձումեան, Կիւզիրեան, Պօղոս Գույումճեան, Հայկուհի Խաչերեան, հոգեւոր քոյրեր, Նարդուհի Պապուչեան, Վարդան Գասպարեան, Հայկազ Կիւրճեան 50–ական: Սմբատ Պօղուքեան, Ժիլիպէռթի 30–ական, Մարի Տօնապետեան 20 Ֆ.:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 28,

Կիմէի Սրահը, ժամը 15·30ին

նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

մասնակցութեամբ Երեւանէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի, նախագահ Գրողներու Միութեան

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆի, խմբագիր գրական ամսագրի

ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆի, ասմունքող, ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ՆՈՅՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 5, Կիրակի երեկոյ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ

Պանեէօ – Քաշանի հայկական միօրեայ դպրոցի բացումը՝ Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի, ժամը 9ին:

Արձանագրութիւնները՝ տեղւոյն վրայ.

ECOLE MAURICE THOREZ

41, Avenue Albert Petit

92 — BAGNEUX

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առիթով, հանդիսաւոր Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն՝

Կիրակի, Սեպտ. 28ին,

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուխտաւորներն ու նուիրատուները, կրնան դիմել՝ Թաղ. Խորհուրդին:

MELKON

OUVRE

UN NOUVEAU RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

IL EST PRUDENT DE RESERVER

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

FERME LE DIMANCHE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ին, Սալ տէ Ֆէթ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճէզվէճեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէր Վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի, Նորայր Երամեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Սեպտ. 28, Կիրակի օր, Տօն է Վարագայ Ս. Խաչի:

Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ, Տօնախմբութեան եւ Մատաղօրհնութեան առթիւ, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Այդօր, 25րդ տարեդարձն է նաեւ, օծման եւ գահակալութեան՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Կը կատարուի Հայրապետական մաղթանք, Մատաղի օրհնութիւն եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ բոլոր սատարողաց ննջեցելոց յիշատակին:

Երգեցողութիւնը՝ կը կատարուին քառաձայն, եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ Տէվէճեանի:

Կը հրաւիրուի շրջանի բարեպաշտ ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու սոյն բացառիկ հանդիսութեանց եւ իրենց ուխտը կատարելու:

Սկիզբ Ժամերգութեան՝ 9·30

Սուրբ Պատարագ՝ 10·30

Ուշադրութիւն՝ ժամերու փոփոխութեան:

×

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտ. 28, Տօն է Վարագայ Ս. Խաչին: Նոյն օրը, 25րդ տարեդարձն է նաեւ օծման եւ գահակալութեան՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր, բազմաձայն Ս. Պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. Պատարագի ընթացքին կը կատարուին մասնաւոր Մաղթանք Հայրապետական:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, մասնակցելու Ս. Պատարագին, աղօթելու՝ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետի արեւշատութեան համար:

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

GALA ET BANQUET

DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE

Section des Hauts—de—Seine

Sous le patronnage de NOURHAN FRINGHIAN

Président d'Honneur de l'Association

et de KEVORK BAKERDJIAN

LE SAMEDI, 4 OCTOBRE — A 20 H.

AU PROFIT DES OEUVRES SOCIALES

Ouverture de la Soirée à 20 h. précises.

Animé par l'Orchestre LES GAIDZAGS

et

MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE

Intérpretée par le Trio Arménien de Radio — France

Chanteuse: Mme AIDA HAROUTUNIAN

Canon: Mme ELYA PEHLIVANIAN

Guitare: M. ARTO PEHLIVANIAN

Théatre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25, Avenue Victor — Cresson

Reservation: 770.07.25 — 642.73.10

67e ASSEMBLEE GENERALE

U. G. A. B. INTERNATIONAL

Buenos - Aires

31 OCTOBRE 1980

VOYAGE ORGANISÉ

avec

CORDOBA, BUENOS - AIRES, MONTEVIDEO, SAO PAULO

Départ 22 Octobre — Retour 5 Novembre

Possibilité prolonger séjour à RIO

PARTICIPATION Pour:—

— Transport aérien
— Hôtel 1re catégorie
— Transferts
— Service accompagnateur

8.460 F.F.

OPTION: Circuit sans hôtels possible

PRIX SPECIAL POUR TRANSPORT AERIEN UNIQUEMENT

Nous Consulter

Programme détaillé à disposition chez:

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière

13001, MARSEILLE - Tél. (91) 95.90.12

JACQUES CHELELEKIAN

Org. Lic. No A 568

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.741 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.741

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ — ԻՐԱՆ

ՄԸՍՔԻ ԵՒ ԳՐՈՄԻԿՕ՝ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Քարիւղի պատերազմը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ եւ կ'ըսուի թէ գործածուած ռազմավարութիւնն է՝ ցերեկը ռմբակոծել, գիշերն ալ հրասայլերով թափանցումներ կատարել, բոլոր գործողութիւններն ալ նոյն նպատակն ունենալով՝ քարիւղային հաստատութիւններն ու զտարանները :

Դիւանագիտական գետնի վրայ ալ, Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարները Ուաշինկթընի մէջ տեսակցեցան, հաստատելու համար թէ համակարծիք են եւ՝ չէզոք: Փարիզի մէջ ալ Իրաքի փոխ – վարչապետն է որ տեսնուած էր Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ եւ կը յայտարարէր այդ առթիւ թէ. – «Իրաք Իրանի մէջ, հողային նպատակակէտեր չունի, բացի անոնցմէ որոնք կը վերաբերին խնդրոյ առարկայ հողամասերուն եւ միտք չունի պահել ուժեր պահելու այդ երկրին մէջ»: Հանդիպումէն ետք, Ազիզ մամուլի ասուլիս մըն ալ տուաւ եւ յայտնեց թէ իր երկիրը որեւէ վերապահութիւն չունի բանակցութեան որեւէ ձեւի դէմ, որ կ'երաշխաւորէ «յարգանքը իրաքեան գերիշխանութեան այն հողամասերուն վրայ որ իրեն կը պատկանին» :

×

Տեղւոյն վրայ կը թուի թէ Իրանի վիճակը այնքան ծանրակշիռ չէ, որքան կը ջանան համոզել Իրաքցիները: Սկզբնական որոշ շփոթ կացութենէ մը ետք, կը թուի թէ իրանեան օդուժը մանաւանդ զգալի վնասներ կը հասցնէ: Իրանի կացութիւնը աւելի ծանր է դիւանագիտական գետնի վրայ, ուր բոլորովին առանձնացած կը թուի եւ իրաքեան պատերազմի մը պիտակին տակ, հակախոմէյնի արշաւանք մըն է որ ծայր առած է, արդէն Մոնթոն իսկ կը խօսի «իմամին առանձնութիւնը»: Ասեանի Շահին մեծամասնութիւնը կը մտահոգէր դրացիները բայց յաջորդը աւելի ապահովութիւն բերող մէկը չեղաւ: Սաուտ յստակ է «որեւէ բան քան՝ Խոմէյնի» եւ արաբական այլ երկիրներ ալ եթէ նոյնիսկ պաշտպանումներէն չեն պոռար, չեն ալ կրնար ծածկել իրենց գոհունակութիւնը: Գալով Խալէտ Թագաւորին, պաշտօնապէս յայտնեց թէ Սաուտի Արաբիա զօրավիգ կը կենայ Իրաքի: Նոյն է հասան եւ Հիւսէյն Թագաւորներու դիրքը: Ալճէրիա դեռ եւս Իրանի կողմ մնայ, ան ալ գլխաւորաբար անոր համար, որ Իրաք զօրավիգ կեցած է Մարոքի Սահարայի հարցին մէջ:

×

Ուրբաթ առաւօտ հասած լուրերը, երբ Պաղտատէն կուգան բոլորովին այլ պատկեր մը կը պարզեն: Ուրեմն իրաքեան աղբիւրներու համաձայն, իրաքեան ուժերը 20 քիլոմեթր մտած են իրանեան հողամասը եւ Ապատանն ալ մեծ վնաս կրած է: Կ'ըսուի թէ իրաքեան ռմբակոծութիւնները քարուքանդ ըրած են Ապատանի հիւանդանոցը, ուր 60 մեռեալ կար:

Ուրբաթ առտու Պաղտատի ձայնասփիւռը ուրիշ լուր մըն ալ կը հաղորդէր՝ Խոմէյնի մեռած է բայց Թեհրանէն կը հերքուէր, ինչպէս քանի մը օր առաջ, Պաղտատ կը հաղորդէր ամերիկացի պատանդներու ազատ արձակումը, ինչ որ սխալ էր:

×

Գերմանական Տի Ցայթ շաբաթաթերթն ալ կ'ըսէր թէ հակախոմէյնիական 70 հազարնոց բանակ մը կայ՝ պատրաստ վարչակարգը տապալելու: Միւս կողմէ սակայն Պարսից նախկին Շահին տղան հեռագրով մը իրանեան բանակին հրամանատարին կ'ըսէ թէ պատրաստ է իր արիւնը թափելու հայրենիքի փրկութեան համար:

×

× Իրան դադրեցուցած է քարիւղի իր հայթայթումները, Իրաք կը շարունակէ դէպի Միջերկրական իր նաւթուղիներու միջոցաւ:

×

Օտարականները սկսած են հեռանալ եւ առաջին առթիւ Փարիզ ժամանեցին շուրջ 160 Ֆրանսացիներ, Իրաք աշխատող մինչ Իրանէն ալ 52 Ֆրանսացիներ Թուրքիա անցած են ցամաքէն Ֆրանսա վերադառնալու համար: Նոյն «հայրենադարձին» ձեռնարկած են Ճափոն, Անգլիա, Դանիա եւլն.:

ANTENNE 2
Le GRAND ECHIQUIER

ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Հինգշաբթի իրիկուն ժաք Շանսէլի գլխաւոր հիւրն էր՝ Շառլ Ազնաւուր, որ իր հիւրերու կարգին ունէր նաեւ քանի մը հայ արուեստագէտներ:

Հինգշաբթի առաւօտեան փարիզեան մամուլը արդէն լայն տեղ կու տար, այս առթիւ, Ազնաւուրի եւ զանազան տեսակցութիւններ ալ լոյս կը տեսնէին:

Քոթիտիէն տը Փարի մէջ, Մարթէն Փելթիէ չէ չուել ետք թէ՝ «Ազնաւուր, սիրես թէ չսիրես, սիւներէն մէկն է ֆրանսական ժողովրդական երգին, միակներէն մէկը որ եկամուտ կ'ապահովէ արտասահման» կ'ուզէ խօսեցնել տալ նաեւ «գաղթական Հայը» ու կը ստանայ սա պատասխանը.– «Նորէն քլիշէ մը, գաղթականի զաւակ եմ, գաղթական չեմ: Երբ երկրի մը մէջ ծնած ես, ու դեռ մանուկ վազած ես անոր փողոցներուն մէջ, գաղթի հետքերը չունիս: Նոյնիսկ հայրս, Հայաստան ճամբորդութենէ մը ետք, 35 տարի առաջ, ուզեց երկիր – Ֆրանսա – վերադառնալ իր կեանքը՝ իր ընկերներն էին, իր թաղը, Փարիզ: Անշուշտ հայերէն կը խօսիմ եւ կապուած եմ հայկական արմատներուս, մանաւանդ անոր համար որ այս ցեղը շատ տառապած է: ... Այո, հայ արուեստագէտներ բերել տուի Կռան տ'էշիքիէին, որովհետեւ ժամանակը աւելի կը յարմարի քան 20 տարի առաջ եւ մանաւանդ անոր համար որ իրենց տաղանդը արժանի է ատոր: Բայց «հայկականապաշտութիւն» չըրի: Նպաստել մէկուն իր ցեղին պատճառով տմարտի կը գտնեմ: Արուեստը՝ Հայաստանէն առաջ»:

Շաբթի պատրաստած մաէքթներուն մէջ էր որ տեղի ունեցաւ Շանսէլի յայտագիրը, որու ընթացքին հայերէն երգեց Ցարդար տուօն, պարեց Եւա Արզուեան, երգեց նաեւ Արամ (ֆրանսերէն):

Ընդհանուր ձեւով յաջող յայտագիր մը, մանաւանդ անոր համար որ Ազնաւուր Մեծ Արուեստագէտ մը ըլլալէ զատ, նաեւ ներկայութիւն մըն է եւ խելքը գըլուխը մէկը:

Եթէ նոյնիսկ «հայկ. գեղարուեստական բաժինը» այնքան ալ բացառիկ որակ մը չունէր (մանաւանդ մենապարին մէջ) կարելի չէ ուրանալ թէ հայկական տեսանկիւնէն դրական ելոյթ մըն էր իր ամբողջութեանը մէջ եւ անգամ մը եւս կարելի է կրկնել՝ պրաւօ՛ Ազնաւուր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ԱԿԱԴ. ԷՄԻԼ ՄԻՐԶԱԲԷԿԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Սեպտ. 18-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Սեպտ. 16-ին Երեւանի մէջ մեռած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ – նախագահը՝ Էմիլ Հայկի Միրզաբէկեան, 58 տարեկանին: Ծնած էր Երեւան, միջնակարգ ուսումը աւարտելէ ետք զինուոր գացած է եւ մասնակցած Բ. Աշխարհամարտին: 1945-ին ընդունուած է Երեւանի պետական համալսարանի բնագիտութեան – ուսողութեան ճիւղը զոր աւարտելէ ետք պաշտօնավարած է Բնագիտութեան Հիմնարկին մէջ: 1953-ին աւարտելէ ետք Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի Լեբեդեւ Բնագիտութեան Հիմնարկը, երկու տարի գիտական աշխատանքներ տարած է նոյն Հիմնարկին մէջ: 1955 – 1960 թուականներուն Էմիլ Միրզաբէկեան պաշտօնավարած է Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ իբրեւ աւագ գիտական աշխատող, ապա «Ռադիոֆիզիկայի բաժնի վարիչ»: 1960-էն ի վեր տնօրէնն էր «Ռադիոֆիզիկայի եւ Էլեկտրոնիկի Հիմնարկ»ի: 1971-ին Էմիլ Միրզաբէկեան ընտրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ, իսկ 1974-ին՝ ակադեմական:

1974 – 1976 թուականներուն գիտնականը Ակադեմիայի բնագիտութեան եւ մեքենագիտութեան բաժանմունքի քարտուղարն էր, որմէ ետք՝ Ակադեմիայի փոխ – նախագահը: Տարիներ ծառայած է Երեւանի համալսարանը պատրաստելով գիտական վարիչներ: Ան Հայաստանի մէջ «Ռադիոֆիզիկա»ի հիմնադիրը կը համարուի: Իր ծառայութիւններուն ի գնահատութիւն գիտնականը պարգեւատրուած է զանազան շքանշաններով:

Թաղումը կատարուած է Սեպտ. 20ին: Ակադեմականին դագաղը դրուած է Ակադեմիայի դահլիճը, ուր բազմաթիւ գիտնականներ, գիտութեան եւ մշակոյթի ճիւղերու անուանի դէմքեր եւ կուսակցական ու կառավարական ղեկավար անձնաւորութիւններ իրենց վերջին յարգանքը արտայայտած են հանգուցեալի դագաղին առջեւ: Պատուոյ պահակ կեցած են Կարէն Դեմիրճեան, Ֆադէյ Սարգըսեան, Վիկտոր Համբարձումեան եւ կառավարութեան ու կուսակցութեան ղեկավար անդամներ: Ակադ. Էմիլ Միրզաբէկեանի մարմինը ամփոփուած է Երեւանի քաղաքային գերեզմանատան պանթէոնին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ հրեայ մը, 19 տարեկան բանտարկուած է առջի օր կամովին կըրակի տուած ըլլալուն համար Քոնֆէ – սիոնի խանութ մը, ջանալով կարծել տալ թէ հակահրեայ ցեղապաշտ եղեռնափորձ մըն է: Այդ տպաւորութիւնը թողլու համար կեռ խաչեր եւ հակահրեայ լոզունգներով ալ զարդարած էր ցուցափեղկը:

ՊԱՌ որ քանի մը օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէր Վիէննա քանիցս տեսնուեցաւ վարչապետ Կրայսկիի հետ:

ԵՐԵՒԱՆ <–> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 19 – 23)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 65–ԱՄԵԱԿԸ

ՄՈՒՍԱ – ԼԵՌ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ, խիզախութեան եւ տոկունութեան խորհրդանիշ դարձած է Մուսա – Լեռը: 1915ին, Մուսա – Լերան մօտ քառասուն օր ու գիշեր տեւեց անհաւասար մարտը: Թրքական իշխանութիւններու համար, Մուսալեռցիներու հակահարուածը մեծ անակնկալ մըն էր: Անոնք, չորս անգամ կատաղի յարձակում գործեցին իրենցմէ շատ նուազ թիւով Հայերու վրայ եւ ամէն անգամ Մուսալեռցիները յաղթական դուրս ելան գօտեմարտէն: Այդ հերոսամարտի 65–ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Արարատեան դաշտին մէջ կառուցուած Մուսա – Լեռ գիւղը: Ճարտ. Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի եւ քանդակագործ՝ Արա Ցարութիւնեանի նախագիծով կառուցուած յուշարձանին մօտ հաւաքուած հոծ բազմութիւնը, մէկ վայրկեան լռութեամբ՝ յարգած է նահատակներու յիշատակը: Ապա, խօսք առած են «Գրական Թերթ»ի խմբագիր՝ Հրաչեայ Յովհաննիսեան, փրոֆ. Զաւէն Թոլափչեան եւ էջմիածնի միաբանութեան անդամ՝ Գրիգորիս Վրդ. Բունիաթեան, վեր առնելով Մուսալեռցիներու հերոսական ոգին եւ անդրադառնալով պտղատու եւ խաղողի այգիներու մէջ թաղուած՝ Մուսա – Լեռ գիւղի ներկայ կեանքին: Ամբողջ օրը հնչած է երգն ու երաժշտութիւնը եւ հազարաւոր մարդիկ շուրջպար բռնած են:

×

ԿԵՉՈՒՏԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ

ԱՒԱՐՏԱԾ Է ԵՒ ԴԷՊՔԸ ՆՇՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ

Արփի – Սեւան ջրատարի շինարարները անզիջող պայքարէն յաղթական դուրս ելած են եւ միանգամ ընդմիշտ կեցուցած Արփի գետի գահավէժ ործանքը: Վերջ գտած է 48 քիլոմեթր երկարութեամբ ստորերկրեայ եզակի ջրատարի գլխաւոր հանգոյցի՝ Կեչուտի ջրամբարի պատնէշի կառուցումը: Սեպտ. 16-ին իջեցուցած են պողպատակուռ փականները, ուստի Արփիի կոհակները կը տեսնուին, կը խտանան, որպէսզի ձեռակերտ հունով Վարդենիսի «Եօթը սարն ու ձորը» անցնին ու հասնին Սեւանայ լիճ: Կեչուտի ջրամբարը կ'ողողէ Ջերմուկ քաղաքի հարաւային «արուարձան»ը եւ կը դառնայ ոչ միայն այդ առողջարանի, այլ եւ Հայաստանի աշխատաւորներու հանգիստի գօտին: Հոն կը կազմակերպուին ըզբօսանաւակներու կայան մը եւ ջրային մարզանքի հիմք: Սեպտ. 16-ին աշխատանքի վայրը այցելած են Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարներ Կարլէն Դալլաքեան եւ Վլադիմիր Ղալումեան, ինչպէս նաեւ կուսակցական եւ խորհրդային ղեկավար այլ դէմքեր: Կարէն Դեմիրճեան շնորհաւորանքի խօսք արտասանած է Կեչուտի ջրամբարի շինարարներուն: Ապա իջեցուցած են պողպատակուռ վահանակը, որ փակած է փապուղիին մուտքը: Շինարարները գոցուած փապուղիին մէջ ձգած են գալիք սերունդներուն ուղղուած արձանագրութիւն մը:

ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ԽՈՀԵՐ

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ «ՕՇԱԿԱՆ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ստեփան Կուրտիկեանի Օշականին ընթերցումը, որպէս վերադարձ պատանեկութիւնս, խորունկ յուզումի մատնեց զիս. ուրիշ Ստեփան Կուրտիկեան մը եւ Յակոբ Օշական Պոլսոյ Ազգային Կեդրոնականի ուսուցիչներս եղած էին 1919 – 1922-ի շրջանին:

Հաճոյքով կարդացի ներածութիւնը, Պոլսոյ Շանթ, Ոստան, Բարձրավանք, Իզմիրի Հայ գրականութիւն եւ Պոսթոնի Հայրենիք հանդէսներուն մէջ լոյս տեսած պատմուածքները:

1908-ի Սահմանադրութեան պարգեւած խօսելու եւ գրելու ազատութեան շրջանին Պոլիս եւ գաւառ ունեցան իրենց վերածնունդի փոքրիկ ոսկեդարը, որ փայլեցաւ հայ գիրերու գիւտին եւ տպագրութեան նուիրուած փառաշուք համազգային հանդիսութեանը օրերուն:

Այս զարթօնքը բացատրելու համար պէտք է քիչ մը ետ երթալ յիշելու համար Վենետիկի, Վարագի, Արմաշի մենաստանները եւ անոնց հրատարակած Բազմավէպ, Արծուի Վասպուրականի եւ Յոյս պարբերականները:

Տգիտութիւնը Քիւրտէն եւ Թուրքէն առաջ հայութեան թշնամին նկատելով անհամեր եւ Պոլսական բազմաթիւ մշակութային միութիւններ մայրաքաղաքը, արուարձանները, եւրոպական եւ ասիական Թուրքիոյ մօտիկ ու խուլ անկիւնները մանկապարտէզներու, նախակրթարաններու, երկրորդական վարժարաններու եւ վարժապետանոցներու խիտ ցանցի մը մէջ առին. ասոնց աւելցան ամերիկեան, զուիցերիական եւ ֆրանսական դպրոցները:

Պոլսէն, հարիւրաւոր շրջանաւարտներ, յանուն լուսաւորութեան, գաւառ գացին: Շատեր 1915-ի եղեռնին զոհ գացին, վերապրողներէն ոմանք, ինչպէս զարմուհիս Մարի Տէրտէրեան (ապա Տիկին Տօքթ. Արտաշէս Սէմէրճեան) եւ ուսուցչուհիներէս Տիրուհի Ազարեան (ապա Տիկին. Շաւարշ Միսաքեան), երկուքն ալ խաւեանցի, իրենց ուխտը կրկնեցին, կրթական ասպարէզին նուիրուելով վերստին:

Պոլիս Թուրքիոյ հայաշատ քաղաքն էր – եւ է այսօր ալ: Երկար ատեն Պոլսեցիները վարեցին ազգային կեանքը եւ տիրեցին գրական հրապարակին վրայ, արդարեւ Պոլսեցի են Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, Հրաչեայ Աճառեան, Զապէլ եւ Հրանդ Ասատուր ամոլը, Լեւոն Բաշալեան, Գեղամ Բարսեղեան, Զարուհի Քալէմքէրեան, Պետրոս եւ Եղիշէ Սրբ. Դուրեան, Զապէլ Եսայեան, Գրիգոր Զօհրապ, Թէոդիկ ամոլը, Վահան Թէքէեան, Խորէն Նար – Պէյ, Ծերենց, Տիգրան Կամսարական, Հայկանոյշ Մառք, Լեւոն Շանթ, Մինաս Չերազ, Արշակ Չօպանեան, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Ռէթէոս, Մաննիկ, Շահան եւ Օննիկ Պէրպէրեան, Սրբուհի Տիւսաբ, Մկրտիչ Փորթուգալեան, Գրիգոր եւ Երուանդ Օտեան, Մաղաքիա Արք. Օրմանեան...:

Եւրոպա եւ Պոլիս կրթուած երիտասարդ ուժերը իրենց վրայ դրուած յոյսերը արդարացուցին. Համիտի գրաքննութեան շրջանին մամուլը Ակնէնփարզին հաստատուած վարժապետ – խմբագիրներով ազգագրական հարուստ պաշար մը հաւաքեց, հոս է որ ծնաւ գիւղագրութիւն անունը կրող գրական ճիւղը, ու գաւառէն ելան Մկրտիչ Սրբ. Խրիմեանէն եւ Գարեգին Սրբ. Սրուանձտեանցէն ետք, որոնք Վանեցի են, Ակնցի Մերուժան եւ Մկրտիչ Պարսամեան եղբայրները, Բինկեանցի Միսաք Մեծարենցը, Բրգնիկցի Դանիէլ Վարուժանը, Եւդոկիացի Յովհաննէս Գազանճեանը, Զմմառացի Շաւարշ Միսաքեանը, Էֆքէրէցի Ենովք Արմէնը, Թլկատինցի Յարութիւնեանը, Իզմիրցի Մատթէոս Մամուրեանը, Ռուբէն Որբերեանը, Խարբերդցի Ռուբէն Զարդարեանը, Մարզըւանցի Գալիկ Օզանեանը, Մշեցի Գեղամ Տէր – Կարապետեանը, Պարտիզակցի Թորգոմ Գուշակեանը, Սամսոնցի Արփիար Արփիարեանը, Սէօլէզցի Յակոբ Օշականը, Սվազցի Կարապետ Գաբիկեանը, Առաքել Պատրիկը, Տօքթ. Նազարէթ Տաղաւարեանը, Արմենակ Զուլաալզեանը,, Վանեցի Նաթանեանները, Քէօթահեացի Կոմիտաս Վարդապետ, որոնք գրական ծիածանը հարստացուցին նոր երանգներով:

Յակոբ Օշական – այն ատեն Քիւֆէճեան – որպէս գաւառի գրագէտ յայտնուեցաւ Պոլսեցիներուն: Սէօլէզ, Պուրսա, Մալկարա, զինքը պատրաստած էին այդ շրջանին կ'աշխատակցի Ազդակ, Շանթ, Ոստան, Մեհեան եւ Հայ գրականութիւն հանդէսներուն, ինչպէս նաեւ Ռուբէն Զարդարեանի Ազատամարտին, ուր իր համբաւը կը հաստատէ: Տարիներ ետք, Մարսէյլի մէջ Ենովք Արմէն, որ գրական Մասիսը վարած էր ատեն մը, ցասումով պատմեց ինծի Օշականի զինքը «հարթելու» սպառնալիքը:

1916-ի դաժան օրերուն Վառնա կ'անցնի, Զինադադարին վերադառնալու համար: Համաձայնական գրաւման շրջանին, մայրաքաղաքը ատեն մը 1913-ի շրջանը գտաւ: Այդ օրերուն Կեդրոնականի ուսուցիչներս եղան, Գեղամ Գավաֆեանի տնօրէնութեան տակ, Խորէն Գաբիկեան, Յովսէփ Գույումճեան, Լեւոն Թաշճեան, Փայլակ Սանասար, Հայր եւ որդի Գավաֆեան, Յարութիւն Սարաֆեան, Կարպիս Քիւրքճեան, Օր. Աննա – Մարգրիտ Երկանեան, «ընկերուհի» Եսթեր Տէր – Սահակեան, Սարգսեան եւ Գրիգոր Սինի, Ստեփան Կուրտիկեան, Կոստան Զարեան եւ Յակոբ Օշական:

Օշականի օրով մեր դասարանը ժողովրդական հանրապետութեան մը վերածուած էր աշակերտի եւ ուսուցիչի դասական սահմանները ջնջուած էին: Ինք տան կեսրայրը եւ մենք ալ մնձող հարսերը չէինք: Ամբիոնի բազկաթոռէն հրաժարած, անշուք աթոռի մը վրայ նստած աշակերտներու շարադրութիւնները կարդալ տալէ ետք, տղաքը տաք վիճաբանութեան մը կը մղէր աշխատութիւնը քննելու համար, ուսուցիչը փքոցով կրակը հրահրելէ ետք զայն կը մարէր դադարին զանգակը չզարկած, ու դիտողութիւններով ու քաջալերական խօսքերով դասը կը վերջացնէր: Օշական առամիկ ծնած էր ու մնացած: Գիւղացի ուսուցիչին մասնաւոր հոգածութեան առարկան էին ծագումով գաւառացի տղաքը եւ մասնաւորաբար անոնք որոնք աքսորը ճաշակած էին. այսպէս՝ մեր դասարանին յառաջադէմներէն Զաւէն Սիւրմէլեանը – յետագային Լեւոն Զ. Սիւրմէլեան – կը խթանէր որպէսզի ինքնամփոփման նոր ճիգով մը դէպ Պոլսոյ մեղկութեան մէջ մահալլէպլով մեծցած դասընկերները:

Շատ մը ուսուցիչ – գրագէտներ հրապարակէն քշուած էին, բեմը փոքրիկ թիւով վերապրողներուն կը պատկանէր, եւ Օշական անոնցմէ: Որպէս բազմաթիւ վարժարաններու հայերէնի եւ գրականութեան ուսուցիչ, աշակերտութիւնը իրեն կապած էր, եւ ասոնք Օշականի պայքարները իրենցը ըրած էին, յիշեցնելով պատերազմէն առաջուան Կոմիտասի երգահանդէսներուն կամ Եղիշէ Սրբ. Դուրեանի քարոզներուն օրերը:

Օշական խօսելու ձիրք չունէր, Նիկողոս Սարաֆեան, որ վարպետին աշակերտներէն էր, օր մը գրեց թէ «Օշական ճառ չէր սիրեր, չէր ուզեր որ տղաքը ճառեն»: Այո՛, ճառ չէր սիրեր, որովհետեւ չէր կրնար ճառել: Զարմուհիս կը պատմէր թէ, Օշական հրաւիրուած Խաեան Սանուց Միութեան մէկ ասուլիսին ընթացքին Զօհրապի մասին արտայայտուելու, Մեր Գիրգորը.. ըսած ու նստած էր, առանց շարունակելու: Իրեն անուղղակի փառատօնը եղաւ Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէի կեդրոնական վարչութեան նախագահ Յովհաննէս Թումանեանի Պոլիս առաքելութեան առթիւ Բերայի յունական Սիլլոգոսի ակումբին մէջ սարքուած մեծարանքի հանդէսը, ուր գեղարուեստական խնամուած յայտագրէն ետք, Գէորգ Կառվարենց կարդաց Օշականի Թումանեանի կեանքին ու գործին մասին պատրաստած ճառը, որ յետագային լոյս տեսաւ Հայրենիք ամսագրի 1923 Օգոստոսի թիւին մէջ:

Օշական, որ Մակենցեանէ հրաւէր ըստացած էր գրաւելու համար Երեւանի արեւմտեան հայ գրականութեան ամբիոնը, չգնաց, ու անցաւ Կիպրոս ու Երուսաղէմ, Արմաշի վանքէն Երուսաղէմի վանքը անցնելով: Իր կոթողական գործերէն զատ աշխատակցեցաւ սփիւռքի մամուլին. 1946ին իր յոբելեանը մեծ շուքով տօնուեցաւ: Մահուան առթիւ, իր աշակերտներէն անոնք որոնք գրիչը վար չէին դրած, զայն ողբացին, ոգեկոչելով այն զմայլելի ժամերը զորս անցուցած էին մեծավաստակ Օշականին հետ:

Գալով միւս ուսուցիչիս, Ստեփան Կուրտիկեան, ան ալ Բիւթանացի էր. աշակերտ, ուսուցիչ եւ տնօրէն Պուրսայի Գէորգեան վարժարանին, 1895-ի ատենները Պոլիս եկած էր եւ առանձնած Պոլսոյ գրեթէ բոլոր կարեւոր վարժարաններու Թուրքերէնի եւ Թուրք գրականութեան դասերը, իր մասնագիտութեան համաձայն աշխատակցելով մամուլին եւ զանազան դասախօսութիւններու: Մեր Թուրքերէնի ուսուցիչը, այն ատեն վաթսունի մօտ, նիհար, կորաքամակ, բէտէնկոթը հագին, ծոպաւոր ֆէսը գլխին, Օսմանեան չքանշանը բաճկոնակին երբ Սէլամլըքի կ'երթար Ուրբաթ օրերը, քիչ մը Սուլթան Համիտը եւ Արփիարեանի շուքէն վախցող Հայրապետ Քիւրքճեան «էֆէնտին» կը յիշեցնէր ինծի:

Տարիներ վերջ Զահակլիի մէջ կարդացի իր մասին, պատմողին նայելով, Դանիէլ Վարուժանի «բացակայութեանը» ընթացքին, վարժարանին տնօրէնը յանպատրաստից, Կուրտիկեանի կը հրահանգէ փոխարինել հայերէնի գլխաւոր ուսուցիչը. այս վերջինը, առանց այլ եւ այլի, կը ստանձնէ տրուած պարտականութիւնը, եւ դասը կը շարունակէ մեկնաբանելով Ֆրիկի Գանգատը. Գանգատը, հաստատում մը, բողոք մը եւ հարցադրում մըն է առ Աստուած, թէ արարիչը ինչո՞ւ այսպիսի ծուռ աշխարհ մը ստեղծած է, եւ թէ ինչո՞ւ լուռ հանդիսատեսի դերը կը կատարէ տեսնելով անարդարութիւնները եւ իր լռութեամբը կը քաջալերէ զանոնք: Այս եղաւ Կուրտիկեանի «Կարմիր ժամո՞ւցն էր արդեօք:

Այդ սեւ օրերուն այս բանաստեղծութեան ընտրութիւնը, մեկնաբանութիւնը բարոյական ու ֆիզիքական մեծ քաջութիւն կը պահանջէին:

×

1939 – 1945-ի ահաւոր փորձանքի տարիներուն, որոնց ընթացքին գերման յառաջապահ ալպեան որսորդները Էլպրուզի գագաթին կեռ խաչով դրօշակը տնկեցին եւ Թուրքիա արեւելեան սահմանները զօրացնելով կը պատրաստուէր Կասպից Ծով արշաւել, ահ ու դողի մատնուեցաւ ողջ Հայութիւնը, եւ իր կարգին Յակոբ Օշական: Ահ ու դողին յաջորդող փրկարար քրտինքը իր առողջարար դերը ունեցաւ: Հայրենիք եւ Սփիւռք, որոնք Աղասի Խանճեանի «անձնասպանութենէն» ետք տարիներ զիրար կորսնցուցած էին, մէկէն զիրար գտան: Հայրապետական ընտրութիւն, Էջմիածնի հրատարակութիւն, ազատութիւն Արեւմտեան Հայաստանի սարսափներուն եւ ջարդերուն վրայ խօսելու, հայ հողերու պահանջ, Եղեռնի յուշարձան, աքսորուածներու վերադարձ, կորուստներու վերահաստատում, նոր շրջան մը բացին: Այսօր կիրքերը կ'երեւի թէ քիչ մը մարած են:

Ստեփան Կուրտիկեան, քանիցս, մամուլի մէջ յաւուր պատշաճի ոգեկոչումներով հայրենի երիտասարդութեան կը ներկայացնէ հայկական իրաւ արժէքներէն շատեր: Օշականով Կուրտիկեան հարուստ հանքի մը ձեռք զարկած է, հանք մը որ քանի փորես այնքան կը ծաւալի: Արտասահմանի մէջ հատորը խմբագրական առարկայ եղաւ անոնց կողմէ որոնք Հայաստան չեն գացած, չեն խօսած Երեւանի պոզ շուկայի մանրավաճառներուն հետ, չեն շփուած հին քաղաքին հիւղաւաններու բնակիչներուն, չեն վիճած ուսումնատենչ եւ խիզախ ուսանողութեան հետ որ տարեցներու պատգամները հալած իւղի պէս չի կլլեր, չեն ապրած խանձող արեւին եւ կծող ցուրտին տակ աշխատող բանուորութիւնը, չեն շփուած մտաւորական խաւերուն, չեն գիտեր տեղական պայմաններն ու կարելիութիւնները:

Երազականը չփոթելով իրականին հետ մեր երէց սերունդը յեղափոխելով տեսաւ, ղափոնեց ամբողջ Թրքահայութիւնը, մեզ օտար մայրերուն փոշիին խառնելով:

Հայրենի պատմաբանները, գրագէտները ինքնաճանաչման մեծ աշխատանքի մը ձեռնարկած են, օգնենք անոնց, եթէ չենք ուզեր մեր օրերը պարապ անցնել, դադրինք անիմաստ վճիռներ արձակելէ եւ ուրիշին խրատ տալէ քանի մենք խրատատու կը փնտռենք:

ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՄԱՅՐՍ՝ ԶԱՊԷԼԸ...

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԵՍԱՅԵԱՆ

Լսում էի խօսակցութիւններ այն մասին, որ որոշ մեկենասներ դրամական օժանդակութիւն էին ցոյց տալիս մօրս: Նա հարկադրուած էր ընդունել այդ նուէրները, բայց ես որոշակի զգում էի, թէ որքան տհաճ էր այդ ամէնը նրա համար: Բարերարների շարքում իր փափկանկատութեամբ բացառութիւն էր կազմում ամերիկահայ ականաւոր նկարիչ Յովսէփ Փուշմանը: Նա լինելով արուեստագէտ, գիտէր ինչպէս մօտենալ այդ հարցերին:

Մայրս երբեմն գնում էր Բելգիա Բրիւսէլ, Անտվէրթէն Օստանդ, ուր կարդում էր դասախօսութիւններ հայ գրականութեան մասին:

Սպասում էինք Բելգիայից մեզ այցի եկող մի ծանօթի որդուն: Նրա մասին գիտէինք միայն, որ եւրոպացու տեսք ունի եւ ֆրանսախօս է: Բնականաբար ճոխ պատրաստութիւն էինք տեսել: Երկար սպասումից յետոյ վերջապէս լսում ենք դրան զանգը: Ներս է մտնում մի շնորհալի երիտասարդ. հրաւիրում ենք սենեակ: Կարծես մի քիչ շփոթուած է: Խօսում ենք եղանակի, օրուայ նորութիւնների մասին: Մէկ էլ հիւրը հանում է ծոցատետրը եւ հարցնում, թէ պարենամթերքների ի՞նչ պատուէրներ ունենք: Պարզւում է, որ «Ֆէլիքս – Պօտէն» մըթերային ֆիրմայի ներկայացուցիչ է: Իսկական հիւրը ժամանեց մի քանի օր յետոյ: Մայրիկը որոշ նմանութիւն գըտաւ այդ դէպքի եւ Գոգոլի «Ռեւիզորի» միջեւ, որի բովանդակութիւնը մեզ պատմեց այդ առիթով: Թէեւ մայրիկը ժամանակ չունէր յատկապէս զբաղուելու մեր ընդհանուր զարգացման հարցերով, բայց եւ այնպէս լրացնում էր մեր կեանքն իր իմաստութեամբ եւ գիտելիքների առատութեամբ, տալով մեզ այն ամէնը, ինչ պէտք էր մանկանը:

Մի ամառ Աւետիք Իսահակեանն իր ընտանիքով բնակութիւն հաստատեց Վիրոֆլէի մեր տնից ոչ հեռու: Յաճախ գալիս էին մեզ այցելութեան: Մենք էլ գնում էինք նրանց մօտ, Վիգէնի՝ Իսահակեանի որդու հետ թենիս էի խաղում:

Զնայած նիւթական սուղ պայմաններին, գրեթէ ամէն ամառ գնում էինք ծովափ: Մայրիկը յատկապէս սիրում էր Նորմանդիան, որը կարծես նրա համար ներշնչման աղբիւր էր: Ամէնից յաճախ գնում էինք Ֆէկան: Այդ քաղաքը հռչակաւոր էր «Բենեդիկտին» լիկէօրի գործարանով, որը դարեր առաջ վանականները հիմնել էին, օգտագործելով ծովամերձ դաշտերի հոտաւէտ բոյսերը: Ամէն անգամ, երբ Ֆէկան էինք գնում, նոյն հետաքրքրութեամբ, ընտանիքով այցելում էինք այդ գործարանը: Ֆէկանից երեւում էր էտրէտայի ծովափը իր ծակ ժայռով, որն այնքան տպաւորիչ կերպով պատկերել է Կլօդ Մօնէն իր կըտաւում:

Մի տարի ամառն անցկացրինք Ֆրանսիայի հարաւում՝ Մարսէլում, Նիցայում եւ Ազուրեան ափի այլ վայրերում: Այդտեղ հանդիպեցինք անուանի ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեանին, գրող, արձակագիր Զարեհ Որբունուն, ֆրանսիացի անուանի գրող Հանրի Բարբիւսին (այդ հանդիպման մասին Զ. Եսայեանը գրել է ակնարկ՝ «Հանրի Բարբիւսի Մօտ»:

(Շար. – 10)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՕՂԻ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պարսկահայ Գաղութը իր դպրոցներուն վերաբերող դժուարութիւններէն զատ ունի նաեւ այլ հոգեր, որոնք իսլամա–կան կրօնքի տեսանկիւնէն դիտուած նուազ ծանրակշիռ չեն: Այսպէս, «Մոնքարաթի (իսլամ կրօնքով արգիլուած գործեր) դէմ պայքարող հաստատութեան» կրօ–նական ղատաւորը՝ Հասան Մոյին Շի–րազի, Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Ար–տակ Արք. Մանուկեանին յղած մէկ նա–մակով պահանջած է, որ ան «Հայ ժո–ղովուրդի ուշադրութեան յայձնի օղի արտադրելու սխալ լինելը»: «Ալիք» Սեպտ. 10–ի իր թիւով կ'անդրադառնայ յիշեալ նամակի բովանդակութեան: «Ինչ–պէս որ հայ ժողովուրդը եւ միւս փոք–րամասնութիւնները, – գրուած է նա–մակին մէջ, – համագործակցեցին անց–եալ վարչակարգի տապալման աշխա–տանքներում, սպասում էր որ Իսլամա–կան Հանրապետութեան հաստատումից յետոյ, որ աւելի ազատ պայմաններում են գտնւում՝ յարգուէին հասարակական օրէնքները եւ կրօնական սկզբունքները եւս փոքրամասնութիւնների կողմից, սակայն, որոշ Հայեր չահագործում են տրուած ազատութիւնը եւ արգելուած աշխատանքների դիմելով, որոնցից են ոգելից խմիչքների պատրաստելու եւ վա–ճառելու գործը, ոչ միայն իրենք են ա–պօրինի աշխատանքով զբաղւում, այլ նաեւ պատճառ են դառնում, որ մեծ թի–ւով մուսուլմաններ եւս կրկնեն այդ սը–խալը: Ներկայիս խնդրում ենք Ձեր հե–տեւորդներին ազդարարէք, որ օրէնքի հակառակ աշխատանքներ չկատարեն, որպէսզի մենք փոքրամասնութիւնների համար սահմանափակումներ ճշդելու ստիպուած չլինենք»:

Արտակ Արք. իր պատասխան – նամա–կին մէջ հաստատելէ ետք, թէ հայ փոք–րամասնութիւնը Իրանի Իսլամական Հան–րապետութեան յեղափոխութեան բոլոր հանգրուաններուն, իսլամ իր քոյր – եղ–բայրներու կողքին ազդեցիկ մասնակ–ցութիւն բերած է եւ ներկայիս ալ լրջու–թեամբ կ'ենթարկուի երկրի բոլոր օրէնք–ներուն ու կանոններուն, աւելցուցած է. «Ձեր նամակում նշուած օղի պատրաս–տողների եւ վաճառողների վերաբերեալ պէտք է յայտնել, որ ես եւ Առաջնորդական Եկեղեցուն պատկանող բոլոր հոգեւորա–կանները կիրակնօրեայ քարոզների ըն–թացքում, բազմիցս շեշտել ենք այդ–տեսակ գործերից խուսափելու անհրա–ժեշտութիւնը եւ ապագայում եւս տըր–ուելու են անհրաժեշտ ազդարարութիւն–ները: Բնական է եւ ինչպէս դուք եւս կը հաստատէք, մի հասարակութեան սա–կաւաթիւ անհատների կատարած սխալը պիտի չվերագրել այդ ամբողջ հասարա–կութեան: Ցամենայն դէպս, յուսով ենք ապագայում նման դէպքեր չպատա–հեն»:

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. և վերջին Մաս)

Ժողովական աշխատանքներու մէջ կա–րեւոր տեղ գրաւեց Միջին Արեւելքի կա–ցութիւնը: Իսրայէլեան իշխանութեանց կողմէ Երուսաղէմի հռչակումն որպէս «Յաւիտենական մայրաքաղաք» յատուկ սեւեռումի առարկայ դարձաւ: Ժողովը հրապարակային յայտարարութիւն մը որդեգրեց դատապարտելով Իսրայէլի որոշումը եւ զայն գտնելով հակառակ՝ Միացեալ Ազգերու բոլոր որոշումներուն եւ միանգամայն ժխտական քայլ Արաբ – Իսրայէլեան յարաբերութեանց հարցե–րու բարւոք լուծման ճամբուն վրայ:

Նաեւ մասնաւոր շեշտ ստացաւ կարե–ւորութիւնը Միջին Արեւելքի տեղական, յատկապէս Արեւելեան եկեղեցիներուն, ներկայ շրջանին տիրող ընդհանուր կա–ցութեան շրջագիծին մէջ: Այդ եկեղեցի–ները նկատուեցան քրիստոնէական վը–կայութեան եւ գործի գլխաւոր դերա–կատարները եւ իսլամութեամբ տիրա–պետուած երկիրներու մէջ ամէնէն աւե–լի օգտակար հանդիսանալու կոչուած եկեղեցիները քրիստոնէական – իսլամա–կան տիալոկի եւ փոխյարաբերութեան մարզերուն մէջ: Անհրաժեշտ համար–ուեցաւ որ այդ եկեղեցիները աւելի կա–րող դառնան կրթական, մշակութային եւ ընկերային ծառայութիւններով ի–րենց ժողովուրդներուն կարիքներուն հասնելու արդիւնաւորապէ՛ս եւ ազդու–րէ՛ն:

Որոշուեցաւ նաեւ էկիւմենիկ ժողով մը գումարել ճշմարտօրէն ճանչնալու հա–մար Արեւելեան եկեղեցիներու ներկայ կացութիւնը եւ ջանալու այնպիսի գոր–ծընթաց մը որդեգրել որ առաջքն առ–նուի Միջին Արեւելքէն տեղի ունեցող գաղթականութեան երեւոյթներուն, ջա–նալով նուազեցնել այն պատճառները ո–րոնք կը նպաստեն այդ գաղթականու–թեան: Այդ ժողովը տեղի պիտի ունե–նայ Պէյրութի մէջ, Հոկտեմբերին:

×

Ե. Հ. Խ.–ի Կեդրոնական Մարմնի ժո–ղովին առիթով տեղի ունեցաւ մասնա–ւոր հանդիպում մը Արեւելեան քոյր դա–ւանակից «ոչ – Քաղկեդոնական» եկեղե–ցիներու ներկայացուցիչներու միջեւ: Ուրբաթ, 15 Օգոստոսին, Ե. Հ. Խ.–ի Ընդհ. Քարտուղար՝ Տքթ. Ֆիլիփ Փոթ–թըր իր երկու օգնականներով հանդի–պումի մը հրաւիրած էր այս եկեղեցինե–րու այն ներկայացուցիչները, որոնք անդամ էին Կեդրոնական Մարմնին: Մե–ծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կողմէ ներկայ գտնուեցաւ Լիբանանա – հայոց Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Արամ Ե–պիսկ. Քէշիշեան:

Սոյն հանդիպումին քննարկուեցան կա–րելիութիւնները առաւել եւս սերտացը–նելու համար կապերը դաւանակից քոյր եկեղեցիներուն եւ յարմարագոյն ձեւը գտնելու՝ շարունակելու համար համա–գործակցական այն ուղին որ սկսուած էր Ատիս Ապապայի մէջ տեղի ունեցած ե–կեղեցիներու Պետերու համագումարով 1965–ին, բայց որ կանգ առած էր վեր–ջին տարիներուն այս եկեղեցիներուն մէջ յառաջացած ներքին դժուարութիւննե–րու եւ Միջին Արեւելքի մէջ տիրող ներ–կայ կացութեան հետեւանքով:

Երկրորդ հանդիպում մըն ալ տեղի ու–նեցաւ նոյն ներկայացուցիչներու միջեւ Երկուշաբթի 18 Օգոստոսին, որուն ըն–թացքին թելադրուեցան զանազան գործ–նական քայլեր այս ուղղութեամբ:

×

Օգոստոս 16–ին, Վեհափառ Հայրա–պետը պանդոկի իր հիւրասենեակին մէջ ընդունեցաւ այցելութիւնը Ժընեւի Հայոց Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ներկայացուցիչներուն, գլխաւորու–թեամբ հոգեւոր հովիւ Հոգեշ. Տ. Վազ–գէն Ծ. Վրդ. Թաղոյեանի, որոնք բարի գալուստ մաղթելէ ետք Նորին Վեհափա–ռութեան, հրաւիրեցին զինք եւ Արամ Սրբազանը Կիրակի օրուան պատարա–գին:

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօ–նին առիթով պատարագը մատուցուե–ցաւ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի Դիւա–նապետ՝ Գերշ. Տ. Արսէն Եպիսկ. Պէր–պէրեանի կողմէ, որ յատուկ խօսքով ողջունեց Վեհափառ Հօր եւ եւ Լիբանա–նի Հայոց Առաջնորդին ներկայութիւնը Ս. Եկեղեցւոյ մէջ եւ հրաւիրեց Վեհա–փառը իր պատգամը տալու հաւատաց–եալ խուռներամ բազմութեան:

Վեհափառը խաղողօրհնէքի արարո–ղութեան նախագահելէ առաջ իր ողջոյ–նի եւ շնորհակալութեան խօսքը ուղղեց Ժընեւի Հայ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովի–ւին եւ հոգաբարձութեան իրենց ազնիւ հրաւէրին համար: Ապա մաղթանքներ ըրաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա. Վեհափառին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս՝ Խորէն Ա. Վեհա–փառին եւ Պատրիարքական զոյգ Աթոռ–ներու Գահակալներուն առողջութիւն, եւ բեղնաւոր գահակալութեան հա–մար: Իր խօսքի կեդրոնական առանցքը ըրաւ սիրոյ սկզբունքին կեանքի վերա–ծումը հայ իրականութեան մէջ:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք, եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ տեղի ու–նեցաւ յարգալից ընդունելութիւն, մաս–նակցութեամբ բոլոր հաւատացեալնե–րուն: Ողջոյնի խօսք արտասանեցին Վազգէն Ծ. Վրդ. եւ հոգաբարձութեան փոխ – Ատենապետ՝ Պրն. Սերժ Սարգիս–եան:

Ջերմօրէն սիրալիր մթնոլորտի մէջ հաւատացեալներ մօտեցան Վեհափառ Հօր եւ ստացան անոր օրհնութիւննե–րը:

×

Ժընեւ գտնուած միջոցին, Միացեալ Ազգերու եւ Միջազգային Կազմակեր–պութիւններու մօտ Լիբանանի մնայուն ներկայացուցիչ՝ դեսպան Իպրահիմ Խար–մա երկու անգամ այցելեց Վեհափառ Հայրապետին: Երկրորդ այցելութեան Վեհափառը ճաշի հրաւիրեց դեսպանն ու իր օգնականը՝ Պրն. Ապու – Ասսի: Ճաշի ներկայ գտնուեցաւ Արամ Սրբա–զան: Խօսակցութեանց գլխաւոր առար–կայ եղան Լիբանանի կացութիւնն ու Ե–րուսաղէմի հարցը: Դեսպանը բարձրօ–րէն գնահատեց հայութեան դիրքն ու վերաբերումը Լիբանանի տագնապի այս շրջանին:

×

Վեհափառը Անթիլիաս վերադարձաւ Օգոստոս 24–ին եւ օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ Արտաւազդ Սրբազանին եւ միաբան հայրերու կողմէ:

Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան վերադարձաւ Օգոստոս 25–ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՂՄԱՂԱՆ ԼԻՃԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒԻ

Շուրջ երկու տասնամեակ է, որ պատ–մական Գեղարքունիքէն հիւսիս արեւ–ելք, Գեղամայ ձիւնոտ լեռներու գրկին մէջ, ծովու մակերեսէն 3000 մ. բարձ–րութեան վրայ կը ծփայ Աղմաղանի կա–պոյտ լիճը: Իր մէջ ամբարելով 1,3 մի–լիոն խորանարդ մեթր սառնորակ աղ–բիւրներ, ձիւնի եւ անձրեւներու ջուրեր, լիճը կ'ոռոգէ Գառնիի, Գողթի դաշտերը Արովեանի եւ Արտաշատի շրջաններու կարգ մը տնտեսութիւններու արօտա–վայրերը: Ներկայիս շինարարները ձեռ–նարկած են լիճի վերակառուցման, ո–րուն համար նախատեսուած է շուրջ մէկ միլիոն 800 հազար ռուբլիի պիւտճէ մը: Վերակառուցումէն ետք լիճը իր մէջ կը հաւաքէ մեծ քանակութեամբ ջուր եւ կա–րելիութիւն կուտայ ոռոգելի դարձնելու եւս 240 հեկտար հողային տարածու–թիւն: Անհամեմատօրէն կը բարելաւուի արօտավայրերու ոռոգումը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Հաճին իր ղօլամներով սկսած էր հե–տապնդել Մարտիկը, ու Ջէյնապի դէմ–քը, սեւ մազերու շրջանակին մէջ, տըժ–գոյն էր միշտ: Կը վախնար, որ Հաճին, երբ վերադառնար, երեկոյին իրեն հետ պիտի բերէր Մարտիկը: Շատ իրական պատկերի մը պէս, անոր այնպէս կը թը–վէր, որ Հաճին ձիուն վրայ հեծած, յաղ–թական, իսկ Մարտիկը կապուած ձեռ–քերով ու շրջապատուած ղօլամներով՝ փոշոտ ճամբէն կուգար: Մարտիկը գըզ–գըզուած ելլէկով ոտաբոբիկ, խառն–ւած մազերով, առանց գլխարկի, բակէն ներս կը մտնէին...

– Խաճէ, Խաճէ, – ձայն տուաւ Ջէյ–նապ, կարծես մարմնին երակները օձե–րու պէս իր մարմինին պլլուած էին:

Ջէյնապ շունչ առնելու՝ արեւ, աշ–խարհ, ու անցնող թռչունի թեւ տես–նալու համար պատուհանին մօտ գնաց: Յոպոպ թռչուն մը հեռուն տանիքին վը–րայ չորցած դդումներուն վրայ կը թա–ռէր: Ու հեռուէն, մզկիթի կողմէն կու–գար քրտերէն երգի մը ձայնը:

Խաճէ պզինձի ձայնը դադրեցուց: Ան ալ լսեց երգին բառերը.

Այն օրէն ի վեր
Օհ, Զարօ, Զարօ,
Քեզ եմ համբուրեր,
Գետին չեմ թքեր:

Անտարակոյս, այն հայ աշուղն է: Խա–ճէ՝ պզինձը պատին կռթնցուցած՝ դուրս ելաւ:

Ան էր, ան, սպիտակ ձիաւորին երգը երգող, տզկար նուագող հայ աշուղն էր:

Ջէյնապ կը սպասէր ջրհորին մօտ, երբ Խաճէ՝ Աշուղի թեւէն բռնած դռնէն ներս մտաւ:

Աշուղը ծաղկոտ երես ունէր, չռած ու կարմիր կոպեր: Ունէր կեռասի ծառէ կտրուած երկար գաւազան մը: Աշուղը շատ չէր տեսներ: Արեւին լոյսը անոր աչքին մոխիրի գոյն կ'երեւէր: Ան կինե–րը իրենց ձայներէն կը հասկնար: Գըլ–խին դրած էր սպիտակ թէլլիկ, կարկան–ւած շալվարին վրայ կպած էին մի քանի գունաւոր միջատներ: Աշուղը դաշտերէն գիւղ նոր մտած էր:

– Այստեղ նստէ, Աշուղ Պապա, – ըսաւ Ջէյնապ՝ աշուղը խսկէմպիի վրայ նըս–տեցնելով: – Կ'ըսեն որ սպիտակ ձիաւո–րի երգը գիտես երգել:

– Հէլպէթ, խանում, – պատասխանեց աշուղը, աջ ձեռքը ազակուրտելով՝ բըռ–նեց խսկէմպին, երբ նստելու վրայ էր, ըսաւ իմաստուն ժպիտով.

– Ձէնդ Ջէյնապինն է, խանում:

– Դուն կը ճանչնա՞ս Ջէյնապը:

– Ես տեսած չեմ, չեմ կրնար տես–նել: Մինակ Ջէյնապը կրնայ էդպէս ա–նոյշ ձայն ունենալ, – պատասխանեց ա–շուղը ամչկոտ ժպիտով:

Երբ պատասխանն ուշացաւ, աշուղը երեսը լըջացուց յանկարծ եւ յանցանք գործող փոքրիկ մանուկի մը պէս յօն–քերը վեր հանեց: Կ'ուզէր ըսել, որ թե–րեւս սխալեցայ, «կոյր եմ, կոյր, մար–դիկ պէտք է ներեն կոյրերուն»: Ինչ մեղքը պահէր, աշուղը երկու անգամ էր, որ Հաճի Մուսայի գիւղը կը հանդիպէր, կարծես Ջէյնապին հանդիպելու, անոր ձայնը լսելու յոյսով: Աշուղը գիտցաւ, որ մեծ դռնէ մը ներս մտած է, աչքով տեսածի պէս կը զգար որ իր մօտ կեցո–ղը Ջէյնապն էր:

– Սպիտակ ձիաւորը, հա, – Նորէն ձայն տուաւ աշուղը՝ տզկարին եղէգը ժրեցնելով:

– Խանում, աշուղները դժուար է խա–բել: Կը զգամ որ Ջէյնապի մօտ նստած եմ, այնպէս ինչպէս արեւը ձեռքիս վը–րայ կը զգամ, – կրկնեց աշուղը երախա–յի մը ժպիտով, կարմիր հաստ թաշկի–նակով մը աչքերը սրբելով:

– Ինչպէ՞ս կը զգաս, աշուղ պապա, – հարցուց Ջէյնապ:

– Ապրշումէ հագուստիդ հոտը կ'առ–նեմ, ձայնդ կը լսեմ:

Ջէյնապ իր ձեռքը աշուղին տուաւ: Ա–շուղին դէմքը լուսափայլեցաւ յան–կարծ: Եթէ ճիգ մըն ալ ընէր, կարծես պիտի բացուէին աչքերը:

(Շար.– 163)

ԼԻՈՆ.– Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն, Փոլօ, Վարդանեաններ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ահարոնեան՝ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր՝

ՀՐԱՉ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 25ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Սեպտ. 27, ժամը 10.30ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, 295, Ռիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քիւսէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն՝ կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Հինգշաբթի, Հոկտ. 2, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Շաբաթ, Հոկտ. 4, ժամը 21էն սկսեալ, Սալ տէ Ֆէթ:

Կը մասնակցի՝

ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

իր նուագախումբով եւ երգիչ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՊՈՒՖԷ

Տոմսերը ապահովել՝ «Մաքսուտեան» վաճառատունէն եւ Հոգաբարձութեան անդամներէն:

MARSEILLE

ENTENTE

ARDZIV - HOMENETMEN

NUITÉE ANNUELLE

LE 8 NOVEMBRE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Բ. Ընդհ. Բանակումին առթիւ Կեդր. Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Ժաք Մխիթէվէլեան 5000, Միհրան Քէհեայեան 2000, Գասպարեանց, Օննիկ Ալթունեան, Կարօ Քէհեայեան 1000-ական, Աբրահամ Պահարեան, Ժան Փափազեան, Մկրտիչ Սարհատեան 500-ական, Կարօ Թաշճեան, Րաֆֆի Պաճաքեան 400-ական, Տիկին Սիրան Պաղտասարեան, Տարօն Սարհատեան 500-ական, Ջուլալ Գազանճեան, Տիրան Ոսկերիչեան, Պետրոս Քարակէօզեան 200-ական, Տիկին Թադէոսեան 300, Կարօ Զագրեան, Միքայէլ Ճանիկեան, Գէորգ Շահինեան, Կապի Պէրպէրեան 100-ական:

ՖՐԱՆՍԱ ՅԵՐԵՒՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Նիսի եւ շրջանի Հայկ. Կազմակերպութիւններուն:

ՀԻԱԹ-ՌԵԺԱՆՍ Պանդոկին Սրահը

223, Promenade des Anglais

Նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15ին Կը նախագահէ՝ ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

մասնակցութեամբ Երեւանէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախագահ Գրողներու Միութեան

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր գրական ամսագրի

ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ասմունքող, ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

—×—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Զըրրաշեան սրահին մէջ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայկ Էսապալեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Այվազեան 150 Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին նորոգութեան (սանուհ (Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

ԽՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Միութիւնը ամառնային վերջին պտոյտի հասոյթէն կը յատկացնէ՝ 300 Ֆ. Դպրոցասէրին, 300 Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին (սանուհ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ

Պանեխօ – Քաշանի հայկական միօրեայ դպրոցի բացումը՝ Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի, ժամը 9ին:

Արձանագրութիւնները՝ տեղւոյն վրայ.

ECOLE MAURICE THOREZ

41, Avenue Albert Petit

92 — BAGNEUX

—×—

ՍԷՆ – ՄՕՐԻՍ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի դպրոցը կը վերաբացուի՝ Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 1ին:

LA CAPPADOCE

DU 25 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

GEVORK GRIGORIAN

VIA LOS ANGELES

12 OCT. -- SOIREE SPECIALE AVEC ORCHESTRE

GAIDZAG'S

19 OCTOBRE — SOIREE MAROCAINE (DJELABA OBLIGATIORE)

DANSEUSE

MALIKA

ORCHESTRE ORIENTAL MAROCAINE

CHANTEUR

D O V

ET LES CHEFS DES VILLAGES DU CLUB MEDITERRANEE

20 OCTOBRE, LUNDI

OUVERTURE SPECIALE SALON

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԵԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Սեւրանի Կապ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 22ին:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Առաքել Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ահարոնեան, Օր. Սիլվա Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Զարուկեան, Տէր եւ Տիկին Եղիա Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աֆարեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Ծակոյեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Ունանեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Մանուկեան, եւ բոլորին զաւակներն ու թոռները, հարսերն ու փեսաները եւ մօտիկ ազգականները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն՝

Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, Հ.Բ.Ը.Միութեան, Մշակութային Միութեան եւ «Ժաֆ»ի Մարսէյլի Վարչութիւններուն, ինչպէս նաեւ՝ կրօնական դասուն եւ բոլոր անոնց՝ որոնք ծաղկեպսակներով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, հեռագրերով, նամակներով կամ անձամբ վշտակցեցան իրենց մեծ ցաւին՝

Տիկին ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ ԾԱԿՈՅԵԱՆ)

մահուան եւ թաղման տխուր առիթով, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 27ին:

Քառասունքի Ս. Պատարագը եւ Հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւնը կը կատարուի Հոկտ. 5, Կիրակի, Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10.30 – 12:

Ի գիտութիւն՝ բոլոր անոնց, որոնք կը յարգեն յիշատակը հանգուցեալին:

OFFRE D'EMPLOI

Cherche Coiffeur Messieurs

25 - 35 ans

Hautement qualifié-Très bon salaire

Place Stable

Et un Débutant

S'adresser:

JEAN COIFFURE

27, Rue Paul Vaillant - Coututrier

ARGENTEUIL

Tél. 961-29-57

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը որոշած է սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներ յատկացնել համալսարանական ուսանողներու:

Թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղին՝

ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

32, Rue de Trévise, 75009 — PARIS

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

DU 9 AU 21 OCTOBRE

DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

HOMENETMEN

FRANCE

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԽԱՂ — RALLY PAPER

—×—

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏ. 19 ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԺԱՄԸ 10-ԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԷՆ

17, Rue Bleue, 75009 — PARIS

Արձանագրութեանց համար դիմել :–

Հայ Մշակոյթի Տուն – Հեռ. 824.63.89 եւ կամ, մրցումի օրը տեղւոյն վրայ՝ ժամը 9էն սկսեալ:

Մրցումէն ետք հիւրասիրութիւն եւ նուէրներու բաշխում:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
30
MARDI
30 SEPTEMBRE
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.742 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.742

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԱ

ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ ՄԸ՝ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

O

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է ՀԱՅԿ. ԴԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ

Ուրբաթ իրիկուն է, ժամը 19.15ին որ, իր բնակած յարկաբաժնին մուտքին մէջ (Պուլոնեը – Պիյանքուռ, 3 պիս, Ավիւնիւ Ֆիէր – Կըընիէ) Փարիզի Թուրք դեսպանատան մամուլի խորհրդատուն՝ Սել – ճուք Պախալըպաշը, 53 տարեկան, ահա – բեկչական արարքի մը առարկայ եղած է: Ծանրօրէն վիրաւորուած է գլխէն, յայտարարուեցաւ ակիզբը, բայց անմի – ջական փոխադրութիւնը Սէնթ – Աննի հիւանդանոցը եւ կատարուած գործո – ղութիւնը Թոյլ տուած են որ ձախ ական – ջէն մտած 2 գնդակները հանուին եւ դի – ւանագէտին վիճակը բարելաւուի: Այն – չափ որ, ըստ Թուրք մամուլին, կատակ – ներ ալ ըրած է, նախ ըսելով որ զարնո – ղը վարպետ չէր եւ չէ կրցած լաւ նշան առնել, ապա նաեւ տուած է անոր նը – կարագրութիւնը՝ Թուխ, 20 – 25 տարեկան պեխաւոր երիտասարդ մը:

Փարիզեան մամուլը հակիրճ ձեւով արձագանգեց այս ահաբեկումին, թէեւ այդքան ալ բաւած էր, դժգոհ ձգելու համար Թուրքերը, որոնք իրենց թեր – թերուն մէջ (Սեպտ. 29–ին) կը մեղադ – րեն ֆրանսական մամուլը որ հարկ եղած կարեւորութիւնը չի տար եւ տուած ա – տենն ալ, հայանպաստ յայտարարու – թիւններ կ'ընէ:

Ահաբեկումէն քիչ ետք ժամը 21–ին է որ Ֆրանս – Փրէս մամուլի գործակա – լութեան յայտարարութիւն մը փոխան – ցուած է Հայկ. Գաղտնի բանակին կող – մէ ուր կ'ըսուէր. – «Պատասխանատուու – թիւնը կը ստանձնենք Թուրք դիւանագի – տական գործակալին մահափորձին, որ տեղի ունեցաւ ժամը 19.15–ին Փորթ տը Պիյանքուռի կողմը: Թշնամիին եւ աչ – խարհակալութեան ետին, ամէն տեղ ուր կը գտնուին, պիտի շարունակենք մեր պայքարը մինչեւ իրագործումը մեր ճըն – շուած ժողովուրդին բաղձանքներուն: Դիւրին է տապալել եւ ձեռք առնել իշ – խանութիւնը, բայց շատ դժուար է ջըր – ջել Պատմութեան ուղին եւ շարունակել մեր հողերուն յափշտակումը»:

Լը Մոնտ, կ'աւելցնէր իր կողմէ Շա – բաթ իրիկուն «Այս մահափորձը մէկ նոր դրուագն է այն կատաղի պայքարին, զոր կը տանին հայ ազգայնական գործիչնե – րը վճռած՝ վրէժը լուծելու «ցեղասպա – նութեան», որով կը մեղադրեն Թուրքե – րը, ի մասնաւորի 1895 – 96 եւ 1915 – 1916–ի»: Հոս գուցէ աւելորդ չէ նկատել որ Լը Մոնտ չակերտած է ցեղասպանու – թիւն բառը...:

×

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Երկուշաբթի Սեպտ. 29–ին էր որ Թուրք թերթերը կ'անդրադառնային ա – րարքին, նախ ճշդելով թէ մամուլի կը – ցորդին առողջապահական վիճակը շատ լաւ է:

Հիւրրիյէթ արձագանգ կը հանդիսա – նայ նաեւ Թրքահայոց Պատրիարք Շը – նորհք Արք.ի կատարած յայտարարու – թեան Լահէի մէջ (ի դէպ, Շնորհք Պատ – րիարքը այդ յայտարարութիւնը ըրած է Հոլանտայի մէկ ուրիշ քաղաքը՝ Ալմլօ, ուր Թրքահայ գաղութ մը կայ եւ ուր Պատրիարքը կը գտնուէր Շաբաթ օր, Գերմանիայէն ետք եւ նախքան Պրիւսէլ անցնիլը Կիրակի օր, ուր եւ պատարա – գեց) որ կը դատապարտէ արարքը եւ ուրախութիւնը կը յայտնէ որ դիւանա – գէտը ողջ է:

Յիշենք նաեւ որ մահափորձի ենթար – կուած Թուրք դիւանագէտը, քաջ հայե – րէն եւ յունարէն կը խօսի եւ նկատուած է ազնիւ եւ չափաւոր անձ մը, որ բազ – մաթիւ հայ եւ յոյն բարեկամներ ունի:

Թուրք մամուլը այս արարքին առթիւ կարգ մը մեղադրանքներ ալ կ'ընէ Կաս – թոն Տէֆէրի հասցէին:

———×———

ՄԻՒՆԻԽ

ՆԱՑԻԱԿԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՄԸ՝ 12 ՄԵՌԵԱԼ, ՄՕՏ 200 ՎԻՐԱՒՈՐ

Գարեջուրի տօնին է, որ ռումբ մը պայթած է Ուրբաթ իրիկուն, Պավարիոյ մայրաքաղաքը, ահաւոր խուճապ մը ըս – տեղծելով եւ բազմաթիւ զոհեր պատճա – ռելով: 12 մեռեալ եւ մօտ 200 վիրաւոր ծանր հաշուեկշիռը կը կազմէին այս ոճ – րային արարքին, որու պատասխանա – տուները կը նկատուէին նոր – նացիա – կանները: Մեռեալներուն մէջ էր արդէն երիտասարդ մը՝ Քէօհլէր ծայրայեղ – աջ եւ կը կարծուէր որ ռումբը ինք բե – րած էր զետեղելու: Քէօհլէր մաս կը կազ – մէր «Հոֆման մարզական, զինուորական խումբին» որ լուծուած էր Յունուար 30–ին: Մինչեւ դեռ վերջերս ալ այդ խումբը շատ «լուրջի» չէր առնուած, ա – ւելի քիչ մը «ինքնատիպ» երիտասարդ – ներ կը նկատուէին:

Ամէն պարագայի մէջ, իշխանութիւն – ները անմիջապէս ձերբակալեցին 6 հո – գի, անդամ խումբին, մէջն ըլլալով հիմ – նադիրը, որուն անունը կը կրէ՝ Կարլ – Հայնց Հոֆման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ծերակոյտին մէկ երրոր – դը նորոգուեցաւ ինչպէս օրէնք է (ծերա – կուտականները կ'ընտրուին 9 տարուան համար, մէկ երրորդը կը նորոգուի ե – րեք տարին անգամ մը): Կիրակի օրուան ընտրութիւնները շատ չփոխեցին պատկե – րը թէեւ Ընկերվարականները 8 աթոռ շահած են: Համայնավարները ոչ մէկ, Ձախ – Արմատականները մէկ աթոռ կոր – սնցուցած են, ՀՀՀ.ն 6 աթոռ կը շահի: Այս ընտրութեան ամէնէն յատկանշա – կան կէտը եղած է ձախի պառակտումը, քանի համայնավարները չեն յարգած քաշուելու դրութիւնը ի նպաստ լաւա – գոյն դիրքն ունեցող ձախ թեկնածուին բ. հրջանին համար, ինչ որ նպաստած է մեծամասնութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ զինուորական իշխանու – թեան նշանակած վարչապետը Ուլուսու ներկայացուց իր ծրագիրը եւ ուզեց ա – պահովութիւն տալ, որ «անմիջապէս երբ կարելի ըլլայ խորհրդարանական դրու – թիւնը պիտի վերահաստատէ»: Շեշտեց այդ առթիւ թէ Հանրապետութեան հիմ – նական օրէնսդրութիւնը պիտի վերաքըն – նըւի արագօրէն եւ թէ «ամէն ինչ որ ուղղուած է ազգին միասնականութեան եւ անբաժանելիութեան դէմ պիտի բը – նաջնջուի»: Նախորդ օրը զինուորական իշխանութիւնները լուծած էին քաղա – քապետութիւնները, թաղապետական խորհուրդները, գիւղերու իբրեւ միակ պատասխանատու թողլով մուխթարնե – րը: Նորեր ալ պիտի նշանակուին: 15 օր պայմանաժամ տրուեցաւ ժողովուրդին ամէն տեսակի զէնքերը յանձնելու: Հա – կառակ ձեռք առնուած խիստ միջոցնե – րուն, հոս հոն ահաբեկումներ կը պատա – հին դեռ, Կիրակի 2 մեռեալ կար:

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ(*) ԲԱՑՈՒՄԸ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ

ՎԵՆԵՏԻԿ.– (Յառաջ – հեռաձայնով).– Կիրակի Սեպտ. 28–ին, Վենետիկի Փալ – լացօ Տուքալէի մէջ բացումը կատարուե – ցաւ Հայ Բժշկական Բ. Համագումարին, բացառիկ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, 150–էն 200 հոգիի ներկայութեան:

Ժամը 10.40–ին բժ. Մկրտիչ Մանուկ – եան բացումը կատարելէ ետք, խօսքը փոխանցեց բժ. Միշէլ Տէրվիշեանի, որ ողջունելէ ետք ներկաները, խօսելու հը – րաւիրեց Տոքթ. Ա. Քրքեաշարեանը, պատուոյ նախագահ համագումարին, որ հակիրճ պատմականը ըրաւ այս շար – ժումին: Յիշենք թէ հայ բժիշկներու Ա. համագումարը տեղի ունեցած է Պէյրութ 1974–ին, գլխաւորաբար իր նախաձեռ – նութեամբ (Տոքթ. Քրքեաշարեան խօ – սեցաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Ապա, Հայր Լեւոն Վ. Զէքիեան, ըս – քանչելի իտալերէնով, ողջոյնի խօսքը բերաւ Մխիթարեան Միաբանութեան: Յաջորդաբար խօսք առին, համագումա – րի նախագահներէն՝ Փրոֆ. Պազարճըք – լեան (Միլանոյէն, շրջառութեան բաժ – նի պետ) որ, իտալերէն, գլխաւորաբար շեշտեց այս համագումարին զգացական կողմը, համագումար մը, որ յաջողած է սրտերու հաղորդակցութիւն մը ստեղ – ծել, երկրէ երկիր հայ բժիշկները իրա – րու քով բերելով, Փրոֆ. Միքայէլ Ասլան (Փատովայէն) Տոքթոր Օննրիս Քառուզա Ուփսալայի համալսարանի:

Պատուոյ սեղանը տեղ գրաւած էին Մուրատ – Ռափայէլեան Վարժարանի տեսչութիւնը եւ վանքի վարդապետներ: Յիշենք թէ բացումին իսկ կարդացուե – ցան Իտալիոյ նախագահ – փոխանորդա – բար–Ֆանֆանիի շնորհաւորական ինչպէս նաեւ Վենետիկի քաղաքապետին եւ փոխ քաղաքապետին հեռագիրները:

Կէսօրէ ետք, ժամը 15.30–ին 120 – 130 հոգինոց խումբ մըն էր, որ կ'այցելէր Ս. Ղազար, որ առաւելաբար կը ստա – նար գիտական այցելութեան մը բնոյթը: Ձեռագրատան այցելութեան ընթաց – քին, հիւրերը հիացումով կը ծանօ – թանային 16 հայկ. բժշկարաններու, ո – րոնցմէ հնագոյնը՝ 1294 թուականը կը կրէ, Մագաղաթեայ Հեթում թագաւորէն (հնագոյն բժշկարանը կը նկատուի), ցուցադրուած հայ զանազան թերթերու բժշկագիտական եւ 80 հրատարակու – թիւններու՝ – Պոլիս, Պոսթըն, Աղեք – սանդրիա, Փարիզ, Պէյրութ:

Ժամը 17–ին, հանդիսաւոր պատարա – գը կը մատուցանէր Աբբահայր՝ Հ. Պօ – ղոս Անանեան (կը մեներգէր իրանահայ երգչուհի Մարիձա Սանոսեան), որու կը յաջորդէր ճոխ ընդունելութիւն մը Ս. Ղազարի սեղանատան մէջ: Ընդունելու – թեան ընթացքին մէկ ճառ միայն կ'ար – տասանուէր բժ. Թ. Թորանեանի կողմէ (Հալէպէն):

Մասնակցող հայ բժիշկներու գլխաւոր թիւը կը կազմէ Ֆրանսան 60 մասնակ – ցողներով (40ը՝ Փարիզէն) 2 – 3 բժիշկ – ներ կան Միացեալ Նահանգներէն, մէկ՝ Գերմանիայէն, 2 Հալէպէն, դէպքերու բերումով չեն կրցած ժամանել Իրանէն եւ Իրաքէն եւ մնացեալը՝ Իտալիայէն:

Համագումարի փոխ – նախագահներն են Փարիզէն Տոքթ. Ս. Սիմոնեան եւ Դաւիթ Մճիկեան Փատովայէն:

Հանդիսութեանց ներկայ եղած են նաեւ Միլանոյի հայ գաղութի անդամներ:

———

(*) Այս համագումարի մասին լայն տե – ղեկութիւններ տուած էինք «Յառաջ»ի Սեպ. 6–ի թիւով:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՖՐԱՆՍԱ ԿՈՒ ԳԱՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը՝ Ամե – նապատիւ Տ. Շնորհք. Արքեպիսկ. Գա – լուստեան, Եւրոպայի կարգ մը հայ գա – ղութներուն տուած իր այցելութենէն վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի այցե – լէ նաեւ Ֆրանսա՝ Փարիզ, Լիոն, Վա – լանս, Մարսէյլ եւ Նիս:

Նորին Ամենապատուութիւն Պատրիարք Սրբազանը Փարիզ կը ժամանէ Երեք – շաբթի, Հոկտ. 7–ին, եւ կը մնայ մինչեւ Երկուշաբթի, 13 Հոկտեմբեր:

Ի յարգանս Սրբազան Պատրիարքին, Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը կազմակեր – պէ ժողովրդային ճաշ մը, որ տեղի պի – տի ունենայ Ուրբաթ, 10 Հոկտեմբերին, երեկոյեան ժամը 8–ին, Գոնգորտ – Լա – ֆայէթ պանդոկի սրահներուն մէջ:

Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազանը, Կիրակի, 12 Հոկտեմբերին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ներկայ պիտի ըլլայ Ս. Պատարա – գին եւ պիտի տայ իր պատգամը:

Լիայոյս ենք, որ մեր ժողովուրդը պատշաճ յարգանքը պիտի ընծայէ Սըր – բազան Պատրիարքին:

ԴԻՒԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ.– Ա.– Պատրիարք Սրբազանի ժամանման մանրամասնութիւնները կը ծանուցուին մամուլով՝ յաջորդիւ:

Բ.– 10 Հոկտ.ի ճաշին մասնակցու – թեան համար տեղերը ապահովել փու – թով՝ Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին մօտ, ամէնէն ուշ մինչեւ Երեքշաբթի՝ 7 Հոկ – տեմբեր: Ճաշագինն է՝ 200 ֆրանք մարդ – գլուխ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Սեպտ. 27–ի դարձի մրցում – ներու արդիւնքներն են.–

Արարատ – Սպարտակ 2 – 0
Դինամօ (Թ) – Լոկոմոտիւ 1 – 0
Դինամօ (Կ) – Չերնոմորեց 1 – 0
Դինամօ (Մ) Կուբան 0 – 0

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ - 1930

Երեք ամիսներէ աւելի է որ արիւն կը հոսի հայկական նահանգներու եւ Քիւրտիստանի մէջ: Քիւրտ ժողովուրդի ազատագրական շարժումը, շնորհիւ իր հզօր թափին, լայն արձագանգ կը գտնէ միջազգային մամուլին մէջ: Քրտական ապստամբութեան շրջանները կը բաժնուին քանի մը գօտիներու, համաձայն տեղի ունեցած շարժման ծաւալին: Գլխաւոր կեդրոնը եւ բերդը կը հանդիսանայ Արարատ լեռը եւ անմիջական շրջակայքը, որ կը տարածուի դէպի Իգտիր Կողբ, Կաղզուան, Պայազիտ եւ փոքր Մասիսը: Ապա Ալատաղ, Զիլանի ձորը, Արճէշ, Սիփան, Մալազկերտի եւ Արագայի շրջանը: Նոյնպէս Վան եւ անոր շրջակայ գաւառները: Պուլանըգի ապստամբութիւնը, որ նոր ծաւալ ստացաւ վտանգի մատնելով Պիթլիսը եւ Մուշը, միւս թեւը տարածելով դէպի Խնուս: Տաճկահայաստանի այս բռնկումներէն զատ խիստ մեծ նշանակութիւն ունին Հարաւային Քիւրտիստանի շարժումները որոնցմէ ամէնէն կարեւորը, Հէքեարիի կռիւներն են:

Հէքեարի Ջուլամերիկի ապստամբութիւնը, որ կը տարածուի մինչեւ Բոհթան, Սղերդ եւ կը բարձրանայ մինչեւ Վանի Շատախը: Ասոնք որոշ օժանդակութիւն կը ստանան Մուսուլի շրջանի Քիւրտերէն: Սասունի մասնակի կռիւները: Մոտկանի եւ Խոյթի աշիրէթները կը սպառնան Պիթլիսի: Իսկ Հազոյի եւ հարաւային փէշերու աշիրէթները կ'ուզեն ոտքի հանել Տիարպեքիրի դաշտի քրտութիւնը: Քանի մը փոքր շարժումներ տեղի կ'ունենան Ուրֆայի, Մէրտինի եւ Ճէզիրէի շրջաններուն մէջ, որոնք սակայն ընդհանուր բռնկումի մը բնոյթը դեռ չեն ստացած: Այս բոլոր շրջաններուն մէջ Քիւրտերը մինակ կը կռուին Թուրքիոյ դէմ: Անգլիան, Ռուսաստանը, Ֆրանսան ունին իրենց հաշիւները: Իսկ Սուրիան աւելի կը մտածէ իր հաշուեցոյցը ներկայացնելու Թուրքիոյ, օգտուելով երկրին դժնդակ կացութենէն: Ի վերջոյ, քիւրտին մորթն է որ սակարկութեան դրուած է, ինչպէս անցեալի մէջ սակարկութեան դրուեցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդի մորթը:

Սեպտեմբերի միջազգային լուրերու մէջ կարեւորագոյնը Գերմանիոյ խորհրդարանի ընտրութիւններն են, որոնց ամբողջ աշխարհ կը հետեւի եւ որոնց արդիւնքէն շատ բան կախուած է Գերմանիոյ քաղաքական բախտին եւ թէ ընդհանուր խաղաղութեան ամրացման տեսակէտէն: Հիթլէրի Ազգային Ընկերվարականները կը ստանան 6-ուկէս միլիոն քուէ, 1928-ին մէկ միլիոնը չէին անցներ: Ընկերվարականները կը կորսնցնեն մէկ միլիոն ձայն եւ եւ 9-ը միլիոնէն կ'անցնին 8 միլիոնի: Ցեղապաշտներու պետ՝ Հիթլէրի արշաւը կը սկսի:

Քաջագործութիւն մը: Յաղթական թռիչք Փարիզէն - Նիւ - Եորք, Քոստ եւ Պելլոնթ մէկ շունչով կը կտրեն Ատլանտեանը:

×

Հայաստանը կը քամուի: Պերճախօս են անկէ եկած նամակներն ու վկայութիւնները: Իշխանութեան ծանր լուծը կը մաշէ ու կը հիւծէ ժողովուրդը. անասնապէս կը քայքայէ, կ'աղքատացնէ եւ սորուկ կը դարձնէ: Բազմիցս խաչուած Հայաստանը կը կործանի անմխիթար ու խելագար ցնորքներով: Կարմիր մանգաղը կը հնձէ: Ապրիլէն ի վեր երկու հազարէ աւելի մարդիկ բանտարկուած ու աքսորուած են: Հազարէ աւելի գիւղացիներ, գնդակահարութիւններէն խուսափելու համար՝ Հայաստանի լեռներն ապաւինած են: Մինչ Չեկայի շանթաժը կը շարունակուի, նոր կռիւներ հրահրելու եւ անբաղձալի զանգուածները ֆիզիքապէս ոչնչացնելու համար: Վերջին գիւտը կ'առնէ որպէս պատրուակ Դաշնակցութիւնը: Երեւանի մէջ, Չեկայի լրտեսները կը կազմակերպեն Դաշնակցական կոմիտէներ որոնք Դաշնակցական գրականութիւնը կը ցրուեն զանազան խաւերուն մէջ եւ կը հրաւիրեն անդամակցիլ գաղտնի կոմիտէին: Չեկան չինել տուած է Դաշնակցութեան անունով կնիք մը, եւ այդ կնիքով գաղտնի շրջաբերականներ ղրկած է զանազան շրջաններ, հրաւիրելով որ ապստամբին: Միւս կողմէ զօրքերը եւ համայնավար զօրամասերը՝ պատրաստ վիճակի մէջ կը դրուին այդ շրջանները ճնշելու համար:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնը յետաձգուած է անորոշ ժամանակով:

×

Գաղութներու օրուան մտահոգութիւնն է ազգապահպանումը: Հայ կեանքը հանրային հոգերու եւ ձգտումներու բարդ, բազմածաւալ ու բազմայարկ կառուցուածք մըն է, որուն շուրջ խմբուած են այդ կարիքներուն ու ձգտումներուն նուիրուած հանրային հաստատութիւնները: Ահաւասիկ պատկերներ գաղութներու կեանքէն:

Սուրիա.— Հալէպի գաղթականաց խնամատարութեան տեղեկագրէն կը համառօտենք հետեւեալը: Մօտ տարուան մը ընթացքին հասնող գաղթականներու ընդհ. թիւը հասած է 800 ընտանիքի, այսինքն շուրջ 5000 հոգի: 800 ընտանիքէն 600-ը առժամեայ կերպով ապաստանած են Իրաքի եւ Թուրքիոյ սահմանամերձ՝ Գամըշլը եւ Հասիճէի շրջանները, իսկ 200 ընտանիք կը մնան Հալէպ քէմփերու եւ խաներու մէջ: Գամըշլը եւ Հասիճէի հասնող գաղթականները անմիջապէս գտան օժանդակութիւն: 600 ընտանիքէն 50-ը ինքնաբաւ են: Մնացեալէն 150-ին հող եւ տուն, իսկ 200-ին թէ հող, թէ տուն, թէ լծկան ու սերմնացու ցրուելու պարագային կարելի պիտի ըլլայ ինքնաբաւ դարձնել զանոնք: Կը մնան 200 ընտանիք եւս որոնք բոլորովին չքաւոր են: Ցարդ խնամատարութեան սնտուկը մտած գումարն է 5039 Թրք. հնչուն ոսկի: Թէլ Պրաքի տարածութեան եւ ճաղճաղ գետի եզերքին հայ ընտանիքներ կը տեղաւորուին լքելով հետզհետէ վրանները: Հալէպի մէջ գտնուող 200 ընտանիքներէն 80-ը բոլորովին կարօտ վիճակի մէջ կը մնան, կարօտ օրուան հացի: Խնամատարութիւնը դարձեալ օժանդակութեան կոչ կ'ուղղէ համայն Հայութեան:

Անկէ զատ, Հալէպի մէջ, հայ համայնավարներու կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով, կառավարութիւնը բազմաթիւ Հայեր կը ձերբակալէ եւ անոնց մէջ «Եփրատ» թերթի տնօրէնը՝ Տոքթ. Պօղոսեան:

Մուսուլ.— Նահր. Օմարի գաղթակայանը կազմուած 1920-ին կը փակուի: Տասը տարի այդ անապատին մէջ տառապեցաւ մեր ժողովուրդը, յուսալով որ օրին մէկը պիտի յաջողէր երթալ Հայաստան: Բայց ափսոս, ատիկա մնաց լոկ երազ: 15 հազար հայորդիներ պիտի ցրուին քիչ մը ամէն տեղ:

Պաղտատ.— Պառակտումը կը շարունակուի հայ գաղութէն ներս: «Տեղացի»ի եւ եկուոր»ի վէճը աւելի կը խորանայ: Կաթողիկոսական պատուիրակ Ռուբէն Եպիսկ. կը փորձէ կացութիւնը փրկել:

Եգիպտոս.— Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանին մէջ տեղի կ'ունենայ Եգիպտահայ գաղութի զոյգ թեմական համագումարը, օրակարգ ունենալով յատկապէս՝ Եգիպտահայ կանոնագրի կազմութեան պատրաստութեան հարցը: Հոս ալ ներքին վէճերը անպակաս են:

Պաղեստին.— Երուսաղէմի տնօրէն ժողովի կարգադրութեամբ, Երուսաղէմի տեղապահ Պատրիարք կը նշանակուի՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Նշանեան: Բարգէն Եպիսկ. Կիւլէսէրեան կը մեկնի Սուրիա որպէս Աթոռակից Կաթողիկոսին:

Միշտ Երուսաղէմ.— Դուրեան հիմնադրամի հաշւոյն հանգանակուած գումարը եղած £3554 անգլիական ոսկի եւ մէկ շիլին որ ի պահ պիտի դրուի Երուսաղէմի Պարքլէյզ դրամատունը եւ հսկիչ յանձնաժողովի մը միջոցաւ պիտի գործածուի կալուածի մը շինութեան «Դուրեանաշէն»ի:

Թուրքիա.— Պոլիս Երուսաղէմի դէմ: Պոլսոյ խառն ժողովը Երուսաղէմի Պատրիարքի ընտրութեան առթիւ կը պահանջէ նոր կանոնագրութիւն մը որպէսզի ազգին հաւաքականութիւնը ձայն ունենայ Պատրիարքական ընտրութեան մէջ եւ միայնգամայն իրաւունք՝ հակակշռելու վանքին տնտեսական եւ ելմտական գործառնութիւնները:

Ճավա.— Սուրաբայայի Ազգ. վարչութեան կարգադրութեամբ մը տեղի կ'ունենայ Յուշատօն Պօղոս Նուպարի մահուան քառասունքի առթիւ:

Յունաստան.— Աթէնքի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ողիմպիական մարզահանդէսը: Հայ Գթութեան Խաչը, իր կոչումի համաձայն, կը հոգայ հիւանդ տկար եւ մոլորած հայրենակիցներուն կարիքները: Յունահայ գաղութը, Աթէնքէն Սելանիկ, Քսանթի, Թրակիա, Մակեդոնիա եւ այլ շրջանները կ'ապրի ազգային եւ հոգեկան խանդավառութեան օրեր ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի այցելութեամբ: «Յառաջ»ի խմբագիրը հրապարակային ելոյթներով, դասախօսութիւններով, ժողովներով կը խըրախուսէ եւ ազգային եւ կուսակցական շրջանակները: Ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի այցելութեան առթիւ Հ. Յ. Դ.եան շարքերը անցած են նոր ընկերներ. ինչպէս Կիւմիւլճինայի մէջ 5 նորահաս երիտասարդներ, Նիքիշան գիւղաքաղաքին մէջ 4 նորագիրներ եւ այսպէս հիներով կազմուած է նոր Դաշնակցական խումբ մը: Սելանիկի մէջ 20 երիտասարդներ կը կատարեն իրենց երդման արարողութիւնը:

Լոնտոն.— Գաղութը կը սկսի կազմակերպուիլ, ընտրելով գործադիր մարմին մը բաղկացած՝ Պ. Պ. Ճիվան Ամասեանէ, Քերոբէ Կիւլպէնկեանէ եւ Արշակ Սաֆրաստեանէ:

Լեհաստան.— Վարշաւայի մէջ, Արեւելեան Ճեմարանը կը կազմակերպէ մեծ ցուցահանդէս, ցուցադրելով նաեւ Հայերու վերաբերող նիւթեր:

Ամերիկա.— Հայկական երեկոյթ Պոստոն Քոմընի մէջ Մասաչուսէց նահանգի կազմութեան 300-ամեակին առթիւ: Ներկայ եղած են աւելի քան 20 հազար հոգի: Հայկական երեկոյթը մաս կը կազմէ Պոստոն քաղաքի կողմէ սարքուած հանդիսութեանց:

×

Նորահաստատ մոլորած հայ բեկորներուն համար «Յառաջ» է իսկապէս հոգեկան եւ նիւթական երդիք մը: Հայ բանուորը իր հոգերը, իր յուսախաբութիւնները, իր յուզումներն ու ուրախութիւնները կը յանձնէ «Յառաջ»ին: Կը բաւէ «Ձայներ Գաւառէն» սիւնակին տակ կարդալ անթիւ նամակներէն մի քանին համոզուելու համար: Մեսրոպ Թորոսեան, Ռուանէն, կը տեղեկացնէ թէ Հայերը հոն սկսած են հաստատուիլ 1927-ին, Ժիլլէի մետաքսի գործարանը: Սկիզբը 4 ընտանիք միայն եղած են: Երկու տարի յետոյ գաղութը բազմանալով կազմած են Ազգ. Միութիւն մը որուն առաջին գործը եղած է կապ հաստատել գործարանի վարչութեան հետ, Հայերու իրաւունքները պաշտպանելու համար: Յետոյ, բանուոր մը ստորագրութեամբ եւ Պարժըմոնի «Հայ կօշկակարները» վերնագրին տակ, թղթակիցը կը պարզէ հայ կօշկակարներու կեանքը իրենց դժուարութիւններով տալով ամէն մանրամասնութիւն անոնց աշխատանքներու, գործատիրական սէնտիքաներու յարուցած խնդիրներուն մասին եւայլն...: Ա. Ասատեան, Վիվիէէն, կը գրէ, «Հայրը տղուն ուսուցիչ» խորագրին տակ, թէ հիմակուան հայ գաղթական հայրերը թէ բանուոր են, թէ ուսուցիչ քանի իր երկու զաւակներուն, 6 եւ 4 տարեկան, ինք է որ հայերէն կը սորվեցնէ: Մեծը մանկապարտէզի առաջին ծխածնը աւարտած է, երկրորդը սկսած է միայն: Հերոսական սերունդ մը, անկասկած: Եւ «Յառաջ» գիտէ մօտիկ ըլլալ եւ պատասխանել կարիքներուն: Ահաւասիկ օրինակ մը: Ընկերային Ապահովագրութիւնը Ֆրանսայի մէջ կը հաստատուի Ապրիլ 1930-ին: Հայ բանուորները, հայրենակիցները կը բախին դժուարութիւններուն: «Յառաջ» յաջորդաբար հարցապատասխանի ձեւով, աւելի ժողովրդական եւ դիւրաւ ըմբռնելի յօդուածներու շարքով մը կը պարզաբանէ հարցերը:

Հրապարակի վրայ հայրենակցական միութիւնները միշտ եռուզեռի մէջ են: Յիշենք Սեպտեմբերին համար Հիւսէյնիկցիներու վերաշինականի Ֆրանսայի կեդր. Վարչ. բացման հանդէսը, Մարսէյլի Եոզկատցիներու ձեռնարկները, Լիոնի Կիւրինցիներու թէյասեղանը Վիէնի բազմաչէնցիներու Վերաշինական Միութեան կազմութիւնը, Զարանճացիներու պատգամաւորական ժողովը Լիոնի մէջ, Վալանսի Նալլուխանի Հայր. Միութեան ժողովը, Վալանսի Շապին-Գարահիսարի Արինոտ Դաշտի «Արծիւ» Միութեան ձեռնարկը նուիրուած Անդրանիկի յիշատակին: Վստահաբար այս շարքին մէջ մոռցուածներ ալ կան, երէցները թող ներողամիտ ըլլան:

Վերջացնելու համար քանի մը այլ պատկերները հանրային կեանքէն: Դերասան Մ. Մուրութեան կը ներկայացնէ՝ Մարսէյլ (Ռիւ Շար) «Բոռը կամ Սէր եւ Յեղափոխութիւն» - Սէն Լուկրան Բէն, Պր. Ճանիկեանի «Կիլիկիա» թատերասրահը՝ «Եղբայր եղբօր դէմ կամ Խաւարի մէջէն» - Կրնօպլը՝ Պանք օթօմանի գրաւումը:

Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան մանկապարտէզն ու նախակրթարանը կը բացուի Առաջնորդարան - Եկեղեցւոյ շէնքին մէջ 90 Ռիւ Սթանիսլաւ Թօրէն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտները իրենց տարեկան բանակումը կը հաստատեն այս տարի եւս Ստելլա - փլաժ, Անգլիոյ մօտ: Իսկ իր տարեկան մարզատօնը կը կատարուի Սթատ էլիզապէթ (Փորթ տ'Օրլէան):

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Տան հանգանակութիւնը հասած է Սեպտեմբեր 30-ին՝ 49.037 Ֆր.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԻՆ - ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐ

Կապերը՝ Ուաշինկթընի եւ Փեքինի միջեւ, աստիճանական փուլեր արձանագրելով կը բարելաւուին: Այսպէս, այս Սեպտեմբերին, Ուաշինկթընի մէջ ստորագրուեցան չորս կարեւոր պայմանագիրներ հիւպատոսարաններու հաստատման, հիւսուածեղէնի արտադրութիւններու առեւտուրի եւ օդային ու ծովային փոխադրութիւններուն կապակցութեամբ:

Ա.— Եուսթընի եւ Սան - Ֆրանսիսքոյի չինական հիւպատոսարաններուն կողքին երեք նորեր պիտի աւելնան՝ Շիքակօ, Նիւ - Եորք եւ Հոնոլուլու: Մ. Նահանգները, որ արդէն իսկ հիւպատոսարաններ ունին Քանթոնի եւ Շանկհայի մէջ, կրնան երեք այլ քաղաքներու մէջ եւս հիւպատոսարաններ բանալ: Ընտրութիւնը կը ձգուի Ուաշինկթընի:

Բ.— Երեսուն տարուան մէջ առաջին անգամն ըլլալով, օդանաւային ուղղակի կապ կը հաստատուի երկու երկիրներուն միջեւ: Կապին մենաշնորհը կը տրուի ամերիկեան միայն մէկ ընկերութեան:

Երկրորդ գիծի մը բացումը կը նախա-տեսուի երկու տարիէն:

Գ.— Ամերիկեան նաւերը կրնան մուտք գործել եւ օգտագործել չինական քսան նաւահանգիստներ: Չինականները՝ ա-մերիկեան 55 նաւահանգիստներ:

«Մէյտ ին Չայնա» հիւսուածեղէնի ար-տադրութիւններուն արտածումները դէ-պի Մ. Նահանգներ, կը սահմանուին եր-կուստեք համաձայնութեամբ: Անցեալ տարի, Ուաշինկթըն, սահմանափակած էր ասոնց մուտքը, նկատի առնելով չի-նական նմանօրինակ ապրանքներուն յա-ռաճուն ներածումը ամերիկեան ընկե-րութիւններուն կողմէ:

Յարաբերութիւններու բարւոքման գետնին վրայ կարեւոր կը նկատուի նոյն-պէս Մ. Նահանգներու պաշտպանութեան փոխ-նախարար Ուիլլըմ Փերիի այցը փեքին, Սեպտեմբերին: Նպատա՞կը. — Թեքնոլոժիք փոխանակութիւններ: Ի-րականութեան մէջ, ասիկա, միակողմ-եանի բնոյթ պիտի կրէ, քանի առաւե-լապէս Մ. Նահանգներն են, որ կրնան յառաջացեալ, կատարելագործուած սար-քեր առաքել Չինաստան: Արդէն իսկ, 400 տեսակ բարդ սարքեր արտօնուած են, այլ խօսքով կրնան Չինաստան ղըր-կուիլ ամերիկեան ընկերութիւններու կողմէ:

Չինացիներուն ակնկալութիւնները մեծ են: Առաջին առթիւ կը ձգտին ապահո-վել ելեկտրոնիկ մեծ համակարգիչ մը՝ Պոյինկ Թռաններու համար, չինուած Տուսթըն, նաեւ՝ Լոքհիթ օդանաւերը: Ասոնք ոչ-ռազմագիտական կը նկատ-ուին, սակայն, ինչպէս դիտել կուտան մասնագէտներ, կրնան մասնակի փոփո-խութիւններ կրելով օգտագործուիլ զին-ուորական նպատակներու:

Պետական արգելքը՝ հաստատուած ա-մերիկեան ընկերութիւններուն վրայ, ռազմական զէնքերու առաքման կապակ-ցութեամբ, միշտ ի զօրու կը մնայ: Սա-կայն Չինացիք համբերատար են: Կը յաջողին իրենց ձեռք ձգածով, ա-ռաւելագոյնին ապա-հովումը:

Քայլ առ քայլ, չին-ամերիկեան կա-պերը կ'ամրապնդուին՝ բարելաւումի մը ընդհանուր շրջագիծին մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՄԸ ԳՐԳՌԻՉ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ

Թեհրան լոյս տեսնող «Զանէ Ռուզ» կանացի շաբաթաթերթը իր վերջին թի-ւերէն մէկուն մէջ հրատարակած է գըր-գըռիչ յօդուած մը Իրանահայութեան մասին: Յօդուածը, որ անստորագիր է, կը կրէ «Հոգեւորականակերպերու առա-քելութիւնը» խորագիրը: «Ալիք»ի խմ-բագրութիւնը, Թերթին Սեպտ. 10-ի թի-ւին մէջ, անդրադառնալով յիշեալ յօդ-ուածի կը գրէ.— «Ինչպէս յաճախ է նկատ-ւում, յիշեալ յօդուածի անյայտ հեղինակի մօտ եւս շփոթ կայ Հայի և քրիստոնեայի միջև: Յստակ չէ նրա համար նոյնիսկ կա-թոլիկէի եւ առաքելականի (լուսաւոր-չական) տարբերութիւնը: Յօդուածը սկսուել է Պապի կողմից էմամ Խոմէյ-նիին յղուած պատգամով, որով Պապը խնդրել է, որ Իրանում բնակող կաթո-լիկէներին խաղաղ ապրելու իրաւունք տրուի եւ քրիստոնեայ հոգեւորականնե-րը հնարաւորութիւն ունենան իրենց յանձնարարուած պարտականութիւնը կա-տարելու: Ապա յօդուածագիրը ակնար-կելով յետոյ «Անահիտ» դպրոցում կա-տարուած «քօղազերծումներ»ին, եզրա-կացնում է, թէ ըստ երեւոյթին «հոգե-ւորականակերպութեան» ցաւը միայն մուսուլմաններին յատուկ չէ, այլ «մեր քրիստոնեայ քոյրերի եւ եղբայրների մօտ էլ է տեսնւում»: Այս եզրակացու-թեան յաջորդում է հեղինակի ազդարա-րութիւնը «պատասխանատուներին, որ անհրաժեշտ միջոցառումների դիմեն»:

Պարսկական շաբաթաթերթին անծա-նօթ յօդուածագիրը պահանջելէ ետք, որ «քրիստոնեայ եղբայրներն ու քոյրե-րը լաւ գիտակցին ազգային փոքրամաս-նութեան եւ կրօնական փոքրամասնու-թեան տարբերութիւնները, չեշտած է այդ երկու հասկացողութիւններու շուրջ տիրող շփոթը եւ նոյնացուցած օտար միսիոնարներու և իրանցի քրիստոնեանե-րու գործունէութիւնները: Յօդուածա-գիրը զանազան հարցեր իրարու խառնե-լով միտքեր պղտորելու հեւքով մը յի-շած է, թէ Թեհրանի մէջ այս փոքրա-մասնութեան (Հայերու) համար 30է ա-ւելի դպրոցներ գոյութիւն ունեցած են, որոնց պետականացումով բոլոր ծախքե-րը կառավարութիւնը կը հոգայ»: Հետա-քրքրականը այն է, - կը գրէ Թերթը, - որ գրեթէ բոլոր գիրքերը Ռուսիոյ կա-ռավարութեան կողմէ կը հայթայթը-ւին»:

Յօդուածի երկրորդ բաժնին մէջ Թեր-թը իրարու կը խառնէ միսիոնարներու, հայկ. դպրոցներու, դասագիրքերու «Ռուսիայէն հայթայթուելու», «Հայերու Թուրքիոյ դէմ դիրքորոշումի» եւ «Ռու-սիոյ կառավարութեան հետ մշակութա-յին սերտ յարաբերութիւններու» հար-ցերը կատարեալ խառնիճաղանճ մը ըս-տեղծելով: Յօդուածի վերջաւորութեան քօղարկեալ սպառնալիք մը եղած է «Իս-լամի օրէնքներն ու նրբութիւնները բար-ձըր պահելու», «ըլլայ ներողամտու-թեամբ, ըլլայ ուժով»:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՅԼԵՐՈՎ

ԱՅԴ՝ ՁԻՒՆԱԹԱԹՈՅՐ ԿԻՐԱԿԻՆ...

Նախորդ գիշերուան կրկնակի փայլա-տակումներէն եւ որոտումներէն վերջ, որոնց կը յաջորդէր նաեւ հեղեղային անձրեւ մը, բարեբախտաբար հետեւեալ առաւօտուն, Կիրակի Սեպտեմբեր 21ին, ընդհանուրի ուրախութեան մէջ արեւը ժամադիր էր եւս մեզի երեսուն եւ հինգ անձերուս, որոնք մէկ օրուան համար, երջանիկ զբօսաշրջիկներ պիտի դառնա-յին, շնորհիւ Կապ-Խաչի Փարիզի մաս-նաճիւղին ընծայած ափափարար պտոյ-տին: Փորթուկալցի համակրելի վարի-չին եւ մեր առաջնորդուհի Տիկին Մարի Գորգիկեանի ընկերակցութեամբ, շքեղ զբօսակառքը ճամբայ կ'ելլէ, ար-դէն իսկ ստեղծուած խանդավառ մթնո-լորտով, երբ ձայնատուփեր (քասէթ) կը սկսէին սփռել հայկական, յունական, եւ ֆրանսական հատընտիր երգեր ու ե-ղանակներ: Դէպի Նորմանտի տանող կառուղիէն սուրալով, կը հասնէինք իր անունին պէս սիրուն Մանթ-Լա-Ժոլի քաղաքը, Փարիզէն յիսուն հազարամեթր հեռաւորութեան վրայ, ուր փոքր կայքէ մը վերջ զբօսակառքը լքելով կառուղին, կը բռնէր նահանգային ճամբաները, որ-պէս զի կարենայինք տեսարժան վայրե-րը դիտելու վայելքը ունենալ: Եւ իրաւ-ալ, մեր աչքերը սքանչացումով կը սե-ւեռէին Սէնի գետի գեղածիծաղ այդ ա-փերը, որոնք երբեք չէին նմաներ, Մայ-րաքաղաքի ընդմէջէն բխող համանուն գետին չոր ու ցամաք եզերքներուն, այլ ընդհակառակն, խիտ եւ սլացիկ ծառե-րու ներդաշնակ շարքերով կանանչա-զարդ մարգագետիններ, շատ անգամ ի-րենց կողքին ունենալով որոշ բարձրու-թեան հասնող գոգցես լեռներու մանրա-նկար՝ զարձզարձիկ բլուրներ եւ այս ամբողջութիւնը շարունակական ընդար-ձակ տարածութիւններով: Ծիշդ միջօ-րէին կը ժամանէինք որոշեալ վայրը, Ժերմինիէն քիչ անդին, Վոտրէոյ, կոչ-ուած՝ Լէ գ'էթան տէ Տէօ գ'Աման, հը-րապուրիչ համայնապատկերով, զոր կը կազմէր իր բաւական մեծ լիճը. իր վի-պային շրջակայքով, յիշեցնելով քիչ մը Անըսիի լիճը: Մեր ստամոքսները գո-հացնելէ եւ որոշ ժամանակ մը հանգըս-տանալէ վերջ, կրկին կը մեկնէինք, քիչ վերջհասնելու եւ այցելելու համար աշ-խարհահռչակ նկարիչին՝ Գլօտ Մոնէի (1840 – 1926) բնակարանը, իր անունը կրող թանգարանը ու հազարաւոր երփ-ներանգ ծաղիկներով եւ վարդերով զար-դարարուն իր պարտէզը, որուն երկայն-քին լճակ մը իր գոյութիւնը կը պահէր:

Անտարակոյս որ մեծ յափշտակու-թեամբ կը դիտէինք՝ իր ճիւղի մէջ Ֆը-րանսայի մեծագոյն նկարչին առինքնող շրջանակները, զինք ներկայացնող մե-ծադիր պատկերները ու նաեւ յուզու-մով՝ իր տան եզակի եւ հնամենի կա-րասիները, որոնց շուրջ ան ապրած էր տարիներով: Բայց ժամերը կը յառաջա-նային ու հակառակ մեր կամքին, պար-տաւորուած էինք բռնել վերադարձի ճամբան, որուն ընթացքին եւս, պիտի ըմբոշխնէինք բերկրալից պահեր, երբ փոքր դադարով կը հաւաքուէինք սըր-ճարանի մը պարտէզին մէջ զովացուցիչ-ներ ըմպելու, մինչ ձայնատուփերէն հնչուած երգերու եղանակներ միշտ վառ կը պահէին զբօսակառքի ոգեւորութիւ-նը: Երեկոյեան ուշ ժամերուն կը հաս-նէինք Փարիզ, յիշատակելի Կիրակիի մը ապրումը մեր մէջ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-միայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Սփիւռքի Գրողները Սովետահայ գրականութեան մասին» խորագրով հա-տոր մը, որ կը բովանդակէ Սփիւռքի կարգ մը գրողներու կարծիքները խոր-հրդահայ գրականութեան շուրջ: Յօդ-ուածներ ունին Արշակ Չօպանեան, Վա-հան Թէքէեան, Զապէլ Եսայեան, Շա-հան Շահնուր, Յ. Ճ. Սիրունի, Վահէ Հայկ, Վազգէն Շուշանեան, Վահէ Վահ-եան, Ուիլեըմ Սարոյեան, Անդրանիկ Ծառուկեան, Աւետիս Ալիքսանեան, Գառնիկ Ադդարեան եւ ուրիշներ: Սփիւռ-քի գրողները անդրադարձած են Աւետիք Իսահակեանի, Եղիշէ Չարենցի, Ալ. Շիր-վանզադէի, Ստեփան Զօրեանի, Դերե-նիկ Դեմիրճեանի, Ակսել Բակունցի, Պա-րոյր Սեւակի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Յովհ. Շիրազի, Վահագն Դաւթեանի եւ այլ հեղինակներու գործերուն: Գիրքը պատրաստած եւ ծանօթագրած է Գրի-գոր Գույումճեան, որ Երեւանի Մ. Ա-բեղեան Գրականութեան Հիմնարկի ըՍ-փիւռքի հայ գրականութեան բաժնի գի-տական աշխատողներէն է: Օգտագոր-ծըւած են Սփիւռքի շուրջ 30 պարբերա-կաններ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ

Ջէյնապի փոքրիկ ձեռքերը իր ձեռ-[քի]ն մէջ առած՝ ան կ'ուզէր պահել հոն [...]ք փետուրներով նաշխուն թռչունի մը [պէ]ս: Իր դէմքը Ջէյնապին ծռած՝ կար-[ծե]ս զաղտնիքի մը կ'ունկնդրէր: Ջէյ-[նա]պ անոր դէմքին վրայ նկատեց հոգիի [տ]ռոփք մը ու կամաց մը հեռացուց իր [ձե]ռքը:

Աշուղն այլեւս չխօսեցաւ ու սկսաւ [նուա]գել, մինչեւ որ ուռեցաւ տիկը: Յետոյ իր ձայնը ձգեց յանկարծ, ծանր ու հո-[գի]ն զարնող ձայն մը: Անոր աչքերը ա-[ռա]նց ձէթի պարապ ճրագի մը ձեւ ա-[ռա]ծ էին: Աշուղը սրտանց էր, որովհե-[տ]եւ իր յօրինած երգն էր որ կ'եր-[գ]էր:

– Քու փիրար նամբուդ ես խոնախ
շինեմ.
Ղուշի խանատով գլխիդ բարձ դնեմ.
Թել աեղ բռնեմ,
Աթլազ դումաշով ֆեզ եօրղան կա-
րեմ:

– Աթլազն ի՞նչ ընեմ, դումաշն ի՞նչ
ընեմ,
Զիլֆերդ վրաս բեր գիշեր կապէ,
Ծոցդ վանք ըրէ, տուշմանէն պահէ:

– Խալֆայի աշկերտ, ձիաւոր եղար,
Ջէյնապի էշխէն վիրաւոր եղար,
Սար ու ձոր ինկար թեւաւոր եղար:

– Գիշերի մութը ես եօրղան ըրի,
Քարը գլխիս տակ ինծի բարձ ըրի,
Քովիս չինարը հասակդ ըրի:

– Ծրագիս լոյսը երլտուզէն խաս է,
Հագածս խումաշ մահուդ ադլազ է,
Իմ բարակ մէջքս թեւերուդ սազ է:

– Քու բարակ մէջքդ թեւերուս առ-
նեմ,
Ձիուս թեւերով թեթեւ թեւ առնեմ:
Վախնամ թէ սրտիս կիւլլէ մը առ-
նեմ,
Ձիէս վար իյնամ, մուրազս չառ-
նեմ:

Աշուղ Նազար ուրիշ անգամ այնքան լաւ երգած չէր: Այնքան սրտանց երգեց, որ կամաց մը իր թաշկինակն հանեց ծո-ցէն ու քթին մօտի խոշոր արցունքը սըր-բեց:

Ջէյնապ իր արցունքները պահելու հա-մար վեր ելաւ սանդուխներէն ու երեսը տիվանի բարձերուն մէջ թաղեց՝ լալու հաճոյքէն բռնուած:

– Հա, խանումը գնաց, – ըսաւ աշու-ղը, երբ իր շուրջը ամայութիւն մը ըզ-գաց եւ տզկարը տեղաւորելով ու փայտը քարերուն զարնելով՝ դէպի դուռը շըռ-կըւեցաւ:

– Աշուղ պապա, կեցիր բրինձ տամ, աղ տամ, ցորեն տամ, – ըսաւ Խաճէն:

– Չէ, աշուղ Նազարը մուրացիկ է, սա-կայն Ջէյնապի դուռը չի կրնար որպէս մուրացիկ կենալ:

Աշուղը դուրս ելաւ ու փոքրիկ տղուն ձայն ձգեց.

– Վարդան, պէյ, Վարդան:

Աշուղը գիւղէ գիւղ պտըտցնողը փոք-րիկ տղան էր: Երբ հայրը կ'երգէր, ին-քն ալ քիւրտ տղոց հետ խաղի կը բըռ-նըւէր:

Ջէյնապ, երբ դէպի պատուհան գնաց: բակին մէջ ամայութիւն մը զգաց: Ա-շուղը կարծես իր հետ հարսնիք մը տա-րած էր:

×

Այդ գիշեր, առանց լուսնակի, Հաճի Մուսան իր զօլամներով Գարափունարի լեռներուն մէջէն կ'անցնէր: Ձիերու փռշտոց, ոտքերու ձայն ու մթութիւն:

Նոյն գիշեր, Խաճէն կը հսկէր դրան մօտ, զգոյշ ու աճապարոտ: Ջէյնապ սա-րը դիտող պատուհանէն իր վարսերը վար թափած էր: Մարտիկ սպիտակ ձիուն վրայ կանգնած՝ թեւերը Ջէյնապի ուսերուն կը նետէր՝ համբոյրի մը հա-մար...

×

(Շար.– 164)

Համբեան – Կոստանեան ընտանիքը խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՏԸՄԵԱՆԻ

(Սվազցի)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 24ին, 87 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի Սեպտ. 29, ընտանեկան մըտերիմ շրջանակին մէջ:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

COSTANIAN:

45, Rue de Rochechouart - 75009 Paris

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փ Ա Ր Ի Զ

Կապ. Խաչի Փարիզի մանածիւղին դպրոցը կը բացուի Հոկտ. 1ին, Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10էն 12, կէսօրէ ետք՝ ժամը 14էն 18:

Փարիզի Մշ. Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ:

———×———

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ

Պանեէօ – Քաշանի հայկական միօրեայ դպրոցի բացումը՝ Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի, ժամը 9ին:

Արձանագրութիւնները՝ տեղւոյն վրայ.

ECOLE MAURICE THOREZ

41, *Avenue Albert Petit*

92 — *BAGNEUX*

———×———

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, ՀԱՅԿ. ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐԻ դասընթացքները՝ 4էն 15 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու համար, վերսկսան՝ Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17, Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

եւ տեղի կ'ունենան՝ ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 14էն 18, փորձառու ուսուցչուհիներու հսկողութեան տակ:

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ալեք Մանուկեան Կեդրոն, (միայն Չորեքշաբթի օրերը) ժամը 14էն 18, Հեռ. թիւ 763·86·71 եւ 227·12·26

Հ. Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը 11 տէֆուառ Ալպռնի, Փարիզ 16րդ, Հեռ. 520·03·18

———×———

Ի Ս Ի

Կապոյտ Խաչի մանածիւղին միօրեայ դպրոցը վերաբացուած է Չորեքշաբթի, Սեպտ. 17էն ի վեր, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տունը, 45, Ռիւ տը լա Տէֆանս:

Ուսուցչուհի՝ Տիկին Աննա Գարագայա:

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄ

Սէն – Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող հայկական դպրոցը, կը վերաբացուի՝ Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 1ին, ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի եւ Պ. Խաչիկ Նըլմազեանի:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի առտու՝ ժամը 9 – 12 եւ Շաբաթ, կէսօրէ վերջ՝ ժամը 14 – 17:

———×———

ՍԷՆ – ՄՈՐԻՍ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մորիսի դպրոցը կը վերաբացուի՝ Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 1ին:

———×———

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի դպրոցը կը բացուի Հոկտեմբեր 1, Չորեքշաբթի: Դասերը կը սկսին նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 10–էն 12, կէսօրէ վերջ՝ 14–էն 17:

———×———

Պ Օ Մ Ո Ն

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի միօրեայ վարժարանին բացումը՝ Հոկտ. 1, ժամը 14էն 17. եւ ամէն Չորեքշաբթի, արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան տեղւոյն վրայ՝ նոյն պահերուն: Ուսուցչութեամբ՝ Տիկին Մայտա Կարապետեանի:

———×———

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Հոկտեմբեր 1–ին, Չորեքշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, տեղի կ'ունենան Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի արձանագրութիւնները: Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի, որ 6 տարեկանէն վար փոքրիկները արձանագրութեան չբերեն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.– Պ. Ռոժէ Ջրբաշեան ի յիշատակ իր հօրեղբօր՝ Արծրունի Ջրբաշեանի 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ մնալ եւ արուեստ»ի:

×

ՔԱՆՆ ՈՒՆ՝ 200 Ֆր. կը նուիրէ:

ՃՇԴՈՒՄ.– «Թրքական բանակի մասին» յօդուածին մէջ («Յառաջ» Սեպտ. 25, էջ 3, ա. սիւնակի 5–րդ տողէն կարդալ՝ – «ան (Թուրքիոյ բանակը) 1978 – 1979–ին Օթանի ընդհ. ուժերու 11·5%ը կը կազմէր, իսկ եթէ զանց առնենք Միացեալ Նահանգները 21·5% առ հարիւրը»:

3–րդ սիւնակի վարէն վեր 9–րդ տողի նպաստները գործածուած է էնվեսթիսըմանի իմաստով:

ԳՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Նիսի եւ շրջանի Հայկ. կազմակերպութիւններուն:

ՀԻԱԹ–ՌԵԺԱՆՍ Պանդոկին Սրահը

223, *Promenade des Anglais*

նուիրուած՝

ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 5, ժամը 15ին կը նախագահէ՝ ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

մասնակցութեամբ Երեւանէն՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, նախագահ Գրողներու Միութեան

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ, խմբագիր գրական ամսագրի

ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ, ասմունքող, ժողովրդական արուեստագիտուհի

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

———×———

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3, Ուրբաթ երեկոյ, Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՃԱՇ

«ՄԷՐԻՏԻԷՆ»ի Սրահներուն մէջ

———×———

GUETRONAGAN

BAL ANNUEL DES ANCIENS DU LYCEE

Le Samedi, 8 Nov. de 20h.30 à l'aube dans les Salons de l'Hôtel «MERIDIEN».

81, *Boulevard Gouvion Seint — Cyr, 75017 — PARIS*

Animé par:

* *ARMENIAN — SUNSHINE, dirigé par ROBERT PAPAZIAN.*

* *PIERRE TOSCANO, violoniste du Cabaret RASPOUTINE à Paris.*

et, pour son Premier Passage à Paris

M A N U E L

Chanteur Arménien Internationelement Connu.

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de Soirée Souhaitée

Réservation, téléphoner à:

— DJEZVEDJIAN (Berluc) 236.54.48

— NAVASSARTIAN 985.36.53

— PANOSSIAN 233.77.90

ENTREE (DINER COMPRIS) 300 F.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հայկ Էսապալեանի դառնակսկիծ մահուան ի յիշատակ, Տիկին Պերճուհի Սիրաքեան 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սիւրմէլեան, ի յիշատակ իրենց վաղամեռիկ զաւկին՝ Տոքթ. Կարօ Սիւրմէլեանի մահուան Ե. տարելիցին 100 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի նորոգութեան (տրանսֆ. «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Մարգարիտ Ինճէեան եւ Տէր եւ Տիկին Բարգէն Թերզիեան իրենց շատ սիրելի Հայկ Էսապալեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100–ական Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին (տրանսֆ. «Յառաջ»էն եւ 50 Ֆ. ալ «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Տիրուհի Գալֆայեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն Գէորգ Գալֆայեանի մահուան 3–րդ եւ մօր՝ Նուրիկ Ներսէսեանի մահուան 25րդ տարելիցներուն ի յիշատակ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Շաբաթ, Հոկտ. 4, ժամը 21էն սկսեալ, Սալ տէ Ֆէթ:

Կը մասնակցի՝

ՊԷՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

իր նուագախումբով եւ երգիչ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՊՈՒՖԷ

Տոմսերը ապահովել՝ «Մաքսուտեան» վաճառատունէն եւ Հոգաբարձութեան անդամներէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ – ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին ժողովը, Հինգշաբթի, Հոկ. 2 ժամը 20·30–ին Սանթր – Քիւլթիւրէլ Ռիւ Ռոպէր Լավեռներ, Անիէռ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները, Հինգշաբթի, Հոկտ. 2, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԱՅԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ, Հոկտեմբեր 26, Կիրակի, նուիրուած մեծանուն խմբագրուհի եւ խսաեանի հնագոյն սանուհի Հայկանոյշ Մառքի, իր ծննդեան հարիւրամեակի սեմին, Ալեք Մանուկեան սրահը:

Imprimé Sur Les Presses

Du Journal «HARATCH»

Commission Paritaire: N° 55935

83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնէք ամենէն լաւագոյն գորգերը, մատչելի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient

importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS

tél. 878 80 13 métro Cadet

JACQUES CHELELEKIAN
HAVAS VOYAGES
vous propose

VOYAGES ARMÉNIE 80

Sahak HAMPARSOUMIAN

ACCOMPAGNATEUR DU VOYAGE

LUNDI 6 OCTOBRE – 20 OCTOBRE..... 3 480 F.

calendrier des départs de Marseille

DEPART	RETOUR	PRIX
Vendredi 07 Novembre	Jeudi 20 Novembre 80	3 480 FRS
Vendredi 26 Déccembre 80	Jeudi 08 Janvier 81	3 480 FRS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DÉPART

renseignements et réservations

CHELELEKIAN
Jacques

VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Organisation : HAVAS VOYAGES Lic. 97